

Coperta de V. Olac

25 GEORGE MIHAIL-ZAMFIRESCU

TEATRU

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ, STUDIU INTRODUCȚIV, NOTE,
COMENTARIIL, BIBLIOGRAFIE
DE
VALERIU RÂPEANU

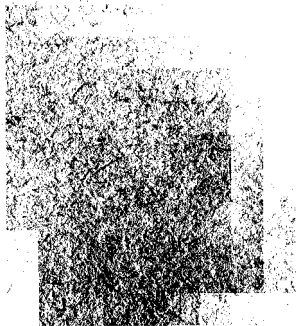
27/6

EDITURA MINERVA

București — 1983

G. M.-ZAMFIRESCU,
DRAMATURGUL ȘI OMUL DE TEATRU

Portretul omului de teatru George Mihail-Zamfirescu — dramaturg, regizor și teoretician — s-a conturat cu destulă dificultate. Numele său a căpătat notorietate datorită unei piese de teatru: *Domnișoara Nastasia*, reprezentată în toamna anului 1927. Dar el debutase cu aproape zece ani în urmă*, fără ca lucrările sale să obțină audiență dincolo de cercurile literare pe care le frecventa.

Bineînțeles, nici notița lui Camil Petrescu, nici recenzia lui Perpessicius, apărute cu prilejul tipăririi în volum a piesei *Cuminăcătura*, nu izbutiseră să modifice această situație. Deci dramaturgul a fost selectat prin *Domnișoara Nastasia*, piesă devenită punct de referință în istoria genului și a perspectivei prin care era privită o lume ce nu intrase până atunci în câmpul de observație al dramaturgiei: periferia. Cea de a doua lucrare care avea să consolideze prestigiul său de scriitor nu a mai fost o piesă de teatru, ci romanul *Maidanul cu dragoste* (1932), care împreună cu *Domnișoara Nastasia* constituie momentele cheie ale creației sale și operele care i-au perpetuat numele în posteritate. Și

---

* Mai precis, la 24 august 1918, în *Literatorul*. Autorul a făcut la un moment dat o confuzie privind periodicul unde a publicat întâia oară: „Am debutat, dacă interesează ca leat literatura, în 1918, cu versuri mediocre, în suplimentul literar al *României noi*, pe care îl îngrijeau Ion Minulescu și Alfred Moșoiu”. Pentru debutul lui G. M.-Zamfirescu și perioada care a premers premierei comediei tragice *Domnișoara Nastasia*, a se vedea Valeriu Răpeanu, *George Mihail-Zamfirescu*, E.S.P.L.A., 1958, p. 12—32. și Silvia Cucu, *George Mihail-Zamfirescu și teatrul*, Editura Meridiane, 1967, p. 15—63.

aceasta deoarece *Idolul și Ion Anapoda* (1934) — reprezentată pe scena Teatrului Național din București — n-a avut nici asupra publicului, nici asupra criticii, forța de șoc a piesei amintite, iar *Sam* s-a lovit de o interdicție oficială.

Celelalte piese pe care autorul le considera definitive pentru teatrul său și, la un moment dat, vroia să le publice într-un volum (*Adonis*, G. R. 8), fie au rămas în manuscris, fie au apărut în periodice efemere, quasi necunoscute sau au constituit obiectul unor turnee anodine, lipsite de ecou.

Se poate deci vorbi de o neșansă a dramaturgului? Răspunsul este afirmativ chiar dacă, privind peisajul teatral al epocii, avansăm ipoteza că unele din piesele menționate, datorită structurii lor experimentale (termenul îl folosim raportându-l la configurația repertoriului din acea vreme), nu ar fi fost decât căderi sau, în cel mai fericit caz, succese relative, doar o parte a criticii fiind aptă să le perceapă la justa lor valoare, deoarece publicul era, în imensa lui majoritate, opac la înnoiri. Dar nereprezentarea lor (numai două din piesele sale au văzut în timpul vieții lumina rampei la București, iar *Domnișoara Nastasia* a fost reluată în regia autorului la Iași) a făcut ca pînă și oamenii de teatru să aibă o imagine parțială asupra creației sale dramatice. La moartea lui G. M.-Zamfirescu, Mihail Sebastian spunea în acest sens: „Cu excepția *Domnișoarei Nastasia*, care a avut un mare succes de critică, ba chiar și de public (fără totuși să fie scutită de polemici, de certuri și de pribegii), teatrul lui G. M.-Zamfirescu este puțin cunoscut”. Raportat la ceea ce a scris, extrem de puțin a avut parte de o răspîndire în epocă, fapt care a dus la hipertrofierea uneia din trăsăturile caracterului său: *mania persecuției*. De aceea se considera, alături de Camil Petrescu, o victimă, postură pe care o afișa (nu numai în privința teatrului) cu o vădită voluptate, repetînd mereu dorința de a renunța la activitatea pe acest tărîm: „Îmi mai surîde un subiect de piesă, dar, în situația tragică prin care trece teatrul românesc, am ajuns și eu să mă întreb ca și Camil Petrescu: la ce bun și pentru cine să o scriu? Poate într-o zi, cînd și dramaturgii tineri și cei cîțiva actori tineri de valoare ne vom convinge să facem un teatru al nostru, am să mă reîntorc bucuros la el. De el m-am despărțit nu fără durere și, cu toate loviturile, el mi-a rămas drag.” Deși dezideratul privitor la înființarea teatrului respectiv

nu s-a împlinit, G. M.-Zamfirescu a mai scris de atunci *Ion Anapoda*, *Schimbarea la față* (rămasă în manuscris) și *Cîntecul vieții* (piesă neterminată, rămasă, de asemeni, în manuscris). Dacă raportăm creația lui la media calitativă a producției dramatice din acea vreme, jucată mai ales pe scena Teatrelor Naționale, ca și la frecvența pieselor unor dramaturgi pe aceleași scene, vom recunoaște că George Mihail-Zamfirescu avea motive să se considere persecutat și urgisit atât de teatrele oficiale*, cît și de alte companii subvenționate, deși una din acestea îi reprezentase *Domnișoara Nastasia* în 1927 (reluată în 1932). Neșansa, refuzurile, tracasările s-au grefat pe un fond hipersensibilizat de o boală incu-

---

* Chiar față de dramaturgii care — valoric — se situează la același nivel, George Mihail-Zamfirescu a avut — în ceea ce privește reprezentarea pieselor sale — o situație precară. Nu vorbim de numărul de spectacole destul de mare cu *Domnișoara Nastasia*, ci de frecvența înscrierii pieselor sale în repertoriu. Astfel, după primul război mondial, pînă în 1933, dată la care G. M.-Zamfirescu scria rîndurile de mai sus, nici o piesă a sa nu fusese jucată pe scenele Naționalului bucureștean. Lui Tudor Mușatescu i se jucaseră *T.T.R.*, *Panțarola*, *Sosesc deseară*, la teatrele subvenționate; *Titanic Vals*, la Teatrul Național. Lui Victor Ion Popa i se reprezentaseră *Ciuta*, *Mușcata din fereastră*, pe scena Teatrului Național din București, G. Ciprian fusese jucat pentru prima oară pe aceeași scenă în stagiunea 1926—1927, Alexandru Kirîșescu în stagiunea 1928—1929. După primul război mondial și pînă la aceeași dată la Teatrul Național din București se jucaseră șase piese de Ion Minulescu, cîte patru de Constantin Rîuleț, Paul Prodan, Lucreția Petrescu, trei de Ion Peretz, Romulus Voinescu și Ion Sîn-Giorgiu, două de Mircea Rădulescu și Horia Furtună. Dintre alți autori jucați în această perioadă cităm: Igena Floru, Ionescu-Morel, I. C. Aslan, Al. Sabaru, Al. Dominic, Mihail Pușcaru, Ticu Archip, Zoe Verbiceanu, Gh. Tătărăscu, C. Orendi, I. U. Soricu, Mihăileanu-Stempo, Ștefania Zottoviceanu, N. Ottescu, Teodor Solacolu, A. de Herz, C. Călătoreșu-Radomir etc. Nu am citat în această statistică pe Mihail Sorbul și Victor Eftimișu, care aveau statutul unor seniori, al unor maeștri. Chiar dacă lucrările lor de după primul război mondial nu mai realizau nivelul artistic atins de *Patima roșie*, *Înșirîte mărgărite* sau *Cocoșul negru*, prezența lor cu piese ce nu întruneau unanimitatea și uneori nici adeviziunea parțială a criticii — era socotită firească pe prima scenă a țării. Și, bineînțeles, N. Iorga, autor ce avea un regim special.

Cît privește Teatrul Național din Cluj, vom observa în anii dintre cele două războaie mondiale frecvența deosebită a pieselor

rabilă și pe voluptatea de a se considera o victimă, de a face parte din categoria celor nedreptățiți.

Originea lui umilă, faptul că de mic căpătase sentimentul apartenenței la o pătură socială dezmoștenită, slujbele mărunte (a fost după 1918 impiegat la serviciul de cartare al Poștei Centrale, apoi funcționar la Satu Mare, bibliotecar la un cerc de studii și abia mai târziu ziarist și regizor profesionist) l-au făcut să aibă și mai acut acest sentiment de nemulțumire, să se considere perpetuu persecutat și lovit, să nu fie liniștit nici atunci când existența sa intrase pe făgașul dorit (perioada în care a fost director de scenă la Iași). Au toate acestea o legătură cu dramaturgia sau — în general — cu creația sa? Da, deoarece după *Maidanul cu*

---

cu o structură evident patriotică de V. Eftimiu, Zaharia Bârsan etc., dar și a unui număr de autori dramatici originali mulți astăzi uitați, lipsiți și atunci de valoare. Pînă în anul morții lui George Mihail-Zamfirescu (1939), pe scena acestui teatru au fost jucăți: cu șapte piese, Victor Eftimiu; cu cinci piese, N. Iorga; cu cîte patru piese, Zaharia Bârsan, Lucian Blaga, A. de Herz, Victor Papilian; cu cîte trei piese, Mircea Dem. Rădulescu, Ion Tilvan; cu cîte două piese, Valeriu Mardare, Vladimir Nițoară, Camil Petrescu, Victor Ion Popa, Constantin Rfuleț, Mircea Ștefănescu, Tudor Mușatescu, Caton Theodorian. Alți autori români jucăți cu cîte o piesă: Eduard Aslan, I. C. Aslan, Arcadie Baculea, Dan Botta, Brătescu-Voinești, Leontin Brudașcu, Alexandru Ceaușeanu, George Diamandy, Petre Drăgoiescu, Mihail Drumeș, Coca Farago, Al. Florescu, Igena Floru, Octavian Goga, Ionescu-Morel, A. Kirițescu, N. Kirițescu, Lascarov-Moldovanu, Haralamb Lecca, Ion Luca, Mihai Maltopol, I. C. Merișescu, G. S. Mihăescu, Claudia Millian, Margareta Miller-Verghy, Ion Minulescu, Alfred Moșoiu, C. Motaș, Adrian Pascu, Ion Peretz, Lucreția Petrescu, Paul Prodan, Dem. Psatta, C. Radu, Liviu Rebreanu, C. A. Rusei, Ion Marin Sadoveanu, Ion Sin-Giorgiu, G. Scaieriu, George Silviu, G. Tătărescu, Sandu Teleajen, G. Ursaky, Ion Vanciu, Vasile Voiculescu.

La Teatrul Național din Iași, preferați erau autorii locali, Sandu Teleajen și Adrian Pascu, unul actor și altul sufleur al teatrului. Dintre autorii care au fost jucăți în același răstimp, amintim: G. Diamandy, M. Sadoveanu, Mihail Sorbul, Eugen Heroveanu, Adrian Maniu, Zaharia Bârsan, I. Găvănescul, Omer Popovici, Victor Eftimiu, Octavian Goga, Caton Theodorian, V. I. Popa, Al. O. Teodoreanu, N. Iorga, Constantin Colonaș, George Silviu, Tudor Mușatescu, A. de Herz, George Ciprian, Mircea Ștefănescu, Octav Dessila, V. Al. Jean, Liviu Rebreanu, Paula Petre, Camil Petrescu, C. Manolache, Haralamb Lecca, N. Kirițescu, G. Ursaky, Th. Scortescu, Lucreția Petrescu, V. Cos-

dragoste (1933), carte care, în ciuda discuțiilor stîrnite, a fost considerată unul din romanele caracteristice ale epicii interbelice, după ce reușise să fie numit prim-regizor al unui Teatru Național, senzația de nemulțumire, de măcinare în gol, de instabilitate nu l-a părăsit. A trăit, chiar cînd viața lui se stabilizase din punct de vedere social și material (destul de tîrziu și pentru scurtă vreme), cu un sentiment de perpetuă neîncredere față de cei din jur și față de sine. Față de cei din jur deoarece opțiunile sale repertoriale nu îi erau integral acceptate iar activitatea sa

---

movici, Ion Marin Sadoveanu, Sarina Cassvan. Al. Pogonat, Cecilia Halunga, Lascarov-Moldovanu etc.

Numărul autorilor dramatici români la fiecare Teatru Național, timp de douăzeci de stagii, nu era excesiv de mare dacă ținem seama că la Cluj din 397 premiere, numai 98 aparțineau unor autori români contemporani, predominînd unii de valoare indoielnică.

Sigur, la Teatrul Național din București, uneori aproape jumătate din numărul reprezentațiilor îl constituiau spectacolele cu piese românești, dar trebuie să ținem seamă că această cifră îngloba deopotrivă lucrările clasice frecvente atunci în repertoriu, mai ales în matineele școlare. Apoi, cum se vede din însurirea noastră, supremația la București era deținută de autori precum C. Rîuleț, Paul Prodan, I. Peretz, la Cluj și Iași de autori locali, fie de Victor Eftimiu și N. Iorga, ale căror piese erau de o inegalitate flagrantă. Faptul că Lucian Blaga, Camil Petrescu și chiar G. M.-Zamfirescu erau jucați cu un număr mic de piese, inferior unor nume de industriasi ai scrisului teatral, făcea ca nemulțumirea autorilor noștri dramatici față de respectivele instituții să fie îndreptățită. Protestul dramaturgilor tineri se explică și prin faptul că mulți din cei amintiți aparțineau generației de dramaturgi dinainte de primul război mondial, cînd lominaseră pur și simplu scena, formînd o optică fie frivolă, fie didacticistă, de înțelegere a teatrului. Ei reprezentau o epocă apusă, dar, cum se întîmplă de obicei, nu vroiau să părăsească pozițiile.

Dacă ținem seama de faptul că *Domnișoara Nastasia* va fi jucată la Teatrul Național din Iași numai în regia autorului, iar la celelalte Teatre Naționale ea a văzut lumina rampei postum, atunci, starea lui de perpetuă iritare și beligeranță față de teatrele oficiale se explică și se justifică.

Să mai adăugăm că lui George Mihail-Zamfirescu, piesa *Cuminecătura* îi fusese respinsă de Teatrul Național din București și nu fusese reprezentată la Cernăuți și Craiova, așa cum se anunțase în câteva rînduri chiar în proiectele de repertorii de la începutul stagiunii, fiind jucată numai la Chișinău.

regizorală — credea el — îi era sabotată — și față de sine deoa-
rece, după *Maidanul cu dragoste*, deși a publicat relativ mult pen-
tru un răstimp de șase ani (romanele: *Sfînta mare nerușinare* —
în două volume — și *Cîntecul destinelor*, piesa de teatru *Idolul*
și *Ion Anapoda*, volumul de eseuri *Mărturii în contemporaneitate*,
cîteva nuvele, iar în anii 1937—1939 a dus o activitate publicis-
tică intensă), calitativ, opera sa a mers pe o pantă descendentă.
Reacțiile critice (cu excepția celor la volumul *Mărturii în contem-
poraneitate*) au fost drastice și au semnalat, aproape toate, un
regres artistic. Chiar și ritmul viu din primele stagioni al înscen-
nărilor sale la Naționalul ieșean începe să slăbească. Montase
șapte piese în anul 1934, cinci în 1935; patru în 1936; trei în
1937; două în 1938 și două în 1939, ceea ce pentru cadența spec-
tacolelor din vremea aceea era prea puțin și, în orice caz, vă-
dea lipsa de adăziune față de instituția respectivă, care se fă-
cuse simțită la cîteva luni numai după angajare. Divorțul spiri-
tual se accentuează în anul 1935, degenerînd în hărțuieli adminis-
trative, dintr-o parte și alta. Se agrăvase și boala, ce nu avea
urmări numai asupra organismului său, din ce în ce mai debi-
litat, din ce în ce mai puțin apt de eforturi, pe care el, cu o în-
dirjire tipică fizicului, le făcea totuși, ci și asupra stării sale su-
fletești, fiind din ce în ce mai prezentă senzația unei măcinări,
a risipirii fără rezultate, în gol, mania persecuției devenind pre-
ponderentă. Toate acestea și-au pus pecetea asupra operei, hiper-
trofiînd unele din defectele ei aflate în stare latentă în *Domni-
șoara Nastasia* sau *Maidanul cu dragoste*: edulcorarea lirică, difu-
ziunea pînă la pulverizare a epicului, grandilocvența stilului. În
ultima perioadă, interesantă și pe nedrept uitată e publicistica sa
din paginile ziarelor *Adevărul* și *Dimineața*, deoarece în cadrul
restrîns al articolului de ziar autorul își zăgăzuia efluvii lirice.
Factorii psihologici, construcția fizică fragilă, echilibrul unei să-
nătăți instabile, faptul că a fost luat în seamă tîrziu de me-
diile literare și artistice i-au dezvoltat un complex de compensa-
ție, care s-a tradus prin voința de a realiza lucruri ieșite din
comun, de a face ceea ce atunci nu se făcea (teatrul autorilor dra-
matici români, teatrul micii înțelegeri, companii experimentale etc.)
și de a-și concepe opera romanescă în planuri vaste, structurată
pe ample cicluri: *Maidanul cu dragoste*, *Sfînta mare nerușinare*,
Cîntecul destinelor erau componentele unei mari fresce epice,

care căpăta proporții față de planul inițial pe măsura compunerii ei. Complexul de compensație despre care am vorbit este specific omului cu sănătatea minată, ce nu vrea să recunoască nici față de sine, nici față de alții, precaritatea stării sale, și atunci suprasolicită gesturile de voință. Dar această voință de a concepe lucruri deosebite era însoțită și de o instabilitate funciară, care îl făcea să nu poată duce la capăt toate proiectele sale. E drept, la baza multor eșecuri au stat cauze obiective, cum ar fi lipsa de subvenții (în cazul teatrului autorilor dramatici români, a companiei „Treisprezece și unu“), sau conservatorismul artistic al conducerii unor instituții (nerealizarea unui studio al Teatrului Național din Iași), dar și oscilațiile comportamentului său, care vădea, în chip evident, ceea ce am putea numi agresivitatea timidului. De aici — de pildă — starea de beligeranță cu Lucia Sturdza-Bulandra, pe parcursul repetițiilor la *Domnișoara Nastasia*, deși pe atunci era foarte tânăr și, ca scriitor, practic necunoscut, părăsirea companiilor „Masca” și „Treisprezece și unu“, deoarece i se părea că nu este ascultat de colegii săi și alte asemenea conflicte, care i-au marcat viața. Această hipertrofiere a eului îl făcea să nu aibă simțul realității. De aici războiul dus încă din primele luni ale activității regizorale ieșene împotriva repertoriului tradițional — la care și el a fost nevoit să apeleze — și al operetei, neînțelegând că publicul de acolo era format în acest spirit și înnoirea repertoriului trebuia realizată cu tact, cu prudență. Un asemenea repertoriu corespundea fizionomiei spirituale a spectatorului ieșean de atunci, iar o ruptură bruscă, chiar dacă ar fi fost posibilă, se putea solda cu consecințe neplăcute, ducând la îndepărtarea publicului de teatru.

George Mihail-Zamfirescu n-a simulat suferința: el a suferit în mod real*; aparținea unei familii umile, nu a avut la începutul carierei sale nici un sprijin material, de tânăr a trebuit să poarte grija unei familii, nu era o fire maleabilă, care să poată obține subsidii stabile, cheltuia energie, timp, imaginație pentru întreprinderi neremuneratorii sau de-a dreptul himerice în

---

* În 1936 îi scria lui Camil Baltazar: „Sînt bolnav (ai aflat că de la București la Iași am fost adus pe targă?) și am ajuns în sapă de lemn. O sumă, oricît de mică, e binevenită mai ales dacă nu se lasă așteptată” (vezi *Scrisori către Camil Baltazar*, E.P.L., 1965, p. 165).

acele vremuri și n-a avut șansa unor succese teatrale de durată*, care să-i poată asigura sau cel puțin ușura existența.

Încă din timpul vieții, și mai ales după ce a murit, a devenit un simbol al mizeriei materiale îndurate de scriitorul român dintre cele două războaie mondiale. Înainte ca opera lui să intre în circuitul public — după 1957 — s-a conturat această imagine construită din amintirile numeroșilor prieteni mai mult sau mai puțin apropiați. Imaginea nu a fost contrazisă de ceea ce a văzut apoi lumina rampei sau a tiparului, deoarece atât *Domnișoara Nastasia* cât și *Maidanul cu dragoste* aduceau o tipologie după chipul și asemănarea autorului: oameni chinuți și contorsionați sufletește, trăind în medii periferice, sub zodia sărăciei. Între om și operă s-a stabilit o comuniune pînă la totală confundare a imaginilor, scriitorul periferiei bucureștene devenind pentru cititori și exegeți unul din eroii operei sale. Adevărul este că în fiecare din ei îl regăsim pe autor, sau mai bine zis regăsim dorințele sale refulate, fiecare personaj reprezentînd o proiecție a fantasmelor sale.

Înainte însă de a începe analiza raportului dintre om și mediu, raport fundamental în opera lui George Mihail-Zamfirescu, vom observa că pentru istoricul dramaturgiei românești această operă apare asemenea unui mozaic în care recunoaște amprenta lecturilor din autorii neoromantici ce formau hrana spirituală a

---

* *Domnișoara Nastasia* anunța un asemenea succes, dar, din păcate, el nu s-a menținut pe parcursul mai multor stagiuni — din pricina structurii publicului care frecventa pe atunci teatrele — la nivelul primei stagiuni. Pe scena Teatrului „Regina Maria”, piesa a înregistrat cel mai mare număr de reprezentații din stagiunea 1927—1928 — 45 — dar ea nu a mai fost reluată decît în stagiunea 1932—1933, cînd a întrunit doar 19 spectacole. Pe scena Teatrului Național din Iași, *Domnișoara Nastasia* s-a jucat în stagiunea 1933—1934, unsprezece spectacole, într-un interval de șapte luni, iar la Naționalul bucureștean (stagiunea 1934—1935), *Ion Anapoda* a întrunit treisprezece spectacole, ținînd afișul trei luni. După aceasta, nici o piesă a lui G. M.-Zamfirescu nu a mai văzut — pînă la moartea sa — lumina rampei. Sigur, mai ales în cazul primei stagiuni a *Domnișoarei Nastasia*, numărul spectacolelor era important dacă îl raportăm la seriile pe care le făceau atunci în special piesele românești, dar dacă totalizăm reprezentațiile obținute pe parcursul a opt stagiuni (din 1927 pînă la 1934), vom vedea că ele nu erau nici pe departe de natură să poată asigura o existență decentă unui autor dramatic. *Cumine*.

adolescenților din mediul periferiei românești la începutul secolului (în primul rând Gorki), a literaturii interbelice despre lumea victimelor sociale și a cartierelor mărginașe (francezul Simon Gantillon și slovacul Langer), a expresionismului german (Toller și Bruckner), a teatrului sentimental francez (mai ales Marcel Achard și Jean-Jacques Bernard). Chiar din această enumerare se poate vedea că George Mihail-Zamfirescu avea toate calitățile și defectele autodidactului. Nu terminase decât cursurile liceului, și acelea tulburate la sfârșit de primul război mondial, și nu avea o formație universitară, precum Ion Sava sau Soare Z. Soare, ca să nu mai vorbim de Ion Marin Sadoveanu și de Mihail Sebastian. Nu avusese nici posibilitatea unor călătorii sau stagii de perfecționare în străinătate, așa cum au făcut ultimii doi, dar și Victor Ion Popa* sau Soare Z. Soare**. După război, pînă în anul 1924, locuiește într-un oraș de provincie, la frontiera de nord a țării (Satu Mare), unde mediul teatral era — mai ales — al unor amatori dotați cu bune intenții, cultura sa artistică mărginindu-se la ceea

---

cătura, Sîrlă năzdrăvanul, Fu poruncă de la Suceava au făcut obiectul unor spectacole sau turnee efemere. În afara unor succese ieșite din comun, în special comedii, precum *Titanic Vals, Omul cu mîrtoaga, Gaițele, Omul care a văzut moartea*, sau a pieselor care se jucau pe scenele multor teatre, precum cele ale lui Ion Minulescu, un autor dramatic trebuia să recurgă la dramatizări, localizări, prelucrări după comedii străine (vezi cazul Mușatescu), să fie productiv precum Mircea Ștefănescu. să scrie operete și texte de reviste ca Alexandru Kirițescu, ce erau infinit mai remuneratorii. G. M.-Zamfirescu n-ă practicat nici una din aceste modalități, iar cîteva traduceri, *Maya* de Simon Gantillon sau *La Dame nature* nu s-au jucat prima fiind pierdută. Rețetele la piesele jucate erau mai substanțiale la primele spectacole. *Domnișoara Nastasia* pe scena Teatrului Național din Iași la premieră îi aduce 2642 lei, celelalte spectacole înregistraseră în medie 300--400 lei (două din ele matineu și seara totalizaseră 834 lei).

* Impresiile lui Victor Ion Popa despre teatrul străin, în volumul *Scrieri despre teatru*, ediție de V. Mîndra și Sorin Popa, 1969. Vezi și *Mic îndreptar de teatru*, ediție și prefață de Virgil Petrovici, Editura Eminescu, 1977, colecția „Masca”.

** „Am plecat la München, unde am stat doi ani, la Bruxelles doi ani și la Paris un an”, spune Soare Z. Soare într-un interviu acordat lui Ioan Massoff. „Care e cea mai frumoasă epocă din viața dumitale?” Răspunde: „Anii petrecuți lângă Max Reinhardt” (vezi I. Massoff, *Despre el și despre alții*, Editura Minerva, 1973, p. 286—292).

ce prezentau câteva (rare) turnee ale unor trupe profesioniste și la contactele cu oameni de teatru din acele părți de țară.

Orizontul lui intelectual pînă în 1925, cînd revine în București, se reduce mai ales la literatura română, preferințele sale gravitînd în orbita cenaclului macedonskian, unde nu se căpăta o educație literară și nu se forma un spirit critic, datorită stării de euforie pe care maestrul o întreținea față de încercările oricît de modeste ale celor ce îi treceau pragul casei. G. M.-Zamfirescu mărturisește că exaltarea macedonskiană față de primele sale producții nu i-a clătînat în nici un fel luciditatea.

Abia din 1926 a început să cunoască cenaclul Iovinescian, unde citește *Domnișoara Nastasia*, și, cam în aceeași perioadă, teatrul profesionist bucureștean. O cronică dramatică propriu-zisă ține abia după 1928 — dar paginile scrise atunci nu au încă o structură teoretică și nu trec — cu rare excepții — de stadiul consemnării unor impresii. Dar, după 1929, cotitura se petrece. Lecturile risipite încă încep să fie mai numeroase, opiniile sale despre teatru nu mai sînt acelea ale unui director de scenă amator, ci ale unui profesionist care mărturisește opțiuni estetice față de curentele vremii, ca și unele preferințe privind stiluri artistice și o anumită perspectivă despre interpretarea clasicii. De acum înainte, George Mihail-Zamfirescu și-a cristalizat o concepție care, chiar dacă n-a avut îndrăzneala teoretică a sistemului lui Camil Petrescu sau densitatea erudită a paginilor lui Ion Marin Sadoveanu, nu a rămas doar o simplă mărturie de cronicar. El exprima opțiuni și atitudini față de probleme fundamentale ale teatrului românesc de atunci, văzute în contextul evoluției fenomenului european. Complexul lipsei de instrucție superioară nu se făcea simțit totdeauna, dar uneori se vădea în ostentația cu care își expunea programul lecturilor, căutînd să demonstreze că se ține la curent cu ceea ce era nou în dramaturgia și în teoria teatrului din țările apusene.

Sînt toate acestea trăsături tipice doar lui George Mihail-Zamfirescu? Unele dintre ele le întîlnim și la alți confrăți ai săi, la Camil Petrescu, de pildă, deoarece scriitorul român a avut în genere voluptatea de a afișa suferința, adeseori fără jenă și fără pudoare, făcîndu-și din ea — mai ales în anii dintre cele două războaie, cînd revistele se înmulțiseră și prezența

scriitorilor era mai activă în cotidienele ce proliferaseră și ele — un soi de blazon. Mai apoi — după cel de al doilea război mondial — s-au scris memorii și amintiri despre această perioadă, și atunci articole accidentale, apărute în epocile trecute, rod al unor amărăciuni momentane, neînțelegeri și intrigi personale, ieșiri temperamentale, dispute datorite unor meschine interese, invidii legate de reușitele materiale sau mondene ale altora, nemulțumiri izvorite din insuccese obiective, din lipsa de audiență publică a operei — toate au fost suprasolicitate, republicate cu prioritate, comentate îndelung, ele fiind considerate expresii ale nedreptăților sociale. Din pricina acestor nedreptăți au suferit doar unii din scriitori și mai ales nu aceia care, fără discreție uneori, și-au creat o aureolă de victimă. George Mihai-Zamfirescu, prin condiția lui morală și materială, a avut situația de victimă agravată de aceea de purtător al unei maladii incurabile. Ceea ce supără la el — ca și la Camil Petrescu, de altfel — este ostentația cu care și-a clamat suferința și orgoliul cu care repeta că a fost un om demn. Atitudine care și-a pus amprenta asupra întregii opere, personajele sale având într-o foarte mare măsură deopotrivă aceeași dorință de a-și exhiba suferința, dar și neînduplecarea spirituală, consecvența pe toate planurile vieții.

*

Deci, iată-ne în situația de a ne apropia de opera sa dramatică. Incepe prin două piese de inspirație istorică. *Cuminecătura* și *Fu poruncă de la Suceava*. Ce putea să-l atragă pe George Mihail-Zamfirescu spre acest gen de teatru? O cultură istorică nu avea. După cum nu avea nici pasiunea devorantă și câteodată fastidioasă a lui Camil Petrescu pentru reconstituiri minuțioase, rod al unei documentații de bibliotecă. Generația de dramaturgi ce își începuse afirmarea în anii de după primul război mondial, Victor Ion Popa, Tudor Mușatescu, Al. Kirițescu, Mircea Ștefănescu, nu vedeau o pasiune deosebită pentru teatrul istoric, el fiind cultivat — în afară de N. Iorga — mai ales de câțiva autori a căror producție se transformase în adevărată industrie: Mircea Dem. Rădulescu sau Ion Peretz.

Teatrul Național din București i-a resprins mai întâi *Cuminecătura*. După refuzul de aici, a încercat la teatrele similare din Craiova, Cernăuți și Chișinău (ultimul a jucat-o), iar *Fu poruncă*

de la Suceava a urmat practic același itinerar. Ceea ce denotă că autorul încerca posibilitatea afirmării sale pe scena unui Teatru Național cu o piesă istorică, ce se înscria în profilul instituției. Pentru că, în afara acestor două piese, în întreaga sa operă beletristică sau publicistică, preocupările legate de istoria țării nu mai revin decât cu prilejul montării piesei *Vlaicu-Vodă*, la Cernăuți — autorul vădind o netă inaderență pentru ceea ce trecea dincolo de hotarele secolului nostru. De aceea piesele amintite nu aduc o noutate revelatoare privind înțelegerea istoriei, așa cum vădea concepția sa cu privire la direcția de scenă a lui *Vlaicu-Vodă*. Nici *Cuminecătura*, nici *Fu poruncă de la Suceava* nu întruchipează o viziune artistică și ideologică, ci tentative ale unui autor dramatic aflat la începutul carierei sale de a fi jucat pe scena unui teatru de stat. Viziunea asupra personajelor este tipică romantismului: individualității puternice angrenate în conflicte limită, dealtfel o caracteristică a tuturor pieselor lui G. M.-Zamfirescu pînă la *Idolul și Ion Anapoda*. Nota eroică (mai pronunțată în cea de a doua piesă) nu duce însă la grandilocvența romantică; lipsesc tiradele, replica este scurtă, sacadată, nervoasă, eliptică uneori. În *Fu poruncă de la Suceava*, tonul capătă uneori o patină arhaică, replica devine pe alocuri mai sfătoasă, cu inflexiuni didactice. Dacă în *Cuminecătura*, G. M.-Zamfirescu îndreaptă fascicolul de lumină asupra resentimentelor lui Alexandru Lăpușeanu față de boierii trădători, totuși în prim-plan rămîn reacțiile domnitorului, urmărite mai ales în momentele de furie sau jubilație paroxistică. În *Fu poruncă de la Suceava*, o temă prin excelență romantică — onoarea — capătă alte dimensiuni atunci cînd răzbumarea umilinței venită din partea unui ocupant străin se însoțește de afirmarea nu numai a demnității personale, ci și a celei naționale. Mîndria jignită nu se răzbumă oricum, ci prin luptă, prin acceptarea riscului. Piesele trebuiesc privite ca două creații complementare — și prezentarea lor într-un spectacol ne-ar confirma acest sentiment pe care ni-l dă lectura — deși cea de a doua a fost parcă scrisă cu gîndul de a fi jucată pe scena unui teatru moldovenesc, nota locală fiind mai tranșant și mai net pusă în evidență.

Calitățile amintite, echilibrul dramatic al citorva scene, economia replicii, știința gradării și punerii în lumină fără exces retoric a unor stări limită, tensiunea remarcabilă pentru un

debutant, toate laolaltă reconfirmă și astăzi ceea ce a spus Perpessicius cu prilejul apariției *Cuminecătureri* în volum, căruia aceste însușiri îi recomandau „un autor născut pentru teatru”, ratificând deopotrivă și părerea lui Camil Petrescu. *Cuminecătura* era pentru el „un strălucit examen de autor dramatic”.

*

Domnișoara *Nastasia* avea să reprezinte — cum spuneam — opera datorită căreia George Mihail-Zamfirescu devine un nume al literaturii române. Ceea ce a șocat atunci, în 1927, a fost mai întâi mediul în care se desfășura acțiunea piesei. Și chiar dacă ne distanțăm de surpriza premierei, mult mai accentuată pe tărîmul teatrului, decît pe acela al tipăriturii — deoarece se produce instantaneu, se consumă pe parcursul a cîteva ore și în fața unei colectivități care o trăiește simultan și solidar — o aflăm și astăzi îndreptățită și explicabilă. Mai întâi prin configurația repertoriului din acea vreme, în care, spre deosebire de proză, lumea periferiei era practic inexistentă. *Dezertorul*, comedia tragică a lui Mihail Sorbul, nu fusese resimțită de publicul contemporan ca o piesă despre periferie, deși eroii erau ai periferiei, ci ca un moment patetic al primului război mondial, ca o dramă națională. Spectatorii, indiferent de clasă și mediul căruia îi aparțineau, fuseseră în fond personajele acelorași întîmplări. Abia mai tîrziu, savoarea mahalagească a piesei, nota ei diferențială față de Caragiale au început să fie puse în evidență. Caragiale devenise — după moarte — un scriitor național și lucrările sale dramatice nu mai erau identificate cu un mediu sau altul, tipurile lui erau reprezentative pentru societatea românească. Mai ales că dramaturgia lui Caragiale, prin anvergura observației, prin percutanța replicilor, își perpetua existența în posteritate în primul rînd prin ticurile verbale ale eroilor și prin situațiile (soțul încornorat, tranzacții publice etc.) care defineau orice strat social și nu se restrîngeau doar la mahală. Încă dinaintea primului război mondial, dramaturgia românească se înscria în perimetrul spiritual descris de piesele lui Bataille, Bernstein, Caillavet, Robert de Flers. O analiză a structurii repertoriului Teatrului Național din București — ca eșantion reprezentativ — ne-ar duce la cîteva concluzii cu privire la evoluția repertoriului românesc. În ultimele două decenii

ale secolului trecut, frecvența pieselor istorice și a celor de inspirație folclorică era preponderentă, fenomen explicabil prin starea de exaltare națională în urma cuceririi independenței, ca și prin faptul că cei mai mulți dramaturgi și directori ai teatrului erau formați în ambianța pașoptistă, că mentalitatea publicului era și ea influențată de aceleași principii estetice, iar piesele despre lumea contemporană erau puțin numeroase și gravitau în sfera moralismului tipic teatrului francez sau a unui naturalism în care recunoaștem temele frecvente ale epocii (antimilitarismul și „chestiunea țărănească“ *).

Nu-i mai puțin adevărat că *Năpasta* proliferase și ea o întregă dramaturgie inspirată din lumea țărănească, predominante fiind notele tenebroase. Se mai adaugă și faptul că în literatura noastră dramatică, așa cum se întâmpla și în cea rusească, postulatele estetice ale școlii naturaliste își găseau mediul psihologic cel mai prielnic în lumea rurală și nu în cea a orașului sau a periferiei, aceasta furnizînd deocamdată elementul comic, sa-

---

* Din 1877 pînă în anul 1900 se joacă: *Visul Dochiei, Răzvan și Vidra, La Plevna, Oștenii români, Moartea lui Brâncoveanu, Jianul, Curcanii, Treisprezece septembrie, Peste Dunăre, Banu Mărăcine, Cetatea Neamfului, Despot-Vodă, Sînziana și Pepelea, Penes Curcanul, Olteanca, Fata de la Cozia, Fintina Blanduziei, Doamna Chiajna, Ștefan-Vodă cel tîndr, Hanul Conachi, Amilcar Barca, Silvana, Doamna, Fundarea Romei, Radu de la Afumați, Frații Assan, Arderea tîrgului Baia, Marțial, Pygmalion, Gaspăr Grațiani, Renegatul, Traian și Andrada, Ion-Vodă cel Cumplit, Fata bancherului, Cămătarul, După despărțire, Copila din flori, Cununia fetelor, Grandomana, Amor și prietenie, Mort fără luminare, O căsnicie, Gărgăunii dragostei, Mincuni convenționale, Tudorache Sucitul, Casta Diva, Coana Nastasia Hodoronc, Don Vagmistru, Flori de piatră, Năpasta, O singură iubire, Stilpii satului, Două cumetre.*

Fără îndoială, această enumerare nu este exhaustivă, dar chiar cu riscul unor omisiuni într-o categorie sau alta, mai ales că în cazul unor piese cu subiecte contemporane hotărul dintre creația originală și localizare era destul de greu de trasat, se poate observa preponderența pieselor istorice, inspirate fie din trecutul național, fie din antichitatea romană (aici se recunoaște influența lui Alecsandri, prin *Ovidiu* și *Fintina Blanduziei*) și a feeriei folclorice. Raportul înclina și mai mult în favoarea acestei categorii datorită reluării frecvente de la o stagionă la alta a unor piese precum *Răzvan și Vidra* sau *Despot-Vodă*, și a altora ocazionale, precum *Curcanii*, *Banu Mărăcine* sau chiar *Moartea lui Brâncoveanu*.

vuros, al vieții și nu substanța ei tragică. Apariția și afirmarea în jurul lui 1900 a unei pleiade de dramaturgi, precum Emil Nicolau, Polizu-Micșunești, Haralamb Lecca, A. de Herz, G. Diamandy, numele cele mai cunoscute și cele mai frecvente ale primelor două decenii ale secolului, a făcut ca dramaturgia românească să graviteze în perimetrul unei lumi care era beneficiara teatrului de atunci și care în chip firesc impunea o anume configurație a repertoriului, a intrigii, a caracterului eroilor. Se putea, fără îndoială, detecta și o influență, s-a spus chiar un anume mimetism, al teatrului francez la modă în acea vreme. Nu putem discuta aici în toate conexiunile fenomenul interferențelor artistice între teatrul francez și cel român, considerat de unii, printre care și de G. M.-Zamfirescu, ca un raport de dependență, a producției autohtone. Se citează foarte des fraza din *Mărturii în contemporaneitate*: „De un secol aproape, nu facem altceva decât să respirăm prin plămîni metropolelor artistice apusene“, ca o adevărată axiomă, fără a se vedea și coeficientul de resentiment personal, de pasiune polemică pe care îl ascundea. Deși fraza conține o parte de adevăr, putem vorbi de interferențe obiective pe plan social și spiritual, receptivitatea pentru un anume repertoriu explicîndu-se nu numai prin mimetismul factorilor care dirijau viața teatrală, ci, în primul rînd, prin sensibilitatea unui public care traversa aceleași întrebări (sau, mai bine zis, aceleași lipsă de întrebări), aceleași pasiuni, aceleași frămîntări sufletești. Mimetismul reprezenta o convergență etică și sufletească. Autorii numiți de noi n-au fost doar simpli imitatori ai teatrului francez de boulevard, ei au întruchipat epoca în toate coordonatele ei. În aceeași perioadă, proza și poezia, care se adresau unui public infinit mai larg decît teatrul, vedeau un interes prioritar și deosebit pentru lumea țărănimii (Sadoveanu, Agârbiceanu, Goga, Cerna, Iosif etc.), ca și pentru ideea unității naționale. În teatru, datorită structurii publicului, constituit mai ales din clasele suprapuse, aceste tendințe nu vor fi dominante. Asemenea piese nu lipsesc nici pe scena românească din primele decenii ale secolului, și ele au marcat, mai ales pentru posteritate, evoluția dramaturgiei și au supraviețuit epocii. *Vlaicu-Vodă*, trilogia lui Delavrancea, *Înșir'țe mărgărite* și *Cocoșul negru* ale lui Victor Eftimiu, au avut, prin prestigiul autorilor (sau în cazul ultimului, prin șocul debutului), un succes cultural și de stimă. Ele sînt piesele care fac racordul cu proza și cu poezia vremii. Ele au intrat în conștiința națională, dar nu au avut prepon-

derența care să contracareze configurația repertoriului de atunci. Lumea orășenească era lumea dramaturgiei românești din acea vreme, astfel că repertoriul respectiv — așa cum trebuia să recunoască George Mihail-Zamfirescu — „nu a fost, la timpul lui, o simplă modă literară și artistică. El era un reflex al realităților de atunci, un tipar în care epoca se realiza integral: gust, mentalitate, sensibilitate, moravuri...”

Se produsese oare o schimbare radicală a compoziției publicului românesc după 1918? Fără îndoială, aria lui se lărgise prin accesul la viața mondenă și spirituală a unor categorii mai largi de oameni care își puteau permite acest lux, în special pături ale burgheziei și ale intelectualității. Dar majoritatea repertoriului dinaintea războiului s-a perpetuat și după 1918, ceea ce este explicabil prin forța de atracție pe care o exercita o lume rafinată și elegantă în fața publicului nou, de care aminteam, pe care o asemenea existență îl seducea, vroia să o imite și la care năzuia să ajungă.

De ce a fost necesară paranteza noastră? Pentru a înțelege surpriza criticii și a spectatorilor în fața lumii din *Domnișoara Nastasia*. Iritat parcă, Ion Marin Sadoveanu caută să atenueze uimirea confracților, dar nu reușește să aducă decât două exemple, care nu pot infirma intuiția lui G. M.-Zamfirescu pe tărîmul revelației mediilor periferice românești în dramaturgie: *Diplomatul, tăbăcarul și actrișa* de Carol Ardeleanu și o piesă ne jucată nici pînă atunci și nici după aceea, și anume *Virtutea Militară* de un anume Panu.

Periferie sau mahala? Sînt două noțiuni identice sau deosebite? Autorul chiar a ținut să precizeze în repetate rînduri distincția dintre două perimetre de viață, fiind, de altfel, primul care a făcut aceste disocieri. Și aceasta deoarece, în cronicile scrise cu prilejul premierei și chiar mai tîrziu, cînd s-a vorbit despre piesă, o confuzie între cele două noțiuni a existat, lumea piesei sale fiind considerată lumea mahalalei. Dar eroii acestei comedii tragice nu aparțin mahalalei, ci periferiei. Așa cum spune și autorul *Domnișoarei Nastasia*: „Multă vreme la noi nu s-a făcut nici o deosebire între mahala și periferie”. Avea, de asemenea, dreptate atunci cînd spunea că la începuturile vieții noastre orășenești o diferență netă între cele două arii era greu să fie realizată. Mai adăugăm noi: mahalaua, prin pitorescul morăvurilor și al limbajului, prin mimetismul obiceiurilor, era un tîrîm suflător șocant pentru autorul de comedie. După

cîteva decenii numai de viață orășenească, în accepțiunea modernă a cuvîntului, cînd mahalagii capătă conștiința puterii lor economice, a locului pe care îl ocupă în ierarhia socială, prin dreptul de a vota și de a fi aleși, cînd începuseră să aspire la toate bunurile civilizației moderne (să meargă la teatru, chiar fără să înțeleagă despre ce este vorba), să aibă un pospai de cultură care să le permită să citească *Dramele Parisului* sau să silabisească articolul din ziar — Caragiale le-a alcătuit portretul de grup menit să immortalizeze nu numai o clasă, ci o întreagă structură socială a vremii. Ce includea această noțiune? Mitocănimia comercială sau bugetivoră, lumea ridicolă și veleitară, ce stilcea cuvinte și trăia cu visuri de ipotetici revoluționari, hrăniți cu iluzia comică a unor lupte cu „dușmanii poporului”, băieți de prăvălie, tejghetari, calfe de frizeri care își imitau stăpînii — și nu victimele sociale, muncitori în industrii, lumea fără speranțe, a celor „de la fund”. Cînd Sofia Nădejde și colegii săi de la școala *Contemporanului* au încercat să aducă la lumină drama cusătoreșelor, a prostituatelor, a pescarilor, literatura lor n-a produs nici o impresie și a trecut neobservată din pricina nulității ei artistice. Apoi sămănătorismul și poporanismul au aruncat anatema asupra orașului și, mai ales, asupra periferiei, care nu mai păstra nici caracterele satului și nici nu-și însușise specificul orașului, unde omul venit de la țară înceta să mai fie țaran, dar nu se transformase nici în orășan, asupra periferiei care se înfățișa ca o aglomerație fără sistem, totul purtînd pecetea încropelii și a incuriei administrative. Periferia nu avea nici prestigiul centrului orășenesc, cu vechile case boierești, unde se scrisese istoria și unde trăiau vestigiile unor vremuri de glorie. Pentru N. Iorga, periferia era un peisaj a cărui contemplare stîrnea pur și simplu repulsie, precum aceste împrejurimi ale Ploieștiului: „Triste și vulgare împrejurimile Ploieștilor în această zi de sfîrșit al iernii, cu soarele călătorînd pe jumătate ascuns prin deasa negură rece. În capătul mahalalei cu casele rare și murdarele strade înguste, răsar cazanele uriașe ale distilăriei de petrol Vega, cu lungul minaret fumegător al coșului. O împrejmuire de lemn urfă, pripită pare că vrea să tînuiască toate cele ce se petrec înlăuntru și din care nu răzbate nimic, prin portița dată în lături, deși chiar în zi de duminică viața nu va fi încetat cu totul în acest izvor de bogăție pentru neamuri.

Mai încolo, o prelungire de căsuțe de țară cu înaltul acoperiș de șindilă mărunță, cum se obișnuiește numai prin aceste părți prahovene. E mahalaua mahalalei, prelungirea prelungirilor din urmă ale orașului Ploiești cel mic al țăranilor de odinioară, al lucrătorilor de fabrică de astăzi, încă murdari și vițioși."

Cît privește periferia bucureșteană, perspectiva era aceeași. și citeva citate din însemnările singurului călător, Nicolae Iorga, care a căutat să dea pînă în 1918 imaginea nu numai a unei „Românii pitorești”, fără contraste, nu numai a fascinantelor „durmuri de munte”, ci a întregii civilizații naționale văzută în ansamblul ei contradictoriu în evoluția — sacadată și neorganică — demonstrează repulsia pe care o trezea periferia intelectualului de atunci. Iată, de pildă, cele două paragrafe despre periferiile bucureștene din cartea sa, *România cum era pînă în 1918*. Prima, despre cartierul Gării de Nord, teritoriul pe care se petrece *Maidanul cu dragoste*: „Odată era aici, înainte de zidirea gării și strîngerea în acest punct a firelor de fier ce mijlocesc transportul, o mahalasa-sat, o uliță de tîrg dunărean, cu hanuri a căror curți rău îngrădite adăposteau, într-un amestec de pănuși de bălegar, și căruți, cu crișme de drumul mare, ispitind la turburel botezat și la mititei dați prin cenușa de supt grătarul lor de frigare, cu maidanuri pentru ciini fără stăpîn și pentru murdăriile vecinătății”. Cît privește înconjurimile Dîmboviței: „...pe lingă căsuțe suite uneori pitoresc pe înălțime, splaiul merge ca să se piardă în regiunea de mahalale pe care am întilnit-o și înainte: funduri joase cu cásulii urite, peste care se năpustește la anumite timpuri ce se prevăd, dar nu se înlătură, șuvoiul ploilor mînioase”*

George Mihail-Zamfirescu stabilea drept moment al acestui proces de diferențiere a celor două noțiuni, mahalasa și periferie, primul război mondial, ceea ce, din punct de vedere al istoriei literare, este adevărat. Firește, un roman precum *Tinerețea Cosandrei* de Vasile Demetrius apăruse cu puțin înainte de primul război mondial, mai precis în 1914 — dar *Domnișoara din str. Neptun* de Felix Aderca este una din primele cărți notabile postbelice, urmată de *Diplomatul, tăbăcarul și actrița* a lui Carol Ardeleanu, tipărită în 1926. Pe toți aceștia, ca și pe Mihail Sorbul, cu al său *Dezertorul*, George Mihail-Zamfirescu îi con-

* N. Iorga, *România cum era pînă în 1918*, I, *România munteană*, București, 1939, p. 282.

sideră scriitorii reprezentativi ai periferiei românești în care vom întâlni „bucuriile amare și înfringerile, setea de adevăr și de libertate ori elanurile din *Azilul de noapte*”. Întrebându-se dacă sînt „deosebiri fundamentale între periferie și mahală”, autorul *Domnișoarei Nastasia*, deși recunoștea că „un răspuns nu-i tocmai ușor de formulat”, spunea că „nu-i vorba de o simplă delimitare geografică, mai mult sau mai puțin formală, convențională, ci de una sufletească... Mahalaua e un apendice al centrului. Ea îi suferă direct influența și îi împrumută vocabularul, gestul și gustul de confort. Sîntem în ultima etapă pe drumul bătătorit al evoluției. Ceva mai mult: mahalaua e națională. Cu pitorescul și moravurile ei caracteristice, nu vom întâlni în nici o altă literatură un erou caragialesc — decretat mahalagiu român de pură autenticitate”*. Aceste disocieri cuprindeau însă și un punct de vedere contrazis de însăși opera lui George Mihail-Zamfirescu, și anume faptul că mahalaua, fiind națională, periferia nu prezintă nici o trăsătură specifică din acest punct de vedere. Citind cuvintele dramaturgului slovac František Langer, care socotea că Franzi, eroul piesei sale *Periferie*, „nu-i legat de timp, nici de spațiu, e legat de mizerie”, G. M.-Zamfirescu vorbește de universalitatea psihologică a eroilor periferiei, universalitate care îi înfrățeste „prin suferințe, prin elanurile și ticăloșiile lor — atribute comune tuturor epavelor umane”. Justifică oare imaginea periferiei în opera lui George Mihail-Zamfirescu aceste aserțiuni? Numai parțial. Cînd, în 1927, s-a prezentat *Domnișoara Nastasia*, optica sa asupra periferiei și mai ales disocierile amintite nu căpătaseră un contur teoretic. Abia în 1932, înțelegerea diferită a personajului central al piesei Vulpa-

---

* Mihail Sebastian, care ne-a dat de-a lungul anilor judecăți pertinente asupra operei lui G. M.-Zamfirescu, avea să sublinieze în articolul necrolog această diferență: „G. M.-Zamfirescu aduce în romanul și în teatrul românesc de după război un mediu de mahală, văzut nu sub aspectele lui comice, ci în elementele lui dramatice. Autorul *Domnișoarei Nastasia* nu este un satiric. El nu cunoaște mahalaua lui Caragiale. El nu vine de la centru spre periferie, pentru a surprinde acolo forme degradate de civilizație, de limbaj sau de moralitate. El se află acolo în mod firesc. Este acasă. Mahalaua este pentru el o formă completă de umanitate, din care nu sînt excluse drame ale conștiinței: moartea, iubirea, gelozia, răzbunarea” (Mihail Sebastian, *La moartea lui G. M.-Zamfirescu*, în *Revista Fundațiilor regale*, an. VI, nr. 11, noiembrie 1939, p. 462—463).

șin (în interpretarea lui Gh. Storin) îi inspiră această idee. E drept, pe atunci autorul nu se vădea atât de tranșant ca în rîndurile scrise cu cîțiva ani mai tîrziu: „Dacă Ion Sorcovă rămîne un tip românesc (dealtfel, ca și Vecina, Ionel, Paraschiva, Niculina), Vulpașin, alături de Nastasia, începe să fie un om desprins din timp și loc“. Mai presus de o contradicție de termeni sau de inconsecvență, vom descoperi aici dilema centrală a operei lui George Mihail-Zamfirescu: năzuința de a realiza personaje și drame desprinse de spațiu și timp și dorința de a înscrie aceste drame într-un univers delimitat cu o asemenea concretețe și precizie încît se identifică, pur și simplu cu existența sa*. Cînd, la premiera din 1927 a *Domnișoarei Nastasia* și apoi la reluarea ei din 1932, piesa a fost considerată de esență livrescă și influențată de literatura rusă, în special de proza și dramaturgia lui Maxim Gorki, George Mihail-Zamfirescu a început o lungă campanie de explicare nu numai a originalității lucrării sale, ci și a specificului psihologic al periferiei românești. A continuat să-și precizeze optica asupra periferiei și cu ocazia apariției romanului *Maidanul cu dragoste*, în anul 1933. Cu unele variațiuni și inconsecvențe, aceste precizări au urmărit să demonstreze că *Domnișoara Nastasia* este „o piesă realistă și în adevăr românească și că ceea ce numise ieri livresc și influență rusă, a început să facă parte integrantă din patrimoniul literaturii dramatice originale“. Mărturisește că, prin articolele și interviurile publicate după premiera *Domnișoarei Nastasia*, a căutat „să diferențieze, în elementele ei de plastică formală și de fond, periferia orașului românesc de viața de la fund a orașelor europene“.

Ceea ce respingea în mod net dramaturgul era pitorescul exterior, prevenind cititorii și spectatorii *Domnișoarei Nastasia* că „prin periferie, autorul nu înțelege brîu roșu sau floare la ureche“. Vorbea chiar despre „mahalaua pitorească și românească,

---

* „Or, eroul acesta, sălbatecul și păgînul Ciuf de odinioară, care moare între mărăcini, odată cu soarele, ca să renască pe mormîntul lui palid-gînditorul Iacov de mai tîrziu, strigă laolaltă cu toți tinerii din generația mea și din cele următoare: Eu n-am avut copilărie. Tragedia lui sufletească e tragedia noastră a celor tineri, iar viața de haos și imoralitate în care se formează, este viața care ne-a mutilat sufletul și ni l-a crescut răsucit și poate sterp...“ (*România literară*, an. II, nr. 59, 1 aprilie 1933, p. IV).

din care și-a ales eroii marele nostru Caragiale și periferia pe care s-a spus că am descoperit-o și am încetățenit-o în literatura de la noi odată cu reprezentarea acestei comedii tragice" (*Domnișoara Nastasia*, n.n.). Piesa era declarată antipitorească și autorul afirmă de la bun început că totul — inclusiv cîntecul — face parte aici din „plastica psihologică a lumii în care se petrece acțiunea”.

Domnișoara Nastasia a fost înțeleasă ca drama unei femei de voință, o Anca sau Vitoria Lipan a periferiei, care urmărește în prima parte a piesei să-și depășească prin dragoste condiția socială și materială și apoi să pedepsească — fără ajutorul și imixtiunea autorității — pe cel vinovat de crimă. Dominanta caracterului Nastasiei este *intransigența*. Ea îl iubește pe Luca și numai pe Luca și cînd vrea să îl pedepsească pe Vulpașin se autosacrifică pentru ca șocul produs asupra lui să fie ucigător. S-a vorbit de caracterul volitional al Nastasiei, de frumusețea ei morală, de disprețul față de promiscuitate și violență. Toate acestea sînt adevărate, iar autorul le demonstrează pe plan dramatic cu o fină pătrundere a nuanțelor sufletești și cu o logică ireproșabilă. Alături de Anca din *Năpasta*, de Tofana, eroina *Patimii roșii*, Nastasia rămîne nu numai unul din personajele feminine cu identitatea cea mai percutantă și mai aparte, cu o structură psihologică de izbitoare originalitate, dar se înscrie în acea galerie a eroilor teatrului românesc care au căpătat o stare civilă cu valoare simbolică. Calitățile enumerate pînă acum întrunite de personalitatea sa, cum sînt voința, neînduplecarea morală, puritatea, puteau să o transforme pe Nastasia într-un personaj de-a dreptul antipatic. Dar aceste însușiri etice s-au convertit în valori emotive datorită rigorii construcției psihologice a portretului, ce îmbină elanul unei inimi naive cu patosul lucidității, o feminitate ce freamătă insinuant sub aparențele unei voințe aproape masculine — toate încununate de superbul gest final, ce impresionează deopotrivă pe spectatorul deprins să reacționeze sub impulsul sentimentului, ca și pe intelectualul obișnuit să urmărească logica evoluției unui destin sau a unui conflict. Și totuși o întrebare persistă, o întrebare căreia nu i s-a dat răspuns: cine este Nastasia și cum se explică psihologic actul său ieșit din comun?

Ceea ce s-a scris pînă acum despre *Domnișoara Nastasia* a analizat comportamentul personajelor pe plan social și moral, punînd în valoare semnificația nobilă a dramei lor. Dar anver-

gura acestui conflict, elevația spirituală a luptei cu mediul, în cazul Nastasiei, și cu propria ființă, în cazul lui Vulpașin, nu pot fi înțelese în întreaga lor complexitate dacă nu analizăm structura psihologică, resorturile adânci, nevăzute, care le determină reacțiile. Fără îndoială, o asemenea explicare psihologică nu se poate dispensa de o cercetare psihanalitică, pe care o vom folosi ca una din metodele ce ne pot duce la aflarea adevărului. O privire psihanalitică asupra celor două personaje evidențiază zbuciumul lor interior pe calea dramatică a căutării unui sens al vieții, impulsurile ce îi fac să acționeze cu o îndrjire sublimă și obstacolele ce li se ridică neconținut în acest patetic zbor spre înălțimi. Domnișoara Nastasia trăiește un acut sentiment de „rușine”, pe care — ca și lui Iacov, eroul din *Maidanul cu dragoste* — i-l creează viața într-un mediu umil și sărac. „Destinul meu începe mizer într-o mahala cu nume rușinos”, astfel debutează lunga spovedanie a lui Iacov, iar Nastasia mărturisește că a trăit torturată de o întrebare: dacă starea de paupertate a familiei sale a fost permanentă sau constituie doar un accident: „Numai atât vreau să-mi spui: noi, neam de neam, tot așa ne știm — săraci îngropați în mahala?”.

Traumatismul e deci unul de natură socială. Nastasia are complexul omului sărac. De aceea îi iubește cu atîta patimă pe Luca: prin el Nastasia are să „iasă la lumină”, el este cel ce-i oferă certitudinea evadării din sărăcie. În primul rînd, este pus în evidență caracterul ei volițional, Nastasia aflîndu-se pînă la moartea lui Luca mereu în ofensivă pentru a nu rata marea șansă a vieții ei, iar după momentele de cumpănă ce urmează asasinatului, cînd, totuși, cu o stăpînire de sine și un sînge rece uimitor, ascunde cuțitul — unica probă împotriva lui Vulpașin — ia din nou inițiativa. În schimb, momentele ei de tandrețe, de feminitate sînt rare. Vom remarca, de asemeni, la Nastasia absența imaginii materne, despre care ea vorbește numai o singură dată și atunci înglobînd-o în universul copilăriei și al iluziilor pierdute: „Veneam spre casă, devreme. Mi-adusesem aminte de mine, cînd eram mică, de mama, de Luca...” Personalitatea ei ar putea fi deci considerată un caz elocvent a ceea ce Freud numește *bisexualitate feminină*. În asemenea cazuri: „instaurarea feminității rămîne la discreția tulburărilor provocate de manifestările reziduale ale virilității primitive. Regresiunea la fixațiile acestei faze preoediplene este foarte frecventă. În unele existențe se poate observa alternanța repetată a epo-

cilor în care predomină când caracterele bărbătești, când feminitatea; ceea ce noi bărbații numim enigma feminină se explică prin această bisexualitate a vieții feminine" (Sigmund Freud, *Nouvelles conférences sur la psychanalyse*, „Idées”. N.R.F., p. 174). Caracterul viril este dominant și așa se explică de ce imaginea mamei este absentă din memoria afectivă a Nastasiei. Un complex oedipian poate fi detectat în ciuda conflictului cu tatăl său, care se face cu umilință vinovat de starea de paupertate în care a ajuns familia sa („Taica, negustor în Popa Nan; Și ce negustor? Coloniale și delicatessuri”; „...Și eu... atelier, tot în Popa Nan! Oameni cu rost, avere... așa am fost...”), fatalist („Așa ne-a fost scris, Nastasio”), având conștiința lipsei de autoritate asupra fiicei sale („...eu degeaba ți-o dau măi neiculiță! Vorba mea...”), incapabil de o hotărâre („Mi-e drag Luca... și mi-e milă de Vulpașin!"). În contrast cu el, Nastasia e femeia atitudinilor nete, tranșante, ce nu șovăie. Dealtfel, singura sa amintire din copilărie este legată de o asemenea faptă ieșită din comun, care pledează pentru preponderența caracterului viril al Nastasiei: „Ți-aduci aminte, bunule, când eram mică? Niciodată n-am ocolit pe potecile oamenilor. Am mers drept: peste maidane, peste garduri, prin curțile oamenilor, peste vagoane — când era tren de marfă-n barieră — drept! Într-o zi, un urs în curmezișul uliții. Îl pusese ursarul să facă comedii fără perdea și s-adunase mahalaua, nu mai aveam pe unde să trec. Am strigat: dă lighioana la o parte! Iar ursarul a ris: treci, dacă-ți dă mîna... în batjocură. Hm! M-au fript scînteiele-n ceru gurii când am scrișnit!... Un pas, și-am infipt călcîiu-n burta ursului. Lighioana a încremenit, speriată: țiganul s-a rezemat de gard, iar lumea a rămas cu gura căscată. Eu am trecut dincolo rîzînd...” Întimplarea e caracteristică pentru a determina caracterul volițional al Nastasiei pentru că „ceea ce a păstrat memoria este ceea ce a fost mai important în fiecare stadiu al vieții” (Sigmund Freud, *Essais de psychanalyse appliquée*, collection „Idées”, N.R.F., Gallimard, p. 151). Logica personajului este în acest sens perfectă, comportamentul său din anii maturității fiind conform cu datele caracterologice ale copilăriei. Când Vulpașin o amenința: „Șapte mahalale tremură de frica mea”, Nastasia îi răspundea: „Eu nu tremur!”. Și cu toate acestea, cu toate că temperamentul său era la antipodul celui al tatălui, idealul ei masculin este asemenea imaginii lui Ion Sorcovă. Luca era, ca și Ion Sorcovă, un om timid, ce simțea nevoia unei protecții. Spre deosebire de Nasta-

sia, el păstra drept amintire din copilărie nu o victorie, ci o umilință: „Mă bătuse Vulpașin pe maidan, iar haimanalele râdeau de lacrimile mele. Tu singură ai venit: să mă aperi, să mă mângii.” Tot Freud spunea că „dacă tinăra fată a rămas atașată de tatăl său, adică nu a lichidat complexul său oedipian, alegerea ei se orientează după tipul patern. Dar, detașându-se de imaginea mamei pentru a se orienta spre tatăl său, ea nu a abandonat ostilitatea spre aceasta, ostilitatea inerentă raporturilor sentimentale ambivalente; această alegere trebuie deci să-i garanteze fericirea conjugală” (*Nouvelles conférences*, ediția citată).

În fond, raporturile sînt, în această piesă, inversate: nu Luca e cel care o va „scoate” pe Nastasia din mahalaua Veselei. Bărbatul e aici proiecția docilă a voinței feminine. De aceea e și mai sceptic decît ea („Fată bună și cuminte! Necazuri sunt pretutindeni”...) și dovedește un spirit practic accentuat, pe care Nastasia nu-l are, fiind o exaltată. De aceea și pedeapsa pe care o aplică lui Vulpașin este minuțios pregătită, cu șiretenie și cu perspicacitate, dar și cu izbucniri ce ajung la formule paroxistice, ce îl vor transpune pe Vulpașin într-o stare euforică, agravată de faptul că — individ mărginit — el nu are posibilitatea să întrevadă altă alternativă decît cea propusă de Nastasia, urmată de el orbește. Și în cazul unui apatic și timid ca Luca și a unui violent ca Vulpașin, voința Nastasiei a fost interpretată și înțeleasă doar din perspectiva dorului ei de a face dreptate, de a administra corecția meritată și definitivă unui ucigaș. În momentul în care Luca a fost ucis, visul Nastasiei — mutarea în cartierul „boieresc” din Popa Nan — s-a spulberat. Dar, dorința spulberată continuă să trăiască. Atracția locului e atît de tiranică încît nu o părăsește nici atunci cînd voința și imaginația ei se concentrau în altă direcție: pedepsirea lui Vulpașin prin crearea unei aparente stări de fericire. Dorința refulată este puternică și, după moartea lui Luca, o urmărește neîncetat, încît, vrînd să scape de fantasma mahalalei Popa Nan înaintea nunții cu Vulpașin: „m-am pomenit fugind spre Popa Nan”. Dar imaginea pe care și-o alcătuisese, fiind contrazisă de realitate, iluzia se pulverizează: „N-am mai găsit nimic din ceea ce a fost odinioară! Case murdare, cu oameni răi, și femei bețive ca pe la noi, noroi...” O viață construită pe o eroare? Nu! Mai degrabă sfărîmarea lucidă a ultimei iluzii. Imaginea unui Popa Nan edenic trebuia să moară înaintea morții ei. Drumul din urmă în Popa Nan echivalează cu o „vindecare”, cu eliminarea ultimelor fantasme ale

existenței sale. Nastasia nu va mai duce dincolo de mormint nici o speranță.

Vulpașin reprezintă un caz tot atât de interesant ca Nastasia. Două forțe vulcanice care se confruntă, una — Vulpașin — sub imperiul unei dragoste oarbe purificatoare spiritual, cea de-a doua — Nastasia — expresia unei dragoste pătimase pusă în slujba unui ideal de demnitate morală. Caracterul lui Vulpașin, acest „ucigaș cu suflăt de copil”, a comportat mai multe discuții decât cel al Nastasiei. S-a vorbit, și pe drept cuvânt, de forța de transfigurare a dragostei, ceea ce în mod cert reprezintă influența literaturii romantice. Autorul, în cadrul lungilor explicații pe care le-a dat în legătură cu piesa, a accentuat această ipoteză: „Adevărata dramă e aici, în această goană a sufletelor spre mai bine, spre mai frumos. Amândoi vor să se realizeze prin dragoste și se prăbușesc amândoi din dragoste”. De aici și descendența piesei din trunchiul *Azilul de noapte*, remarcat de comentatori încă de la premieră. Vulpașin nu iubește pur și simplu. „Dragostea”, așa cum o concepe tandemul Paraschiva-Niculina sau fantele Ionel, ar fi avut-o oricând și în orice condiții, mahalaua, prin aceste tipice reprezentante ale ei, îi oferea prielejul oricărei defulări, fără a-l pune în penibila postură de a îndura umilințele din partea Nastasiei. El suferă, și suferința lui e purificatoare dat fiind antecedentele sale morale (ucigaș, bătuș, scandalagiu etc.). Prin dragoste el vrea să atingă demnitatea de om: „Tochmai d-aia! Acu le las dracului; și băutura și scandalurile — le pui oruce! Atelier am. Să mă... (*subliniază, cu ochii la bătrîn*) înșor și eu, să fiu om în rindu oamenilor și...” sau „eu pentru ea mă fac om cumsecade și m-apuc de muncă”, „Acu de dragu cui să muncesc, de dragu cui să fiu om cumsecade?” Vulpașin, prin modul de a înțelege viața, prin întreaga sa „filozofie”, prin reacțiile sale, este un produs și un reprezentant tipic al „lumii de la fund”. Ceea ce Ionel obține trișind, Vulpașin obține cu șiful și pumnul. Pentru nivelul gândirii sale, pentru optica și sistemul de valori al mediului său, reacțiile lui sînt coerente, fiind urmărite cu o logică perfectă: „Vulpașin: Te duci la circiumă. Și vine careva. Te-njură. Îl injuri. El scoate șiful. Pot să stau cu miinile-n sine Sorcovă: Scoți șiful și tu. Vulpașin: Ba, ca să fim drepți, n-am nevoie de scule la scandal... Un pumn în frunte și-l trimite la Dumnezeu, să-i spuie complimente de la mine.” Transfigurarea prin dragoste e, desigur, o reminiscență a literaturii rusești neo-

romantice și în special a *Azilului de noapte*. Dar și a literaturii naturaliste de tip zolist, căreia piesa îi este, de asemeni, tributară, așa cum observă Ion Marin Sadoveanu în cronica scrisă cu ocazia premierei: „Căci de la Zola la Gerhardt Hauptmann, literaturile apusene naturaliste s-au alimentat cu succes, mai toate, din colțurile acestea de penumbră ale periferiilor, unde sentimentele sînt trainice, tiranice, oarbe și distrugătoare ca și în concepția și opera d-lui George Mihail-Zamfirescu”. În momentul întîlnirii cu Nastasia, siguranța lui Vulpașin în propriile puteri se clatină. De ce primește palmele Nastasiei fără să reacționeze? De ce el, care, așa cum spune: „Tata din groapă să mă fi palmuit, îl făceam fărîme. Ei nu i-am zis nimic! M-am dus acasă împleticindu-mă. Mă uitam în oglindă și mă palmuiam...” nu îndrăznește nici un gest de ripostă? Colosul și violentul Vulpașin, omul de teama căruia tremurau „șapte mahalale”, este în fond un timid. „Ferice de tine — îi spune el lui Ionel după ce acesta îi admînistrase Niculinei o corecție — că poți să dai într-o muiere! Eu, cum mă vezi de mare, nu pot, nu-s în stare să...” Cum se explică această timiditate, această stare de paralizie în fața femeii, a unui bărbat care cu pumnul lichida orice împotrivire? Ernest Jones, în cartea sa *Hamlet și Oedip*, propune următoarea ipoteză, pe care o putem folosi ca atare atunci cînd analizăm cazul Vulpașin: „Cu cît un conflict psihic este mai ascuțit și mai profund, cu atît sînt șanse ca analiza să dezvăluie la origine un traumatism de natură sexuală” (Ernest Jones, *Hamlet și Oedip*, N.R.F., Editions Gallimard, p. 59).

Vulpașin, ori de cîte ori o întîlnește pe Nastasia, are reacțiile unui timid tipic, stîngaci, tot mai mult în defensivă, nu-și află locul, nu găsește cuvintele, este neîndeminatic, atinge chiar ridicolul. Violența nu-i altceva decît un fenomen compensatoriu pentru timiditatea lui agravată de întîlnirea cu Nastasia. Toată viața lui se concentrează în această dragoste pe care „spaima mahalalelor” nu a simțit-o nici pe plan afectiv, nici pe acela al dragostei fizice, rămasă doar la nivelul satisfacției instinctuale. De aceea, atunci cînd dragostea lui pentru Nastasia trebuie să se împlinească, atunci cînd Nastasia îl cheamă să i se dăruie înainte de celebrarea căsătoriei, el trăiește o stare de euforie paroxistică. Dealtfel, și Nastasia se comportă față de el în consecință, dîndu-l speranțe, amăgindu-l, apropiind momentul în care dragostea lor avea să se împlinească. Nastasia dovedește o inteligență și o abilitate pe care Vulpașin nu le are. Unitățile acestuia de măsură

sînt *furt* și *omor*. El nu poate exprima dragostea sa decît raportînd-o la aceste două noțiuni: „Să mă ia și o mut pe strada boierească! Fur, de nu mi-o ajunge! Mina Sfîntului de la Mitropolie de mi-o cere, o fur de sub ochii popilor și i-o aduc.” Ce-i unește pe amîndoi este însă intransigența în dragoste. Întîlnirea dintre ei stă sub semnul unei nepotriviri funciare, al unui *contratîmp moral ireconciliabil*, ca într-o adevărată tragedie antică. Piesa este cu atît mai nobilă, cu cît unul din eroi — Vulpașin — nu vrea să-și depășească o condiție materială, ci să trăiască, purificat, o altă viață, eliberată de tirania instinctului. Gestul final al Nastasiei, care nu acceptă fericirea rîvnită cu prețul unui compromis, reacția lui Vulpașin, ce își pierde mințile cînd își vede visul sfărîmat, sînt — în fond — actele de noblețe ale periferiei românești și pun, pentru prima oară, în evidență un cod moral nebănuit. Aici se afla nota diferențială a periferiei așa cum a văzut-o George Mihail-Zamfirescu față de mahalaua lui Caragiale. În timp ce Nastasia și Vulpașin dovedesc — cum spuneam — o intransigență care îi duce pînă la ultima consecință, *moartea*, pentru mahalagii lui Caragiale toate valorile sînt aleatorii, ei avînd, ca supremă vîrtute, arta de a se amăgi ca Jupîn Dumitracie și de a se consola precum Crăcănel.

Ce e românesc și ce e etern în această tragicomedie? Ne amintim că autorul considera drept figuri autohtone pe Ion Sorcovă, Vecina, Paraschiva, Niculina, Ionel. Afară de Sorcovă, aceste personaje, prin nonșalanța lor comică, prin lipsa unor scrupule morale, trăiesc viața într-o permanentă instabilitate amoroasă, fără să fie încercați de nici un sentiment trainic și de nici un regret. Ei pun într-o lumină și mai elocventă tragicul destin al unor oameni ca Nastasia și Vulpașin, pentru care compromisul nu există în sistemul lor de referință morală. (Autorul vorbea la un moment dat de mahalagiul care „are și interesul acomodării și ușurință de a primi orice vine de la centru.”) Filozofia lor, redusă la un „carpe diem” primar și instinctual, îi apropie de lumea eroilor din *D-ale carnavalului*. Din această perspectivă se poate susține și caracterul specific al grupului de personaje amintit, faptul că ei aparțin unei arii sufletești a cărei trăsătură predominantă este fluctuația, instabilitatea, cămeleonismul spiritual. Dar obstinația cu care autorul încearcă să creeze celor doi protagoniști statutul unor personaje desprînse din spațiu și timp nu se poate pînă la urmă valida. Visul lor nu este himera care tulbură eroii *Azi-lului de noapte*, ci o tenace dorință de a-și depăși condiția, de a

scăpa din promiscuitate (în cazul Nastasiei) și o dragoste patetică, la lumina căreia instinctele se pulverizează (Vulpașin). Condiția fiecăruia se definește față de lumea periferiei românești, a cărei tipologie autorul caută, la un moment dat, să o reconstituie. Dealtfel, și voința de a da o culoare universală piesei a fost păgubitoare, deoarece, fiind obsedat de ultimul termen al ecuației, de dorința de a-l pune cu orice chip în evidență, G. M.-Zamfirescu a folosit fie o simbolistică simplistă, fie o frazeologie în care intențiile aforistice ostentative nu mai fac corp comun cu lumea dramei. Caracteristic în acest sens, e tabloul IV, actul al II-lea, intrat în limbajul curent al criticii cu numele de „scena circiumii”. Aici G. M.-Zamfirescu a imaginat un „azil de noapte” autohton, localizat prin cîntece de circulație în lumea periferiei românești și universal prin faptul că personajele reprezintă categorii (putem detecta încă de pe acum influența expresionismului, evidentă în *Sam*). Ei se numesc *Haimanaua*, *Cerșetorul*, *Omul necăjit*, *Beșivii* sau chiar *Pacoste* (și el nume cu o rezonanță certă). Aici se definește ceea ce George Mihail-Zamfirescu a vrut să exprime teoretic: existența unei suferințe universale în lumea periferiei, ce anihilează pînă și identitatea, starea civilă a omului: „Te cunosc, fără să te-ntreb de unde vii și cum te cheamă. Noi, oamenii necăjiți, avem un nume la fel: durere! Pe mine mă cheamă Ion Popa. Și nu-mi zice nimeni așa. Toți mă știu de Ion Durere...” iar peste cîteva clipe revine asupra acestei idei: „Mergi sănătos și ține minte: nu ne cheamă Ion, Pavel sau Tudor! Ne cheamă pretutindeni: durere...” Dar, în afara acestor două replici, George Mihail-Zamfirescu nu a mai materializat artistic ideile lui cu privire la universalitatea durerii*. Celelalte personaje au o stare civilă românească, deoarece George Mihail-Zamfirescu făcea parte din categoria scriitorilor asupra cărora experiența primei perioade a vieții așezase o amprentă definitivă și din matca ei nu putea ieși decît cu pre-

---

* Să adăugăm că aproape toți cronicarii piesei și exegeții operei au dezavuat această scenă. Mai ales după reluarea ei — în 1957 — s-a accentuat impresia de artificial, chiar de „eclipsă a bunului-gust”, de „o anumită sentimentalitate de calitate îndoielnică”. Excesul de literaturizare, un verbalism exploziv, lustruit ca să sune frumos, toate laolaltă nu au dat — în montările din ultimele decenii ale piesei — posibilitatea unei interpretări revelatoare, și eforturile regizorilor n-au salvat scena de convenționalism.

țul inautenticității și al livrescului. Pentru că — așa cum s-a remarcat la premieră, cum timpul a demonstrat cu și mai multă elocvență — ceea ce nu venea din adâncurile unei comunități cu ființa periferiei românești, ceea ce era demonstrație în simbolistica piesei sau în replică, a fost resimțit ca un sunet strident. Ion Marin Sadoveanu, disociind originalitatea piesei de ceea ce era împrumut livresc, integra în categoria ultimă: „un element intelectual disonant”, și anume „simbolul ieftin al unei dureri permanente de maidane românești, materializat în acest Luca etern, care la d-sa moare cu Luca și răsare cu Luca Lăcrimă”. Ceea ce G. Călinescu observa cu privire la romanele lui George Mihail-Zamfirescu, și anume că „analiza se face prin divagațiuni metaforice” și că „autorul numește asta a muzicaliza și pune astfel de divagații lirice și în gura umililor mahalagii”*, se poate — păstrând specificitatea genurilor — aplica și la teatrul său. Pentru că nu numai scena circiumii, dar multe replici (îndeosebi cele ale Nastasiei și ale lui Ion Sorcovă) sînt grevate de acest mod divagant, lustruit, metaforizat, care ni se pare nefiresc și dă o notă artificială unor pasaje ale piesei**. Explicația credem că se poate afla tot în acea obsesie a autodidactului care are teamă de simplitate și caută să dea o patină „intelectuală” fiecărei replici. Dar *Domnișoara Nastasia* e o piesă care, cu toate împrumuturile, cu tot ceea ce are pretențios și livresc, nu a produs numai un șoc în seara premierei, ci a fost „selectată” ca una din creațiile de rezistență ale repertoriului dramatic românesc.

---

* G. Călinescu, *Istoria literaturii române*, București, 1941, p. 837.

** Subtilă, observația lui Mihail Sebastian cu privire la stilul romanului *Maidanul cu dragoste* explică de ce în teatru, mai ales, acest defect era supărător: „Scrisul puțin liric și solemn (deși simplu) al d-lui Zamfirescu este stilul ideal al confesiunii. Cîtă vreme autorul vorbește la persoana întâia, în numele său, ușorul retorism al frazei, departe de a suna teatral și fals, are o naturală ridicare asupra vieții și asupra oamenilor, o solemnitate ce învăluie totul, cu privire de rămas bun. Confesiunea însăși e o solemnitate și de aceea tonul de elegie potolită i se potrivește admirabil [...]. Cînd însă această vorbire inspirată trece în gura oamenilor obișnuiți, în relațiile lor cotidiene sau chiar în momentele lor decisive, ea devine dintr-o dată artificială și emoția dezertează brusc” (Mihail Sebastian, *Eseuri, cronici, memorial*, ediție îngrijită și prefătată de Cornelia Ștefănescu, Editura Minerva, 1972, p. 296).

Cînd vrem să mergem mai departe, nu putem face abstracție, fără îndoială, de afirmația prea netă și nu întru totul adevărată a lui George Călinescu, care, tot în *Istoria literaturii române*, spunea că piesele ce au urmat *Domnișoarei Nastasia*, nu par a-i confirma vocația teatrală**. După *Domnișoara Nastasia*, George Mihail-Zamfirescu a început să elaboreze piesa *Sam*, prin care autorul evadează din lumea sa, încercînd să-și împlinească dorința ce îl obseda mai demult: aceea de a creiona personaje desprinse din spațiu și timp, personaje cu valoare universală. „Acum scriu *Sam*, poveste cu mine, cu tine și cu el (spunea în 1928), jalnică tragedie a omului de acum, care nu e rus, român sau german, ci un cineva care întimplător se numește Sam Se-meonovici, așa cum s-ar fi putut numi George Mihail-Zamfirescu, Radu Cosmin, Vasile Pop, Bernard Shaw”. Mărturisirea ne deschide calea spre înțelegerea piesei, care, de data aceasta, nu mai ancorează într-o realitate sufletească sau socială numită, ci, în chip deliberat, caută să fie înscrisă pe orbita universalității. Cauza acestei obsesii, așa cum am văzut, încă din perioada *Domnișoarei Nastasia*, o aflăm tot în dorința bovarică a autodidactului de a-și depăși condiția intelectuală, de a nu fi țintuit în perimetrul lumii în care s-a născut, de a nu fi confundat cu ea. Explicația trebuie întregită justificînd însă aceeași opinie: influența literaturii expresioniste, care se manifesta atunci pe diferite planuri în cultura românească**. George Mihail-Zamfirescu nu a cunoscut decît în chip indirect curentul — așa cum presupune și Ov. S. Crohmălniceanu*** — prin lecturi întimplătoare și nesistematice, mai ales ale unor piese de teatru. Era George Mihail-Zamfirescu o structură literară aptă să fie influențată de expresionism? Ce anume direcții ale curentului l-au atras, care din ele se potriveau ființei sale? Expresionismul a marcat doar trei din piesele sale, după aceea autorul revenind la mătcile romanului-fluviu tradițional, de tip zolist (*Maidanul cu dragoste*, *Sfînta mare nerușinare*), și la comedia sentimentală, descinsă din teatrul francez postbelic (*Idolul și Ion Anapoda*). Formația sa intelectuală — așa cum am încercat să o descriem în paginile de

* G. Călinescu, *op. cit.*, p. 835.

** Vezi pe larg, pentru aceasta, volumul *Literatura română și expresionismul* de Ov. S. Crohmălniceanu, Editura Eminescu, 1971; Dan Grigorescu, *Istoria unei generații pierdute: Expresioniștii*, Editura Eminescu, 1980, în special p. 297—460.

*** Vezi lucrarea citată, p. 163.

inceput ale studiului — nu era de natură să accepte o convertire totală la expresionism. Avea obsesia noutății și căuta să se integreze curentelor ce puteau să contribuie la schimbarea realităților sufletești și artistice. De expresionism îl lega, în primul rând, această perpetuă stare de beligeranță cu societatea, care l-a caracterizat, acea revoltă pe multiple planuri pe care el a clamat-o în teatrul, proza sau publicistica sa. Expresionismul afla deci la G. M.-Zamfirescu un teren sufleteș propice receptării lui și nu unul artistic. El avea, precum exponenții expresionismului, tendința să perceapă „drama umană în ceea ce era mai violent și dureros” ca să-l cităm pe Marcel Brion*. Cei mai mulți exegeți vorbesc despre angoasa, neliniștea care torturează pe toți eroii dramelor expresioniste, despre permanenta evocare a morții, care, cum spunea René Leibowitz**, „devine subiectul însuși al dramei”. Când Sam, cel plecat să caute „viața”, se întoarce, înfrânt, Pavel, „un om care a suferit”, îi spune: „...tot pământul 'e plin de oameni ca mine, ca tine, ca el, plecați să lupte, să învingă, să urce spre culmi. Toate drumurile serii întorc oamenii ca mine, ca tine, ca el, epave pe care furtuna le aruncă la mal, sfărâmături dintr-o corabie, pornită în larg, cu muzici și steaguri filiftoare în soare”, iar ultimele cuvinte ale lui Sam înainte de a se arunca în mare sînt o binecuvîntare a suferinței: „Cred, cred! Cred în suferință, singurul adevăr, singura viață, singura fericire, singura înălțare...” G.R. 8 cumulează toate trăsăturile amintite ale curentului (o influență gidiană, legată de „actul gratuit”, poate să fie de asemenea detectată), înșisînd cu precădere asupra suferinței, a reli-

* Vezi Marcel Brion, *L'oeil, l'esprit et la main du peintre*, Plon. Citatele folosite de noi aparțin capitolului *Mutațiile fundamentale la începutul secolului XX — Expresionismul*, p. 273—276. Din bibliografia mai nouă asupra expresionismului, văzut în diversitatea manifestărilor sale, m-aș opri mai întîi la catalogul expoziției *Berlin-Paris 1900—1933* deschisă în anul 1978 la Centrul Național de Artă și Cultură Georges Pompidou din Paris, 576 p. În afara documentelor iconografice, a profesiunilor de credință, volumul cuprinde un vast material documentar, ca și substanțiale studii despre principalele domenii de manifestare ale expresionismului. Un capitol este dedicat teatrului (p. 274—292). O expunere sistematică și cu o pronunțată notă didactică asupra perioadei de maximă înflorire a expresionismului german în Walter Laqueur: *Weimar, une histoire culturelle de l'Allemagne des années 20*. „Les Hommes et l'histoire” — Robert Laffont, 1978.

** *Les fantômes de l'opéra*, Editions Gallimard, N.R.F., 1972, capitolul *Théâtre lyrique et expressionnisme*, p. 275—289.

giei morții, idee care incununează și filozofia piesei *Sam*: „Cînd m-am înscris în grupul vostru revoluționar, am știut că-mi deschid drum spre închisoare și suferință*. Și n-am șovăit. Dimpotrivă. În monotonia neurastenizantă a orașului îmi găseam rațiunea de a fi [...] La Tiraspol am fost la doi pași de moarte. Și n-am tremurat. Am avut putere să surid [...]. Acum opt ani, la Berlin într-o familie de italieni exilați, am întîlnit un bătrîn care m-a înțeles. Sfaturile lui mi-au otrăvit sufletul ca un parfum tare: «de vrei să guști tot farmecul vieții, apropie-te cît mai mult de moarte». I-am rămas de atunci o discipolă fermă.” Caracterul radical antiburghez al curentului l-a atras pe G. M.-Zamfirescu, deși el, din acest punct de vedere, n-a reușit să îi dea formele violente în care s-au exprimat inițiatorii lui din Germania, poate și pentru că nici dramaturgii, nici directorii noștri de scenă n-au fost atrași de formele de manifestare net politice, agitatorice, ale dramaturgiei lui Toller sau Brecht sau ale concepției regizorale ale lui Erwin Piscator. *Adonis* este cea mai tipică întrupare a tendinței de demistificare a existenței burgheze. Societatea este „pusă în cauză” nu în aspectele contradicțiilor ei fundamentale, cum se întîmplă în *Sam*, ci în zona convențiilor care sugrumă visul și idealul.

Și nu în ultimul rînd îl atrăgea în teatrul expresionist patetismul declamatoriu și crispat al situațiilor și al replicilor, care se afla în consonanță deplină cu structura talentului său înclinat spre grandilocvență.

Influența expresionismului se reduce doar la *Sam* și piesele într-un act *Adonis*, *G.R.8.*? Și cel ce au scris despre *Domnișoara Nastasia* cu prilejul premierei și al succesivelor ei reluări așa cum am văzut în momentul discutării piesei (extrase mai largi în nota, p. 637—675) au insistat asupra influenței romantismului, a naturalismului, a dramaturgiei ruse. Dar fără să avem — cum, dealtfel, nu avem nici în cazul lui *Sam* — probe influenței directe a unei opere sau a unui autor, cred că și *Domnișoara Nastasia* poate fi încadrată în aria de iradiere a expresionismului în dramaturgia română, mai ales în ceea ce privește transformarea *urîtului* în valoare estetică, valabilă nu numai în cazul lui Vulpașin, ci în prezența acelei lumi a fanților și fetelor de la periferie, lume pe care o întîlnim pentru prima dată în dramaturgia noastră. Și

---

* Se remarcă revenirea cuvîntului din ultima replică a lui *Sam*, citată de noi mai sus.

nu în sensul romantic al prostituției cu „suflet mare” ci al radiografierii unei situații morale ce includea șiretenia voluptuoasă, umilința interesată, agresivitatea vulgară, mimarea unei condiții superioare acelei penibile existențe.

Expresionismul a fost în strigătul său disperat, în sfișierea lui violent afișată, asemănător cu verismul. Printre ipotezele pe care le putem avansa este faptul că George Mihail-Zamfirescu a receptat mai repede expresionismul deoarece frecventase naturalismul cu care acesta vădea atâtea afinități, avea o sensibilitate pentru lumea periferiei în intruchipările ei limită și pentru destinul generației ieșite din tranșee. Toate motivele dominante ale expresionismului își găseau un răspuns cel puțin sufletesc dacă nu și ideologic în ființa literară a autorului român. Nu știm în ce măsură el a cunoscut opera pictorilor și a graficienilor expresioniști Otto Dix sau Kirchner. Dar cuplul Paraschiva-Niculina, ieșit din magma periferiei românești, ne duce totuși cu gândul spre lumea prostituatelor din pinzele lor. Comparația pare hazardată deoarece, așa cum se știe, George Mihail-Zamfirescu n-a avut o sensibilitate deosebită pentru artele plastice. Vrem să schițăm aici o posibilă arie de manifestare a curentului sau mai degrabă zona de iradiere a unei stări de spirit gândindu-ne mai ales la faptul că relațiile directe, influențele imediate nu sînt nici numeroase, nici sesizante. Expresionismul nu a reprezentat la noi o direcție literară, ci a influențat în unele momente și în unele lucrări scriitori care i-au receptat nemijlocit sau pe căi ocolite structurile ideologice și artistice. De obicei se includ aceluiași capitol al influențelor și exegezele criticilor care, după opinia mea, nu au toată semnificația unui act de adeziune estetică, ci de înfățișare și descriere a curentelor care se manifestau pe tărîmul artei. În cazul *Sam, Adonis, G.R.8* — se manifesta revolta generației ieșită din tranșee, care căuta — nu o dată prin ceață — o altă lume. *Domnișoara Nastasia* vădește mai degrabă un temperament inclinat către aceeași viziune asupra lumii. Nu cred că viitorul ne va aduce probe mai evidente pentru a înscrie *Domnișoara Nastasia* în descendența directă a unui model expresionist. Dar cum expresionismul reprezintă o exacerbare a unora din direcțiile romantismului, prezența anumitor motive este pe deplin explicabilă. „Deșteptarea primăverii” cu toate furtunile ei nu este în *Domnișoara Nastasia* însoțită de acea revoltă împotriva părinților în formele violente ale dramaturgiei expresioniste, ci de o neînțelegere între generații care duce la autosacrificiul celei ce reprezintă elanul îndrăzelii și non-

conformismul. Așa cum am văzut, *Nastasia* este un caz tipic de bisexualitate și nu unul de exacerbare sexuală. Dimpotrivă, fa ceea ce privește eroii principali, aceștia vădesc pudoare marcată. Expresionistă mi se pare mai degrabă această atmosferă orășenească încărcată de curentul unei angoase ce bintuie sufletele și le face să devină violente, să trăiască stări extreme. În orice caz, *Domnișoara Nastasia* este prima piesă românească ce vede orașul nu din perspectiva farmecului pitoresc al mahalalei sau a „lumii în care te plictisești”, ci din aceea a orașului în care crima sau fapta violentă determină destinul eroilor: o crimă (uciderea lui Luca), o sinucidere (a Nastasiei) provoacă nebunia celui de-al treilea. Am evidențiat câteva trăsături psihologice ale personajelor principale și câteva similitudini ale mediului ce ne îndreptătesc să stabilim puncte de interferență, momente de întrepătrundere, ecouri care toate ne fac să înscriem *Domnișoara Nastasia* într-o arie mai largă de iradiere a motivelor dominante ale expresionismului grefate pe o sensibilitate romantică. Motive care s-au estompat fără să-și piardă coloratura specifică.

Expresionismul nu se afla în piesele amintite în stare pură. Autorul pleacă de la datele proprii ale scrisului său: *Adonis*, de pildă, este un elogiu al mahalalei bucureștene și piesa debutează chiar cu un asemenea tablou tipic din viața dețelasajilor cu suflet mare, a căror existență nu stă sub semnul agresivității, piesa și personajul amintind de *Liliom*, drama pe atunci la modă a lui Molnar. *Adonis* este o haimana cu suflet frumos, trăind dincolo de convenții, disprețuind formalismul legilor și obiceiurilor nescrise. Cât privește *Sam*, o privire critică ne-ar demonstra că expresionismul se grefa pe fondul unor căutări comune operei sale. Într-adevăr, piesa este o punte de legătură între direcția expresionistă a teatrului său — G.R. 8, *Adonis* — și cealaltă direcție realistă, cea mai masivă, a operei. Eroul piesei, studentul *Sam*, trăiește, de fapt, tragedia tuturor personajelor operei lui George Mihail-Zamfirescu. Și el duce o luptă acerbă cu viața, și el pînă la urmă cade înfrînt. Tragedia lui *Sam* pornește de la neputința realizării ca om. Crescut între cărți și istorioare morale, *Sam* (numele îi vine din rusește și înseamnă singur) pătrunde în viață cu totul nepregătit, deformat de lecturile care nu-i puteau oferi un reazem moral. Confrunțind realitatea cu ceea ce asimilase pe cale livrescă în această perioadă, *Sam* va avea deziluzii: „Viața mi se părea o carte prost scrisă, pe care marii gânditori mi-o smulgeau din mână cu scribă”.

Se reîntoarce ultragiāt la bibliotecă. Și, totuși, nu poate să se regăsească. Pînă la urmă se hotărăște să aleagă drept remediu neliniștii și neputinței de a se realiza, de a întreprinde ceva pozitiv — sinuciderea. Acțiunea piesei începe cu acest moment. Sam se aruncă în mare, dar este salvat de pescari și readus la viață. În satul de pescari trăiesc: Marusia, „femeia în roșu”, întrucipată de-a lungul acțiunii în alte personaje reprezentînd tipul feminin de acțiune, care afirmă că „pentru clipa asta de primejdie trăim” (se poate face o legătură cu ideologia piesei G.R.8), avînd o adevărată pasiune pentru îndrăzneală, pentru actul de curaj, și Duniașa, „femeia în alb”, reprezentînd tipul opus. Tentativa de sinucidere a fost pentru Sam un șoc salvator din amnezia morală în care căzuse. El pleacă acum în lume: „Să sufăr, să rîd, să înving sau să fiu învins, să mă angrenez în riul trepidant al vieții, să fiu Eu în lacrima și surîsul meu de mîine”.

Sam pornește acum să caute și să cunoască viața, în toată plenitudinea ei, în aspectele cele mai desăvîrșite care bănuiește că i se deschid în față: „Eu plec să caut viața, Pavele bunicule — viața pe ogoare și din ateliere, viața din marile orașe”.

Pavel, cu experiența omului „care a suferit”, îl avertizează pe Sam că peste tot va găsi vechiul și unicul adevăr uman. Pavel întruchipează un tip de personaj caracteristic și frecvent în opera lui Zamfirescu. El nu este altul decît Ion Sorcovă din *Domnișoara Nastasia* și tatăl lui Iacov din *Maidanul cu dragoste*. El reprezintă omul care a suferit și, în consecință, nu mai e încercat nici de visuri, nici de speranțe. Sînt toți onești și se caracterizează printr-o deosebită bunătate. Au avut și ei, ca Nastasia, ca Iacov, ca Sam, idealuri. Și ei au fost încrezători, dar „viața”, i-a înfrînt, le-a distrus aripile. Viața nu face, după părerea autorului, decît să frîngă elanurile și să niveleze individualitățile. De aceea Pavel privește cu un zîmbet de neîncredere dorința aprigă a lui Sam de a pleca să cunoască lumea și de a se realiza. Cu toate sfaturile lui prudente, Sam, încrezător în „viața fermecătoare și nouă”, pornește să o descopere. Tribulațiile, suferințele și experiențele lui Sam de acum înainte vin să scoată în evidență spulberarea treptată a viselor sale, distrugerea idealurilor cu care plecase să cucerească viața. Dragostea pentru Aya, o întruchipare a femeii în roșu, semnificînd tipul de voință și curaj, va fi efemeră. Pentru ca cei doi să-și poată realiza fericirea, trebuie să faze în urma lor, cînd pleacă spre țări străine, un mormînt, mormîntul lui Stan, soțul Aurei. Decedat subit, cînd își vede soția

în brațele altuia, Stan, „un om cumsecade”, va distruge visul de fericire al lui Sam, făcându-l să aibă mereu remușcări. El, care sperase în împlinirea idealului său deasupra meschinărilor de fiecare zi, vede acum că în viață totul se reduce la o luptă egoistă, din care cei mai slabi ies în mod fatal învinși. La Paris Aură întreține pentru Sam un interior fastuos, organizează baluri mascate, vrînd să-și păstreze prietenul departe de viața ce începuse să i se dezvăluie în adevărata ei lumină. Scena carnavaulului are, desigur, un înțeles simbolic. În fața crudei realități, omul va căuta să împrumute o mască — atitudine tipic expresionistă. Beatitudinea realizată prin ascunderea adevăratei înfățișări cu haine și măști de hirtie și carton va sfîrși însă prin neașteptata lovitură: războiul, care și el constituie una din permanențele literaturii expresioniste. Privit ca o răscruce în destinele omenirii și ca deschizător de drumuri și atitudini, nu numai în istorie, dar mai ales în sufletul omului, războiul va forma un alt Sam, cu o altă concepție despre viață. În urma anilor de ostilități, caracterul său se va contura deplin: „Sam de odinioară a rămas acolo, prin mocirla tranșelor, pe drumul de retragere, în bezna nopților de bombardament și iad”. Din frământările postbelice, din învățămintele acumulate în acești ani, cînd „Sam cel nou, cu viața pîd de argint peste prăpastia ce desparte două lumi, a azvîrlit tunica și casca intrînd ca lucrător la o fabrică unde va...”, din toate acestea a rezultat un roman pe care Sam l-a scris fără gîndul publicării. Acum, în liniștea unui oraș patriarhal din Germania, Sam trăiește iarăși o deziluzie. Regăsindu-se în anii de război, cumîntîndu-se după cinci ani de vagabondaj, Sam duce alături de Klara Uhl aici o viață liniștită, mediocră întrucîtva, în care se simte însă bine. Din această existență, lipsită de probleme și frământări, îl va scoate însă romanul său, care, odată publicat, îi aduce aminte că adevăratele rosturi ale vieții nu sînt altceva, după cum spune el, decît „muncă și frământare și suferință”. Tragedia existenței lui Sam provine din faptul că niciodată nu poate găsi răspunsul cel mai bun întrebărilor sale, că tot mereu noi și noi probleme ale existenței vin să-i solicite conștiința. Cea mai chinuitoare însă va fi pentru el aflarea soluțiilor prin care omul poate să se realizeze pe deplin. Ceea ce accentuează Sam în frământarea care-l stăpînește este tocmai necesitatea aflării unor dezlegări corespunzătoare vechii noastre: „Aici e puntea suspinelor, a lipsei noastre de orizont social și sufletesc: soluționăm probleme actuale, cu impe-

native livrești, puse la naftalină — împrumutăm ochelarii altora, ca să privim aspecte ce ni se oferă nouă”.

Iar soluția nu este decît purificarea suflească. Klara Uhl luptă pentru înfăptuirea unei revoluții spirituale: „Pretutindeni: în inimi, în moravuri, în dragoste, în familie, în literatură.” După cum observăm, piesa reprezintă o antologie a laitmotivelor expresionismului. De data aceasta primordială este ideea revoluției menite să afirme un om nou, idee prezentă mai ales în piesele lui Kaiser. Klara Uhl și adepții ei socotesc că marasmul moral în care se află omenirea nu poate fi asanat decît prin această revoluție spirituală. Pricina decăderii și a nemulțumirii vine de la faptul că „de mii de ani, ne crucificăm pentru un codru de pîine”, ignorînd, în schimb, sufletul. De reținut faptul că influența teatrului expresionist, care exalta revoluția și tipul de om-martir, îl face pe George Mihail-Zamfirescu să aibă predicție pentru figurile luptătoare. Klara Uhl îi replică lui Sam, care se îndoiește de reușita acțiunii: „Nu de pomana ta are nevoie omenirea, ci de Christoși care să moară pentru mîntuirea ei! Aruncă-te în marea fierbinte a valurilor, fii grădinarul care se dăruie omenirii, prin munca lui, odată cu florile.”

Republica Demnității Umane, pe care o constituie Sam și partizanii săi, va însemna încă o experiență nefericită pentru el, și de data aceasta ultima. Luptele fratricide, dorințele de ascensiune, mirajul gloriei vor duce pînă la urmă la izgonirea lui Sam, care preferă să fie trimis înaintea tribunalului decît să accepte compromisul: „Viața mea a fost muncă și frămîntare, Iacov! M-am tîrit, ori m-am căjărat pe stînci, dar am mers, am rupt bariere, am ris în soare și am înfruntat furtuni. Și acum, compromis, în perspectivă de cîrțiță.” Drumul vieții lui Sam rezumă, dealtfel, drumul omului contemporan, solicitat tot timpul de cele două extreme: lupta (femeia în roșu) și resemnarea (femeia în alb).

Epilogul se consumă tot pe malul mării. De data aceasta, Pavel, „omul care a suferit”, e bătrîn. Ceilalți au murit de mult. Bătrînul ascultă spovedania lui Sam, plecat să lupte și să învingă, și care se va arunca din nou în valuri. Dar acum nu mai strigă nimeni pentru Sam cum s-a strigat în prolog: „Ohe, cîrcumare! S-a aruncat un om în mare!”

Experiențele lui Sam, încercările sale de a se ridica, de a se realiza, de a se dăruie oamenilor și de a învinge au, pînă la urmă, un rezultat tragic: viața nu face altceva, așa cum am

văzut și din celelalte romane și piese de teatru, decît să potolească avinturile, să zdrobească idealurile, să frîngă aripile. Tema centrală a operei lui George Mihail-Zamfirescu — lupta omului cu viața — este ridicată aici la rang de principiu etern. Viața iese și de data aceasta învingătoare, spulberînd toate iluziile și visurile lui Sam. Eroul nostru a încercat cele mai diferite și contrare experiențe. Niciodată însă el — ca și Nastasia, dealfel — nu a putut să realizeze acea împăcare și liniște spirituală pe care o dorea, acel echilibru moral spre care aspira. Imboldul acțiunii, al faptului curajos (femeia în roșu) a fost mult mai puternic și l-a solicitat să participe direct la luptă. Pînă la urmă este dezamăgit. De relevat e faptul că Sam și Domnișoara Nastasia nu se resemnează și nu devin prizonierii acestor forme de viață. Neputînd să-și realizeze personalitatea, neputînd să acționeze conform idealurilor, resping compromisurile și cumînțenia rău înțelese și aleg sinuciderea. Sam, cu toate sublimele încercări de înălțare, cu toată lupta sa acerbă, rămîne învins.

Eroii lui Zamfirescu, chiar atunci cînd pornesc în zbor, nu pot cuceri înălțimi. Sînt Icarî cu plumb în aripi.

Întrebarea lui Sam din epilogul piesei este de fapt marea și permanenta întrebare a vieții și operei lui G. M.-Zamfirescu, pe care scriitorul nu a putut să o dezlege :

„— Și nici un liman? De ce atîta frămîntare, atîta suferință dacă... același final banal...? Cu ce rost, încotro, avalanșa asta oarbă între leagăn și mormînt?”

Sam este una din lucrările menite să stîrnească încă discuții, mai ales prin modalitățile de asimilare a teoriilor expresioniste. Pe primul plan rămîne însă tot figura lui Sam, care, ieșind din lumea speculațiilor și a tezelor generale, începe să devină om. Îl simțim încă de la primele replici ca o prezență umană. deși pe parcurs (ne gîndim mai ales la scena balului, care suferă din pricina convenționalismului și a unor „potriviri” destul de hilare) devine rigid și lipsit de viață. Cu deosebire emoționantă este scena convorbirii cu Karl, după apariția romanului său. Este surprinsă aici, cu multă finețe, durerea creatorului care simte că fiecare pagină scrisă smulge ceva din propria-i ființă. Date în vileag, cunoscute de lumea întreagă, ele răscolesc amintirile, „dezgroată suferința și o multiplică la infinit”. Sam suferă pentru că acum, cînd i s-a publicat fără știre jurnalul de amintiri, vechile dureri au reînviat. Răspîndite în zeci și zeci de mii de exemplare, devin din nou realitate pentru el.

În fiecare scenă Sam se comportă ca un om, și chiar dacă debițează uneori aforisme literaturizate, ca Ion Sorcovă, nu-i mai puțin adevărat că zbuciumul său este, pe alt plan și cu alte țeluri, asemănător cu al Domnișoarei Nastasia. Sam intruchipează drama intelectuală a omului care vrea să se ridice la înțelegerea esenței ființei sale. În același timp, caracterul lui se desprinde din rigorile abstracțiunilor expresioniste și intră în categoria personajelor teatrului său de factură neoromantică. Pe același plan, deși are o apariție episodică, se înscrie Pavel. Am avut prilejul să amintim semnificația figurii sale. Pavel nu are numai rolul unui simplu *raisonneur*. Dimpotrivă, îl simțim și pe el înfrânt de vicisitudini, resemnat și lovit. Dovedește o bunătate nemărginită, ca și Ion Sorcovă, dar, tot ca el, manifestă teamă față de orice act îndrăzneț.

Personajele care se aseamănă cu eroii specifici operei lui G. M.-Zamfirescu au o structură artistică bine determinată. Ori de câte ori G. M.-Zamfirescu a construit personaje care intruchipează categoriile doctrinei expresioniste, acestea rămân ilustrative. Numai Mimy este o prezență reală. Personajul ne evocă, în bună măsură, pe *Safta din Maidanul cu dragoste*.

Construcția dramatică e uneori apropiată de nivelul realizat în capodopera sa, *Domnișoara Nastasia*. Plutește un aer de poezie, care, când nu devine siropos, constituie una din însușirile prețioase ale piesei. Sînt tablouri admirabil realizate; ne gîndim mai ales la momentele salvării lui Sam din valuri, la discuția lui cu Pavel, la întîlnirea cu Mimy. Episoadele cele mai bine construite sînt „războiul”, convorbirea cu Klara, hotărîrea lui Sam de a porni la luptă pentru înfăptuirea Republicii Demnității Umane, sfîrșitul lui Sam, toate în ritm puternic, bine gradat și bine susținut. Din nefericire, nici aici spiritul de selecție al autorului n-a intervenit în măsura cuvenită. Sînt, mai ales la început, tablouri a căror lungime nu se justifică. Să ne gîndim la tablourile III și IV: aventurile perechii Sam—Aura, deși marchează prima experiență a studentului plecat să învingă, se lungesc inutil.

★

Ce reprezintă *Idolul și Ion Anapoda*? O renunțare la tentativele revoluționare și novatoare din *Sam*, *Adonis*, *G.R.B.*, care se dovediseră atît de infructuoase pe toate planurile și rămăseseră neobservate? Un elogiu adus omului modest, a cărui existență, chiar dacă nu stă sub semnul mizeriei fără ieșire (cum

se întâmplă în *Maidanul cu dragoste*), chiar dacă nu trăiește stările sufletești extreme ce îi pun problema opțiunii între viață și moarte (*Nastasia*, *Vulpașin*), mărturisește aceeași integritate morală, convertită în ceea ce s-ar numi *cumsecădenie*? Toate aceste considerente au tutelat nașterea piesei, a cărei elaborare a fost anevoioasă. Cu *Idolul și Ion Anapoda*, G. M.-Zamfirescu se înscrie într-o arie tipologică ce începuse să devină familiară publicului român din *Titanic Vals* al lui Tudor Mușatescu, *Omul cu mîrjoaga*, piesa lui G. Ciprian, cu *Mitică Popescu* de Camil Petrescu. Familia își avea însă părinții mai ales în dramaturgia franceză a vremii, unde *Jean de la Lune* de Marcel Achard și *Topaze* de Marcel Pagnol impuseseră nu numai doi autori, nu numai două piese, ci și o fizionomie umană care avea să trăiască dincolo de viața scenică. Așa cum vom vedea, regizorul George Mihail-Zamfirescu puse în scenă sau manifesta interes pentru prima perioadă a teatrului lui Marcel Achard, cunoștea *Iubitul* de Jacques Deval și *Călătoria cea lungă* de Jean Jacques Bernard, companiile dramatice particulare (în special Teatrul „Regina Maria”) jucaseră un număr deloc neglijabil de piese aparținând acestor autori (în special Pagnol, Géraldy), astfel că opera lor putea fi cunoscută chiar celui ce nu frecventa „la sursă” teatrul parizian al vremii. Deci, *Idolul și Ion Anapoda* e o piesă care se înscrie într-o direcție artistică frecventă în acea epocă iar eroul ei are înaintași autohtoni și străini bine cunoscuți cronnicarilor, publicului avizat, cît și spectatorilor obișnuiți ai teatrelor românești în acea vreme. De aceea piesa a avut o soartă inversă față de cea a *Domnișoarei Nastasia*. Ineditul mediului, tipologia necunoscută, situațiile ieșite din comun, care au șocat la premiera *Domnișoarei Nastasia*, nu se mai întilneau acum și impresia dominantă era de „dăjà vu”, de reluare a unor motive cunoscute. De aceea, fără să fie o cădere, fără să fie un succes catastrofal, *Idolul și Ion Anapoda* nu a constituit nici revanșa dorită după neșansa cu *Sam* și cu celelalte piese care n-au văzut lumina rampei, nici demonstrarea virtuților ignorate de autoritățile noastre teatrale de atunci. Succesul piesei a fost mai degrabă postum, deoarece după 1948 numeroasele reluări au atestat caracterul popular al textului.

Exegeza critică s-a oprit mai ales asupra semnificației eroului principal, Ion, un „om anapoda”. Cine este acest Ion? Un funcționar de bancă, precum *Mitică Popescu*, un slujbaș fără veleități, precum *Spirache Neșulescu*, un ins nefsemnat, precum *Chirică*?

Cîteva trăsături ale sale le vom găsi mai tîrziu în portretul lui Alexandru Andronic, îndeosebi această dorință exagerată de a nu supăra, de a nu lăsa pe unde trece o „umbră strîmbă”. Toți cei numiți mai sus sînt timizi. Nu și refulați, pentru că ei nu sînt chinuți de nici o dorință ascunsă. Singurul lor ideal este tihna vieții, care le este tulburată fie de o dragoste invers proporțională cu situația lor materială (*Mitică Popescu*), de apetitul de parvenire al unei familii rapace (*Titanic Vals*), de o întîmplare stranie (*Omul cu mîrjoaga*). Nici Ion nu este un veleitar: trăind între slujbă și pasiunea sa pentru muzică, el pare celor din jur un „om anapoda”. Fără îndoială, nici Valter, nici Mioara, nici Stăvăroaia nu sînt niște personaje reprobabile. Nu sînt apte, să spunem, de mașinațiunile familiei Necșulescu din *Titanic Vals*. Ele descind mai degrabă din literatura lui I. A. Bassarabescu și Brătescu-Voinești. Veleitățile lor se leagă de căutarea viitorului soț al Mioarei. Idealul nu mai este însă funcționarul de la gară, impieगतul, cum era pentru eroinele scriitorilor amintiți, ci directorul de bancă, omul bine situat material. O camaraderie ce putea să se metamorfozeze într-o dragoste sinceră, curată, cum era cea a lui Ion pentru Mioara, este deturnată în chip abil de un tip precum Valter, care are puțința unei rapide orientări, a aflării momentului psihologic cel mai potrivit pentru ca situația să-i devină favorabilă. Dar aici nimic nu devine tragedie, ci numai comedie, sau, așa cum spune și subtitlul ei, „comedie amară”. Valter e doar un tip de bucureștean, ce profită de naivitatea prietenului său. Stăvăroaia e văduva cu veleități tipice mediului mic-burghez și — în același timp — cu credința că vîrsta nu și-a pus încă pecețile asupra atracțiilor ei feminine. Iar Ion este omul credul, care iubește cu sinceritate și, pentru că „poartă pe umeri fericirea altora”, după cum singur spune, este tras pe sfoară. Autorul îl caracterizează drept „un timid iremediabil”, adăugînd că „piesa nu a fost scrisă pe un plan social, ci numai pe unul sentimental”. Ion descoperă fericirea în dragostea lui stîngace pentru Frosa, care începe să-și recapete identitatea din momentul cînd Ion o face să simtă căldura unui suflet afectuos. „Lovitura de teatru” nu-i aici căsătoria Valter-Mioara, pe care oricine o bănuia, ci transfigurarea prin dragoste a celei mai neînsemnate și mai umile ființe din acest cadru: Frosa. Vagi influențe pirandelliene, receptate mai degrabă prin teatrul lui Molnar, se fac simțite în această comedie, în care oamenii năzuiesc la „mica fericire” și sînt mulțumiți atunci cînd o află, trăind-o cu o bucurie

nedisimulată, precum se întâmplă în teatrul lui Victor Ion Popa. Ce i se poate reproșa piesei e o anumită naivitate a construcției și chiar a unor situații (prezența lui Dănicel), o insistență marcată asupra unui tip frecvent în literatura de colportaj și teatrul de revistă dintre cele două războaie (Stăvăroaia, matroana veleitară, ce crede că-și poate fructifica grațiile). Și, ca de obicei, stilul excesiv literaturizat, de care G. M.-Zamfirescu nu s-a putut desprinde în nici una din producțiile sale artistice. *Idolul și Ion Anapoda*, piesă care reprezintă nivelul mediu al dramaturgiei românești dintre cele două războaie, are suficiente punți de legătură spre publicul obișnuit, care gustă umorul discret, e atras de situațiile numai aparent complicate. Acest umor îl va tenta pe George Mihail-Zamfirescu în piesele de mai mici dimensiuni, dintre care numai *Primăvara ce s-a dus* a văzut lumina tiparului, altele, precum *Stan, om sărac și păgubaș*, rămânând doar în manuscris, nici una nereușind o carieră scenică, toate înscriindu-se într-o arie psihologică și umană cunoscută în proza scurtă românească în primele două decenii ale secolului nostru.

Dacă aceasta e configurația creației dramatice a lui George Mihail-Zamfirescu, ne rămâne să urmărim acum care este locul omului de teatru în peisajul mișcării noastre spirituale în anii dintre cele două războaie mondiale. Dacă după 1918 se petrece o reclasare a valorilor în cultura românească, noua perspectivă se face simțită și pe tărîmul gândirii teatrale. Două sînt direcțiile ce definesc schimbările structurale ce au intervenit pe tărîmul concepției despre teatru după primul război mondial: definirea specificului acestei arte și deci desprinderea ei de blocul cultural al secolului trecut, din care atunci abia dacă se diferenția, și trecerea de la practicismul scenic la o perspectivă intelectuală în înțelegerea acestui fenomen. Teatrul românesc pînă la primul război mondial nu făcuse abstracție de marile curente înnoitoare, de la Antoine la Reinhardt, dar ecurile erau datorate fie unor afinități întâmplătoare, legate de structura personalității unui actor sau altuia, fie unor accidentale călătorii sau stagii de studii în străinătate, și nu unor concepții doctrinare, unor credințe intelectuale și artistice. Excepțiile n-au lipsit, și mă gîndesc în primul rînd la Alexandru Davila, dar nu ele defineau epoca, animatorii avînd în primul rînd preocupări organizatorice și pedagogice. Încă și astăzi se mai face o confuzie: se consideră în-

drumările date de mari actori, precum Grigore Manolescu și C. I. Nottara, drept „concepție regizorală”, când, în fond, ei nu realizau decît, cel mult, o „pedagogie scenică”. La noi, teatrele care trăiau paralel cu Teatrul Național nu se defineau, ca în Franța sau Germania, printr-un stil aparte, nu impuneau concepția despre artă scenică, ele se formau și se destrămau în funcție de relațiile unui actor sau a unui grup de actori cu direcțiile succesive ale primei noastre scene. Sincronismul teatrului românesc cu teatrul străin s-a realizat pe lungimea de undă a repertoriului, criteriile de bază nefiind nici ele de natură artistică și programatică, ci avînd ca suprem punct de plecare *succesul*. Iar succesul era al *monstrului sacru*, pentru că epoca de pînă la primul război mondial a fost epoca dominației actorului. Cînd George Mihail-Zamfirescu a început perioada inițierii sale teatrale, realizată, așa cum spuneam, în mod empiric, fără posibilitatea cunoașterii la sursă, viața acestei arte era dominată în străinătate de efervescența datorată directorilor de scenă — Copeau, Pitoëff, Dullin, Jouvet, Baty, Reinhardt, Piscator, Nemirovici-Dancenco, Gordon Craig, Firmin Gémier, Lugné-Poe — care propuneau înnoiri de substanță, proclamau supremația cuvîntului sau a regiei, sfărîmău cadrele tradiționale ale scenei, impulsiona direcții noi de afirmare a dramaturgiei. Domnia *monstrului sacru* începea să intre într-o eclipsă evidentă, directorul de scenă fiind acela care căpăta supremația. Această fundamentală transformare a structurilor teatrului se repercutează și asupra scenei noastre, care se resimte nu numai de pe urma influenței cutărei sau cutărei concepții, dar care primește impulsul epocii. Bineînțeles, influența se grefează pe fondul vieții teatrale românești, unde o schimbare radicală în structura publicului nu se produsese nici după primul război mondial, clasele noi care aveau acces acum în sala de teatru trăind — cum spuneam — nostalgia vieții și a repertoriului de altădată. Și totuși, cu mai mare dificultate, cu ecou diferit, pentru că regizorii tineri, precum un Aurel Ion Maican, Ion Sava, Victor Ion Popa, George Mihail-Zamfirescu, și-au desfășurat mult timp activitatea pe scenele Teatrelor Naționale din provincie, această transformare s-a petrecut și la noi*. Nu intră în obiectul dis-

---

* Un exemplu la Teatrul Național din Iași. Abia în stagiunea 1929—1930, Aurel Ion Maican este numit director de scenă, pînă atunci direcția de scenă aparținînd actorilor Vlad Cuzin-schi, N. Radu Demetrescu, Vernescu-Vâlcea etc.

cuției noastre relevarea cauzelor pentru care capitala rămânea, totuși, centrul vieții teatrale, dar chiar oamenii de teatru din acea perioadă cunoșteau, în cel mai fericit caz, parțial ceea ce regizorii realizau pe amintitele scene. O mărturie a lui Mihail Sebastian, în articolul necrolog din care am mai citat, mi se pare elocventă în acest sens: „Mai târziu, la Teatrul Național din Iași, a avut puțința să realizeze, cu elementele modeste ale unui teatru de provincie, dar oricum cu oarecare libertate tehnică asigurată, un repertoriu divers, care mergea de la clasici la contemporani, dar din această activitate noi nu avem decît scriori prietenești (devenite astăzi atât de scumpe!) și o serie de fotografii...”

Cineva care va fi fost martor al muncii de regizor, cineva care îl va fi văzut lucrînd cu actorii, cu decorurile, cu lumina, va trebui să ne spună într-o zi ce a reprezentat această muncă, pentru ca cel puțin astfel activitatea lui de la Iași să nu rămînă cu totul pierdută.* Ceea ce s-a întîmplat doar parțial, și nu numai în cazul lui George Mihail-Zamfirescu, ci și al altor colegi de generație, deoarece, amintirile actorilor se mărginesc de cele mai multe ori la anecdote ne semnificative sau la relatarea unor îndrumări cu totul generale. Să mai adăugăm și faptul că, după 1948, efortul pe care l-au făcut mulți memorialiști și monografi a fost acela de a demonstra „realismul” concepției regizorale a celor numiți, noțiune înțeleasă îngust, ca o simplă „redare” a vieții, privit în opoziție cu toate curentele ce s-au manifestat în această perioadă, socotite din oficiu „decadente”.

Oricum, definirea concepției lor regizorale s-a realizat postum.* Regizorii amintiți, ca și unii oameni de teatru, precum Camil Petrescu, Alexandru Kirîțescu, au fost mai înainte de toate, sau în același timp, practicieni, ei trebuind să lupte pentru împlinirea unor anume deziderate care priveau statutul teatrului în societatea românească. Foarte puțini — Ion Marin Sadoveanu, Alice Voinescu — au fost teoreticieni sau — în cazul primului — au făcut cronică planînd deasupra oricăror considerente de natură practică.

Or, cei mai mulți dramaturgi ai epocii, și printre ei, în primele rînduri, George Mihail-Zamfirescu, au avut drept obiec-

* Vezi, în acest sens: Ion Sava de Petru Comarnescu, Editura Meridiane, 1966; Victor Ion Popa, *Mic îndreptar de teatru*, ed. citată; Ion Sava, *Teatralitatea teatrului*, Editura Eminescu, Thalia, 1981, ediție și prefață de Virgil Petrovici.

tive definirea și statornicirea *condiției morale și condiției materiale* a teatrului românesc. Care este locul autorului nostru în acest context? Deși pe alte tărîmuri avea sentimentul unei poziții singulare, atunci cînd amîntea, în articolul *Tehnica decorului*, de volumul *Teze și antiteze* al lui Camil Petrescu, G. M.-Zamfirescu vorbea de „mișcarea începută acum zece-cincisprezece ani, pentru promovarea literaturii dramatice originale și lărgirea orizonturilor artistice ale teatrelor din acel timp“, citatele din respectiva carte dovedind „că țelurile urmărite au fost de cele mai multe ori comune și că lupta a fost dusă, de dramaturgii tineri de ieri, într-o perfectă unitate de vederi“. Chiar atunci cînd își adună în volum articolele, nu le denumește altfel decît „mărturii“, și, la un moment dat, el își recuză orice pretenție de teoretician. Se considera un practician („am desprins numai cîteva principii esențiale, pe baza cărora am făcut însemnări și observațiuni directe, bazate pe realități“), iar principiile lui estetice se bazau pe experiența unui „simplu profesionist, care crede în experiențele lui continui și în imperativul categoric al bunului-simt“. Deși își manifesta adevărată față de cutare sau de cutare direcție regizorală, interpretativă sau scenografică, nu se declara partizanul integral al nici uneia, deoarece credea el: „Școala, în artă, exclude arta“. De aceea, vom spune că George Mihail-Zamfirescu a avut, pe un plan superior, bineînțeles, părerea mărturisită de unul dintre eroii piesei sale, *Cîntecul vieții*, și anume că „Tot ce e rupt din suflet e frumos“. El n-a fost partizanul unor formule sau al unor direcții, ci a crezut în anume principii generale, aplicarea lor fiind nuanțată de la o etapă la alta și chiar de la o piesă la alta.

Concepția lui regizorală era deci eclectică. A contribuit la aceasta și ce spuneam în rîndurile de început: faptul că, spre deosebire de alți confrăți, el nu a cunoscut direct școlile artistice ale vremii, pentru a putea alege pe cea care corespundea talentului său, nici nu a avut legături nemijlocite cu activitatea unui maestru, care să-i îndrume pașii. Opțiunile lui se manifestau în unele chestiuni fundamentale (rolul directorului de scenă, funcția decorului), exprimînd mai degrabă o poziție de bun-simt și nu adevărată integrală la una din școlile teatrului contemporan, preluînd de la fiecare ceea ce părea conform credinței sale artistice. Bineînțeles — ca și ceilalți dramaturgi români care au fost publiciști — George Mihail-Zamfirescu a așezat la temelie

luptei sale repertoriul. Spuneam mai sus că teatrul românesc de după primul război mondial, deși manifesta, prin câțiva din reprezentanții săi, o dorință de sincronizare cu marile curente europene, rămânea debitor în ceea ce privește încurajarea dramaturgiei contemporane care nu aparținea fabricanților de teatru și a piesei străine de mare calitate, care întruchipa direcțiile noi. Fără îndotală, pentru a restabili adevărul, trebuie să spunem că, în afară de *Danton*, piesa lui Camil Petrescu, și de *Sam*, piesa lui George Mihail-Zamfirescu, puține sînt cazurile de nedreptăți flagrante, de piese rămase atunci ne jucate și redescoperite postum*. Dar nu-i mai puțin adevărat că lupta se ducea în numele generației tinere de autori, care ajungeau să fie reprezentați, mai ales pe scenele oficiale sau subvenționate, cu dificultate, după lungi amînări și, în afara unor rare excepții, fără să întrunească un număr concludent de spectacole. Pe scena Naționalului bucureștean, piesele cele mai frecvente erau fie cele clasice, fie cele istorice, fie ale unor autori de teatru formați la școala „epocii frumoase”. Să mai adăugăm că Bataille, Bernstein, Porto-Riche, Robert de Flers și cei din familia lor spirituală continuau să fie reprezentați fie prin reluarea unor succese de altădată (*Maman Colibri*), fie prin piese încă inedite la noi, atît la Teatrele Naționale — foarte mult la Cluj, de pildă — cît și, mai ales, la teatrele particulare, unde numărul „localizărilor”, declarate sau nu, era copleșitor. De aceea, repertoriul avea un aer acut necontemporan, deși piese din repertoriul străin interbelic, cele care marcau direcții novatoare, intraseră în atenția oamenilor noștri de teatru. Nu este cazul să discutăm aici care anume școli ale teatrului universal al secolului al XX-lea erau prezente atunci, dar vom remarca, de pildă, predominanța domeniului francez. Cu observația că destul de tîrziu și de sporadic își fac simțită prezența marii dramaturgi (Claudel**, Giraudoux, Cocteau, Anouilh), supremația fiind a „noului boulevard” (Sacha Guitry, Jacques Deval, Pierre Frondaie, L. Ver-

---

* Un număr de piese doar tipărite în această perioadă au fost reluate în anii din urmă în special la Radio, dar destinul lor scenic a rămas un deziderat din pricina lipsei calităților dramaturgice, ele fiind texte cu o valoare primordială literară.

** Claudel, de pildă, intră în repertoriul Teatrului Național din București în stagiunea 1938—1939, iar la Cluj în stagiunea 1941—1942; Tessa de Giraudoux e jucată tot la Cluj în 1936—1937. În prefața la traducerea românească a piesei *Ingerul a*

neuil, A. Rivoire, Maurice Donnay etc.* și în special Marcel Pagnol, prin *Topaze*, dar și prin *Marius*). Puțini erau autorii contemporani reprezentați la Teatrul Național din București. Pe primul loc se afla Bernard Shaw, acesta având o răspândire mai largă și la alte teatre din țară, datorită lui Victor Ion Popa. Remarcăm prezența lui la Teatrul Național din Cluj încă din stagiunea 1924—1925, și la Iași, din 1922—1923. Apoi Pirandello, care la Cluj număra, începând din 1926—1927, șase premiere, iar la Iași este prezent din stagiunea 1929—1930. Se mai jucau Maeterlinck, Maugham, Bruckner, Denys Amiel. Victor Ion Popa în peregrinările lui prin țară, sau capitală montează în special piesele lui Pirandello, *Henric al IV-lea*, *Așa e dacă vi se pare*, și — cum spuneam — Shaw, ale slovacului Langer, Jerome K. Jerome, Kaiser, Hofmannsthal, Géraldy, Jules Romains (prezent și la Teatrul „Regina Maria” și la Iași), Lenormand (jucat la Iași cu *Rătăzii* și *Simunul*), Paul Raynal, J. Sarment, L. Franck, Somerset Maugham, Fodor Laszlo, Paul Gavault, Wedekind, Denys Amiel, Jean Cocteau, Molnar, Martinez de Sierra. Iar Ion Sava, un adevărat novator al artei regizorale, a navigat și el spre diferite direcții fără să manifeste inclinații speciale. În repertoriul său au figurat Lenormand, Molnar, Rindley, Elmer Rice, Melchior Lengyel, Al’o de Benedetti, Martinez Sierra, Shaw,⁵ Jean Cocteau, Nușici, Gherardo Gherardi, Alessandro de Stefani, Charles Vildrac și multe opere.** Am extras exemplele din activitatea Teatrelor Naționale și a principalelor companii subvenționate, pentru că G. M.-Zamfirescu și-a desfășurat activitatea la două Teatre Naționale, iar Victor Ion Popa era regizorul cel mai apropiat prin structura sufletească și obiective culturale și artistice de George Mihail-Zamfirescu, Ion Sava fiind, în aceeași perioadă cu autorul *Domnișoarei Nastasia*, regizor

---

vestit pe *Maria* se spune: „Paul Claudel este aproape necunoscut marelui public român. Lucrul nu trebuie să ne mire întrucât nu s-a tradus în românește nici una din lucrările lui, iar *Ingerul a vestit pe Maria* este prima piesă a lui Paul Claudel reprezentată pe o scenă românească” (vezi prefața lui Gh. Nenișor, Editura „Cultura poporului”, 1939, p. 7).

* Am enumerat câțiva din autorii reprezentați pe scena Teatrului „Regina Maria”, între 1920—1937, dar ei nu lipseau nici din repertoriul Teatrelor Naționale de la Cluj și Iași.

** Cronologia activității lor regizorale, în Victor Ion Popa, *Mic îndreptar de teatru* și Ion Sava, *Teatralitatea teatrului*, edițiile citate.

la Teatrul Național din Iași. După cum se poate vedea, repertoriul lor era tot atît de eclectic ca și cel al lui George Mihail-Zamfirescu. Să adăugăm că domenii întregi ale dramaturgiei universale și-au făcut la noi intrarea nu datorită directorilor de scenă, ci unor critici. Aceasta a fost situația teatrului american, a cărui afirmare în România se datorește lui Petru Comarnescu.

La toate acestea trebuie adăugat numărul mare de companii particulare și de înjghebări provizorii pentru turnee, în repertoriul cărora predominau fie vechile succese (*Doi sergenți*, *Extemporalul*), fie repertoriul de melodramă (*Moartea civilă*, *Este vinovată Mary Dugan?*), fie — în special — adaptări după succesele pariziene de boulevard. Iar Teatrele Naționale cantonau încă în repertoriul secolului al XIX-lea. De aici pledoaria patetică și revoltată a lui George Mihail-Zamfirescu pentru un repertoriu contemporan. Dar, prin această noțiune, el nu înțelegea simultaneitatea în timp, ci „un repertoriu care să aducă teatrul la raportul lui de factor determinant al examenului colectiv de conștiință”. Asupra formulei revenea nu numai o dată, ea constituind crezul său artistic. Socotea, în același sens, că: „pod de arginț spre sufletul spectatorilor rămîne tot talentul, darul de aprofundare și de cristalizare a adevărilor umane și sociale, cu singura condiție ca aceste adevăruri să fie smulse din vreme și caracteristice ei”. Pornind de la premisa că „viața e continuă trecere, continuă prefacere”, cerea „să ne mulțumim s-o răsfrîngem în aspecte, să urmărim evoluția în etapele ei succesive, să înțelegem în vreme și în viață. O eșalonare a acestor aspecte, pe scara valorilor, ne va dărui odată opera sintetică”. Dealtfel, prima sa întrebare, atunci cînd analiza un fenomen de artă, era în ce măsură el „mai corespundea vremii și menirii lui”.

Iar teatrul poate corespunde acestei meniri: în primul rînd, printr-un repertoriu anume întocmit din opere dramatice în care „să se răsfrîngă zbuciumul și credințele, durerile și visurile sau eforturile spre mai bine, spre adevăr și frumos, caracteristice vremii”. Cînd spuneam că prin contemporaneitate George Mihail-Zamfirescu nu înțelegea doar o simultaneitate în timp, mă refeream la faptul că el a fost unul din cei dintîi care a făcut o distincție esențială: înlocuirea vechilor autori de succes (Bataille, Bernstein, Porto-Riche) cu alții noi (Pagnol, de pildă) nu a adus o schimbare structurală a direcției sociale și estetice a repertoriului, ci a prelungit aceeași optică asupra

teatrului: „noi am înțeles că vechea formulă de succes [a teatrului] a rămas valabiă, deoarece și *Negustorii de glorie* și *Topaze* erau triumfuri de import, fără să ne întrebăm ce aduc nou sufltește aceste lucrări dramatice și în ce măsură se recunosc spectatorii de la noi în ele, fie printr-o identificare cu caracterele realizate în text și pe scenă, fie prin repulsia ori simpatia pe care le-o inspirau”.

Cauza pentru care aceste piese nu găseau o aderență sufltească la publicul românesc era, după părerea sa, faptul că ele prelungeau rețetele de succes și conventionalismul epocii 1900. Spunea autorul lui *Sam*: „Sunt oameni cari n-au înțeles încă semnul vremii, cari nu simt că s-a schimbat ceva și la noi, că între viața de efervescentă citadină a panașatului 1900 și existența de frământări și de nesiguranță, de căutări în noi și în orizontul ce se face tot mai cenușiu, e o prăpastie. Sunt fericiți muritori ce n-au avut de unde să afle că din tranșee a ieșit o lume nouă, transfigurată de propria ei suferință morală, dar mai ales de acea suferință a cărnii — suferința elixir a scripturii dostoevskiene... Știm că a fost o vreme când *Institutorii* lui Otto Ernst revoluționau și entuziasmau, dar au trecut cel puțin câteva secole de atunci, dacă nu uităm saltul ideologic și sufletesc pe care l-am făcut, cu sacrificii prea mari uneori, pentru oricine dureroase, ca să ne mai putem întoarce la ce-a fost odinioară. Azi avem alte răni, mai adânci, și alte idealuri.” *

De aceea, delimitându-se de acest repertoriu, care în fond nu făcea decît să perpetueze conventionalismul începutului de secol, George Mihail-Zamfirescu a vorbit despre un teatru revoluționar și de avangardă. A încercat să îl înfăptuiască prin companiile „Masca” și „Treisprezece și unu”. Bineînțeles, principiile unui regizor sînt totdeauna confruntate cu împlinirile lor. În articolul din care am citat, G. M.-Zamfirescu spunea că: „În marile și micile capitale, oriunde a fost înțeles imperativul vremii, teatrul a încercat — în experiențele grupărilor de avangardă, în presiunea pe care aceste grupări au exercitat-o asupra

---

* Camil Petrescu socotea că fenomenul de criză provine din „tabăra repertoriilor, a regiei, a actorilor. Și din acestea poate că ar trebui să scoatem repertoriul — căci piese se găsesc destule. Dacă directorii de teatru nu știu să le aleagă e treaba lor. Rămîne regia și materialul actoresc. Aici e nodul crizei” (vezi *Teze și antiteze*, Editura „Cultura națională”, p. 375).

importantelor întreprinderi artistice — să-și caute un drum al lui și al imperativelor sufletești și sociale de azi". A amintit „înscrierea citorva piese de avangardă, dealtfel de valoare incontestabilă", în repertoriul Teatrului Național din Iași (*În fața porților de aur* de Lord Damby, *Vreți să te jucați cu eu* de Marcel Achard, *Molima tinereții* de Fr. Bruckner, *Invitație la voiaj* de Jean-Jacques Bernard și *Criminalii tot* de Bruckner). Cit privește compania „Treisprezece și unu", socotea că aceasta și-a ajuns menirea deoarece a interpretat „trei piese de factură revoluționară", acestea fiind *Molima tinereții* de Bruckner, *Sburătorul* de Felix Aderca, și *Vreți să te jucați cu eu* de Marcel Achard, ultimele două nefiind regizate de George Mihail-Zamfirescu. Piesele de avangardă anunțate în repetate rânduri de el pentru Teatrul Național din Iași „nu au văzut lumina rampei. S-au jucat în schimb o mulțime de operete, așa au cerut interesele teatrului."

În articolele lui Mihail Sebastian, din care am mai citat — dealtfel singurele care supun unei judecăți lucide și neconvenționale concepția lui George Mihail-Zamfirescu despre teatru — se spune: „S-ar părea că d-sa înclină pentru teatrul de avangardă, un teatru revoluționar, dar nu ni se spune prea lămurit despre ce «revoluție» e vorba. Se referă d. Zamfirescu la o revoluție de ordin estetic sau la o revoluție de ordin social? [...]. Teatrul de avangardă, teatrul de factură «revoluționară», de care vorbește cu multă pasiune autorul cărții, e ceva foarte neguros, un ideal care răspunde mai mult temperamentului său neliniștit, decît unei concepții de artă [...]. El e atît de puțin fixat asupra reformelor pe care le caută, încît, atunci cînd e vorba să schițeze un repertoriu de avangardă, ne propune trei piese de «factură revoluționară» care nu sunt altceva decît trei piese poate nu de repertoriu curent, dar de repertoriu teatral cuminte. În orice caz, ar fi greu să vedem în Marcel Achard, în Jean-Jacques Bernard și chiar în Ferdinand Bruckner un început de revoluție." * Și apoi Mihail Sebastian socotește că articolele din volumul *Mărturii în contemporaneitate* „reflectează — cu întîrziere — acea febrilitate reformatoare ce agita teatrul european înainte de 1930, sub presiunea experiențelor regizorale germane și rusești. De atunci, cuvîntul «avangardă» a îmbătrînit, și astăzi, cînd îl întîlnim într-o carte, ne dăm sea-

* M. Sebastian, *Pe marginea unei cărți de teatru*, în *Revista Fundațiilor regale*, an. V, nr. 1, octombrie 1938, p. 192.

ma că el răspundea mai mult unei agitații nervoase de suprafață, decît unei profunde transformări de structură."

Întrebările lui Mihail Sebastian sînt legitime — explicațiile nu totdeauna exacte și nuanțate. Mai întîi pentru că noțiunile de „avangardă” și „revoluționar” sînt noțiuni relative, care se explică într-un anume context istoric. E limpede că, prin teatrul de „avangardă”, George Mihail-Zamfirescu nu se referea la teatrul curentelor numite astfel din acea perioadă, suprarealismul, de pildă, iar prin teatrul revoluționar nu înțelegea teatrul german al epocii — Toller, Kaiser, Wedekind — cu o pronunțată tendință radicală. Dacă îl considera pe Bruckner revoluționar era pentru faptul că dramaturgul german aducea pe scenă drama tineretului german postbelic*, aspecte la care era deosebit de sensibil. Dacă privim repertoriul regizorului George Mihail-Zamfirescu, atît în cadrul companiilor amintite, cit și la Teatrele Naționale din Cernăuți și Iași, remarcăm efortul său de a aduce piese și autori noi, alături de ceea ce numim „marele repertoriu”. Premierile pe țară cu piese străine au fost puține**, iar la cele două Teatre Naționale regizorul trebuia să prezinte și marele repertoriu universal și românesc***. Un capitol important îl compune repertoriul străin, care se bucurase la începutul secolului de succés pe scenele românești, fie datorită interpretării date de actori de mare prestigiu, fie datorită unei tente melodramatice sau a noutății aduse atunci mai ales pe planul analizei psihologice****. Și totuși efortul lui de a impune autori sau piese noi pe scenele românești merită a fi remarcat. Piesa lui Bruckner, *Molima tinereții*, și a lui L. Frank, *Karl și Anna* erau inspirate din atmosfera socială și sufletească de după primul război mondial. *Molima tinereții* și *Inocentele* atestă inclinarea regizorului către piesele ce răs-

---

* Ul. cronicar citat de G. M.-Zamfirescu în volumul *Mărturie în contemporaneitate* spunea despre concepția regizorală: „...atmosfera piesei se va menține în culorile cenușii ale unei dureri ce depășește pe individ și care este a veacului și a tinereții acestui veac”.

** L. Frank, *Karl și Anna*, Kataev, *Quadratura cerului*, Helman, *Inocentele*, J. Deval, *Iubitul*, Bruckner, *Molima tinereții*, A. Conti, *Nisipări mișcătoare*, Giuseppe Adami, *Provincia*.

*** Vlaicu-Vodă, *Hoții*, *Nunta lui Figaro*, *Othello*, *Nevestele vesele*.

**** Tatăl de Strindberg, *Taifun* de Melchior Lengyel, *Banii* de Octave Mirbeau și, bineînțeles, *Vechiul Heidelberg*.

frîng „răul” de care suferă tineretul contemporan, drama autoarei americane Lilian Helman fiind expresia nu a unui rău social, ci a unui psihic. Piese românești regizate de el au fost numeroase, fără însă a putea spune că a urmărit o anumită direcție și un criteriu în selectarea lor. Lansează un singur autor român: Valeriu Mardare, de la compania „Masca”, reluîndu-i piesa pe scena Teatrului Național din Iași. Montează, dintre dramaturgii contemporani, pe Victor Eftimiu (*Akim*, la Cernăuți), iar la Iași Adrian Pascu (*Luna de miere*), V. I. Popa (*Răzbunarea sufletului*, premieră absolută), Mircea Ștefănescu (*Veste bună*), George Ciprian (*Omul cu mîrjoaga*), Ion Minulescu (*Allegro ma non troppo*), Valeriu Mardare (*Omul fără identitate*), Isaiia Răcăciuni (*Bursa neagră*), Domnișoara Nastasia, ca și două basme, unul de Al. O. Teodoreanu și Adrian Măniu, altul de Nella Stroescu. Să mai adăugăm că, în afara amintitelor piese de succes, unele puse în scenă și pentru posibilitățile actorilor de la Iași, două din premiere (*Karl și Anna* și *Inocentele*) erau populare grație unor pelicule cinematografice. Deși, din motivele obiective arătate de el, ca și din cauza ritmului foarte scăzut din ultimii ani de activitate, promisiunile și dorințele nu s-au împlinit, totuși se remarcă ținuta intelectuală a opțiunilor sale, concordanța dintre principiile teoretice și aplicarea lor, faptul că a căutat să se sustragă din sfera de gravitație a teatrului de bulevard și comercial.

O discuție separată merită și aserțiunea lui Mihail Sebastian în legătură cu noțiunea de avangardă vehiculată destul de des în articolele lui G. M.-Zamfirescu. Obiecția autorului *Stelei fără nume* era legată de trei autori: Achard, Jean-Jacques Bernard și Ferdinand Bruckner. Marcel Achard este astăzi în conștiința noastră un autor tipic al noului bulevard. Dar *Vreți să te jucăți cu eu* (1923), creată de Charles Dullin, ca și alte piese ale lui din aceeași perioadă, cum ar fi *Cel ce își trăiește moartea* sau *Malborough s'en va-t-en guerre*, au fost în epoca respectivă și sînt considerate și acum „piese de avangardă”, înscriindu-se în curentul mai larg tutelat de Cocteau și grupul celor șase, în care muzica, pantomima, recuzita cîrcului își dădeau mîna, în dorința de a afla formele noi de expresie, care să elibereze arta scenică de rigiditate și convenții. După 1929, „parizianismul în doză forte” avea să facă din Achard — dramaturgul de avangardă — un autor tipic al succesului de bulevard. Cît îl privește pe Jean-Jacques Bernard, și el era considerat un autor de avan-

gardă, promotor al unei formule noi: *teatrul tăcerii*, o reacție împotriva „artificialului” sau, așa cum o caracterizează George Mihail-Zamfirescu, „unul din eforturile ce se făceau pe atunci pentru a scăpa de convențional, boala mereu renăscută a teatrului” *

Deci nu putem trage concluzia unui refuz sau unei neputințe a lui George Mihail-Zamfirescu de a înțelege înnoirile timpului, fie că ele țineau de îmbogățirea modalităților de expresie scenică (tip Achard), fie a puterii de expresie a cuvântului (J.-J. Bernard), fie de înțelegere a sufletului tinerei generații postbelice (Lilian Hellman, Ferdinand Bruckner). Cît privește ideea de teatru revoluționar, el nu a înțeles niciodată prin aceasta revoluția socială, ci, așa cum a spus-o. în repetate rânduri, revoluția sufletească, iar în materie teatrală gestul revoluționar era cel îndreptat împotriva structurii osificate și rigide, avînd în vedere afirmarea tinerelor talente (actori, regizori, dramaturgi), ieșirea teatrului din perimetrul spiritual și social în care rămăsese și care nu ținea seama de schimbările petrecute pe ambele planuri. Dealtfel, chiar el definea cele două direcții ale luptei sale „împotriva pompierismului artistic și a șablonului literar”.

---

* De fapt noțiunile „teatrul nou” sau „teatrul de avangardă” nu erau distincte în acea epocă. Lucian Blaga, de pildă, în anul 1926, sublinia un adevăr: „Despre tot ce s-a petrecut de la moartea teatrului naturalist dincolo de hotare se știe încă destul de puțin la noi”. Blaga era preocupat de îndoielile care „încearcă o evadare din realitate” și trasa în acest sens cîteva direcții. Claudel și Werfel „reprezintă tendința de spiritualizare a teatrului, Strindberg și Wedekind, „smulgîndu-se din clișeele naturaliste, încearcă să dea oarecum *esențialul* firii omnești, animalitatea, vampirul, glasul crud, impersonal, al instinctului”, Kaiser și, în parte, Toller *construiesc* „acțiuni fără de însemnătate anecdotică, care culminează în conflicte „de *idei-torțe*” și, în sfîrșit, cel de al patrulea grup Shaw-Pirandello: „aduc pe scenă toată problematica vieții moderne”. Iată deci cîte înțelesuri capătă ideea de *teatru nou*. la Lucian Blaga și cît de diferită este ea de a celorlalți oameni de teatru (citate din articolul *Teatrul nou*, volumul *Fefețe unul veac*, p. 111—116). Dacă adăugăm faptul că — pentru Camil Petrescu, de pildă — „faima dramaturgului italian (Pirandello, n.n.) este înfinit mai puțin îndreptățită decît a autorului englez” (B. Shaw, n.n.), vom vedea că teatrul românesc nu a acceptat un autor sau o direcție pe care să o considere înnoitoare și de avangardă, ci fiecare om de teatru sau regizor a definit această noțiune în funcție de vocația și temperamentul său.

Cînd judecăm repertoriul unui director de scenă comparîndu-l cu promisiunile și preferințele lui, trebuie să ținem seama că foarte multe din opțiunile lui nu se puteau împlini din pricina situației sale de regizor al unor Teatre Naționale, teatre cu un profil estetic și social aparte. Totul, inclusiv structura publicului, impunea aici un repertoriu în care principiile educative erau precumpănitoare, iar viziunea regizorală asupra textului nu permitea experiențe ieșite din comun. Orizontul său — așa cum se vede din interviurile date la începutul activității, fie la Cernăuți, fie la Iași — era mai larg decît cel pe care ni-l descrie ceea ce regizorul a montat.

Cum a montat? Intrăm într-un alt domeniu al discuției noastre. Așa cum aminteam și la începutul acestui capitol al studiului nostru, regizorul George Mihail-Zamfirescu s-a afirmat în momentul în care direcția de scenă se autonomiza trecînd din domeniul improvizației actoricești în acela al unui profesionalism investit cu atribute certe. Și la noi și în străinătate coordonatele de dezvoltare ale teatrului acum sînt opera directorului de scenă, rodul gîndului, inteligenței, culturii și fanteziei sale. George Mihail-Zamfirescu scria atunci cînd și-a început activitatea sa de regizor la Teatrul Național din Cernăuți: „În ultima decadă, teatrul românesc a făcut două mari cuceriri în domeniul artistic: pictorul scenograf, chemat să colaboreze alături de autor, director de scenă și actor, la realizarea unui spectacol, și directorul de scenă *intelectual*”. Revine asupra acestei idei făcînd disocierea între directorii de scenă intelectuali și directorii de scenă „meseriași”, a căror cultură s-a redus — de cele mai multe ori — „la tot ce a putuț să prindă din sfaturile maestrului și uneori din experiența lor, trecînd prin toată filiera profesiei: copietori de roluri, șefi de figurație, regizori, regizori-primi și în sfîrșit — dacă au avut noroc să trăiască mult — directori de scenă”. De aceea contribuția sa teoretică esențială trebuie căutată pe tărîmul definirii locului pe care directorul de scenă îl ocupă în dinamica spectacolului. Pornea de la premisa că „adevărata operă a directorului de scenă, singura lui creație efectivă, e prea puțin decorul, mobilierul, costumul și prea mult ansamblul, materialul uman, actorul”. Să încercăm să sintetizăm concepția sa regizorală, esența ei; deși nu împărtășea în chip manifest și integral convingerile lui Baty cu privire la supremația regiei în spectacol, era partizanul afirmării unui rol activ al directorului de scenă, care trebuia să valorifice la maximum sugestiile textului. În an-

sambu l simțim mai apropiat de școala cartelului parizian, disociindu-se de acei directori de scenă, precum Piscator, Jëssner, Nemirovici-Dancenco, care își luau mari libertăți față de text, mergînd pînă la transformarea lui într-un pretext. Era un categoric adept al ideii că teatrul este mai înainte de toate verb, artă a cuvîntului. De aceea toate mijloacele folosite de directorul de scenă și de scenograf trebuie să pună în lumină cuvîntul. Astfel, decorul nu e un scop în sine, ci un mijloc interpretativ. E un auxiliar al textului și al actorului: „Repetăm: decorul ideal va fi acela care va stabili caracterul simbolic al atmosferei și va reuși să stimuleze imaginația spectatorului, inspirîndu-i sentimentele ori sentimentul generator al piesei. Așadar, și decorul e un interpret, un organism viu, o realitate psihologică.”

Montările sale, așa cum le cunoaștem din fotografiile unor spectacole și din cronici, au căutat să fie cît mai funcționale: decorurile sînt în general sobre, sugestive, fără elemente inutile, folosind adesea pata de culoare, deși se pot observa și unele nuanțe veriste, mai ales la piese precum *Banii* și *Taiun*, care se născuseră într-o asemenea ambianță spirituală. Dar a încercat să meargă pe drumuri noi într-un domeniu aflat atunci cel mai mult în conul de umbră al rutinei: teatrul istoric. Astfel, a montat, la Cernăuți, un *Vlaicu-Vodă* într-un decor de perdele „care-și schimbă nuanțele și culorile”, pentru că, după părerea sa, „trecutul nu-i amănunt. Îl valorificăm în simboluri, ni-l apropiem în sinteză socială și umană”, deci nu apartenența la o anumite perioadă istorică era importantă, ci *sensul istoriei*. Față de modul în care era jucată dramaturgia istorică națională, în acea vreme ea fiind înțeleasă mai degrabă ca o reconstituire, tentativa lui era într-adevăr novatoare. Chiar și o piesă care se născuse dintr-o atmosferă naturalistă, precum *Tatăl* de Strindberg, a fost montată în alb și negru.

G. M.-Zamfirescu a precizat că este partizanul unui teatru adînc pătruns de suflul uman, iar profesiunea sa de credință, în calitate de director de scenă, a fost conformă cu principiile sale teoretice: „În adevăr, am montat și voi monta cu o plăcere deosebită piesele de mare și etern adevăr omenesc. Am dat și voi da cuvîntului importanța pe care ne-o reclamă acest prim și esențial element al teatrului. El exprimă gîndul poetului dramatic sau al simplului dramaturg (pentru că e o diferență), și justifică fapta. Nu sunt pentru teatrul teatral, teatrul teatral se va face oricînd

și în orice cantități la Hollywood. Ceea ce nu se va face acolo însă, niciodată, va fi Sofocle și Shakespeare." *

De-a lungul carierei sale de director de scenă, Zamfirescu a reinnoit această profesiune de credință, arătând că munca celui care pune în scenă un spectacol trebuie să înceapă cu „perfecta înțelegere a textului: sentimentul generator ori ideea urmărită de autor, semnificația umană ori socială, caracterele, mediul, moravurile... Documentarea asupra întregii opere a autorului, a principiilor lui literare, a epocii în care-i plasată acțiunea **. Această înțelegere a piesei de teatru, văzută nu ca o entitate izolată, ci ca un angrenaj dintr-un complex social și intelectual, ce trebuie studiat și cunoscut în amănunțime, a constituit principiul fundamental al concepției sale regizorale. Pentru a înțelege adevăratele virtuți ale operei dramatice, Zamfirescu a căutat să pătrundă dincolo de primele impresii și să dea textului și eroilor adevăratele lor semnificații, căuta totdeauna să determine coordonatele sociale ale operei de artă:

„Pe lângă o înțelegere perfectă a textului și o documentație precisă asupra claselor sociale din care autorul și-a desprins eroii, directorul de scenă a fost pus în fața unor probleme nu tocmai ușor de rezolvat: o distribuție care să corespundă în totul interpretării: trasarea și plasticizarea caracterelor...” ***

Pornind de la asemenea principii, era normal ca, în realizarea spectacolelor sale, să țină, în primul rînd, seama de valorile umane și de semnificațiile sociale ale operei de artă. Totdeauna accentul, în orice înscenare, a căzut tocmai pe această latură. De aceea nu l-au atras montările în sine, decorurile coplesitoare, fastuoase, care continuau să fie gustate în epocă:

„Noi am preferat decorul sugestiv, care să redea atmosfera locală, dar să răsfrîngă, mai mult sau mai puțin, și culoarea sufletească a eroilor. Așadar, o armonizare între cadru și acțiune. Am rămas la principiul că: «orice obiect cu care nu joacă actorul sau nu întregeste jocul actorului, este tot așa de inutil și de insuportabil ca și actorul care nu joacă». Unul din marile principii ce au stat la baza renașterii teatrale de pe vremea Teatrului de Artă din Moscova. Am aplicat principiul acesta și în interpre-

* *Facla*, 21 septembrie 1933.

** *Munca și opera directorului de scenă*, în programul piesei *Gelozia*, noiembrie 1936.

*** Articolul în programul piesei *Omul cu mîrfoaga*, octombrie 1936.

tare, iar rezultatul e minunat: nici unul din interpreți nu «joacă». Își trăiește rolul sincer, convins și convingător.**

G. M.-Zamfirescu a afirmat mereu rolul de tălmăcitor al ideilor și sentimentelor piesei de teatru cu ajutorul elementului uman și material: „directorul de scenă este acela care traduce scenic valorile sociale și sufletești realizate în textul poetului dramatic”**. Bineînțeles, el a subliniat rolul inventivității unui regizor, care poate să pună în evidență și mai bine valorile piesei: „Sunt împrejurări indubitabile când spiritul de inventivitate al unui regizor-artist poate să servească un text și nu numai din punct de vedere plastic”***. Dar mărturisea că a văzut: „atâtea piese date peste cap din cauza unor așa-zise «inovații regizorale», atâtea broderii de stil și de sensibilitate, transformate în stambă și atâtea gânduri înaripate scuturate de elanuri și de înțelesuri, vulgarizate”****.

A făcut efortul de a se ține la curent cu evoluția curentelor de idei, dar lecturile sale nu depășeau anii 1933—1934. Îl urmărea în special pe Gaston Baty, ale cărui teorii îl interesau fără să îl fascineze. Dar — așa cum am mai spus — avea o teamă de școli, nu vroia să devină adeptul uneia sau alteia, poate și pentru faptul că nu le cunoștea decît pe cale livrescă și atunci îi era teamă de angajări care l-ar fi dus mai tirziu, fără să-și dea seama, pe piste false. Efortul lui de cultură teatrală era însă remarcabil și, în istoria gândirii noastre teatrale, George Mihail-Zamfirescu rămîne unul din aceia care au definit tipul regizorului intelectual ce a năzuit spre sinteza dintre toate componentele teatrului, puse în slujba cuvîntului.

Ajunși la capătul acestei peregrinări, vom spune că prezența lui George Mihail-Zamfirescu rămîne una de prim ordin, nu numai prin plurivalența preocupărilor sale, dar și prin calitatea lor. Autorul unor piese de valoare indiscutabilă, neliniștitul căutător al unor drumuri noi în teatrul său, ca și în arta spectacolului, pasionatul animator, înfocatul luptător pentru cauza dramaturgiei românești, publicistul febril — toți laolaltă — au alcătuit portretul unui om de teatru adevărat. Și dacă, pe anume laturi, per-

---

* Articolul în programul piesei *Convertirea lui Ferdiș Piștor*, octombrie 1936.

** *Fotoscopul și drepturile de autor ale directorului de scenă*, vezi ediția noastră, volumul al II-lea.

*** *Datoria directorului de scenă*, idem, p. 95—99.

**** Idem, p. 98.

sonalitatea sa nu s-a realizat în chip ideal, la nivelul dorit de el, aceasta se datorează și neșansei despre care vorbeam, neșansă ce i-a măcinat energia, i-a agravat maladia și complexele. Acum, când avem însă adevărata dimensiune a prezenței sale, ne dăm seama că numele lui George Mihail-Zamfirescu trebuie să stea în primă linie, alături de cei ce au unit, într-o singură ființă, talentul, cultura și dăruirea — calitățile adevăratului om de teatru român.

VALERIU RĂPEANU

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Aceste două volume urmăresc să definească imaginea *omului de teatru* George Mihail-Zamfirescu. Primul volum este dedicat *dramaturgului*, cel de al doilea *omului de teatru*: publicistul, cronicarul și directorul de scenă. Tot acest volum cuprinde și o selecție din articolele sale literare, culturale și politice, ediția de față dând o imagine a publicistului George Mihail-Zamfirescu și a concepțiilor sale despre literatură, artă și viață socială.

Primul volum. Ediția de față reprezintă cea mai cuprinzătoare selecție din piesele de teatru ale lui George Mihail-Zamfirescu, antume și postume (în afara celor pentru copii), astfel că publicul larg și specialiștii au imaginea completă a locului pe care autorul îl ocupă în evoluția dramaturgiei românești, a curentelor artistice ce s-au manifestat în anii dintre cele două războaie. Volumul cuprinde două secțiuni: I. *Piese tipărite antum*: *Cuminecătura*, *Domnișoara Nastasia*, *Sam*, *Adonis*, *Idolul și Ion Anapoda*; II. *Postume*: *Fu poruncă de la Suceava*, *Schimbarea la față*, *Cîntecul vieții*; și, în *Addenda*: *Stan, om sărac și păgubaș*, *Viligiatura* și *Onomastica*. Ordinea publicării pieselor în acest volum a urmat data elaborării, chiar dacă ea nu corespunde (în cazul *Sam*) cu data tipăririi în volumul antum. *Sam* a văzut lumina tiparului în 1939, dar a fost elaborată (vezi nota asupra piesei, volumul de față, p. 675—686) în perioada imediat următoare reprezentării *Domnișoarei Nastasia*, fiind inclusă în repertoriul Teatrului Național din București în stagiunea 1929—1930, deci înainte de elaborarea piesei *Adonis*, care a văzut lumina tiparului în anul 1930. Cît privește ordinea pieselor postume, am urmat același criteriu, data elaborării fiind stabilită după manuscrise sau după intențiile autorului în legătură cu tipărirea sau reprezentarea lor, intenții ră-

masă nerealizate. În *Addenda* am inclus trei scenete, dar care nu pot fi considerate piese într-un act (vezi nota în volumul de față p. 711). Ele sînt interesante pentru a defini preocupările scriitorului și aria investigației sale umane.

Volumul al doilea și-a propus să dea o imagine asupra gîndirii și activității teatrale, literare și politice a lui George Mihail-Zamfirescu. După cum se știe, autorul *Domnișoarei Nastasia* a fost unul din puținii noștri dramaturgi care, în anii dintre cele două războaie mondiale, a publicat un volum de estetică teatrală: *Mărturii în contemporaneitate* (în ediția George Mihail-Zamfirescu, literatură și artă, 1938, 224 p., cu 17 planșe în afară de text. Am deschis cel de al doilea volum al ediției noastre publicînd integral *Mărturii în contemporaneitate* (în ediția George Mihail-Zamfirescu *Teatru*, Editura de stat pentru literatură și artă, 1957, au fost tipărite numai cîteva capitole).

Cum George Mihail-Zamfirescu operase o selecție în activitatea sa publicistică, reținînd în volum doar acele articole cu caracter teoretic sau privind propria sa activitate regizorală (*Storin și încă ceva...*, *Teatrul pentru muncitori* etc.), am considerat că bogata sa contribuție de cronicar dramatic, de portretist, merită să fie cunoscută, deoarece ea reprezintă o mărturie, adeseori esențială, despre unii dramaturgi români (Victor Ion Popa, Tudor Mușatescu), ca și asupra mișcării teatrale dintre anii 1928—1934. Această constituie prima secțiune a capitolului *Din periodice*. Următoarea secțiune cuprinde cronici literare la cîteva cărți semnificative ale epocii (*Răscoala*, *Veleșim și Veleș Doamne*), articole literare — în special acelea în care autorul definește concepția sa asupra literaturii și relația mahala-periferie-artă, problemă cardinală a creației sale. Tot aici am publicat și *Cronicile ieșene*, evocare a ambiantei spirituale a orașului în anii 1933—1934. Ultima secțiune a capitolului *Din periodice* cuprinde o selecție din articolele sale politice: ele contribuie la definirea climatului social și politic al epocii și atestă consecvența atitudinii antifasciste a lui George Mihail-Zamfirescu, demonstrînd o dată mai mult amploarea frontului antihitlerist din România. Articolele pe teme sociale sînt elocvente nu numai pentru definirea atitudinii sale umanitare, dar contribuie la înțelegerea profilului moral al omului și la explicația operei sale.

Notă și comentarii. Fiecare volum este însoțit de un aparat de note și comentarii care nu și-au propus să fie doar simple referințe bibliografice. În cazul creației dramatice, am căutat să reconstituim un „dosar” al fiecărei piese începînd de la data celor dintîi mărturii asupra genezei și elaborării ei, trecînd apoi la reprezentarea piesei, indicînd data premierei și distribuția, ecourile din presă. Fără îndoială, nu am reprodus citate din orice cronică, mai ales cînd din filele ei se vădea consemnarea de circumstanță, lipsită de girul profesionalității. Am selectat condeiele cele mai autorizate ale epocii, reproducînd în extenso cronici aparținînd unor personalități precum Camil Petrescu, Ion Marin Sadoveanu, Tudor Șoimaru etc. Cînd anumite spectacole au reprezentat momente cheie în înțelegerea piesei și operei lui G. M.-Zamfirescu, am rezervat un spațiu mai larg dezbaterilor uneori contradictorii ce au avut loc.

Și în cazul celui de al doilea volum, am urmărit să constituim în capitolul *Notă* un „dosar”, în special acolo unde se discută relațiile lui G. M.-Zamfirescu cu oameni de teatru și litere (V. I. Popa, V. Eftimiu, Ion Marin Sadoveanu, Camil Petrescu etc.). Urmînd același principiu, am căutat ca acolo unde erau discutate probleme teatrale reluate și în alte articole, să prezentăm în note extrase din acele articole pentru a avea o viziune completă asupra concepției sale. Pentru a defini mai clar atitudinea sa și pentru a înțelege sensurile unor articole ca și evoluția evenimentelor la care se referă autorul, am alcătuit cîteva scurte cronologii istorice. Dat fiindcă în volumul *Mărturii în contemporaneitate*, cit și în articole, autorul vehiculează un număr mare de titluri, autori, dintre care unii au avut circulație mai ales în epoca respectivă, am dat lămuriri bibliografice despre autori și operele respective. Acolo unde era cazul am interpretat critic opiniile lui G. M.-Zamfirescu, corectînd unele din părerile sale, infirmate de timp, restabilind adevărul unde întîlneam păreri subiective, și am căutat să explicăm cauzele prezenței unuia sau altuia din dramaturgii străini citați pe scenele românești. Astfel, notele oferă o imagine de ansamblu asupra mișcării teatrale românești din aceea vreme. În cazul volumului *Mărturii în contemporaneitate*, am confruntat textul din volum cu cel din periodice, uneori structural modificat de autor (cu privire la modul în care autorul și-a alcătuit volumul, a se vedea vol. II al ediției de față, p. 395—399).

Notele volumului I cuprind și prefața scrisă de G. M.-Zamfirescu pentru un proiectat volum de teatru, care n-a văzut lu-

mina tiparului, iar la capitolul de note al volumului II am reprodus în extenso două articole semnate, respectiv, de Mihail Sebastian și Ieronim Șerbu, cu prilejul apariției volumului în anul 1938.

Cel de al doilea volum se încheie cu capitolul *George Mihail-Zamfirescu, director de scenă și animator de teatru*, în care prezentăm activitatea sa în contextul mișcării teatrale naționale (despre criteriile alcătuirii acestui capitol, vezi volumul al II-lea al ediției de față, p. 501—502). Din această prezentare cititorul va avea o imagine concludentă asupra fiecărei piese puse în scenă de G. M.-Zamfirescu, asupra concepției sale expuse în interviuri, articole de ziare și reviste, mărturisiri în caietele-program și va avea posibilitatea să cunoască ecoul spectacolelor sale în epocă.

Stabilirea textului. În cazul pieselor tipărite în volum sau în periodice în timpul vieții autorului, al volumului *Mărturii în contemporaneitate*, am urmat textul respectiv. Autorul își revedea textul publicat în volum sau periodice, astfel că el se prezintă cu o mare acuratețe, în afara fatalelor erori de tipar, care au fost îndreptate tacit.

Acolo unde am avut dubii asupra sensului, am confruntat textul cu manuscrisele. În cazul pieselor postume, am publicat ultima versiune revăzută de autor. Conferințele radiofonice au fost publicate după textele aflate în Arhiva Radiodifuziunii; articolele apărute în presă, după textul din periodice. Am însoțit textul și cu sumare note de subsol, corectări de date, nume, precizări, completări de referințe bibliografice, în special la volumul *Mărturii în contemporaneitate*, acolo unde autorul indica doar vag și incomplet datele și locul apariției. Notele și trimiterile care nu poartă indicația *n.ed.* aparțin autorului.

Am respectat, bineînțeles, particularitățile de limbaj ale eroilor, cu foarte mare scrupulozitate redată de autor, ca și formele sale de limbă specifice, pe care le-am stabilit după o atentă confruntare a textelor publicate cu manuscrisele. Greșelile evidente, mai ales la textele publicate în periodice, au fost îndreptate de noi.

Autorul ediției îndreaptă un gând sincer de recunoștință către doamna Florența Zamfirescu, care încă din 1954 ne-a pus la dispoziție arhiva cuprinzând nu numai lucrările soțului ei, cu atita

devotament păstrată și îmbogățită, dar și ceea ce s-a scris despre viața și opera lui, arhivă care se află acum la Biblioteca Academiei Române.

De asemenea, mulțumim doamnelor Gabriela Zamfirescu și Raluca Zamfirescu, fiicele scriitorului, care, după încetarea din viață a distinsei lor mame, ne-au facilitat consultarea materialului bibliografic aflat în posesia lor.

Scriitorii Paul Daniel, Camil Baltazar, I. Valerian ne-au pus la dispoziție scrisori inedite ale autorului, precum și colecții de reviste la care a colaborat George Mihail-Zamfirescu.

Aducem mulțumiri :

Competentelor cercetătoare de la Arhivele Statului din Iași : Rodica Anghel și Virginia Isac pentru sprijinul dat investigațiilor noastre.

Poetului Corneliu Sturzu, fost director al Teatrului Național din Iași, care ne-a pus la dispoziție volumul în manuscris *75 de stagioni, 1896—1971, ale Teatrului Național din Iași* de Ilie Dorșcanu utilizat uneori în note.

Secretariatelor literare de la teatrele unde s-au jucat piesele lui George Mihail-Zamfirescu și care ne-au furnizat datele citate în note.

Tovarășilor Vasile Poalelungi și Angela Preduțoiu, de la Radio-Televiziunea Română, care ne-au ajutat în cercetările privind activitatea lui G. M.-Zamfirescu la această instituție.

*

Redactorul de carte Margareta Feraru, ea însăși editor cunoscut, a contribuit la îmbunătățirea substanțială a volumelor, fapt pentru care mulțumirile noastre nu sînt suficiente.

*

1983

Apariția la sfîrșitul anului 1974 a acestor două volume a fost întîmpinată de critică drept un moment al înțelegerii mai complexe și mai profunde a dramaturgului și omului de teatru George Mihail-Zamfirescu. Trecuseră șaptesprezece ani de la apariția primei culegeri din teatrul său și din volumul *Mărturii în contemporaneitate*, E.S.P.L.A., 1957, răstimp în care *Domnișoara Nastasia* făcuse parte din repertoriul celor mai multe teatre din țară iar *Idolul și Ion Anapoda* devenise o realitate scenică, deși mai sporadică. Prezența

sa în istoriile teatrului, evocările foștilor tovarăși de drum, studierea în manualele școlare, toate creaseră un climat favorabil receptării în integralitatea ei a operei omului de teatru, rămasă — atît în ceea ce privește creația dramatică cît și publicistica teatrală și practica regizorală — împrăștiată în ediții de un tiraj redus, publicații din care unele de mai restrînsă circulație sau arhive. Ediția noastră a căutat deci să ofere o *image* care să restituie adevăratele dimensiuni ale unui om de teatru socotit astăzi printre cei mai de seamă dintre cele două războaie mondiale, a cărui operă constituie un bun al patrimoniului nostru dramaturgic, opiniile lui fiind neconținut citate pentru înțelegerea și definirea climatului vieții noastre teatrale din acea vreme. Deși cele două ediții din *Maidanul cu dragoste*; ediție îngrijită de Florence G. Zamfirescu, prefață de Valeriu Răpeanu, Editura de stat pentru literatură și artă, 1957, 486 p. + cuprinsul, 20.000 exemplare; ediție îngrijită și prefațată de Valeriu Răpeanu, 1967, Editura pentru literatură, Biblioteca pentru toți, nr. 407—408, vol. I, 241 p. + cuprins, vol. II, 331 p. + cuprinsul, tiraj 70.300 exemplare, s-au bucurat de un neobișnuit succes de public, critica n-a însoțit entuziasmul popular și a rămas cît se poate de rezervată față de romanul considerat a fi cel mai reprezentativ pentru proza lui George Mihail-Zamfirescu. Astfel că, la aproape patru decenii și jumătate de la încetarea sa din viață și după o circulație editorială și scenică incomparabilă — mai ales aceasta din urmă — cu cea din timpul existenței sale, în conștiința posterității imaginea *omului de teatru* este cea care prevalează și capătă statutul valorilor certe ale patrimoniului cultural românesc. Ceea ce a îndreptățit readucerea în circulație după nouă ani a ediției din anul 1974.

Studiul introductiv a fost îmbunătățit cu prilejul includerii lui în cadrul capitolului *Dramaturgie și societate*, din volumul nostru *Cultură și istorie*, Editura Militară, 1979, p. 197—263, și a fost revăzut atît în ceea ce privește aducerea la zi a bibliografiei, cît și a nuanțării unor opinii cum sînt acelea despre prezența expresionismului în literatura română. Bineînțeles, *Notele* au comportat adăugiri legate de noile spectacole cu piesele lui George Mihail-Zamfirescu după anul 1975, de comentarii critice care nu ne erau cunoscute sau cu materiale documentare privind relațiile lui cu alți scriitori ai timpului publicate în acest interval.

Autorul ediției mulțumește tuturor celor ce au însoțit cu comentariile lor ediția din anul 1974. Deoarece cronicile respective constituie prețioase interpretări și puncte de vedere asupra operei

lui George Mihail-Zamfirescu le recomandăm cititorilor noștri făcînd trimiterile bibliografice în ordinea apariției lor: Radu Popescu, *Continuitate spirituală, România liberă*, 24 octombrie 1974, p. 2; Ion Cocora, *Mărturii contemporane, Tribuna*, 21 noiembrie 1974, p. 11; Emil Manu, *Recitind pe G. M.-Zamfirescu, Săptămîna*, 6 decembrie 1974, p. 3.

*

Ediția George Mihail-Zamfirescu, *Teatru și Mărturii în contemporaneitate*, 1974, a fost distinsă cu premiul revistei *Săptămîna* pe anul respectiv.

V.R.

PIESE TIPĂRITE ANTUM

CUMINECATURA

SINGURUL ACT

PERSONAJELE

PETRU ALEXANDRU LĂPUȘ-
NEANU, domnul Moldovei
DOAMNA RUXANDRA
BOGDAN, cocoul lor
VORNICUL MOȚOC
HATMANUL
LOGOFĂTUL TROTUȘAN
LOGOFĂTUL STROICI

POSTELNICUL VEVERIȚA
ARMAȘUL
CĂPITANUL LEFEGHIȚOR
MAICA EVLAMPIA
SANDA
MAICA
UN COPIL DE CASĂ
STRAJA

Fecioare, boieri, lefeghi.
Mulțimea.

Scena :

Sala armelor, în palatul domnesc de la Iași.

Fund, o fereastră ogivală, deschisă larg asupra curții (în mijlocul căreia e ridicată o spinzurătoare) și, mai departe — asupra târgului.

Stînga, planul trei, cîteva trepte conduc în sala de ospăț, a cărei ușe e ascunsă de două draperii de purpură.

Dreapta, planul doi, ușe. Deasupra ei, marca țării.

În peretele din stînga, panoplie de arme. Sub panoplie, o masă în șase colțuri și cîteva scaune în neregulă. Pe masă, un vas și cîteva cupe zvîrlite în neșire.

Ațiunea se petrece în Iași, în a doua domnie a lui Petru Alexandru-Lăpușeanu.

SCENA I

RUXANDRA, EVLAMPIA

În ridicarea cortinei se aud — departe — clopotele bisericilor. La fereastră, doamna Ruxandra : tristă, privirea pierdută în gol. Maica Evlampia părăsește ușor în scenă, citind Sînta Scriptură. Dînd cu ochii de doamna Ruxandra, închide repede cartea și se apropie îngrijorată.

EVLAMPIA : Doamnă Ruxandră !

DOAMNA RUXANDRA (*se smulge cu greu din lumea gîndurilor. O privește cîteva clipe, îndurerată*) : Clopotele... Împăciuirea !

EVLAMPİA : Stăvilește înlăcrimarea ! Dă ochilor prilej să se scalde în lumina sufletului tău fără prihană !

DOAMNA RUXANDRA (*sugrumată*) : Așa le-a fost lăsat ochilor mei : să plîngă...

EVLAMPİA : De-a lungul și latul meleagurilor noastre se bucură creștinul în astă zi de sfîntă sărbătoare. Numai tu, doamnă Ruxandră...

DOAMNA RUXANDRA : De-a lung și latul meleagurilor noastre rătăcesc, bocind, pruncii și vădanele celor uciși fără vină. Ulițele tîrgului sînt scaldate în sînge... Arse de soare și biciuite de vînt, țestele iubirnicilor de moșie boieri au innegrit, înfipite în parii porților domnești...

EVLAMPİA : De astăzi, ai făgada milostivului, cu voia Domnului, stăpîn al nostru — Petru Alexandru-Vodă — că nu se va mai face vărsare de sînge. În fața sfîntului altar și cu binecuvîntarea cerului, măria-sa va face împăciuire cu boierii ! De la sfînta biserică, se vor înturna cu toții la Curte, să ospăteze și să ciocnească întru pomenirea sfîntilor părinți ai noștri și pornirea trebilor domnești pe cale prielnică...

DOAMNA RUXANDRA : Nu-i e domnului de-mpăciuire, maică Evlampie, ci setea de sînge-l îndeamnă ! Mina întinsă cu prefăcută voie bună, va scoate mai tirziu junghiul de la brîu. Buzele ce vor săruta sfintele icoane au dat poruncă de aseară armașului să ridice spînzurătoarea și să ascundă — prin bolțile sălii de ospăț — lefegii înarmați, adunați de prin Țarigrad și dintr-aiure...

EVLAMPİA (*se închină*) : Ferească Maica Domnului !

DOAMNA RUXANDRA : Ne-ntîmpină zile grele ! Lacrămile celor îndurerați cer răsplata cerului ; sîngele nevinovat nu iartă...

EVLAMPİA : Poate se milostivește Dumnezeu și-i îmbunează sufletul... Clopotele frîng mînia domnului ; cuvîntul lor îl înfricoșează !

DOAMNA RUXANDRA : Niciînd, fecioară blîndă... Ieri, i-am dat în genunchi, ca o roabă : „Îndură-te ! gîndește-te la urgia cerului ! Liniște în țară, iar de la hotare știri liniștitoare ți-au venit ! Cît

despre boieri, ești prea puternic și n-ai de ce purta grijă din partea lor... La ce atunci atîta văr-sare de sînge? Se bucură omul de viață, dar a lăsat Dumnezeu și moarte... Avem să dăm seama!" M-a ridicat de jos și și-a înfipt vîzul în adîncul ochilor mei: „De mîine nu va mai picura un strop de sînge“. ...Și a prins a ride înfricoșător.

EVlampia : A lui e păcătoșenia !

DOamna Ruxandra : Păcătoșenia lui apasă și asupra capului meu ! Cînd a fost să pornesc cu Joldea — cel ales făpturii mele de mire iar sufletului meu stăpîn — întru Domnul adormita Elena — maică-mea — m-a sărutat pe frunte și mi-a spus : „Cuvîntul tău să fie mîngîierea și dreptatea cerului ! Să nu lași pe cei mulți pradă viperilor...“ Ce am făcut eu pentru lumea celor obidiți ? Nimic... O lacrimă, două, picurate pe ascuns...

SCENA II

DOamna Ruxandra, Evlampia, Logofătul Stroici

STroici (*intră repede — ingenunche și sărută poala vest-mîntului domnesc*) : Luminată doamnă ! (*Se închină cucernic în fața Evlampiei.*) Cuvioasă maică ! (*Evlampia binecuvîntează.*)

DOamna Ruxandra : Ce vești, logofete Stroici ?

STroici : De rău... Măria-sa a făcut temeneli în fața altarului, s-a închinat la racla sfîntului Ion și... s-a iertat cu boierii.

EVlampia : Și... ce vezi rău ?

STroici : Cuvioasă maică, îmi cunosc stăpînul ! Cu cît e fruntea mai plecată, cu atît e gheara mai ascuțită. Ce n-a ghicit sufletul drept al boierilor — a prins de veste inima mea iubirnică de moșie. Ospățul de azi nu va aduce liniște în țară, ci hrană corbilor — în spînzurătoare... Mă doare sufletul și mă uit cu

jale la ultima fărîmă de floare boierească... Lăpușneanului, ajute-i Dumnezeu să găsească sprijin și să ducă în cinste trebile obiditei moșii, cu ajutorul papistașilor lehi. Eu una știu : pînă să murim, ne-om mai vedea ! — și atunci...

DOAMNA RUXANDRA : Nu vii la ospăț, logofete ?

STROICI (*surprins*) : Milostivirea ta mă-ndeamnă ?

DOAMNA RUXANDRA (*ii ocolește privirea*) : Nu — să nu vii !

EVLAMPPIA (*cu ușoară părere de rău în glas*) : Te călătorești ?

STROICI : Chiar așa ! Venii acu, să-mi mai plec o dată fruntea...

EVLAMPPIA (*cu teamă*) : Numai să nu fie prea...

STROICI : Mi-i roibul sprinten și-apoi... Măria-sa e încă la sfînta biserică, aruncă bănet la prostime.

DOAMNA RUXANDRA : Dumnezeu să-ți păzească drumurile !

STROICI (*ingenunche și-i sărută poala vestmîntului*) : Maica Domnului să plătească milostivirii tale și facă cerul să ni se întîmpine căile pe meleaguri în floare — așa cum ne-au fost lăsate de întru Domnul adormitul bunic al măriei-tale și-n veci pomenitul de noi : Ștefan voievod ! (*Se închină în fața Evlampiei.*) Roagă-te pentru mine, fecioară sfîntă. Pentru mîntuirea Moldovei să te rogi... (*Evlampia îi face semnul crucii în creștetul capului. Stroici îi sărută mîna, cucernic, și pornește repede, spre ieșire. În ușă, se întîlnește cu Bogdan.*)

SCENA III

Aceiași, BOGDAN

BOGDAN (*nedumerit, privește cîteva clipe la Stroici. În urmă, aleargă în brațele Ruxandrei*) : Maică !

STROICI (*în ușă*) : Mărită doamnă ! Cine a pus să sugrumme pe milostiva Elena Rărișoia, cine-și omoară bo-

ierii ca să păstreze, prin sînge, scaunul domniei — nu se va da, mîine, în lături, să-și sugrume cocorul !

DOAMNA RUXANDRA (*stringe pe Bogdan la sîn, cutremurată*) : Ce vorbești, logofete Stroici ?

STROIICI : Călătoresc spre Camenița ! Dă-mi-l în pază — pînă ce va fi vrednic să poarte schiptrul, să mînuiască paloșul.

DOAMNA RUXANDRA : Cîtă vreme am două brațe, nu-i purta grijă !

(*Clopotele bisericilor din tîrg încep să sune. Toți tresar.*)

EVLAMPPIA : Auzi !

STROIICI : S-a pornit alaiul.

DOAMNA RUXANDRA : Du-te logofete — degrabă !

STROIICI : Pe curînd, luminată doamnă ! (*Se năpustește afară.*)

SCENA IV

DOAMNA RUXANDRA, EVLAMPPIA, BOGDAN

EVLAMPPIA (*la fereastră, cu lacrămile în glas*) : Zboară ca vîntul ! Roib cu aripi la copite și cu frîul de mătase... Mergi sănătos. Logofete Stoici, să vii sănătos !

DOAMNA RUXANDRA (*cu privirea în gol, aducîndu-și aminte*) : ...cine-și omoară boierii, nu se va da-n lături să-și omoare și.. (*Stringe cu putere pe Bogdan la sîn.*) Nu, e peste putință ! — oricît de ciinoasă i-ar fi inima.

BOGDAN : De ce plîngi, maică ?

DOAMNA RUXANDRA : Să nu mai pleci de lîngă mine. Toată lumea e plină de vipere, Bogdane maică, toată lumea... Soră Evlampie (*aceasta se apropie*), degrabă, să pornim cu Bogdan la Hotin. Aci nu mai putem rămîne, se vor petrece grozăvii la ospăț. Tremur pentru viața copilășului.

EVLAMPPIA : Dar... măria-sa ce va să zică ?

DOAMNA RUXANDRA : Cu voia ori fără voia măriei-sale !

(*Pornește cu Bogdan și urmată de Evlampia, spre ieșire. Maica și Sanda năvălesc în scenă, cad în genunchi și se tîrăsc la picioarele Ruxandrei. Speriat, Bogdan aleargă lingă Evlampia.*)

SCENA V

Aceiași, MAICA, SANDA

SANDA : Mărită doamnă, fie-ți milă !

MAICA : Îndură-te de noi păcătoasele !

SANDA (*înecată de lacrimi*) : ...Cătălin a fost stolnicer în oastea voastră. Cătălin luptă cu fală, pentru voi, la Verbia și mereu credincios a fost — sub Iacob Heraclit și Tomșa chiar — vrerilor, poruncilor voastre. Cătălin mi-a fost ales de mire și de azi era să purcedem în cinste și binecuvîntare dumnezeiască pe calea însoțirii... Cătălin zace în temniță și-și adastă moartea.

MAICA : Ești și tu maică, luminată doamnă ! Ți-i mîndru coconul și drag ca lumina ochilor. Sprijin bătrîneții și drag ca lumina ochilor îl am pe Cătălin. Îndură-te de noi, nu-l lăsa pradă pieirii !

SANDA : Aveți să dați seamă, doamnă.

MAICA : Unchiașu-meu de a căzut sub paloș, voia cerului va fi fost și așa se va fi cuvenit de l-a găsit măria-sa vinovat de închinare Tomșei. Dar Cătălin... Cătălin, mărită doamnă, fără prihană îi e sufletul.

DOAMNA RUXANDRA (*către Evlampia*) : Armașul... Poate-i vreun copil de casă la scară — trimete după el !

BOGDAN : L-am văzut cu stolnicul în ogradă.

EVLAMPIA : Degrabă, să-i dăm de știre...

(*Bogdan fuge afară, strigînd : Armașe ! Evlampia îi urmează.*)

SCENA VI

DOAMNA RUXANDRA, SANDA, MAICA, UN COPIL DE
CASĂ

DOAMNA RUXANDRA (*între ele, cu privirea pierdută — stană*): Lacrămile voastre și ale mele sunt! Tu, jupîniță, îți bocești mirele — tu, maică cer-nită, feciorul! Eu plîng după maica și Joldea, după toți osîndiții fără vină. Floarea boierească o plîng și lacrămile voastre...

SANDA : Amar de noi !

MAICA : Soții și copilașii, hrană corbilor... Hiarele înfometate ale vornicului Moțoc au ajuns să ne ia și cenușa din vatră. Cu jale îmi dau aminte și bocesc după vremea cînd prealuminatul și milostivul Petru Rareșul ne stăpînea în voie bună și direptate ! Amu, ni s-a-nnegurat cerul, iar lumina ochilor secătuită ne e de lacrimi.

SCENA VII

Aceleași, ARMAȘUL

ARMAȘUL (*a intrat repede, pe ultimele cuvînte. Dă cu ochii de jupînița Sanda și tresare. Se închină*): Mărită doamnă !

DOAMNA RUXANDRA : Armașe, stolnicerul Cătălin...

ARMAȘUL : Cu voia poruncilor domnești, s-a fost închis în rîndul celor găsiți cu vină.

SANDA : Cătălin a rămas rob vrerilor domnești !

MAICA : Cătălin e fără vină...

DOAMNA RUXANDRA (*către Armaș*): În numele direptății și cu voia mea, sloboade pe Cătălin !

ARMAȘUL (*se prefăce îndurerat*): Mărită doamnă, Cătălin... (*Gest : i s-a tăiat capul*).

SANDA (*înnebunită*): Hiară — pe voia poftei tale !

DOAMNA RUXANDRA (*se clatină ca și cum ar fi primit o lovitură în creștetul capului*): De ce nu v-ați milostivit, de ce...

MAICA (*în genunchi, în mijlocul scenei — cu degetele prinse în păr, cu fruntea descoperită*): Precum mă arde lacrima, să vă ardă fulgerile urgiei dumnezeiești. Piatră lângă piatră să nu rămâie din casa voastră și adăpost să nu găsiți în lume — cum adăpost nu și-a găsit jelania mea în sufletele voastre.

SANDA : Ia aminte, aveți să dați seama ! Singele picurat din răni, lacrămile noastre : se vor porni odată potop năprasnic. Cerul se va cutremura, morții se vor scula din morminte...

MAICA : Precum s-a abătut sabia asupra capului lui Cătălin — urgia blestemelor mele să se abată asupra capului coconului vostru. (*Doamna Ruxandra se prăbușește în genunchi, cu brațele cruce în creștetul capului și geme sugrumată.*) Ca mine să rătăcești pe drumuri... (*La un semn al Armașului, câțiva oșteni o prind de brațe și o tirăsc spre ieșire. Maica se zbate în ghearele lor.*) Auzi-mă și ia aminte ! (*E îmbrincită afară.*)

SANDA (*purtată pe brațele oștenilor — stins*): Cătălin ! Cătălin...

(*Armașul privește câteva clipe la doamna Ruxandra și pornește spre ieșire, muncit de gânduri.*)

UN COPIL DE CASĂ (*apare în prag*): Măria-sa !

(*Armașul lângă ușe : fruntea plecată, brațele cruce la piept. Doamna Ruxandra se ridică repede, caută să-și ascundă lacrămile.*)

SCENA VIII

Cei prezenți, LĂPUȘNEANU

LĂPUȘNEANU (*intră ca o vijelie*): Hiare ! Toată Moldova e plină de hiare. (*Parcurge scena, dă cu ochii de Ruxandra și se oprește fierbînd — o privește întunecat.*) Iar jelanie ?

DOAMNA RUXANDRA : Din porunca milei tale — iar...

LĂPUȘNEANU : Și după cine ? (*Privește fulgerător spre Armaș și Copilul de casă — se apropie de ei cu*

gînd să le poruncească ceva, dar își sugrumă cuvintele pe buze și le face semn să plece. Aceștia se supun. În urmă, către doamna Ruxandra — privind-o sălbatec). Și după cine jelanția? Dor de Joldea, de Rărișoia, ori...

DOAMNA RUXANDRA (*senină*). Maică-mea — fie-i țărîna ușoară — de pruncă a avut săndure minia fărădelegilor lui Ștefăniță-Vodă și asta de-a fost să se sfîrșească, voia cerului s-a plînit! Dar boierii — sîngele...

LĂPUȘNEANU (*rinjește*): Aha! boierii... (*Cu privirea fulger.*) Năpîrcile, nu boierii! Lipitorile...

DOAMNA RUXANDRA: Prea te arăți nemilostiv.

LĂPUȘNEANU: La început, milostiv ori nemilostiv am fost cu ei? Le-am dat înapoi boierii și pămînturile, cu vrednicie i-am cinstit. Mi-au plătit cu fiere... Cu fiere am să-i răsplătesc! M-au lăsat în drum și s-au închinat lui Heraclu Vasile — m-au vîndut la Verbia, au dat mină de înțelegere cu Vișnovetki și s-au prins în tabăra lui Tomșa Hatmanul. Cum de a fost să uiți ce-ai îndurat la Huși din partea lor?! Boierii? (*Scuipă cu scîrbă.*) Cui dă mai mult, ai ăluia sunt — ca muierile din Țari-grad.

DOAMNA RUXANDRA: Să-i fi mazilit, să-i fi îngenunchat sub vrerea poruncilor tale.

LĂPUȘNEANU: De-ți iese vipera în drum, desparte-i capul de trup! N-o azvirli în lături, să nu o încălzești la sîn — cum am făcut eu! Cu sîngele lor negru voi tămădui mușcătura, cu gemetele lor și lacrămile celor rămași pe drumuri voi răscumpăra lacrămile mele.

DOAMNA RUXANDRA: Avem să dăm seama!

LĂPUȘNEANU (*tunător*): Cu voia cerului se împlinesc porunca mea. Prea mulți boieri, n-am loc să-mi trag sufletul.

DOAMNA RUXANDRA: În dreptate s-a fost plînit porunca ta pînă acum! Mă închin. Dar, cu cei rămași, fii milostiv! Ei sunt iubirnici de moșie și plecați vrerilor tale. În fruntea lor îl ai pe vornicul Moțoc.

LĂPUȘNEANU (*șuierat*): Ce vulpe e vornicul Moțoc...
Uitași de Verbia, doamnă Ruxandră?! Și apoi... „iubirnicul de moșie“ vornic juipoaie mulțimea cu dările...

DOAMNA RUXANDRA: Pentru visterie!

LĂPUȘNEANU: Pentru el!

DOAMNA RUXANDRA: Stăvilește-i pofta de arginți.

LĂPUȘNEANU (*rinjește*): Lasă pasărea să piară după glasul ei!

DOAMNA RUXANDRA: Dă-le cuvîntul vrerilor domnești și ei se vor închina. De azi — cu binecuvîntarea cerului și în legămîntul sfintei cruci — v-ați fost prins în direaptă împăciuire — și măria-ta și boierii...

LĂPUȘNEANU (*cu ură*): De-ar fi fost să-i vezi! Rîdeau în barbă cînd mă închinam la sfintele moaște. Cînd a fost să pornim — pe rînd s-au apropiat să-mi lingă mîna. Cu fiecare din ei mi-am mușcat limba, să nu scrișnesc; în fiecare din ei vedeam o Iudă! Lasă, nu le purta grije. Mergi și caută — cum se cuvine unei harnice gospodine — de ale casei și de cocon. (*Rămîne la fereastră privind spînzurătoarea.*)

DOAMNA RUXANDRA (*după cîteva clipe de luptă cu sine*): Doamne!

LĂPUȘNEANU (*fără s-o privească*): S-aud!

DOAMNA RUXANDRA: Astăzi va să fie ospăț mare... Dă poruncă roabei tale să pornească cu Bogdan la Hotin. Mi-i teamă, tremur pentru el. Boierii, cum măria-ta i-ai ghicit...

LĂPUȘNEANU (*ride sinistru*): Mi-i drag să rămîneți! — să ascultați de departe „chiotele de veselie“ ale „iubirnicilor de moșie boieri ai mei“! E zi sfîntă — cea mai mîndră sărbătoare! Ar fi păcat să-mi lipșiți.

DOAMNA RUXANDRA: Noi, doamne...

LĂPUȘNEANU: Am zis!

DOAMNA RUXANDRA (*ridică fruntea*): Cu voia ori... fără voia ta! Știu ce ospăț ai gătit boierilor.

LĂPUȘNEANU (*s-a încruntat — duce mîna la junghi și o pironeste cu privirea. După cîteva clipe: suride, ride nervos și repede la ușe*): Armașe!

SCENA IX

DOAMNA RUXANDRA, LĂPUȘNEANU, ARMAȘUL

ARMAȘUL (*în ușe*): Poruncă!

LĂPUȘNEANU: Dă doamnei îndemn să pornească spre cămările sale. (*Armașul pornește spre doamna Ruxandra.*) Nimeni nu mai iese din ogradă și — mai cu înțelegere — doamna și Bogdan.

(*Armașul se închină.*)

DOAMNA RUXANDRA (*gata să i se zvirle la picioare*):
Îndură-te!

LĂPUȘNEANU (*fără s-o privească — fierbînd, către Armaș*): Haide.

(*Doamna Ruxandra pornește spre ieșire clătîindu-se. Armașul o urmează.*)

SCENA X

LĂPUȘNEANU, apoi ARMAȘUL

LĂPUȘNEANU (*privește cîteva clipe în urma lor, întunecat. Se frămîntă, pornește cu pași repezi spre fereastră și rămîne pe gînduri — i se luminează chipul*): Parii porților domnești sunt prea jos, vornice Moțoc, iar corbilor le va fi teamă să se scoboare pînă la ei, să-ți smulgă măduva din tîgvă. Spînzurătoarea e naltă ca dregătoria pe care ai furat-o prin vicleșuguri, ca scaunul domniei — pe care îl rivnești de vremuri. Vornice, vornice! Ce sărbătoare, Doamne, ce sărbătoare!

ARMAȘUL (*în ușe*): Măria-ta, poruncă!

LĂPUȘNEANU: Ești binevenit! — la tine gîndeam, harnicul meu sfetnic.

ARMAȘUL (*cu prefăcătorie îi sărută podla vestmîntului*): Stăpîne!

LĂPUȘNEANU: Gătitu-s-a?

ARMAȘUL: Gătît!

LĂPUȘNEANU : Ia aminte : cine intră nu mai iese !
Pentru slugile boierești : masă mare în ogradă.
Toarnă licoare în vin — să le fure mințile, să le
moaie ciolanele... Căptușește zidurile cu lefegii înar-
mați ! Slugile, să poarte junghiuri ascunse ! La
semnul meu, prăvali urgia paloșelor asupra cape-
telor boierești. Numai, ia aminte ! — să nu vătă-
mați pe Moțoc vornicul.

ARMAȘUL : Fie-mi iertat, stăpîne, dar... vornicul e
fruntea relelor.

LĂPUȘNEANU : (*privește rinjind spre spînzurătoare*) :
E vornic, Armașe ! Cuvine-i-se o treaptă mai sus...
(*Armașul înțelege și pleacă fruntea.*)... Și acum,
aleargă la căpitanul lefegiilor ! E vremea să ne
sosească „oaspeții“. Schimbă străjile cu armeni cre-
dincioși. Poartă grijă să nu se strecoare printre slugi
vreo viperă lungă de limbă ! Oameni cu vlagă, lo-
vituri în plin ! Mi-e sete de sînge, Armașe ! Să
curgă val după val — să-mi astîmpăr ura și să
răscumpăr cele îndurate la Țarigrad... Sînge, Ar-
mașe ! — sînge și gemete de moarte !

ARMAȘUL : Cu vornicul, doamne, ce poruncă ?

LĂPUȘNEANU (*ca și cum nu l-ar fi auzit*) : După... os-
păt, taie-le capetele și fă-le grămadă pe masa mare
să... doftoricim pe doamna Ruxandra ! Și acum, hai-
de ! (*li face semn să plece. Armașul pornește re-
pede. Cînd să pășească pragul, Lăpușneanu îl stri-
gă din urmă.*) De mîine-n zori ești... logofăt ! Mai
mult : mare vornic, în locul lui Moțoc...

ARMAȘUL : Milostiv stăpîne, milostiv și drept... (*Se
tirăște în genunchi și-i sărută ciubotele. Lăpuș-
neanu îl privește cu scîrbă, cu mina pe junghiul
de la briu. Afară, se aude glasul surugiilor și uru-
itul unei calești. Lăpușneanu tresare. Armașul mer-
ge repede la fereastră.*) Vornicul Moțoc.

LĂPUȘNEANU (*rinjește*) : Harnic, vornicul, prea har-
nic. Mergi de-l cinstește ca pe un adevărat oaspe.
Mai apoi (*gest*) poartă grijă !

(*Armașul face semn că a înțeles și iese repede.*)

LĂPUȘNEANU, UN COPIL DE CASĂ, MOȚOC

LĂPUȘNEANU (*singur, privește întunecat în urma Armașului*): Poartă grije, Armașe, slujește bine, c-o să-ți vie și ție rîndul! Prea mi-ai fost slugă plecată, ca să nu mă tem de tine. Logofăt, mare vornic, ai? Te-ar prinde de minune, vulpe venetică! Sireaca țară... Ca tine s-au mai ridicat „iubirnicii de moșie boieri ai mei” — ca ei să piei, năpîrcă!

UN COPIL DE CASĂ (*în ușa*): Măria-ta, vornicul Moțoc!

LĂPUȘNEANU (*veselie prefăcută*): Să vie, l-adăst de-un car de vreme... (*Copilul de casă se închină și se retrage. Moțoc pășește pragul, închinîndu-se adînc.*)
Cu dragă inimă la oaspeți, cinstite vornic!

MOȚOC (*îi sărută mîna*): Sluga, robul. Mă-nchin cu pleacăciune...

LĂPUȘNEANU: Ce mai... veste-poveste?

MOȚOC: Cu voia ta și a cerului — toate bune! Veste-impăciuirii a zburat din hotară în hotară. Tirgoveții cinstesc în sănătatea măriei-tale...

LĂPUȘNEANU: Dar... boierii?

MOȚOC: Înțelepciunea ta le-a luminat sufletul...

LĂPUȘNEANU (*printre dinți*): Mi-s dragi boierii, vornice — dragi ca lumina ochilor!

MOȚOC: Și mie, stăpine.

LĂPUȘNEANU (*clocotește*): Cinstiți și vrednici...

MOȚOC: Mereu am cutezat să spun: boierii sunt cinstiți și vrednici!

LĂPUȘNEANU (*zbucnește*): Sunt răi și flămînzi boierii! Hiare...

MOȚOC (*pălește*): Hiare, măria-ta — hiare...

LĂPUȘNEANU: Mi-s dragi ca sarea-n ochi! Cu dragoste de moarte i-aș strînge la sîn — să le strivesc coșul pieptului... (*Se apropie de Moțoc cu pași de fiară.*) A! Vornice, vornice...

MOȚOC (*se dă înapoi cu teamă. Vede spînzurătoarea și incremeneste, abia are curaj să biuguie*): Tatăl nostru carele ești în ceruri! — sfințească-se numele tău, fie voia ta...

LĂPUȘNEANU (*ride*): Ce-i, vornice?

MOȚOC (*cu chipul schimonosit de spaimă*): Spîn-zu-ră-toa-rea, luminate...

LĂPUȘNEANU (*cu privirea înfiptă în ochii lui*): Știi pentru cine-i gătită?

MOȚOC (*tremură*): Pentru — iartă, milostive, păcătoșeniei mele neghioabe — pentru...

LĂPUȘNEANU: Cine m-a-nfruntat în dumbrava de la Tecuci?

MOȚOC (*repede*): Spancioc, Stroici, postelnicul Veveriță! Eu, măria-ta...

LĂPUȘNEANU: Tu, vornice, „vrednic de cinste și supus vrerilor mele de-a pururi ai... fost“... Dar... ceilalți?

MOȚOC (*prostește, rinjind*): Pentru ei ai gătit-o, stăpîne?

LĂPUȘNEANU (*minte*): Da.

MOȚOC (*repede*): Luminat stăpîne, bine le faci! Să nu le ierți nerușinarea, să-i spînzuri! Ei și acum îți zic — în deridere — Petru Stolnicul al Lăpușnei...

LĂPUȘNEANU: Ce i se cade, vornice, celui ce mă birfește, celui ce-și vinde neamul de dragul venetichilor ori rîvnește scaunul domniei?

MOȚOC (*cu vîntul îi este smuls de pe buze de privirea fulgerătoare a lui Lăpușneanu*): Ștreangul...

LĂPUȘNEANU: Ștreangul să-i fie dăruit!

MOȚOC (*simțind că-i fuge pămîntul de sub picioare, lingușitor*): Stăpîne, port în adîncul sufletului o taină. De mult mă tot țin să ți-o spovedesc — adică, de azi — că azi, la biserică, aflai.

LĂPUȘNEANU (*la rîndu-i lingușitor*): Te ascult, cinstite vornic, cu dragă inimă...

MOȚOC (*se uită împrejur cu teamă prefăcută*): Măria-ta, stăpîne, să n-aibă zidurile urechi. Eu, precum știi, luminate, mereu luptai pentru plîșirea poruncilor tale și vezi! — pentru asta, năpîrcile de boieri mă dușmănesc...

LĂPUȘNEANU: Știu, Moțoace, știu... Lasă, nu purta grije, nici cerul nu te va smulge azi din mîna mea... Te păstrez ca pe o comoară; cum păstrează boai-

tele moaștele sfinților de dragul molifteniilor. Grăiește, vornice, nu purta grije.

MOȚOC (*tainic*): Măria-ta te-nchinai. Noi, boierii, dădusem în genunchi. Stroici, însă...

LĂPUȘNEANU (*scrișnește*): Lo-go-fă-tul Stroici!

MOȚOC: ...își făcea șagă de închinăciunile măriei-tale!

LĂPUȘNEANU: N-u-m-a-i el?

MOȚOC: El! Numai el...

LĂPUȘNEANU: Dar logofătul Trotușan?

MOȚOC (*dă înapoi*): Și el!

LĂPUȘNEANU (*il urmărește*): Dar... hatmanul?

MOȚOC (*același joc*): Și hatmanul...

LĂPUȘNEANU: Dar... Veveriță?

MOȚOC: Mai ales postelnicul...

LĂPUȘNEANU (*il prinde sălbatec de piept și-i frînge mijlocul de masă — urlă*): Dar tu, vornice...

MOȚOC: Nu, doamne, eu păcatele mele... eu, îi înfruntam strășnic, măria-ta...

LĂPUȘNEANU: Te-a văzut armașul, te-a auzit căpitanul lefegiilor!

MOȚOC: Nu, stăpîne, să mă trăsnească...

LĂPUȘNEANU (*il zguduie puternic*): Ba da, zdreanță!

MOȚOC (*cade în genunchi. Brațele tremurătoare, vocea sugrumată*): Doamne, măria-ta, luminate, rob, slugă plecată, iartă-mă! Că le-am spus boierilor, am mințit! Ei au prins de veste că eu — robul măriei-tale, sluga — sunt, am fost...

LĂPUȘNEANU (*zîmbet de scîrbă*): „iubirnicul de moșie sfetnic al meu“!

MOȚOC (*prinde curaj — se ridică rinjînd*): Așa, luminate — adevăr grăiești...

SCENA XII

Aceiași, UN COPIL DE CASĂ, LOGOFĂTUL TROTUȘAN,
HATMANUL, POSTELNICUL VEVERIȚĂ

UN COPIL DE CASĂ (*în prag*): Măria-ta, boierii oaspeți.

LĂPUȘNEANU (*pornește spre scară*): Cu voie bună îi adăst... (*Copilul de casă se retrage. Lăpușneanu își aduce aminte și se apropie repede de Moțoc.*) Două moșii la Baia, trei sate spre Vaslui. De nu... (*li arată spînzurătoarea.*)

MOȚOC (*se închină adînc*): Cîrja măriei-tale!

LĂPUȘNEANU (*iese în calea boierilor: logofătul Trotușan, Hatmanul și postelnicul Veveriță*): Cu dragă inimă la oaspeți, cinstiți boieri! Bine-ai venit, logofete!

TROTUȘAN (*ii sărută dreapta*): Mă-nchin de sănătate, măria-ta!

LĂPUȘNEANU: Ce vești de peste hotare, postelnice Veveriță? (*Se apropie și-i întinde mîna spre a fi sărutată.*)

VEVERIȚĂ (*se înclină ușor, fără să-i îndeplinească dorința*): Toate pe voia poruncilor tale!

LĂPUȘNEANU (*a rămas cu mîna întinsă scrișnind*): Bine, postelnice, b-i-n-e...

HATMANUL (*ii sărută dreapta*): Oastea ți-adastă poruncile, doamne!

LĂPUȘNEANU (*fără să-și ia ochii de la Veveriță*): Dă cuvînt oastei, hatmane, să cutreiere meleagurile moldovenești și să sugrume toate năpîrcile.

VEVERIȚĂ: Năpîrcile — peste hotare, la leși!

LĂPUȘNEANU (*cu mîna pe junghi*): Postelnice Veveriță!

VEVERIȚĂ (*liniștit, duce mîna la junghi — ca și cum ar vrea să și-o odihnească*): Cuvine-se, măria-ta — după dreapta și cu binecuvîntarea cerului împăciuire între noi — să ne sfătuim frățește și să pornim trebile moșiei pe cale prielnică.

LĂPUȘNEANU (*ride silit, sugrumat de liniștea postelnicului Veveriță*): Azi e sfîntă sărbătoare, postelnice! V-am chemat să ospătăm și să ne cinstim cu frățească voie bună... Trebile moșiei de mîine, cinstite boier; mîine e scris să răsară soare nou obiditelor meleaguri, de mîine îmi văd moșia curățită de buruieni! Azi... vom scutura neghina din grîu... Ce zici, vornice Moțoc?

MOȚOC (*plecăciune*): Neghina... neghina din grîu...

(*La un semn al postelnicului Veveriță — încă pe cînd vorbea Lăpușneanu — boierii au rîmas cu privirea spre spînzurătoare. Șoptesc între ei, îngrijorați.*)

LĂPUȘNEANU (*ii privește citeva clipe, peste umăr — rinjînd. Apoi, lîngă ușe, bate ușor din palme*): Armașe !

ARMAȘUL (*în prag*): Stăpîne !

LĂPUȘNEANU : Să duci boierii noi veniți în sala de ospăț. Spînzurătoarea le-ar tăia și lor pofta de băutură. (*Armașul se închină și iese.*) Ce-i, logofete, ce taine adînci ?

TROTUȘAN : Noi, doamne...

LĂPUȘNEANU (*ride*): Postelnice Veveriță, ți s-a muiat inima ?

VEVERIȚĂ : Ba... mi s-a-ntărit, doamne !

LĂPUȘNEANU (*către Moțoc*): Ia spune-le, vornice, cui s-a gătit spînzurătoarea ?

VEVERIȚĂ : Ghicit-am, măria-ta, de cum am trecut de porțile domnești. Alte străji, alte porunci...

LĂPUȘNEANU : Spune-i, vornice !

MOȚOC : Cinstiți boieri ! Înțelepciunea măriei-sale e binecunoscută cerului. Rătăcea pe meleagurile noastre un venetic, un fățarnic, poftitor de domnie — un închinat leșilor...

(*Boierii se privesc mirați.*)

HATMANUL : Șagă, vornice !

TROTUȘAN : Neadevăr !

VEVERIȚĂ : Dar lehii, vornice — sunt de partea domnului.

LĂPUȘNEANU (*il înfruntă*): De partea țării !

VEVERIȚĂ : Numai... de partea domnului am zis !

MOȚOC : Măria-sa a rupt de mult înțelegerea cu lehii !

LĂPUȘNEANU : Auzi, postelnice ?

MOȚOC : Veneticul fu prins. Ca semn de ruptură, ca semn că mila măriei-sale ia în seamă grija noastră, poftitorul-veneticul va fi chiar azi, în timpul ospățului, dat pradă morții prin ștreang...

TROTUȘAN }
HATMANUL } Să trăiești, măria-ta !

LĂPUȘNEANU : Crede, postelnice, crede !

VEVERIȚĂ (*îndoielnic*) : Fie voia ta și-a Domnului, spre mîntuirea moșiei moldovenești !

LĂPUȘNEANU (*cu cotul stîng rezemat de umărul lui Trotușan — cu mîna dreaptă sprijinită pe junghiul lui Veveriță. Prefăcut, cu privirea pierdută — visătoare*) : Te-audă Maica Domnului ! Așa a fost scris : cu oaste venetică să iau pentru a doua oară scaunul domniei. Cu gînd de împăciuire am venit din Țarigrad și cu dragoste pentru voi... Mulți de-au fost să cadă sub sabie, mă doare inima ! (*Oftează.*) Așa a fost să fie...

VEVERIȚĂ : Dumnezeu să-i hodinească !

TROTUȘAN : Fie-le țărîna ușoară !

(*Hatmanul își șterge o lacrimă pe furis.*)

LĂPUȘNEANU : Ce a fost de seamă am păstrat. Pe tine, vornice, și tu, hatmane. De tine mi-i drag ca de lumina ochilor, postelnice ! Vrednic la fapte, iute și înțelept la vorbă... De tine, logofete, cînd o fi să te smulgă raiul de lîngă mine — șapte săptămîni jeli-voi... Cu voi vreau să pornesc trebile domnești pe cale prielnică. Dumnezeu să ne ajute ! (*În timp ce pronunță ultimele cuvinte, fură pumnalul lui Veveriță de la brîu.*)

HATMANUL : De ar fi fost să nu ne doară de moșic, porneam — precum s-a dus vestea — spre țară străină, să strîngem oaste contra mării-tale.

TROTUȘAN : Noi, doamne, suntem legați de meleaguri, ca o icoană de sfînta cruce.

VEVERIȚĂ : ...Că mulți de seamă boieri au pierit — deie Maica Domnului prin moartea lor să răscumpărăm bucuria noastră de mîine !

(*În timpul replicii lui Veveriță, Lăpușneanu întinde vornicului Moțoc, pe furis, pumnalul acestuia.*)

MOTOC (*a ascuns pumnalul sub vestmînt, se închină*) : Amin !

LĂPUȘNEANU (*vesel, nebun*) : Și-acum, să ne pornim ! Mi-e sete, boieri ! Mi-e sete de vin, de ochii voștri blînzi, de bucuria și seninul inimilor voastre — de vin roșu ca sîngele mi-e sete, boieri. (*Pornește ur-*

mat de boieri. Armaşul urcă treptele în fugă, trage în lături draperia de purpură şi rămîne locului, cu braţele cruce la piept şi fruntea plecată. Se vede sala de ospăţ.)

HATMANUL (urcă alături de Lăpuşneanu): Să ne veselim, măria-ta, că destul am tot pribegit pe meleaguri străine, pe la uşa unuia şi altuia...

LĂPUŞNEANU: Pină miine-n zori! (Cîţiva boieri tineri apar în pragul sălii de ospăţ.) Bine aţi venit cu dragă inimă... (Aceştia îi sărută mîna. Urmat de Hatman, logofătul Trotuşan şi Moţoc, Lăpuşneanu intră în sala de ospăţ. Armaşul, în urma lor, trage perdeaua.)

SCENA XIII

VEVERIŢĂ, DOAMNA RUXANDRA, ARMAŞUL, apoi LĂPUŞNEANU

Postelnicul Veveriţă a rămas în urmă. Muncit de gînduri, urcă treptele, cu pasul tremurat. În sala de ospăţ, treamăt de voci, ciocniri de cupe — muzică.

DOAMNA RUXANDRA (intră repede): Postelnice Veveriţă!

VEVERIŢĂ (intoarce capul): Luminată doamnă!

DOAMNA RUXANDRA: Degeabă! (Postelnicul Veveriţă coboară.) Cît mai e vreme fugi, postelnice!

VEVERIŢĂ: Bine... dar...

(Armaşul îi priveşte o clipă prin deschizătura perdelei.)

DOAMNA RUXANDRA: V-adastă urgia Lăpuşneanului!

VEVERIŢĂ (duce mîna la briu — păleşte): Junghiul — mi-au furat junghiul...

DOAMNA RUXANDRA: Fugi, postelnice! Cîţi puteţi, fugiţi! Sălile sunt căptuşite cu lefegii înarmaţi...

(Armaşul, acelaşi joc.)

VEVERIŢĂ (în mijlocul scenei, stană — făcînd semnul crucii): În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfinţitului Duh, amin!

(Perdelele sunt date în lături, Lăpuşneanu apare în prag.)

LĂPUȘNEANU : Ce-i, postelnice Veveriță ? Sete de îndrăgire, ori... (*Coboară scara fierbînd.*) Luminată doamnă, și Veveriță ți-i văr ? Haide, viteze — ne lipseai ca sarea în bucate...

VEVERIȚĂ : E păcat, doamne, să...

LĂPUȘNEANU : ...Să nu vă las în tihnă îndrăgirea ? Te-am poftit în casa mea cu gînd curat, postelnice, și tu vrei să-mi furi muierea ?

VEVERIȚĂ : Minciună !

LĂPUȘNEANU : Cinstită... doamnă Ruxandă ! — după Joldea, eu ; după mine, Despot ; după el (*cu scîrbă*) o slugă... un postelnic...

DOAMNA RUXANDRA (*se clatină*) : Cum de vorbești ?

LĂPUȘNEANU : Bine... îndrăgiți-vă, dar... să știe și boierii... (*Urcă în fugă cîteva trepte.*)

DOAMNA RUXANDRA : Nemilostivule ! (*Se prăvale.*)

VEVERIȚĂ : Nu ! (*Lăpușneanu se oprește și întoarce capul*)... să nu faci una ca asta ! Ne-ai prins în gheară, ne vei da pieirii... Bine ! Dumnezeu să te miluiască. Îndură-te de doamna Ruxandra ! Știi bine că-i e sufletul fără prihană — știu bine că nu te-ai da în lături să-ți sugrumi și coconul, ca să-ți saturei setea de sînge !

LĂPUȘNEANU : Tot lungă ți-e limba !

VEVERIȚĂ : Aș putea să strig, să dau de veste boierilor... Mulți ar cădea, mulți ar scăpa ! Ca să te răzbuni ai prăvăli urgia fărdelegilor tale pe capul doamnei Ruxandra și vezi — mai bucuros sunt să mor și eu și boierii, decît să aibă doamna de îndurat de pe urma noastră ! Iată — în clipa asta, nu mai ești domnul Moldovei ; nici eu postelnicul Veveriță. Doi oameni — două fiare — dacă vrei ! Mă uit la tine cu cu milă, mă privești cu ură. Nu mai sta pe gînduri... (*își descoperă pieptul și ridică fruntea*)... lovește !

LĂPUȘNEANU (*hohotește*) : Ei, bată-te să te bată — inimos ești, postelnice ! De unde ai răsărit lingă mine, june venețian cu sufletul pe buze ? !

VEVERIȚĂ (*strînge pumnii*) : Mi-e adîncă mîhnirea. Nu-ți face rîs de ea, stolnice Petru al Lăpușnei ! Mi-ai furat junghiul, mi-au rămas ghearele !

LĂPUȘNEANU : Tot semet ! Atunci să spui boierilor
(*urcă din nou câteva trepte*), ei să vă cîntărească
vina.

VEVERIȚĂ : Nu ! să nu...

LĂPUȘNEANU (*s-a oprit ; rinjește*) : Ce-i porunca ?

VEVERIȚĂ : Iată-mă plecat, așa cum ai dorit pururea...
(*Cade în genunchi.*) Robul vrerilor tale.

LĂPUȘNEANU (*triumfător*) : Așa, postelnice ! (*Se apropie și ridică piciorul, cu gînd să-i zdrobească țeasta sub călcîiul ciubotei. În sala de ospăț : risete, muzică, ciocniri de cupe. Lăpușneanu tresare, lasă piciorul și-și poartă degetele prin părul postelnicului Veve-riță. Glasul blajin, dar ochii fulger de ură.*) Tot așa ai rămas, harnicul meu sfetnic : lung de limbă, iute la vorbă, dar... drept la inimă. Haide, ne adastă boierii la ospăț !

VEVERIȚĂ (*se ridică cu greu, stins*) : Mai întii, să gri-
jim de doamna Ruxandra...

LĂPUȘNEANU : Facă-ți-se voia ! (*În ușe.*) Armașe ! Și
căpitanul lefegiilor să vie !

SCENA XIV

Cei dinainte, ARMAȘUL, CĂPITANUL

CĂPITANUL (*intră repede, se-nchină*) : Poruncă !
(*Armașul se oprește în prag.*)

LĂPUȘNEANU : Cheamă fecioarele să poarte pe doamnă
spre cămărilor dumisale.

(*Armașul iese.*)

VEVERIȚĂ (*se pleacă și sărută cucernic mina doamnei
Ruxandra*) : Cuvine-mi-se, Doamne : cuminecătură...

LĂPUȘNEANU (*rinjește. Armașul reintră, urmat de fe-
cioare*) : Luați-o !

(*Fecioarele prind — pe brațe — pe doamna Ruxandra și
pornesc spre ușe, urmate de Armaș.*)

SCENA XV

Aceiași, MOȚOC

MOȚOC (*amețit de băutură, apare în pragul sălii de ospăț*): Luminat, măria-ta! (*Coboară scările.*) Cum de s-a făcut, stăpîne — iartă că eu, de! bătrînețile... Fără îndemnul măriei-tale nu merge băutura! LĂPUȘNEANU (*merge spre el, alături de Veveriță, care pășește încovoiat, clătînîndu-se*): Iacă-ne! Sosim și noi!

DOAMNA RUXANDRA (*purtată pe brațe, suspină*):
Avem să dăm seama...

ARMAȘUL (*îngrijorat*): Măria-ta, doamna...

LĂPUȘNEANU (*merge spre el*): Ce este?

VEVERIȚĂ (*fulgerat de un gînd*): De nu eu, Trotușan să scape! (*Dă brînci vornicului Moțoc și se năpustește pe scări.*) Mișelie. Fugiți, boieri! (*Dispare după perdea.*)

(*În sala ospățului tremură de glasuri. După îndemnul Armașului, iecioarele scot în grabă pe doamna Ruxandra.*)

LĂPUȘNEANU: A! Hiară! (*Înnebunit.*) Năvală!

(*Legeții înarmați năvălesc pe uși, ies din ascunzători și dau buzna în sala de ospăț. Armașul și Căpitanul se pierd în mijlocul lor.*)

SCENA XVI

LĂPUȘNEANU, MOȚOC

MOȚOC (*în mijlocul scenei — năuc*): Păcatele mele...

(*În sala de ospăț s-a încins luptă năprasnică. Se aud strigăte; zăngănitul spadelor încrucișate, gemete surde.*)

LĂPUȘNEANU (*lingă scară, ascultă*): Așa, așa... (*Un gemăt, un corp se prăvale.*) Să nu rămîie urmă de năpircă!

MOȚOC (*cade în genunchi, bolborosînd*): Crez într-unul Dumnezeu, tatăl atotțiitorul — făcătorul cerului și al pămîntului.

GLASUL POSTELNICULUI VEVERIȚĂ : Văleu !
LĂPUȘNEANU (*hohotește satisfăcut. Capul postelnicului Veveriță se prăvale pe trepte, pînă la picioarele sale. El îl prinde de păr și-l ridică în sus*): Tu ? Bine ai venit, postelnice ! Haide, limbă înveninată, mai improașcă-mă cu sudălmii. Ochilor de fiară, priviți-mă cu ură. Ia uite, vornice, ce mîndrețe...

MOTOC (*iși ascunde fața, cutremurat*): Îndură-te, stăpîne ! Zvirle-o, calc-o-n picioare, fărîm-o de ziduri !
(*Furtuna luptei crește. Un legeiu se prăvale pe scări, lovit de moarte. Lăpușneanu zvirle căpățîna și duce repede mîna la junghi. Moțoc cade în genunchi: ochii la cer, dreapta incremenită în semnul crucii. În timpul scenei următoare ireamătul luptei se pierde.*)

SCENA XVII

LĂPUȘNEANU, MOTOC, STRAJA

STRAJA (*intră în goană*): Măria-ta ! (*Lăpușneanu se apropie.*) Prostimea tîrgului se adună pe uliți, roiește în fața porților domnești.

LĂPUȘNEANU : Întreabă-i : de li-e foame, grînarele pe seama lor ; de li-e sete, buțile cu vin.

STRAJA : Li-e sete de sînge, stăpîne.

LĂPUȘNEANU : Stîmpărați-le setea cu sîngele lor, ori... cu sîngele vostru. Îndoiți străjile.

(*Straja se închină și iese.*)

SCENA XVIII

LĂPUȘNEANU, MOTOC, ARMAȘUL, CĂPITANUL, STRAJA

ARMAȘUL (*intră triumfător. E plin de sînge pe vestminte și mîini. Are o rană la frunte*): I-am gătit, măria-ta.

LĂPUȘNEANU : Toți ?

ARMAȘUL : Logofătul Stroici...

LĂPUȘNEANU : Nu ?

ARMAȘUL : Nici n-a fost la ospăț.

LĂPUȘNEANU (*iși mușcă pumnul*) : Vipera ! Trimite în goană pe urmele lui. Viu ori mort !

(Armașul se închină și iese.)

MOȚOC (*n-are curaj să privească în jurul lui*) : Stăpine...

LĂPUȘNEANU : (*în mijlocul scenei : brațele în lături, fruntea sus*) : Răsufliu...

(Cîțiva oșteni strîng — de pe scară — leșul lefegiuului și căpățîna postelnicului Veveriță. În urmă dispar după perdea.)

MOȚOC (*se ridică cu teamă*) : Măria-ta, păcatele mele...

LĂPUȘNEANU : Tremuri, vornice ?

MOȚOC : Nu... bătrînețile, milostivule, bătrînețile.

LĂPUȘNEANU : Plăcutu-ți-a ospățul ? (*Face cîțiva pași spre fereastră. Deodată întoarce capul încruntat.*)

Rizi, Moțoaice, veselește-te.

MOȚOC (*rînjește idiot*) : Vesel, plin de veselie...

LĂPUȘNEANU : Bine am făcut ori nu — de i-am...

MOȚOC : Întept ai fost... Eu, sluga, mereu spuneam măriei-tale : sunt cîini boierii, ucide-i. De acum (*se apropie, slugarnic*) luminăția-ta și robul — eu, credinciosul vrerilor domnești — duce-vom de minune trebile țării.

LĂPUȘNEANU : Bine grăiești, vornice ! Eu de ce crezi că te-am păstrat ? (*Rînjește privind spînzurătoarea.*)

MOȚOC (*pălește*) : Stăpine, nu știu cum, dar, parcă... Să dea jos spînzurătoarea, înteptule, s-o fărîme, s-o ardă. La ce bun ?

LĂPUȘNEANU : Lasă, vornice — a mai rămas o viperă...

CĂPITANUL (*intră repede*) : Stăpine, prostimea s-a pornit năvală spre curțile domnești.

MOȚOC (*tremură*) : Să știi, măria-ta, c-a scăpat vreo năpîrcă de boier.

LĂPUȘNEANU (*către Căpitan*) : Aleargă și îndoiește, împătrește... zecește străjile. Caută să le fringi minia — întreabă-i : ce li-i vrerea ?

(Căpitanul se închină. Departe, freamăt de voci.)

STRAJA (*intră furtună*) : Măria-ta, urgie ! Prostimea a spart zidurile, a năvălit în ogradă. (*Freamătul se apropie.*) Stînci cu frunțile-n nouri s-o mai oprească.

MULȚIMEA (sub zidurile ferestrei) : Să dăm năvală !

(Clocot, lovituri de topoare.)

LĂPUȘNEANU (după citeva clipe de cumpănă, merge repede la fereastră. Zgomotul se frînge, țipetele amuțesc) : Vă știu jelania !

MULȚIMEA (tunător) : Fă dreptate — di-rep-ta-te !

LĂPUȘNEANU : Făcutu-s-a ! Boierii, viperele ce vă sugeau sîngele, i-am trecut sub tăișul sabiei. (Cu intenție.) N-a mai rămas decît vornicul Moțoc.

O VOCE (departe) : N-a mai rămas decît vornicul Moțoc.

ALTA : Dările...

O VOCE : Dările lui ne asupresc.

ALTA : Moțoc ne fură.

O VOCE : Dările lui ne-au adus la sapă de lemn.

ALTA : Moțoc ne jupoaie.

ALTĂ VOCE : Moțoc să piară !

O VOCE : Moțoc ne fură !

MULȚIMEA (vijelios) : Vrem capul lui Moțoc !... Capul lui Moțoc !

(Lăpușneanu coboară spre mijlocul scenei, hohotînd.)

MOȚOC (se tirăște în genunchi și-i prinde gleznele cu brațele) : Îndurare.

LĂPUȘNEANU : Ce-i, vornice ?

MOȚOC : Nu da crezare, stăpîne — nu da crezare !

LĂPUȘNEANU (îl ridică de umăr ca pe o zdreanță) : Mu-iere ești, Moțoace, ori sugaci ? Ține-te bine pe cio-lane, fruntea sus și — gătește-te de moarte !

MOȚOC : Nu da ascultare prostimii ! Robul tău, plecat, umil, credincios : slugă plecată !

LĂPUȘNEANU (rîde, schimonosît) : Și... mai cum, cinstite vornic ?

MOȚOC : Nu le da ascultare ! Sunt rătăciți și proști...

LĂPUȘNEANU : Proști, dar mulți !

MOȚOC : Să dea cu puștile în ei — să-i amestece cu țărîna.

LĂPUȘNEANU : Te vrea mulțimea...

(La un semn, Căpitanul prinde în brațe pe Moțoc și-l tirăște spre iereastră, cu ajutorul strajei.)

MOTOC (*se zbate în ghearele lor, plîngînd*): Oleacă, măria-ta, oleacă. Dă pas robului să-și mai vadă ru-dele, să se spovedească. În creștinească orînduială m-am născut...

LĂPUȘNEANU: Ce să-i spui duhovnicului, viperă? Că m-ai vîndut lui Szekelyi, la Verbia; că ai dat mîna de înțelegere cu Basilio Heraclu? Cine l-a îndemnat să plătească cincizeci de mii de galbeni la Poartă de m-au surghiunit turcii peste mare?

MOTOC: Nu eu, nu...

LĂPUȘNEANU: Tu, năpîrcă! Nu te-a durut inima de atît bănet smuls din sudoarea obidiților! Erai vor-nic! Vornic, ai?

MOTOC: Adu-ți aminte, doamne, de Joldea! Cine l-a bătut la Șipote?

LĂPUȘNEANU: Oastea leșească!

MOTOC: Eu am fost în fruntea ei!

LĂPUȘNEANU: Tu ai fost în fruntea oștilor lui He-raclid — la Iași și la Huși. Tu erai la dreapta lui Tomșa, tu ai luptat în contră cu Petrul Doamnei Chiajna — tu, viperă, veniseși să mă înfrunți la Tecuci, alături de Veveriță și Spancioc. Haide, a sosit vremea răsplătirii. În gheara mulțimii! I-ai prădat, să te prade. Le-ai supt ultima picătură de vlagă și ai strîns averi pe spinarea lor — ultima picătură de sînge să ți-o sugă, să se sature pros-timea. În spînzurătoare, Iudă!

MOTOC (*chelălăit*): Fie-ți milă!

LĂPUȘNEANU (*îl imită*): Ce-i, vornice?

(*Mulțimea se frămîntă.*)

O VOCE: Îl face scăpat...

ALTA: Ne scapă...

O VOCE: Ne scapă din gheară!

ALTA: Năvală!

ALTA: Năvală!

CĂPITANUL (*îngrijorat*): Măria-ta!

MULȚIMEA (*tunător*): Năvală!

LĂPUȘNEANU: Haide!

(*Căpitanul îl apucă pe Moțoc de umeri și — cu ajutorul strajei — îl zvîrle peste zidul ferestrei.*)

MOȚOC (*prăbușindu-se*): Văleu!

(*Afară, strigăte sălbatic de izbîndă. De la fereastră, rinjind, Lăpușneanu urmărește cele petrecute cu Moțoc.*)

O VOCE: Să-l facem fărîme!

ALTA: Să-l ardem!

O VOCE: Să-l ardem!

ALTA: Să-l spînzurăm!

MULȚIMEA (*tunător*): Spînzurătoarea!

(*Ochiul ștreangului e coborît grabnic. Freamătul se risipește.*)

LĂPUȘNEANU (*coboară spre Căpitan. Dă cu ochii de Strajă și rămîne o clipă pe gînduri*): De mîine e stolnic. (*Căpitanul se închină. Straja se apropie în grabă și-i sărută mîna; iese închinîndu-se umil. Lăpușneanu îl urmărește cu privirea. În urmă, repede — tainic.*) Mîine-n zori să-l găsească tîrgoveții pe ulița din vale, pătruns de junghiuri. El știe, a văzut — mîine ne-ar putea vinde. Mai bine... (*Gest: frînge-i gitul.*)

SCENA XIX

Aceiași, ARMAȘUL

ARMAȘUL (*intră în fugă*): Măria-tă, nici urmă prin tîrg.

LĂPUȘNEANU: S-alerge...

ARMAȘUL: Trimit lefegii înarmați pe toate drumurile. Pînă mîine-n zori, i-avem...

LĂPUȘNEANU: Așa să fie! Să stringă leșurile. Țes-tele...

ARMAȘUL: Precum a fost porunca, odihnesc grămadă pe masa mare.

LĂPUȘNEANU: Mulțumit de tine, „mare vornic“ de mîine-n zori.

ARMAȘUL (*ii sărută mîna*): Sluga...

LĂPUȘNEANU: Și-acum aleargă de... pofteste pe doamna Ruxandra.

(*Armașul se închină și iese repede.*)

LĂPUȘNEANU (*se apropie în grabă de Căpitan, tainic*):
Mi-ai fost slugă credincioasă, credincios vreau să-ți
fiu. Ia seama, armeanul de Armaș te dușmănește.

CĂPITANUL (*duce mâna la junghi*): El?

LĂPUȘNEANU: I-ai dat o pungă de galbeni să ucidă pe
Cătălin, să-ți dea pe jupînița Sanda. Știu: ți-e dragă
bine. Ia aminte, vrea să te ucidă, să păstreze muie-
rea pentru el.

CĂPITANUL (*fierbînd*): Dă poruncă, doamne, și...

LĂPUȘNEANU (*însetat*): Scaldă junghiul în el! (*Căpi-
tanul se năpustește pe urmele Armașului. Afară strigă-
te sălbatic de bucurie, fluierături, risete batjoco-
ritoare. Făptura vornicului Moțoc e ridicată la spîn-
zurătoare. Lăpușneanu aleargă la fereastră.*) Așa,
vulpe bătrînă! Hrană corbilor, în spînzurătoare —
nu vornic în țara moldovenească...

SCENA XX

LĂPUȘNEANU, DOAMNA RUXANDRA

DOAMNA RUXANDRA (*în prag, în vestminte cernite*):
După vrerea poruncilor tale — iată-mă.

(*Lăpușneanu coboară lingă ea și se închină adînc.*)

GLASUL ARMAȘULUI: Văleu!

(*Un corp se prăvale.*)

DOAMNA RUXANDRA (*încremenită*): Ce este?

LĂPUȘNEANU (*surîde liniștit*): Nimic, mai rămăsese un
pui de năpîrcă...

DOAMNA RUXANDRA (*dă cu ochii de spînzurătoare.
Și-acoperă fața cutremurată*): Sfinte Dumnezeule!

LĂPUȘNEANU (*rinjește*): Vornicul, „iubirnicul de moșie
și plecatul vrerilor mele“ vornic Moțoc!

DOAMNA RUXANDRA: Încuiată ca o roabă în cămări
— au ajuns pînă la mine strigăte de hiară, gemete
de moarte...

LĂPUȘNEANU: Se veseleau boierii! Să mergem, ne
adastă... (*Prinde pe doamna Ruxandra de mînă și*

o duce pînă la scară. Aci, se repede sus, dă în lă-turi perdeaua). Iată-i.

DOAMNA RUXANDRA (*cade în genunchi și ascunde ochii*): Îndură-te! — ascunde ochilor mei grozăvia nelegiuirilor tale!

(*Prin deschizătura perdelei se vede o parte din sala de ospăț Pe masa din primul plan, capetele boierilor sunt așezate în piramidă. Capul Hatmanului odihnește pe deasupra.*)

LĂPUȘNEANU: De ce te-ascunzi? Uită-te bine la ei — le șade de minune... Nu-i mai cunoști? Vulpoiul de hatman, ce virise răzvrătirea în rîndurile oastei; logofătul Trotușan, care trimitea — peste hotare — carte de înțelegere cu veneticii; postelnicul Veveriță, auzi, doamnă Ruxandră? Postelnicul Veveriță, căruia vrei să mă vinzi adineauri. (*O prinde de mîini, sălbatic.*) Ha, muiere, tremuri? Du-te la ei, jelește-i și ia aminte ce-l așteaptă pe cel protivnic vrerilor mele! (*O tîrăște brutal pe scări.*) Haide, jelește-i, muiere!

DOAMNA RUXANDRA (*impotrivindu-se*): A curs sîngele valuri. Iată, privește-ți vestmintele... Ochii tăi sunt flăcările iadului, mîinile tale sunt ca ale călăului... (*Inconștient, Lăpușneanu își privește mîinile. Doamna Ruxandra se retrage din calea lui.*) Sînge, numai sînge, nelegiuirile! Fugi de lumina sfintei zile! Ascunde-te, fiară, în adîncul codrilor; smulge-ți inima prin coaste și azvirle-o cîinilor... Cu ghearele spurcate sapă-ți groapa și afundă-te în gheena din măruntaiele pămîntului!

LĂPUȘNEANU (*înnebunit*): Ți-ar fi pe voie să mor. Lasă, poarte-mi cerul de grija păcatelor, că și eu v-am purtat vouă! Mulți au fost și toți vicleni... Iată-i acum: în spînzurătoare, în sala de ospăț, prin ogrădă, în stîlpii porților domnești, pe uliți — în închisorile de la Liov...

DOAMNA RUXANDRA (*profetic*): Se vor scula odată din morminte! Ai să dai seama...

LĂPUȘNEANU: Pulbere și lut de oale! Ce-am făcut, cu voia cerului s-a plinit. Nu le-ai aflat de știre boierilor. Departe de ei, ți s-au părut drepti...

DOAMNA RUXANDRA : Drepti au fost !

LĂPUȘNEANU : ...că te-au dus plocon lui Joldea, că ți-au tănuit nerușinările cu Heraclu. Haide, muiere ! (*O prinde în brațe și cearcă s-o tîrască din nou spre sala de ospăț.*) Să le lingi vînația buzelor, să le bei din țeastă... Ți-a sosit și ție vremea...

DOAMNA RUXANDRA (*innebunită de teamă*) : Atunci, pe viață și pe moarte. (*Îi înfige ghearele în gîtlej.*) Precum ai pus să gîtuie pe maica...

LĂPUȘNEANU (*scoate junghiul și ridică mina, urlînd*) : Așa să piei și tu, năpîrcă.

SCENA XXI

LĂPUȘNEANU, DOAMNA RUXANDRA, BOGDAN

BOGDAN (*a intrat pe ultima replică. În prag, îngrozit*) :
Maică !

DOAMNA RUXANDRA (*ca lovită în creștet își descleștează degetele din gîtlejul lui Lăpușneanu — își trece palma dreaptă pe frunte, ca și cum s-ar deștepta dintr-un vis urit. Clopotele bisericilor din tîrg prind să sune prelung. Ascultă cu privirea pierdută*) : Auzi ! Cuvîntul Domnului fulgeră în glasul clopotelor sfinte. Pămîntul se cutremură, cerul și-adună norii și furtuna sîngeră zările... Vai nouă, păcătoșii — semănătorii de moarte.

LĂPUȘNEANU (*scapă pumnalul din mină și cade în genunchi — brațele cruce în creștetul capului. Stins, prins de friguri*) : Clo-po-te-le...

BOGDAN (*aleargă în brațele doamnei Ruxandra*) : Maică.

DOAMNA RUXANDRA (*cade în genunchi — îl strînge înfrigurată la sîn*) : Comoara mea.

(*Ca un cline bătut, Lăpușneanu se prăvale la picioarele lui Bogdan și-și culcă fruntea pe unul din pantofii lui. Ca și cum l-ar irige fruntea acestuia, Bogdan trage repede piciorul și-l privește cîteva clipe nedumerit. În urmă, instinctiv, prinde să-i apese capul în podea, cu vîrfurile pantofului.*)

Incet, în sunetul clopotelor : Cortina.)

DOMNIȘOARA NASTASIA
COMEDIE TRAGICĂ ÎN TREI ACTE

PERSONAJELE

NASTASIA
ION SORCOVĂ
VULPAȘIN
LUCA
VECINA
ȔARASCHIVA
NICULINA
IONEL
LUCĂ LACRIMĂ
CÎRCIUMARUL

OMUL NECĂJIT
HAIMANAUĂ
CERȘETORUL
ORBUL
PACOSTE
GAZDA
PASCU
BEȚIVI, în cârciumă
LUME, la nuntă

Prin periferie, autorul nu înțelege briu roșu sau floare la ureche.

În cîteva scene, oamenii din această comedie tragică au să cînte. Nu-i întrebuițarea obișnuită a cîntecelor pe scenă, spre delectarea spectatorilor. Nici nu vor avea acest dar. Dimpotrivă! Ele sunt necesare, însă, pentru că fac parte din plastica psihologică a lumii în care se petrece acțiunea.

Cîntecul, într-o piesă cu subiect din viața periferiei, e necesar cum era necesară — în melodramele de pe vremuri — spada.

ianuarie 1926

ACTUL I

TABLOUL I

Încăpere strîmtă, săracă dar curată, în casa curelarului Ion Sorcovă.

În fund, mijloc, uşe deschisă: se vede poarta şi strada, iar dincolo de stradă: maidan de gunoi, tăiat în două de lînia ferată. În dreapta uşii, fereastră cu perdele albe şi muşcate roşii. În stînga uşii, un dulap de lemn. În colţ, pat de scînduri, acoperit cu macat colorat de stambă.

Stînga primului plan, uşe spre bucătărie.

Primul plan: într-o parte, scaun de curelărie, cu unelte şi hamuri de reparat — în alta, masă şi scaune de brad.

E în amurg şi ultimele raze ale soarelui împurpurează perdelele albe.

ION SORCOVĂ, NASTASIA, VULPAŞIN

SCENA I

SORCOVĂ, NASTASIA

SORCOVĂ (*coase un ham*).

NASTASIA (*e în bucătărie şi o auzim cîntînd; melodia aşa cum o cîntă haimanalele la periferie*):

*Iar dacă împreună va fi ca să murim,
Să nu ne ducă-n triste zidiri de țințirim,
Mormîntul să ni-l sape.*

SORCOVĂ (*a lăsat lucrul și ascultă, e nemulțumit*): Nastasio! Mai lasă cîntecul, fato, că te-aude lumea și ne crede fericirii pămîntului.

NASTASIA (*intră, legîndu-și șorțul și ingină*):
Ne pună-n încăperea...

SORCOVĂ: Ce-i asta, Nastasio?

NASTASIA (*e cu gîndurile aiurea; pași leneși spre fereastră, privește afară*): Nimic, ce să fie?

SORCOVĂ: Iar la plimbare!

NASTASIA: Nici o plimbare.

SORCOVĂ: Păi... atunci?

NASTASIA (*surîs trist*): De ce n-am rămas în fustă murdară, nu-i așa? (*Simplu.*) Pentru că nu pot să umblu în fustă murdară.

SORCOVĂ: Nu te mai înțeleg.

NASTASIA: Cam de mult nu ne mai înțelegem noi. Noroc că suntem oameni cu scaun la cap. (*Glumă și, totuși, surîsul palid.*) Altminteri, ne-am lua de păr... Pînă una alta, zi-mi bogdaproste că te-am scăpat de năravul băuturii, și amîndoi să-i zicem bogdaproste lui Luca!

SORCOVĂ: Zău! În loc să-mi zică el bogdaproste, că l-am crescut la ușa mea de cînd era de-o șchioapă și pîn-acu doi ani, cînd s-a crezut în stare să se chivernisească singur și s-a mutat...

NASTASIA (*trist, cu ochii în gol*): Zi-i bogdaproste, că de n-ar fi fost el, m-ai fi îngropat de mult...

SORCOVĂ: Iar ți s-au urcat gîrgăunii la cap.

NASTASIA (*a rămas cu ochii în gol*): Ce știi matală!

SORCOVĂ: Eu atîta știu: că nu faci bine ce faci!

NASTASIA (*amar*): Că mă duc cu Luca la cinematograf!

SORCOVĂ: Risipă de bani! Eu n-am mai fost la draci pe pînză și — slavă Domnului — n-a crăpat pipota-n mine.

NASTASIA: Că nu umblu murdară și citesc!

SORCOVĂ: Și asta! Cînd nu te gîndești, stai cocîrjată pe carte. Cînd lași cartea, o iei razna...

NASTASIA : Da' treburile casei cine mi le face ? Nu mă-ninci la vreme, nu țe primenești și nu dormi în așternut curat ?

SORCOVĂ : Ba da, nu zice nimeni...

NASTASIA : Atunci ?

SORCOVĂ : Gura lumii, Nastasio ! Gura lumii, care latră și mușcă.

NASTASIA : Mult îi pasă armăsarului de la trăsura boierească de ce spune mîrtoaga de la saca ! Știu eu de ce latră gura lumii : că nu umblu murdară ca Ioana ; că nu mă tăvălesc cu haimanalele prin cîrciumi și pe maidane, ca Paraschiva și Niculina ; că nu-mi cîntă greierii-n crăpăturile călcîiului...

SORCOVĂ : Lume necăjită, fato : și Ioana și cîte altele, de care rizi ! Ascultă-mă pe mine, că sunt prost bătrîn : prea te-arăți mîndră față de fetele și muierile din mahala și nu-i frumos — nu-i bine, Nastasio tată, că te clevetesc și-ți poartă sîmbetele ! La urma urmii, și noi : tot săraci — ne leagă necazurile...

NASTASIA (*ar avea motive s-o doară ce spune*) : Ne leagă necazurile cu un curmei de tei și ne despart prăpăstii !... Dragi mi-ar fi femeile și dom-ni-șoare-le din mahala, că drag mi-e de oricine-n lume — dar prea-s murdare și leneșe, prea-s bețive ! Mie-mi place să citesc, lor le place țuica. Eu mă gătesc, ele dorm cu muștele la gură, lingă cocină. (*A închis ochii, furată.*) Hei, lumea pe care-o visez eu...

SORCOVĂ : Iar lumea pe care-o visezi ! Ți-am mai spus și ți-o spui : cu picioarele ce ni le-a lăsat nouă Dumnezeu, de la ușe la poartă trebuie să facem zece pași. Tu vrei să sări, să faci un singur pas de la ușe la poartă. Bagă de seamă să nu-ți frîngi gîtu, fii cuminte și nu umbla cu fruntea-n nori, că te-mpiedici de-un bob de nisip și cazi cu nasu-n...

NASTASIA (*supărată, nestăpînită*) : Bine-ai spus adineauri : ești prost bătrîn !

SORCOVĂ (*lovit*) : Brava !

NASTASIA (*îi pare rău*) : De ce mă silești ? De ce ești rău și mă silești...

SORCOVĂ : Frumos ! Săru' mîna pentru laudă !

NASTASIA (*grabnic, pe scaun, cu timpla culcată pe umărul lui*): Bunule și dragule! De n-ai fi matala și Luca...

SORCOVĂ: Nu, degeaba!

NASTASIA: Ne tot ciorovăim de-o vreme și nu ne-nțelegem, de parc-am vorbi limbă păsărească. Ia să stăm noi de vorbă, ca doi oameni cumsecade ce suntem.

SORCOVĂ: Ce să ne mai răcim gura de-a surda?! (*Încearcă să lucreze.*)

NASTASIA (*îl prinde de mâini*): Lasă-le dracului de hamuri, că de treizeci de ani le tot coși și le dregi și tot săraci am rămas! V-am întrebat, în atâtea rinduri: pe matala, pe mama, pe oameni — și n-a vrut nimeni să-mi spună. Matala ești bun — mai bun ca oamenii și mai aproape de mine ca mama. Numai atât vreau să-mi spui: noi, neam de neam, tot așa ne știm — săraci, îngropați în mahală?

SORCOVĂ (*îl doare întrebarea și, ocol*): Ei nu, de ce să... ce-a fost nu mai... la ce să mai vorbim, dacă... Tu ești fată mare acu și n-o să mă blestemi, dacă...

NASTASIA: De ce să te blestem?

SORCOVĂ: Frosa mă ruga: nu-i spune fetii cum am ajuns în sapă de lemn, c-o să te blesteme! (*Îl ineacă lacrămile.*) Fiindcă eu, Nastasio... Taica, negustor în Popa Nan! Și ce negustor? Coloniale și „delicatesuri“... Și eu... atelier, tot în Popa Nan! Oameni cu rost, avere... așa am fost...

NASTASIA: Și-acum, oameni săraci în mahalaua Veselei...

SORCOVĂ (*iși face de lucru, vinovat, cu un fir de ață sau o curea*): Așa ne-o fi fost scris, Nastasio...

NASTASIA: Acum vezi de ce sunt nebună? Pentru că țipă-n mine bucuriile și berechetul de odinioară. D-aia mă simt ca-n pușcărie în mahalaua asta cu maidane de gunoi, cu femei murdare și bețivani... Știi cât e din Popa Nan pîn-aici?

SORCOVĂ: Mult nu-i. Un ceas de drum...

NASTASIA (*obidă*): Nuuu (*suspinat*), e mai mult, tătu-cule! E cale de-o viață de om!

SORCOVĂ (*înțelege și e bucuros c-a înțeles*): C-am dat înapoi, adică? (*Glasul umed.*) Așa-i, Nastasio: cale de-o viață de om!...

NASTASIA: Și n-ai vrea să scăpăm din pușcăria asta? Ce să fac? Să umblu murdară, ca Ioana? Să-mi iau cîmpii, ca Paraschiva, și s-ajung în spitale? Sau să mă mărit cu oricine și să-mi petrec viața: bătută de bărbat, risă de lume și suptă de copii? Nu! Înnebunesc în două săptămîni și m-arunc înaintea trenului.

SORCOVĂ (*speriat*): Iar o iei anapoda! Lasă-l dracului de tren!

NASTASIA: Vezi, nu știi cum să-ți spun ce-i în inima mea, dar asta năzuiesc: s-ajungem iar în Popa Nan! Să ies în lumină, în lume! Nu-mi mai pune piedică! Ai încredere-n mine și-n Luca. E suflet din sufletul meu... „Să ieșim în lumină, soră Nastasio!“... Și cîtu-i noaptea de adîncă, se face lumină cînd își culcă tîmpla pe umărul meu!...

SORCOVĂ (*a fost cu gîndurile aiurea*): Cine?

NASTASIA (*fericită*): Luca!

SORCOVĂ (*furat de fericirea Nastasiei*): Luca! Mi-l aduc aminte acum cincisprezece ani. Era atîtica. Tu, cu o palmă mai răsărită. Credeam că-i haimana, și, cînd colo, el: săru' mîna, nene! Nu știi cum, da-mi venea să plîng! Pentru-ntîia oară, îmi zicea și mie cineva, în mahala: săru' mîna!

NASTASIA (*se întunecă*): Îl bătuse Vulpașin, pe maidan. Și copil a fost ciine, Vulpașin!

SORCOVĂ: Cum să nu-l bată? Îl știa singur, crescut pe la ușile altora. Am să-l întreb și pe el, deseară: mă Luca, știi tu cît e din Popa Nan pîn-aici? N-o să știe! (*Glasul umed.*) Cale de-o viață de om, mă Luca! Viața mea, Nastasio tată, viața mea și-a Frosii, săraca...

(*O ciocănitură în ușe.*)

NASTASIA (*atentă*): Parc-a bătut cineva. (*Altă ciocănitură.*) Intră!

SCENA II

SORCOVĂ, NASTASIA, VULPAȘIN

VULPAȘIN (*s-a oprit în prag, sfielnic, se descoperă; e în cămașă, cu mînele sumese și palmele murdare, așa cum a ieșit din atelier; dînd cu ochii de Nastasia, tresare și coboară privirea*): Bună seara!
(*Nu știe ce să facă cu pălăria.*)

NASTASIA (*s-a întunecat, nemulțumire*).

SORCOVĂ: Noroc, Vulpașine!

VULPAȘIN (*încearcă suris și se apropie de Nastasia cu mîna întinsă*): Îmi pare bine că te văd!

NASTASIA (*îi întoarce spatele și iese, trîntind ușa*).

SCENA III

SORCOVĂ, VULPAȘIN

SORCOVĂ: Ei, comédie! (*Și privește nedumerit: la Vulpașin și pe urmele Nastasiei.*)

VULPAȘIN (*zgomotul ușii trîntite l-a făcut să închidă ochii, tresărit; pornește spre ieșire, încovoiat, cu pași de plumb*).

SORCOVĂ: Na, pleci și tu acu! Te supărași...

VULPAȘIN (*s-a oprit, fără să întoarcă ochii spre bătrîn*): La ce să mă su-păr? Eu nici-o-da-tă nu mă su-păr! Am venit așa, ca vecin... Dacă-i vorba să gonesc lumea pe unde mă duc, stau dracului acasă! (*Dă să iasă.*) N-am să mai viu...

SORCOVĂ: Ia ascultă, mă Vulpașine neică, asta-i vorbă fără rost. Pe ce pui tu mai mult temei? Pe năbădăile unui copil ca Nastasia sau pe capul ăsta pleșuv și prost?

VULPAȘIN: De nu mi-ar fi drag de matală, nu...

SORCOVĂ: Bun, care va să zică... Am înțeles! Ia să stăm noi colea, ca doi vecini de treabă ce suntem și să ne cinstim, să vorbim.

VULPAȘIN (*la masă, cu pași rari; greu, pe scaun*).

SORCOVĂ (*în timp ce aduce, din dulap, sticla cu rachiu și păhărele*): Ia spune : cum merge atelieru, cum o duci cu vecinii ?

VULPAȘIN : Atelieru... bine.

SORCOVĂ : Și... bani ?

VULPAȘIN : Păi... dacă-i treabă, „e“ și bani !

SORCOVĂ : Brava, Vulpașine ! Mă bucur ! Fă-te om de omenie. Mai lasă-le dracului de scandaluri.

VULPAȘIN (*lovit*): Hm ! Scan-da-luri ! Vezi cum e lumea noastră ? Vulpașin face scan-da-luri ! Matale să fi fost în locu meu...

SORCOVĂ : Nu zic, ai avut dreptate și tu, dar...

VULPAȘIN : Te duci la circiumă. Și vine careva. Te-njură. Îl injuri. El scoate șișul. Pot să stau cu miinile-n sîn ?

SORCOVĂ : Scoți șișul și tu.

VULPAȘIN : Ba, ca să fim drepți, n-am nevoie de scule, la scandal... Un pumn în frunte și-l trimit la Dumnezeu, să-i spuie complimente de la mine...

SORCOVĂ : Il omori, Vulpașine, și e rău, e păcat...

VULPAȘIN (*se înfurie*): Eu am inimă, aici ! Nu rabd ! S-a dus pomina ! Îi mușc beregata și-l îngrop ! Aleluia...

SORCOVĂ : Ei, și pe urmă ?

VULPAȘIN : (*privire în lături și rinjet*): Hm ! Pe urmă... Parcă numai o dată am scăpat eu.

SORCOVĂ : O fi, da' nu-i bine, Vulpașine !

VULPAȘIN : Tocmai d-aia ! Acu le las dracului ; și băutura și scandalurile — le pui cruce ! Atelier am. Să mă... (*subliniază, cu ochii la bătrîn*) insor și eu, să fiu om în rîndu oamenilor și...

SORCOVĂ : Vezi c-ai ajuns la vorba mea ? Asta-i veste bună ! Ia să bem, pentru nevasta de miine ! (*Ciocnesc.*) Noroc și minte !

VULPAȘIN (*a rămas cu mîna întinsă, așa cum a ciocnit cu Ion și suride*): Pentru... ne-vaș-ta-de miine și... pentru socru, ție-l Dumnezeu !

SORCOVĂ (*era cu paharul la gură*): E om cumsecade ?

VULPAȘIN : Cine ? Socru ? Daaa...

SORCOVĂ : Atunci (*ciocnesc iar*) și pentru el ! (*Au băut.*)

VULPAȘIN (*șovăielnic*): D-*aia* venisem și... (*Chinuit.*) Nu știu ce are Nastasia cu mine! Că i-am cotonogit pe alții... că am plătit înjurătura c-un pumn și pumnul cu colivă, asta-i altceva! Da' pe ea n-am înjurat-o și n-am bătut-o...

SORCOVĂ: Da' cu mine ce-are, mă? Uneori mă sărută și mă giugiulește — așa, din senin! Alteori, tot așa: din senin, mă face ca pe-o albie de porci... (*Blajin, convins.*) Da' n-are inimă dușmănoasă, mă Vulpașine!

VULPAȘIN: Să știi de la mine, nene: eu pentru ea mă fac om cumsecade și m-apuc de muncă.

SORCOVĂ (*clipește repede*): Pe... pentru cine?

VULPAȘIN: Pentru Nastasia!

SORCOVĂ (*se dă cu scaunul mai lângă el, intrigat*): Adică, cum?

VULPAȘIN: Așa: ca un ciine bătut la picioarele ei.

SORCOVĂ (*nu-i vine să creadă și își chinuie fruntea*): Hm! Să mă fi prostit în așa hal, că nu mai înțeleg sau nu mai aud... (*Tare, privindul miop.*) La picioarele cui, mă?

VULPAȘIN: La picioarele Nastasiei! De nu mă vrea, omor pe cine mi-o ieși nainte și mă duc dracului la ocnă, că mi-e totuna!... Vreau să mă culeg de pe drumuri, Ioane nene, vreau să prind drag de muncă și de casă! Acu de dragu cui să muncesc, de dragu cui să fiu om cumsecade? Fierb în smoală de doi ani și Nastasia nici nu se uită la mine. Ciine sunt, lepădătură sunt? Ce fel de inimă bună are, dacă-și bate joc de mine?

SORCOVĂ (*nu-și mai găsește loc pe scaun*): Vulpașine, spui drept: să mor în clipa-asta m-așteptam, da' să... Ei, comedie!

VULPAȘIN: Într-o seară, venea singură și-am oprit-o, i-am spus focu inimii. (*Stins, cu bărbia în piept.*) Mi-a dat două palme. (*Clocot brusc.*) Tata din groapă să mă fi palmuit, îl făceam fărîme! (*Rar, mic, cu ochii în gol.*) Ei nu i-am zis nimic! M-am dus acasă, împleticindu-mă. Mă uitam în oglindă și mă palmuiam... (*năpădit de lacrimi*) mă palmuiam singur, Ioane nene, și...

SORCOVĂ (*induișat*): Mă, băiatule neică... Vulpașine!
(*Caută un cuvânt de mîngiere și nu-l găsește.*)
Ia uite comédie, nenisorule !...

VULPAȘIN : Am zis așa : nu se uită la mine și are dreptate, că sunt scandalagiu și bețiv ! Să mă fac om cumsecade, să vadă cît mi-e de dragă. De șase luni n-am mai băut în circiumă și n-am zis nimănui : dă-te mai încolo — cel puțin... Munceam și mă bucuram, mi se părea c-o aud pe Nastasia : uite Vulpașin, săracu, s-a făcut om cumsecade — pentru mine s-a făcut el om cumsecade ! Și după șase luni, am venit s-o cer de nevastă !

SORCOVĂ (*încearcă să se ridice de pe scaun și cade ; se ridică*): Mă Vulpașine, nu ți se pare ție că e cald aici ? E cald, mă Vulpașine, e cald al dracului... Uite, pe mine m-au trecut nădușelile ! (*Deschide ușa.*) Să deschidem, să între răcoare... (*Se reazimă de pervazul ușii, și aspiră sufocat.*) Tiii, ce căldura dracului !...

VULPAȘIN (*după cîteva clipe de frămîntare, abia ridicînd privirea*): Ce zici ?

SORCOVĂ (*tresărind*): Ce să zic ?

VULPAȘIN : O cer pe Nastasia de nevastă !

SORCOVĂ : Bine, o ceri tu, da'... asta nu-i treabă să bați din palme și s-o faci. Dă-mi răgaz să...

VULPAȘIN : Acu : albă sau neagră !

SORCOVĂ : Mă băiatule, ascultă-mă pe mine, că sunt prost bătrîn : nu face de tine !

VULPAȘIN (*rinjet*): Aha ! Că sunt nemernic, adică...

SORCOVĂ : Nemernic ! Care-i ăla să fi fost ușe de biserică-n tinerețile lui ? Da' e vorba că... Nastasia mea are alte fumuri în cap, Vulpașine ! Visează să iasă-n lume, să se mute-n Popa Nan și...

VULPAȘIN (*repede*): Să mă ia, și o mut pe stradă boierească ! Fur, de nu mi-o ajunge ! Mina sfințului de la Mitropolie de mi-o cere, o fur de sub ochii popilor și i-o aduc !

SORCOVĂ : Mare pacoste pe capu tău !

VULPAȘIN (*crunt*): Care va să zică, rîzi de mine !

SORCOVĂ : Nu, să mă bată...

VULPAȘIN (*în picioare, răstit*): Mi-o dai sau...

- SORCOVĂ (*mic, ferindu-se*): N-o lua anapoda, mă puiule! De ce strigi la mine?
- VULPAȘIN: Mă chinui cu vorbe goale și nu mai pot! Spune o dată, că.. Spune verde: mi-o dai de nevastă sau nu?
- SORCOVĂ: Ți-o dau, mă neică, la ce să nu ți-o dau? Voinic ești, harnic ești, om de treabă zici că vrei să te faci... Auzi colo! Bomboană, nu ginere! Da' e vorba că... (*dezolare*) eu degeaba ți-o dau, mă Vulpașine! Vorba mea n-are trecere. Spune-i tu, Nastasiei...
- VULPAȘIN: Să mă ia la palme, iar!
- SORCOVĂ (*sincer scos din fire*): Da' tu ce dracu ești? Babă sau cîrpă?
- VULPAȘIN (*a închis ochii, suspinat*): Cîrpă, Ioane nene, nimic.. Cîtu-s de mare și de voinic: cîrpă, nimic... (*Pornire.*) Nu-i așa că-s prost și muiere, că-s bun de scuipat și de bătut la tălpi? (*Umil.*) Așa-i, da' ce să fac? Nastasia-i vrăjitoare! Mă prind frigurile morții, cînd o văd! Mă prind frigurile morții și ea... (*Ridică pumnul și lovește în masă, masiv.*) Ducă-n mama dracului: și atelier, și muncă, și cumînțenie! (*Căinat.*) Ies la drum și omor, dau foc la mahala și m-afund în pușcărie, Ioane Sorcovă nene (*plinge cu fruntea în palme și coatele pe genunchi*), putrezesc în ocnă și-i păcat de tinerețile mele!...
- SORCOVĂ (*înduioșat, lingă el*): Vulpașine! Mai mare rușinea, om în toată firea ce te afli, să... (*Bătîndu-l pe umăr.*) Uite ce zic eu: acu... îîî... adică... (*Se lovește cu palma peste frunte.*) Na, proasto! Să mă ia dracu — dacă știu ce să zic! (*Umblă, fără rost, prin încăpere.*) Nuuu, nici să nu... Pe urmă, vezi tu: Nastasia a crescut mină-n mină cu Luca, și...
- VULPAȘIN (*brusc, ochii la Ion; i se colțurează chipul și, abia dezlipind buzele*): Luca! Așa-i! Îl uitasem pe Luca... Și, dacă Luca... (*Gest: e dat la o parte?*)
- SORCOVĂ (*bănuitor*): Cum... adică?

- VULPAȘIN (*ocoloște întrebarea și se silește să ridă*):
 A, nu... să nu crezi... (*Privire piezișă.*) Luca... doar-
 me aici, sau...
- SORCOVĂ (*jignit*): Cum o să doarmă aici? Mai întâi,
 că Nastasia e... Hm! Așa crezi tu? Al doilea:
 pîn-acu, Luca nu mi-a pomenit nimic de-nsură-
 toare.
- VULPAȘIN (*bucurie sălbatică și l-a prins pe Ion de
 umeri*): Atunci, mi-o dai de nevastă, că eu am
 cerut-o-ntii!
- SORCOVĂ (*larg*): Ți-o dau, mă Vulpașine, la ce să nu
 ți-o dau? Da' e vorba că eu... (*dezolare*) eu de-
 geaba ți-o dau, mă neiculiță! Vorba mea...
- VULPAȘIN (*bucuria i se risipește; palmele lunecă de
 pe umerii bătrînului, grele*): Așa-i: vin astă-sea-
 ră să vorbesc cu Nastasia și... de m-o pălmuie iar,
 atunci... Știu eu care-i norocul meu, atunci!
- SORCOVĂ: Vulpașine, ce nebunie...
- VULPAȘIN (*cu obidă, ridicînd ochii spre cer*): Oof!
 Mamă, ma-mă, m-a-m-ă... (*Căinat.*) Asta nu e
 dragoste pe capul meu, Ioane Sorcovă nene! (*Plîn-
 ge pe scaun, cu bărbia în peipt.*) Asta nu e dra-
 goste! E blestem și pierzanie...
- SORCOVĂ (*deschide gura, să spuie ceva și-i tremură
 buzele; lovește cu pumnul în gîl, înciudat*): Să
 fie-a dracului de inimă!

TABLOUL II

Același decor, în aceeași seară. Pe masă, lampa aprinsă.

NASTASIA, ION SORCOVĂ, LUCA, PARASCHIVA

SCENA I

NASTASIA, SORCOVĂ

NASTASIA (*la masă, citește o carte; în răstimpuri,
 mușcă flămîndă dintr-o coajă de piine*).

SORCOVĂ (*se plimbă, îngîndurat, fumînd; s-a oprit
lingă Nastasia și se uită, peste umărul ei, la car-
te*): Nastasio! (O bate încet pe umăr.) Nastasio,
tată...

NASTASIA (*nu-l aude; întoarce foaia cărții și conti-
nuă lectura*).

SORCOVĂ (*o măsoară, mirat*): Ei, comédie!... (Tare la
urechea ei.) Nastasio!

NASTASIA (*speriată*): Păcatele mele! Ce vrei?

SORCOVĂ (*se închină*): Bine c-a dat Dumnezeu să
m-auzi! De-un ceas te strig. Ba nu zău, Nasta-
sio, voi citiți și cu urechile, frate?

NASTASIA: Ieftin mai ești la vorbă astă-seară.

SORCOVĂ: Nu te supăra și — mai ales — las-o dra-
cului de carte, c-avem de vorbit. Spuneai adinea-
uri că Luca...

NASTASIA: De la fabrică vine la noi.

SORCOVĂ: Nu asta. Vezi tu, eu...

NASTASIA: Spune, omule, verde: ce vrei?

SORCOVĂ: Mi-e drag Luca... și... mi-e milă de Vulpa-
șin! (Oftat.) Vezi, d-aia-i rău să aibă omu nu-
mai o fată de măritat...

NASTASIA (*ride*): Eram sigură că iar spui o prostie.

SORCOVĂ (*îngîndurat, așezat pe scaunul lui de cure-
lărie*): Dac-ai ști tu ce greu m-apasă pe inimă
prostia asta!...

(Afară trece un bețiv, cîntînd:

Te-am văzut printre morminte palidă și despletită

Și zăream a tale lacrimi pe obraz cum șiruiam —

Și zăream a tale lacrimi...

Glasul bețivului se pierde în noapte, afară. Sorcovă și Nasta-
sia au ascultat, îngîndurați.)

SORCOVĂ: Așa: unu cîntă, altu plînge...

NASTASIA: Ce vorbă-i asta?

SORCOVĂ: Mă gîndesc la Vulpașin, săracu!

NASTASIA (*se întunecă*): Să nu-l mai prind pe-aici!

SORCOVĂ: Mare păcat îți faci!

NASTASIA: Iar începi!

SORCOVĂ (*brusc, supărare*): Încep! că eu n-am inimă de ciine... Așa să știi! „Of, mamă, ma-mă, m-a-m-ă“... și plîngea. Mă podidise lacrimile. Tu l-ai pălmuit. (*Nastasia: tresărire.*) Să dai palme unui om care plînge! Asta-i ca și cum ai scuipa o icoană — că omu care plînge e icoană, Nastasio!

NASTASIA (*vinovată*): Acum... îmi pare rău. (*Se întunecă.*) Atunci, cînd l-am pălmuit, era beat ca un porc.

SORCOVĂ: Cred! Se-mbătase ca să aibă curaj...

NASTASIA: Era beat și m-a prins de mîină, a-ncercat să...

SORCOVĂ: Te-a prins de mîină! Mare scofală c-a prins-o Vulpașin pe Nastasia de mîină! Eheh... cîți n-or fi prins-o pe Frosa mea de mîină, cît o fi fost ea fată mare...

NASTASIA: De nu-l pălmuiam... (*Tremur nervos al buzelor.*) Hm! Eu nu-s Paraschiva, să mă tăvălesc cu el prin iarba șanțurilor! Așa că n-am scuipat o icoană. Am dat cu piciorul într-un bețiv, un ucigaș care...

SORCOVĂ (*melancolic*): Ucigaș cu inimă de copil!...

NASTASIA (*în picioare, fierbînd*): Ia-l și pupă-l atunci! Ia o fată de suflet și fă-l gînere!

SORCOVĂ: Pe mine cred că n-ai de gînd să mă iei la palme.

NASTASIA: Să mă lași în pace! Mi-e drag Luca și nu mai vreau să știu de nimeni. Luca mă-nțelege, o să mă scoată din mahala. Luca e norocul meu de mîine! Vupașin: sărăcia, bătăile și oftica...

SORCOVĂ (*mormăit, căutîndu-și tabacherea prin buzunare*): La urma urmii, eu sunt prost că m-ames-tec. Fă ce vrei! Da' ține minte de la mine: fii mai blîndă! Palma nu rămîne pe obrazul cui i-o dai. Se-ntoarce, cînd cu gîndul nu gîndești; mai grea, mai usturătoare!

NASTASIA (*pe pat, cu palmele în poală și privirea dusă*): Poate că ai dreptate și matale... Da' ce să fac? Nu-i vina mea. (*Oftat.*) Ca să te ferești de ciini, pui mîna pe piatră și dai! (*Se ridică, pași mari prin încăpere.*) Altminteri... (A rămas cu ochii la

cesul deșteptător de pe dulap.) Ce-o fi cu Luca, de nu mai vine? (*Iși aduce aminte.*) O fi trecut Paraschiva spre barieră?

SORCOVĂ: Adineauri. Era măscuită ca o paiată de vicleim.

NASTASIA (*i se încleștează pumnul*): Hm!

SORCOVĂ: Da' ce-i?

NASTASIA (*vrea să fie nepăsătoare*): A, nu... nimic! (*La fereastră, și privește afară.*) Răsare luna, dincolo de Valea Plîngerii. Aprinde Dumnezeu felinar și pentru mahalaua Veseliei... (*Tresare.*) Iar! (*Rîde nervos, coboară.*) Blîndă! să fiu blîndă... Fîr-ar mama ei a dracului de lume, că nu mă lasă să fiu blîndă!

SORCOVĂ: Ce-o mai fi și asta?

NASTASIA: Alta pe care o s-o iau la palme! A patra seară de cînd îi iese-n cale.

SORCOVĂ: Cine, Nastasio?

NASTASIA: Paraschiva! Vine cu Luca. Uită-te pe geam, să-i vezi. O cotonogesc!

SORCOVĂ: Iar o iei cu anasîna! Stai colea, lîngă mine, și ascultă-mă. Luca e băiat filotim, stă de vorbă cu oricine. Că... Paraschiva are gîndu dracului, asta...

NASTASIA: S-a lăudat la lume că mi-l suflă. S-o ferească toate icoanele pămîntului!

SORCOVĂ: N-o lua anapoda, că dai cu oiștea-n gard. Hm! Păi așa prost îl crezi tu pe Luca? Și, la urma urmei, de-o fi prost... parcă numai el e flăcău?

NASTASIA: ... adevărat: îmi rămîne Vulpașin!

SORCOVĂ: Nu rîde, că-i rîs prostesc! Fugi de no-roc...

SCENA II

NASTASIA, SORCOVĂ, PARASCHIVA

PARASCHIVA (*dă ușa de perete și rămîne în prag; e fardată exagerat iar în îmbrăcămintea și atitudi-*

- nea ei țipă trivialul ; suride cu ochii mici): Pardon că vă supăr ! E voie ?
- SORCOVĂ (*ironic, înclinându-se adînc*): Pardon, că nu ne superi ! Mă rog matale : poftim ! Ne face cinste...
- PARASCHIVA (*coboară, cu pași leneși*): Am venit să vă spun că Luca e-n barieră, de vorbă cu...
- NASTASIA (*a luat cartea de pe masă, cu gest nervos și pleacă spre bucătărie*).
- PARASCHIVA (*o urmărește, privind-o peste umăr și-i petrece pașii cu rîs batjocoritor*).
- NASTASIA (*brusc, s-a oprit în prag ; scapă cartea din mînă și se uită la Paraschiva, fix*).
- PARASCHIVA (*o măsoară, pieziș, către Sorcovă*): Ce ți-e și cu gelozia asta, mă vecine !
- NASTASIA (*începe să-și frece palmele, apăsate, cu vîrfurile degetelor în jos*).
- SORCOVĂ : Nu face pe nebuna, Paraschivo, că tare mi-e teamă c-o să ieși schiloadă.
- NASTASIA (*se apropie de Paraschiva cu pași rari și priviri imobile*).
- PARASCHIVA (*a înfipt pumnii în șolduri și ridică fruntea, semeață*).
- SORCOVĂ (*mic*): *Éi, comédie ! (Iși caută pălăria.) Paraschivo neică : nu văd, nu aud — să nu mă pui martur... (Iese grabnic.)*

SCENA III

NASTASIA, PARASCHIVA

- NASTASIA (*a ajuns umăr la umăr, cu Paraschiva și clocot reținut*): Sunt prea mîndră, ca să fiu geloasă pe una ca tine, și prea tare, ca să mă tem de una ca tine ! Te-ai lăudat în lume că mi-l sufli pe Luca. Bagă de seamă, Paraschivo ! Ca pe-o soră te rog : bagă de seamă ! !
- PARASCHIVA : Pe Luca al tău, scumpo, nu-l trage nimeni de mîneacă ! Dacă mă iubește...

NASTASIA (*tipă, rănită*): Minți! Luca nu poate iubi o lepădătură ca tine, o-ntinzătură...

PARASCHIVA (*o măsoară batjocoritor*): Hm! Nostimă ești, soro...

NASTASIA (*dezgust, lacrimi*): Vezi, mai bine, de hai-manalele cu cari bei în cîrciumi, de pungășii cu cari te-ntinzi pe lîngă garduri.

PARASCHIVA (*ride îngînat*): Mare scofală ai spus! Tu ești amanta lui Luca...

NASTASIA : Minți!

PARASCHIVA : ...eu, amanta lui Marin Surdu și, pînă una alta : amîndouă suntem domnișoare cumsecade ! Las-o mai domol cu cîntea, că nu ne crede nimeni. Să vorbim mai bine de... Luca!

NASTASIA (*a prins-o de mîini pe la spate, smucit, și-i vorbește peste umăr, scrișnit*): Paraschivo, ca pe mama din groapă, Paraschivo... Nu-ncerca, nu ieși în calea primejdiei, nu mă sili, Paraschivo... Mi-ar fi ușor...

PARASCHIVA (*luptă să-și scape mîinile*): Nu strînge ! (*O doare.*) Au ! Să te ferești de...

NASTASIA (*o strînge mai puternic și crește în spatele ei, dominantă*): Mi-ar fi ușor, acum : să te calc în picioare, să te sluteșc, sau...

PARASCHIVA : Au ! Să... Lasă-mă, că strig s-adune...

NASTASIA (*rugătoare, umilă*): Nu te calc în picioare și nu te sluteșc, surioară ! Te rog, ca pe mama din groapă te rog : lasă-mi-l pe Luca (*ură și revoltă și durere*), la-să-mi-l, le-pă-dă-tu-ră !

PARASCHIVA (*a ingenuncheat de durere și strigăt de plîns*): Aa ! Luca ! Lu-ca...

SCENA IV

NASTASIA, PARASCHIVA, LUCA

LUCA (*intră grabnic, prin fund : lucrător tînăr, copil-landru aproape, în haine albastre de atelier ; în buzunar are o carte ; la început n-o vede pe Pa-*

rașchiva și nu înțelege; se apropie, sfielnic): Nastasio! Cine...

NASTASIA (*cuvintele lui Luca o dezarmează; i-a dat drumul Paraschivei și întoarce capul spre el, cu suris aproape imperceptibil pe figură; în clocotul de ură și durere din inima ei, Luca a adus o rază de soare).*

PARASCHIVA (*printre lacrimi*): Aah, să nu-mi zici mie pe nume dacă...

NASTASIA (*o prinde de păr și-i dă capul pe spate*): Ai avut noroc! Nu-i nimic, aminăm răfuiala! (*îi dă brinci.*)

PARASCHIVA (*la picioarele Nastasiei, printre lacrimi*): Vitriol! Am să te orbesc cu vitriol...

LUCA (*încrămenit*): Nastasio?

NASTASIA (*dezgust, cu mâna pe clanță*): Dă-o afară!

TABLOUL III

Peste câteva clipe, în același decor.

NASTASIA, LUCA, VULPAȘIN, ION SORCOVA

SCENA I

NASTASIA, LUCA

NASTASIA (*pe scaun, cu broboada pe umeri — tremur nervos*).

LUCA (*în fața ei, rezemat de spătarul unui scaun, cu ochii în pământ*).

NASTASIA: ... s-a lăudat în lume că te fură de lângă mine!

LUCA (*surprins, suris blând*): E proastă. Nu trebuia să pui temei pe lauda ei.

NASTASIA (*imputare*): Patru seri la rînd ai venit cu Paraschiva spre noi. Dovadă că lauda ei nu-i vorbă goală. (*Lacrimi.*) Nu merge nimeni...

LUCA : Nastasio, e o copilărie să plîngi...

NASTASIA : ...nu merge nimeni cu cine nu-i e drag,
pe stradă !

LUCA : Era în barieră. N-am bănuir că-mi iese din-
dins în cale. Am vorbit cu ea așa cum vorbesc
cu toată lumea. N-am crezut că s-ar putea gîndi
cineva...

NASTASIA : O calc în picioare, Luca, o slutesc ! Fă-ți
pomană și nu-i mai da prilej de vorbă sau... fie-ți
milă de mine ! Tu ești pîinea mea de toate zile-
le, și soarele, și Dumnezeuul meu, iar căteua de
mahala vrea să mi te fure. M-ar omori, Luca,
m-ar da la fund.

LUCA (*o dezmiardă*) : Astă-seară nu ești fată cuminte.
Adu-ți aminte că sunt cincisprezece ani de cînd
ne-am prins de mîină. Mă bătuse Vulpașin pe mai-
dan iar haimanalele rîdeau de lacrămile mele. Tu
singură ai venit : să mă aperi, să mă mîngîii.
Cincisprezece ani, pe care nu-i poate nimeni uita
de dragul unei Paraschive. Sunt un biet om ca
toți oamenii, dar...

NASTASIA (*mică, la pieptul lui*) : Ești vrăjitor, mă
Luca ! Ziua, cînd stau singură acasă și mă gin-
desc la tine, prind puteri de uriaș și-aș fi în
stare să mă iau de piept cu toată mahalaua !...
Lîngă tine, mă simt mică și slabă. Taci, lasă-mă
așa... Uite, mi-s buzele arse. Sărută-le, săracele,
că sunt jinduite... (*Luca o sărută ; ea l-a cuprins
cu brațele : teamă de lume să nu i-l fure și dra-
goste.*) M-ar ucide, Luca, m-ar da la fund ! Să nu-ți
faci pomăna asta cu mine.

LUCA : Iar plîngi ! Nastasio ! Dacă nu ești cuminte, te
las săracă de o veste bună.

NASTASIA : Sunt cuminte, Luca dragule !

LUCA : Și nu mai plîngi ?

NASTASIA : Nu.

LUCA : Bun ! (*Vorbindu-i, i-a prins capul în palme
și o privește în ochi, cu dragoste.*) Am dat ulti-
ma... (*Are un gest de nemulțumire : în genele
Nastasiei strălucesc lacrimi noi.*)

NASTASIA (*repede, silindu-se să ridă*): Ochii, nebunii! Pedepsește-i, mă Luca, și nu-i crede, că sunt nebuni! Lasă-i să plîngă și ascultă-mi inima. Inima-mi rîde și ochii-mi plîng, proștii... (*Iși șterge lacrămile.*) Mai plîng? Nu-i așa că nu mai plîng? Spune acum.

LUCA (*lîngă ea, pe scaun*): Am dat ultima rată la mobilă.

NASTASIA (*ochii mari*): Care... mo-bi-lă?

LUCA: Mobilă pe care o s-o ducem la „noi acasă“...

NASTASIA (*clipind repede*): Nu mi-ai spus nimic, pîn-acum, de... (*Inundă fericire.*) Luca! O s-avem mobilă nouă-n casă? Nouă, Luca dragule, cu lustru galben și oglinzi? Mobilă nouă, cu oglinzi și.. (*Plînge, cu capul pe umărul lui, fericită.*) Să nu mi le-arăți pe toate, dintr-o dată, că-nnebunesc de bucurie!...

LUCA: De luni începem să căutăm casă. O găsim și ducem mobilă. Te muți acolo cu nenea Ion. Iar după cununie...

NASTASIA (*pălînd, bănuială*): Și... pînă la... cu-nu-nie? Tu nu te muți cu noi? Cum să rămîi singur pe-aci? Paraschiva ar putea să spuie...

LUCA: Mult o să ne pese nouă de ce spune Paraschiva!

NASTASIA (*o clipă, furată de gînduri*): Luca... toată lumea spune că sunt amanta ta. (*Luca: surprindere.*) Că, adică: vii noaptea, în ascuns, și dormi cu mine.

LUCA: Cum? Cine-a-ndrăznit?

NASTASIA: Vreau să te muți odată cu noi, să nu rămîi... (*Luca: gest negativ.*) Paraschiva are gîndu dracului, mă Luca, și mi-e frică! Vezi, eu înțeleg. La urma urmei tu, voi, bărbații aveți nevoie, și...

LUCA (*dojană blîndă*): Taci, nu mai vorbi copilării.

NASTASIA (*cu ochii în pămînt*): E totuna: cu o săp-tămînă înainte sau după cununie... Nu mă dau în lături, dacă...

LUCA: Dacă mai spui prăpăstii, mă scol și plec!

NASTASIA (*il înlănțuie*): Mi-e frică, Luca, mi-e frică de lume! Noroc ca al meu nu surîde oricui și pe

toate drumurile. Asta o știe Paraschiva. (*Gest de nemulțumire la Luca.*) Nu, să nu te superi! Sunt nebună — nebună și proastă — că tremur de una ca Paraschiva. Să nu mai vorbim! Spune, mai bine: cum o să trăim noi în casă nouă? Nu-i așa că n-o să mai fie nici lume rea, nici noroi și nici întuneric, nici sărăcie ca pe-aici?

LUCA (*șurizînd*): Fată bună și cuminte! Necazuri sunt pretutindeni, Nastasio...

SCENA II

NASTASIA, LUCA, ION SORCOVĂ

SORCOVĂ (*a intrat prin fund, împleticindu-se; dînd cu ochii de cei din scenă, tresare și face semn, cuiva de afară, să se ascundă; apoi închide ușa și rămîne cu ochii blegi la Nastasia și Luca, cumpănindu-se cînd pe călcîie, cînd în virfuri*).

NASTASIA (*nu l-a văzut pe Sorcovă intrînd; a continuat să vorbească cu Luca*): Da' ce-mi pasă mie de necazuri! Număi dușmani să nu mai fie! Să nu mai, mă simt în ocnă, ca aici. Pe-acolo e mai multă lumină, mai multă curățenie, mai puțină mizerie. În mahalaua asta sunt străină, mă Luca! Nu vezi tu că toți mă dușmănesc? Simt și ei că sunt străină de inima lor...

SORCOVĂ (*acru, apropiindu-se*): Și, adică, de unde știi 'mneatale că ăștia dup-aici te dușmănesc?

NASTASIA: Iar te-ai îmbătat!

SORCOVĂ: Asta nu e treaba ta.

LUCA (*ii întinde mîna*): Bună seara, nene!

SORCOVĂ: Mmm! scumpule... Vino-ncoa, să te pup! (*Îl sărută pe frunte.*) Tu ar fi trebuit să fii copilul meu, nu ea — care scuipe icoanele...

LUCA (*în glumă*): Ce spui, nene? Aa, păi atunci s-o punem la post și să facă mătănii...

SORCOVĂ (*înfipt în călcîie*): Un om care plînge e icoană, mă! Ea a palmuit un om care plînge.

NASTASIA (*rugătoare*): Mă, Ioane tată, leagă gura!
SORCOVĂ: Gura mea a sărutat icoana pe care-ai pâl-
muit-o tu.

NASTASIA (*stăpînită*): Așa? Hm! Abia acum înțeleg
eu cine ți-a dat să bei și cine...

LUCA (*impăciuitor*): Ar fi bine să te culci, nene.

SORCOVĂ (*subliniind*): Poate că ți-e somn și.. vrei să
pleci acasă...

NASTASIA (*în acest timp, la fereastră; a tresărit, cău-
tînd să pătrundă întunericul de afară cu privirea;
a ris nervos, a clătinat capul, cu ochi dojenitori
la Ion Sorcovă*): Să nu te superi că te dă afară,
Luca! E mai bine să pleci! (*Aspiră adînc, cu ochii
la fereastră.*) Mai am eu o socoteală cu cineva... Fii
cuminte și du-te acasă. Îți spui eu mîine ce-a fost.

SORCOVĂ: Și eu am să-ți spui ceva, mîine. Acu, vor-
ba ei, fii cuminte și du-te acasă.

LUCA: Cum văd eu, mă dai afară, nene. De cincispre-
zece ani, pîn-acum, niciodată... Mă uit la voi și...
(*li privește îndelung.*) Nastasio?

NASTASIA: Lumea, mă Luca, lumea!

LUCA: Nene? Ioane tată?

SORCOVĂ (*ii arată ușa*).

LUCA (*îndărătnic*): Pentru nimic în lume nu plec!
Dacă-i primejdie, vreau să fiu alături de voi! De-i
vorba de taine, atunci...

NASTASIA: Taină, Luca — așa fi vrut să rămîie taină
pentru tine! Bine, rămii să vezi. (*Deschide ușa
și: aspră, către cel ascuns afară.*) Intră!

SCENA III

NASTASIA, LUCA, ION SORCOVĂ, VULPAȘIN

VULPAȘIN (*apare în prag, ca un cîine bătut; se des-
coperă cu mișcări stîngace; a băut cu Sorcovă la
circiumă*): Bună seara! (*Poartă pantalonii murdari
din primul tablou și e tot murdar pe mîini, dar
are cămașă curată, fără cravată și guler, și haină
albă de dril, cu garoafă roșie la butonieră.*)

LUCA : Bună seara, Vulpașine !

VULPAȘIN (*ridică ochii spre el, tresărit ; abia acum îl vede ; i se colțurează chipul*).

SORCOVĂ (*revoltă și lacrimi*) : L-a pălmuțit, Luca !
Vulpașin plîngea iar Nastasia...

NASTASIA : Gura ! (*Și închide ușa, lovit.*)

VULPAȘIN (*dă să plece*) : Dacă-i vorba să vă supăr, eu...

NASTASIA (*în calea lui, stăpînită*) : Să fim oameni cu cap ! Nu latră nimeni ! Nu-și ia nimeni nasu la purtare ! Altminteri... (*Vulpașin și Sorcovă au înclinat fruntea. Nastasia coboară între Luca și Vulpașin.*) Spune, dom-nu-le Vulpașin ! Te ascultăm..

VULPAȘIN (*mototolește pălăria, nervos, cu ochii la Luca*.)

NASTASIA (*înțelege ; către Luca*) : Treci dincolo. Îți spui eu, pe urmă. (*Către Sorcovă.*) Și dumneata.
(*Sorcovă și Luca : se supun.*)

SCENA IV

NASTASIA, VULPAȘIN

NASTASIA (*a închis ușa, în urma celor plecați, fără să-și ia ochii de la Vulpașin*).

VULPAȘIN (*sub povara privirilor ei ; greu, pe scaun și se face mic, umil*).

NASTASIA (*abia dezlipind buzele*) : Ce... vrei ?

VULPAȘIN (*tresărit*) : Eu... (*abia auzit*)... am venit să te cer de nevastă.

NASTASIA (*liniștită*) : Bine ! Frumos, c-ai venit ca un om cumsecade să mă ceri de nevastă ! Nu-ncape supărare ! Ca unui om cumsecade îți răspund : ia-ți nădejdea de la mine ! Peste două săptămîni sunt nevasta lui Luca...

VULPAȘIN (*surprindere stăpînită repede*) : Peste două... săptămîni ! (*Bărbia în piept ; abia are putere să se ridice de pe scaun.*) Adevărat : în treburi d-astea nu-ncape supărare... (*Spre ieșire, încovoiat.*)

NASTASIA (*blindă*): Fiecare cu norocul lui, domnule Vulpașin! O să-ți găsești și dumneata norocul.

VULPAȘIN (*zbucnit*): Mîna sfîntului de la Mitropolie de mi-o ceri, o fur de sub ochii popilor și ți-o aduc! Luca ar fi-n stare să fure, să omoare sau... să se omoare?

NASTASIA: Ce vorbă-i asta?

VULPAȘIN: Eu, de-mi ceri, fur, omor, sau... mă omor! Așa: ca să vezi cît mi-ești de dragă... El ar face-așa ceva? Nu! Atunci? De ce să fii nevasta lui, peste două săptămîni, pe cîtă vreme eu... (*luptă cu lacrămile*) inima asta a mea... M-ai palmuit și m-ai gonit. Palmuiește-l și pe el, gonește-l... să vedem: ar mai veni, ca mine? Bine, frumoasă socoteală: nuntă — să-mi joace nuntașii pe inimă și să mi-o tăvălească-n praf! La asta nu te-ai gîndit? (*Rinjet.*) O să-i șadă bine ca ginere! Da' e vorba că pîn-atunci, să-l ferești!

NASTASIA (*se întunecă*): Tot ciine ai rămas.

VULPAȘIN: Șapte mahalale tremură de frica mea!!

NASTASIA: Eu nu tremur! Să nu faci pe nebunu cu mine, că...

VULPAȘIN (*în picioare cu ochii aprinși*): Și dacă-l omor?

NASTASIA (*încordare*): Așa?! (*Săritură de pisică și-i dă o palmă.*) Na! Șapte mahalale...

VULPAȘIN (*un pas înapoi, aiurit, și se clatină, răcnet și ridică pumnii masivi*).

NASTASIA (*capul pe spate și batjocură, sub amenințarea pumnilor lui*): Dă! Caraghiosule...

VULPAȘIN (*pumnii i se descleștează și se prăbușește la picioarele ei, plîngînd*).

SCENA V

NASTASIA, VULPAȘIN, ION SORCOVĂ, LUCA

SORCOVĂ (*a intrat, urmat de Luca, amîndoi atrași de răcnetul lui Vulpașin; au încremenit în prag*).

NASTASIA (*se retrage, cu pași clătinați, spre scaunul de curelărie și nu are putere să-și ia ochii de la Vulpașin*).

LUCA : Da' ce-i asta, nene ? Nu-nțeleg, nu mai înțeleg...

SORCOVĂ (*amărit*) : Iar l-a pălmuit, mă ! Închină-te și zi bodaproste ! Zi bodaproste, Luca dragule, că palmele Nastasiei, pe unul din noi ne-a abonat la colivă...

VULPAȘIN (*durere strigată*) : Oof ! mamă, ma-mă, mamă...

ACTUL II

TABLOUL IV

A doua seară, într-o circiumă din mahala.

Uşe, primul plan al stîngei. Fund, fereastră cu clondire de rachiu colorat. În colţ, tejgheaua. Mese, pretutindeni, în neorinduială. Lampă cu petrol, clipind miop în semiobscuritatea umedă a încăperii.

OMUL NECĂJIT, ORBUL, CIRCUMARUL, PARASCHIVA,
CERŞETORUL, PACOSTE, VULPAŞIN, HAIMANAUA,
BEŢIVI

SCENA I

TOATE PERSONAGIILE DE MAI SUS

La ridicarea cortinei, Pacoste cîntă de inimă albastră, acompaniat de Orb, la harmonică, în surdină. Cu Pacoste la masă: Paraschiva. La altă masă, în primul plan: Cerşetorul şi Haimanaua. La o masă vecină, singur: Omul necăjit. Toţi trei ascultă, visători, cîntecul lui Pacoste. Tot în prim-plan, singur: Vulpaşin — coatele pe masă, tîmplele în palme, privirea imobilă; pare de piatră. Paraschiva: se uită la el, în răstimpuri.

HAIMANAUA (*oftînd, în timp ce Pacoste cîntă*): Cînstit cîntă!

CERŞETORUL: Mai bem?

HAIMANAUA: Bem.

CERŞETORUL: Jupîne!

- CÎRCIUMARUL : Vinee ! (*Și se apropie de masa lor.*)
 OMUL NECĂJIT (*supărat de zgomotul de la masa Cerșetorului, bate cu pumnul în masă*) : Tăceți din gură !
 Adevărat : să nu le cînti cu mandolina porcilor !
 CERȘETORUL (*ars*) : Ce ? (*Mîna pe sticlă și se repede la Omul necăjit.*) Uliu ! pogribania...
 (*Pacoste : nu mai cîntă.*)
 Toți : în picioare, gata de scandal.)
- CÎRCIUMARUL (*l-a prins de mîină pe Cerșetor*) : Să nu dai, că... (*Îl aduce la masă, îl silește să stea pe scaun.*)
 Să faci scandal, tocmai la mine, asta...
 CERȘETORUL : Hm ! Unu ca el să mă facă pe mine...
 (*Se înfurie și încearcă să se ridice.*) Mamă ! La-să-mă să...
 CÎRCIUMARUL (*il reține*) : Stai la un loc ! (*Îl arată pe Vulpașin.*) Îl vezi ? De faci scandal, te cotoņgește...
 (*Cerșetorul : mic, pe scaun, cu priviri speriate spre Vulpașin. S-a făcut liniște.*)
- OMUL NECĂJIT (*către Pacoste*) : Cîntecul tău e doftorie, frățioare ! Mai cîntă.
 HAIMANAUA (*către Circiumar*) : Mie să nu-mi dai vin !
 Poșircă goală. Țuică ! Îmbată mai repede...
 (*Circiumarul : la tejghea, tîrșind papucii.*)
- PACOSTE : A spus cineva, adineauri, să cînt.
 OMUL NECĂJIT : Eu am spus.
 PACOSTE (*semnificativ*) : Păi... mi s-au uscat buzele...
 ORBUL (*tot așa de semnificativ*) : Și noi cîntăm. Eu și Paraschiva.
 OMUL NECĂJIT (*gest larg*) : Dă-le și lor să bea !
 PARASCHIVA (*jignită*) : Parrdon ! Nu beau poșircă...
 OMUL NECĂJIT : Atunci... (*Scoate un pumn de bani și-i trîntește pe masă.*) Na !
 PARASCHIVA (*se apropie de masa lui, legănînd șoldurile*).
 HAIMANAUA (*tainic, către Cerșetor*) : Și... cîștigi mult ?
 CERȘETORUL : Te cred !
 HAIMANAUA : Eu, cu meseria mea...
 OMUL NECĂJIT (*se uită lung în ochii Paraschivei*) : Ai suflet ?

PARASCHIVA : Ești nebun ?

OMUL NECĂJIT : Să cînți da' să nu te-aud pe tine !

(Obidă.) Sufletul să ți-l aud...

(Paraschiva : rîde batjocoritor...)

HAIMANAUA (Cerșetorului) : Și... ții banii la tine ?

CERȘETORUL : Păi... sigur că la mine !

HAIMANAUA (a strîns marginea mesei și se apleacă repede spre el) : Acasă ?

CERȘETORUL (surprins, bănuitor) : Ce-i cu tine, mă ?

HAIMANAUA (ii ocolește privirea) : Nu, nimic... Așa, mă gîndeam că... nu-i bine să ții banii la tine !

OMUL NECĂJIT (Paraschivei) : Atunci, cîntă !

PARASCHIVA (surîde promițător) : Ai să vezi că sunt fată bună.

HAIMANAUA (cătrec tovarășul de masă) : Mă fac și eu cerșetor !

CERȘETORUL : Mde ! O să fie cam greu...

HAIMANAUA : Îmi succesc mîna sau... mă culc cu piciorul pe șină, să mi-l taie trenu ?

CERȘETORUL (scărpinîndu-se în barbă) : Ar fi ceva ! Numai că, vezi tu : cerșetoria e meserie grea, mă băiatule...

PARASCHIVA (în picioare, lîngă Orb, gata să cînte) : Gata ! Nu mai latră nimeni.

OMUL NECĂJIT (se apropie de masa Cerșetorului) : Li-niște, mă fraților : vrea să cînte. (Brațele în lături, cruce în mijlocul scenei.) Sufletul să ți-l aud, în-gerașule !...

PARASCHIVA (cîntă, mai întii singură, apoi acompa-niată de ceilalți) :

O, mamă, dulce mamă...

HAIMANAUA (vădit tulburat) : Nu ăsta !

PARASCHIVA :

...din negura de vremei...

HAIMANAUA (gemut) : Nu ăsta, că-nnebunesc !

PARASCHIVA :

Pe freamătul „cu“ frunze, la tine tu mă chemi...
Se scutură salcîmii de ploaie și de vînt,
Deasupra „scriptei“ negre a sfîntului mormînt...

TOȚI (în atitudini indurerate): Oof!

PARASCHIVA:

Se bat încet din ramuri, îngină glasul tău...

OMUL NECĂJIT (strigă, cu degetele înfipte în păr):

Lume! (Plînge.) Sunt un om necăjit, lume...

PARASCHIVA:

Mereu se vor tot bate, tu vei dormi...

HAIMANAU (în picioare, zburcînd): Nu mai cînta!

PARASCHIVA: Să nu strigi la mine, golane!

HAIMANAU: În fiecare noapte, ca o pacoste! Cîntecul ăsta-mi zgîrie inima... Mama!! Cîntă-i cui știe care-i mă-sa și unde-i îngropată! Eu nici norocul ăsta nu l-am avut...

PARASCHIVA: Meseria mea! Să mor de foame că nu-i place unui golan...

CERȘETORUL: Taci, fato, taci! Nu te gîndești că inima lui...

PARASCHIVA: Nu vreau să știu! Ce-mi pasă mie de inima lui...

BETIVII (s-au împărțit în două tabere, se apostrofează):

— Ei, păi dacă-i vorba să...

— Voi d-acolo, jerpeliților, să nu...

(Invălmășeală, amenințări.)

VULPAȘIN (dominant, cu scaunul prins de spătar): Să

n-aud musca! (Toți: mici, se ascund prin colțuri.)

Ce-ți pasă ție de inima lui? (Pași amenințători spre Paraschiva și ridică pumnul.)

CÎRCIUMARUL (se agață de mîna lui, rugător): Vulpașine! Dacă ții la mine: nu face scandal, să nu...

VULPAȘIN (larg): Dă băutura la oameni! Pomana mea...

CÎRCIUMARUL: Dau, neică, auzi colo! (Începe să servească.) Așa scandal mai înțeleg și eu...

(Vulpașin: greu pe scaun și bea, insetat.)

PARASCHIVA (pisică, lîngă el, vorbindu-i peste umăr):

La ce strigași la mine, nenicule?

VULPAȘIN: Cățele!

PARASCHIVA (*intenție*): Pe mine, să mă fi atins, îi scoțteam ochii! (*Vulpașin: o privește, tresărit.*) Prost ai fost! Și copiii, pe maidan, rid.

VULPAȘIN: Taci, să n-audă...

PARASCHIVA (*batjocoritor*): Leagă-te la cap și pune mărgelă la git. Ai ajuns de risu lumii... (*Ride.*) Fraților, l-a palmuit Nastasia pe Vulpașin! (*Cițiva: mișcare, risete.*) Bate-o, s-o ridice cu targa!

VULPAȘIN (*se frământă, minia rupe zăgazurile*): Luați-o de lingă mine c-o omor!

CÎRCIUMARUL (*speriat, Paraschivei*): Ce te-a apucat? Nu face pe nebuna, că... (*O împinge spre masa Orbului.*) Ți s-a făcut de cap, se vede...

PARASCHIVA (*ride zgomotos*): Fraților! Nastasia, pe Vulpașin... i-a dat palme... (*Ris general.*)

VULPAȘIN (*clocot și durere țipată*): Oof! (*Și ridică sticla cu vin, o fărîmă de podele.*) Ce-am ajuns (*plînge, cu coatele pe masă*), ce-am ajuns, ce-am ajuns...

OMUL NECĂJIT (*lingă el, blînd*): Și tu ești un om necăjit.

VULPAȘIN: Nu... acum nu mai sunt!

OMUL NECĂJIT: Ba da! Te cunosc, fără să te-ntreb de unde vii și cum te cheamă. Noi, oamenii necăjiți, avem un nume la fel: durere! Pe mine mă cheamă Ion Popa. Și nu-mi zice nimeni așa. Toți mă știu de Ion Durere...

VULPAȘIN (*il privește, ca deșteptat din vis chinuitor; se ridică cu pași hotărîți spre ieșire; s-a oprit în prag și întoarce capul, șovăielnic*): Fraților! (*Nu mai poate vorbi de lacrimi; își arată inima, cu gest chinuit.*) Fraților... (*Ride desfigurată.*) Luați-mă la palme, că plîng ca o muiere! (*Gest energic, ca și cum ar vrea să arunce o povară de pe umeri și întinde mînd.*) Careva din voi, să dau lumii bun rămas!

ORBUL (*e lingă el și întinde mîna în gol, caută*): Unde ești?

VULPAȘIN (*amar*): Așa mi-a fost norocu, mă! Orb, ca tine... (*Îi strînge mîna; clipă de șovăială.*) A! (*Și se năpustește afară.*)

OMUL NECĂJIT (*în urma lui, din prag*): Mergi sănătos, omule necăjit! Mergi sănătos și ține minte: nu ne cheamă Ion, Pavel sau Tudor! Ne cheamă, pretutindeni: d u r e r e...

TABLOUL V

Stradă, în mahalaua Veseliei.

Noapte.

În primul plan: de o parte, intrarea în circiumă; de alta, gard rupt spre un maidan cu bălării. În fața circiumii, felinar aprins.

În fund, în întuneric, clipește lumini în ferestrele caselor de pe stradă.

IONEL, NICULINA, VULPAȘIN, LUCA, NASTĂSIA

SCENA I

IONEL, NICULINA

IONEL (*calfă de bărbier, cu păr buclat și lavadieră*).
NICULINA (*lucrătoare, copilândră aproape*).

(*Au intrat vorbind, prin fund. El: afectează, în atitudine romantism. Ea: naivitate. S-au oprit lângă felinar.*)

IONEL (*visător și mina la inimă; vorbește, probabil, de lună și stele*).

NICULINA (*e tandră și mototolește un colț al șorțului cu ochii în pământ*).

IONEL (*îi ridică bărbia și o privește, hipnotizant*).

NICULINA (*suspină, moale în brațele lui*).

IONEL (*o sărută*).

NICULINA (*tresare și privește atentă în noapte*).

IONEL (*îi spune ceva tainic la ureche*).

NICULINA (*gest: nu — îndărătnică*).

IONEL (*încearcă s-o atragă spre bălării*).

NICULINA (*se împotrivește*).

IONEL (*mai stăruitor, mai pătimaș*).

NICULINA (*vrea să fugă*).

IONEL (*a prins-o de mână — e disperat — o amenință*).

NICULINA (*îndărătnică : nu !*).

IONEL (*îndurerat : pleacă ! tragic, își șterge o lacrimă ; scoate revolverul din buzunar și-l duce la timp-lă*).

NICULINA (*șipăt mut, cu mâna la gură*).

IONEL (*e ferm hotărît să se sinucidă*).

NICULINA (*îl imploră să renunțe*).

IONEL (*nu vrea s-o asculte*).

NICULINA (*îl prinde de mâini, să-i smulgă arma ; plînge îndurerată*).

IONEL (*e înduioșat de lacrămile ei, face sacrificiul să renunțe la gândul sinuciderii, cu aceeași privire hipnotizantă : da ?*).

NICULINA (*gest afirmativ*).

IONEL (*o înlănțuie și se pierde cu ea, prin spărtura gardului, în întunericul maidanului cu bălării*).

SCENA II

VULPAȘIN, NASTASIA, LUCA

(*Nastasia și Luca : se întorc spre casă, în trecere de la stînga la dreapta ultimului plan.*)

VULPAȘIN (*în același timp, iese cu pași hotărîți din cîrciumă, s-a oprit, tresărit, cu ochii la Nastasia și Luca ; se ascunde repede în întuneric*).

LUCA : E cineva ?

NASTASIA : Mi s-a părut c-aud pași. Acolo, la ușa cîrciumii...

LUCA : Nu-i nimeni.

NASTASIA : Hai acasă, repede ! Nu știu ce-i cu mine. Mă simt mică și slabă. Poate întunericul ăsta... Ar fi bine să te-ntorci acasă ! Mă duc singură d-aici. E aproape. Sau, dacă mergi, rămii la noi...

LUCA : În mahalaua asta, soră Nastasio, mă cunosc deopotrivă : și cîinii și oamenii. Cîinii mi se gudură la picioare iar oamenii...

NASTASIA : De oameni să te temi !

LUCA : Oamenii mi-s dragi.

NASTASIA : Oamenii sunt Paraschiva și Vulpașin.

LUCA : De Vulpașin mi-e milă...

NASTASIA : Ce ciine-i Vulpașin !

VULPAȘIN (*crucificat pe zidul ce-l ascunde*) : Mmm !

NASTASIA (*tresare*) : Iar ! N-ai auzit ? Ascultă. Nu, nu-nimeni. Nu știi ce-i cu mine. Hai acasă, repede !

LUCA : Tremuri. Să-ți dau haina mea.

NASTASIA (*se face mică lângă el*) : Ce-ntuneric ! Parcă mă apasă ceva pe umeri !... (*Au ieșit.*)

SCENA III

VULPAȘIN, IONEL, NICULINA

VULPAȘIN (*a rămas lângă zid*) : Ai auzit, Vulpașine ? Te face Nastasia ciine... (*Pe o piatră, cu coatele pe genunchi și degetele în păr, sugrumat.*) Fi-ți-ar capu al dracului de prost, Vulpașine !...

IONEL (*se întoarce de pe maidan, mîndru, fluiерînd*).

NICULINA (*în urma lui scîncit*) : Ionel ! Jenică ! Pu-iule !

IONEL (*s-a oprit, se încruntă*) : Ce vrei ?

NICULINA : Mă lași acu ! Pleci, ca un nerecunoscător...

IONEL : E tîrziu, madam !

NICULINA : Du-mă pîn-acasă, cel puțin !

IONEL : Eu ? Da' ce-am băut gaz ?

NICULINA (*suspînat*) : Care va să zică... Biine, Ionel. Ține minte : ai să mai mă rogi și...

IONEL (*demn*) : Eu, să te rog ? !

NICULINA : Ai uitat că adineauri...

IONEL : Leagă gura și cară-te, că mătur strada cu tine !

NICULINA (*la rîndu-i, demnă*) : Cu mi-nee ? Ai avea tu curaj să... (*Pumnii în șolduri.*) Sări-ți-ar ochii din cap, golane ! Păi să nu...

IONEL (*mormăie ceva și-i dă un pumn după ceafă*).

NICULINA (*a căzut în genunchi și plînge*) : Aah ! Să n-apuc ziua de mîine, dacă...

IONEL (*caută o piatră pe jos*): Adică, nu vrei să pleci? Să nu-mi zici mie pe nume de nu-ți fac trandafir în frunte!

NICULINA (*s-a ridicat, speriată și fuge*): Au! Să nu dai! Să nu... Au! Puiule! Jenică! Să nu... (*S-a pierdut în întuneric.*)

SCENA IV

VULPAȘIN, IONEL

IONEL (*aruncă piatra, cu gest elegant, și se uită după Niculina, rîzînd*).

VULPAȘIN (*a urmărit, mut, scena dintre Ionel și Niculina, cu tresăriri de revoltă sau a suris amar*): Pușlama!

IONEL (*voinic*): Care ești acolo, mă?

VULPAȘIN: Care-o fi, totuna! Dă-mi o țigară, că mă frige plînsu-n coșu pieptului...

IONEL (*s-a apropiat, îl recunoaște, se gudură*): A! Matale ești? Să nu te superi, dacă...

VULPAȘIN (*ii face loc lîngă el*): Stai.

IONEL (*ii dă tabacherea*): Cine nu te cunoaște pe matale!

VULPAȘIN (*iși face țigară, oftînd*): Ce-a fost cu aia?

IONEL (*semnificativ*): Nuntă...

VULPAȘIN (*absent*): A vrut?

IONEL: Ba bine că nu!

VULPAȘIN: Atunci... de ce-ai bătut-o?

IONEL (*simplu*): Păi... ce era să fac?

VULPAȘIN (*îl privește surprins*): Ferice de tine, că poți să dai într-o muiere! Eu, cum mă vezi de mare, nu pot, nu-s în stare să...

IONEL: Ai să te-nveți! Ele singure te-nvață să le bați! Ascultă-mă pe mine, nene! Sunt la a noua ibovnică. Pe una am iubit-o și m-a bătut... De-atunci, m-am învățat minte: lă cottonogesc! (*Se ridică, să plece.*)

VULPAȘIN (*repede*): Și... dacă muierea... (*i se lipesc buzele*) să zicem are un ibovnic și..

IONEL : Atunci... (*Îl măsoară o clipă ; rar, cu intenție, și totuși, simplu.*) Acu trei ani aveam altă meserie. Umblam pe camion, la nea Ghiță Plumb. Într-o seară, veneam în pasul cailor, de la Belu. Pe Ferentari, un buștean în curmezișul drumului. Mă gândeam : să trec peste el și mi-era frică să nu viu tumba-n șanț. Am oprit și... am dat bușteanul la o parte ! Pe urmă : am trecut...

VULPAȘIN : ...Și ?

IONEL : Atît...

VULPAȘIN (*îl încearcă risul*) : Ce lucru dracului e inima omului, mă ! Adineauri, plecasem din circiumă ca să mă arunc naintea trenului. Și-acu... (*Scapără privire în noapte.*)

IONEL (*tîrziu*) : Și-acu ?

VULPAȘIN (*nu-l aude*).

IONEL : Noapte bună ! (*Intră în circiumă, cu ochi bănuitori la Vulpașin.*)

SCENA V

VULPAȘIN, LUCA

VULPAȘIN (*aude pași și tresare ; fiară la pîndă, în întineric*).

LUCA (*prin fund, se întoarce de la Nastasia, fumînd*).

VULPAȘIN (*după el, cu pași de pisică*).

TABLOUL VI

Sala camerei mobilată în care a locuit Luca.

Dreapta și stînga : uși. Ușa din dreapta, spre curte. Ușa din stînga, în camera vecină, unde e sicriul.

Fund, fereastră. Se vede, la poartă, steagul de mort al bisericii. În cadrul ușii din stînga, lumina tremurîndă a luminărilor de ceară.

Afară, o muzică particulară de alămuri, discordant : cîntec trist.

Au trecut două zile de la ultimul tablou.

NASTASIA, ION SORCÓVĂ, PARASCHIVA, NICULINA,
IONEL, PASCU, VECINA, GAZDA

SCENA I

NASTASIA, GAZDA

NASTASIA (*în doliu, șorț negru de atelier, încheiat la gît și cu mîneci lungi; stare de prostire și părul despletit pe umeri; tresare în răstimpuri și suspină, ca un copil în somn*).

GAZDA (*bătrînă, în rochie de stambă și tulpan negru; intră, din camera vecină, ștergîndu-și lacrămile*):
Nastasio maică, ar fi bine să mă duc la popă, să-i aduc aminte...

NASTASIA (*absentă*): Adu-1 aminte, gazdă..

GAZDA : ...să vie mîine, că mîine-l îngropăm pe Luca...

NASTASIA : Bine. Mîine. Că mîine-l îngropăm...

GAZDA : Să vie la trei după prînz ?

NASTASIA : La trei...

GAZDA : Sau... la patru, că-i cimitirul aproape.

NASTASIA : ...la trei, că-i cimitirul aproape.

GAZDA : Bine, Nastasio maică. (*În prag, se întîlnește cu Paraschiva și Niculina și le face loc să intre.*)

SCENA II

NASTASIA, PARASCHIVA, NICULINA

Paraschiva și Niculina — iardate exagerat și au funde negre în păr. Aduc flori și lumînări.

PARASCHIVA : ... cine știe ucigașul, soro, și mai ales : cine știe de n-a fost pus la cale. (*Privire peste umăr, la Nastasia.*) Ți-am spus eu : nici o lacrimă ! Nu-

mai mie mi se rupe inima... (*Tresărit.*) Ah! Uite-l!
Ține-mă, soro, că-mi vine leșin... (*Jelit.*) Soro, mi
se rupe inima, soro — că l-am lăsat pe mîna lor
de l-au stors de părăluțe! Părăluțele! Părăluțele
lui, soro...

NICULINA: Așa zău! Că noaptea primesc ibovnicii
pe geam iar ziua fac pe mironosițele, de nu mai
avem noi, astea, loc să trăim de „cumințenia“ lor...

NASTASIA (*iși adună puterile și se ridică, amenințătoare*).

NICULINA (*mică, retrăgîndu-se*): Să nu dai...

PARASCHIVA (*de asemenea*): Să nu m-atingi, că...

NASTASIA (*se clatină, a căutat un sprijin, orbește; se prăbușește lângă zid*).

NICULINA (*se repede la ea, cu pumnii ridicați*): Cățea!

PARASCHIVA (*același joc*): Amantă!

SCENA III

NASTASIA, PARASCHIVA, NICULINA, VECINA

VECINA (*în prag*): Nu! (*Dojană blîndă.*) Că nu-i frumos, Paraschivo maică...

PARASCHIVA (*plîns*): Luca, dragoste veche! Scoală-te din coșciug, Luca, să mă vezi cum plîng și-ți aduc flori...

NICULINA: ...îți aducem flori de la domnișoarele din mahala, Luca, și tu ești mort și nu ne vezi! (*A ieșit, după Paraschiva, în stînga.*)

SCENA IV

NASTASIA, VECINA

VECINA: Nu mai plînge, Nastasio maică! (*O ridică.*)
Cred: durere mare, auzi colo!

NASTASIA (*abia mai are putere să articuleze*): Dușmancele, vecină. Au început dușmancele să-și arate

colții... Și nu mai am putere (*sugrumată*), nu pot să mi-l apăr, acum cel puțin...

VECINA : Nu mai plînge, Nastasio, că mi se rupe inima cînd te văd ! Păcat de ochșori și obrăjori. La-să, ești tinără, găsești tu să te măriți ! Așa a fost scris, maică... (*Cruci mari.*) N-ar mai ajunge ziua de mîine, ăl de și-a făcut pomana asta ! Că nu-l știe nimeni !

NASTASIA (*a tresărit ; rar, cu ochii în gol*) : Poate... că-i mai bine că nu-l știe... nimeni !

VECINA : Ce mai bine ? Ba să-l știm, sări-i-ar ochii, să-l legăm și să-l ducem la procuror !

NASTASIA (*chinuită*) : Oof ! să nu mai cînte muzica, vecină, că-nnebunesc !

VECINA (*de la fereastră, spre muzica de afară*) : Mai tăceți dracului, mă „șapte giște“ ! Nu mai poate creștinul să plîngă de măcăiala voastră... (*Muzica nu mai cîntă. Vecina, lîngă Nastasia, căinîndu-se.*) Hei, Nastasio maică — necăjită și eu, Nastasio, că am cinci copii și mi-e bărbatul gol pușcă — arde-l-ar focu de bețiv ! Că mă gîndeam așa : tu ești fată bună și n-ai să ne uiți... D-aia venii, să-ți aduc aminte : o hăinuță de-a mortului sau un crac de pantalon. Nu d-alta, da' e bine de mort cînd îi dai de pomănă, că-l primește Maica Domnului în rai ! La urma urmii (*plînge*) nouă ne-a fost drag Luca și... la ce să nu primim pomana, dacă-i vorba să se ducă el la Maica Precista...

NASTASIA : Vă dau, vecină. Lăsați-mă să-l îngrop și vă dau și cămașa de pe mine.

VECINA : Hei ! Ce fericite sunteți voi, astea de aveți că-măși..

NASTASIA : Muzica ! Să cînte muzica, vecină...

VECINA : Să cînte, Nastasio, că d-aia-i muzică și mort. (*Spre ușe cu gînd să spună muzicii să cînte ; în prag se întîlnește cu Pascu.*) Intră, Pascule maică.

SCENA V

NASTASIA, VECINA, PASCU

PASCU (*lucrător tânăr, aduce flori legate cu panglică roșie*): Dumnezeu să-l ierte! (*În camera vecină, cu pași ușori.*)

VECINA (*strigă, spre muzica de afară*): Nu sta cu limba-n gură, țigane! Umflă bojocii și suflă-n instrument...

PASCU (*revine în scenă, ștergându-și lacrămile; scoate din buzunar bancnote înfășurate în jurnal*): Domnișoară Nastasio, noi... adică: eu... am strâns de la fiecare, din atelier... care cît a putut să dea — că am muncit cu Luca alături și... (*luptă să stăpînească plînsul*) Luca, pentru noi, a fost mai mult decît un tovarăș... Pentru mine, mai ales, cît am fost ucenic — că m-a ajutat cu bani... (*Nu mai poate vorbi de lacrimi; dă banii Nastasiei.*) De la lucrători... (*Și iese grabnic.*)

SCEN VI

NASTASIA, VECINA

NASTASIA (*privire vagă: la bani, la Vecină, suris dureros*): Ia-i vecină, să-ți cumperi cămașe și să fii fericită... că eu nu mai am ce face cu ei!

VECINA (*mai întii perplexă*): Nastas... (*Se repede și adună banii cu gesturi flămînde, biuguie repetat și prosteste.*) Doamne, ce de bani! În rai... Bodaproste! În rai... Ce de bani! Bodaproste! Cinci copii...

(*Muzica, afară: cîntec trist.*)

NASTASIA (*fior, pare că i s-au lipit buzele și gesturi dezechilibrate spre Vecină*): Nu ăsta! Să nu mai cînte... (*Degetele în păr și o inundă durerea.*) Oof! cîntecul tău, Luca... (*deznădejde țipată*) Luca!!

VECINA: Nastasio maică!

SCENA VII

NASTASIA, VECINA, PARASCHIVA, NICULINA

La țipătul Nastasiei, Paraschiva și Niculina au apărut în prag.

NASTASIA (*iși strigă durerea*): Nădăjduiam să ies în lumină, surioarelor, și m-a-ngropat întuneric de moarte! Nădăjduiam să-mi crească aripi, surioarelor...

VECINA: Nastasio...

NASTASIA: Surioarelor!! (*Aspiră șuierat, se sufocă.*) Nu mai pot! Nu mai încape plinsu-n mine (*glasul stins și se clatină*), surioarelor...

VECINA: Fii cuminte, Nastasio! Fetelor...

(Paraschiva și Niculina au privit la Nastasia cu coada ochiului. În atitudinea lor: s-o lase mai domol, că n-o crede nimeni...)

NASTASIA (*în genunchi la picioarele Paraschivei și plînge*): Acum nu mai sunt mîndră, surioară! Acum nu mai avem de ce să ne dușmănim, surioară...

PARASCHIVA (*pumnii în șolduri, mîndră și suris disprețuitor*).

VECINA (*induișată, făcînd cruci mari*): Nu l-ar mai ajunge ziua de mîine, cui nu i-a fost milă...

NICULINA (*pași spre ieșire, alături de Vecină*): Dă-o dracului, că face pe nebuna, de ochii lumii...

(Vecina a ieșit.

Niculina: a rămas în prag, uitîndu-se la Nastasia.)

SCENA VIII

NASTASIA, PARASCHIVA, NICULINA

PARASCHIVA (*gest de ură, cu degetele înfipite brutal în părul Nastasiei; printre dinți*): Parc-aveam o răfuială amîndouă, sudioară! O amînam pe altă dată, surioară dragă! (*Îi dă brînci.*)

NASTASIA (*cade, plîngînd*): Luca era soarele și Dumnezeuul meu...

NICULINA (*de la ușă, cu pași dușmani*): Omoară-te, dacă ți-a fost Dumnezeu, să te creadă lumea!
PARASCHIVA: Eu m-aș fi omorît, fă, nu ca tine! Omoară-te...
NASTASIA (*brusc în genunchi, cu ochii rătăciți, tremurînd palma în aer*): Nu! (*I se adună puterile și se ridică.*) Încă nu! Încă... (*Și suride unui gând de departe.*)

SCENA IX

NASTASIA, PARASCHIVA, NICULINA, ION SORCOVĂ

Sorcovă: în prag și se uită acru la Paraschiva și Niculina. Nastasia, nerăbdătoare, lîngă el. Sorcovă: privire semnificativă, pentru Nastasia, spre Paraschiva și Niculina.

NASTASIA (*înțelege și suris palid*): Am să vă fac pe plac, în curînd, surioarelor...

PARASCHIVA (*afectează tristețe*): Condolințele noastre, vecine!

SORCOVĂ: Ce-i aia?

PARASCHIVA: V-am căutat pe acasă și nu v-am găsit. Am venit aici, să prezentăm condolințele...

SORCOVĂ: Ieși afară!

PARASCHIVA (*sfidătoare, cu pumnii în șolduri*): Hm! (*Și iese demnă, urmată de Niculina.*)

NICULINA: Hm!

SCENA X

NASTASIA, ION SORCOVĂ

NASTASIA: Ai fost?

SORCOVĂ: Fost.

NASTASIA: Și?

SORCOVĂ: N-am dat ochi cu el, n-am vrut să dau (*necaz, lacrimi*), că-l omoram, îl jupuiam de viu!

NASTASIA: Lasă plînsu, că mă chinuie, spune verde.

SORCOVĂ : I-am trimis vorbă, cum ai zis : „Nastasia e singură iar Ion neputincios, nu poate alerga în toate părțile după treburi. Nastasia, Vulpașine, te știe săritor la nevoie și te cheamă, te roagă să vii s-o ajuți“...

NASTASIA : Și ?

SORCOVĂ : A trimis vorbă că vine.

NASTASIA (*bucurie*): Așa ! Săru' mîna, Ioane nene ! (*Crește, și fulger în privire.*) Mi se adună puterile ! Numai cînd mă gîndesc la Vulpașin mi se adună puterile...

SORCOVĂ (*iar necaz și lacrimi*): Să nu-l văd ! Să nu-l prind p-aici, că fac moarte de om cu el !

NASTASIA (*amar*): Pînă mai ieri ți-era milă de el...

SORCOVĂ : ...Că-l vedeam plîngînd și-l știam pîlmuit de tine. Acum, Luca mort și... Cincisprezece ani ! Era atîtica și-l aduceai de mîna, de pe maidan. „Săru' mîna, nene !“ Auzi tu, Nastasio ! (*Plînge cu hohot.*) „Săru' mîna“... Și-acu mort... Să nu-l prind pe Vulpașin că mi se face negru-n ceru gurii și-l dau pe mîna procurorilor !

NASTASIA (*tresărit*): Nu lătra, că te leg la gură ! (*Rar, cu ochii rătăciți.*) Am eu grije, de fiecare...

SORCOVĂ : Parcă s-aude cineva...

NASTASIA (*neliniște, ascultă ; vrea să scape de bătrîn și-l îndeamnă spre camera mortuară*): Nu-i nimeni, dincolo și... lumînările s-ar putea să cadă, să aprindă...

SORCOVĂ : Nu plec ! Stau aici să...

(*Nastasia : îi astupă gura cu palma.*)

(*Amîndoi : așteptare încordată, cu ochii la ușe.*)

SCENA XI

NASTASIA, ION SORCOVĂ, IONEL

Ușa se deschide încet, chinuitor de încet pentru Nastasia și Sorcovă.

IONEL : Dumnezeu să-l ierte !

(*Nastasia și Sorcovă : destindere nervoasă.*)

SORCOVĂ (*se închină*): Bodaproste că n-a fost el : il fărîmam.

NASTASIA (*către Ionel*): Ce cauți ?

IONEL : M-a trimis Vulpașin !

NASTASIA : Ieși afară ! Să vie el !

IONEL (*minte*): Nu poate, domnișoară Nastasio ! Să-mi sară ochii de mint... L-au prins frigurile și tremură sub pătură, plînge și... Ți-e mai mare milă de el !

SORCOVĂ (*gîndul că Vulpașin plînge și tremură sub pătură, bolnav, îl dezarmează oarecum*).

IONEL : Dac-aveți să-i spuneți ceva, eu... tot...

NASTASIA (*abia dezlipind buzele, cu chipul colțurat*):

Spune-i așa : Nastasiei îi pare rău că ești bolnav !

IONEL : A zis să-ntreb dacă, parale... el poate să vă...

NASTASIA : Altceva nimic !

IONEL : ...Bine. (*A ieșit.*)

SCENA XII

NASTASIA, ION SORCOVĂ

SORCOVĂ (*îngîndurat*): ...la urma urmii, hoțu cu un păcat și păgubașul c-o mie ! Că Vulpașin îl dușmănea pe Luca, nu mai încapendoială. Adineauri mă necăjisem și tunam și fulgeram ! Acu, cînd știu că-i bolnav și plînge... nu știu cum, parcă... Să stăm strîmb și să judecăm drept : ai avea tu inimă să-l îngropi în ocnă, numai așa — pentru o bănuială ? O dovadă cît de mică s-avem și l-aș vindeca eu de friguri ! Da' așa, pe vînt : nu pot, nu putem...

NASTASIA (*scoate un pumnal din buzunarul șorțului și i-l întinde*).

SORCOVĂ : Ce-i asta ?

NASTASIA : Dovada !... Se adunase lume. Cuțitul era lingă Luca, plin de sînge. Nu-l văzuse nimeni. L-am ascuns în sîn și...

SORCOVĂ (*ochii mari*): L-ai ascuns în sîn și în loc... În loc să-l arăți lă lume și să strigi numele ucigașului, l-ai ascuns în sîn și... Nu te mai înțeleg. Ești nebună...

NASTASIA : ...că nu-l dau pe mina procurorilor, nu-i așa? Da' ce-i doare pe procurori că l-a omorît Vulpașin pe Luca? Numai pe mine mă doare și numai eu...

SORCOVĂ : Nici asta n-o înțeleg.

NASTASIA : Nu dormi, ca mine : nopți în șir. Mușcă scindura coșciugului, ca mine, și plîngi, cum am plîns eu ! Să vezi ce limpede-o să fii la cap și cum o să-nțelegi...

SORCOVĂ : Bine, dar...

NASTASIA : Ce-am avut mai drag pe lume ? Luca ! Și mi l-a omorît ! Ce are Vulpașin mai drag pe lume ? Pe mine !!

SORCOVĂ : Și ?

NASTASIA (*ochii topiți în gol și suris*) : Ce-i suferința pe lume, Ioane tată ! Ești ciot noduros și te face năia de alun ! Ești otgon putred și te face fir de mătase...

SORCOVĂ : Bine, asta-i altceva ! Da'... ce-ai de gînd ?

NASTASIA (*se miră și suris*) : Cu Vulpașin ?... Nimic !

TABLOUL VII

În casa curelarului Ion Sorcovă, după o săptămînă. Neglijare. Ruptă, perdeaua de la fereastră atîrnă ca o aripă. Zi cu cer noros.

NASTASIA, ION SORCOVĂ, LUCA LACRIMĂ,
VULPAȘIN

SCENA I

NASTASIA, ION SORCOVĂ

NASTASIA (*la masă, uitare de sine în atitudine ; e îmbrăcată neîngrijit, în șorțul negru din tabloul precedent, figură obosită, cearcăne în jurul ochilor. Pe masă, sticlă cu rachiu și pahar. Bea. A rămas cu*

paharul la gură, gînditoare. Fumează. Tușește sec, ghemuită pe colțul mesei.)

SORCOVĂ (*în prag, cu un ham în mînă; amărit*): Iar bei! Iar ai fumat...

NASTASIA: Iartă-mă, bunule, crede — că de florile mă-rului nu mă chinui! Fumez ca să amețesc. Beau ca să uit... Altminteri: înnebunesc, mă dau cu capul de pereți ori urlu... Așteptarea asta, de-o săptămînă. Și nu vine! Nu vine...

SORCOVĂ: ...Fata mea cuminte și harnică de ieri! Că nu știam ce-i rufă murdară și nu duceam grije de nimic. Și-acu, parcă mi le-a luat Dumnezeu cu mîna... Hal de om! Hal de cămașă pe mine! Și gura asta pustie, care n-a mai gustat fiertură de-o săptămînă... (*Căinat.*) Oof! Unde să mă duc, la ce icoană să mă rog?...

NASTASIA (*lumină stranie în privire*): La Vulpașin să te duci! Lui să te rogi! Cazi-i în genunchi și roagă-l să vie, să nu mă silească... Fă-ți pomană și du-te, bunule! Matale nu vezi, matale nu-nțelegi că numai pentru el trăiesc? (*Rugă umilă.*) O zi numai! Pe urmă (*éxaltare*) se deschid porțile raiului și n-o să mai plîngi, n-o să mai umbli... (*Acces de tuse și se încovoae.*)

SORCOVĂ: Mă, Nastasio tată, prost bătrîn întotdeauna am fost, da' e vorba că, de cîte ori nu m-ai ascultat pe mine, ai dat cu oiștea-n gard. Acu, cel puțin, ascultă-mă. Ai dovada că Vulpașin e ucigașul. Bine! Dă-l pe mîna procurorilor sau... lasă-l dracului, cu procurorii lui cu tot! Înțeleg, te doare de Luca. Și pe mine, mă seacă la inimă cînd mi-aduc aminte! L-am plîns, l-ai plîns: o noapte, două, o săptămînă, cum se plînge un mort. Da' e vorba: să ne vedem și de casă, de rosturi...

NASTASIA (*se leagănă, ca o salcie*): Nu mai am casă! Nu mai am rost! Nu mai am nimic...

SORCOVĂ: Nu te vezi în ce hal ai ajuns?

NASTASIA: Numai pe Vulpașin îl văd!

SORCOVĂ: N-auzi cum îmi plînge inima?

NASTASIA: Numai inima lui Vulpașin aș auzi-o!

SORCOVĂ : Dacă-i vorba p-aşa, Nastasio, dă-mi şi mie dracului una-n cap : să nu te mai văd, să nu te mai aud... (*Plinge pe pat, cu fruntea în palmă.*)

NASTASIA (*ochii mari în gol şi îşi aduce aminte*): Bunule ! Ştii ce zi e azi ? Vineri ! Vineri, mă ! (*Glasul umed.*) O săptămână de când zace Luca cu ţărina-n gură... O săptămână ! Şi credeam că n-o să pot trăi un ceas... Ce fieru-dracului e inima omenească !... Sunt ca o moartă pe care n-o primeşte pământul, pînă nu-i face popa moliftă la căpătii ! Molifta, pentru mine, numai Vulpaşin... (*Şoptit, cu suris palid.*) Pe urmă, o să mă primească pământul şi pe mine...

SCENA II

NASTASIA, ION SORCOVĂ, LUCA LACRIMĂ

LACRIMĂ (*sfielnic, aducînd un coş cu mere şi o sticlă înfăşurată în jurnal ; copilandru cu bucle aurii pe tîmple şi ochii mari ; e desculţ şi poartă haină largă, cu mînecele sumese ; nu l-a văzut nimeni intrînd*): Săru' mîna ! M-a trimis nenea Vulpaşin...

NASTASIA (*a tresărit*): Cine... spui că te-a trimis ?

LACRIMĂ : Nenea Vulpaşin.

NASTASIA (*paşi repezi spre băietan şi s-a oprit ; întoarce capul spre Sorcovă, încet ; bucurie ascunsă*): Ai... auzit ?

SORCOVĂ : Asta n-am mai pomenit-o ! Mai întii îi dai omului cu paru-n cap, şi pe urmă, îi trimiţi plocoane !...

LACRIMĂ (*a pus coşul cu mere pe masă ; sticla i-o întinde lui Sorcovă*): Aşa a zis nenea Vulpaşin : merele pentru ţata Nastasia şi ţuica pentru matală.

SORCOVĂ : Pentru mine ? Nu ! Du-i-o înapoi şi spune-i că Ion Sorcovă nu bea din ţuica Iudii !...

NASTASIA (*cu teamă*): Nu ! Mi-l goneşti, tocmai acum cînd... (*Încearcă să fie liniştită şi, către Luca Lacrimă.*) Pune ţuica pe masă, micule. Aşa. Spune-i dom-

nului Vulpașin că-i mulțumim pentru merele trimise și... îl rugăm să vie să le mîncăm împreună !...

SORCOVĂ : Să nu-l chemi, că-i primejdie...

NASTASIA (*îl stăpînește cu privirea*) : ...că Ion Sorcovă era beat și-a pălăvrăgit multe, dar Nastasia e limpede la cap și știe ce spune !

LACRIMĂ : Bine, săru' mîna !

NASTASIA : Stai, băiatule. Stai să... (*Caută, în buzunar, apoi sub mușamaua mesei ; tristă.*) Îți rămîn datoare un gologan, că n-am acum. Cum te cheamă, să te țiu mîntre ?

LACRIMĂ : Luca.

(*Nastasia și Sorcovă : surprinși.*)

NASTASIA : Auzi. Ai auzit ?

SORCOVĂ : Tot așa era și Luca, săracu — acu cincisprezece ani, cînd l-ai adus la noi...

NASTASIA : Dragul de tine ! (*Îl apropie, îi prinde capul în palme și-l privește îndelung, cu dragoste.*) Te cheamă Luca ! (*Îl strînge la sîn.*) Luca ! Tu, cel de-acum cincisprezece ani ! (*Îl dezmiardă.*) Dragul de tine ! Al cui ești, micule, unde stai ?

LACRIMĂ : Stau pe la oameni, că le car apă și le sparg lemne, le spăl vasele...

NASTASIA : Și te cheamă Luca !

LACRIMĂ : Da ! Cînd mă prind pe maidan, haimanalele mă poreclesc Lacrimă, fiindcă plîng ușor...

NASTASIA : Plîngi ușor ! Săracule ! Și de ce plîngi tu ușor ?

LACRIMĂ : Știu eu ? Mai ales cînd mă bate Vulpe ! Am noroc cu Leana, că-l ia la goană cu pietre, cînd vrea să dea-n mine...

NASTASIA (*ochii în gol, retrăind alte vremuri*) : Vulpe ! Și te apără Leana... Săraca Leana, ce-o așteaptă ! Să mai vii pe la noi, micule : să mîncîci, să dormi. Acum du-te și spune-i lui Vulpașin că-l așteptăm.

LACRIMĂ : Săru' mîna ! (*Iese.*)

SCENA III

NASTASIA, ION SORCOVĂ

NASTASIA (*schimbare, veselie nervoasă, neliniște; umbra de colo pînă colo și caută*): N-ai văzut oglinda?

SORCOVĂ (*pe pat și se uită îngîndurat la ea*).

NASTASIA: Parcă era la fereastră, adineauri.

SORCOVĂ (*gest: o fi fost...*).

NASTASIA (*iși aduce aminte și caută, grabnic, în cutia mesei*): Uite-o! (*Se privește în oglindă, scoate din cutia mesei: pudră — într-o hîrtioară — și foaie roșie; iar se uită în oglindă și se întristează.*) Nu-i așa că m-am urîțit? Și-am îmbătrînit, m-am zbir-cit la ochi...

SORCOVĂ (*tace*).

NASTASIA (*îl privește*): De ce taci? Vreau să fiu frumoasă! Vine Vulpașin și vreau să fiu frumoasă...

Ce te uiți așa la mine? (*Ris chinuit.*) Parc-ai fi o curcă plbuată!

SORCOVĂ (*oftează și nu-și ia ochii de la ea*).

NASTASIA (*se pudrează, cu batista; udă foaia și-și înroșește buzele*).

SORCOVĂ (*fluieră a pagubă*).

NASTASIA (*o doare*): De ce fluieri?

SORCOVĂ: Abia o săptămînă! Abia o săptămînă, și...

NASTASIA: Ce vrei să spui?

SORCOVĂ (*nu mai poate răbda*): ...Că ori pe mine m-a-ntors Dumnezeu cu capu-n jos și văd lumea de-a-ndoaselea, ori tu ești scrîntită la cap!

NASTASIA (*tristă, mototolind foaia roșie*): Ai să mă-ngropi și...

SORCOVĂ: Ba să mă ferească Dumnezeu!

NASTASIA: Ai să mă-ngropi și n-ai să mă-nțelegi...

SORCOVĂ: Păi bine, Nastasio: abia o săptămînă de cînd l-ai îngropat pe Luca și te măscuiești! Cînd l-ai văzut mort, mușcai masa de durere și-acu, te măscuiești...

NASTASIA (*în picioare, lovind cu pumnul în masă*):
Proști! (*Lacrimi.*) Sunteți răi pentru că sunteți
proști!...

SORCOVĂ: Mai bine prost, decât netrebnic! (*Iese trin-
tind ușa după el.*)

NASTASIA (*cu fața la ușe; îi tremură umerii; ride ori
plînge sau poate: ride și plînge*): Tătucule, săra-
cule...

SCENA IV

NASTASIA, LUCA LACRIMĂ

LACRIMĂ (*grabnic, prin întredeschizătura ușii*): Vine!

NASTASIA (*automat, ascunde pudra și oglinda în cutia
mesei*).

LACRIMĂ: ...I-am spus așa cum ai zis matale și... vine!

NASTASIA (*neliniște, mai mult cu gestul*): Bine, plea-
că!...

(*Luca Lacrimă: iese.*)

NASTASIA (*pași instinctivi spre ușe; îl aude pe Vul-
pașin afară și s-a oprit brusc; repede și închide ușa
bucătăriei; a rămas cu mîna pe clanță și ochii la
Vulpașin, care intră și, de asemenea cu mîna pe
clanță, a rămas cu ochii la Nastasia. Clipă mută de
luptă cu sine pentru fiecare.*)

SCENA V

NASTASIA, VULPAȘIN

NASTASIA (*iși înghite lacrămile*): ...Îmi auzi inima, Vul-
pașine?

VULPAȘIN (*mai mult durere decât amărăciune*).

NASTASIA: ...o săptămînă-ntreagă și să nu-mi auzi
inima cum te strigă pe nume!

VULPAȘIN (*nu amenință, suferă*): Am venit să-ți spui că
dacă nici acu nu vrei să fii nevasta mea, te omor!

- NASTASIA (*clocot și un pas spre el ; repercutiune ; ris înginat și atitudine umilă*): Te-am chemat să te-ntreb dacă mai vrei să mă iei de nevastă.
- VULPAȘIN (*prostit*): Nastasio ! Tu, dacă... și eu...
- NASTASIA (*satisfacție ascunsă ; expresie mată*): Nu stai ?
- VULPAȘIN : Ba da, eu... (*Nu știe ce să facă cu pălăria și vrea să se așeze pe scaun.*)
- NASTASIA : Nu acolo ! Aici, aproape, lângă mine...
- VULPAȘIN (*se supune ; pe pat, cu palmele pe genunchi și ochii în pământ*).
- NASTASIA (*alături de el, în aceeași atitudine*): De ce n-ai mai venit pe la noi ?
- VULPAȘIN : Eu, bolnav... și...
- NASTASIA : Am auzit. Ce brodeală ! De câte ori am nevoie de ajutorul cuiva, se-mbolnăvește... (*Repede.*) Știi că l-a prins pe unu la Giurgiu, care...
- VULPAȘIN (*uită de el și, stăruitor aplecat spre Nastasia*): ...care ?
- NASTASIA (*nemișcată, abia deschizînd ochii, cu ris murmurat între dinți*): Parc-am fi în fața judecătorilor ! Așa stăm : unul lângă altul — iar acolo, înainte : procurorii ! Îi aud cum mă osîndesc : „Vulpașin a fost bun și te-a iubit cu dragoste de ciine, Nastasio ! L-ai palmuit și l-ai gonit iar el s-a întors, Nastasio — s-a-ntors și te-a iubit cu dragoste de ciine“... (*Îl privește pieziș.*) „Nu ciine care mușcă ! Un ciine care ți se gudură la picioare“...
- VULPAȘIN (*aspiră adînc*): Ciinele, după cum vrei : mușcă sau se gudură !
- NASTASIA : Te-am bătut și n-ai mușcat. (*A închis ochii umilă.*) Bate-mă și tu, Vulpașine, că merit.
- VULPAȘIN (*o sărută pe timpică, sfielnic*).
- NASTASIA (*simte arsura buzelor lui și are un gest de oroare*): Mmm ! (*Stăpînit repede și, suris.*) Dra-gule !... Te-am chemat să vorbim, să ne-nțelegem. (*Oftat fals.*) De-aș fi fost cununată cu Luca, logodită sau numai ibovnică de i-aș fi fost, era altceva : șase săptămîni de doliu, lacrimi... Așa, nu mă simt legată cu nimic.
- VULPAȘIN (*nădejde*): ...care va să zică ?

NASTASIA (*întoarce capul spre el, încet, cu privire de sfinx...*).

VULPAȘIN (*nu-i poate suporta privirea și, în timp ce...*)

NASTASIA (*se ridică de pe scaun*)

VULPAȘIN (*coboară ochii și se face mic*).

NASTASIA (*pași leneși spre fund; s-a oprit și întoarce numai capul*): Vrei o țuică ?

VULPAȘIN : Nu, eu...

NASTASIA : Un măr ?

VULPAȘIN : Nu.

NASTASIA (*oftat fals*): Altceva n-am, că sunt fată săracă... (*În fund, rezemată de zid și se uită la Vulpașin, fix : bărbia în piept, brațele în lături, palmele lipite de zid, cu degetele răsfirate.*)

VULPAȘIN (*se ridică să plece; îl apasă pe umeri privirea și tăcerea Nastasiei; încovoiat, cu pași nesiguri, spre ușe; a deschis-o*).

NASTASIA (*nemișcată*): Mai stai !

VULPAȘIN (*bîiguie*): Nu, eu... Mai am să mă duc la... și... Când să mai viu ?

NASTASIA (*îi șuieră la ureche, stăruitor lipită de el*): Miine ! Oricînd ! (*Degetul pe buze.*) Sst ! Și nu spune nimănui : peste două săptămîni facem n u n t a !...

TABLOUL VIII

După două săptămîni : același decor, noapte, în ajunul nunții.

ION SORCOVĂ, LUCA LACRIMĂ, NASTASIA

SCENA I

SORCOVĂ, LUCA LACRIMĂ

În bucătărie, lampa aprinsă. În scenă, numai lumina ce vine din bucătărie, prin ușa întredeschisă. Ion Sorcovă e lungit în pat, cu palmele sub cap. Luca Lacrimă stă pe scaunul de curelărie, cu coatele pe gîtul scaunului și capul culcat pe brațe.

Cîteva clipe după ridicarea cortinei, liniște.

SORCOVĂ : Mă, Luca ! Dormi ? Luca !

LACRIMĂ (*răspunde tîrziu, cu pleoapele grele de somn*) :

Poftim.

SORCOVĂ : Dormi ?

LACRIMĂ : Nu.

SORCOVĂ : Nici de mine nu se prinde somnu (*cască*) d-afurisenie ! Stau cu ochii-n tavan și mă gîndesc la Luca. Nu tu ! Luca de la cimitir... Ce-i viața omului, mă ! Ca ou... Nu știu ce-o fi, că de-o săptămîină numai pe el îl visez. Și nu blînd, cum era ! Mînios ! Dă cu pietre după mine și mă-njură... Săracu ! (*Pauză.*) Dormi ? (*Pauză.*) Luca !

LACRIMĂ : ...Poftim.

SORCOVĂ : Da' ce-i cu tine ? Ce faci acolo, de nu m-auzi ?

LACRIMĂ : Nimic. Mă gîndesc la ce-ai spus matale.

SORCOVĂ : Nu te mai gîndi, mă ! Dă-le încolo de gînduri, că uite-n ce hal m-au adus pe mine... Taăre sunț amărit, mă țincule ! Foaie verde și-o castană, lua-m-ar dracu de pomană ! Eu sunt ăla... Mult am muncit și m-am străduiț și cu nimic nu m-am ales. Luca mort, Nastasia... Măă, Luca puiule, că-mi vine uneori să mă cert cu cămașa de pe mine... (*Își șterge lacrămile.*) La urma urmii : geaba vii, geaba te duci, geaba rupi bieții papuci ! Vreau să spui că de-a surda mai latru. Luca nu-nvie ! (*Obidă.*) Stă cu țărîna-n gură și-l latră cățelu pămîntului...

LACRIMĂ (*legănat de somn*) : ...Îl... latră... cățelu... pămîntului...

SORCOVĂ : Adică stai, mă : acu nu-l latră, că nū-i în cimitir.

LACRIMĂ : Păi... dacă-i îngropat, cum nu-i în cimitir ?

SORCOVĂ : Fiecare mort cu sorocu lui, picuile ! Vreme de-o lună, mortu iese-n fiecare noapte din groapă și se duce la casa unde-a stat, sau la casa ibovnicii. Știi tu unde-i Luca-n clipa asta ? Ori e abur și pluțește pe sub streășină... (*Luca Lacrimă : întoarce repede capul spre fereastră.*)... Ori stă lîngă noi : umbră — și ne ascultă. (*Luca Lacrimă se strînge în haină.*) Ce stai așa ? Mî se pare mie că ți-e frică !

(*Pauză.*)

LACRIMĂ : Și... de ce umblă morții noaptea ?

SORCOVĂ : Păi, de ! Uneori, li se face dor de noi, Sau... i-apasă pămîntul prea greu și ies să mai răsufle. Alteori, cînd nu le dă rudele de pomană, li se face foame. Sau, cum am spus : li-e dor de noi !... La o săptămină după moartea Frosii mele, m-am pomenit cu ea în casă.

LACRIMĂ (*trebuie să fie palid*) : Nene...

SORCOVĂ : Avea buzele pline de pămînt și, cînd mergea, se clătina casa, îi făceau oasele : trosc, trosc ! din incheieturi...

LACRIMĂ : ...aprinde lampa, nene !

SORCOVĂ (*ride blind*): Suflețelu moșului! Vino-ncoa, dacă ți-e frică.

LACRIMĂ: Unde ești? (*Se apropie de Sorcovă, cu brațele întinse: antene în întuneric; s-a lovit de un scaun și încremenește.*) A! (*Scaunul a căzut.*) Nene!...

SORCOVĂ: Un scaun, picuile! Nu te speria, mă, uriașu moșului! Nu-i nimica...

LACRIMĂ (*s-a ghemuit lângă bătrîn*): Mi-e frig!

SORCOVĂ: Cum tremări! Fii fără frică, țincule! Morții sunt oameni cumsecade, mă! Uite, ca să vezi cu Frosa mea, de-o pildă... Se oprise colo, pe scaun. Încremenisem. „Ce-i cu tine, Froso?” „Ce să fie, Ioane, am mai venit și eu pe-acasă”... Și-am stat cu ea de vorbă, cum stau cu tine: despre Nastasia, despre găini și curelele mele, despre bobocii de rață și vecini... Știi că m-a-nvățat o doftorie, să nu-mi mai moară găinile!... Hei, numai Luca nu vine! Îl aștept, de trei săptămîni, în fiecare noapte și nu vine! Sau, dacă vine, nu mi se arată! Vede și plînge, cu ochii lui de mort, de ce vede... Da, picuile! Da, băiatule!! Vede și, blind cum îl știi, o iartă pe Nastasia...

LACRIMĂ: Nene...

SORCOVĂ: Luca, puiule, păcat mare să faci un mort să plîngă! Și Nastasia... A! nu-mi mai aduce-ă-minte... O săptămîină, mă! Nici o săptămîină, de cînd l-a-ngropat pe Luca și l-a primit pe Vulpașin în casă, a sorocit nuntă cu el peste două săptămîni! Nuntă, mă! La trei săptămîni după moartea lui Luca... Știi tu ce-i asta, suflete? Ca Vulpașin: să mă uit în oglindă și să mă scuipe...

LACRIMĂ: ...Dac-ai și matale cum plînge Nastasia la cimitir!

SORCOVĂ (*amar*): Hm! Dimineața-i duce flori la cimitir și-l plînge pe Luca, seara primește flori de la Vulpașin și stă cu el de glume... Ori e nebună, ori face pe nebuna și sunt eu prea prost ca s-o-nțeleg!... (*Exasperat, umblind prin încăpere.*) Ce-o

fi avînd de gînd, nenîşorule? Ce m-o fi fierbînd ca-n iad, nenîşorule? Ce mai caută cu flori la Luca, nenîşorule, dacă-i e drag Vulpaşin? Cum să-i fie drag Vulpaşin, nenîşorule, dacă-l plînge pe Luca şi-i duce flori la cimitir? (*Se supără.*) Să ştii c-o iau la palme! Nu mai rabd! O iau la palme şi-o dau afară! Să nu scînceşti! Să nu chemi lumea s-o scape, că te cotonogesc! Ai auzit, sfrijitule? Ai înţeles, mortăciune? Vă calc în picioare, pe amîndoi!!

LACRIMĂ (*scîncit*): Ce sunt eu de vină, dacă..

SORCOVĂ (*nu se mai poate stăpîni*): Da' eu ce sunt de vină, mă, s-ajung la balamuc? Da' ăla ce-a fost de vină, mă, să moară? Tu şi Nastasia: două Iude! Mi-e fată, c-altminteri... Plînge de ochii lumii!

LACRIMĂ (*energic*): Nu-i adevărat! (*Printre lacrimi.*) Matale nu ştii, n-ai fost s-o vezi!... Scormone pămîntul cu unghiile şi-adună ţărîna-n palme, se roagă la ea: dă-mi-l, surioară, dă-mi-l! Bate pămîntul cu pumnii: dă-mi-l, ciîne, dă-mi-l! Matale niciodată n-ai plîns așa...

SORCOVĂ (*muiat, ca un ecou*): Eu... niciodată n-am... plîns... (*Se înduioşează.*) Săraca! Bine, mă, cred — da' e vorba... (*I se umezesc pleoapele.*) Scormone pămîntul cu unghiile şi-l cere pe Luca! Cum să nu-l ceară, mă, că cincisprezece anişori... (*Dezolare.*) Da' atunci de ce umblă cu Vulpaşin, nenîşorule? De ce stă cu el de glume, nenîşorule?

LACRIMĂ (*furat*): Are planuri!

SORCOVĂ: Cum adică?

LACRIMĂ: Aşa mi-a spus: am planurile mele, Luca! Se are bine cu procurorii...

SORCOVĂ (*ars*): Îi! (*Repede, rugător.*) Spune, acadeaua moşului! Cîntă, guriţă de aur!

LACRIMĂ (*işi dă seama de gafă şi ocoleşte*): A! nu... nimic...

SORCOVĂ (*dojană blîndă*): Aha! Faci pe nebunu... Vezi, d-aia n-au ȝiganii biserică! Aştepti să-ţi dau în genunchi, să te rog... Nu te rog, mă! Taci tu, tac

și eu : scurtă socoteală... (Se așază pe scaun și, ca să arate că-i nepăsător, îngină o frîntură de cîntec ; nu mai poate să rabde și, brusc, rugător.) Nu mă chinui, mă, Luca puiule ! Spune, omule, că-mi fierb măruntaiele de nerăbdare !

LACRIMĂ : Da' să nu-i spui, să nu mă dai de gol !

SORCOVĂ : Asta-i acu ! Ce dracu, suntem oameni în toată firea !

LACRIMĂ : Bine. Uite cum : am fost cu țața Nastasia, într-o zi, la o casă mare, de piatră, la gîrlă. Zicea c-o cheamă procurorii.

SORCOVĂ : Pe Nastasia ?

LACRIMĂ : Ihi.

SORCOVĂ : Și ?

LACRIMĂ : Nu știu, c-am stat la ușă. Cînd ne-am întors, pe drum, țața Nastasia cînta așa : procurorii, gîndaci proști...

SORCOVĂ : Ia uite, procurorii, săracii !...

LACRIMĂ : Azi, la prînz, iar au chemat-o. Și s-a dus.

SORCOVĂ : La procurori ?

LACRIMĂ : Ihi.

SORCOVĂ (*însuflețire crescîndă*) : Păi, dacă-i la procurori... Dacă-i la tribunal, vezi bine că... (*Fericit.*) Ia uite comedie, nenisorule !... Luca, puiule, crește inima-n mine ca un dovleac... Păi, dacă-i dusă la procurori... Da, da, să nu te miri ! „Vulpașine dragă, Vulpașine scumpule“... să nu-l scape din mîină, și noaptea asta sau mîine, cînd o fi nunta mai aprinsă, pac : procurorii ! „În numele legii și... așa și pe dincolo ! Tu ești in-di-vi-dul Vulpașin ?“ „Eu“... „Îmi pare bine de cunoștință ! Treci la dubă“...

Și gata tocana ! Sigur, e la mîntea cocoșului... (*Nu mai știe ce face de fericire.*) Luca, puiule, adu lampa, să ne bucurăm pe lumină, s-o primim pe Nastasia cu lumină. La-ntunerice și bucuria e oarbă... (*Intră repede în bucătărie și se aude.*) Și eu, care bănuiam...

SCENA II

SORCOVĂ, LUCA LACRIMĂ, NASTASIA

NASTASIA (*s-a oprit în prag și închină*): Ce-ntuneric!
 SORCOVĂ (*intră, din bucătărie, cu lampa aprinsă*): ...și eu care credeam că Nastasia plînge de ochii lumii (*a pus lampa de masă*) și face nuntă cu... (*O vede pe Nastasia și, admirativ.*) Brava! Bine-ai adus-o din condei! Brava, Nastasio!

NASTASIA (*o miră și o doare fericirea lui Ion Sorcovă*).
 SORCOVĂ (*i se risipește entuziasmul, și luptă să-l adune, ride în silă*): Ei, lasă, nu te mai face n-aude-n-a-vede, că pricepem noi! Bănuiam eu! Bănuiam eu că pui ceva la cale!... E bine ce faci! Merită! Un ucigaș ca el...

NASTASIA (*a tresărit*): Care... el?

SORCOVĂ: Mă mai întrebi! El, care... adică... (*Îl strînge gulerul.*) Hm! El, care. (*Bleg, spre Luca Lacrimă.*) Ce s-o fi uitînd așa la mine, nenisorule? (*Face pe nepăsătorul și, tare, către Nastasia.*) A! nu... nu-i ce crezi tu... Luca mi-a spus numai că...

NASTASIA (*pași obosiți spre scaunul de curelărie*): Ar fi fost mai bine...

SORCOVĂ: Să... nu-mi spuie?

NASTASIA: ...să vă găsesc dormind!

SORCOVĂ: A! Da, sigur... Tocmai asta-i spuneam și lui, adineauri: hai să ne culcăm, țincule, că Nastasia are pla-nu-ri-le ei!...

NASTASIA (*cu timpiele în palme*): Ce-i dragostea pe lume! Dintr-o biată inimă face un uriaș. (*Aten-tă a închis ochii și ascultă.*) Parcă s-aude o muzică. Ba da! Ascultați. Tristă, pe urmă veselă — și iar tristă...

SORCOVĂ: Tu auzi ceva, picuile?

NASTASIA: Nu afară! Aici. (*Inima.*) Unde-i Luca, să-mi asculte inima și s-o-nțeleagă! „Ce auzi, Luca?” „Muzică de sărbătoare, Nastasio.” „Și ce vezi cînd închizi ochii, Luca?” „Stradă cu case curate, și lumină, și oameni cumsecade, soră Nastasio! Pe

strada asta o să ne mutăm, noi!“ (*Lupta cu lacrămile.*) N-o să ne mai mutăm, Ioane Sorcovă! Veneam spre casă, devreme. Mi-adusesem aminte, cînd eram mică, de mama, de Luca (*gest interior de oroare*), de nunta de mîine și m-am pomenit fugind spre Popa Nan. Vream să-l mai văd o dată. Să-l văd frumos și să mă bucur. N-am mai găsit nimic din ce-a fost odinioară! Case murdare, cu oameni răi și femei bețive ca pe la noi, noroi... (*Ca să nu plîngă, se silește să ridă.*) Proștilor! Stați ca două curci plouate și ascultați la palavrele mele...

SORCOVĂ : Să mă ia dracu dacă mai înțeleg ceva! Noi te-așteptam c-o veste bună și tu...

NASTASIA (*expansiune*): Mîine petrecem! Ești socru mare și sunt mireasă. O veste mai bună ca asta...

SORCOVĂ (*inteligent*): Nunta e una la mîină! Știu eu cu ce planuri... Da' e vorba : v-ați înțeles, nu-i așa?

NASTASIA (*clipind repede*): Cu cine?

SORCOVĂ : Cu cine! Nu te mai ascunde după deșt, că mă faci să rid! Parcă eu nu știu c-ai fost la procurori, să te-nțelegi cu ei cînd și cum să li-l dai pe Vulpașin pe mîină?

NASTASIA (*repede, ochii la Luca Lacrimă, bănuitoare*).

SORCOVĂ (*tot așa de repede*): Nu, să nu crezi! Luca... adică, mi-a spus el ceva, da' nu...

NASTASIA : Tu?

LACRIMĂ (*scîncit, vinovat*): A zis că ne bate și...

NASTASIA (*dojenitoare*): Dumneata?!

SORCOVĂ (*lovit*): Să vă bat! Inimă filotimă ca a mea, care nu sunt în stare să omor o muscă și... să vă bat! Îmi pare rău! Am zis și eu așa — ca să-mi vărs necazul, ca să... (*încurcat o clipă, apoi izbucnind*) ca să aflu, Nastasio! Ca să nu mai mă chinui, Nastasio! Că nu mai pot să rabd, Nastasio! Înebunesc! O iau la goană pe maidanuri și mă spovedesc la stîlpii de telegraf, Nastasio...

NASTASIA (*în picioare, cu brațele grele în jos și se clatină*): Noapte bună, Luca!

(*Lacrimă : în bucătărie, cu pași ușori.*)

SCENA III

SORCOVĂ, NASTASIA

NASTASIA : Ioane dragule, noaptea asta e ultima... e ultima noapte pe care-o mai petrecem împreună. (*Repede, silindu-se să ridă.*) De ce te uiți așa ? Miine plec cu Vulpașin la el acasă, nevasta lui...

SORCOVĂ (*îi vine amețeală*) : Ii ?

NASTASIA : ...sau, poate, murim unul din noi !

SORCOVĂ (*i-a venit inima la loc*) : Asta mai curînd !

NASTASIA : Miine, n-o să mai fim singuri, poate, n-o s-avem vreme și... mai bine acum : să vorbim ce mai avem de vorbit și (*îi sărută mîna, repetat*) să ne împăcăm.

SORCOVĂ : Nastasio !

NASTASIA (*nu-și mai poate stăpîni lacrămile și-l îmbrățișează*) : Milă mi-e de matala, Ioane dragule ! Tătucule ! Blîndule ! Că te las singur...

SORCOVĂ (*plîngînd*) : Inimioara tatii, inimioară !

NASTASIA : ...că te las singur, bunule ! Să nu mă blestemi miine ! Să mă-nțelegi și să mă ierți... (*Trece repede de la plîns la ris și voit copilăroasă.*) ...Ți-a-duce aminte, bunule, cînd eram mică ? Niciodată n-am ocolit pe potecile oamenilor. Am mers drept : peste maidane, peste garduri, prin curțile oamenilor, peste vagoane — cînd era tren de marfă-n barieră — drept ! Într-o zi, un urs în curmezișul uliții. Îl pusese ursarul să facă comedii fără perdea și s-adunase mahalaua, nu mai aveam pe unde să trec. Am strigat : dă lighioana la o parte ! Iar ursarul a ris ; treci, dacă-ți dă mîna... — în batjocură. Hm ! M-au fript scînteile-n ceru gurii, cînd am scrișnit !... Un pas și-am înfipt călcîiu-n burta ursului. Lighioana a încremenit, speriată : țiganul s-a rezemat de gard, iar lumea a rămas cu gura căscată. Eu am trecut dincolo rîzînd !...

SORCOVĂ : Bine, asta... Nu-nțeleg de ce-mi spui...

NASTASIA : Ca să-ți aduci aminte cine sunt și să-nțelegi de ce fac miine nuntă cu Vulpașin.

- SORCOVĂ (*sigur*): Am înțeles de când mi-a spus Luca
Lacrimă : ca să-l dai pe mina procurorilor !
- NASTASIA (*bucurie aprinsă în priviri*): Și dacă nu-l
dau ?
- SORCOVĂ (*prostit*): A-adică cum ?
- NASTASIA (*mai aprinsă bucuria în priviri*): Dacă fac
nuntă cu Vulpașin tocmai ca să nu-l dau pe mina
procurorilor ?
- SORCOVĂ : Nastasio, nu ți se pare ție că să-nvrștește
casa cu noi ?
- NASTASIA (*lingă el, precipitând cuvintele*): Matala
nu-nțelegi că m-am avut bine cu procurorii toc-
mai ca să-l scap pe Vulpașin din gheara lor ?
M-au chemat, la-nceput : să ne spui cine-l duș-
mănea pe Luca, în mahala ! Am înțeles că, ve-
nind procurorii în mahala, ar da de Vulpașin și :
în mahala nu cred, domnule procuror, că Luca nu
era om să aibă dușmani. S-aude că la fabrică, un
hamal care-l știa cu parale la el... (*O îngină risul.*)
Două săptămâni și-au pierdut vremea arestînd ha-
malii. Azi m-au chemat iar...
- SORCOVĂ (*nu mai poate răbda*): Și tot așa, nu l-ai
spus ! Brava ! Adio și n-am cuvinte, c-am înțeles !
Ți-o spui verde : mi-e scîrbă ! Plîngi de ochii lu-
mii ! Nu l-ai iubit pe Luca !
- NASTASIA (*rănită*): Eu ?
- SORCOVĂ : Nu l-ai iubit pe Luca ! Pe Vulpașin îl ai
drag...
- NASTASIA (*țipă*): Îl urăsc !
- SORCOVĂ : Minți ! Ai să-i fii nevastă.
- NASTASIA : Nu-i adevărat ! Fac nuntă ! Atît ! Miine !
Atît ! Nu fac nuntă ca să-i fiu nevastă...
- SORCOVĂ (*il înfioară bănuiala*): Nu cumva... ai de gînd
să-l omori ?
- NASTASIA (*surprinsă, s-ar părea că întrebarea lui Ion
o înveselește lăuntric, îi întinde, cu gest liniștit,
cuțitul lui Vulpașin*): ...ca să fii sigur că nu-l o-
mor !
- SORCOVĂ : Atunci ?
- NASTASIA (*crește*): Am o armă mult mai puternică !
- SORCOVĂ (*moale*): Livolver...

NASTASIA (*crește și se bucură*): Mult mai puternică și mai chinuitoare pentru Vulpașin!

SORCOVĂ : Otrava ?

NASTASIA : Dragostea lui !!

TABLOUL IX

Același decor, în dimineața nunții.

În ferestre, perdea neagră sau de culoare închisă. Afară a răsărit soarele, de mult, dar lumina lui luptă zadarnic să străbată în casă prin negrul perdelei. Lampa fumegă pe masă.

NASTASIA, VULPAȘIN, LUCA LACRIMĂ, VECINA,
ION SORCOVĂ

SCENA I

NASTASIA, VECINA

NASTASIA (*pe pat — a stat toată noaptea de veghe*).

VECINA (*intră, gătită cu ce i s-a părut mai frumos și mai nou prin vechiturile de acasă; s-a oprit în prag, mirată*): Brava, lume! Ziua nunții și dormi... (*Dă perdeaua jos, inundă lumina. Vecina o vede pe Nastasia.*) Eee, aici erai? Da' ce, păcatele mele? Ia uite, lampa aprinsă. Soare ca un călifar afară și tu stai cu lampa aprinsă... (*Stinge lampa și deschide ferestrele.*) Să lași deschis, să iasă găzăria asta! Ce-i cu tine, de ce stai ca o curcă plouată? Hai, soro, mișcă! Doamne, Maică Precistă, ce oameni! Parc-ai fi pironită-n pat. Și vecinul Ion... (*Bate cu pumnul în ușa bucătăriei.*) Hai, mă, socru mare! Vecine! (*Întredeschide ușa, fără să privească înăuntru.*) Mă, vecine! Bine-ți pare, socru mare — c-ai să mori de gălbinare... N-auzi? Da' greu mai doarme... (*Privește în bucătărie.*) Nu-i aici. Mă lași să latru la lună... (*Trîntește ușa, supărată.*) Așa nu merge! Dacă-i vorba să muncesc

numai eu, mă lipsesc de socrie, Nastasio maică!
Tu singură ai venit să mă rogi să ții loc de soacra mare, că ești mireasă fără mamă...

NASTASIA (*a tresărit, când a trîntit Vecina ușa; se regăsește*): Nu te supăra, vecină! O să vie! S-a dus... mi se pare că s-a dus... Nu știu, nu mi-a spus unde, da'... o să vie!

VECINA: Nici Luca Lacrimă nu-i aici? Să spele lingurile, să care apă...

NASTASIA: O să vie și el! L-am trimis eu, pînă la... (*Gata s-o asculte.*) Pînă una alta, eu, dacă vrei...

VECINA: Tu să fii cuminte și să-ncepi să te gătești! Nunta, la mahala, e „satură golani“, Nastasio! Acu-ncepe să pice lumea. Nu șade frumos să te găsească... Ia uite hal pe tine! Parc-ai fi scoasă din spital! Mă prind că toată noaptea n-ai dormit.

NASTASIA: Ba da, eu...

VECINA: Taci că minți! Mie să nu-mi spui! Parcă eu, în noaptea din ajunu nunții... (*Năpădită de amintiri frumoase.*) Uite, parcă mă văd! Toată noptica n-am închis ochii. Stam lingă sobă — că era iarnă — și mă gîndeam, mă gîndeam, mă gîndeam... Zău că mi-era frică, Nastasio! Că nu-l iubeam. Mă cununa popa cu Dumitrache și eu mă gîndeam la Fănel... Ah! Ce flăcău era Fănel... Și-acu mă seacă la inimă cînd mi-aduc aminte. Ei, da'... cînd a fost la o adică, n-am avut ce face! Închizi ochii și taci. Datoria te calcă...

NASTASIA (*gîndul o chinuie de mult și nu-l mai poate reține*): Ce-ar fi să nu mai vrea Vulpașin, să-n-toarcă nunta, sau...

VECINA (*o umflă risul*): Zău, că ți-o spui verde: proastă ești, Nastasio! Păi Vulpașin, abia așteaptă... Hm! Auzi colo! Care-i ăla nebun să zică nu, cînd se gîndește... Mie-mi spui? El nu știe cum să se roage la Dumnezeu să se facă noapte mai repede și tu dai zor cu-ntors și... A! Că miine sau poimiine o să facă pe nebunu, asta da! Da' pentru azi și la noapte garantez eu pentru Vulpașin!...

NASTASIA (*bucurie stîngace*): A, da, sigur... pînă miine e vorba! Vreau să spui că... (*Muzical, cu ochii*

în gol.) Ehei, e așa de mult până mâine!... (*Por-nire.*) Azi, vecină! Azi, numai! Să-l țiiu lângă mine, al meu... (*Palma pe frunte.*) Nu-i așa că sunt nebună! Știi de ce n-am dormit azi-noapte? Mi-a fost frică să nu mor...

VECINA : Ce să faci ?

NASTASIA : Așa : să adorm și să nu mă mai deștept. Sau : să cadă ceva peste mine și să mă omoare. Sau... (*Vecina ride zgomotos.*) Oof ! Nu mai rîde, vecină !

SCENA II

NASTASIA, VECINA, LUCA LACRIMĂ

Lacrimă : intră cu un braț de crizanteme albe

VECINA : Da' ce-i risipa asta de flori, piciule ?

NASTASIA (*repede*): A ! nu, eu, pentru mine... Nu-i așa că-i frumos să-mpodobim casa cu ele !

VECINA : Te cred ! Brava, bine faci ! (*Și, brusc, energică.*) Acu la treabă ! Tu, piciule : cară apă, sparge lemne și fă focu, mătură-n curte, spală vasele, ia o cîrpă și șterge geamurile, adu o roabă de nisip de la canton și presară-l, dă fuga la lăutari și adu-le aminte să vie la nuntă, aruncă gunoiu din fund la groapă, scutură preșurile și..

LACRIMĂ (*exasperat*): Ho, bre, că n-am zece mîini !

VECINA : Gura ! Că te lovesc la muzică!... (*L-a dat afară.*)

SCENA III

NASTASIA, VECINA

VECINA (*în ușe*): Uf ! una o făcurăm... Și-acu : tu, Nastasio, la găteală ! Eu să fac paturile, dincolo. Nu sta, soro, că s-aprinde carnea pe mine cînd mă

gîndesc ce de treburi avem ! (A intrat în bucătărie și i se aude glasul.) Ia uite ce-i aici ! Parc-au dormit porcii ! Doamne, Maica Domnului, că rău e să fii soacră mare...

SCENA IV

NASTASIA, SORCOVĂ

NASTASIA (a rămas cîteva clipe cu ochii la ușa bucătăriei, prudentă ; repede, la masă și adună florile, le face mănunchi la sîn ; încă o dată, ochi prudenți la ușa bucătăriei ; apoi, pași grabnici spre ieșire ; s-a oprit tresărit, pentru că)

SORCOVĂ (e în prag și o privește, mut).

NASTASIA (s-a lipit de zid și încearcă să ascundă florile).

SORCOVĂ (înțelege unde se duce Nastasia și clatină capul, amar).

NASTASIA : ...bănuiești de ce umbli și după cine. Ține minte, Ioane dragule ! De mă vinzi lui Vulpașin îmi sparg tîmplele de ziduri, în fața dumitale ! (Sorcovă încearcă să spuie ceva.) Atît ! (Și fuge afară.)

SCENA V

SORCOVĂ, VECINA

SORCOVĂ (ochii după Nastasia, trist ; ciudă și încleștează pumnul) : A ! inimă de doi stăpîni...

VECINA (vine din bucătărie) : Brava ! Eu nu mai știu ce să fac de treburi și dumneata îmi umbli hai-hui prin mahala. Frumos...

SORCOVĂ : Du' și te culcă, dacă ești proastă !

VECINA : Uuu ! Mă vecine, că zdrențăros mai ești la gură...

SORCOVĂ (*arătându-i afară, după Nastasia*): O vezi? Nastasia. Face nuntă pentru Vulpașin și-i duce flori lui Luca, la cimitir. Știi ce-i asta? (*Clocot, se stăpînește.*) Cu o floare, vecină, nu ștergi o lacrimă! Lacrima de mort, mai ales... Că Luca, săracu, acolo unde e, plînge azi! Se zvircolește-n pămînt, de scîrbă și mă cheamă: taci, Ioane, o lași să facă nuntă! (*Iși șterge lacrămile cu mîneca.*) Și eu tac, ca un nemernic, o las să facă nuntă...

VECINA: Tinerețe, mă vecine! Parcă noi am fost altfel. (*Oftat.*)... Mă cununa popa cu Dumitrache și eu mă gîndeam la Fănel...

SORCOVĂ (*mormăit*): Fi-ți-ar Fănel al dracului! Țara piere și baba se piaptănă! (*Nestăpînit.*) Aici e vorba de obraz și de inimă, soacră mare! Aici e vorba că nunta pe care-a pus-o Nastasia la cale... (*Se stăpînește și, în trecere.*) Am fost la Vulpașin, să vorbim. Nu era acasă... Nu rabd, nu pot să rabd cînd mă gîndesc că Vulpașin...

VECINA (*privire piezișă, caiafă*): Adică... cum? Ce-i cu Vulpașin?

SORCOVĂ: A! nu, nimic, așa...

VECINA: Trebuie să vie p-aici. E datoria lui. Ginerica vine-n dimineața nunții și-i întrebă pe socri: ce mai trebuie, ce s-a făcut și ce nu s-a făcut? Pe urmă, pe mireasă: ce-ți mai poștește inimioara? Asta, dacă vrea s-arate că-i om cu scaun la cap...

SORCOVĂ: I-am lăsat vorbă, la o vecină: cum o veni, să-i spună că-l chem.

VECINA: Bun. Pînă una alta, dă zor și te-mbracă.

SORCOVĂ: Ce să fac?

VECINA: Ești socru mare. Ai haine noi, cumpărate de Vulpașin. Îmbracă-te.

SORCOVĂ: ...Du-te, domnule, dracului și lasă-mă-n pace! (*Tare, lovindu-se cu pumnul în piept.*) Eu să mă gătesc și să benchetuiesc, iar Luca doarme cu țărina-n gură și...

VECINA (*scurt*): Eee, ba vezi c-o să ne punem cenușe-n cap! (*Iese, i se aude glasul din curte.*) Hai, omule, că de cînd te-așteaptă.

SCENA VI

SORCOVĂ, VULPAȘIN

VULPAȘIN (*intră vesel; a fost la bărbier și e îmbrăcat cu hainele de ginere, dar n-a pus gulerul și cravata*): Săru' mîna, tată socrule!

SORCOVĂ (*nu-i întinde mîna*).

VULPAȘIN (*retrage mîna și i se risipește bucuria*): Da'... ce-i cu... matale?

SORCOVĂ: Închide ușa!

VULPAȘIN (*începe să închidă ușa ce dă în curte; i se pare glumă purtarea lui Ion Sorcovă*).

SORCOVĂ: Și p-aia!

VULPAȘIN (*începe să închidă ușa de la bucătărie; cu fiecare pas, bucuria se schimbă în bănuială, din ce în ce mai pronunțată, iar pasul i se face din ce în ce mai rar, mai prudent; ultima ușă a închis-o fără să-și ia ochii de la bătrîn*).

SORCOVĂ: Stai!

VULPAȘIN (*se supune*): Ai să-mi... spui ceva?

SORCOVĂ: Așa mi se pare... (*Pași rari, prin încăpere, cu ochii în pămînt*.)

VULPAȘIN (*îl urmărește cu coada ochiului, îl încearcă risul — ris palid, silit, sfărîmat între dinți*): Drag mi-ești, Ioane nene! Mai ales cînd vrei matale să faci pe...

SORCOVĂ (*s-a oprit în fața lui și-l privește, scrutător*).

VULPAȘIN (*nu-i suportă privirea și se frămîntă*): Nu te mai juca, nu mă chinui...

SORCOVĂ: ...Adineauri, să te fi găsit, s-alegea prafu de amîndoi! Zi bodaproste c-ai scăpat! Acu, e altceva. Să vorbim în tihnă, ca să ne-nțelegem în tihnă... Pîn-acu trei zile, Vulpașine, eu n-am știut de nuntă.

VULPAȘIN: Mi-a spus Nastasia că...

SORCOVĂ: S-o lăsăm pe Nastasia! Cu tine vorbesc. Azi-noapte am stat cu ea de vorbă și mi-a spus că din dragoste pentru tine...

VULPAȘIN (*se bucură*): Da.

- SORCOVĂ : ... Te bucuri, ai ? Bine-ar fi să mă bucur și eu, să am de ce să mă bucur ! Vulpașine, l-am crescut pe Luca...
- VULPAȘIN (*tresare*) : Tț ! Lasă-l pe Luca...
- SORCOVĂ : ...l-am crescut pe Luca, Vulpașine, de când era de-o șchioapă. Eu l-am cules de pe maidanuri, eu i-am dat piine să mănince, eu l-am mîngîiat și l-am culcat în așternut curat, mie-mi creștea inima de bucurie cînd îl auzeam că-mi zice tată...
- VULPAȘIN (*ghemuit pe scaun*) : Taci, Ioane nene, taci !
- SORCOVĂ : Mă bucuram să-l văd ginerele Nastasiei, iar tu l-ai omorît, Vulpașine.
- VULPAȘIN (*capul sub crucea brațelor, ca și cum ar voi să se ferească de cuvintele lui Sorcovă : lovituri de ciocan în frunte și din spaima de a se vedea descoperit*) : A !... (*Amuțit brusc.*)
- SORCOVĂ : Dacă Nastasia a putut să uite, eu nu pot, Vulpașine !
- VULPAȘIN (*bîguie, cu priviri rătăcite*) : Fă-ți pomană și... Cum, de unde ? Eu, Luca ? Nu ! Nu știu !... (*Repede.*) Nastasia știe ?
- SORCOVĂ (*a stat mult la cumpănă*) : Nastasia... nu... știe, da'... e vorba...
- VULPAȘIN (*se regăsește*) : Dacă Nastasia nu știe, atunci...
- SORCOVĂ : ...da' e vorba că eu nu rabd : ori nu se face nunta...
- VULPAȘIN (*se încruntă*) : Ești nebun ?
- SORCOVĂ : ...ori nu mă rabdă inima și strig, cînd o fi nunta-n toi, cine-i ucigașul !
- VULPAȘIN (*în picioare*) : Eee ! că te fac piftie...
- SORCOVĂ : Ucigaș ! Ucigaș ! Ucigaș !!!
- VULPAȘIN (*acoperind cuvintele lui Sorcovă*) : Da ! Da ! Da !!! Eu l-am omorît ! Și toată lumea ar fi-n drept să-mi strige ucigaș ! Oricare din oameni ar avea de ce să mă ia de guler și să mă ducă la procuror ! Ocnașu din fundu ocni, care-a omorît pe măsă și-ar avea drept să mă omoare cu pietre ! Tu nu, Ioane Sorcovă ! Tu nu, Ioane nene — c-am venit s-o cer pe Nastasia ca om cumsecade și Nastasia m-a palmuit... — că-n noaptea omorului mă du-

ceam să m-arunc naintea trenului, ca să vadă cît mi-e de dragă, și Nastasia a trecut pe lângă mine și m-a făcut ciine. Ciine, mă ! Și pe mine mă prindeau frigurile morții cînd o vedeam ! Pălmuit, mă !! Eu, care-am cotonogit o mahala-ntreagă pentru o-njurătură... Faci pe nebunu, că te doare c-a murit Luca ! Să te vedem ! Ai plîns ? Dau un pol vecinii și plînge de te seacă lă inimă... I-ai dus flori lui Luca ? De ochii lumii ! Da' omoară-te sau omoară-mă, ca să văd că te doare ! Asta-i măsura !...

SORCOVĂ (*demn de plîns*) : Cu ce ți-oi fi greșit, Doamne, de m-ai aruncat între nebuni ?

VULPAȘIN : ...Altă scăpare nu mai era ! Nu Luca ! Mama din groapă să-mi fi stat piedică, o omoram ! N-a mai fost Luca ! N-ar mai fi fost mama ! Ca un buștean în curmezișul drumului, pe care-l dai la o parte — ca să treci...

SORCOVĂ : Adu-ți aminte că e un Dumnezeu care ne vede și ne judecă !

VULPAȘIN (*fărîmă ris între dinți*) : Lasă-mă dracului cu Dumnezeu al dumitale, că de cincisprezece ani stau în cîrciumă și n-a venit nimeni, pîn-acum, să mă ia de mîină și să mă ducă la biserică !... Între Dumnezeu și Nastasia... Hm ! Nu dau vrabia din mîină pentru aia de pe gard ! (*Lîngă Sorcovă, cu bucurie lăuntrică.*) Nu vezi matală că și ea m-a ales ? Parc-a fost dinadins să-mi iasă-n drum și să mă-ntoarcă de la moarte — că numai „ciine“ al Nastasiei m-a întors ! Dovadă ? Nici o săptămînă de cînd l-a-ngropat pe Luca și m-a chemat la ea. Nici trei săptămîni și facem nunta. A ce miroase asta, socrule ? A jale după Luca sau a dragoste pentru mine ?

SORCOVĂ : ...A păcătoșenie, Vulpașine !

VULPAȘIN : ...A dragoste cum n-a mai fost pe lume, socrule ! Și vrei să ne dai peste cap ? Bătrînule !... Nu ți-e milă de matală, că te fărîm ? Nu ți-e milă de Nastasia, c-o sugrum — da' altuia n-o las !

SORCOVĂ (*cutremurat la amenințarea lui Vulpașin, apoi învins, încovoiat*) : Vulpașine, am încheiat so-

cotelile, amîndoi. Nu mi-ar fi de mine, că n-o să dea vodă cu tunu de mor... De Nastasia mă doare. Cît ar fi de păcătoasă, mă, e fata mea și n-am curaj, n-am putere... Ai spus c-o omori și, cu asta, mi-ai pus călcîiu-n piept! Mă dau la o parte. Plec. Amuțesc pentru lume.

VULPAȘIN (*se bucură*): Brava! Sărut ochii! (*Scoate un pumn de monede și i le pune în mînă, cu sila.*) Na, să nu-ți pară rău de ce faci pentru mine. Meriți atîta cinste.

SORCOVĂ (*are o clipă de revoltă și crește, încordînd pumnul spre frunte; se stăpînește și deschide pumnul, privește banii și rîde gemut, spre ieșire, cu pași impleticiți și-i scapă monedele printre degete iar risul i se schimbă în plîns hohotit*).

VULPAȘIN (*după el, să-l oprească*): Mă, nenicule! Ioane... Ioane nene! (*A rămas în prag, cu mîna întinsă după Sorcovă; o clipă de gînd și gest de nepăsare.*) A! prost bătrîn...

TABLOUL X

După-masă, același decor. Afară, lumină de soare puternic. Rînduială, curățenie. Vecina a împodobit încăperea cu flori de sorcovă. Garoafele au întinerit în geam.

NASTASIA, VULPAȘIN, VECINA, NICULINA, PARASCHIVA, IONEL, NUNTAȘI

SCENA I

VECINA, PARASCHIVA, NICULINA

La ridicarea cortinei: în curte, pian cu manivelă, vals.

VECINA (*la masă, pregătește floarea de lămîiță*).

PARASCHIVA (*lingă ea, se pudrează într-un ciob de oglindă*).

NICULINA (*la fereastră, privind afară, leagănă șoldurile în ritmul valsului din curte*): Frumoasă vreme are la nuntă !

PARASCHIVA (*dispreț*): „Astea“-ntotdeauna au noroc.

VECINA : Că bine zici ! Una ca tine sau Niculina...

NICULINA (*oftează*): Noi nu putem să ne fandosim.

PARASCHIVA : Să facem pe nebunele.

NICULINA : Suntem naturale.

PARASCHIVA : Populare...

NICULINA : ...și e rău, în ziua de azi, să fii populară !

VECINA : Cred, maică dragă, cred !

NICULINA : Noi, astea cinstite, niciodată n-avem noroc...

PARASCHIVA : Mai avea neobrăzarea să strige că l-a iubit pe Luca !

VECINA : Mde ! L-o fi iubit...

PARASCHIVA (*scandalizată*): Ce iubit, soro ?

NICULINA : Cum l-a iubit, când nici ibovnică nu i-a fost ?

PARASCHIVA (*eroic*): Păi, eu din prima noapte... numai Luca să fi vrut !...

VECINA : Cred, maică dragă, cred !

PARASCHIVA (*tristă, foarte tristă*): Dac-a fost prost și n-a vrut, ce să-i fac ?...

VECINA (*cu ochii mici*): Adică, să nu fi...

PARASCHIVA : Pui mâna-n foc !

NICULINA : Nastasia l-a stors de bani.

PARASCHIVA : Și-atît !

NICULINA : O miloagă !

PARASCHIVA : O nemernică !

VECINA (*inteligent*): Hm !

PARASCHIVA (*interesată*): Adică, să fi...

NICULINA (*de asemenea*): Nu cumva știi...

PARASCHIVA (*o mîngîie*): Noi întotdeauna te-am iubit.

NICULINA : Și te-am vorbit de bine !

VECINA : ...cred, maică dragă, cred !

PARASCHIVA (*se bucură că o să afle ceva rău de Nastasia*): Spune, vecină, spune !

VECINA : Bine. Să vă spun. Aseară...

PARASCHIVA }
NICULINA } (*bucuroase, numai urechi*): Da !

VECINA (*jalnic, cu palmele deschise spre amîndouă*):

...femeie săracă și eu, dragele mării!

PARASCHIVA (*ii dă bani*): Poftim.

NICULINA (*de asemenea*): Spune.

VECINA (*bunii în batista din sîn, cu suris ascuns*):

...Aseară, vine Nastasia la mine și mă roagă să ții loc de soacră-mare, că-i mireasă fără mamă. „Bun“ zic, și o-ntreb: „Mîncare?“ „S-a făcut, se face.“ „Vin?“ „S-a cumpărat, se mai cumpără — are Vulpașin grije!“...

NICULINA: Tot el!

PARASCHIVA: Păi sigur!

NICULINA: Gîsca!

PARASCHIVA: Fraieru!...

VECINA: „Bun, se mai cumpără“... Și-o trag la o parte:

„da' rachiu roșu s-a luat?“ A sărit arsă.

PARASCHIVA: Aha!

VECINA: La urmă, s-a făcut că rîde: „flecuri!“

NICULINA: I-auzi!

VECINA (*revoltă*): Flecuri! Rachiu roșu, fleac! Păi asta-i fala miresii, Paraschivo!

PARASCHIVA: Nouă ne spui?

NICULINA: Adică... de ce să nu...

VECINA: Aici e buba: înseamnă că se știe cu musca-n lapte! Adică: (*sentință*) a fost ibovnica lui Luca!

NICULINA (*stupefiată*): I-auzi, soro!

PARASCHIVA: Vorba mea de-adineauri: o nemernică!

VECINA: Să spui alta, mai nespuse! Ion Sorcovă nu stă la nuntă. E la circiumă. Bea și plînge. Azi-dimineață striga la Vulpașin și Vulpașin striga la el! Adică: Ion Sorcovă bănuie...

PARASCHIVA: Vorba cu musca-n lapte!

NICULINA: Ce să bănuie, soro? Știe, cum știm fiecare.

PARASCHIVA: Am văzut cu ochii mei cum îl primea Nastasia pe geam.

NICULINA: Pe Luca, nu-i așa? Parcă eu...

VECINA: Bine, așa ceva a văzut toată lumea! Da' e vorba că bătrînul bănuie că Vulpașin l-ar fi... (*Le privește cu prudență.*) Hm! La urma urmii...

PARASCHIVA (*nerăbdătoare*): Spune!

NICULINA (*de asemenea*): Vecină, matale știi că noi, întotdeauna...

VECINA : Nu ! Asta nu, maică ! N-am gust să-mi frîngă oasele Vulpașin. Treaba lor. Nu mă bag, nu m-a-mestec. Nu șade frumos, maică ! Auzi ceva ? Fă-te n-aude-n-a-vede. Taci ! Nu umbla cu vorba ! Uite, mă vedeți ? Eu așa am făcut întotdeauna...

PARASCHIVA : Auzi colo ! !

NICULINA : Parcă noi...

(*Din vals, muzica de afară atacă brusc :*

Deșteaptă-te, române !

Voci : trăiască ! Entuziasm în curte.)

VECINA : Vulpașin ?

NICULINA (*a privit afară*) : De unde ! Nastasia...

PARASCHIVA : ...Mai bine i-ar cînta veșnica pomenire !

SCENA II

VECINA, PARASCHIVA, NICULINA, NASTASIA

NASTASIA (*din curte, preocupată ; pași spre bucătărie, e îmbrăcată în șorțul negru din tabloul precedent. Odată cu intrarea ei, armonică, în curte : Valsul dimineții.*)

VECINA (*către Nastasia, scandalizată*) : Unde umbli, soro ? Nunta-n toi și tu fără lămîiță.

NASTASIA (*în treacăt*) : Mai e vreme... (*Iese, în bucătărie.*)

SCENA III

VECINA, PARASCHIVA, NICULINA, IONEL

VECINA (*privind, cu mâinile în șolduri, în urma Nastasiei*) : Hm ! O vedeți ? Mai e vreme ! Nici floarea de lămîiță nu vrea s-o puie... Asta nu miroase a

miréasă cinstită cum nu miros eu a „ațifelnic“ !
IONEL (*lavalieră pepită uriașă, pantaloni cu manșetă largă, ghetele negre, cu elastic și scîrțiiitori ; se inclină în prag, și întinde mîna, grațios, spre Paraschiva*) : Domnișoară ! Danans !
NICULINA : Cu mine, Ionele ! Cu mine !
IONEL (*gest, cu palma numai, să se dea la o parte*) : Zît ! Am ajuns la perdaf cu tine, madam...
NICULINA (*rugă, imputare blîndă*) : Paraschivo ! Știi că tratez amor cu Ionel și te duci, ai, să dansezi...
PARASCHIVA (*o măsoară, disprețuitor*) : Hm ! Nostimă ești, soro !
IONEL (*dă brațul Paraschivei, inclinîndu-se ceremonios*) : Merssi ! (*Și iese cu ea, demn.*)

SCENA IV

VECINA, NICULINA

NICULINA (*curcă plouată*) : Te uiți la Paraschiva ? Spune matala : asta-i faptă de domnișoară cumsecade ? Să-mi sufle ibovnicu de sub nas...
VECINA : Mde ! Cine poate oase roade...
NICULINA (*furioasă*) : Sări-i-ar ochii să-i sară ! Cîntă prin cîrciumi și se-ntinde cu toate haimanalele pe maidane și adineauri făcea pe sfînta ! (*Iese, furtună.*) Să fiu a dracului de n-o slutesc cu unghiile !
VECINA (*singură, bombănind*) : E, parcă tu ești mai bună. Pațachinele dracului !

SCENA V

VECINA, NASTASIA

NASTASIA (*din bucătărie, grabnic ; a îmbrăcat rochie albă, ieftină și simplă, cu funde negre la mîneci și guler*) : Vecină, am vrut să te-ntreb adineauri dacă Vulpașin... Nu. Altceva. Stai ! (*Iși prinde fruntea în*

palme.) Oof! cum mi s-au risipit gindurile... (Iși amintește.) Da! Vecină... cum se face la nuntă?

VECINA (*mimează naivitate*): Cînd, maică dragă: acu sau la noapte?

NASTASIA (*muzical, cu surîs vag*): Oho, pină la noapte... (Și-i coboară pe pleoape umbră de gînd trist.) Pină la noapte... (*Chinuită.*) Doamne, și Vulpașin nu mai vine!

VECINA: Lasă, c-o să ți se urască văzîndu-l venind.

NASTASIA: Prea ne pierdem vremea cu vorbe goale!

VECINA: Așa sunt toți: nimini, nimini — și, după noaptea nunții, ne calcă-n picioare. Dă-i sări-le-ar ochii de bețivi!

NASTASIA (*nervos*): Altoeva, vecină, altceva! De cînd începe mireasa să fie nevasta generelui?

VECINA: Păi de, maică — la noi în mahala, de-o pildă — cu doi-trei ani înainte de nuntă.

NASTASIA: Oof, că nu ne-nțelegem! Eu, vecină! De cînd încep eu să fiu nevasta lui Vulpașin?

VECINA (*admirativ*): Cu tine, care ești curată ca o lacrimă, se schimbă socoteala! De cînd vă cunună popa...

NASTASIA (*ochii în gol, tresărind și abia dezlipind buzele, cu palma la gît, în jurul gîtului*): ...Care va să zică: înainte de cununie?

VECINA: Ce vrei să spui cu...

NASTASIA (*expansiune*): Ce frumos cîntă afară! Auzi! (*Îngîină cîntecul.*) Și ce de lume! Paraschiva cu Ionel, Niculina cu Sandu, Ion, Pascu... Mulți! Și tuturora le pare bine! „Bravo, Nastasio! Ai avut noroc!“... Numai Pascu e trist... Nu știi cine-i Pascu? Tovarăș de atelier cu Luca! „Tu nu-mi zici brava, Pascule? „Brava, domnișoară Nastasio, da' n-au trecut trei săptămîni de cînd l-ai îngropat pe Luca“... A vrut să ridă batjocoritor și... Ce prost! Îmi venea să-l iau la palme. (*Îngîină melodia de afară, cu elan, inundă fericire.*) Frumoasă e viața, vecină! (*O îneacă lacrimile.*) Frumoasă e... viața, veci...

VECINA: Nu mai plînge! Ce Dumnezeu, soro, ești mireasă și nu se cade...

NASTASIA : ...Sunt piatra scăpată din praştie, vecină !
Nimeni din lume n-o mai poate opri ! Nici ea singură nu se mai poate opri ! Cade, acolo unde i-a fost scris să cadă...

(Afară, muzica : Deşteaptă-te, române !)

VECINA (repede, la fereastră) : Vulpaşin !

NASTASIA (tresărit, numai ochii exprimă) : El !

(Voci : trăiască ginerica !)

Glasul lui Vulpaşin, expansiv : Dă băutura la oameni !)

NASTASIA (a ascultat, cu ochii dilataţi ; repede, pe scaun, şi, cu mâini nervoase, se găteşte cu floarea de lămâiţă, privindu-se în ciobul de oglindă uitat de Paraschiva pe masă).

VECINA (urmărind ce se petrece afară) : Brava ginerică ! Parcă-i Alixandru Machidon ! Ferice de tine, Nastasio...

NASTASIA (s-a privit în oglindă, din ce în ce mai pierdută, din ce în ce mai aproape ; bolnav) : Nu-i așa că sunt frumoasă ?

VECINA (admiră) : Ce frumoasă ! Cadră ! Nici nu merită Vulpaşin...

NASTASIA (nelinişte) : Bine ! Să ne laşi singuri, când...

(Afară, explozie de entuziasm. Voci : trăiască !)

SCENA VI

VECINA, NASTASIA, VULPAŞIN

Vulpaşin : în prag, radios ; haine negre, guler de celuloid şi mâini prea butucănoase în mănuşile albe de aţă ; nu-i lipseşte buchetul mare de flori.

VECINA (il întâmpină ploconindu-se, cu mâna întinsă pentru bacşiş) : Bine-ai venit, maică ! Să fie cu noroc, maică ! La mulţi ani, maică !...

VULPAŞIN (n-o vede, n-o aude ; lângă Nastasia, şi-i întinde florile) : Poftim ! (Nu găseşte cuvîntul de circumstanţă şi, stupid) : Ce mai faci ?...

NASTASIA (*palma la gît, în jurul gîtului*): Bine, mulțumesc...

VECINA (*a rămas cu mina întinsă*): Sărăcia dracului!
Nici un gologan... (*Iese îmbufnată.*)

SCENA VII

NASTASIA, VULPAȘIN

VULPAȘIN (*pierdut*): Ce frumoasă ești!

NASTASIA: ...Vulpașine, a bătut ceasul cînd nici tu n-o să mai fii Vulpașin de acum și nici eu n-o să mai fiu Nastasia...

VULPAȘIN (*o cuprinde, pătimaș*): Nevasta mea o să fii!

NASTASIA (*tot așa de pătimaș, lipită de el*): Numai a ta! Pentru tine mă bucur de două săptămîni! Pentru tine mă-nfrumusețez de două săptămîni! Bucură-te, Vulpașine, și simte-mă caldă lîngă tine și dornică!

VULPAȘIN: Da! (*Și încearcă s-o sărute.*)

NASTASIA (*se împotrivește*): Nu încă! Ar fi prea puțin: pentru tine, pentru mine! Ieși în curte, să te vadă lumea, să nu bănuie c-ai stat prea mult cu mine. De-ntreabă cineva de mine, spune-i că... mă-mbrac, sau, orice — o minciună... Pe urmă, furișează-te înăuntru. Te aștept acolo... (*În bucătărie.*)

VULPAȘIN (*desfigurat*): Da!

NASTASIA: ...să fiu a ta, femeia ta: cum ți-o place, cum mi-o place! Prea e mult pînă la noapte! Ce-mi pasă de lume? Noi! Numai noi, colo, în pat alb...

VULPAȘIN: ...Da!!

NASTASIA (*îl îndeamnă să iasă*): Și bucură-te, Vulpașine! Bucură-te!!

VULPAȘIN (*a ieșit, amețit*).

SCENA VIII

NASTASIA

Ieșirea lui Vulpașin a fost întâmpinată de cei de afară cu urale. Harmonistul : Valsul dimineții.

NASTASIA (a rămas rezemată de pervazul ușii, cu capul dat pe spate, se bucură, înecată de lacrimi ; în ritmul cîntecului de afară : duce palma la gît, în jurul gîtului — Mmm ! cu durere, și palma luptă parcă să desfacă, să înlătore, să rupă o cătușă ; se regăsește și se smulge din loc, pași repezi și siguri spre ușa bucătăriei ; a deschis și rămîne în prag — cruce albă în cadrul negru al ușii ; șovăie, îi pare rău că se desparte — pentru totdeauna — de flori și cintece, de soare, de lume ; plîns mut, sfărîmat, suspinat în gene ; își aduce aminte, însă, că ea e piatra scăpată din praștie, pe care nimeni din lume n-o mai poate opri, și se împacă cu ideea morții ; bărbia în piept și pași rari, în bucătărie).

(Cu ușa ce se închide în urma Nastasiei, expansiune de veselie afară.)

SCENA IX

PARASCHIVA, IONEL

Paraschiva intră supărată, urmată de Ionel

PARASCHIVA : Am crezut că ești cavaler cumsecade.

IONEL : Paraschivo !

PARASCHIVA : Pardon ! Și să mă lași în pace...

IONEL : Te iubesc !

PARASCHIVA : Minți.

IONEL : Te ador.

PARASCHIVA : O fi — da' n-am timp...

IONEL : Mă topesc !

PARASCHIVA : N-ai decît !

IONEL : Mă usuc !

PARASCHIVA : Usucă-te !

IONEL : Nu ți-e milă de mine ?

PARASCHIVA : Du-te la Niculina să-i fie milă.

IONEL : Am ajuns la perdaf cu Niculina...

PARASCHIVA : La Tina lui Ion Păduche !

IONEL : N-am iubit-o...

PARASCHIVA : La Tudora Cırna !

IONEL : Ah ! a fost amor trecător...

PARASCHIVA : La Sevasta Ologu !

IONEL : Nu mai mă chinui !

PARASCHIVA : La Tinca Năsturaș !

IONEL : Nu mai mă chinui, că leșin la picioarele tale, ca un amant !

PARASCHIVA : La Casandra și Ioana Tufănel, la Mița din Obor și Aspasia de pe Ferentari... Le știi pe toate ! Individule ! Amantule !! Pomanagiule !!! Nici o bragă nu te-ai îndurat să le dai... Cu mine nu merge ! E viața scumpă, domnule ! Scurt ! Și-am isprăvit ! Dă-te la o parte de la ușă, să trec !...

IONEL : Paraschivo !

PARASCHIVA : Nimic !

IONEL (*lacrimogen*) : Paraschivo ! (*Scoate revolverul din buzunar.*) Îl vezi ? Uite-l ! Revolver ! Încărcat : șase gloanțe ! Uite-le ! Mă omor !

PARASCHIVA : Să te văd !

IONEL : Mă sinucid !

PARASCHIVA : Poftim.

IONEL : Îl duc la inimă !

PARASCHIVA : Du-l.

IONEL : Ba nu : la timp!...

PARASCHIVA : Cum vrei.

IONEL : Apăs cocoșul !

PARASCHIVA : Apasă-l !

IONEL : Trag !

PARASCHIVA : Trage.

IONEL : Cad mort la picioarele tale !!!

PARASCHIVA : Cazi ! Ațița pagubă...

IONEL (*ia revolverul de la timp! și o măsoară, disprețuitor*) : Nu ți-e rușine, fă... amanta nimănu și-a tuturora ! Ai tu nas să se omoare un cavaler ca mi-

ne pentru tine? Ține minte : ai să mă rogi ! Adio !
(Iese demn, urmat de hohotele de ris ale Paraschivei.)

SCENA X

PARASCHIVA, VULPAȘIN

VULPAȘIN (intră, așa cum l-a învățat Nastasia, furișându-se de cei de-afară ; o vede pe Paraschiva și tresare) : Ce-i cu tine ?

PARASCHIVA : Te iubesc !

VULPAȘIN : Ieși afară !

PARASCHIVA (demnă) : Ee ! da' știi că...

VULPAȘIN : Tț ! Nu mă necăji că pe urmă... (Pași după Paraschiva și o dă afară, imbrîncit ; închide ușa în urma ei și — în timp ce întoarce capul spre bucătărie — figura lui se nuanțează, mimic : de la suris la patimă ; brusc și deschide ușa bucătăriei, intră ; se aude țipînd.) Aa ! (Și se precipită în scenă, amețit, impleticindu-se, ascunzindu-și privirea.) Fraților !

SCENA XI

VULPAȘIN, IONEL, PARASCHIVA, NICULINA, VECINA,
PASCU, LUCA LĂCRIMĂ, NUNTAȘI

IONEL (a năvălit în scenă, împreună cu ceilalți, atrași de strigătul lui Vulpașin ; în ușă și la fereastră : nuntași) : Ce-i, ce s-a... ? (Spre Vulpașin.) Vulpaș... (Vede în bucătărie, și incremeneste.) A !...

TOȚI (țipăt, cu mâinile la ochi) : Aa !

IONEL : S-a spînzurat Nastasia !...

VULPAȘIN (încovrigat de durere) : Fraților ! Îmi umblă șoarecii prin țeastă, fraților ! (A căzut în genunchi, pe pragul bucătăriei ; ridică fruntea, scîncînd.) Fraților... (Incepe ris desfigurător.)

(Toți : prin colțuri, cu ochii albi de spaimă.)

Vulpașin : rîde, rîde, rîde...

Harmonistul, afară, atacă brusc și energic : sirba.)

SAM

POVESTEA CU MINE, CU TINE, CU EL...

ÎN 9 TABLOURI, UN PROLOG, UN MANIFEST
ȘI UN EPILOG

PERSONAJELE

SAM, un om ca mine, ca tine,
ca el...

Femeia
în roșu { MARUSIA
AURA
KLARA UHL
IDA

Femeia
în alb { DUNIAȘA
MIMY
HILDA KURZ
BIANCA

STAN, un om cumsecade
PAVEL, un om care a suferit
AGOP, un om care nu are nici
un motiv să sufere
IAKOW, omul istoriei
YAR, omul cu strămoși cari au
suferit
și încă TREISPREZECE OA-
MENI :
unii ca mine,
alții ca tine,
mulți ca el...

PROLOGUL

I

Pe malul mării, în apropierea unui sat lipovenesc.

Noapte. Furtună.

Luna palidă, printre nori.

Mugetul mării.

Șuierul vântului.

O UMBRĂ se desprinde din noapte și merge spre stîncile din fund, cu pasul rar dar sigur. Umbra se urcă pe o stîncă și — după o clipă de crucificare pe zare — se aruncă în mare. După un moment se aude

GLASUL (cînd sonorizat, cînd furat de vînt): *Ohe, circulu-mare! S-a aruncat un om în mare...*

Clipă de liniște.

Mugetul mării.

Șuierul vîntului...

Apar pescari, cu faclă, în întuneric...

II

Sat lipovenesc, pe malul mării.

În fața hanului: mese și scaune.

În fund: marea albastră, sub cer de vară.

O corabie la țarm. În virful catargului, un pescăruș cu aripile deschise, în efort de zbor...

SAM

MARUSIA

DUNIAȘA

PAVEL
HANGIUL
PESCARUL

SCENA I

SAM, MARUSIA, DUNIAȘA, HANGIUL, PESCARUL

Marusia : rezemată de zidul hanului, cu privirea în largul mării, fluieră — cu ochii întredeschiși — un cântec pescăresc. Brună, îmbrăcată în roșu. Atitudini și mișcări energice.

Duniașa : pe scaun, la o masă, adună flori albe din mănunchiul ce-l are în poală și face o cunună. Blondă, cu figură ovală de sfântă bizantină. Îmbrăcată în alb. Ochii mari și blînzi.

Sam : pe scaun, la altă masă, tînăr cu trăsături distinse. Student, poartă șapca de uniformă. Hangiul i-a împrumutat a rubașcă neagră. Suferință morală, odinioară. Acum, suris și gânduri limpezi.

Hangiul, fost pescar pe vremuri, a șters o masă și : spre ușa hanului, cu sticle și pahare.

PESCARUL (tînăr, cu unelte de pescuit pe umăr, în trecere prin fața hanului) : Blagoslovește...

(Hangiul : gest imprecis în semnul crucii.

Pescarul : privire peste umăr, la Sam.)

HANGIUL : Plecați în larg ?

PESCARUL (gest : da) : Cine-i ăsta ?

HANGIUL : Omul care-a vrut să moară...

DUNIAȘA : O să vie furtună.

PESCARUL (nepăsare și saltă uneltele pe umăr) : A ! Furtuna... (Scuipă, cu ochii mici în zare.) Cîte furtuni, de cînd sunt pescar... (Și-a aprins pipa și : gata de plecare.) Blagoslovește !

(Hangiul : cruce în urma lui.)

SCENA II

SAM, MARUSIA, DUNIAȘA, HANGIUL

HANGIUL (*lingă Sam și-l bate pe umăr*): Mai ți-e dor de moarte?

SAM (*a tresărit*): Nu...

HANGIUL (*bunic înțelegător*): Copilule... (*A intrat în han.*)

SCENA III

SAM, MARUSIA, DUNIAȘA

DUNIAȘA: Vrei o floare, Sam?

SAM (*o ia*): Mulțumesc.

DUNIAȘA: Știi de unde sunt? De departe... Mi le aduc pescarii să fac cunună pentru icoane... La ce te gîndești?

SAM: Pavel. De ce n-o fi venind?

DUNIAȘA: Ți-e drag Pavel?

SAM: Ne-am împrietenit acolo, pe pragul dintre viață și moarte. El m-a smuls din valuri. Azi-noapte îl uram...

DUNIAȘA: Că nu te-a lăsat să mori?

SAM (*gest: da*): Acum, însă, îi sunt recunoscător și mi-e drag.

DUNIAȘA: E bunic blind. Știi că nu-i de neam lipovenesc! Nuu... Pavel a fost domn la oraș: profesor, sau ceva mai mare... Pe urmă, o-ntîmplare cu nevas-ta și... s-a botezat cu nume lipovenesc și s-a făcut pescar, ca să fie singur și să uite...

MARUSIA (*coboară lingă Sam*): Mai ți-e frig? (*Rîde.*) Cum tremurai azi-noapte! Ochii mari de spaimă și erai ud...

DUNIAȘA: Nu-i mai aduce aminte!

MARUSIA: Mi-era așa milă de tine! Te-am strîns la sîn, ca pe-un copil, să te-nvălzesc. Duniașa își da ceai cald iar pescarii se închinau să nu mori. Și erai

mic și ud... (*Ride.*) Ce caraghios! (*Serioasă, aproape
brusc.*) Ce nume e ăsta : Sam ?

DUNIAȘA : Sam, pe rusește, înseamnă : singur...

SAM : Adevărat. La noi, la moșie, venise un prieten al
tatei, revoluționar fugit din Rusia. Eu eram copil
singuratic. El mi-a zis așa : Sam. O poreclă, ca o
oglinză a sufletului...

MARUSIA : Student ?

SAM : Mai precis : am fost...

DUNIAȘA : Azi, când mi-au spus pescarii că ai plecat la
tărm, mi-era frică să nu încerci iar...

SAM : Acolo, pe malul mării, s-a petrecut o minune în
mine ! Purtam o comoară aici (*inima*) și n-o știam.
Acum (*ochii umezi de fericire*) îl aștept pe Pavel
să-i spun. Am fost prost și nebun azi-noapte ! Nu
mai vreau să mor.

MARUSIA : Frumos ! Abia acum începi să-mi fii drag.
Stringe pumnii și privește : belșug în plasă, pentru
cine are braț puternic la cârmă. E furtună pe mare,
uneori, iar pescarii tremură de spaimă. Îmi vine să
rîd, când îi văd. Mă urc în barcă și vislesc în larg,
cît mai în larg. Cu cît se învâlbura talazurile, cu
atît mai mult simt cum mi se adună puterile,
și lupt cu ele, și-mi vine să chiui de bucu-
rie când văd cum fiecare val îngenunche și mă lasă,
ca o slugă, să-i calc pe grumaz... Pescarii mă fac
nebună că înfrunt primejdia. Pentru clipa asta de
primejdie trăim, Sam ! Ea ne aduce izbînda și ne-o
face strălucitoare. Cei slabi, pentru Duniașa... Pen-
tru mine (*brațele deschise și ochii dornici în largul
mării*), furtuna care se apropie... Adevărata minune
începe din clipa cînd porți în palme corole de măr-
gean din fundul mărilor și-n păr cunună de flori
din vârful munților !

DUNIAȘA : N-o asculta !

SAM : Vorbește, Marusia ! Pe mine, cel de acum, mă
ascult vorbind în cuvintele tale.

MARUSIA : De simți în tine voința să legi cerul de pămînt bine-a făcut Pavel de te-a smuls din valuri !
Altminteri : destule rîme și fără tine...

SAM (*suris și puteri ce se adună*): Primejdia! Bob de nisip, într-o corabie ca o casă de melc și să stăpînești furia furtunii! Să vezi cum fiecare val în-genunche... Ce incoloră și ce departe a rămas înțelepciunea supremă a cărților...

MARUSIA (*aproape de ieșire*): Te aștept la țarm, să privesc cum se apropie furtuna. De vrei s-o înfruntăm împreună, nu uita că am două locuri în barcă...

SCENA IV

SAM, DUNIAȘA

DUNIAȘA : Să nu te duci ! Nu-i nimeni puternic, în virtutea furtunii ! Marusia nu știe că eu aprind candela la icoană, cînd pleacă ea în larg. Maica Domnului se-ndură de rugăciunile mele și-o apără. Marusia nu înțelege și se crede puternică. E dureros să n-ai o icoană la care să te rogi... La ce icoană te-nchini ?

SAM : Nu mai mi-aduc aminte...

DUNIAȘA (*a isprăvit cununa*): Atunci... am să mă rog și pentru tine.

SCENA V

SAM, DUNIAȘA, PAVEL

Pavel : voinic, tîmple ninse. În caracterizarea lui să ne aducem aminte că a fost profesor, pe vremuri, dar o întîmplare tristă, cu nevasta, l-a gonit într-un sat lipovenesc — ca să fie singur și să uite...

SAM : Te așteptam, bunicule...

PAVEL (*i-a prins capul în palme, cu dragoste*): Sănătos ? Și nici umbră de gînd trist ? Mă bucur ! Eram îngrijat : ud cum ai fost, în frigul de azi-noapte... (*La Duniașa.*) Altă cunună ? Aprinde candela, ini-

mioară ! Norii ! Se adună de pretutindeni... Și animalele presimt furtuna și se ascund. Numai Marusia a rămas pe malul mării.

DUNIAȘA : Te aștept la icoană, Sam, să ne rugăm pentru Marusia și pentru cei ce au uitat să se-nchine.
(A intrat în han.)

SCENA VI

SAM, PĂVEL

Au privit amândoi, o clipă, în urma Duniășei.

PAVEL : ...De mărturisesc adevărul cărțile, în poveștile lor cu sfinți ce coboară pe pământ să ne apere, atunci și Dunișa e o întrupare de sus !

SAM : ...Numai Marusia a rămas pe malul mării ! Închid ochii și o văd profilându-se pe cer, cu părul în vânt...

PAVEL : Mai bine deschide-i spre adevăr : numai surusul Duniășei vindecă și dezmiardă ! Mi-ai spus azi-noapte...

SAM : Am fost copil fără minte, azi-noapte...

PAVEL : Cum ?

SAM : Vreau să plec în lume, bunicule !

PAVEL : Unde... în lume ?

SAM : Spre fericire !

PAVEL (*l-a privit îndelung și umbră de gând trist*) : Crește undeva floarea asta rară, prietene ? Să fim serioși ! Minciuna plecării tale spre fericire...

SAM : ...e singurul adevăr în care mai cred, Pavele !

PAVEL : Atunci... (*Gest de nedumerire.*) Mărturisesc sincer că bănuiam, în încercarea ta de sinucidere, o tragedie umană.

SAM : O tragedie profund umană, bunicule !

PAVEL : Dacă e așa, ce cauți în lume, nebunule ? Ai uitat că oamenii te-au trimis pe malul mării !

SAM : Nu oamenii, bunicule cu nume apostolic ! Minciunile și mistificările din cărți m-au trimis la moarte !

Să nu te miri. Mă bănuiai epavă netrebnică și sunt plantă ținută în umbră și igrasie...

PAVEL : Ajută-mă să-nțeleg.

SAM : Ascultă-mă. (*Amîndoi pe scaune, la o masă.*) Am crescut, copil, între rafturile cu cărți ale tatei și poveștile morale ale mamei. N-am știut ce-i copilăria. La Universitate am rămas în aceeași atmosferă de carte și morală. Nopți de lectură, pînă la frisonadă, gânduri schilodite în tiparul gândurilor din cărți — departe de soare și ritmul vieții. Mi-am falsificat sentimentele, am privit viața prin ochelarii diformați ai literaturii. Era fatal ca, la prima ciocnire cu oamenii, să mă simt străin — să mă caut pe mine și să nu mă găsesc : în surîsul sau ura oamenilor, în preocupările lor. Viața mi se părea o carte scrisă prost, pe care marii gânditori mi-o smulgeau din mîină cu scîrbă. M-am întors în bibliotecă, dornic să mă regăsesc și să-mi recunosc năzuințele, în paginile cărților. Peste cîteva luni, am fost scos dintre rafturi și dus la spital...

PAVEL : Fără-ndoială, un exces de carte. Totuși, nu trebuie să uităm că lectura împletește platoșă în jurul inimii.

SAM : Sub platoșă, însă, îmi auzeam inima țipînd ! Ai trăit vreodată tragedia de a nu putea fi TU, așa cum te simți, cum te cunoști ? Tragedia asta m-a încovoiat și m-a trimis pe malul mării...

PAVEL : Abia acum încep să înțeleg...

SAM : Azi, am deschis ochii în soarele strălucitor ce inunda hanul, după cîteva ore de somn fără vise. Uitasem de moarte. Mă uitasem pe mine, cel de ieri. M-am privit în oglindă și nu m-am recunoscut... Afară, se jucau copiii. Nu știu cum, m-am pomenit amestecat în jocurile lor. Am alergat, m-am tăvălit în iarbă și am rîs, am țipat, am aruncat bulgări de pămînt spre cer, chiuind. Și... în înfierbințeala jocului, m-am pomenit la picioarele stîncii de pe care mă aruncasem în mare. Abia atunci mi-am adus aminte cine sunt : un condamnat pe care-l așteaptă o altă noapte cu furtună și o nouă aruncare în ma-

re... N-am plîns. Am îngenuncheat și am sărutat, cu evlavie, nisipul...

PAVEL : Sam, e o copilărie...

SAM (*gest de voință și suris, printre lacrimi*) : Nu bănuiam că sunt în pragul unei minuni. Acolo, bob de nisip în nisipul dintre pămînt și cer, am simțit cum se infiltrează în mine, din pămînt și raze, un fluid întineritor, cum învie în mine un Sam cu alte gînduri și alte năzuinți. Apa mării mă spălase de zgură. Mă primise, azi-noapte, murdar și greu de degust. Mă redase, în mîinile tale, curat. Era ceva mai mult decît în cărți sau ceva mai puțin, dar ceva nou, un sîmbure de adevăr cutremurător : încercasem să fug de viață, fără s-o cunosc ! Viața, așa cum o-nțezăream atunci ! Așa cum nu o-nțilnisem în cărți... Acum înțelegi de ce plec în lume ? Să sufăr, să rîd, să înving sau să fiu învins, să mă angrenez în ritmul trepidant al vieții — să fiu EU, în lacrima și surîsul meu de minie ! Eu, omul nou, Sam de acum două mii de ani, de azi și de mîine ! Și acolo, departe : viața.

PAVEL : Viața, prietene ? (*Suris.*) Eram copil și mă jucam în grădină. Alergam după fluturi, asudam, mă zgîriam în ghimpii trandafirilor. Dar niciodată n-am prins un fluture viu. Cînd mă credeam mai aproape de el, fluturul zbura în grădina vecinului. O singură dată am izbutit să prind unul. Gestul, însă, a fost așa de brutal, încît... l-am strivit în palmă. Asta e viața, Sam...

SAM : Mă faci să rîd ! Jocul tău inutil, cu un copil și fluturi, e subiect de poemă în proză. Eu plec să caut viața, Pavele, bunicule — viața de pe ogoare și din ateliere, viața din marile orașe...

PAVEL : Același joc inutil...

SAM : Femeile ! Femeile de departe...

PAVEL : Se vor numi altfel și vor purta mătăsuri, poate ! Vei recunoaște, însă, în fiecare din ele, ori o Duniașă blîndă, ori o Marusie ambițioasă și pătimașe...

SAM : Alt subiect de literatură ! Vechea formulă de roman, cu o Femeie în Alb și o Femeie în Roșu...

PAVEL : ...vechiul și unicul adevăr uman, studentule dragă !

SAM : Nu cred în adevăruri banale. Viața e fermecătoare și nouă, cu fiecare clipă — așa cum o bănuie departe, așa cum o ascult fremătind aici (*în inima lui*).

PAVEL : Copilule ! Și când vrei să pleci ?

SAM (*ferm, în picioare*) : Acum.

TABLOUL I

Port.

În fața cazinoului.

Noapte.

Sus : lumină și muzică.

MIMY

HAMALUL

AGOP

SAM

MARINARUL

AURA

SCENA I

MIMY, HAMALUL

Mimy : în umbră.

Hamalul : spre port.

MIMY : Pst ! Domnu... Ascultă !

HAMALUL : N-am timp.

MIMY : Ia uite-mă în lumină ! Nu-i așa că sunt frumoasă ?

HAMALUL : Să fii sănătoasă.

MIMY : Ascultă-mă, nenicule ! N-am mâncat de ieri...

HAMALUL (*s-a oprit, o privește îndelung, cu obidă*) : Fă-te hamal, ca mine, și-o să măninci mai mult de-o grămadă. (*Iese.*)

SCENA II

MIMY, AGOP

Agop : bătrîn, excesiv de elegant, în drum spre intrarea cazinoului.

Mimy : repede, în drumul lui.

MIMY : Conașule !

AGOP : Șterge-o !

MIMY : Frumoasă ca mine, conașule ! Ia uități-mă în lumină ! Eu sunt fată bună. Mă mulțumesc cu o țigară și...

AGOP : Și cit ? (*Întrebarea a fost scurtă, precisă.*)

MIMY (*a rămas o clipă surprinsă — e tot ce poate spune*) : N-am mâncat de ieri, boierule !

AGOP (*exagerînd*) : Ee, săraca de tine ! Ia să te văd, mai în lumină. (*Mimy se supune, manechin — Agop o măsoară prin monoclu, expert.*) Mda, da ! oarecum... Vino mai aproape. Tu știi că... mie-ntotdeauna mi-a fost milă de voi...

MIMY (*se închină, în lumină*) : Fericiți cei milostivi, că a lor va fi împărăția...

AGOP (*suspînat, în timp ce scoate din buzunar o cartă de vizită și bancnote*) : Cîtă mizerie, Doamne, cîtă mizerie... (*Îi întinde cartă.*) Ca să nu uiți : Agop, Hotel Continental, camera 5. Mîine la ora patru... Am cîteva adrese de bogătași. Ai să te duci la ei și...

MIMY : O fată ca mine și... bogătași... ?!

AGOP : Fără grije, dragoste ! Avem noi : și săpun, să te speli, și garderobă... Ascultă-mă, dacă vrei să mănînci ! Ai să primești, de la fiecare... Sigur, mie personal, nimic ! Dar, pentru... operele mele filantropice... cincizeci la sută din...

MIMY : Așadar... ? (*A înțeles și surîs amar.*) A ! Da... o mulțime de „filantropice“...

AGOP (*nu dezarmează*) : Și asta (*bancnota*) ca să mănînci. (*Mimy a întins mîna dar Agop a retras bancnota.*) Mai întii : da sau... ?

MIMY : (cu ochii flămânzi la bani) : Da... Hotel Continental... mâine, la ora patru... filantropice.

AGOP : Bun.

MIMY (a luat banii și se pierde în întuneric, cu bucurie aproape țipată) : Mănînc ! Mănînc...

SCENA III

AGOP, SAM

AGOP (își freacă palmele, încîntat și rîde privind după Mimy, apoi brusc năpădit de un val de umanitate) : Cîtă mizerie, Doamne, cîtă mizerie... (Pași spre intrarea în cazinou.)

SAM (în acest timp, a intrat obosit, s-a rezemat de scară și privește, pierdut, la luminile de sus) : Lumină...

AGOP (s-a oprit, tresărit) : Hei, tu de-acolo : la o parte ! La muncă, între hamali, sau...

SAM (i-a făcut loc să treacă, sfielnic) : Iertare ! De-o săptămînă vin pe drum : prin ploaie, prin întuneric. Și e atîta lumină, suș... (Se clatină.)

AGOP : Ești bolnav ?

SAM (își adună puterile) : Dimpotrivă ! Îmi face bine lumina... Și muzică ! Și umbre profilate pe geamuri ! Paradis ! Am văzut cazinoul de departe. Niciodată nu mi s-a părut așa de fermecător ! Ca o bijuterie răsărită din valuri...

AGOP : N-ai mai fost pe aici ?

SAM : Eram alt om, atunci. Și cazinoul era altul... Acum... l-am văzut de departe și... am alergat, ca să ajung mai repede dar m-au ajuns furtunile din urmă... Nu vă supărați că pălăvrăgesc ! O săptămînă de drum și să nu vorbești cu nimeni. Și-o dată : lumină și cîntec, cineva cu care stai de vorbă...

AGOP : Cum te cheamă ?

- SAM : Ion, Paul, Tudor, Anton... Cum vrei, stimat domn ! Pentru mine e totuna...
- AGOP (*ride timp*) : Hihahi ! Ia să te văd, mai în lumină. (*Îl măsoară.*) Îmi place că ești tânăr și... inteligent.
- SAM : Sunt mai mult flămînd.
- AGOP : Și tu flămînd ! Vreau să spun că... nu-i așa ? Cîți ani ai ?
- SAM : Nu mai știu. Oricum, destul de bătrîn...
- AGOP : Nu te umili ! Ești destul de tânăr ca să plăci unei femei bogate.
- SAM : Nu înțeleg.
- AGOP (*suspînat, același joc cu cartă de vizită și bancnotă*) : Cîtă mizerie, Doamne, cîtă mizerie ! (*Îi întinde cartă.*) Ca să nu uiți : Agop, Hotel Continental, camera 5, mîine la ora șase. Am cîteva adrese de doamne respectabile și darnice. Ai să te duci și...
- SAM : Voiți să spuneți ?
- AGOP : Fără grije, dragoste ! Avem noi și săpun, să te speli și garderobă... Te-ar prinde de minune un frac și un nume distins. Sigur, mie personal... Pentru operele mele filantropice, însă...
- SAM (*îi întoarce spatele*) : Am înțeles !
- AGOP (*nu dezarmează*) : Și asta (*îi întinde bancnotă*) ca să mînci.
- SAM (*clipă de luptă cu sine*) : Nu ! Mîndria mea...
- AGOP : Mîndria nu satură, tinere !
- SAM : Îmi bat joc de foame ! Cine ți-a spus că sunt flămînd ? Disprețul meu profund...
- AGOP : Ia ascultă, haimana : de nu lași gura...
- SAM : Antreprenor ordinar, de nu te topești mai repede... (*Încordare și se privesc dușmănos.*)
- AGOP (*oftat*) : Îmi pare rău, dar pomană cu sila nu se face. (*Urcă scările.*) Ai să crăpi de foame, tinere.
- SAM : Ai să crăpi de-mbuibare, babalicule ! (*Agop a intrat în cazinou, petrecut de risul lui Sam.*)

SCENA IV

SAM, MIMY

MIMY (*intră, cu un pachet*): Pst! -Tinere, ia uite-mă în lumină : frumoasă și tinăără...

SAM : Adevărat...

MIMY : Fată bună, ca mine... Stau aproape. N-am mai avut amant frumos ca tine de o lună...

SAM : Cum te cheamă ?

MIMY : Mimy... De ce rîzi ?

SAM : Pe toate, la fel : Mimy, Fifi, Lily... Și la fiecare casă, un pianist orb...

MIMY : Bine, asta : meseria... Da' pe mine mă cheamă Smaranda. Nu-i frumos ? (*Îngîină.*) Am cincisprezece ani. Sunt de la Mizil. Tata : Onu Ion, negustor...

SAM : Săracu !...

MIMY : Cum ?

SAM : Săracu Onu Ion...

MIMY : De ce te legi de morți ? Spune că n-ai gust să mergi cu mine și gata ! Nu te-a tras nimeni de mîneacă. Nu-i creștinește să-ți bați joc de morți ! (*Pe bancă și desface pachetul de mîncare.*) Asta n-am să ți-o iert niciodată ! (*Mănîncă.*) Vii de departe ? Spune, că mi-a trecut supărarea.

SAM (*a privit, cu ochii din ce în ce mai mari, la pachetul cu mîncare*).

MIMY : De ce te uiți așa la mine ? Tu ai mîncat vreodată mezeluri ? E o fericire ! Îți umple gura de must. Ia uite : carne fragedă. Lasă miere pe buze...

SAM (*repede lîngă ea*): Ascultă, eu... (*Stăpînește imboldul foamei.*) Nu, nimic... (*Greu, pe bancă.*) Taci, surioară ! Mănîncă și taci...

MIMY : Să tac ? Se vede că n-ai fost niciodată flămînd ! Nu știi ce va să zică să mănînci bunătățuri, după zi și-o noapte de uscare ! Parcă ți se limpezesc ochii ! Și vorba ți-e mai limpede și gîndurile. Știi ce bune sunt ? Mai ales cînd le mesteci mult !

Uite, dacă nu mi-ar fi teamă că te superi, ți-aș da să guști...

SAM : ...Nu mi-e foame, Mimy !

MIMY : Se vede. D-ai-a te plictisește vorba mea. Uite, ca să vezi : acu doi ani eram cu încă una — Florica, pe numele ei bun — la o casă mare, la Dorohoi. Ciștigam mult și ne culcam flămânde. Adormeam vorbind de mâncăruri bune. Visam numai pui la frigare... Așa : să-i vezi cum se rumelesc la foc. În răstimpuri, să-i ungi cu mirodenii. Um ! Îmi lasă gura apă... (*Suspinat.*) Doamnă ! O s-ajung vreodată să mănînc pui la frigare ? (*Clatină capul.*) Să nu mai vorbim ! Așa ceva e vis... (*A isprăvit de mîncat, mototolește hirtia pachetului și vrea s-o arunce.*)

SAM (*o oprește*) : Nu, o arunc eu...

MIMY : Mulțumesc, ești foarte gentil. Nu mi-ai spus cine ești ! Cum te cheamă ?

SAM : Cum ai vrea să mă cheme ?

MIMY (*a închis ochii*) : Tudorică ! Mi-ar aduce aminte de... Știi ? Acum doi ani, la Sinaia, la bal... Acu e căpitan de vapor ! (*Îngînă.*) Frumosule marinel... (*Revine.*) Nu-l arunci ? (*mototolul de hirtie.*)

SAM : Ba da, sigur... (*Îl păstrează.*)

SCENA V

SAM, MIMY, MARINARUL

MARINARUL (*bestie voinică — a intrat cîntînd gălăgios, impleticindu-se*) :

Trece Volga barcă albă
Grișca stă la cîrma albă
Și înjură valurile...

MIMY : Camarade ! Fată bună, ca mine...

MARINARUL :

Grișca stă la cîrma albă
Și înjură valurile
Că-i încurcă drumurile...

MIMY : Ascultă ! (Cîntă.)

Frumosule marinel...

MARINARUL (o lovește cu palma peste gură) : Marș !

SAM (spre marinar, amenințător) : Animal !

MARINARUL (holbează ochii la el) :

Grișca-njură valurile
Că-i încurcă drumurile.

(A ieșit, cîntecul se pierde în noapte.)

SCENA VI

SAM, MIMY

Cîntecul de sus a tăcut. Pe mare : serenadă ;

Mimy : pe bancă, plîngînd.

SAM : Soră, pe numele tău adevărat : Smaranda...

MIMY : ...Să strigi după oricine, să te oferi oricui și să nu te vrea nimeni ! Sau, de merge careva, te ametește cu duhoare de circiumă și te-njură, te lovește ! Vezi, așa cum sunt. La urma urmei, merseria asta a mea : Dumnezeu a lăsat... Da' Dumnezeu n-a spus s-o-njuri pe femeie și s-o bați ! Să zicem că te duci să cumperi cărbuni sau o pîine. Intri în prăvălie și spui : Bună seara, dă-mi o pîine, te rog ! Plătești : mulțumesc ! Și pleci : bună seara ! Frumos. Omenește... De ce, atunci, cînd vii la mine... ? Tot om ești : și cînd cumperi cărbuni și cînd vii la mine. Atunci ? Sunt mai prejos eu ca un ciob de cărbune ? (Plînge pe bancă.) Dezgust ! Mi se strepezește sufletul de desgust...

SAM : Nu mai plînge ! Nu-ți vede și nu-ți înțelege nimeni lacrima. Strînge pumnii, ca mine ! Nu cerși ! Cere, în numele pumnilor ce se ridică, ame-

nințători, spre lumina și risipa de sus! Lasă re-
volta să inunde scările și să urce pînă în sălile
de marmoră...

MIMY (*speriată*): Nu striga! Sus e bal boieresc și pre-
fectul...

SAM: Nu-mi pasă de nimeni! Sunt mai puternic ca
oricînd pentru că sunt mai aproape ca oricînd de
fericire. O presimt cum se apropie cu pași ima-
teriali...

SCENA VII

SAM, MIMY, AURA

AURA (*din oraș, prin fața celor din scenă, spre intra-
rea cazinoului. Mantou de mătase roșie. Parfum,
dungă de lumină*).

SCENA VIII

SAM, MIMY

SAM (*a tresărit, pași după Aura, a rămas lîngă scară,
pierdut*).

MIMY (*cu panică*): Nu te uita!

SAM (*pierdut*): Lumină..

MIMY: Ferește-te, prietene! Stan e bătrîn și bogat.
Aura e tinărară și pătimașă. Doisprezece s-au ucis
pentru ea, pînă acum.

SAM (*gelos*): De-acolo! Din fericirii de-acolo își alege
victimele.

MIMY: De oriunde! Toată lumea o cunoaște.

SAM: Vreau s-o cunosc și eu. Aura e fericirea pe care
o bănuiam apropiindu-se! Nu simți în jurul nos-
tru filfiiri de mătăsuri? (*Urcă pe scări, hipno-
tizat.*) Nu vezi, pe trepte, urmele fosforescente ale
pașilor ei?

MIMY : Nu te duce ! Sus sunt generali în fireturi de aur, iar tu : în rubașcă de pescar. Te bat servitorii și te dau afară, omule sărac.

SAM (*s-a oprit, își privește și pipăie hainele, coborînd, o clipă de frămîntare, cu tîmplele în palme ; fruntea sus, hotărîre*) : E cineva de la care pot ori-cînd să împrumut un frac și.. (*Agop apare pe scări surizător și providențial. Sam are un gest, care ar voi să spună : „A ! Am găsit !” și se apropie repede de el, în timp ce Mimy a rămas în lumină, tristă...*)

TABLOUL II

În aceeași noapte, în casa negustorului Stan.

SERVITORUL

SAM

AURA

STAN

Salon.

Ușe, în dreapta spre hol. La stînga, altă ușe, spre dormitor. În fund, mijloc : cîteva trepte urcă spre o ușe deschisă lărg pe o terasă. Dincolo de terasă, perspectivă : marea, sub lună. E liniște și se aud bărcagii cîntînd... Ușa din fund se poate masca prin două perdele de purpură. Lîngă divan, aprinsă o lampă cu abajur roșu.

La ridicarea cortinei, salonul e luminat, vag, numai de această lampă. În terasă și pe trepte, lumină de lună.

SCENA I

SERVITORUL, AURA, SAM

Nimeni.

Afară, soneria.

Liniște.

Numai cîntecul : departe, pe mare...

Servitorul : intră, aprinde lumina și se înclină adânc, așteptând intrarea Aurei : îmbrăcată în mantoul din tabloul precedent și poartă mască. E urmată de Sam : în irac și de asemeni cu mască. Fracul îi împrumută eleganță spirituală.
La bal a băut șampanie, deci : va fi expansiv.

AURA (oferind servitorului mantoul) : Conașul a venit ?
SERVITORUL : A telefonat de la club că..

AURA : Am înțeles : va veni la miezul nopții. E un om admirabil.

(Servitorul se înclină și iese.)

SCENA II

AURA, SAM

AURA : *Mon prince*, nici un motiv să ne mai păstrăm masca ! Deci... (Aura și Sam, ca la o comandă : masca jos.) Și acum... (la gestul lui de îndrăgostit stîngaci) dojana care să-ți aducă aminte că, la bal, ai fost imprudent ca un adolescent !

SAM : Iartă-mă ! Parfumul umărului tău rotund...

AURA (glacial) : Nu-i așa că-i frumos afară ? (Stinge lumina.) Mai ales acum... (A rămas aprinsă numai lampa de lîngă divan.)

SAM (privește fund) : În adevăr. Marea : care ascunde taine și înțelesuri...

AURA (cu umărul stăruitor lipit de umărul lui) : Trist ?

SAM : Dimpotrivă ! Mai vesel ca oricînd, mai tînăr și mai dornic... (O cuprinde.) Lîngă tine mă simt renăscînd.

AURA (se desprinde din cercul brațelor lui) : Lichior, o cupă cu vin sau... ?

SAM (îi reține mîna) : Nu pleca ! Din muzică și lumină, la bal...

AURA (simplu) : La miezul nopții vine Stan acasă.

SAM (suris și-i dă drumul la mînă) : ...Așadar ?

AURA : ...Îi sunt recunoscătoare lui Agop că mi-a recomandat un partener așa de distins și.. (Lîngă

divan, aprinde o țigare.) Nu mi-ai spus nimic de terenurile tale petroliere din Dimbovița, *mon prince!* Mi-a șoptit armeanul că un consorțiu american...

SAM (*nu dă importanță*): Asemenea nimicuri...

AURA (*leneșă pe divan*): Alevărat... (*Fumează, cu ochii mici în gol.*) Suntem doi actori de talent.

SAM: Nu înțeleg.

AURA: Ar fi inutil, din moment ce iluzia e așa de fermecătoare. (*Rîde.*) Așadar, venit la Constanța...?

SAM: ...să-ți sărut umărul, în vârtejul unui bal amețitor!

AURA: Nebunule!

SAM (*în genunchi, lângă divan*): N-a fost gestul unui nebun, Aura, ci strigătul de triumf al inimii, în calea soarelui... De ce rizi? Iartă-mă, de nu sunt meșter în cuvinte. Vin dintre cărți și de sub aripa morții. E pentru prima oară când... Nu rîde de mine! Ajută-mă, învață-mă alfabetul dragostei sau ascultă, mai presus de cuvinte, cîntecul ce ți-l îngîină inima. Fericirea mea! Dincolo de tine e noapte fără sfîrșit...

AURA: Mă înduioșezi.

SAM: Am urcat, pînă la tine, însetat și flămînd.

AURA: Simt, pe umăr, urma buzelor tale.

SAM: Urme ușoare, ca două aripi diafane pe o petală.

AURA: Calde și dornice.

SAM: Atunci, ca două lacrimi gemene...

AURA: De ce lacrimi, dragule?

SAM: E cel mai frumos omagiu pe care ți-l pot aduce!

AURA (*părăsită în brațele lui*): Copilule... (*Sărut pătimăș.*)

SAM (*pierdut*): Fericirea mea...

(*Undeva, în oraș sau în apartament, bate miezul nopții.*)

(*Sam și Aura au tresărit.*)

SAM (*se înfioară, ascultînd*): Ce trist! Ca un clopot de-nmormîntare. Ca o amenințare, uneori — ca o dojană...

AURA (*liniștită, răsturnată pe divan*): Douăsprezece!
Ora crimelor. Se sting luminile la club. Stan co-
boară scările. Automobilul. Acum trece pe la Pre-
fectură. Se apropie. Acum e la... (*Ride.*) E adevă-
rat că ești la prima aventură?

SAM: De ce nu aprinzi lumina?

AURA: Ar fi timpul să iei măsuri, *mon... prince!* Sări...
peste terasă, ca borfașii...

SAM: Nu plec de lângă tine!

AURA (*oftat fals*): Atunci... să ne resemnăm și să ne
pregătim să murim împreună!

SAM (*țipă surd*): Nu vreau să mor! Mai bine... (*Gin-
dul crimei a fost fulgerător și l-a speriat.*) Frig!
Și ce liniște...

AURA (*pătimaș lipită de el*): Tremuri?

SAM: Nu tremur pentru mine. Tu, însă, vei suferi ur-
mările.

AURA (*pătimaș*): Sunt urmări pe care le dorim, care
ne bucură și... (*Ris înginat.*) Nu, să nu crezi —
am glumit...

SAM: Atunci? (*I s-au lipit buzele.*)

AURA: Sărută-mă!

SAM (*o înlănțuie*): Nu mă goni de lângă tine! Toate
drumurile mi s-au închis în urmă!

(*Au tresărit, nemișcați o clipă — soneria atară — altă clipă
de liniște.*)

SAM (*șoaptă*): Stan? (*Tăcere.*) Și ce întuneric...

AURA: Fricosule! (*Afectează îngrijorare.*) Îl cunoști?
E măcelar cu umeri de taur!

SAM (*a încercat zadarnic să fie calm*): Nu-mi pasă!
Pumnii care n-au lovit pînă acum...

AURA: Sst! Auzi-i pașii în coridor! Tremuri?

SAM (*în picioare, cu pumnii strînși*): Nu! Acum nu
mai tremur.

(*Afară, glasul lui Stan, mleros: Auraa!*)

AURA (*ii răspunde tot așa de mleros*): Pu-iu-lee...

SCENA III

AURA, SAM, STAN

STAN (*intră cu paltonul pe umeri și pălăria pe ceafă — rubicond, chel, figură jovială — se clatină, cu primii pași în scenă*): Iartă-mă, dragoste scumpă, dar... ca la club: dă-i un as de treflă nebunului de Prodanovici, dă-i și-un păhărel lui Stan, dă-i o damă de cupă jerpelitului de Săndulescu, dă-i și-un păhărel lui... (*A aprins lumina, dă cu ochii de Sam și împrumută, brusc, atitudine și gelos autoritar.*) Aura! Cine-i domnul care la o oră așa de nocturnă...?

AURA (*simplu*): Nu știu...

STAN: Cine ești, domn care la o oră așa de nocturnă...

SAM (*ura cu care aștepta intrarea lui Stan a fost risipită de bonomia și înfățișarea oarecum comică a noului venit; răspunsul Aurei l-a surprins și l-a amuzat, deopotrivă — deci, va răspunde surizînd ușor*): Nici eu nu mai știu...

STAN: Cum? (*Amenințător.*) Ei bine, atunci... (*Pași hotărîți spre panoplia cu iatagane turcești.*)

(*Aura: rîde nestăpînit.*)

Stan: a rămas cu mîna întinsă spre panoplie și ochii mari la Aura.

Sam: rîde de atitudinea lui Stan.)

STAN (*înfuriat de rîsul lui Sam*): Nu permit să se rîdă, cînd...

AURA (*il stăpînește cu privirea*): Cînd? Mi se pare că ești prea ...autoritar!

STAN: Am întrebat...

AURA: Răspund numai oamenilor limpezi la cap!

STAN (*mic, umil*): Iartă-mă, inimioară, dar... sunt... era datoria mea, ca bărbat...

AURA: Aștept să te liniștești. Așa! (*Suris.*) Acum să facem prezentările: Doctorul... Dominic, de la Craiova...

SAM: ...?!

STAN (*se înclină*): Domnule...

AURA: Și dragul meu Stan, mare filantrop, cerealist, om de inimă și soț gelos.

(*Sam: se înclină.*)

Stan: cu ochii la Sam, bănuitor.)

AURA (*ii măsoară cu suris imperceptibil*): Ce stați așa, ca doi cocoși? Dați-vă mâna!

STAN (*ca zvirlit de un resort*): Mă rog, cu plăcere!
(*Dau mâna.*) Iartă-mă, doctore, dacă...

AURA: Nici un „dacă“! Doctorul Dominic e un erou.

SAM: ...?!

STAN (*stupid*): Da? Îmi pare bine...

AURA: M-a salvat de la moarte, acum o oră.

SAM: ...?!

STAN: Cum? N-am auzit eu bine sau...?

AURA: Un accident de automobil, în fața Prefecturii... iar doctorul Dominic, ca un erou...

STAN (*cutremurat*): Un accident! Un accident de automobil, mai ales, care ar fi putut să aibă urmări grave! Și eu să nu știu, cel puțin — să nu... (*Zvirlit de resort lângă Aura.*) Aurico dragă, muream și eu de durere! (*Zvirlit de resort lângă Sam.*) Doctore! Recunoștință eternă! Un vagon de porumb, pentru porci sau familie — ori un sac de făină...

AURA: Pină una alta, o cupă de vin! Numai dacă domnul doctor...

STAN: Cum, să ne refuze, adică? Nu-i dau eu voie să facă asemenea crimă!

AURA: Dacă el nu-ți dă voie, doctore...

SAM: Mă supun poruncii.

AURA: Atunci, să fim veseli!

STAN: ...Și să bem! Am un vin, doctore! Singe! Ce singe? Șampanie! Mai ceva ca șampania... Eram de-o șchioapă, când l-a îngropat bunica în pământ. (*Melancolic.*) Singura moștenire din bătrâni! Și mi-e dragă. Pentru că-mi place să trăiesc! (*Expansiune.*) A trăi: să te bucuri de...

AURA: Ar fi bine, dragule...

STAN : Nu mă-ntre rupe, soro ! (*Acceași expansiune, către Sam.*) A trăi : să te bucuri de... (*Dojană blîndă pentru Aura.*) Mi-ai tăiat aripile entuziasmului...

AURA : Doamne, ce sete mi-e de vin de pe vremea cînd era iubitul meu de-o șchioapă...

STAN : Că bine zici — uitasem. (*Pași spre ieșire.*) Un moment, vă rog !

AURA (*afectează uimire*) : Cum, ne lași singuri, tigru-le gelos ?

STAN (*din prag, către Sam*) : O auzi ? Eu, care... (*Lîngă el.*) Știi cum o iubesc, doctore ? Uite-n ochii mei ! (*L-au înecat lacrimile.*) Ai înțeles ?

(*Sam : gest afirmativ, cu ochii în pămînt.*)

(*Stan : a ieșit, ștergîndu-și lacrămile.*)

SCENA IV

AURA, SAM

SAM : ...felicitățile mele, doamnă !

AURA : Nu înțeleg.

SAM : ..Doctorul Dominic, din Craiova, care m-a salvat... Ce minciună banală !

AURA : O minciună inteligentă n-ar fi crezut-o, doctore.

SAM : Oricum, o minciună.

AURA : Te revoltă minciuna ? Cîte minciuni mi-ai spus, în cele cîteva ore de cînd ne cunoaștem, *mon... prince ?* (*Îi răvășește părul de pe frunte.*) Prostule mic ! Mare noroc ai că mi-ești drag...

SCENA V

AURA, SAM, STAN

STAN (*a intrat cu vin și pahare*) : Scumpilor, niște vin... Ia uite-l, doctore, în lumină. (*Melancolic.*) Vin de

la bătrîni... (*Vrea să fie nepăsător.*) A! Să nu mai vorbim. Toți suntem datori c-o moarte... (*Iar melancolic.*) Muncim, ne luptăm, ne iubim, ne urîm... într-o zi, ca și cum ai stinge o candelă: pfu! Și gata... Murim! Așa de repede murim... Cine știe, în urmă de-și mai aduce aminte ceva: o lacrimă sau o floare, cel puțin...

AURA (*indispusă*): Așa, fără rost...

STAN: Draga de tine! (*Lui Sam.*) O vezi? E tristă, o doare că-i aduc aminte c-o să mor... Inima, doctore! Presimt... Să lăsăm fleacurile.

AURA (*ii oferă un loc*): Doctore dragă...

(*Sam: s-a așezat la masă.*)

(*Aura: de asemeni, între el și...*)

STAN (*care a rămas în picioare, cu paharul în mîină*): Dați-mi voie, dragilor, în amintirea serii de acum, cînd o moarte năprasnică era să-mi fure tot ce am mai drag pe lume: pe tine, Aura — printr-un accident care ar fi putut să aibă urmări grave — să închin paharul meu cu vin lui Dumnezeu, care ne dă ploaia la timp și ție, doctore... Cum ai zis că te cheamă?

AURA: Dominic, puiule.

STAN: A! Da... (*Reia tonul.*) Lui Dumnezeu și ție, doctore, care ai fost un erou (*plînge*) pentru că ai smuls din ghearele morții... pe tine, aurul meu, care ai fost și vei fi...

AURA: Iar mă faci să plîng...

STAN (*plînge mai tare*): Iar eu, doctore, ca un nemernic, în necunoștință de cauză... (*Părăsește tonul lacrimogen și rîde.*) Hăhăhă! Era să te spintec cu iataganele! Deci, zic: să bem! (*Ciocnesc.*) Noroc, doctore, și molimă-n Craiova! (*Au băut: Sam și Stan însetați — Aura abia muindu-și buzele. Apoi, Stan cu paharul în mîină.*) Ei, ce zici, doctore?

SAM: Minunat!

STAN (*toarnă*): Dacă-i minunat, să mai bem.

SAM (*închină*): Prietenia de acum...

STAN: Pînă la moarte!

AURA : Amin !

SAM (a băut, a rămas cu capul rezemat de spătarul scaunului) : Minunată ambrozie.

STAN (mîndru) : Nu-i așa ? A umplut toată casa de aromă. (Tabachera deschisă pe masă.) Acum, o țigară fină, cine dorește. (A aprins, fumează.) Te rog să crezi, doctore... Ei nu, zău, știi ceva ? Dă-mi voie să-ți zic : dragă Dominic — sau, mai bine : mă, Dominic.

SAM : Cu plăcere.

STAN : Bun ! Mersi ! Ce vream să spui ? A, da ! Nu, stai că... Am uitat. Hai să bem, că-mi aduc eu aminte. Noroc, mă... Dominic.

(Sam : a dus paharul la gură.)

AURA (l-a prins de mîină, mai mult cu gestul) : Nu.

(Sam : se supune.)

STAN (a băut, a început să i se împleticească limba) : Mi-am adus aminte, mă... Dominic. Întîmplarea cu automobilul ! Să-mi spui cum a fost.

SAM (zăpăcit, cu ochii la Aura) : A-adevărat ! A fost o... clipă grozavă ! Doamna venea cu... automobilul, iar eu...

STAN : Care... automobil ?

SAM : Un... automobil alb, cu... sirenă și...

STAN (intrigat) : Ce automobil alb, Aura dragă ?

AURA : Doamne, cum mă chinui cu întrebările ! Tăceți, vă rog ! Nu vă gîndiți că e dureros, pentru mine, să-mi aduc aminte de o grozăvie ?...

STAN : Așa-i, doctore, e dureros : pentru ea, pentru mine. Las-că-mi spui miine, pe lumină.

SAM : Mai bine, îmi trebuie răgaz, să-mi adun gîndurile.

STAN : Te cred ! Săracu doctoru, inimioară ! Prin ce clipe înspăimîntătoare o fi trecut !

AURA : Să uităm și să fim veseli ! (Le toarnă vin.) Cine mă iubește... ?

STAN (s-a înecat cu fumul de țigară — mina la gît, la inimă și apasă, încovoiat) : Mmm ! (Mai mult gestul.) Aer ! Aer...

AURA : Vai de mine, iar ?

- STAN (*o clipă, apoi*): Nu-i nimic, lasă — a trecut. (*Suris palid.*) Te-ai speriat? Draga de tine! (*Trist, către Sam.*) Inima, doctore, inima... (*Bea — întinde paharul Aurei, în timp ce vorbește cu Sam.*) Vorba ta, mă... Dominescule! Ambozie... (*Bea.*)
- AURA (*ii toarnă*): Așa-mi place, dragule. Să vii acasă să bem împreună! (*Accent dramatic.*) Singură, doctore: dorm, mă plimb...
- STAN (*nu mai e stăpîn pe cuvinte*): Ești ned'eaptlă, dalga mea! Docto'u știe: aface'ile...
- SAM: Sigur, cer sacrificii.
- STAN: Sac'ficiu! Dă-i un as de treflă je'pelitului de Prodanovici, dă-i un păhărel lui Stan — dă-i o cuplă lui Săndulescu, dă-i un pă'ă'rel lui Stan... (*Sughite.*) Sac'ficiu! Și tu, și el, și eu, și... (*Dă paharul peste cap.*) Sac'ficiu! (*Adormind.*) Ca'va-să'ică: dă-i un pă'ă'rel lui... (*Mototol în fotoliu.*)
- AURA (*clipă, cu ochii la Stan aspiră adînc*): În sfîrșit, singuri! (*Culcă brațul gol pe masă, cu palma sub bărbia lui Sam și-l privește, cu pleoapele întredeschise.*) Înțelegi, dragule? Singuri... (*Vestmîntul i-a alunecat de pe umăr.*)
- SAM (*ochii dornici*): Aura! Umărul tău rotund... (*li sărută umărul, cu patimă.*)
- AURA (*ii cuprinde capul cu brațul și își îngroapă degetele în părul lui*): Așa! Adînc...
- STAN (*în somn*): Sac'ficiu...

TABLoul III

Peste cîteva clipe, în același decor.

STAN

AURA

SAM

În salon e întuneric.

Dincolo, în dormitor, e lumină aprinsă. Ușa dormitorului e întredeschisă. Draperiile din fund sunt trase.

SCENA I

AURA, SAM, STAN

*Aura : ascultă, cu încordare, lângă ușa dormitorului. Liniște.
Face semn, cuiva, spre fund.*

*Sam : apare de după draperii. Lângă Aura, atent.
Pentru amândoi, altă clipă de așteptare încordată. Vor
vorbi în șoaptă.*

Stan : în tot timpul acestui tablou, va vorbi din dormitor.

SAM : Doarme ?

AURA : Mi se pare că...

STAN (*dezmierdător*) : Auraaa...

AURA (*tresărit, lipită de Sam — tîrziu*) : Da, puiule...
(*Repede, către Sam.*) Dacă vine...

STAN : Puiulee...

AURA : Sunt aici, micule.

STAN : Nu vii să te culci ?

AURA : Ba da. Mai am să... Sigur, dragule, o să viu...

STAN : Vino mai repede, că mi-e urît singur. Mi s-a speriat somnul. Nu trebuia să mă scoli. Am dormit mult ?

AURA : Aproape o oră, cred...

STAN : Bun, atunci... (*Rîde.*) Mi se pare mie că mă cam ametisem, cu doctoru, la masă. Acum sunt limpede. Vezi ? Numai un ceas de somn și... Doctorul a plecat de mult ?

SAM : Nu-i răspunde !

AURA : Da, sigur, a plecat...

STAN : Ce om cumsecade ! Îmi pare rău c-am adormit la masă.

AURA : Și... lui i-a părut rău...

STAN : Cred ! Ce să fac ? Două nopți albe la club... De ce nu m-ai sculat, să-mi iau la revedere de la el ?

AURA : Nu m-a lăsat.

STAN : Doctoru ?

SAM : Nu-i mai răspunde !

AURA : Da, micule, doctoru !...

STAN : Ca să nu-mi strice somnul ! Ce om cumsecade !

SAM : Nu-i mai răspunde ! Lasă-l s-adoarmă ! Spune-i că te culci pe divan.

AURA : Taci !

SAM : Îmi vine să țip...

AURA : Cum tremuri ! Răsufierea ta îmi frige umărul...

STAN : Aura, e cineva acolo, la tine ?

AURA (*ghemuită lângă Sam*) : Dacă ne surprinde atunci...

SAM : Ar fi bine să...

AURA : Dacă vine și ne găsește... (*Îl se pare că aude mișcare în salon și tresare.*) Sst ! Să trecem pe divan ! Aici e aproape, ne aude. Acolo, mai departe, și... (*Amândoi spre divan, cu pași nesiguri, aproape cuprinși în brațe.*) Fii atent !

SAM : Ajută-mă ! sunt slab...

(*Au lovit masa — o cupă a căzut, s-a spart. Aura și Sam au incremenit, cu ochii la ușa dormitorului.*)

STAN : Aura, s-a spart ceva ?

AURA : Nu, ba da... O cupă... Am vrut să... am lovit masa și...

STAN : Ce-ai spus că s-a spart ?

SAM : Nu-i răspunde !

AURA : Taci !

SAM : Înnebunesc ! Am impresia că-mi zgîrie cineva inima cu un ciob de sticlă...

STAN : E cineva acolo, Aura ?

AURA (*tîrziu*) : Unde ?

STAN : La tine, în salon.

AURA : Nu, dragule... Cum să...?

STAN : Ba da. Am auzit vorbă.

AURA : A fost... N-a fost nimeni... A fost servitorul, a strîns cupele...

STAN : Ee ! De ce nu mi-ai spus c-a fost servitorul ?
Îl rugam să-mi aducă țigările. Nu-i nimic. Las' că viu eu să le iau.

SAM (*șipat aproape*) : Nu !

AURA (*în același timp cu Sam*) : Nu ! Ți le-aduc eu.
Stai acolo ! Nu...

STAN : Mulțumesc, inimioară, nu vreau să te supăr.
Viu eu să le iau. Până fumez, mai stăm de vorbă
pe divan...

SAM : Oprește-l. Să nu...

AURA : Imposibil ! Zarurile au fost aruncate. Ori pleci
și mă lași lângă el...

SAM : Nu plec. Nu te las — nu mă lăsa să plec ! Toa-
te drumurile mi s-au închis în urmă.

AURA : Atunci...

(Pauză.)

SAM : ...Atunci ?

AURA (îl privește în lumina ochilor) : Înțelegi ?

SAM : ...Da !

AURA : Sărută-mă !

(Imbrățișare.)

STAN (intră în pijama, cum s-a sculat din pat. Ii vede
imbrățișați, gest de surprindere și de durere, cu
mîna la inimă — înțepenit, se învîrtește într-un
călcii și se prăbușește la picioarele lor.)

SAM (are gest de spaimă : se apleacă asupra lui Stan,
a înțeles, strigăt de groază) : Ao ! (Iși ascunde
capul.) Ochii ! ascunde-i ochii, să nu-i văd... O-
chii lui de mort.

AURA (l-a prins lângă ea, strîns — caută să-l stăpî-
nească) : Sst ! Taci ! Să n-audă...

SAM (tremurînd, slab, aiurînd aproape) : Ochii lui de
mort, ca două fîntîni, în care alunec și cad, și
mă duc la fund...

TABLOUL IV

În tren, în drum spre Viena.

SAM

AURA

Compartiment, în vagon. Afară noapte. Scintei de la loco-
motivă, în joc sărbătoresc de artificii. În răstimpuri, în goa-
nă, lumini colorate.

SCENA I

SAM, AURA

Sam : ghemuit în pardesiu. Istovire. Uneori, tremur nervos.

E după câteva nopți de nesomn și zbucium.

Aura : în fața lui, fumează năpăstoare.

SAM : Frig... (Pauză.) Am impresia că aleargă cineva în urma trenului. Un om, mai mulți, tot bărăganul. Vor să prindă trenul, să-l oprească, să ne aresteze...

AURA : De ce nu dormi ?

SAM : Nu pot. (Pauză.) Suntem de mult pe drum ?

AURA : Nu știu. Am uitat. Oricum : e frumos. Să zbori ca o nălucă... (Pauză.) La ce te gîndești ?

SAM : ...La înmormîntarea lui Stan. I-o fi dus cineva o floare, l-o fi plîns cineva ? „O lacrimă sau o floare cel puțin, doctore...”

AURA : Ai febră. Încearcă să dormi ! (Pauză.) De ce surîzi ?

SAM : ...Mi-am adus aminte de Mimy. O femeie de stradă. Mă implora să nu m-apropii de tine ! „Aura e tînără și pătimașă. Doisprezece s-au ucis pentru ea, pînă acum.” (Rîde.) La bal și pe cînd urcam la tine, același gînd : sunt al treisprezecelea ! Mimy s-a păcălit ! Stan a fost al...

AURA : Nu-mi mai aduce aminte de el !

SAM : De ce ? Mie-mi face bine cînd vorbesc de Stan. Mă liniștesc...

AURA : Ce lumini colorate ! Trecem printr-o gară, probabil...

SAM (absent) : ...am trecut printr-o gară cu lumini colorate. Și gara e viața. Iar luminile colorate : iluziile... Au rămas în urmă, se rostogolesc în întuneric. Cînd se sting luminile colorate, gara nu mai are nici un rost, nici un farmec. Spui așa : ce trist ! Și dărîmi gara...

AURA : Iar începi să mă plictisești.

SAM (pauză) : Iartă-mă !

AURA : Știi încotro mergem ?

SAM : La Viena ne despărțim.

AURA (*i se pare glumă*) : Cum ?

SAM : Tu pleci mai departe, eu... mă întorc la...

AURA : Sam !

SAM : Ce să caut, cu tine, mai departe ?

AURA : Sam, dacă mă iubești..

SAM (*a privit-o, surprins*) : Dacă ! N-ai înțeles, însă, ce prăbușire a fost în mine, după crimă ?

AURA : Mă indispui.

SAM : Să nu mai vorbim, atunci...

AURA : Dimpotrivă ! Am impresia... De ce te uiți la mine ?

SAM : Nimic...

(*Pauză.*)

AURA : Mă chinui de-o săptămână...

SAM : Ca să nu te mai chinui, ca să nu mă mai chinui : ne despărțim la Viena. Tu pleci mai departe...

AURA : Nu plec fără tine !

SAM : Fără mine !

AURA : Nu plec fără tine !

(*Au strigat, fac impresia că s-au speriat de propriul lor strigăt și ochii ce s-au privit ferm, coboară pleoapele — revin la vechea atitudine.*)

Aura : nepăsătoare în aparență, privind afară, la jocul de scînteii.

Sam : ghemuit în pardesiu.)

SAM : Ți-am spus cine și cum am împrumutat de la Agop un fraț și un nume... mai distins.

AURA : Nu mă interesează cine ești ! Ai fost tînăr și pătimaș...

SAM : ...nu ți-am spus, însă, ce mă apropia de tine, atunci. Erai o iluzie a fericirii, spre care pornisem. Și mi-am apărat-o, pînă la gîndul rău al uciderii ! Nu mi-am dat seamă că, odată cu Stan, moare și iluzia... înțelegi ce mă gonește de la tine, acum ? Ce să caut mai departe ? Acolo, în urmă, am un mormînt : al lui Stan și al fericirii mele. Simt nevoia să fiu aproape de casa în care...

AURA : Ești bolnav.

SAM : ...Și, poate, de procurorul care...

AURA : Ești prost !

SAM (*a întors capul, brusc, și o privește — ar vrea să ridă*) : Ești... imprudentă !

AURA : Mă plictisești de o săptămână, cu o umbră ridicolă de mort, cu un gând de crimă inexistentă ! Ce-mi pasă de el și de toți morții pământului, când sunt liberă și te am lângă mine ? Mă jignești, pentru că vrei să pleci de lângă mine, pentru el, pentru un mort, pentru o epavă care s-a prăbușit singură.

SAM (*strigă*) : Noi l-am ucis ! Tu, eu — o îmbrățișare ca un pumn în inima lui bolnavă... Noi l-am ucis !

AURA (*la fel*) : Și dacă ? Haide, strânge pumnii, ca atunci, ca în clipa când se apropia de noi... Te-ar fi lovit, de nu te apăram — te-ar fi gonit din casă, pe drumuri — ți-ar fi ucis visul.

SAM : Tu mi l-ai ucis, în ochii lui de mort. Așa cum îl priveam atunci, lângă noi, pe Stan, am simțit, cum mi se scurge în sânge toată ura. Ura cu care te jucai, ura cu care te joci acum.

AURA : Mă faci să rid.

SAM : Aura, te fac atentă...

AURA (*il lovește cu o floare*) : Îmi bat joc de ura tă !

SAM (*s-a ghemuit în el o clipă — revolta și mânia, slabe în aparență — numai degetele i se convulsionează, numai surisul e straniu de animal la pîndă*) : Aura, ura cu care te joci... (*Se apropie.*) Ura care o să îmbrățișeze, cu o dragoste...

AURA (*în picioare, dispreț*) : Do-bi-to-cu-le ! (*Il lovește.*)

SAM (*strigăt și degetele cătușă deschisă spre gîtul Aurei, brusc*).

AURA (*tot așa de brusc, i-a prins capul în palme și îl sărută pătimaș îndelung*).

SAM (*degetele au încercat zadarnic să sugrume, se retrag — brațele cad, grele*).

AURA (*rugă aproape*) : Ucide-mă...

SAM (*mototol, pe canapea*) : N-am putere...

AURA (*lingă el, vorbindu-i peste umăr — cuvint care dezmiardă*): Copilule! Te-am infuriat, ca să te re-găsesc: tinăr și clocotitor, ca atunci! Pentru că nu-mai așa mă înțelegi... Ți-aduci aminte ce mi-ai spus în prima noapte? „Îmi cer dreptul meu la fericire.“

SAM: Fericire prin crimă...

AURA: Prin orice mijloace și împotriva oricui! Fericirea se cucerește, Sam! Luptă a fost, nu crimă! A învins cel puternic. Bucură-te c-ai învins... Nu privi înapoi. Fericirea e înainte! Conștiință? Ce-i aia conștiință, când surîdem sub baldachinul dragostei? Sam, copilule, dragostea-i egoistă. Calcă peste morminte și își bate joc de morală. Așa ai fost, în noaptea când ai ucis: egoist — pentru că mă iubeai. Tremurai lingă mine. Vibrai patimă, aspiram patimă. Mi-e dor de Sam de atunci! N-ai șovăit să sugrumi și șovăi acum, când suntem liberi și singuri? Copilule! Vrei să te întorci, să te îngropi în ocnă și să mori...

SAM: Nu vreau să mor!

AURA: Rămii lingă mine, atunci! Al meu, al dragostei mele! Cum tremuri! Ca un iepuraș cu frica morții în ochișori. Surizi, Sam! Zburăm spre fericirea care ne așteaptă departe! Parisul, Sam...

SAM: Paris...

AURA: Avem bani! Cu ei vom fi strălucitori, în cel mai strălucitor oraș al lumii: Parisul!

SAM: Paris! Îl visam, uneori, în mansarda mea din strada Antim...

AURA: Parisul! Acolo, departe... Paris! Lumină și cîntec. Al meu, al dragostei mele — lingă mine, mai aproape, mai strîns! Sărută-mă! Mult, pățimaș, ne-bun — ca atunci...

SAM (*o privește în ochi, beat — ca și cum în ochii ei s-ar oglindi tot Parisul*): Paris...

TABLOUL V

A trecut un an.

La Paris.

PIERROT

COLOMBINA

ARLEQUINUL

M-ELLE CHRISANTHÈME

IULIU CEZAR

REGELE LEAR

MOLIÈRE

CHOPIN

MUSSET

HARPAGON

FARANDOLE

Salonaș, cu uși deschise larg, în fund, spre hol lumină, în lampioane multicolore. Atmosferă intimă.

În hol: lumină, muzică, dans.

SCENA I

CEZAR, LEAR

Cezar: mască, havană, șampanie.

Intră Lear: de asemenea cu mască și poartă galoși.

LEAR: Ave Cezar Imperator, morituri te salutant!

CEZAR (*salut roman*): Bătrîne și ilustre rege Lear...

(*In glumă melodramatic.*) Ce văd? E vis sau realitate, minciună sau adevăr cutremurător? Când și în ce cronică, anume, ilustrul rege Lear a purtat galoși? (*Rid, dau mâna.*)

LEAR: Bonsoir, Maurice!

CEZAR: Ce faci, Edmond?

LEAR: Prost, Maurice! Am un guturai îngrozitor. Medicul mi-a recomandat prudență excesivă. Și cea mai excesivă prudență...

CEZAR : Galoșii !

LEAR : Mizerabilă vreme ! Ploile pariziene sunt mai puternice ca un viscol norvegian. La anii mei mai ales. Dealtfel, n-o să trec dincolo. Aici e mai întințit, și, mi se pare, mai multă șampanie. (*S-au așezat la masă.*) Strălucitor bal, Maurice !

CEZAR : Prince Sam e un animator de geniu.

LEAR : În adevăr. A reușit să adune în jurul lui tot ce are Parisul mai proeminent : în politică și finanță, în artă și literatură.

CEZAR : E recunoscut pretutindeni, omagiat pretutindeni.

LEAR : Omagii pe care le plătește scump, neîndoios, dar...

(*Un Domino, din bar spre hol. Cezar și Lear au tăcut, prudenți.*)

CEZAR : Îl cunoști ?

LEAR : Nu.

CEZAR : Nici eu.

LEAR : Și totuși, toată lumea îl privește cu oarecare îngrijorare. În acest Cosmopolis strălucitor, zgomotos și nepăsător, în care simți o întreagă umanitate palpitând, individul ascuns sub Domino a adus un fior de nesiguranță, de neastîmpăr, de presimțire. Dealtfel și afară, în oraș, plutește ceva nesigur, în atmosferă.

CEZAR : Părere, bătrîne monarh ! Niciodată n-am simțit Parisul mai tînăr și mai vesel. În privința tipului de adineauri, fii fără grije. Un farsor, care vrea să-și acorde importanță.

LEAR : Atunci... să fim inteligenți ca el și să nu-i acordăm nici o importanță !

CEZAR (*ciocnesc cupe de șampanie*) : În sănătatea ta, Edmond !

SCENA II

CEZAR, LEAR, COLOMBINA, ARLEQUINUL, M-ELLE
CHRISANTHÈME

*Din bar spre hol : Colombina, alături de Arlequin.
Din hol spre terasă : M-elle Chrisanthème. Arlequinul vor-
bește Colombinei în atitudine excesiv de galantă... M-elle
Chrisanthème caută pe cineva.*

ARLEQUINUL : ...Verlaine, frumoasa mea Colombine, care
a cristalizat în versuri toată splendoarea serbărilor
de odinioară, a imortalizat...

CHRISANTHÈME (*crede că recunoaște sub masca Ar-
lequinului, pe cel căutat și se apropie grabnic ; s-a
oprit*) : Pardon !

ARLEQUINUL (*se înclină*) : Domnișoară... (*Continuă, mer-
gînd alături de Colombină.*) Dacă Pierrot, grațioasa
mea Colombine, simbolizează eternul îndrăgostit care
suferă, Arlequinul — dimpotrivă — e amantul care
sărută pătimaș și fură, în numele dragostei..

(*Au ieșit : Colombina și Arlequinul în hol, M-elle Crisan-
thème spre terasă.*)

SCENA III

CEZAR, LEAR

*Amîndoi au privit scena, fumînd — nepăsători în aparență.
Au surîs discret, au ris cînd au rămas singuri.*

CEZAR : ...„Arlequinul, frumoasa mea Colombine...”
(*Rîde.*) Nu-l cunoști ? Conte Juan de Nevers. Iar
Colombina... (*Îi spune ceva la ureche.*)

LEAR : Eram sigur ! Așadar, între Juan de Nevers și...

CEZAR (*canalie*) : A, nu... nu cred, Edmond ! Sigur, ro-
mânca e o femeie adorabilă și multe curse i se
întind ! Dar ea rezistă, dragul meu, pentru că...

LEAR : ...suntem, ca să zicem așa, în casa ei...

CEZAR : ...bem șampanie și petrecem grație invitației ei — și n-ar fi elegant...

LEAR : ...s-o jignim...

CEZAR : ...c-o bănuială...

LEAR : ...grosolană ! În adevăr, Juan de Nevers e un personaj primejdios...

CEZAR : ...iar dușmanii spun că românca i-ar surîde promițător, dar...

LEAR : Nu cred, Maurice !

CEZAR : Minciuni, Edmond... ca și dragostea Patiencei Maravon pentru Sam...

LEAR : E la bal, Patience Maravon ?

CEZAR : A trecut pe lângă tine, adineauri, suava M-elle Chrisanthème, care...

SCENA IV

CEZAR, LEAR, PIERROT

În hol, muzica : final. Entuziasm, aclamații. Pjerrot, în pragul din fund și se înclină, mulțumește aclamațiilor din hol.

LEAR : Mon prince, Parisul te aclamă !

CEZAR : Iar Iuliu Cezar se declară, solemn, gelos pe gloria ta !

PIERROT (*amețit mai mult de muzică și dans*) : Nu sunt deloc gelos pe modestia voastră, prieteni ! În hol sunt cîntece și dansuri. La bar sînt vinuri înviorătoare : d'Anjou, Clos du Pape, Pouylley, Pomard ! Iar voi, numai o cupă de șampanie... (*Rîde și are în ris un fond dureros, peste care expansiunea e polen pe rană.*)

SCENA V

CEZAR, LEAR, PIERROT, MOLIERE, CHOPIN, MUSSET

Ultimii trei năvălesc zgomotoși.

PIERROT : Montfleury, Molière al scenei contemporane și voi : Chopin, fără prestigiul tuberculozei și Mus-

set fără George Sand — am găsit doi prieteni modesti.

MOLIÈRE : O ! E o crimă să fii modest, la un bal așa de strălucitor...

PIERROT (*ride, se clatină, mai mult o lipsă de control a mișcărilor*) : Doi modești și o banală cupă de șampanie.

MUSSET (*strimbă gura*) : Puah ! Șampanie...

CHOPIN : Pomard ! Cîntă-n cupe simfonii azurale...

MUSSET : Pardon, ilustrul meu... viorist ! Clos du Pape ! E vinul magnific ca o... (*Numai către Chopin.*) Repede ! O licență, Chopin ! Ceva frumos...

CHOPIN (*ride*) : Montfleury ! Repede, o licență pentru Musset.

MOLIÈRE (*enunță teatral*) : Clos du Pape ! Vinul magnific ca o piramidă...

MUSSET (*continuă, cu entuziasm*) : ...ca o piramidă care cîntă...

CHOPIN (*îl trage de minecă*) : Imbecilule, cum o să cînte piramida ?

(*Risete, în hol : muzică sprintenă — expansiune la cei din scenă, cu primele acorduri.*)

PIERROT : La bar ! Cine mă iubește, petrece !

CHOPIN : Pomard !

MOLIÈRE : Trăiască Sam !

PIERROT : Viața ! (*Ochii rid și lacrimi în glas.*) Trăiască viața...

LEAR (*împins de Molière, Musset și Chopin — alături de Cezar — spre bar*) : Maurice ! Fii atent să nu-mi pierd galoșii... (*Lui Pierrot.*) Magnificul meu binevoitor, cel puțin să... ne recomandăm...

PIERROT : Inutil ! Nu vă întreb cine sunteți și de unde. Masca lui Lear mi-e dragă, cu Lear și Molière și Musset petrec. Nu mă întreb, să nu întrebați cei dincolo de mască ! Ce ne pasă dacă ochii plîng ? Masca ride ! Și prefer minciuna ei jovială, care ne desparte de necazuri, ne desprinde din noi și din vreme și ne ajută să fim, alături de viață și de noi, umbre surizătoare într-un decor de basm. Fără grije, Lear ! În clipa cînd minciuna va dispărea, ac-

torul Montfleury va ști să lase cortina pe prima replică a dramei. Până atunci : cortina sus, Montfleury !

(Vesellie zgomotoasă la toți.)

MOLIERE : La bar !

CHOPIN : Clos du Pape, care cîntă ca o piramidă...

LEAR : Maurice ! Galoșii mei, Maurice...

(Au ieșit în bar.)

SCENA VI

PIERROT, M-ELLE CHRISANTHÈME

Pierrot, în urma tuturor, gata de ieșire. A intrat M-elle Chrisanthème, din terasă.

CHRISANTHÈME : Sam.

PIERROT (*s-a întors, tresărit — un pas*) : Tu, Patience, ce... ? (*Fruntea în palme și efort să-și revină.*) Cum mi se limpezesc gîndurile ! A fost suficient să te văd... (*Lîngă ea.*) Patience Maravon la bal !

CHRISANTHÈME : De ce te miri ?

PIERROT : Mă obișnuisem cu o Patience solitară, cu o madonă mică și imaculată, cu o prietenă care mi-a permis să-i spun, cînd sunt trist, în graiul țării mele : surioară...

CHRISANTHÈME : Prietene, sunt omagii...

PIERROT : Adevăruri, Patience ! Eram, acum o săptămînă, undeva, departe. Era furtună iar valurile loveau, cu minie albă, în stîncile pleșuve. Mă uitam la ele. Și mi-am adus aminte de tine. „De-ar fi Patience Maravon aici — mi-am zis — valurile s-ar cumiți ca prin farmec...”

CHRISANTHÈME : Am promis să fiu întotdeauna lîngă tine.

PIERROT : Dar niciodată în mijlocul petrecerilor mele galante.

CHRISANTHÈME : În adevăr. Noaptea asta, însă... A fost o putere mai presus de mine, care m-a adus.

Sigur, o presimțire ridicolă, dar... Bănuiești în priviri, în surisuri, o primejdie care te amenință.

PIERROT : Mă faci să râd, Patience ! Sunt mai fericit ca oricând. Parisul mă omagiază.

CHRISANTHÈME : Parisul vostru, fluturi adunați de pretutindeni, să vă ardeți aripioarele în lumina lui amețitoare. Fard și decor, principe ! Stinge reflectoarele și tot farmecul va dispărea.

PIERROT : Binecuvîntez reflectoarele !

CHRISANTHÈME : Dar miine, cînd reflectoarele se vor stinge ?

SCENA VII

PIERROT, M-ELLE CHRISANTHÈME, HARPAGON

PIERROT (*către Harpagon, care a intrat jovial*) : Harpagon, miine mori într-un accident de automobil !

HARPAGON (*încrămenit*) : Vai de mine, gluma asta macabră...

PIERROT : Nu te speria, Julien ! Să presupunem numai...

HARPAGON : A ! Dacă presupunem, atunci...

PIERROT : Așadar, știi că miine mori.

HARPAGON : À la bonne heure ! Pînă miine mai sunt cîteva ore...

PIERROT : À la bonne heure, Patience !

HARPAGON : Acum sunt vesel și petrec.

PIERROT : Acum suntem veseli și petrecem, Patience !

(*Zgomot în bar.*) Auzi, mă cheamă viața ! (*Din prag, cu glas care nu-i al lui.*) Ce e viața, surioară ? (*Ride dureros și intră în bar.*) Montfleury, fii atent la cortină, Montfleury...

SCENA VIII

M-ELLE CHRISANTHÈME, HARPAGON

Au privit amîndoi, o clipă, în urma lui Pierrot.

HARPAGON : Drama se precipită spre final...

CHRISANTHÈME : Atunci de ce nu-l oprești ?

HARPAGON : Ar fi inutil. E mai bine să lăsăm drama să se desfășoare normal. Împrejurările, de multe ori, sunt mai precaute ca noi. Și, mărturisesc sincer : mi-e frică. Am stat cu el de vorbă, într-o noapte, și am înțeles, abia atunci am înțeles : expansiunea și setea lui de petrecere sunt, în fond, o fugă dureroasă de adevăr — o aminare deznădăjduită a unicului final logic, pentru el : sinuciderea...

CHRISANTHEME : Julien !

HARPAGON : Sigur, nu l-am întrebat : de ce ? Dar e o rană, o rană în cangrenă. Peste rană, Sam toarnă balsamul uitării : cu fiecare cupă, cu fiecare acord muzical, cu fiecare minciună a prietenilor... A-l smulge din farandola asta de măști, ar însemna să-l smulgem din viață. Din nefericire, jocul ăsta uimitor de lumini și culori se apropie de final. Juan de Nevers e tot mai stăruitor și i se răspunde cu surîsuri din ce în ce mai promițătoare. Pentru Sam, o despărțire de Aura înseamnă lipsa de bani și... fără bani : dispare decorul, vinul și minciuna...

(În hol, muzică : final dans. Măști din hol spre bar sau terasă. M-elle Chrisantème și Harpagon au ieșit.)

SCENA IX

CEZAR, LEAR

Cezar și Lear : din bar, amejiți de băutură. Lear a pierdut un galoș și poartă pe umăr, tirînd-o pe jos, toga lui Cezar. La rîndu-i, Cezar poartă peruca lui Lear și e încins cu spada acestuia.

LEAR : Dragă Maurice... Imperatore ! Pardon... Numai un cuvînt... *(E pesimist și calcă în străchini.)* Edmond ! Sst, tăcere... *(S-a oprit, clătînîndu-se pe virfuri și călcîie și enunță academic.)* Maurice ! Sam e cel mai mare spițer parizian ! Vinurile lui, Maurice... ~

CEZAR : Edmond ! Sst, tăcere... Să fim gravi... *(I se încurcă limba.)* Prestigiul nostru de reprezentanți...

LEAR : Maurice ! Vinurile lui Sam m-au vindecat de guturai...

CEZAR : Edmond ! Să fim... Sst, tăcere...

(Au ajuns la ușă, în fund. Din hol intră Colombina, urmată de Arlequin. Lear și Cezar le-au făcut loc să intre, se înclină adânc, comic de reverențioși.)

LEAR : ...„Grațioasa mea Colombină...” *(Către Cezar, cu înțeles, privind în urma Colombinei.)* Maurice ! Sst ! Tăcere... *(Iese rîzînd, urmat de Cezar.)*

SCENA X

COLOMBINA, ARLEQUINUL

ARLEQUINUL : ...dansezi, frumoasa mea prietenă, cu eleganța divinei Isadora.

COLOMBINA : Am impresia că se țese, în jurul nostru, o plasă...

ARLEQUINUL : Plasa dragostei, Colombina !

COLOMBINA : Mă tulbură cuvîntul tău.

ARLEQUINUL : Dăruiește-te tulburării ! Ce ne pasă de oameni ? O Colombină și un Arlequin sunt făcuți să se iubească — iubire ce nu întrebă, nu dezgroapă amintiri și nu smulge masca. Iubire de dragul iubirii ! Floarea nu întrebă fluturile de unde vine și încotro pleacă. Bindecuvîntează clipa ce i-l dăruie și-i face leagăn din petale.

COLOMBINA : Ești vrăjitor !

ARLEQUINUL : Pentru că te iubesc.

(Îmbrățișare.)

SCENA XI

COLOMBINA, ARLEQUINUL, PIERROT, apoi M-ELLE CHRISANTHEME

Pierrot a intrat, din bar spre hol — a văzut și se oprește, cu un strigăt repede înăbușit ; a dus mîna la ochi, să nu

mai vadă. Colombina și' Arlequinul tresărit — au fugit în terasă. Colombina cu un strigăt mic, Arlequinul cu un hohot de râs.

PIERROT (*cînd a luat mîna de la ochi — singur, în mijlocul scenei. Se vede, se simte singur, se clatină. În bar cîntă cineva, amețit de băutură, Ridi, pagliaccio... Pierrot strigă cu deznădejdea omului ce se precipită spre prăpastie*): Aura! (*Se clatină — caută cu mîna, orbește, un sprijin.*) Aura...

CHRISANTHEME (*care a intrat la primul lui strigăt*): Sunt lingă tine, Sam.

PIERROT (*plînge cu fruntea pe umărul ei*): Sfirșitul! Se sting reflectoarele! Sfirșitul...

SCENA XII

PIERROT, M-ELLE CHRISANTHÈME, FARANDOLE,
MĂȘTILE CUNOSCUȚE, apoi DOMINOUL

Dar în ritmul tot mai precipitat al muzicii, care, cu prima măsură, umple scena cu un țipăt asurzitor de alămuri, Farandole năvălește în scenă, pe o latură, prin față și apoi pe cealaltă latură — din și spre sala de dans. În momentul cînd masca din fruntea Farandolei a ajuns aproape de ieșire (totul, în acest timp, a crescut spre o nebunie de mișcare și țipăt), o lovire de talgere — ca o explozie în atmosferă și ca o plesnire în timpane — prăbușește la pămînt toate măștile. E un moment de încremenire și de panică mută — urmată imediat de panica măștilor, ce intră grabnic, din bar și de pe terasă.

MĂȘTILE: Ce-i?... Ce s-a...? O nenorocire sau... Ce-a fost? Ce s-a întîmplat?

(Pe această panică, năvălește în scenă, ca o furtună...)

DOMINOUL (*ca să anunțe, oprit în prag, cu un glas în care e frenezie și groază*): Războiul! Războiul! Războiul!...

(Se sting reflectoarele, se prăbușesc lampioanele. E un ți-păt general de spaimă, dominat de risul crescut a lui...)

PIERROT : Iată limanul, iată mîntuirea, iată adevărul !!
Jos masca ! *(Cad măștile.)* Smulgeți de pe voi zdren-
țele de carnaval !!! *(Costumele, parcă desprinse*
singure de pe umeri, cad.) Să rămînem noi, oameni
goi, cu toată ticăloșenia de pînă acum, cunună de
spini pe frunte și cu toate minciunile în suflet, ca o
lepră ! Dansul va începe în curînd — cel mai fru-
mos dans și cel mai așteptat — dansul morții și al
purificării. Cine-i slab, cine tremură, cine plînge ?
Haide, turmă de păstori mincinoși și stăpîni nebuni,
dezleagă-te la ochi ! Te simt în mine toată, bună și
netrebnică — simt umanitatea pe umeri ! Să cînte
muzica, să nu mai aud țipătul inimilor ! Vom trece, în
pas de defilare, prin suferință și moarte, ca printr-o
apă vie, care ne ca spăla de toată rugina vremii și
de toată spoiala civilizației. Vom trece prin suferin-
ță — ca printr-o flacără — ca să ne regăsim ima-
culați și superbi în pămîntul făgăduinții, ce ne va
aștepta, dincolo de cimitire și de miine, rodnic și
darnic ! Iată sărbătoarea pe care-o așteptăm ! Mont-
fleury, să cînte muzica ! Balul abia acum începe iar
dansul — dansul morții și al purificării — va fi ului-
tor ! Muzica, Montfleury — să cînte muzica...

TABLOUL VI

Oraș patriarhal în Germania.

După cîțiva ani.

SAM

KLARA UHL

KARL

HILDA KURZ

ELSA BLUM

SERVITOAREA

Încăperea sumbră, într-o zi cu soare mult afară. Ușe în stînga, spre coridor comun și altor apartamente. Prim-plan dreapta, intrare. Fund, ferestre. Între ferestre, birou. Deasupra biroului un portret în ulei: Klara Uhl. Nici o carte.

SCENA I

SAM, KARL

Sam: În haine simple, cărunt. În fotoliu, furat de amintiri

Karl: În picioare, cu o scrisoare în mînă, tînăr cu figură palidă și lavalieră.

SAM : ...și așa trecu războiul : despărțind veacurile, zvîrlind în lumină oameni noi, cu alte gînduri, poate cu alt suflet, oricum cu alt vis... Sam de odinioară a rămas acolo, prin mocirla tranșeelor, pe drumurile de retragere, în bezna nopților de bombardament și iad. Sam cel nou, cu viața pod de argint peste prăpastia ce desparte cele două lumi, a zvîrlit tunica și casca, intrînd lucrător la o fabrică, undeva.. Mi-e dor de proletarul de atunci, de acel Sam întors de la fabrică să cînte la patefon, să se joace cu copiii vecinilor, să viseze un cămin al lui... (*O clipă ochii în gol, se ridică — pași.*) De acolo am trecut în altă fabrică, în alt oraș... cînd lucrător harnic... cînd grevist îndărătnic, cînd rămas pe drumuri, trădat de oamenii pentru care luptasem..., cinci ani de viață hoinară și trudnică, așa cum am povestit în roman... pînă mi-a apărut în drum Klara Uhl, ca o soră — care mi-a rămas o soră... Nu știu de ce, uneori, parcă mă apasă ceva pe umeri și simt nevoia să plîng — dar nu mai găsesc o lacrimă în mine.

KARL : Adevărata suferință începe în clipa cînd nu mai poți plînge.

SAM : Și dincolo de suferință, Karl ?

KARL : Schopenhauer e de părere...

SAM : Nu Schopenhauer ! Întreb suferința, revolta și suferisurile tale. Îl întreb pe Karl de acum și-mi răspun-

de Schopenhauer de acum câteva decenii — întreb un om și îmi răspunde o carte.

KARL : O carte, maestre, e o sinteză...

SAM : O sinteză Schopenhauer dar nu Karl. O sinteză Nietzsche, dar nu o sinteză Sam ! Aici e puntea suspinelor, a lipsei noastre de orizont social și sufletesc : soluționăm probleme actuale cu imperative livrești, puse de mult la naftalină — împrumutăm ochelarii altora, ca să privim aspecte ce ni se oferă nouă. Dați la o parte munții de cărți, ce vă închid orizontul ! Fiți voi, oameni liberi ! Iată ce n-au sesizat unii critici ai romanului meu dar au înțeles, admirabil, cititorii. „Sam“ din roman a fost smuls de sub tirania modelelor literare...

KARL : Tocmai voiam să vă întreb dacă scrisoarea către editor...

SAM : Schimbăm răspunsul. În reclamele ce le face romanului meu, editorul se servește de mijloace puțin oneste. (*Ia un ziar.*) Ascultă (*citește*) : „Oameni săraci, Sam, binefăcătorul vostru, a scris un roman pentru voi, cu sugestivul titlu : *Sam, poveste cu mine, cu tine, cu el...* sau (*ia alt ziar*) „Să-i fim recunoscători, cumpărînd romanul acesta, care...“ Nu ! Așa ceva, prietene...

KARL : Reclama e stupidă și inutilă. Romanul dumneavoastră are un succes imens. Toată critica germană l-a primit elogios. Editorul a scăpat de faliment. Un romancier glorios ca dumneavoastră...

SAM : N-am scris pentru glorie, Karl ! Poveri, amintiri, ce nu mă lăsau să dorm. Le-am mărturisit caietului, așa cum mărturisești duhovnicului greșelile : ca să nu-ți mai aduci aminte de ele.

KARL : Domnișoara Klara a găsit caietul pe birou, întâmplător, l-a dus la editor și...

SAM : Klara Uhl a vrut să-mi facă o surpriză revelatoare și mi-a pricinuit un mare neajuns.

KARL (*surprins*) : Neajuns — că a dus manuscrisul la editor ?

SAM (*clatină capul, afirmativ*) : Da, Karl... Războiul mă învățase marea taină de a mă găsi pe mine. Cei cinci ani de vagabondaj mă cumițiseră. Klara mă adusese

de mină, ca pe un copil, în orașelul acesta cu liniști și frumuseți, să-mi fac un cuib. Mă simțeam așa de bine, în liniște și mediocritate, cu orele mele de muncă, cu săracii mei, cu florile și bibilicile din ogradă ! Uitasem, îmi îngropasem suferința în spovedaniile scrise, așa cum îngropi un mort. Eram un om nou. Vilva romanului, însă, m-a scos din umbră — mi-a dezgropat suferința și mi-a multiplicat-o la infinit. Ieri întâlneam un singur Sam : în amintirile mele ! Acum îl întâlnesc pretutindeni. Îmi vorbește prin fiecare cititor, mă cheamă prin fiecare vitrină, îmi aduce aminte...

KARL : Neîndoios, domnișoara Klara era datoare...

SAM : Klara Uhl, poate, a fost mesagerul unei forțe mai presus de noi. N-am fost și nu sunt fatalist, Karl. Uneori, însă, am impresia că și eu, când am scris romanul, și Klara, care l-a dus la editor, nu am făcut altceva decât să colaborăm la îndeplinirea unei porunci : destulă liniște, Sam — viața e muncă și frământare și suferință ! Acum mai mult ca orișind, îmi dau seama că nu se poate lupta omenește cu asemenea imperative.

KARL : Oricum, domnișoara Klara era datoare să vă ceară consimțământul.

SAM (*suris amar*) : De unde știi că nu i l-am dat în urmă ? Acum un an, când a plecat pentru întâia oară la Berlin, unde are o mătușă... De ce ai tresărit ?

KARL : Nu. Am vrut să... Domnișoara Klara mi-a încredințat o taină...

SAM : Și nu mi-ai spus-o. Foarte frumos !

KARL : Taină, nu e bine zis. Mai curînd : o minciună.

SAM : Klara nu minte !

KARL : Domnișoara Klara nu are nici o mătușă la Berlin !

SAM (*surprins, tăcere o clipă*) : În definitiv, noi... Sunt intimități... În fiecare lună a plecat la Berlin, să vadă... Poate că... are pe altcineva sau... (*Gest de voință.*) Asta-i acum ! N-avem altceva mai bun de făcut decât s-o jignim pe Klara cu bănuiele...

KARL : Domnișoara Uhl e revoluționară !

SAM (cu gestul omului care se apără de o lovitură) : Nu-i adevărat !!

KARL : Iertați-mă dar... Întimplător am aflat. A plecat să ia parte la o consfătuire revoluționară.

SAM (slab) : Nu face bine Klara...

KARL : Sigur ! Arestări, schingiuri, închisoare... (Sam la fereastră.) Norii ! Se apropie furtuna, Karl...

SCENA II

SAM, KARL, SERVITOAREA

SERVITOAREA (în prag) : Două femei sărace vă roagă...
Mi se pare că au mai fost pe la noi...

SAM (înviorare) : Deschide-le ușile larg, doamnă Käthe !
(Servitoarea iese.)

SCENA III

SAM, KARL

SAM (vrea să fie vesel) : Nu fi trist, Karl. Ne pleacă domnișoara Klara, ne rămân ceilalți prieteni : săracii ! (Entuziasmul slăbește.) Mai am rădăcini, mai mă leagă ceva de pământ. (Fals evident contrastul dintre nepăsarea ce și-o impune și valul de tristețe ce-l năpădește interior.) Ce ne pasă de Klara ? Ne rămân săracii și... (Nu se mai poate minți și, pe scaun, cu fruntea în palme.) De ce, Karl ? De ce să mă lase singur, Karl...?

SCENA IV

SAM, KARL, ELSA BLUM, HILDA KURZ

Elsa Blum : o bătrână cu figură ce nu inspiră încredere și
Hilda Kurz : tânără cu privire sinceră și șal alb pe umeri.
S-au oprit în prag, sfielnice. Elsa are un pachetel în mână,
Hilda o crizantemă.

KARL : Așadar, maestru, răspund editorului...

SAM : Iartă-mă, dar acum nu pot — îmi sunt gândurile... Aminăm răspunsul pe mâine, sau, mai bine : fii bun și așteaptă-mă în grădină. Simt nevoia să hoinărim printre flori, în aer...

(Karl se înclină și iese.)

SCENA V

SAM, ELSA BLUM, HILDA KURZ

SAM (către femei) : Luați loc, vă rog.

ELSA : Noi, iubitul nostru binefăcător...

HILDA : Am venit...

ELSA : Sunt Elsa Blum. Poate vă mai aduceți aminte : nenorocita cu un copilăș bolnav. (Lacrimi.) Hans al meu, bolnav de gălbenare... Cu banii de la dumneavoastră am cumpărat doftorii, l-am îngrijit, s-a făcut bine. Daa, acu e dolofan și se joacă-n praf...

SAM : O veste care mă bucură.

ELSA : Noi, oameni săraci... Singura recunoștință : o buclă de păr de la Hans. (I-o dă.)

HILDA (o îmboldește Elsa să vorbească) : Eu, stimate domn... (Nu găsește cuvinte — îi întinde crizante-ma, mecanic.) Recunoștință !

ELSA : E Hilda, care... bolnavă... Cu banii dumneavoastră... doftorii... Acu e sănătoasă și-o să se mărite.

SAM : Mulțumesc, domnișoară Hilda ! Bine, dar... E înțitia oară, când un gest așa de frumos, că... De ce nu stați ? Numai un moment, să... (Nu are bani la el — Elsa și Hilda s-au așezat alături, în atitudine umile.) Cîteva clipe, vă rog ! (Iese grabnic în încăperea vecină.)

SCENA VI

ELSA (cu ieșirea lui Sam, a schimbat atitudinea umilă și clipește șiret) : Ce zici, Hilda ?

HILDA : Nu facem bine !

ELSA : Nu fi proastă !

HILDA : E om milos.

ELSA : Asta-i acu ! E milos fiindcă are bani...

HILDA : Oricum : alții au și nu dau. Risipesc cu femeile sau...

ELSA : Metehne, fato ! Unii au meteahna femeilor, alții a pomenilor. Lucru de căpetenie e să știi cum să-l iei. Ai văzut cum se fisticise ?

SCENA VII

ELSA BLUM, HILDA KURZ, SAM

Sam a intrat tot așa de surizător, cu bancnote ; pe ultimele cuvinte ale Elsei — s-a oprit, mut.

ELSA (către Hilda, fără să-l vadă pe Sam) : Ți-am spus eu : hai cu mine, Hilda, că dobitocu ăla bogat ne dă bani ! Crezi c-am venit să fac pe nobila cu el ? Nu măninc recunoștință...

HILDA (l-a văzut pe Sam și tresare ; în picioare) : Stimate domn, eu...

ELSA (același joc, încearcă să reia atitudinea umilă) : Noi, o să... Venisem numai să... Recunoștință !

SAM (stăpânește revolta, suris — iar surizător, cu gesturi și cuvinte precipitate) : Pentru dumneata, doamnă. (Îi dă bani.) Și pentru dumneata, domnișoară...

(Hilda : nu ia banii, plînge.

Sam : o privește, surprins.)

ELSA (nu știe cum să scape mai repede) : Recunoștință și... Dumnezeu ! Recunoștință... (A ieșit, ploconindu-se.)

SCENA VIII

SAM, HILDA

SAM : De ce plîngi ?

HILDA : Iertați-mă ! Adineauri, Elsa Blum a spus...

SAM : N-am auzit nimic.

HILDA : Ea m-a silit să viu, să mînt.

SAM : Cîți ani ai ?

HILDA : Optsprezece.

SAM : La optsprezece ani, poate și Elsa Blum a fost o copilă sinceră, ca dumneata. Și-au venit necazurile : s-o sape, să-i sugrume toate gîndurile bune. Nu trebuie să ne supărăm pe ea. Viața ! Viața care ne minte și omoară primăvara în noi ! Marele dușman : viața ! *(Ii pune banii în mînă, fără s-o privească.)* La vedea, domnișoară.

(Hilda iese.)

SCENA IX

SAM, apoi KLARA UHL

SAM *(privește, în palmă, bucla de păr și crizantema — le mototolește și le lasă să cadă)* : Viața...

KLARA *(sprintenă, aduce cu ea vînt de primăvară)* : Sam !

SAM : Tu, Klara ! *(Îmbrățișare prietenească.)* Am să te cert !

KLARA : Sărută-mă pe frunte, mai bine, că aduc veste mare de la Berlin, pentru tine, mai ales !

SAM *(a tresărit)* : Pentru... mine ? Vii direct de la gară ? Atunci, să trecem dincolo, să iei ceva răcoritor.

KLARA : Mulțumesc, n-am timp. Am multe misiuni în oraș și pînă la noapte, cînd plecăm la Berlin.

SAM : De ce „plecăm“ ?

KLARA : De ce nu „plecăm“ ? *(Se privesc.)* Șovăi ?

SAM : Nu înțeleg...

KLARA : Suntem în pragul unor zile mari, Sam !

SAM : Klara ! Fosforescența asta din priviri... Nu ! Redă-mi pe Klara de odinioară.

KLARA : E lîngă tine, Sam !

SAM : Lîngă mine e o Klara nesinceră...

KLARA *(tresărit, umbră de gînd trist pe figură)* : ...poate că eram nesinceră atunci cînd mă jucam printre flori. Ți-aduci aminte ? Am venit împreună. Aici, în ga-

ră, primul întilnit, un roșcovan, a tresărit cînd m-a văzut. Klara ta semăna mult cu altcineva, care fugise de frica închisorilor germane... Acum înțelegei de ce am fost nesinceră, atunci ?

SAM : Ce iluzie frumoasă îmi spulberi, Klara !

KLARA : Numai oamenii slabi se complac în hamacul iluziilor. Cei tari trec dincolo, în adevăr — care e unul singur : Europa e în pragul falimentului moral și politic ! O ultimă nădejde a rămas...

SAM : ...Lupte de stradă, crime, jafuri, condamnări la moarte ?

KLARA : Revoluția spirituală, Sam ! Nu la Berlin, Paris sau New York. Pretutindeni : în inimi, în moravuri, în dragoste, în familie și literatură !

SAM : Vis irealizabil, Klara...

KLARA : Mai realizabil ca oricînd ! Nu presimți, în atmosferă, o coardă întinsă pînă la stridență ? Nu auzi cum urcă, de oriunde, valuri de nemulțumire și nu citești în priviri, în gesturi, o năzuință spre *altceva* ? Oricum, orice, dar *altceva* : mai limpede, mai sigur, mai aproape de adevăr ? Situația aceasta neurasteni-zantă, prietene, nu se înlătură prin cîteva geamuri sparte și cîteva cadavre pe baricadă ! De mii de ani ne crucificăm : pentru un codru de piine ! E rîndul sufletului, acum. L-am ignorat și iată unde am ajuns ! Trebuie să deschidem drum nou. E unul singur : spre o Republică a Demnității Umane ! În ultimul congres-am stabilit planurile de realizare. Vom începe în mic, pe un teren favorabil. E undeva, la nord, o țărișoară cu oameni harnici. Morala și cultura contemporană nu i-a alterat. În sufletele lor vom arunca sămînța nouă...

SAM (*furat oarecum*) : Frumos...

KLARA : Paradisul pe pămînt, Sam ! Un singur efort și visul se îndeplinește. Țărișoara de la nord e stăpînită de un tiran. Revolta s-a adunat în pumni. Un semn și... (*Gest : tiranul e dat peste cap.*) Ne lipsește, însă, stindardul, omul reprezentativ al mișcării noastre de regenerare. Iată de ce am venit de la Berlin. M-au trimis să le aduc „omul care ne trebuie...” (*Sam : melc care se ascunde.*) Nu-

mele tău flutură pe buzele tuturor. Ne recunoaştem în eforturile tale de realizare umană.

SAM (*luptă cu sine, voinţă*): Nu, Klara! Îmi pare rău că ni se despart drumurile, dar...

KLARA: Sam! Nu înţeleg, nu pot să înţeleg...

SAM (*sentinţă*): Mi-am închis toate drumurile şi mă închid în mine, ca un melc, iartă-mă dacă te deziluzionez. A fost o vreme când îmi aruncam şi eu sufletul în calea tuturor vînturilor, pe muchia tuturor prăpăstiilor. Eram tînăr, ca tine... Am vrut să fiu eu: aşa cum mă simt! Şi împrejurările m-au întors, cum întorci o mînuşă. Joc inutil cu un copil şi fluturi. Deziluzii, în stoluri. În definitiv, pasărea asta albă şi mică: sufletul, nu-i cu nimic vinovată! Nu mai vreau s-o las călcată în picioare...

KLARA: Sam, copilule! Ai vrut să aduni de pretutindeni, dar să nu dai. Ai cerut adevăr? Care-i adevărul uman cu care voiai să-l răscumperi? Egoismul fericirii tale! Ai cerut fericire? Care-i stropul de fericire pe care l-ai dăruit omenirii, ca să-l poţi cere? Binefacerile tale? Dai zece coroane unui sărac şi dormi liniştit: ți-ai făcut datoria! Socoteală de bătrînă bigotă... Nu de pomana ta are nevoie omenirea, ci de Christoşi care să moară pentru mîntuirea ei! Aruncă-te în marea fierbere a valurilor, fii grădinarul care se dăruie omenirii, prin munca lui, odată cu florile...

SAM (*furat*): Frumos! Să-ţi smulgi sufletul, petală cu petală şi să-l împarţi...

KLARA: Tu, un singur om, cu povara omenirii pe umeri!
Tu, azima flămînzilor — tu, izvorul însetaţilor...

SAM (*transfigurat*): Frumos! Ar fi aşa de frumos, Klara...

MANIFESTUL

Oraș, stradă, în Republica Demnității Umane
Zid. Pe zid lipit un manifest.

CĂRTURARUL
PESCARUL
NEGUSTORUL
MESERIAȘUL
NEVASTA

SCENA I

TOATE PERSONAJELE DE MAI SUS

*Cărturarul : pe o piatră dominînd mulțimea, formată din patru grupuri : pescari, negustori, meseriași, neveste.
Cortina se ridică pe murmurul lor.*

CĂRTURARUL : Tăcere !

NEGUSTORUL (*către Pescar*) : Gura, balenă știrbă ! S-a-uzim, cărturare.

CĂRTURARUL (*citește silabisit*) : Republica Demnității Umane...

PESCARUL : Ce-i aia ?

NEGUSTORUL : Tot tu, balenă slută ! Republica Demnității... Așa ne zice acum ! Adică... (*Se supără.*) Să te ia dracu ! Demnitate ! Nu știi ce-i aia ?

PESCARUL (*luminat*) : Aha, bun... Spune, jupîne ! Cum vrei să înțeleg, dacă nu spui ?

NEGUSTORUL (*către Cărturar*): Mai departe.

CĂRTURARUL: Cetățeni...

PESCARI (prostește): Noi suntem pescari, nu cetățeni!

PESCARUL: De ce ne amestecă în ciorbă cu meseriașii și cu negustorii?

MESERIAȘUL: Taci din gură, caracudă!

PESCARUL: Tu stai lângă poala muierei! Eu lupt cu valurile! Nu-i totuna...

NEGUSTORUL: Barca pe care ți-o face el luptă cu valurile.

PESCARUL: Gura, samsarule! (*Către Cărturar.*) Șterge cetățeni și scrie pescari. Noi suntem în frunte.

CĂRTURARUL: Cetățeni...

NEGUSTORII, MESERIAȘII: Bravo...

CĂRTURARUL: ... și pescari.

PESCARI: Bravo...

NEVASTA (*ca o bombă*): Și noi? Noi unde rămânem? De ce nu pomenește și de neveste? Cine vă coase, cine vă fierbe ciorba, cine se culcă cu voi? (*Revoltă debitată oratoric.*) Protestăm! Să zică așa: cetățeni, pescari și neveste.

NEGUSTORUL: Asta nu se poate.

MESERIAȘUL: La ciorbă și la mătură!

NEVESTELE: Protestăm! Rușineee...

NEVASTA: Femei din Republica Demnității Umane, să fim demne! Să ne retragem, în semn de protest!

(*Nevestele: primesc propunerea cu urale.*)

Bărbații: rîd.

Nevestele: se retrag, ameninșându-i.)

SCENA II

ACEIAȘI, fără NEVESTE

CĂRTURARUL: Tăcere.

NEGUSTORUL: La urma urmei, cărturare, nu era mare pagubă să le faci și muierilor pe plac.

PESCARUL: Nicidecum! Ar fi fost umilitor pentru noi...

MESERIAȘUL : Vezi bine că da ! Cum era să ne pună alături de femei ? Ori suntem în Republica Demnității ori o dăm dracului de demnitate...

TOȚI : Așa e ! Are dreptate.

CĂRTURARUL : Tăcere, cetățeni !

NEGUSTORUL : Te ascultăm... Citește, fonfule, nu sta ca vițelu la poarta nouă !

CĂRTURARUL : Revoluția noastră demnă și pacifică...

MESERIAȘUL (*mormăie*) : Pacifică și demnă. O sută de morți...

NEGUSTORUL : Ce ne pasă de morți ? E republică sau nu ? Atunci ! D-aia-i revoluție : să moară oamenii...

MESERIAȘUL (*către Cărturar*) : Zi-i mai departe.

NEGUSTORUL : Iar ai tăcut, fonfule !

CĂRTURARUL : E un cuvânt care nu se înțelege.

PESCARUL : Nu-i nimic. Pune altu, de la tine, și treci mai departe.

CĂRTURARUL : ...În țărină, tirania de ieri ! În locul ei venim să întronăm pacea și munca constructivă.

MESERIAȘUL : Cine spune asta ?

CĂRTURARUL (*citește, la finele manifestului*) : Sam, președintele Republicii Demnității...

MESERIAȘUL : A ! bun, dacă spune el...

NEGUSTORUL : Trăiască Sam ! (*Tăcere.*) Cum ? Nu strigă nimeni ura ?

PESCARUL : E ! parcă-i aici, să ne-audă ! La ce să ne mai răcim gura ?

CĂRTURARUL : Tăcere ! (*S-a făcut liniște.*) Marile probleme sociale și — în special — valorificarea muncii...

PESCARUL : De noi vorbește acum !

MESERIAȘUL : De toți !

PESCARUL : De pescari numai ! N-ai auzit ? Valorificarea muncii ! Pescarii muncesc.

MESERIAȘII : Și noi muncim !

PESCARUL : Am spus o dată : voi stați lângă poala muierii. Cine luptă cu valurile ? Pescarii !

MESERIAȘUL : Noi vă facem bărcile !

PESCARUL : Pescuim fără bărci ! Cine aduce năvoadele la mal ?

MESERIAȘUL : Bărcile.

PESCARUL : Minți ! Pescarii le aduc ! Cine vă dă să
mîncați ? Pescarii. Cine-i îmbogățește pe negustori ?
Pescarii...

(Proteste la :

Negustori : Minți ! Să tacă...

și, în același timp, la :

Meseriași : E obraznic ! Afară...)

PESCARUL : Afară voi !

MESERIAȘII : Jos pescarii ! *(În același timp cu...)*

NEGUSTORII : Trăiască negustorii !

PESCARUL *(dominant)* : N-avem nevoie de meseriași !
Pescuim fără bărci ! N-avem nevoie de negustori !
Ne vindem singuri peștele.

PESCARIII : Bravo ! Așa eee ! Afară... *(unii strigă) me-*
seriașii ! (alții) negustorii !

(Pescarii se reped la meseriași și negustori, urlînd, îi îm-
brîncesc. Meseriașii și negustorii se opun. Încăierare.)

PESCARUL : Pe viață și pe moarte !

NEGUSTORUL : Sus inimile, negustori !

MESERIAȘUL : Trăiască meșteșugul !

Trinteli, palme, urlete, pumni, s-au făcut grămadă.)

CĂRTURARUL *(cu degetele deznădăjduit înfipte în păr)* :
Cetățeni ! Cetățeni din Republica Demnității Umane,
fiți demni !

PESCARUL *(lovind cu pumnii, orbește — deasupra pira-*
midei de trupuri) : Trăiască Republica...

TABLOUL VII

Suntem în Republica Demnității Umane. Fosta sală a
consiliului ministerial de ieri, preschimbată acum în sală
de consiliu republican. Uși, în ambele laturi. Fund, cîteva
trepte spre o terasă ce domină piața orașului. Se văd, în
piață, trei capete de spînzurători. Pe terasă, flutură stin-
dardul republicii. În dreapta și în stînga treptelor din fund
sunt două piedestale, pe care sunt așezate : o flamură albă,

o flamură neagră. În prim-plan, masa consiliului. Afară, dimineată de primăvară, cu soare sărbătoresc.

SAM
IDA
BIANCA
IAKOW
YAR
KARL
CONSILIERI
MULȚIME

SCENA I

IDA, BIANCA, IAKOW

La ridicarea cortinei, în piață, murmurul de stup al mulțimii.

Ida : pe trepte, privind afară.

Bianca : flori, într-un vas, pe masa de consiliu.

IAKOW (*figură energică, gesturi nervoase — atunci când nu râde amar ori nu privește cu milă*): Salut republica!

BIANCA : Cetățene Iakow...

IDA : Mulțimea e în delir, Bianca.

IAKOW : Ai încredere în delirul ăsta de paradă, Ida ?
Hm ! Am trecut, acum, prin mijlocul mulțimii. Animale scăpate în soarele grădinii zoologice ! (*Suris amar.*) Au să-nceapă să urle, în curînd.

BIANCA : Iar nori pe frunte, Iakow ?

IAKOW : A ! Mă indispun pînă la dezgust. (*Pași prin încăpere, s-a oprit și le vorbește peste umăr, cu buzele amare.*) Plecasem de la Berlin să propăvăduim o nouă religie umană. Și-acum : lovitură politică ! Apostolii care jurau să se sacrifice pentru omenire, sunt consilieri ori... prezenți, și... calcă pe flori ! (*Strigă sincer.*) Farsă ! Inconștientă : aici și-acolo... Ce-i leagă pe cei de-afară de mine, de voi, de Sam ? Au luptat alături de noi, pe baricade, pentru că-i

ajutam să scape de un tiran. (*Șoaptă aproape.*) Tragedia va începe din clipa când le vom spune cine suntem și ce vrem...

IDA : Mă faci să râd, Iakow.

IAKOW : Ai să plîngi în curînd ! Gluma asta republicană și demnă se apropie de deznodămînt...

BIANCA : Mi se pare că, în ultimul congres revoluționar...

IAKOW : Cîți am fost în congres ? Treisprezece, cu Sam. Cîți am rămas după lupta de pe baricade ? Eu, tu, Ida și Sam. Patru. Prea mulți ! Era suficient unul singur : EU !

IDA : Tu singur, ca să poți fi prezidentul republicii ?

BIANCA : Așadar, vechea rană... ?

IAKOW : Nici o rană, cap de gîscă ! Adevăr istoric ! Cine-a pregătit marea Revoluție franceză ? Rousseau ! Cine-a ucis și-a fost ucis, ca să se realizeze revoluția ? Robespierre, Danton, Saint-Just ! Cine-a cules roadele revoluției ? (*Le privește triumfător.*) Napoleon ! (*Rîde îngîmfat.*) Mi-e milă de voi. Klara Uhl a fost mai inteligentă : a murit pe baricadă. Peste un an are statuie. Prezidentul Sam n-o să aibă nici o piatră pe mormînt...

IDA (*îl imită*) : Mi-e milă de tine... (*Energic.*) Te asigur că Sam va ști să extermine orice tentativă...

IAKOW : Imposibilitate istorică, Ida ! Nu poți fi, în același timp, Rousseau, Robespierre și Napoleon ! Sam o să se elimine singur. Nu uitați c-a debutat, ca prezident al republicii, cu cea mai formidabilă prostie politică : reprezentanți ai... poporului suveran, în consiliul republican. Afirm : cu acești consilieri, Sam și-a aruncat cea mai mare piedică în cale : demagogia ! Asta o să-l arunce peste cap, din fotoliul prezidențial ! Eu... n-o să fiu decît un... modest interpret al... evenimentelor...

IDA : Nu uita că noi...

IAKOW : Voi, opera voastră socială ? (*Rîde, apoi brusc inflăcărare.*) Oamenii de ieri s-au dus ! Dar au rămas spînzurătorile ! Și datina flamurilor a rămas. Ele îmi vor deschide drum spre destinul meu istoric... (*Pe trepte.*)

BIANCA : Azi, în consiliu, voi cere înlăturarea flamurilor.

IAKOW (*dispreț*) : Tu, Bianca ?

BIANCA : Eu, și Ida, și Sam !

IAKOW (*surprins*) : Sam ? (*O hîrtie, o mototolește în mîini, o aruncă cu dispreț.*) Uite, Sam...

IDA : Ești revoltător !

IAKOW : Pentru imbecili, clarvăzătorii întotdeauna au fost revoltători...

(*Afară : urale, entuziasm. Ida și Bianca : grabnic în fund.*)

BIANCA : Vine Sam.

IDA : Flori ! Negustorii îi aruncă flori...

BIANCA : Și pescarii ! Și meseriașii ! Covor de flori... (*Ironică, lui Iakow.*) Clarvăzătorule, vino să vezi cîte flori.

IAKOW : Afirm : fiecare floare se va preschimba în piatră, în curînd.

SCENA II

IDA, BIANCA, IAKOW, SAM

Sam : în prag, împovărat de flori.

Afară : urale, urale, urale.

BIANCA : Auzi ! Vor să te vadă, să te audă.

IDA : Vorbește-le, glorioșul meu prieten...

(*Sam : pași spre terasă.*)

IAKOW (*aproape poruncă*) : Nu le mai vorbi, glorioșule !
Și azi și ieri : același torent de vorbe goale... (*Strigă sincer.*) Acolo sunt dușmanii de mîine, Sam !

IDA : Și unde-i prietenia, Iakow ?

SAM (*se oprișe, cu piciorul pe prima treaptă — a surșis, ridică fruntea*) : Acolo e primul licăr de fericire de mîine, Iakow... (*Cu brațele pline de flori, în lumină.*)

IDA (*privindu-l*) : Tu nu vezi, Bianca ? Are cunună de raze pe frunte.

BIANCA (*cu brațele în adorare*) : Mesia ! Mesia...

IAKOW (*exasperat*): Ajunge ! Destul, savarine sentimentale...

SCENA III

IDA, IAKOW, BIANCA, SAM, KARL, apoi YAR și ALȚI.
CONSILIERI

KARL (*în prag*): Cetățeni consilieri.

SAM (*intimpină surizător, intrarea consilierilor*): Bun venit, prieteni ! Cetățene Yar. (*Dau mîna.*) Cetățene Glad. Iubitul meu consilier...

(*Consilierii, în trecere, dau mîna cu ceilalți ; Ida, grup cu Bianca și Yar.*)

IAKOW (*către un consilier*): Despre Sam vorbesc, nu ?
Hm ! Cunună de raze...

SAM : Și-acum, cetățeni consilieri...

(*La gestul lui : consilierii iau loc la masa de consiliu.*)

IAKOW (*către un consilier, același — mergînd spre masă*): Laudele femeilor ! Mă indispun...

YAR : Ce te indispuie, Iakow ?

IAKOW : Afară — e prea mult soare..

SAM (*în picioare, se face liniște*): Cetățeni, ar fi un sacrilegiu să risipesc atmosfera de templu, de acum, cu un discurs. Sub luminoasa binecuvîntare a morților pe baricadă, declar deschisă prima ședință a Consiliului Demnității Umane.

BIANCA (*a fost tot timpul preocupată*): Cer cuvîntul !

CONSILIERII : Cum ? Păi, la rînd...

BIANCA : Cer cuvîntul !

(*O pauză, se privesc întrebători. Numai Iakow surde superior.*)

SAM (*s-a consultat, din ochi, cu ceilalți*): Te ascultăm.

BIANCA (*tremur nervos, aproape lacrimi*): Cer înlăturarea flamurilor !

CONSILIERII : Ooo !... Asta... Dar bine, flamurile... (*Iakow : în acest timp, cuvinte precipitate spre Yar, care — vădit — i-a primit sugestia.*)

YAR (*în picioare*): Noi, consilierii localnici, purtăm datina flamurilor în sânge. Ea a fost nădejdea din urmă a celor condamnați la moarte. Când i se punea ștreangul de gît, orice condamnat avea dreptul să ceară grația celui atotputernic. Dacă stăpînul ridica flamura albă, în terasă, condamnatul era grațiat. Din nefericire, flamura neagră a fost singurul gest de mărinimie al stăpînilor de ieri și ștreangul a su-grumat, an cu an... De acum, însă, Sam va ridica numai flamura iertării, pentru că: în acest semn *vom învinge!*

(*Consilierii aplaudă cu entuziasm.*)

BIANCA: Așadar, vor mai fi condamnări la moarte și acum!

IDA: Și spînzurătorile — vor rămîne?

BIANCA: Ce caută spînzurătorile într-o Republică a Demnității Umane?

SAM (*în picioare, rar — în liniștea care s-a făcut*): Nu vor mai fi spînzurători!

IAKOW (*prinde momentul, în picioare, cu gesturi largi*): Niciodată! Spînzurătorile sînt necesare! O republică fără spînzurători e ridicolă ca o madonă care surîde știrb. (*Fals oratoric.*) Să nu uităm, cetățeni, că în închisoarea militară sînt arestați ministrul și dictatorul de ieri.

CONSILIERII: Așa eee!

IAKOW: Suferințele poporului martir și suveran...

CONSILIERII: Bravo...

IAKOW: E rîndul tiranilor la spînzurătoare!

CONSILIERII (*animale*): Așa eee...

SAM (*scos din fire*): E un sacrilegiu! Nu vă dau voie.

IAKOW (*îl înfruntă*): În virtutea cărui drept? Consilierii reprezintă poporul și numai votul lor e suveran! Cetățeni! Pun la vot condamnarea la moarte a tiranilor.

CONSILIERII (*cor infernal*): Așa eee... Să votăm! (*În atmosferă entuziastă, se pregătesc să voteze.*)

SAM (*ultim efort și astupă urnele cu palmele*): Se suspendă ședința!

CONSILIERII (*cu mîinile întinse spre urne*): Aaa...?

TABLOUL VIII

Peste o săptămână, în același decor. Spinzurătorile din fund se profilează pe cer cu nori amenințători. În felul cum atîrnă flamurile, draperiile și stindardul de pe terasă: ceva din aspectul dureros al aripilor frînte. În neorînduiala din sală, dovadă că pe acolo a trecut o furtună...

SAM

IDA

BIANCA

YAR

IAKOW

KARL

MULTIME

SCENA I

IDA, SAM, BIANCA, KARL

...a trecut furtuna și prin inimile lor. În atitudini, dureroasă din atmosfera decorului. Bianca, în fund, privind bolnav afară. Sam, în fotoliu, cu capul lăsat în palme. Ida, în picioare, lingă el. Karl la ușă, cu bărbia în piept.

BIANCA : ...soarele, printre nori, de-o săptămână ! Furtună, ca o fiară la pîndă !

IDA : ...și tăcere, tăcere de sinistrați pe ruini ! Vorbește, Sam ! Așteptăm de la tine, din ziua consiliului, un cuvînt sau un gest — cel puțin. Noaptea tale de neodihnă, lacrimile pe care încerci să le ascunzi... Un cuvînt, Sam ! Sfișie tăcerea ce ne sugrumă. Fii atent, prietene, suntem în gura prăpastiei. Iakow uneltește în ascuns.

KARL : Consilierii se adună în casa lui, fără tine dar împotriva ta...

BIANCA : Oamenii lui Iakow cutreieră republica și adună adeziuni pentru condamnarea miniștrilor. S-au format delegațiuni, au fost împinse spre capitală.

La bariere, Iakow a avut grije să le împartă rachiul. Oamenii forfotesc pe străzi și prin cărucii, amenință — te amenință...

IDA : Nu șovăi ! Fă să treacă acest pahar de la noi ! Dă ordin să fie spânzurați tiranii de ieri ori... consilierii la închisoare !

BIANCA : Surizi ! Același suris de neînțeles...

KARL : Azi-noapte, în consiliu, Iakow a strigat așa : mîine dăm lovitura !

(Bianca și Ida : tresărire.)

Sam : surprins ; a ridicat capul din palme.)

BIANCA (se cutremură) : Așadar, azi...

IDA : Acum, cel puțin, un ordin energic...

SAM (în picioare, toți așteaptă cuvîntul lui cu nădejde) : Ridică posturile de gardă, Karl !

IDA (surprinsă) : Cum ? Dimpotrivă, posturile dublate și ordin să tragă în mulțime și consilieri, dacă...

SAM (cu aceeași liniște aparentă) : Ridică posturile de gardă, Karl. Porțile și ușile deschise larg...

IDA . Ce faci ?

SAM (bănuim suris interior) : Mă pregătesc să primesc lovitura lui Iakow...

(Karl s-a retras.)

SCENA II

SAM, IDA, BIANCA

IDA : Nu te mai înțeleg. Se ridică furtuna, de pretutindeni și în loc să te aperi...

SAM : Numai oamenii slabi se apără, Ida ! Mi-ar fi fost ușor să-i arunc pe consilieri la închisoare și pe Iakow în ștreang. Vedeți-mă, cu mîinile pline de sînge, propovăduind visul pentru care a murit Klara Uhl. Prefer să rămîn în furtună. Încă nu mă tem de Iakow și oameni. Încă nu sunt slab, pentru că mai am putere să cred... Vă înțeleg ! Și în mine s-au înnodat întrebări și au cloțotit răspunsuri. Era atîta soare, în ziua consi-

liului. Și fără veste — Iakow : ca o prăbușire de schele, în mine și peste mine. De atunci zi și noapte, căutări de orb în labirint, încercări de evadare din mine și din gânduri, întrebări pe care încercam să le sugrum și răspunsuri ce mă sugrumau. Strigam omului Sam : ucide ! Și auzeam plângind în mine un dușman sau un frate : să nu ucizi ! Lovește ! Nu lovi. Fii energic, omule înconjurat de animale ! Fii blînd, omule demn... Uneori, oscilînd între somn și scufundare în moarte, aveam impresia că-mi pornesc patru drumuri din inimă, spre cele patru zări. Și — pe fiecare drum un Sam cu o cruce pe umăr...

IDA : Presimt, în cuvintele tale...

SAM : Lovitura lui Iakow ? Praf în vînt... Mă tem de un singur dușman : EU. Sam de odinioară, animalul care se ridicase în două labe și ceruse fericire — animalul pe care-l presimt zbătîndu-se în mine ori de cîte ori imperativul : să nu ucizi ! îmi oferă unicul răspuns : vei fi ucis... Tragedia va începe din clipa cînd nu voi mai avea putere să-l stăpînesc.

BIANCA (*ecou*) : ...patru drumuri, din inimă, și — pe fiecare drum — un Sam cu o cruce pe umăr...

SAM : Asta e tot ce aveam să ne spunem.

BIANCA : Să nu uităm : Yar ți-a rămas prieten.

SAM : În adevăr. Ieri mi-a promis o împăcare cu consilierii, să-l așteptăm. Și altceva : azi... va răsări soarele... și...

SCENA III

IDA, SAM BIANCA, KARL, apoi YAR

KARL : Consilierul Yar.

(*Inseninare generală.*)

BIANCA : Aduce veste bună !

IDA : Nu-l primi ! Am o presimțire...

SAM (*suris afirmativ pentru Karl, care se retrage*): Am impresia că începem să nu ne mai înțelegem, Ida. Yar mi-e prieten, singurul prieten... (*Yar a intrat, se înclină glacial — Sam îl întâmpină voios, cu mâna întinsă.*) Te așteptam, scumpul meu...

YAR (*nu i-a întins mâna*): Viu, în numele consilierilor...

BIANCA

IDA

SAM

} A! (*Și se privesc, surprinși.*)

IDA: Eram sigură! Așadar și tu: în turma consilierilor.

SAM (*se clatină și abia mai are putere să înghe*): Singur! Cum n-a mai fost nimeni singur, pînă acum..

YAR: Misiunea mea e simplă: să fac propuneri, în numele republicii și să primesc răspunsuri. În prima și ultima ședință, Iakow a pus la vot condamnarea la moarte a foștilor miniștri. Ai împiedicat votarea, suspendînd ședința. Gestul a violat libertatea de exprimare a poporului suveran. În fața acestei violări, consilierii au văzut imposibilă o colaborare demnă.

SAM: Am suspendat ședința ca să-i împiedic de la o faptă nedemnă.

YAR: Un consilier nu poate face o faptă nedemnă!

SAM: Ce-ar fi fost condamnările la moarte?

YAR (*puternic*): Un act de dreptate socială! Dictatorul și miniștrii lui au furat, au violat, au ucis, la adăpostul unei legi imorale. Șapte generații din neamul Yar au purtat crucea, sub biciul lor. Nu cerem executarea tiranilor de dragul crimei. Dar mi-ar plînge morții în morminte, de nu i-aș răzbuna!

SAM: Morții ne întind mâini împăciuitoare, prin crinii ce le cădelnițează mormintele, Yar! Să-i lăsăm să doarmă, sub flori și sub candelă... Zvîrlind în ștreang cîțiva miniștri, nu vindeci rănile și nu ștergi lacrămile ce au curs. Adevărata minune începe din clipa cînd cobori în inimile celor ce au ucis și — transfigurîndu-i sufletește — îi redai omenirii!

YAR: Așadar?

SAM : Cu mâinile pline de sânge nu se scrie abecedarul demnității, profesorule Yar !

YAR : Consilierul Yar nu mai are nimic de spus. Prietenul Yar, însă, se simte dator să mai facă o-n-cercare. Eram sigur că idealismul tău ideologic n-o să coboare pînă la necazurile noastre de melci și rîme. Lasă-ne pe noi, cel puțin, să plătim tiranilor, așa cum se cuvine, peste cîteva clipe, cînd miniștrii vor fi aduși la spînzurători.

SAM : Cum ?

YAR : Azi-noapte au fost semnate sentințele de moarte. Iakow a ordonat executarea lor în piață, la ora...

SAM : Mă faci să rîd, bătrîne Yar ! Consilierii uită că am o gardă, că un singur cuvînt al meu îi aruncă la închisoare ori în ștreang, pentru rebeliune.

YAR : E rîndul tău să mă faci să rîd.

SAM : Cine v-a convocat în consiliu ?

YAR : Iakow, în numele republicii !

SAM : Eu sunt republica !

YAR : Tu ești dușmanul republicii ! (*Trîntește ușa în urma lui.*)

SCENA IV

IDA, SAM, BIANCA

BIANCA : Zarurile au fost din nou aruncate...

IDA : Nici acum nu vezi ? Nici acum nu înțelegi ?

SAM (*hohot de rîs peste rană*) : Ba da, abia acum înțeleg ! (*Gest să rupă haina la inimă.*) Liber ! EU, Sam de odinioară, animalul care rupe cătușele, omul care nu mai vrea să sufere, credinciosul care nu mai crede în nimeni și în nimic ! Prea multă goană ! Nu există fericire ! Prea multă șovăială ! Nu există demnități și adevăr uman. E un singur adevăr : EU, animalul Sam ! Am să ucid dușmanul din mine și minciuna din omenire, prin mine, prin Yar, și Iakow, și consilieri, și mulțime.

(*Nebun.*) Bine, Yar! în numele morților tăi: să curgă valuri de sânge... să ne inunde...

(*Afară începuse murmurul surd al mulțimii — murmurul a crescut cu nebunia lui Sam, a izbucnit asurzitor pe ultimul cuvânt. Strigăte vesele ori batjocoritoare, fluierături.*)

IDA (*grabnic, în fund*): Miniștrii: i-au adus la spânzurători.

BIANCA (*a privit, lângă Ida — își ascunde ochii*): Ooo! Îi lovesc cu palmele, îi scuipă... (*Afară huiduieli, fluierături și — dominant, o clipă — un strigăt de durere.*) Auzi! A fost cineva călcat în picioare! (*Alt strigăt de durere, dominând huiduielile.*) Nu-i lăsa, Sam! Fie-ți milă...

SAM (*innebunit*): Karl!

SCENA V

IDA, SAM, BIANCA, KARL

Karl, în prag

SAM: Garda afară, Karl! Să muște țărina consilierul care se împotrivesc! Yar în ștreang! Și Glad! Și Brin! Și Iakow și... (*A tăcut surprins, ochii la ușă. Iakow e în prag.*)

SCENA VI

IDA, SAM, BIANCA, KARL, IAKOW

Tăcere și se privesc o clipă, deopotrivă de sîngaci și surprinși.

IAKOW: Vreau să vorbesc cu Sam.

SAM: Nu mai avem nimic să ne spunem.

BIANCA: Cu un om ca tine...

IDA (*către Karl*): Dă-l afară!

IAKOW (poruncă): Vreau să vorbesc cu Sam! (Și — sub imperativul privirilor lui — *Ida pe o ușă iar Bianca și Karl pe alta, au ieșit.*)

SCENA VII

SAM, IAKOW

IAKOW (privind în urma celor plecați, cu suris): Cam slabi de inger, tovarășii. Asta se numește forță morală! Sigur! la mine... (S-a oprit în fața lui cu mâinile adânc în buzunare.) Crezi că nu mai avem nimic să ne spunem? În definitiv, nici eu n-am vreme de taifas. Turma de afară cere un spectacol de gală. I-am oprit, însă, în plină dramă, pentru că... mă reclama, aici... destinul tău istoric! Am venit să te opresc de la a doua prostie formidabilă. Cred că înțelegi: garda afară și...

SAM: Se umpluse paharul, Iakow. Era necesară o re-vărsare...

IAKOW: Bun, să lăsăm asta...

SAM: Animalul care urlă în voi, de-o săptămână...

IAKOW: Vorbești de consilieri.

SAM: De consilieri și mai ales de tine...

IAKOW: Ești naiv. Eu nu lucrez *per anima*, ca tine. Iakow e omul fără inger și fără demon. Are numai inteligență istorică. N-o să fiu niciodată zeu. Dar nici prost. Christ a fost un sentimental. Napoleon, însă, o inteligență...

SAM: Iakow! Ar fi ridicol să ne situăm pe teren istoric — alături de uriașele umbre...

IAKOW: Numai alături de aceste umbre mă poți înțelege, Sam!

SAM (îl fură jocul): Atunci... continuă, Cain! Curaj! Iehuda! Te ascult, Robespierre...

IAKOW (ris zgomotos și disprețuitor): Hahaa, frumosul meu Abel! Ți-aduci aminte, Josua? Erai un biet predicator în mijlocul pescarilor păduchioși. Și te-am vîndut. Nu de dragul arginților, Josua!

Din dragoste pentru tine... Dintr-un predicator cu picioarele goale în praful Ierusalimului, am făcut un zeu cu fruntea în nori...

SAM : Recunoștință eternă, Iehuda...

IAKOW : Ți-aduci aminte, Danton ? Erai avocat medicu și te-am trimis la ghilotină, ca să fac din tine o figură superbă a Revoluției franceze...

SAM : Mulțumesc, nobile domn Robespierre...

IAKOW (*brusc serios și avertisment*) : Atît ! De data asta, Iehuda e mai inteligent, iar Robespierre mai prudent. Nu mai vor să se compromită pentru a doua oară în fața istoriei, aureolindu-te pe tine. Surizi ? Mi-e milă de tine... Voi, marii vizionari, niciodată n-o să înțelegeți cît farmec se ascunde în acest cuvînt magic : istoria ! O depășiți, prin inconștiență de geniu dar nu o disciplinați. Povara asta rămîne pe umerii unui Iakow oarecare, umil cărător de pietre în cotiga vremii... (*Strigă, convins.*) Istorie, Sam ! Nu mai suntem noi, oameni mici cu necazuri tot așa de mici. Suntem asini în jug, la tăvălugul vremii.

SAM : Jugul istoriei, Iakow ? Nu-l cunosc ! Mi-au fost dragi oamenii și nu m-am întreat de ce-mi sunt dragi, cum nu se-ntreabă apa de ce izvorăște de sub stîncă. O mină, o putere mai presus de ea, să iasă la lumină și să ude lanurile. Klara Uhl n-a murit pe baricadă din rațiune istorică iar martirii creștinismului nu s-au lăsat crucificați de dragul pomenirii viitoare într-o pagină de calendar... Voi, marile inteligențe istorice ! Un umil cotigar nu poate înțelege sublimul din zborul unui șoim...

IAKOW : Din nefericire, Sam, cu o imagine frumoasă nu mistificăm adevărul ! (*Strigă.*) Da ! Au fost mari : și Christ și Klara Uhl și oricare altul, din batalioanele gloriei umane ! Mari, prin sacrificiu. Dar, mai ales, mari pentru că au știut cînd să moară ! Nu-ți spune nimic revolta consilierilor și mulțimea amenințătoare de sub geamuri, omule care n-ai știut cînd să mori ?

SAM (*se clatină*): Iakow! (*Se privesc în ochi, îndelung.*)

IAKOW : ...Iartă-mă : e brutală lovitura dar... tăvălugul vremii trebuie împins cu un pas mai departe : prin noi, sau... peste noi! Nu fi trist! Ai lângă tine un prieten sau un dușman, dar nu ești singur! Eu am să lovesc, să tai rănilile adânc, să trec — în ultim capitol — din fotoliul prezidențial la spînzurătoare. Cine știe, cînd voi simți, în jurul gîtului... (*li tremură glasul.*) Cine știe de-o să am lângă mine un prieten sau... un dușman, care să-mi aducă aminte că nu sunt singur...

SAM : Clipa asta de sinceritate, Iakow...

IAKOW : Ascultă-mă, Sam! Peste cîteva minute, poate, vom fi dușmani de moarte. Acum ne înfrățeste același blestem. Suntem două destine istorice. Nu Sam și Iakow! Un final și o plecare la drum...

SAM (*ascultător ca un copil*): Unde trebuia să mă o-presc, Iakow?

IAKOW : La alegerile prezidențiale dacă nu... pe baricadă, lângă Klara Uhl...

SAM : Așadar, de atunci : un mort întîrziat printre voi?

IAKOW : ...e o singură ieșire onorabilă : să te retragi! Recunoscătoare, umanitatea îți oferă, prin mine, o pensie regală și un castel imperial. Ai să trăiești ca un adevărat monarh.

SAM : Viață de umbră și lene...

IAKOW : Odihnă de erou, în leagănul victoriilor.

SAM : Agonie lentă de om care n-a știut cînd să moară... Viața mea a fost muncă și frămîntare, Iakow! M-am tîrît ori m-am cățarat de stînci dar am mers — am rupt bariere, am rîs în soare și am înfruntat furtuni. Și-acum : compromis în perspectivă de cîrțiță... Nu! Mulțumesc umanității, dar...

IAKOW : Nu primești? (*Agresiv.*) Nu mă obliga să iau atitudine...

SAM : Ar fi inutilă, prietene! Peste cîteva clipe, fotoliul prezidențial e liber...

IAKOW (*imbucurător surprins, imediat bănuială*): Nu înțeleg...

SAM (*i-a prins capul în palme și-l privește în ochi, îndelung*): Omule (*plînge cu capul pe umărul lui*), frate omule... Ai văzut vreodată cum se dezveleşte un monument? O singură smucitură de sfoară și pînza cade, iar dintre faldurile ei răsare opera de marmură. Un cuvînt al tău și negurile de pe gîndurile mele s-au desfăcut iar dintre faldurile lor răsare adevărul pe care-l caut, de-o săptămîină: în mine, în revolta consilierilor, în amenințările tale... Mă desprind din mine și din lume! EU, omul singur... Să întind mîna, aș atinge cerul... Au rămas departe: orașele, cu amintirile — oamenii, cu necazurile... Ce vestmînt frumos îmbracă moartea pentru mine, în clipa asta, și ce înțeles revelator.

IAKOW: Sam, e ridicol să vorbești de moarte, cînd...

SAM (*il doare ironia*): Destinul meu istoric, Iakow! Repar greșeala de a nu fi știut cînd să mă o-presc. Pas mai departe pe drumul ce mi l-am ales... Nu te speria! Toate se vor petrece după program. Primul condamnat va cere grația mea prezidențială. Eu am să ridic flamura iertării...

IAKOW: Ești ridicol! (*Pași nervoși.*) Ești așa de ridicol că...

SAM: De ce te superi! Yar a spus: în acest semn vom învinge...

IAKOW: În acest semn vei muri, nebunule! Nu te gîndești că te condamni singur? Toată ura consilierilor și a mulțimii se va îndrepta asupra ta.

SAM: Nu mă tem!

IAKOW: Au să mă silească să te spînzur, în locul celor salvați de tine.

SAM: Și nu șovăi!

IAKOW: Eram sigur! Moarte salvatoare, sacrificiu pentru omenire, gest în aureolă...

SAM: Poate că nu, Iakow... Oricum, un răspuns precis mi-ar fi imposibil, acum. Se încrucișează gînduri și sentimente în mine... Sacrificiu pentru omenire? Mai curînd: aruncare de povară de pe u-

meri... Sinucidere de laș? Poate, mai precis: ultim gest de voință... Pas în moarte, în același efort de realizare? Dovada dragostei mele de oameni? Oricum, gest de dezgust. Mi-e indiferent ce va crede istoria. Îi las libertatea alegerii.

IAKOW: Fii atent, Sam! Încerci o nouă evadare din destinul istoriei și te avertizez că — alături de mine, de consilieri și oameni — istoria se va răzbuna.

SAM (cu același ton agresiv): Nu-mi pasă! Împotriva ta, și-a oamenilor, și-a istoriei: EU, omul Sam!!

IAKOW (încearcă zadarnic să-l înfrunte; bănbia în piept): Tu ai vrut! Eu... mă spăl pe mâini. (Pași mici spre ieșire.)

SCENA VIII

SAM, apoi IDA și BIANCA

Sam a rămas statuă, în gestul energic cu care a spus: eu, omul Sam! Dar pe figură începe să-i joace umbra întristării. În acest timp, afară și în scenă, inundă lumina soarelui victorios. Pe o ușe și alta au intrat, transfigurate, Ida și Bianca, strigând:

BIANCA: Soarele!

IDA: Soarele...

(L-au văzut pe Sam, s-au apropiat întristate.)

BIANCA: Sam!

IDA: Soarele, Sam! Triumfă lumina...

SAM (le privește, la rînd, lung): Ca să triumfe lumina, în adevăr (le întinde mâinile), va trebui să ne despărțim... (Au înțeles, cu aceeași tresărire, ce va fi, și amîndouă, cu același gest, de o parte și de alta, au plecat fruntea pe umerii lui.) Stăm, pentru ultima oară, alături și apropiem, pentru întia oară, anii ce s-au dus. Vă recunosc, tovarășe de elanuri și înfrîngeri, de înălțări și nefericiri! Vă recunosc... A fost albă floarea pe care mi-ai întins-o, soră Duniașa, dar jocul tău cu furtuna, Ma-

rusia, mi-a aprins o altă floare în inimă, ca o flacăra. Nu ți-am ascultat sfatul, soră pe numele tău adevărat Smaranda, ca să urc; alături de Aura, bucuria și suferința mea dintii, spre fapta ce mi-a înfipt spinii în carne și mi-a sfișiat sufletul. Sufletul sfișiat pe care l-ai mîngîiat, suavă M-elle Chrisanthème! Sufletul sfișiat peste care pantoful tău de păpușe, Colombine, a trecut ușor ca un fulg și rău ca o zgîrietură de pumnal. Iată-mă, slab pentru că eram singur și uriaș pentru că purtam pe umeri toată ticăloșia umană, intrînd în focul purificator al morții, pe cîmpurile fără număr și fără hotar ale războiului. Mă așteptai, în pragul unei lumi noi, floare nouă pe tulpina ace-luiași adevăr, Klara Uhl, ca să mă arunci în marea fierbere, în luptele pentru binele tuturor și nefericirea mea. Luptînd pe baricadă, alături de Klara Uhl, te ascultam în mine ca un cîntec și ca o fericire, plăpîndă Hilda, umanitate fragedă și imaculată. Iată-vă lîngă mine, în ceasul din urmă, cînd în surîsul tău, Bianca, îmi surîde eternitatea — ca să-mi fie clocotul din inima ta de acum și de totdeauna, soră Ida, cea din urmă cuminecare în viață și moarte ca o băătură amară și înviorătoare. Vă recunosc! Voi mi-ați fost lumina și îndemnul, prin voi am învins și am fost învins. Voi mi-ați întins cel mai gustos fruct al vieții, prin voi am binemeritat otrava amărăciunilor, pe care am sorbit-o pînă la fund! Vă recunosc și vă binecuvînt: tovarășele mele, amantele mele, surorile mele.

(Larma de afară a crescut — amestec asurzitor de fluierături și huiduieli. Sam, Ida și Bianca au tresărit, nu cu spaime pe figura, cu un început de transfigurare. Dar larma e brusc sugrumată de strigătul deznădăjduit pe care-l trimite, spre terasa prezidențială, unul din comandanții de afară.)

GLASUL : Grația ! Grația...

(Sam — stăpîn pe el — înclină fruntea, în efort, ca un animal în ham și pornește spre fund, cu pasul rar, sigur.

În urma lui și alături, pornesc — în aceeași atitudine de mers peste timp și înțelegere umană — Ida și Bianca. Sam a ajuns în fund; a rămas — șovăielnic o clipă — cu o mână pe flamura neagră și alta pe flamura albă. Și, în acest moment de încordare...)

BIANCA } (glasul lor, ca o susurăre de dincolo de vrede-
IDA } me): Quo vadis, Domine?

GLASUL (însă, e puternic și hotărîtor): Grația! (Aproape, cu ultima fărîmă de nădejde.) Gra-ți-aaa... (Sam: a ales flamura albă și urcă cu ea în terasă. Apariția lui a fost întâmpinată cu un strigăt de uimire și de ură, de cei de afară. Apoi, fluierături, huiduieli, pietre în geamuri. Sam: e piatră, în ploaia de pietre. Ida și Bianca, în acest timp, au îngenuncheat: una la dreapta, alta la stînga scărilor — cu brațele ridicate în adorare, așa cum sunt pictate sfintele, în icoanele bizantine.)

TABLOUL IX

Peste cîteva zile, în același decor.

Fulgeră rar, pe cer de smoală.

SCENA I

IAKOW, CĂPITANUL

Iakow: pași, nervos, prin încăpere. Probabil Căpitanul a adus vești rele, cărora Iakow le-a răspuns cu o avalanșă de injurii și amenințări.

CĂPITANUL (e palid și îngîmă, vag, apărare): ...consilierii Glad și Dal au fost arestați.

IAKOW: Și Brin? Și Ida? Și Bianca? Și Karl?

CĂPITANUL: Au fost puși în urmărire.

IAKOW: Vorbe: Să fie prinși!! Te împușc la zid dacă — pînă mîine... Înțeles? (O clipă, ochi în ochi.)

Căpitanul : bărbia în piept.) Altceva. Azi a strigat cineva după mine : trăiască Sam !

CĂPITANUL : O haimana, un măscărici de bilci.

IAKOW (*s-a oprit, atent*): Aha ! rapsodul... Nebunul care-l glorifică pe Sam în cîntece, prin bilciuri. Drum în legendă...

CĂPITANUL : Acum e la închisoare.

IAKOW : Sam ?

CĂPITANUL : Și măscăriciul.

IAKOW (*o clipă, apoi hotărîre*): Măscăriciul la spînzurătoare : acum ! Nu pentru că... a strigat trăiască Sam ! Mi-e indiferent ! Dar e... dezgustător de nedemn, într-o Republică a Demnității, să... vocifezezi pe străzi...

SCENA II

IAKOW, CĂPITANUL, YAR

YAR (*a intrat, cu un dosar, se înclină*): Cetățene președinte...

IAKOW (*vorbește Căpitanului, fără să-l fi privit sau să-i fi răspuns lui Yar*): Sam a fost adus de la închisoare ?

YAR : Da, e alături.

IAKOW (*același joc*): Cine l-a adus ?

YAR : Eu.

IAKOW (*același joc*): De ce nu garda ? (*Tăcere.*) De ce nu garda, căpitane ? Eu am spus : Sam să fie adus de la închisoare pe jos, între un tâlhar și un borfaș, ca să-l vadă oamenii care i-au aruncat flori...

YAR : Ar fi fost nedemn !

IAKOW (*fierbînd, fără să se uite la Yar*): Cine spune ?

YAR : EU ! (*Iakow a întors capul smucit spre Yar, cu fulgere în priviri, dar bătrînul le suportă.*) Ar fi fost nedemn : pentru noi și republică ! Bine : Sam e dușmanul republicii, azi ! Ieri, însă...

IAKOW : Ieri a fost dușmanul destinului meu istoric !

YAR : Oricum : un dușman ca Sam se respectă !

IAKOW : Cine mă obligă ?

YAR : EU și republica !

IAKOW (*în același gest nervos, ochii la Yar — o clipă încordare, apoi, Iakow suris, cu ochii mici la Yar, vorbindu-i Căpitanului*) : Ciți... consilieri la închisoare, căpitane ?

CĂPITANUL : Patru, cu Sam.

IAKOW (*nu și-a luat ochii de la Yar*) : Măine... o să avem nevoie de... cinci spînzurători !

(Căpitanul a ieșit.)

SCENA III

IAKOW, YAR

IAKOW (*lingă Yar, dojană*) : Ești singurul consilier pe care încerc să mi-l fac colaborator. Ai avut o atitudine fermă și-ai lansat câteva replici inteligente împotriva lui Sam. Îmi pare rău, pentru tine, că mă deziluzionezi. Fii atent : îți acord, o săptămână, termen de reabilitare.

YAR : Sunt prea bătrîn, Iakow, și prea de multe ori am înfruntat moartea, ca să mai tremur acum.

IAKOW : Amenințare ?

YAR : Nu, mai curînd...

IAKOW : Discurs funebru ?

YAR : Da, pentru consilierii arestați. De ce prigoană împotriva lor ?

IAKOW : Pentru că sunt proști. Un prost nu poate fi demn ! Deci : o povară pentru republică...

YAR : Așadar, toți dușmanii lui Sam au fost proști ?

IAKOW : Toți, afară de mine ! Și tu : întrebare umilă, nu rechizitoriu ! Alături de mine și de republică.

YAR : Să nu uităm că republica...

IAKOW : EU SUNT REPUBLICA !! (*Și se privesc o clipă, drept.*)

YAR : ...Sam tot așa a spus : eu sunt republica !

IAKOW : Și ?

YAR (*semnificativ*) : ...i-am adus dosarul și sentința !

IAKOW : Nu sentință, Yar ! Act de inteligență politică. Sau, mai bine : de... contrabalansare... De-o parte, istoria care se răzbuună — de alta, Iakow, care se apără... Destinul meu istoric nu poate suporta gestul de Christ al omului Sam. Sentința, așa cum a fost redactată, îi smulge aureola. Sacrificiul lui rămîne fără prestigiu ! Te miri ? Mi-e milă de tine, inteligență contemporană...

YAR : Nu mă mir, Iakow ! Începe să-mi fie frică de tine...

IAKOW : Prin frica de acum faci întiul pas spre demnitate.

SCENA IV

IAKOW, YAR, CĂPITANUL

CĂPITANUL (*a intrat repede*) : Consilierul Brin a fost prins.

IAKOW : Du-l la închisoare.

CĂPITANUL : E rănit de moarte. Nu cred să mai ajungă.

IAKOW (*surprins*) : A ! Auzi, Yar ! Săracu Brin... Să-l văd. (*Iese repede, urmat de Căpitan.*)

SCENA V

YAR, apoi SAM

Yar : privire în urma lui Iakow și respiră adinc. Pași rari, la ușe, face un semn celor de afară. Sam intră, escortat de doi oameni din gardă. Are hainele rupte și o rană cu sîngele închegat la tîmplă. Yar : semn, oamenilor din gardă, care se supun și ies. Singuri, Sam și Yar și se privesc.

Yar : o lacrimă, în ascuș.

SAM (*se clatină*) : Fii bun, domnule profesor... (*Grabnic, Yar îi oferă un scaun. Sam stă, îl doare piciorul cînd îl îndoiaie.*) A ! iartă-mă, domnule profesor,

dacă... înspăimîntătoare durere! O copită de cal, cînd s-a repezit mulțimea să mă linșeze... (Yar: *lîngă el, cu o povară pe umeri.*) Yar! Știi care-a fost întiiul om care-a ridicat piatra și m-a lovit? Dictatorul de ieri, omul pe care-l grațiasem... (*Lacrimi stăpînite.*) Am avut putere să surîd, și să-l iert...

YAR (*e prea grea povara de pe umeri — în genunchi*): Iartă-mă și pe mine, Sam! Și eu ți-am fost dușman. Iartă-ne pe noi, oamenii! (*Plînge.*) Abia acum ne dăm seama ce orbi am fost, abia acum înțelegem...

SAM (*surprins, în scaun; își adună puterile și se ridică, drept, pare mai puternic, mai tînăr, cu altă lumină pe figură; în urmă, Sam se pierde, i se retușează contururile; au rămas numai ochii, mari, din ce în ce mai mari și mai umezi*): Învață-mă, Yar! Împrumută-mi un cuvînt, ca să-ți pot răspunde...

SCENA VI

SAM, YAR, IAKOW

IAKOW (*a intrat, se întunecă, oprit în prag*): A! Așa de curînd prieteni? Așa de curînd în genunchi, bătrîne Yar? Și lacrimi? Pentru Sam lacrimi, ori...?

YAR: Lacrămile sunt pentru mine, Iakow... (*Și în timp ce Yar coboară la masă, caută în dosar și se pregătește de lectură.*)

IAKOW (*lîngă Sam, cu grije și dragoste umilă*): Și tu în picioare, scumpul meu Sam! Stai jos, te rog! Picioarul? Mai bine, nu? Și rana de la frunte? Ce animale... (*Strigă sincer.*) Oamenii! Oamenii tăi dragi... (*Ris printre dinți.*) Gest în aureolă... (*Glumă meschină.*) Și-acum moarte năprasnică, în spînzurătoare...

SAM: Pentru mine nu-i năprasnică, Iakow! Dimpotrivă! Pentru Sam de acum, moartea e descătu-

șare, trecere de la strada cu noroi a lumii, la grădina cu îngeri...

IAKOW : Te ascultăm, Yar ! (*Yar nu vede de lacrimi, apropie sentința miop.*) Pune ochelari, dacă nu vezi !

SAM : Nu plînge, Yar ! Am rămas în afară de viață, de mult. Sunt ca un ocnaș care și-a ispășit osînda. Bucătării nu-i mai dau să mănince, gardienii nu-l mai pun la muncă, tovarășii de odinioară nu-l mai primesc în mijlocul lor. E un om de prisos, aici și oriunde...

YAR (*citește, slab*) : Tribunalul republican, sentință...

IAKOW : Fără titlu și introduceri. Treci la considerentul principal. Și mai tare, Yar ! Nu uita că citești, în fața istoriei, o sentință tot așa de istorică !

YAR (*plînge ca un copil*) : ...„considerînd că gestul cetățeanului Sam, acuzat de crima de les-umanitate, se reduce, în fond, la o simplă atitudine sentimentală și inofensivă, în numele demnității umane, îl grațiem“...

SAM (*a tresărit, i se pare că n-a auzit bine*) : Cum ? Ai spus... că...?

YAR : ...„îl grațiem pe inculpatul Sam“...

SAM (*priviri rătăcite, groază și degetele înfipite în păr*) : Aaa ! (*Se cîlatină și i se stinge glasul.*) Iakow ! Nici fărîma asta de fericire, Iakow...

(*Iakow : a sunat, au intrat cei doi oameni de gardă, la dreapta și la stînga lui Sam.*)

IAKOW (*la ușe, cu gest august*) : Cetățene Sam, în numele demnității, ești liber !

SAM (*în timp ce oamenii de gardă îl împing spre ieșire*) : Iakow ! E o crimă, Iakow... (*S-a crampونات în prag, ca în fața unei primejdii.*) Nu ! Oriunde : sub pămînt sau în flăcări, dar nu afară, nu în viață... *†Efort ultim cu brațele întinse, dez-nădăjduit, peste umerii oamenilor de gardă, spre Iakow și Yar.*) Iakow, Yar !

(*Oamenii l-au zvîrlit afară brutal, au închis ușa în urma lui.*)

SCENA VII

IAKOW, YAR

Oamenii de gardă, în atitudini de stinx, la ușă. Iakow : cu
bărbia în piept. Yar : e cu spatele, și-i tremură umerii de
plins.

IAKOW (*strigă, mai mult ca să sfișie tăcerea ce-l a-
pasă*) : Yar ! Nici o lacrimă ori...

YAR : ...Moare pe trepte ori se sinucide, Iakow ! Fii
milostiv, cel puțin, și...

IAKOW (*surprins*) : A ! (*Îngîndurare, cu ochii în gol.*)
Dacă moare ori se sinucide, atunci... (*În aceeași atitu-
dine gînditoare și pronunță rar, convins că punctează
o clipă mare în favoarea carierei lui istorice.*) Scrie,
Yar : departamentul finanțelor, una sută mii co-
roane, fond pentru... *funerarii naționale...*

EPILOGUL

I

Decor: prolog.

Han, în sat lipovenesc, pe malul mării.

În fața hanului.

Amurg târziu.

Hanul e pustiu.

Se văd fișii de cer, prin acoperișul spart.

SCENA I

SAM, apoi RAVEL

SAM (*cerșetor, istovit de drum; privește împrejur, atent; recunoaște locul cu greu și are o tresărire de bucurie*): Aici a fost. (*Grabnic și bate în ușa hanului.*) Hangiule! (*Nu-i răspunde nimeni.*) Marusia! (*Tăcere.*) Soră Duniașa!

PAVEL (*în drum spre casă, aproape orb și se conduce cu un toiag, antenă întinsă șovăielnic în întuneric; a auzit cuvântul lui Sam și s-a oprit*): Cine strigă?

SAM: Eu, bătrine. Un călător. Căutam... A fost odată un hangiu, aici.

PAVEL: Țărină, de mult...

SAM: Avea hangiu o fată: Duniașa.

PAVEL: La cer, între îngeri...

SAM: Avea hangiu altă fată: Marusia.

PAVEL: În fundul mării, într-o noapte de furtună...
(*O clipă ca o povară.*)

SAM: Mai era la han un pescar: Pavel.

PAVEL : A fost. A rămas numai umbra lui.

SAM (*licăr slab*) : Tu, bunicule ? Și nu mă recunoști ? Eu sunt omul care a vrut să moară.

PAVEL : Cîți oameni care n-au vrut și nu vor să moară...

SAM : Omul care s-a aruncat în mare.

PAVEL : Sunt atîția oameni care s-au aruncat în mare...

SAM : Sam, pe care l-ai smuls din valuri.

PAVEL (*a tresărit*) : Cum ? (*Il pipăie : hainele, figura.*) Tu, Sam ? Nu ! Un cerșetor, ca tine, Sam ?

SAM (*sugrumat, pe o piatră, cu bărbia în piept*) : Viața, bunicule...

PAVEL : Te-a readus furtuna la mal...

SAM : Epavă netrebnică, cerșetor gonit de la porțile morții, cu pietre... M-am tîrît pe drumuri, pînă aici. Am ajuns. Simțeam nevoia să mă regăsesc o clipă : pe mine, Sam de odinioară — să mă bucur de surîsul lui de atunci. Am regăsit numai stîncă de pe care mă aruncasem în mare. Stîncă, în noapte și în eternitate, ca un simbol ! Mă așteaptă, din noaptea cînd m-ai smuls din valuri... Ea o să fie milostivă ca spînzurătorile lui Iakow. (*Plînge.*) Tu nu știi, bunicule, tu nu poți înțelege toată grozăvia...

PAVEL : Paharul trebuie sorbit pînă la fund.

SAM : Plecasem să lupt, să înving...

PAVEL : ...tot pămîntul e plin de oameni ca mine, ca tine, ca el, plecați să lupte, să învingă, să urce spre culmi. Toate drumurile serii întorc oamenii ca mine, ca tine, ca el, epave pe care furtuna le aruncă la mal, sfărîmături dintr-o corabie pornită în larg, cu muzici și steaguri filfiitoare în soare.

SAM : Și nici un liman ? De ce atîta frămîntare, atîta suferință, dacă — același final banal... ? Cu ce rost, încotro avalanșa asta, oarbă între leagăn și mormînt ?

PAVEL (*rar, ca o litanie*) : ...îmi aduc aminte de un roman. În final, e vorba de un tren care pornește singur în noapte. O goană apocaliptică în întuneric. Autorul nu ne dă icoana catastrofei. Dar ne lasă impresia halucinantă a trenului ce fuge vijelios, spre obstacol sau prăpastie. Suntem siguri că se va rostogoli, în curînd... îl simțim trecînd prin

noi, peste noi. Îl vedem cum se apropie, cu fiecare moment, de moarte. Și nu avem nici o putere...

SAM : Și călătorii ?

PAVEL : Glumesc și cîntă și rîd — ori dorm...

SAM (*ochii mari în gol*) : Trenul fuge, în noapte, spre moarte...

PAVEL : Iar călătorii glumesc și cîntă — ori dorm...

SAM (*fior*) : Frig... (*Se aud de departe, clopotele unei biserici. Sam a tresărit.*) Auzi ?

PAVEL : Slujbă, la biserică. (*În genunchi.*)

SAM (*în picioare, în mijlocul scenei, cu brațele ridicate spre cer*) : Sfîntească-se cerul și pămîntul, în numele suferinței noastre fără popas ! Cred ! Cred ! Cred în suferință, singurul adevăr, singura viață, singura fericire, singura înălțare...

II

Același decor.

Noapte.

Furtună, pe mare.

Mugetul mării.

Șuierul vîntului.

Luna, printre nori.

SAM : Apare, ca o arătare ; spre fund, cu pas egal și încovoiat, s-a urcat pe stîncă și — după o clipă de crucificare pe zare — se aruncă în valuri.

O clipă de liniște.

Și iar :

Mugetul mării.

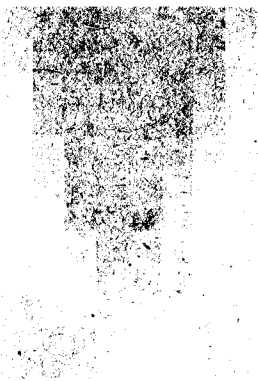
Șuierul vîntului.

Dar acum nu mai strigă nimeni, pentru Sam, cum a strigat, în prolog :

GLASUL : *Ohe, circiumare ! S-a aruncat un om în mare...*
Numai pescari de la biserică — departe și cum se pricepe
— cîntă pentru sufletele călătoare de pe valuri.

ADONIS

PARABOLĂ CU O HAIMANA, O PORTOCALĂ ȘI UN VIS

Noapte.

Toamnă.

Ateneu.

Scări, colonade.

De undeva — de la un felinar din stradă, probabil — pată de lumină pe scări.

În lumină, în adăpostul unei colonade: o haimana. E în cămașe, larg desfăcută la gât și desculț. A ascuns palmele în sin, la căldură. Are figură prelungă și nume care prezice viitor: *Adonis*...

Și *Adonis* de acum doarme sau pare că doarme, între colonade de templu păgîn și atmosferă de oraș ortodox — epavă...

Se apropie un gardist, în cadență brutală de potcoavă pe pavaj.

GARDISTUL : Iar ?

ADONIS (*cu somnul în gene*) : Poftim ?

GARDISTUL : Iar aici ?

ADONIS : A ! matale...

GARDISTUL : Ia-o din loc !

ADONIS : Unde ?

GARDISTUL : Nu-ș ! E orden. Un bagabond, ca tine, nu-i permis, la Ateneu, car' va să zică : ia-o din loc.

ADONIS : Plouă, mă nenicule, și e frig. Ia uită-mă în ce hal... Aici e un pic de adăpost.

GARDISTUL : O fi, da' nu-i voie, că e orden ! Du-te la Azil, că-i adăpost.

ADONIS : O fi, da' nu mă duc ! La Azil e fum de tutun prost. Sunt păduchi și le miros picioarele la pasageri... Mai bine umblu toată noaptea prin ploaie și vînt !

GARDISTUL : Umblă.

ADONIS : Ei, și ce cîștigi matale, dacă...

GARDISTUL : Ia-o din loc, că mă nervezi !

ADONIS (*se ridică, înalt conturat între colonade, își aprinde o țigare și*) : Crezi că plec de frică ? Nuuu... Plec fincă... niciodată nu mi-a plăcut să am scandal cu proprietarii ! (*Coboară scările leneș, spre ieșire.*)

GARDISTUL : Mă !

ADONIS (*a întors capul*) : E ?

GARDISTUL : ...Mi-e milă de tine !

ADONIS (*repede lângă el, îi oferă țigare*) : Poftim. (*Îi dă să aprindă.*) Mă rog, cu plăcere.

GARDISTUL : Mm ! faine țigări... Da' de unde... (*gest*) le-ai șterpelit ?

ADONIS : Eu ? Îmi pare rău, nenicule ! Un pol, singur la părinți. Scumpe ? Da' bune, nu ? Te cred. Dau un gologan, da' știi să mă port... Mahorcă ieftină ? Ti ! Face tuse...

GARDISTUL : Mă, Dionisie...

ADONIS : Adonis, nu Dionisie ! A-do-nis...

GARDISTUL : E tot aia... Mă, de ce nu vrei tu să te faci om cumsecade ?

ADONIS : Parcă nu sunt ? Fur ? Nu. Scandal ? Nu. Rup flori ? Nu. Înjur ? Nici atît.

GARDISTUL : Să-njuri, n-ar fi... Că ce rumân nu-njură, mă ?

ADONIS : Așa-i, da' nu-njur. Ca o fată mare ! O boală am : să umblu noaptea pe străzi ! E frumos, mă nenicule ! Lumini în felinare și la prăvălii. Strada curată. Și toate luminile în luciul străzii. Ca-ntr-o oglindă. Calci pe lumină ! Cerul e suus... și pe străzi nimeni. Umblu prin mijlocul străzilor, singur, cîntînd... Tot orașu-i al meu ! Mi-e inima, atunci, nu știi cum da'... dac-aș deschide brațele, așa tot orașul

s-ar face mic pe inima mea și-ar plînge, în somn,
ca un copil sau ca un bunic.

GARDISTUL (*haz*): Mă c-al dracului! Asta nu satură,
mă, și nu ține de cald. N-ar fi mai bine, acu, să ai
și tu o casă, o masă, un pat?

ADONIS: Ar fi, da' am încercat și n-a mers! Am fost
o săptămînă chiriaș cu chirie și... m-am îmbolnă-
vit de friguri! Brr! Să te-nchizi toată noaptea în-
tr-o cutioară cu igrasie, să te culci într-un pat ca-n-
tr-un coșciug... Mie-mi place în larg! Afară, sub
cer... (*Scade entuziasmul.*) Adevărat, e cam frig al
dracului, uneori, da...

GARDISTUL: Păi vezi, mă... Cum ai zis că te cheamă?

ADONIS: Adonis.

GARDISTUL: Da' ce neam de om ești tu?

ADONIS: Eu? (*Negativ din umeri.*) Noi, haimanalele,
suntem așa: ca păsările și scrumbiile! Nu le-ntrebi
de unde vin...

GARDISTUL: Înțeleg eu, da' Adonis și mai cum îți
zice?

ADONIS: Adonis și mai cum! Vezi, d-aia nu mă-mpac
eu cu comisarii!

Stă la masă și te-ntreabă:

— Cum te cheamă?

— Așa.

— Unde stai?

— În... oraș.

— Unde?

— În... centru.

— Strada și numărul.

— Ateneu.

— Se supără și te-njură ca un birjar.

— Ce meserie ai?

— Eu?

— Tu, nu tata.

— Ziua mă uit cum cad frunzele și nu mai sunt
trist că sunt bolnav. Noaptea, privesc la stele și-mi
aduc aminte de mama.

— Hm!

Face hm! pe nas ca malacii în baltă. Pe urmă:

— Cum îl cheamă pe tac-tu?

— Nu știi. N-am avut onoarea să-l cunosc.

— Cum, mă ? așa și pe dincolo...

Și iar mă-njură. Stai, că mai e.

— Da' pe măta cum o cheamă ? Da' pe măta mă-tii ? Da' pe tac-tu mătii ? (*Se supără.*) Ce-i asta, domle ? N-are ce face, ori își bate joc de oameni ?

GARDISTUL (*ride superior*): Asta-i la i...idintitatea individului ! Uite cum vine : dacă n-ai domiciliul și profesiunea, ești, car' va să zică : bagabond. E, și când e un furt sau un incendiu cu mînă criminală... se caută delicventul printre bagabonzi.

ADONIS : Aia sunt borfași, nu haimanale ! Haimanaua e... ceva sus ! Uite, mă vezi așa ! Hai cu mine prin cafenele boierești, prin ministere și prin varieturi, să-ți arăt haimanalele. Stau cu miniștri la masă și comisarii le zice : să trăiți, coane Ionele ! De ce n-are curaj comisarul să-l întrebe și pe conu Ionel cum o cheamă pe măsă și pe tac-su mășii ?

GARDISTUL : Aștia sunt boieri, mă.

ADONIS (*în picioare, între colonade, cu brațele deschise larg*): Toți, haimanale ca mine, fără domiciliul și profesiunea... Spuma orașului, copiii nopții și-ai străzilor, cerșetori în frac : ieri ușieri de lux la ministru, azi deputat, mâine ministru, poimîine la Văcărești ! Toți oameni cu inima largă, băieți cumsecade, pe care nu-i întreabă nimeni de unde vin, ce fac, unde dorm, ce rost au — așa cum nu-ntrebi păsările cerului... Haimanalele ! Auzi-i trecînd în automobile, spărgînd pahare scumpe de ziduri tot așa de scumpe ori șoptind cucoanelor de dragoste. Adevărat : cerșesc bani politicianilor — da-n schimb, îi învață că, la mulțumesc, pe franțuzește, se zice : merți...

GARDISTUL : Cum văd eu, vorba ta de om cu scaun la cap, nu glumă ! Atunci, dacă... haimana, ca ei... de ce nu și tu : azi ușier de lux, mâine... ?

ADONIS : E ceva, aici... (*inima*) care nu mă lasă. Mie-mi plac nopțile și străzile. Nopțile cînd mă simt stăpîn pe oraș... Mai ales că eu... o să plec — cu iar-na care vine...

GARDISTUL : Unde să pleci ?

ADONIS (*a închis ochii și suris*) : Balang, balang... Sau nici atât, poate ! Pentru o haimana ca mine...

GARDISTUL (*trist*) : Sigur : la morgă-n galantar și dri-cu primăriei...

ADONIS (*șoptă umedă*) : N-o să-mi pară rău de oameni ! O să plîng că las orașul — orașul cu străzile, cu luminile...

GARDISTUL (*ochii-n pămînt*) : Vai de cozonacul tău.

PUȘTIU (*bondoc, în haină prea lungă, cu mînele sumese. Copilăros, deși nu tînăr. Ghetе prea mari. Pantaloni în „vine“, pălărie tare și veche, stărui-tor îndesată pe cap. Părul, răvășit, pe sub boruri. E plouat și tremură. A strîns la sîn, cu amîndouă mîinile, un teanc de ziare. Gest, fără să ridice pălăria*) : Salutăm !

GARDISTUL : Ce-i cu tine, mă ?

PUȘTIU : Mosafir, la domnu (*la Adonis*). Mă-măă ! (*Iși cîntă și joacă de frig.*)

GARDISTUL (*haz*) : Mă, c-al dracului și ăsta ! Ca la panaramă. (*Ascultă, tresărit, un singnal în apropiere.*) Majuru la raport.

PUȘTIU (*un fel de : pleacă, ce mai stai*) : Salutăm !

GARDISTUL (*aproape de ieșire*) : Mă, să nu cumva... Cu tine vorbesc ! (*cu Adonis*). Vă las : hotel Atineu, da' fără muzică și fără... (*gest : la stînga*) cu tine vorbesc ! (*cu Puștiu*).

PUȘTIU (*sacerdotal, mîna la inimă*) : Să-mi sară ochii măsii, care... (*Îl petrece spre ieșire.*) Salutăm ! Ali-voar...

(*Plecat gardistul.*)

PUȘTIU (*ris în urma lui, apoi vesel spre Adonis — s-a oprit, tresărit, cu ochii mari la el, îndelung trist, pași tot așa de triști, lîngă Adonis : pe scară la picioarele lui — un pachet din buzunar*) : Ți-am adus mîncare... (*Ochii la el, o clipă.*) Nu mănînci ? (*Adonis gest : nu.*) Am vorbit cu portaru de la Adivăru. Te lasă să dormi la mine, pe baloturi, la expediție. (*Pauză, același joc al privirii.*) Nu mergi ? (*Adonis gest : nu.*) Ce-i cu tine ?

(Undeva, aproape, un patefon.)

ADONIS : I-auzi ! !

PUȘTIU : E ! Patifon ca toate patifoanele...

ADONIS (*nervos*) : Sst ! (*În genunchi lângă el și ascultă, pierdut.*) Știi unde cîntă ? Uite colo : geamul cu lumină. Tu știi cine cîntă ?

PUȘTIU : Cine ?

ADONIS : Pentru mine cîntă, mă ! (*Îngină cîntec, cîntecul moare în glasul care se umezește și Adonis spune rar, după ce a întors capul, încet, spre Puștiu.*) Azi... am scuiapat sînge, Puștiule...

PUȘTIU (*surprins, cu ochii mari la el* : Î !

ADONIS (*bizar, veselie*) : Nu fi prost, mă inimioară, că asta-i floare la ureche ! Altceva am vrut să spun : am aflat cine-i fata !

PUȘTIU : Care fată ?

ADONIS : Fata cu portocala.

PUȘTIU : Care portocală ?

ADONIS : Să vezi. Acu doi ani, mă prăjam la soare, uite colo, rezemat de gard. Tremurasem toată noaptea și era un soare dulce ca o piine caldă. Stai să vezi. Peste drum, case. La o casă, balcon. În balcon, geam deschis. Stam cu ochii închiși în soare. Și cum stam : pac — o coaje de portocală, peste nas... Cine-a dat ? Mă uit. În balcon, o fată. Mă uit la ea și... uitasem de soare. Ea rîde. Eu mă roșesc și dau să fug. Ea mi-aruncă o portocală. Eu... (*tristețe pe figură*).

PUȘTIU (*a așteptat urmarea*) : Tu ?

ADONIS : ...eu, prin mijlocul drumului, cu mîinile întinse, să prind portocala. O trăsură peste mine, o copită de cal în genunchi. Birjarul înjură, mă lovește cu biciul peste ochi. Fata din balcon țipă. Eu mă clatin și strig, cu portocala ridicată în palme : am prins-o, am prins-o. Fata plînge, în balcon, eu rîd și... nu mai văd. Sînge : pe pleoape, pe gură... Cînd am deschis ochii, nu mai era nimeni pe balcon. Vream să-i strig : nu mai plînge, că nu mă doare... Și nu mai era nimeni în balcon... Și

- n-a mai fost nimeni în balcon, de atunci, toată primăvara și toată vara...
- PUȘTIU : A murit ?
- ADONIS (*scoate o portocală din buzunar*): Cumpărașem să-i dau și eu o portocală și să-i spui că nu m-a durut lovitura birjarului.
- PUȘTIU : O păstrezi, de atunci ?
- ADONIS (*revine, însuflețire*): Acu două zile, umblam fără rost prin ploaie și... la un chioșc... EU, în poză... (*Scoate din buzunar o revistă ilustrată.*) EU, pe mine, atunci, cu portocala...
- PUȘTIU (*uimit*): Ee ! Te potigrafiase aia din balcon !
- ADONIS (*pe brînci, în lumină, alături de Puștiu și-i arată gazeta*): Se vede ? Și-aici, i-auzi (*citește*): Un tip interesant din capitală. Și jos : Adonis ! Eu, adică... Și aici : Plîngeți, fecioare din Byblos, pe Adonis...
- PUȘTIU : Adică... pe tine...
- ADONIS : Știi că s-a-ntors ! Da, s-a-ntors... măritată.
- PUȘTIU : Zău ? Prost...
- ADONIS (*dorință aprinsă*): Numai atît, mă : să-i dau portocala și să-i spui... Simt că am atît de multe să-i spui. Nu știu ce, da' aici, în inimă, de doi ani am adunat atîtea ! Prost cum sunt, în fața ei mi s-ar deschide inima ca o carte.
- PUȘTIU : De ce nu-i spui ?
- ADONIS : Unde ?
- PUȘTIU : Așa, pe stradă. O vezi și te duci la ea : săru' mîna, poftim portocala — și i-o dai...
- ADONIS : Ușor de spus.
- PUȘTIU : În dragoste...
- ADONIS : Parcă știi tu ce-i aia dragoste !
- PUȘTIU : Eu ? (*Superior.*) Hm ! Păi ia să vii tu la mine, pe baloturi, la *Adivărul*, să vezi dragoste ! Care mai de care : pupă-mă și pe mine, Puștiule ! Și eu : țț ! Da' ce gura mea e cofetură, pe colivă, s-o dau cui cere ?
- ADONIS : Tu, cu țigăncile tale...
- PUȘTIU : E, și ce cîștigi tu că aia de colo e cucoană ? Nu te vezi ? Ai ajuns stafie ! Nu mănînci, nu dormi. Cum să nu scuipi singe, dacă... ?

ADONIS : Oof, nu mă mai lua și tu cu morala, mă inimoară.

PUȘTIU : Nu ți-am spus pînă-acum, da' mie-mi vine să plîng, cînd te văd !

ADONIS : Dac-o fi să mor, Puștiule, să te duci tu să-i dai portocala ! Și să mă-ngropi cu asta (*revista cu fotografia lui*). S-aduni toate țigăncile din haremul tău să mă plîngă ! Să mă plîngă așa : Plîngeți, fecioare din Byblos, pe Adonis. (*Ride cu glasul umed.*) Nu fi prost, mă, că nu mor pînă n-o văd. Tu n-o auzi cum cîntă ? Pentru mine cîn... (*Scade brusc entuziasmul și rămîne cu ochii-n gol.*)

PUȘTIU : Na, că nu mai cîntă ! S-a dus ! Pac, a stins și lumina. Las-o, nu te mai prăji pe surcele, că s-a dus ! Vezi ? Ai ris de țigăncile mele. Păi eu, oricînd... Nu ca tine : doi ani de uscare și, după doi ani, numai un cîntec la patifon... Spune tu : asta-i dragoste ? Las-o ! Hai la *Adivăru*, să dormi.

ADONIS : O să mai cînte !

PUȘTIU : Parcă văd că la noapte ninge ! O să degeri.

ADONIS : O să mai aprindă lumina !

PUȘTIU (*indelung trist, ochii la el, oftat și se ridică*) : Eu... o să plec, că mai am foi ! Dau o fugă prin oraș, să scap de ele. Tu... cînd te-o prididi gerul, vii la *Adivărul*. Te duci la portar și spui așa : Puștiu ! Te lasă să intri. La țigănci, tot așa : Puștiu ! Și nu mai suflă una. Auzi ! Îți opresc și mîncare... (*De la ieșire, parcă nu-i vine să se despartă de el.*) Adonis ! Hai la mine la harem, că acolo nu se dă cînticu cu cîntaru și nici dragostea ca anafura... (*Repede lîngă el.*) Plîngi ? Plîngi, mă, că și mie-mi vine să plîng cînd te văd...

(*Puștiu : a ieșit cu pași mici*

Adonis : pe trepte, plîngînd..:

Clacson.

Un signal de gardist, departe.)

ADONIS : Plîngeți, fecioare din Byblos, pe Adonis.

ADONIS DIN VIS

Adonis doarme pe scări.

Pentru noi și pentru Adonis, în vis, se infiripă decor.
Intuneric.

În fund, luminată de afară, o ușă din două canaturi cu
geamuri și dincolo de ușa: un balcon.

O umbră escaladează balconul.

Umbra se profilează pe geamurile din fund.

Ușa se deschide.

Umbra în prag, șovăielnică.

A mers direct la butonul electric.

Lumină.

Adonis din vis — Adonis care doarme pe scări.

Adonis surprins în decor:

Salonaș-atelier de pictură

Trei panouri mari:

a) un ebauche: Adonis în soare,

b) un desen în căbune: Adonis cu portocala în palmele ridicate,

c) un tablou în culori: capul lui Adonis, cu două dungi însingerate pe figură.

Adonis e surprins pînă la lacrimi. S-a apropiat de fiecare panou. Gest, să pipăie, să se mîngie în linii și culori și șovăie, nu are curaj... O oglinjoară din buzunar și se privește: în desen, în oglindă. La Panou: Adonis în soare, a scos revista ilustrată și se privește, atent: în oglindă în revistă, în panou și iar în oglindă...

În genunchi, între panouri, și bate din palme ca un copil, rizînd.

Îl vedem, dar nu-l auzim, cum bate din palme și cum ride...

Pe o mescioară, un patefon.

Adonis: ochii la el. Se ridică. Repede, lîngă mescioară, și nu are curaj să atingă patefonul.

Iar să ridă și să bată din palme și a rămas cu privirea la o cutie de țigări. O ia și o pune jos, între panouri
Scrumiera: de asemeni...

Așa : îi place ce a făcut...

Acum...

Acum, la patefon. Învirtește manivela. E o placă pusă. Discul a pornit. Patefonul cîntă : cum i-a cîntat lui Adonis de pe scări.

Adonis, jos, pe covor. A aprins țigare. Fumează, visător ; ochii închiși, rezemat de un panou, cu brațele cerc în jurul genunchilor aduși aproape sub bărbie.

Cîntec.

Cîntecul e frumos.

Adonis e fericit.

Poate că și Adonis care doarme, acum, pe scări, e tot așa de fericit.

Brusc, sonerie.

Pauză.

Se aud două glasuri :

PRIMUL : Tinco !

SECUNDUL : Da. (*Somnoros, prostesc, aspru.*)

PRIMUL : A venit domnul ?

SECUNDUL : Nu, conia.

PRIMUL : Atunci... (*enervată*) ești nebună, sau... ?

SECUNDUL : Da' di ce, păcatele mele ?

PRIMUL : Ce e nesimțirea asta ? Cînti la patefon ? M-ai văzut că dorm și...

SECUNDUL : Nu cînt eu !

PRIMUL : Nu minți ! Ai aprins lumina în atelier.

SECUNDUL : Cum s-o aprind, că... eu am stins-o.

(*Semn de întrebare în gol.*)

PRIMUL : Tinco, tu vezi lumină în atelier ?

SECUNDUL : Văd.

PRIMUL : Auzi patefonul ?

SECUNDUL : Aud...

(*Clipă de nedumerire.*)

PRIMUL (*rizînd*) : Ești o proastă, Tinco ! Eu am uitat patefonul cîntînd și tu ai uitat să stingi lumina.

SECUNDUL : Hă-hă ! Că bine zici matale.

PRIMUL : Stinge lumina.

SECUNDUL : Și să opresc patefonul ?

PRIMUL : Sigur.

(Adonis tot timpul în vechea atitudine. Pauză. Tărancă. Trup pârros și deșălat. Figură de gorilă în primă etapă de metamorfozare umană. E în cămașe. Sufără pe nas ca o locomotivă, somnoroasă și se scarpină...)

TINCA : ...irar al dracului di patifon ! (L-a oprit, s-a întors spre butonul electric, îl vede pe Adonis și scapă un țipăt înfiorător, a încremenit cu brațele deschise și genunchii depărtați, îndoiiți.)

ADONIS (o privește inexpressiv).

PRIMUL (panică) : Tinco, tu ai... ? Ce s-a... ?

(După o clipă : Manuela : tînără, figură de artistă. În pijama. A intrat grabnic, a încremenit cu ochii la Adonis, care a întors capul, încet și o privește, transfigurat... Manuela : gest instinctiv să strîngă pijamaua la piept, gest transmis la Tinca, și, în urmă, la Adonis, care, de asemeni, își adună la piept zdrențele cămășii. Gestul, însă, i-a adus aminte că e mizer îmbrăcat și și-a privit picioarele goale, cu tristețea unui pîn. De prisos încercare să le ascundă. A fost rușinat pînă la lacrimi și plînge ghemuit pe covor... Manuela și Tinca : în același timp și cu pași egali, spre el. Au privit : la Adonis de pe covor, la Adonis din panouri. Șoapte :)

MANUELA : El.

TINCA : Ȃsta ?

MANUELA : Da, Adonis...

TINCA : Etété, comedieeee... Adică, el : lumina și patifonu ?

MANUELA (gest afirmativ).

(Pauză.)

MANUELA : Poți să te duci să te culci.

TINCA : Păi... ?

MANUELA : Eu — rămîn — cu — el...

TINCA (ochii mari, cu altă semnificație) : Etété, comedie... (Iese.)

(Singuri : Manuela și Adonis.)

MANUELA (într-un genunchi, lîngă Adonis și-i mîngie părul, ușor) : Nu mai plînge ! Adonis... Nu-i așa că noi suntem prieteni buni ? Neîndoios, Adonis ! Privește : în pictură, tu ești subiectul meu favorit... o dovadă că m-am gîndit de multe ori la tine, că

te-am înțeles și mi-ai fost drag ! Au fost nopți cînd adormeam cu tine în gînd...

ADONIS (*a ridicat capul, repede și fericire în ochii plini de lacrimi*) : ...cu mine ?

MANUELA : Sigur ! La Paris, la Roma, pretutindeni unde am fost, eram în gînd cu...

ADONIS : ...cu mine ?

MANUELA : Cu tine, Adonis.

ADONIS (*e tot ce poate să spună*) : Sunt așa de fericit, că trebuie să plîng.

MANUELA : Copilule ! Ți-aduci aminte cum ne-am cunoscut ? Acum doi ani ? Trei zile la rînd, ai venit să rizi în soare, în fața balconului meu. Se juca soarele așa de frumos în părul tău și te transfigura... Mîncam o portocală. (*Ride.*) O coaje și...

ADONIS (*ride, furat de veselia Manuelei, și, cu același ton de copil care își dezmiardă păpușa*) : O coaje și... poc ! peste nas... Am deschis ochii.

MANUELA : Ai vrut să fugi.

ADONIS : Mi-ai aruncat portocala.

MANUELA : Tu, cu mîinile în sus, s-o prinzi, și... trăsura... (*Veselia de pe figură : risipă... a plecat ochii.*) Eu am fost de vină...

ADONIS (*muzical, dornic s-o convingă*) : Nu-m-a-durut...

MANUELA : Ba da ! Și eu am plîns...

(*Sunt alături, pe covor, umăr la umăr, cu privirile în pămînt.*)

ADONIS (*smulge fiecare cuvînt din inimă*) : Asta e tot, pentru mine...

MANUELA : Ce anume ?

ADONIS : Nu-i așa că ar fi un sacrilegiu... ?

MANUELA : Nu știu de ce e vorba.

ADONIS : Abia acum înțeleg de ce coțofana nu poate rîvni o colivie de aur...

MANUELA : Poți să-mi spui și mie de ce ?

ADONIS : Pentru că zdreanța asta nu-mi dă voie să te ating — pentru că picioarele goale mă gonesc de lingă tine...

MANUELA : Prostule ! Ești un copil prost și... Ia să văd : ochii frumoși. Gura, ca o rană... Uuu, banal ! Ca o...

Stai. Gura... in-com-pa-ra-bi-lă... Sprincene în desen... im-pe-ca-bil... Frunte de Eminescu. Păr ca Byron. Urechi ca... Vezi? Aici nu găsesc comparație în literatură... Stai! Urechi de șoricel... Miini de...

ADONIS (*și-a privit, repede, mâinile și tot așa de repede le-a ascuns la spate*).

MANUELA : De ce le-ascunzi ?

ADONIS (*șoptă la ureche*) : Sunt... murdare...

MANUELA : Uuu, copil flumos și muldal! (*Se ridică.*)
Sus, te rog! (*Adonis se supune.*) Acolo! O ușe.)
Lepede, copil muldal.

ADONIS (*supus*).

MANUELA (*a privit în urma lui. Ris, ca un clopoțel în primăvară.*)

TINCA (*prudent, capul pe ușă*) : A plecat ?

MANUELA : Nu.

TINCA : Doamne feri ! Eu nu dorm, nu pot... sau, încu' ușa.

MANUELA : Motivul ?

TINCA : Să mă pomenesc cu haimanaua peste mine, sub plapumă ? Mai bine...

MANUELA (*suris cu ochii mici la Tinca*) : ...abia acum înțeleg de ce coțofana nu poate rîvni o colivie de aur ! Fără grije, Tinco. Noaptea asta... A ! Cum să aleg cuvintele, ca să mă poți înțelege ? Ai văzut vreodată o pînză lungă ? Nespus de lungă ! Pînză goală. La un colț numai, un fluturaș țesut în aur... Noaptea asta, pentru el, o să fie fluturaș de aur...

TINCA : Nu prea înțeleg eu ce spui matale, da' conașu, dac-ar veni noaptea asta de la moșie, sunt sigură c-ar înțelege...

MANUELA (*gînd*) : Ar înțelege ce-ar fi trebuit să înțelegă de acum doi ani...

(*Se privesc. Tinca, privirile în pămînt.*)

MANUELA (*suris*) : Mi se pare că începi să înțelegi !

TINCA (*oftat*) : Păi... ce e muieratic lucru, e ușor de înțeles, săru' mîna ! Eu : nu aud, nu văd... (*Pași spre ieșire.*)

ADONIS (*pijama. Escarpins. Figură nouă.*)

TINCA : Etété, comediee ! Pinjamaua conașului...

ADONIS (*direct la uşe, servitoare. Gest : ieşi afară.*)

TINCA (*şovăială. Ochii la el. Suris. Rîde timp*): Păi eu... săru' mîna, conită... zic că nu mai e nevoie să... în-cui uşa.

ADONIS (*a împins-o afară şi a închis uşa în urma ei. Cu spatele lipit de uşe şi privirea sfielnică la Manuela. Ca o rugă*): Manuela !

MANUELA (*nu schimbă privirea şi nu dezmente semnifi-caţia acestei priviri, cu un gest cel puţin*).

ADONIS (*a înţeles şi trist*): Adevărat, coţofana s-a împo-dobit cu pene de păun... şi totuşi : eram aşa de feri-cit, cînd mă îmbrăcam. Pantofi mătase, aşa cum mă visam nopţi întregi, uitat în lumina vitrinelor. Acum, însă... am înţeles : din felul cum mă priveşti, din vorba pe care nu mi-o spui, dar o aud aici...

MANUELA : E o... schimbare, în adevăr ! Erai mai inte-resant, adîneauri... Am vrut să spun : pentru mine, ca subiect plastic...

ADONIS : Haimanaua !

MANUELA : Adonis cu portocala ridicată în palme, spre mine, ca o inimă de aur, adusă jertfă...

ADONIS : Atitudine melodramatică, doamnă !

MANUELA : O ? !

ADONIS : Subiect banal, banal pînă la inexistenţă !

MANUELA : Adonis !

ADONIS (*rîde dureros*): Adonis din stradă şi de pe scă-rile Ateneului, cu portocala întinsă în palme... (*Dis-pută.*) Iubeai mizeria din el, suferinţa... tot ce nu era Adonis, tot ce nu visa, tot ce nu năzuia... Dar porum-belul alb închis în inimă, în visurile lui Adonis, care nu avea nevoie să se spele pe mîni, ca să fie curat, şi nici să se pudreze, ca să fie frumos ? (*Smucit.*) Ce-mi pasă de haimanaua cu nume de liturghie pă-gîină ? Doi ani am suferit sub zdrenţele lui, doi ani m-am zbatut în colivia inimii lui ! Ştiam că va veni o noapte a evadării... Nu-mi pasă de haimanaua care tremură acum, acolo, în ploaie şi vînt ! Va muri de frig în noaptea asta ! Trebuie să moară, ca să pot trăi eu (*între panouri*), Adonis din vis...

MANUELA : Haimanaua va trăi : prin mine, în pînzele mele !

ADONIS : Mască de culori și cîrpă...

MANUELA : Imagine în simbol.

ADONIS : Unde e simbolul ? Eu, Adonis din vis... Și nu mă recunosc în ochii, în surîsul, în gesturile lui ! Așa (ca în panouri) trăia pentru oricine. Ca să-l realizezi în adevăr, trebuia să mă întrevezi pe mine, profilat în el și dincolo de el.

MANUELA : Am încercat să-i împrumut suflet...

ADONIS : Îl vei însufleți în culoare și mai presus de culoare, prin mine și prin dragoste !

MANUELA : Îmi ucizi visul !

ADONIS : Dimpotrivă : îl amplific și îl cristalizez; doamnă !

MANUELA : O ? ! Adonis din vis e... uluitor de... competent !

ADONIS : Sunt tot ce simțea că poate fi dar n-a fost Adonis de pe stradă ! Și dimpotrivă ; ecoul propriilor dumitale nedumiriri artistice...

MANUELA : Nu te mai recunosc.

ADONIS : Abia acum începi să mă cunoști...

MANUELA : Adonis de adineauri, cu mîinile murdare..

ADONIS : Sunteți sigură c-a fost el, în adevăr ? De ce nu o simplă răsfrîngere a celor trei imagini — o imagine în plus și aidoma; în oglinda inchipuirii d-tale ? Ascultă-mă, doamnă : punctăm o clipă de mare viziune artistică. Rupe măștile de cîrpă și culoare...

MANUELA : Mă umilești !

ADONIS : Numai împrejurările ne umilesc ! Adineauri, cînd suportam stîngaci zdrențele haimanalei, de pe scări, servitoarea era dispusă să-mi închidă ușa-n nas ! Acum... mă așteaptă, dornică, sub plapumă...

MANUELA : Copilule ! Pentru că ai îmbrăcat haina co-nașului !

ADONIS : Pentru că în haina asta sunt Adonis din visurile ei ! (Se înclină.) Noapte bună, doamnă ! Și fără umbră de mîhnire ! Vă rămîn trei (cei din panouri) și cu cel de pe scările Ateneului : patru Adonis — Adonis din visurile d-tale, doamnă... Servitoarea n-o să mă realizeze în linii și culori. Dar o să mă omagieze în bobul de strugur al fiecărei

lacrimi ! Și fiecare lacrimă, o dojană, deopotrivă,
pentru noi... (*Pași spre ușa servitoarei.*)

MANUELA : Adonis !

ADONIS (*s-a oprit lângă ușă. În atitudine, în priviri :
întrebare și îndemn.*)

MANUELA (*între panouri, cu pași de supremă renunțare.
Un stilet. Mina despică pînza, sigur — dureros de
sigur.*)

ADONIS (*surprins, pași lângă ea.*)

MANUELA (*îndurerată, capul pe umărul lui. Amîndoi pă-
trunși de sollemnitatea clipei.*)

ADONIS : Adonis de pe scări începe să moară...

MANUELA : Noi l-am ucis !

ADONIS : La noi în inimă.

MANUELA : Și acolo pe scări...

ADONIS : Va muri în aureolă de vis, prin noi...

MANUELA : Ce taină îmi ascunzi ?

ADONIS : Să așteptăm ! Abia acum începe adevărata dra-
mă...

MANUELA (*dornică*) : Adonis din vis !

ADONIS : Încep să fiu liber ! Prin tine ! Pentru tine !
Mulțumesc.

(*Buzele lor se apropie dornice de sărut care să transfigureze.
Soneria afară, brutal.*)

ADONIS și MANUELA (*tresărit. Ochii la ușe. Adonis a
înțeles.*)

ADONIS : Am vrut ca Adonis din visurile tale să moară
frumos, în dragoste și prin dragoste. Împrejurările
însă sunt mai precaute. Sărutul ar fi putut să fie
vremelnic și haimanaua ar fi înviat din propria ei
cenușe, la tine în inimă...

MANUELA : Și-acum ?

ADONIS : Soneria ne precipită spre final brutal.

(*Adonis : umbra, afară, în timp ce soneria, pe coridor, mai
brutal.*)

TINCA (*panică, în prag*) : Conașu Gligore ! (*Mut, spai-
mă.*) Ce ne facem ?

MANUELA : Taci ! (*Ca să-și poată aduna gândurile.*)

(*Pauză. Soneria.*)

MANUELA : Deschide !

TINCA : Eu ?

MANUELA : Deschide !

TINCA : Eu... zic să-l ascundem la mine... pe...

MANUELA (*inseninare*) : Da, ar fi... (*il caută*). Unde ?

TINCA (*gest*) : Acolo — pe unde a ieșit Adonis.

MANUELA (*strigă, sfielnic*) : Adonis ! Îl ascundem la tine și... Adonis ! (*Adonis în prag, desculț, părul în dezordine. Cămașa larg desfăcută la piept. Adonis din vis — Adonis care moare pe scări.*) Repede, ascunde-l la tine și...

TINCA (*categoric*) : Nu ! Pe haimana n-o primesc la mine ! Celălalt, eu pe CELĂLALT...

MANUELA : Unde-i Adonis din vis ?

ADONIS : Eu.

MANUELA : Nu. Adevăratul Adonis din vis !

ADONIS : Sunteți sigură c-a fost în adevăr, doamnă ? O simplă iluzie, doamnă, un început de cristalizare a propriilor nedumiriri ! Atît numai... Adevăratul Adonis : eu ! Nu uitați că, doi ani, ați adormit cu mine-n gînd, la Paris, la Roma, pretutindeni... Eu sunt Adonis din visurile d-tale, doamnă. Adonis pe care servitoarea nu poate să-l primească, pentru că... trebuie să moară aici și în inima d-tale, deopotrivă ! Iată, doamnă : aștept surizător...

(*Soneria.*)

MANUELA (*fatalitate pe umeri*) : Deschide.

ADONIS (*între panouri*).

MANUELA (*povară pe umeri*).

TINCA (*afară*).

(*Se deslușesc glasuri : Se doarme, iepurește, fă... nu așa ; să mă lași un ceas la ușa.*)

GLIGORE (*așa cum închipuim moșier pe care-l cheamă Gligore. Intrare jovială.*)

TINCA (*pe la spatele lui, furiș la ea în cameră — după ce a avut grije să ia cheia, ca să poată încuia ușa pe dinăuntru*).

GLIGORE (*a văzut*) : Ee ! Care va să zică : surpriză ! Brava ! Eram sigur ! Mi se bătea ochiul stîng... Hm !

semnele au un rost... Poftim ! pledoarie în apărare,
doamnă !

ADONIS : Stimat domn, eu... (*Mîna la buzunar.*)

GLIGORE (*rapid revolverul*) : Nici o mișcare, că trag !
Beștie ! Spune ce ascunzi în buzunar ! Stilet, ori... ?

ADONIS (*suris*) : Stimat domn Gligore, eu venisem să
dau doamnei... (*Iar mîna la buzunar.*)

GLIGORE (*prudent, a tras*).

MANUELA (*șipăt mut de spaimă*).

TINCA (*numai capul pe ușe*).

ADONIS (*se clatină — efort și a scos mîna din buzunar
iar în mînă : portocala — în genunchi între panouri,
cu portocala în palmele ridicate spre Manuela*) : ...ca
o inimă de aur, doamnă, adusă jertfă !

3

PER PEDES APOSTOLORUM IN LOGICA

Adonis : doarme pe scări.

Iar visul lui, tulburat o clipă de glonțul lui Gligore, se
infiripă din nou...

Cerul, așa cum l-a văzut Adonis de atîtea ori, în nopțile
de primăvară, cînd adormea cu ochii la stele, între colo-
nade...

Decor în alb impecabil.

Luna e mai aproape și cum au spus visătorii de odini-
oară : e disc de aur.

Ștelele : candelii, în decor alb impecabil...

Tron, în fund.

Dincolo de tron : cumpăna, simbol...

Să nu uităm, în cer cîntă îngeri cu glasuri limpezi de
copii.

Trei bătaii, în poarta de aramă.

Trece un înger cu pas rar și imaterial. S-a dus să des-
chidă porțile de aramă.

Se întoarce îngerul și, după el, în monom :

Adonis,

Manuela,

Gligore,
Tinca,
Puștiul,
Gardistul.

Toți sunt îmbrăcați în alb și au în mână o ramură de măslin. Pe brațe, însă, păturite au hainele în care i-am cunoscut, pînă acum, haine cu care au venit pînă la porțile de aramă.

PUȘTIU (*către Tinca*): Am ajuns la cer, fă!

TINCA: Lasă-mă draculi, mă — că nu mai pot de picere...

(*Front în fața Ingerului.*)

INGERUL: Cine sunteți?

ADONIS: Pămînt. Europa. România. București. Ateneu.

INGERUL: Pe tine te recunosc: Adonis de oricînd și de oriunde...

ADONIS: Am venit la judecată. Gligore: inculpat. Ei...

PUȘTIU (*un pas înainte*): Puștiu! Îmi pare bine de cunoștință.

GARDIST (*același joc*): Gardist în post 136...

TINCA (*de asemeni*): Tinca, săru' mîna...

ADONIS: Martorii mei, tustrei. Doamna: Manuela: motivul. O portocală și un revolver: corpuri delictive.

GLIGORE: Țin de la început să protestez pentru această nouă tentativă de a mi se face mizerii! Am fost judecat și achitat de toate instanțele țării mele. Nu înțeleg să fiu purtat pe drumuri. Eu am interese mari la moșie. O călătorie în cer e plăcută, în adevăr — dar...

MANUELA: În definitiv, e absolut necesară o clarificare! S-a dat pe pămînt o sentință de achitare, dar nu s-a precizat: eu cui rămîn? Am un cămin, dar... am și un ideal artistic. Ori mi se lasă libertatea alegerii — ori să mi se precizeze cui rămîn.

GLIGORE: Mie, doamnă, ca soț legitim.

ADONIS: Nu uita că mi-ai perforat inima cu un glonț de revolver...

GLIGORE: Am fost în legitimă apărare.

ADONIS: Faptele dezminț! Martorii de asemeni...

TINCA : Tocmai, că eu zic așa : a fost, la amândoi, care pe care, pentru cucoana. Care va să zică : ori dragoste ori un glonț, ori o pereche de coarne... Da' e vorba : noi ce suntem vinovați de ne purtați pe drumuri — de nu ne mai țin picerele... ?

GARDIST : Te cred ! O fi laie ori bălaie, totuna pentru noi ! Numai să dăm zor că eu am sirvici și mă dă majuru lipsă la raport.

ADONIS : Cine ne judecă ?

INGERUL : Preaînțeleptul Solomon.

PUȘTIU : Pină una alta, putem să dăm o raită prin cer ? Așa : mai vezi ceva frumos, mai întâlnești un preten, mai vindem ceva *Adivăr, Lupta, Viitoor...*

INGERUL : Strict interzis.

PUȘTIU : Păi de ce ? În cer e liber...

INGERUL : În cer ! Aici suntem într-o anticameră a cerului.

GLIGORE : Și-aici anticameră, domle !

GARDIST : N-ai fi matale bun să-i spui domnului Solomon că ne cam grăbim ?

*(Trîmbițe, melodios, așa cum numai în cer se pot auzi:
Mișcare.*

Îngerul impune tăcere, cu degetul la buze.

Pămîntenii în îront.)

INGERUL : Preaînțeleptul Solomon !

(Intrare solemnă.

Solomon : atitudine, vestmînt pe care îl poate desena și colora fantezia fiecăruia din noi.

Înaintea lui Solomon a intrat Justiția, așa cum o știm, legată la ochi. Gligore ar putea exclama : Și aici legată la ochi, domle ! În urma lui Solomon : un pitic bătrîn, cu ceaslov uriaș pe umăr. Solomon a urcat scările tronului. Justiția la dreapta, Îngerul la stînga, Piticul la picioarele lui, cu ceaslovul deschis pe genunchi.)

SOLOMON : În numele Domnului, în numele Adevărului suprem și al Logiceii absolute.

MANUELA : În numele nedumeririi mele !

SOLOMON *(pe tron).*

GLIGORE : Mai înainte de a intra în fondul cauzei, țin să protestez energic contra anulării samavolnice

unei sentințe care mă absolvea de o culpă pe care...
(*A tăcut la gestul blînd dar suficient de categoric al lui...*)

SOLOMON : Procesul în sine nu era de competența unui for judecătoresc planetar. Ai fost achitat, acolo, de o crimă inexistentă de fapt... Procesul are o latură cu totul neobișnuită și îl privim numai din acest punct de vedere. Îl cunosc, în amănunțime, prin mijloacele mele de informație terestră și renunț la o recapitulare. Mai ales că, în acest proces, adevăratul reclamant e Manuela. Avînd, neîndoios, în paralelă, o dramă Adonis. Dar e o dramă numai a lui. Așadar, jucăm pe două tablouri...

GLIGORE : Rog onorata judecată să...

(*Același gest blînd dar categoric al lui Solomon și Gligore tace.*)

SOLOMON : Să ascultăm martorii.

PITICUL : Gardist în post 136.

GARDIST (*doi pași, militărește, înainte*) : 'Zent !

SOLOMON : Spune ce știi.

GARDIST : Știu că dumnealui era un individ tare cumsecade. Puțin cam... așa, la cap, da' încolo taare cumsecade ! Îl lăsam să doarmă pe scări la Atineu, și...

SOLOMON : A suferit mult ?

PUȘTIU : Mult și pă gratis.

SOLOMON : Prin suferința lui se va mîntui !

ÎNGERUL : A luat vreodată numele Domnului în desert ?

GARDIST : S-trăiți, e prea pe radical și nu...

SOLOMON : Dacă... (*Nu găsește cuvîntul, suris, se ridică și, inclinat, spune Justiției.*) Soră și mamă a tuturor, e o întrebare pe care imaculatele noastre buze nu o pot rosti și nici precuvioasele noastre urechi...

JUSTIȚIA : Întrebarea să o pună Piticul.

(*Justiția, Solomon și Ingerul și-au astupat urechile și au închis ochii în timp ce...*)

PITICUL : Ai fost întrebat dacă Adonis a... înjurat de mamă cele sfinte ori...

(*Justiția, Solomon și Ingerul au luat mâinile de la urechi, ca să audă ce spune.*)

GARDIST : Nuuu... Nici cele sfinte și nici de muiereschi lucruri... (*În panică, cele trei figuri celeste, același gest preventiv — gest inutil, căci...*)

PITICUL (*repede*) : Ssst ! Ești nebun ?

GARDIST (*a rămas cu gura căscată, tresărit, nedumerit*).

SOLOMON : Judecata e lămurită.

(*La gestul lui, Gardistul trece în cealaltă parte.*)

PITICUL : Martorul Puștiu.

PUȘTIU (*doi pași înainte și salut cu pălăria inexistentă*) : Salut... (*Jurământ cu mina pe cruce tot așa de inexistentă.*) Jur pe sfânta cruce să spui numai adevărul ! Să spui ce știu, nu-i așa ? Bun, spui... Să vezi mătales : daravela cu portocala, când i-a aruncat dinsa dinsului o portocală...

SOLOMON : Știm.

PUȘTIU : E ! Și după doi ani...

SOLOMON : Ești sigur că Adonis o iubea pe Manuela ?

MANUELA : De unde să știe martorul dacă Adonis mă iubea, când nici eu singură nu știam dacă...

PUȘTIU (*crunt, dojană și amărăciune*) : Te iubea, mada, te iubea cum... Păi, doi ani de așteptare și după doi ani, numai un cântic de patifon, când — la mine la harem... E ! Zi c-ai găsit prost, care... Păi să fi poftit să-mi faci mie farafasticuri !

MANUELA : Martorul e vulgar și...

JUSTIȚIA : Oricum, spune un mare adevăr ! Pe mine mă interesează fondul, nu forma...

SOLOMON : Stabilim date necesare înțelegerii tragediei lui personale. Tu, Manuela, recunoști că Adonis nu-ți spusese că te iubește. Așadar : dragoste neîmpărtășită ! Martorul precizează că Adonis a suferit doi ani, fără murmur, așa cum faptele în sine dovedesc că Adonis a mers cu dragostea pînă la sacrificiul de sine. Precizăm : dragoste pură ! A lui va fi, de acum, adevărata fericire, pentru că mult a iubit și infinit a suferit !

PUȘTIU : Doi ani și... numai un cântic de patifon, care...

SOLOMON : Judecata e luminată !

(La gestul lui, Puștiu trece alături de Gardist, după ce — nelindoiios — a avut grije să repete același gest cu pâlăria inexistentă și să spună : salut.)

TINCA : Săru' mîna.

SOLOMON : Începem procesul nedumeririi tale, Manuela. Te ascultăm, martoră.

TINCA : Păi, eu... săru' mîna, ar fi multe de spus, da' vezi că nu se potrivește. Nu știu cum să-ncep și de unde s-o iau, că aici e Adonis în halat alb și acolo era un Adonis în zdrențe și altul în pinjamaua conașului... Acu-ntreb și eu ca o proastă ce sunt : care-i adevăratul Adonis ?

SOLOMON : Toți și nici unul... *(Ochii în gol și rar.)*
Pe adevăratul Adonis numai noi îl vedem...

ÎNGERUL : Pe pămînt au început să cadă primii fulgi din iarna ce vine...

JUSTIȚIA : Pe pămînt și peste Adonis au început să cadă primii fulgi din iarna care vine...

ADONIS : Simt cum mă inundă soarele și fiecare gînd e mugur care se despică în primăvară...

(Și peste Adonis — Adonis pe care îl vede Solomon și Îngerul — au început să cadă primii fulgi de zăpadă din iarna care a intrat, pe barierele orașului, cu pași de șacal, în noaptea cînd Adonis din vis simte cum îl inundă soarele și fiecare gînd e mugur care se despică în primăvară.)

SOLOMON *(își scutură tristețea din genele albe)* : Printrine, martoră, numai un amănunt ținem să precizăm. Cînd a tras Gligore...

TINCA : Am sărit din pat și am băgat capul pe ușă, să văd ce s-a...

SOLOMON : Bun. Și ?

TINCA : Și... Adonis...

SOLOMON : Care Adonis ?

TINCA : Aia care semăna cu poza...

SOLOMON : Așadar, Adonis din visul Manuelei ! Motivul plastic... *(Martorei.)* Cînd te-ai uitat pe ușă, ce făcea Adonis pe care-l împușcase Gligore ?

TINCA : Era în genunchi, cu portocala în palme și, zice : „inimă de aur, doamnă — zice — adusă jertfă“ — zice...

SOLOMON : Judecata e luminată.

(Tinca, între Gardist și Puștiu.)

SOLOMON (*solemn*) : În numele Domnului, în numele Adevărului suprem și al Logicei absolute ! (*Și-a reluat locul.*) Gligore spune : am tras fiind în legitimă apărare ! Amănunt formal. Inconștient, Gligore a colaborat la desăvârșirea unui proces de creație artistică. Adonis trebuia să moară, pentru Manuela, ca să renască în artă — în clipa când Adonis de pe scări începuse să moară, ca să renască aici, în aureolă. O faptă bună, Gligore, pe care o însemnăm în cartea celor viitoare. Ești liber...

(În timp ce Gligore se apropia de Solomon, să-i sărute stios poala vestimentului.)

PUȘTIU : Văzuși, fă ? Omoară omu — și-n loc să-l bage la răcoare, îi zice brava.

GARDIST : Ascultați-mă pe mine ! Harcălu de judecător a luat mită ! Îl dau mîine la raport...

GLIGORE (*s-a întors, aproape de ieșire*) : Vă rog, o modestă întrebare : sentința... în ultimă instanță, ori...?

SOLOMON : În ultimă instanță, Gligore.

(Gligore a ieșit, închinîndu-se, bucurose că scapă. Manuela are un gest de nedumerire, privind în urma lui Gligore.)

SOLOMON : Șirag de nedumeriri, Manuela. Gligore s-a dus și te lasă aici, ca pe o streină. Nu mai ești Manuela din visurile lui de gospodar cumsecade. Glonțul lui l-a ucis pe Adonis, la tine în inimă, dar l-a legat, în eternitate, prin moarte, de Manuela din visurile lui. Mîine în zori când vei deschide ochii, în lumina căminului, vei înțelege tot ce a fost... (*În picioare, alături de supremul tribunal, solemn.*) În numele dragostei lui, în numele suferinței lui : pentru Adonis se deschid, în eternitate, porțile cerului.

*(In decor, pentru Adonis, se deschid porți spre cer.. Co-
boară îngeri.*

*Doi s-au oprit de o parte și de alta a porților divine, alți
doi de o parte și de alta a scenei și au sunat din trâmbițe,
ca să ducă veste tristă pretutindeni.*

Numai îngerii văd și numai Solomon a înțeles.

Adonis, fior...)

ADONIS : Simt ca un gol aici (*inima*) și... (*Strigă.*) Cine
moare în clipa asta ?

SOLOMON : Adonis.

ADONIS : Eu sunt Adonis !

SOLOMON : Tu ești Adonis din visurile celui care moa-
re. Pentru tine s-au deschis porți în eternitate.

*(Îngerii de la porțile cerului au sunat din trâmbițe, ca să
ducă veste bună pretutindeni.*

Adonis din vis urcă la cer, alături de Manuela:

Fiecare clipă, fiecare adiere, fiecare gest : ecou muzical.

Adonis care doarme pe scări, roșogol, pe trepte.

Visul se stinge, ca o candelă în furtună.

Ninge, peste Adonis și peste oraș, frumos...)

LUMINIȘ ÎN NEDUMRIRE

Nu mai ninge..

Ateneul e mai frumos sub zăpadă. Nu mai știe nimeni,
cum e Adonis acum. Trisți, numai Puștiul și Gardistul de
veghe lângă Adonis.

Orice cuvânt : de prisos...

Orice lacrimă zadărnica...

Un patefon, același patefon, în apropiere.

PUȘTIU (*tresărit, în picioare, ascultă. Ochii mari. Și-a
adus aminte. Caută în buzunarul lui Adonis.*)

GARDIST : Da' ce, mă ?

PUȘTIU (*a găsit portocala. Repede, afară.*)

*(Între colonade se înfiripă decor, același decor : salonaș-a-
telier de pictură. Cele trei panouri din visul lui Adonis sunt
vopsite în alb.*

Manuela și Gligore în fotolii.)

MANUELA : ...nu știu dacă a fost un vis sau un simplu : de vorbă cu mine ! Oricum, un mare luminș în gând. Recunosc, Gore dragă, în cei trei Adonis pe care-i pictasem, realizasem trei fotografii în culori... Fapt curios : pînă azi-noapte, vedeam pretutindeni același Adonis. Era o obsesie optică... Acum nu-l mai văd, dar îl simt. Începe să fie obsesie plastică. Mai mult, mă chinuie... sunt ca un ins cu o crimă pe conștiință. Voi spovedi crima în linii și culori, prin Adonis de mine...

GLIGORE : De fapt, crima e a mea, pentru că eu am reușit să omor, în inima ta, umbra lui Adonis de ieri...

MANUELA : Mi-ai fost, întotdeauna, un bun sfătuitor...

- *(S-au privit, mîna în mîna, cu dragoste.*

Buzele li se apropie, dornice de sărut conjugal.

Sonerie atară.)

PUȘTIU *(în prag. Palma întinsă spre Manuela și în palmă : portocala de la Adonis. Posibil, dialog în continuare. Dar, pentru Adonis : orice cuvînt de prisos... Oricum, pentru voia și pentru gîndul lui din urmă, în prim-plan, în număr egal, de o parte și de alta a lui Adonis, care doarme, acum, sub flori și sub zăpadă, sosesc țigănci din haremul lui Puștiu, cu teancuri de ziare, strînse sub braț. Țigăncile, în genunchi, pe trepte, despletite...)*

PUȘTIU *(între colonade, cu portocala rămasă în palma întinsă) :*

Plîngeți, fecioare din Byblos, pe Adonis...

IDOLUL ȘI ION ANAPODA

COMEDIE AMARĂ ÎN TREI ACTE

PERSONAJELE

STĂVĂROAIA, o mătușă care

n-a renunțat încă la viață

MIOARA, o nepoată frumoasă

și proastă

FROSA, idolul din vis

ION, un om anapoda

VALTER, un băiat deștept

ARISTOTEL, un mosafir ne-

poftit

ICU DĂNICEL, o haimana in-

teligentă.

ACTUL I

În întuneric crește lumina unui felinar, pe o stradă liniștită și departe de centrul orașului mare și frumos.

Afară, firește, e un început vremelnic dar cuminte de iarnă pentru că — prin fereastră — se văd, în lumina felinarului, cum cad fulgi mari de zăpadă. Poate să treacă pe stradă un automobil sau să se audă glasul în fugă al unui vânzător de ziare de după-amiază. Un ceasornic de edificiu undeva, în apropiere, sau o pendulă, în casă, anunță ora opt. Ușa din ultimul plan a fost deschisă și în antreu e aprinsă lumina.

Ion, care a venit de afară, își dezbracă și pune paltonul odată cu pălăria, după ce i-a scuturat zăpada de pe boruri — în cuier. În urmă intră în scenă, atent să nu facă zgomot, caută o clipă comutatorul și, după ce l-a întors, tot așa de atent pornește în vârful picioarelor spre camera lui, care e în stînga primului plan. Omul are un patefon în mîină și cîteva plăci abia atunci cumpărate de la magazin și — din nefericire pentru el — a uitat să-și lase galoșii, plîni de lapoviță de pe străzi, în antreu.

Dar asta e o poveste pe care o s-o aflăm ceva mai tîrziu.

Acum, vedem decorul: un salonaș încăpător, dar de modă veche, care servește și de sufragerie. Așadar, o masă în mijloc, sub lampa electrică, și patru scaune. Salonașul are patru uși, cîte două de o parte și de alta. În fața camerei lui Ion, stă Valter. În planul secund al dreptei, ușa duce în odaia doamnei Stavăr și de aci în dependențe (prin urmare, ieșirile din și intrările în bucătărie, ale Frosei, pe care noi o știm servitoare acum, se vor face prin

această uşe), iar alături de locuinţa lui Ion e dormitorul Mioarei. În salon, care — după cum vedem — e cea mai mare încăpere din apartamentul ocupat de văduva doamnă Stavăr, au fost aglomerate toate nimicurile ce aduc aminte de viaţa de odinioară a gazdei, dar, mai ales, a soţului decedat — fost ofiţer activ. Astfel, între uşile din stînga, deasupra unei mescioare rămase — din garnitura de altădată — numai cu două scaune, e o panoplie cu două săbii puse cruciş, un chipiu de maior, cu cozorocul prins în ţintă, ca pe capacul unui coşciug, un pampon şi eghileţii de paradă ai decedatului. Pe mescioară este un vas cu flori. Deasupra canapelei dintre uşile din dreapta sunt, de asemenea, aglomerate fotografiile ale soţului, în grade, vârste şi atitudini diferite.

Oricum, această atmosferă demodată şi de cavou al unei inimi pioase — deşi nu a renunţat încă la viaţă cu desăvîrşire — e înviorată de gustul tineresc al Mioarei, prezent în desenul şi culoarea tapetului, a draperiilor de la fereastra din fund şi a perdeleţelor de la uşa cu geamuri din interior, aşa cum îi cîntă inima cu dorurile şi elanurile ei tinereşti în florile din vasul de pe masa din mijloc.

Ne vom apropia de ideea şi de sentimentul generator al acestei întîmplări ca oricare alta, în măsura în care vom realiza, într-un tot armonic, contrastul acesta dintre odinioară şi acum, dintre tinereţe şi ultimul popas al declinului sau, mai precis: dintre zburdălnicia de copil a nepoatei şi masca serioasă, uneori severă chiar, a mătuşii.

Pentru alte amănunte, în decor: liberă fantezia lectorului, a regizorului şi a pictorului scenograf.

Despre Frosa însă, care nu-i o servitoare ca oricare alta, sunt necesare câteva cuvinte lămuritoare, ca personajul să fie pus, de la început, în adevărata lumină. Mult mai tinăra şi mai puţin urită de cum pare la prima vedere, Frosa e o fată necăjită, înrăită de viaţa pe care a dus-o şi o duce în casa maioresei. Pentru că n-a fost învăţată şi nici ea singură n-a fost lăsată — şicanată pas cu pas de necazuri, de gura celor din casă şi de munca pe care a făcut-o şi o face — să se caute şi să se recunoască, în gîndul şi în conştiinţa ei, făptură a pămîntului

și mai presus de toate femeie, o vom întâlni, de la prima ridicare de cortină, sub masca pe care i-au impus-o, în egală măsură, oamenii și împrejurările. Se piaptână ca odinioară, când era mică și purta o fundă de cîrpe, cu părul strîns în virful capului — are o privire de animal speriat, îndobitocit, iar corpul, bănuît sănătos și foarte frumos, e ascuns dacă nu deformat de rochiile uneori largi, alteori strimte, toate date de pomană de stăpînă sau de nepoată, după ce nu au mai avut ce face cu ele. Rar, Frosa are totuși momente cînd adevăratul ei suflet, neștiut, ne bănuît, se trădează: prin melancolia privirii, prin felul cum spune ori recunoaște un adevăr, prin gest și mai ales printr-o înțelegere intuitivă a oamenilor și a momentelor. Deși nu-și cunoaște destinul — capricios ca orice destin al unui idol din vis — Frosa are pentru Ion un fel de mistică înțelegere — cu toate că omul, anapoda cum o să-l cunoaștem, îi face la început fel de fel de neajunsuri.

TABLOUL I

SCENA I

ION, FROSA

În trecere, atent cum merge să nu facă zgomot, Ion lovește, cu patefonul, mescioara de sub panoplie. Vasul cu flori se clatină. Omul a dat drumul la plăci și cu mîna liberată abia are timp să-l prindă. Dar, în pasul apropierii de mescioară, pe care l-a făcut, a călcat peste plăci. A încremenit așa, speriat și în egală măsură îndurerat, cu ochii la plăcile de sub picior și cu mîna pe vasul de pe mescioară.

FROSA (*i se aude glasul, din camera stăpînei*): Ce-i, cine-i acolo? (*Privește în scenă, după o clipă numai capul scos prin deschizătura ușii. Speriată la început, are acum un gest de liniște dar și de ciudă că și-a făcut spaimă din nimic.*) Ptiu, că iar mi-ai smuls inima de spaimă. (*Vorbînd cu stăpîna care e dincolo, în încăpere.*) Nu-i nimic, să-

ru' mîna. A venit „dînsu“ de la bancă. (*Rămîne în scenă, după ce a închis ușa.*) Ba nu, zău, că nu-ș' ce să mai zic! Cum intri pe ușe, faci ce faci și mă treci prin răcorile morții. (*Apropiere de masă.*) Da' ce-ai rămas așa?

ION (*a ridicat încet privirile, se uită la servitoare și clatină capul, trist*): Lasă-mă, Froso, că-mi vine să plîng! Tu nu vezi ce pagubă și ce nenorocire? (*Moale, pe scaun.*) Mai bine mă călca tramvaiul sau mă intoxicom, la prinz, cu ciuperci!

FROSA: Păcatele mele, da' ce făcuși?

ION (*aproape cu disperare*): Patru, și toate frumoase! Patru, și le caut de o lună! Abia le-am găsit, după ce am răscolit toate magazinele din centru; într-o prăvălioară de pe Dudești. Patru — toate frumoase, toate scumpe (*ridică plăcile, bucățele, și i le arată, îndurerat*) și uite-le acum: tuspatru fărime... (*li cade bărbia în piept așa cum a rămas cu cioburile negre în palme.*) Mai bine mă călca tramvaiul pe bulevardul Ferdinand...

FROSA (*dimpotrivă, are motive să se bucure*): Acu am înțeles și spui drept: mai bine că s-au spart! Ori... te pomenești că iar ne-ai adus în casă...

ION (*a tresărit*): Patefonul? Sigur că l-am adus. Nu era să-l las cadou reparatorului.

FROSA: Vai de mine, că iar ai să ne faci balamuc. Abia scăpasem de pacoste. Iar o s-o doară capul pe stăpînă și să vezi supărare la domnișoara, ca să nu mai vorbim de conașul Valter, care...

ION (*speriat că o să-i audă gazda văicărelile*): Sst, taci, frumușico, sau... mai domol, cu surdina la limbă, că eu te aud și înțeleg și fără... (*li face semn să vină mai aproape de el, ca să-i spună o taină.*) Nici n-au să afle că mi-am adus patefonul, că n-am să mai cînt... Adică, o să cînt eu, dar... n-au să audă, că nu mai am ac de metal. M-a învățat negustorul de la care am cumpărat, adineauri, plăcile, să pun un vîrf de scobitoare în loc de ac. Cîntecul, m-a asigurat el, o să se audă ca în vis, numai pentru mine... Nici o frică, frumușico — eu, nu voi, am scăpat de balamuc.

FROSA : Noi am scăpat, matale ai scăpat — cum o fi, totuna... numai să n-o mai aud pe cucoana, pe domnișoara și pe conașul Valter...

ION (*cu suris lăuntric*): Hm, parcă știu ei ce-i cîntecul — ce piine a sufletului flămînd, ce apă înviorătoare pentru gînduri, ce aromă și ce dulce de strugur turcesc, pentru simțire...

FROSA : O fi cum zici matale, „dînsule“, că eu sunt proastă și n-am mai văzut struguri cu cîntec înăuntru, da' e vorba că, dacă nu le place lor, ce să-i faci ?

ION : Vezi, tocmai asta nu înțeleg eu sau, dacă înțeleg, mă mîhnește adînc ! La urma urmei, puțin îmi pasă de hahalera de Valter. Suntem amîndoi chiriași cu pensiune și fiecare e liber, la el în cameră, să trăiască așa cum crede. Dar o femeie respectabilă ca madam Stavăr și o ființă dulce ca Mioara, pentru care sunt în stare să mă arunc în foc... Să nu le placă lor havaiana, un vals de Strauss sau *Elegia* lui Massenet, să nu simtă ele că...

FROSA (*categoric*): Stai, soro, că domnișoara asta a spus : muzica e una și patefonul alta ! Lor nu le place virtelnița din cutia aia care urlă, cînd îi dai drumul, de parcă ar fi ascuns în ea un ciine turbat...

ION (*s-a ridicat, cu un clocot imediat stăpînit în el, cum a fost stăpînit pumnul cu care a atins numai mîsa ca să rămînă singur gestul energic*): Pardon, ca să fiu sincer, că nici mie nu-mi plăc toate metehnele lor și le rabd, că așa se face între oameni culți și gentili ! M-ai auzit pe mine să mă plîng de dureri de cap, după ce o ascult pe Stăvăroaia vorbindu-mi cîteva ore de pintenii și de pampoanele pe care le purta răposatul la paradă, de crizele lui de ficat, de calul bălan cu picățele pe burtă, pe care l-a încălecat respectabilul mort acum un sfert de secol ? Dar Mioarei cine-i face toate gusturile, acasă, pe stradă și la bancă și cine se supune la toate capriciile ei de copil răsfațat ? Știi bine de cîte ori m-a sculat ca să alerg,

în toiul nopții, pe ploaie sau viscol, de la noi din Dudești și pînă în Cotroceni, în căutarea unui farmacist care să nu mă ia la palme că-i stric somnul cel mai dulce pentru o aspirină sau un pachetel de vată. Parcă văd că, într-o bună zi, o să mă pună să-i fac și pantofii. Am refuzat sau am protestat, cel puțin? Nu! Atunci? Mai mult, toți în casa asta îmi zic „dinsu“, un fel de asta sau ăla, un om de pe stradă, fără nume și fără identitate, ca și cum Ion ar fi o vorbă de rușine... Dar scriba de Valter? Vezi, îmi pare rău că-i zic, pentru înția oară și încă față de tine, scîrbă, dar e un nerecunoscător de prima clasă! Azi și-a scos masca și... nu-l mai cunosc! Cum s-o întoarce acasă, îi trag o răfuială s-o țină minte pînă la mormînt și pe urmă nu-i mai vorbesc, în cazul cel mai bun pentru el, cel puțin treizeci și șase de ore — adică pînă poimîine la șapte și trei sferturi, cînd plecăm la bancă.

FROSA: Feri, sfîntule, te cred în stare să ne aduci în casă, după balamucul patefonului, și scandalul! (*In panică.*) Atît ne mai lipsește acum: ură, scandal și... poate, cum a citit domnișoara la jurnal...

ION (*la rîndu-i prins de panică, îi face semn să nu mai țipe, ca să n-o audă gazda*): Mai domol, fato — cu surdină la limbă, frumușico, să n-audă Stăvă-roaia, că iar o apucă migrena! M-ai înțeles anapoda, ca întotdeauna. Am vrut să spui numai că fiecare din noi avem metehne: gazda cu pintenii și cu calul bălan, eu cu patefonul, tu cu fisticurile și acadelele pe care le rumegi...

FROSA (*atînsă*): Acum de ce te legi de mine? Ce ți-am făcut eu să mă batjocorești?

ION: Dar nici nu mi-a trecut prin gînd așa ceva. Am vrut numai să te conving că suntem datori să ne iertăm, reciproc, micile slăbiciuni — că nu e om pe pămînt să nu aibă o patimă. Mie îmi place muzica, gazda e fericită cînd înviază morții, altul are darul băuturii.

FROSA (*colțoasă*): Eu, adică? (*Plîns.*) Bine c-am ajuns și de batjocură! (*Categorică.*) La urma ur-

mei cine ce are cu mine și cu gologanii mei? Face-mi place! (*Plîns.*) Că muncesc, singură, în toată casa asta, de mă seacă la inimă uneori — și poftim acum, în loc de mulțumire...

ION (*nenorocit*): Froso, pe cuvîntul meu de onoare că...

FROSA (*continuă plîns*): Lasă-mă, că numai necazuri ne-ai adus acum: patefonul, s-o îmbolnăvești pe cucoana, ură pe conașul Valter, batjocură pentru mine și...

ION (*suris amar*): Mă mir că nu spui că tot eu am adus și iarna d-afară...

FROSA: Ba bine că nu! Ți-a spus domnișoara, cînd ai plecat la bancă, să nu iei galoșii că se strică vremea și n-ai ascultat-o! (*Printre dinți, numai pentru ea.*) Pacoste! Numai ponoase...

ION (*surprins, o privește lung, tot mai trist, și are, în cele din urmă, un gest de renunțare*): Nu ne înțelegem... (*Adună sfărîmăturile plăcilor de jos.*) Mai bine să-mi văd de necazuri. (*Oftat.*) Ce minune de plăci și ce nenorocire... (*În picioare, cu patefonul într-o mîină și cu spărturile de plăci în cealaltă.*) Să nu mă chemi la masă. Spune-i doamnei Stavăr, dacă o să întrebe de mine, că o rog să mă scuze dar... nu mă simt tocmai bine. După masă, dacă... întîmplător mai rămîne o cafeluță și pentru mine...

FROSA: Să vedem, dacă...

ION: Sau, mai bine — ca să nu te supăr — lasă că-mi fac eu, la mașina de spirt.

FROSA: Ba să te astîmperi matale — că iar arzi fața de masă!

ION (*a rămas un moment cu ochii în jos, îngîndurat, nehotărît*): Adevărat! Te pomenesti că iar ard fața de masă... Mai bine renunț... Las-o-ncolo de cafeluță, că n-o să mor dacă... (*A pornit spre camera lui, dar abia ajuns în prag incremenește, pentru că...*)

FROSA (*scapă, pliciuind palmele sub bărbie, un strigăt*): Vai de mine, ai intrat cu galoșii...

ION (*n-a înțeles*): Cum?

FROSA (*disperată*): Of, că nu mor, să scap, fi-mi-ar viața...

ION (*palid, nedumerit, cu glasul alb*): Ce mai făcui, păcatele mele?

FROSA: Poftim de ce muncesc, de ce-mi rup oasele frecînd pe jos și-mi smulg mîinile din umeri, scuturînd! (*Cu necazul crescut, văzînd că Ion tot n-a înțeles.*) Galoșii, nu vezi c-ai intrat cu galoșii?

ION (*și-a privit repede picioarele — moale, se reazimă de ușe și scapă patefonul din mîină. Ar voi să spună ceva și nu găsește un singur cuvînt. Tot ce poate să facă e să-și privească din nou picioarele și să rămînă așa, strîns în el, vinovat, copleșit.*)

FROSA (*dînd la o parte scaunul pe care a stat Ion*): Toată lapovița de pe galoși s-a scurs pe covor. Mîine altă muncă, iar să spăl și să scutur — ca să nu mai vorbim de necazul stăpîinei, cînd o să afle.

ION (*tresărit*): De ce să afle, de la cine să afle? Să nu-i spui, te implor să nu... Recunosc, frumușico, sunt vinovat! Am uitat — venisem acasă așa de fericit că am găsit plăcile și așa de nerăbdător să le ascult, la patefonul meu, cu ac de scobitoare, că... am uitat să las galoșii în... Scuză-mă, Froso, lasă că șterg... am eu cîrpă și... (*Intră repede cu patefonul și plăcile la el în cameră.*)

FROSA: Așa, acum ai intrat și dincolo cu galoșii! Ce om, sfîntule mare, ce om anapoda...

SCENA II

ION, FROSA, STĂVĂROAIA

Au intrat în același timp. Stăvăroaia din camera ei, atrasă de țipetele servitoarei, iar Ion de la el, cu galoșii într-o mîină și o cîrpă de praf în cealaltă. Cînd o vede pe gazdă, el are un gest de panică și rămîne în prag, fisticit.

STĂVĂROAIA (*în atitudine și cu voce de stăpînă*): Cum, iar scandal la mine în casă?

- FROSA (*lacrimogen*): Păi cum să nu... săraca de mine, dacă... tocmai pe covor!...
- ION (*intervine repede, cu panica rămasă încă în privire*): Frumușico, cu surdină la limbă, soro, să res-tabilim faptele cu tot calmul necesar și.. (*Vinovat către gazdă.*) Am.. galoșii... am intrat cu galoșii murdari...
- FROSA : Toată lapovița, pe covor...
- STĂVĂROAIA : ...Pe covorul cumpărat de răposatul maior Stavăr, acum zece ani, în luna lui april, cînd a fost în misiune la Constantinopol ! Dar bine, dumneata mi-ai profanat una din cele mai scum-pe amintiri ! (*Răstit, servitoare.*) Nu sta, Froso, că mă superi ! Du galoșii „dînsului“ afară și pune mîna pe cîrpă.
- FROSA (*bombănînd, ia galoșii din mîna lui Ion și-i duce în antreu, în urmă, cu o cîrpă adusă din bu-cătărie, începe să frece pe jos, după ce a dat la o parte scaunul pe care a stat Ion*).
- ION (*cîrpa cu care intenționa să curețe covorul i-a ră-mas în mîină și nu știe ce să facă, unde s-o pună. În cele din urmă, o ascunde în buzunar*): Azi, pe unde am fost, ce-am făcut, numai ponoase... și pa-gubă... și certuri... (*Trist pe un scaun.*) Sunt tare supărat, madam Stavăr ! De nu mi-ar fi rușine că sunt om în vîrstă, aș plînge ca un copil.
- STĂVĂROAIA : Un copil bun de tras de perciuni și un om anapoda.
- ION (*a tresărit, încearcă inutil să surîdă*): Da, sigur... Tot așa a strigat și Froso adineauri : că sunt un om anapoda...
- STĂVĂROAIA (*categorică, ofensată*): Te rog să nu mă compari pe mine cu Froso, că nu-s dispusă — mai ales acum — să suport mojiția cuiva.
- ION (*a rămas cu ochii mari la ea*): Eu, să te compar cu...? Pot să jur, doamnă, că nici prin gînd...
- STĂVĂROAIA (*enervată că Ion n-a înțeles sau poate se face că nu înțelege ceea ce i se pare ei foarte clar, și hotărîtă să termine repede cu el*): Să lă-săm jurămîntul că e monedă fără valoare. Te-am făcut ori nu, adineauri, om anapoda ?

ION : M-ai făcut, cucoană, și eu nu m-am supărat...

STĂVĂROAIA : Mi-ai răspuns ori nu că tot așa ți-a zis și Frosa, mai înainte ?

ION (*sincer*) : Păi... dacă așa a fost...

STĂVĂROAIA (*scoasă din fire*) : Ești extraordinar !

FROSA (*bombănind, în timp ce curăță covorul*) : Aia e !
Cu galoșii murdari, pe scumplete de covor, lua-i-ar...
(*lese să-și schimbe cîrpa udă, prin camera stăpînei.*)

SCENA III

ION, STĂVĂROAIA

STĂVĂROAIA (*cu replica aproape în continuare*) : Ești pur și simplu extraordinar ! Te ascunzi, ca un ipocrit, sub masca unui copil nevinovat, în toată suava lui imbecilitate și-i arunci omului în față cele mai mari obrăznicii ! Asta, să fim înțeleși, ți-o spun fără supărare.

ION (*ascunde suris amar*) : Bine, cel puțin, că mi-a rămas și mie o mîngiere. (*Sincer dornic să fie înțeles în adevăr.*) Vezi, madam Stavăr, asta mi-a fost spaima și grija de fiecare clipă : să nu-i supăr pe oameni, să nu las, pe unde trec, o umbră strîmbă ! M-am lăsat umilit, uneori ; am tăcut, cînd nu m-ar fi putut nimeni opri să mă supăr ; am dat ultimul gologan ca să scap un om, oricare, dintr-un necaz sau să-l salvez pe un amic dintr-o mare încurcătură. Nu o dată, am încercat să gădesc, în făpturi mai prejos de mină, o tresărire de conștiință, o fărîmă de suflet cinstit. Care mi-a fost folosul și unde am ajuns ? Unii mi-au scos ponosul că sunt om anapoda, alții mă fac prost și imbecil cînd le spun adevărul — dar nu-mi dau voie să mă apăr — iar Frosa — pentru că nu am luat-o niciodată la rost, ca Valter... și nu am luat-o pentru că eu nu am curajul să umilesc o făptură umană — mă ia peste picior și strigă la mine ! (*Vrea să pară nepăsător.*) Asta

n-ar fi nimic, că ai spus adineauri : fără supărare ! Sunt însă momente cînd se umple paharul și nu mai poți să rabzi așa cum sunt zile blestemate cînd te urmărește o pacoste la fiecare pas. Nu, cucoană, nu sunt nici ipocrit și nici imbecil. Sunt trist numai, că am avut numai pagube azi și amărăciuni și m-au pîndit pacostele la fiecare pas : am luat galoșii, ca să se strice la comandă frumusețe de vreme, era să mă calce tramvaiul pe bulevardul Ferdinand, aici am murdărit covorul și am spart o minune de plăci, iar la birou, colac peste pupăză, m-am supărat pe Valter, fără să i-o spun și am primit un avertisment în scris de la „Moartea obosită“, pentru neglijență...

STĂVĂROAIA : Care... „Moartea obosită“...?

ION : Subdirectorul băncii ! Noi așa l-am poreclit, că e înalt și slab ca o arătare, iar cînd îngînă ceva, îi clănțane dinții. Nu pot să-l sufăr ! E singurul om de pe mapamond pe care nu pot să-l sufăr ! Și asta... nu din cauza avertismentului în scris, pentru că... mai întîi am simțit că-l urăsc și tocmai peste cîteva ore am primit plicul confidențial. Am avut eu alt motiv, mult mai serios...

STĂVĂROAIA (*suris*) : Oricum, mult mai serios ca motivul supărării pe Valter...

ION : Valter... m-a mîhnit adînc, în adevăr... dar pe el nu pot să-l urăsc. Îl cunosc de mult, am împărțit împreună necazul și fărîma de fericire, așa că... (*Gest ca și cum ar scutura o povară.*) Mai bine să nu mai vorbim !

SCENA IV

ION, STĂVĂROAIA, FROSA

FROSA (*a intrat, ștergîndu-se cu șorțul pe mîini*) : Punem masa, că e opt ?

STĂVĂROAIA : A venit domnișoara ?

FROSA : Nu. Nici domnișoara, nici conașu Valter.

STĂVĂROAIA (*către Ion*) : Au rămas la bancă ?

ION (*incurcat*): Nu... Adică, da, mi se pare că... Mai bine să-i întrebăm, când s-or întoarce, madam Stavăr, că eu sunt om anapoda și te pomenești că iar fac o incurcătură.

STĂVĂROAIA (*ride*): Fără frică, omule, că n-o să mă formalizez dacă s-au dus să se plimbe prin parc, să mănince o prăjitură sau să vadă un film. Lasă-i să se distreze, că sunt tineri.

ION (*efort să pară vesel*): Nu-i așa? Tineri, sănătoși, nepăsători, frumoși — mai ales, mult mai tineri...

FROSA: Atunci... ce facem cu masa, că nici „dînsu“ nu mănîncă?

ION: Adevărat O rugasem pe Frosa numai să... o cafeluță, dacă rămîne, întimplător... Nu mă simt tocmai bine.

STĂVĂROAIA (*atinsă*): Daă, iar nu ți-e tocmai bine? (*Se ridică.*) Pardon, atunci. N-ar fi fost nevoie să inventezi o minciună, pe care mi-ai spus-o și alaltăieri și ieri, ca să înțeleg că îți... displace să mai joci cărți cu mine. Mult mai logic era să te întrebi dacă îmi face mie plăcere să am, la tabinet, un partener așa de... anapoda! (*Enervată spre camera ei.*)

ION (*la început, firește, a încercat să spună ceva, să se scuze și s-o încredințeze, mai ales, că adevărul e cu totul altul — în urmă, renunță și rămîne cu ochii mari la ea, pentru că nu mai are ce spune sau e sigur că orice argument ar invoca, ar fi inutil*).

STĂVĂROAIA (*din' prag, servitoarei*): Frosa, pui de cafea când s-o întoarce domnișoara și... dacă nu se supără „dînsu“, stinge lumina, că e scumpă... (*A ieșit trîntind ușa.*)

SCENA V

ION, FROSA

FROSA (*cu accent de supărare din accentul stăpînei*): Mă așteptam la asta, știam că ai s-o superi.

ION (*o privește surprins o clipă, nu are ce să-i răspundă sau crede răspunsul de prisos și revine la vechea atitudine: cotul pe masă, bărbia în palmă, ochii în gol*).

FROSA (*mergînd spre ușă, la comutator*): Asta nu mai e casă de oameni, e curat balamuc... (*A stîns lumina și cu supărare crescută, pași repezi spre camera stăpînei.*) N-am mai văzut așa ceva de cînd mama m-a făcut... (*Iese trîntind ușa.*)

SCENA VI

ION, singur

ION (*cu inima ca un pui golaș în frig*): Of, mai bine mă călca tramvaiul pe bulevardul Ferdinand..

TABLOUL II

Scena în întuneric, ca la începutul tabloului prim. Numai felinarul clipește în noapte și ninsoare cu fulgi mari. Se aude, ca în vis, cînd se ridică cortina, patefonul din camera lui Ion — un cîntec trist, care se va îngîna, în cele din urmă, cu ceasornicul de edificiu din apropiere sau cu pendula ce va anunța miezul nopții.

SCENA I

MIOARA, VALTER

Au intrat fără să mai aprindă lumina, atenți să nu facă zgomot. Valter, cu primii pași în scenă, ascultă o clipă, să se convingă dacă dorm sau nu cei din casă și-i face semn Mioarei — acum rămasă în prag, prudentă — că nu-i nici un pericol.

MIOARA : Tanti doarme ?

VALTER : Dorm : și tanti și Frosa. Numai Ion, mi se pare... (*Ascultă.*) La el o fi cîntînd ?...

MIOARA : Tu n-auzi ? Infinita lui slăbiciune : *Elegia !*

VALTER : Așadar, cu toate amenințările noastre iar și-a adus patefonul. O să ne strice odihna din nou.

MIOARA (*gest mic de enervare*) : Taci. (*Ascultă, se înfiripă sau s-a înfiripat, probabil, și în inima ei o melodie.*) Frumos cîntă. Niciodată nu mi s-a părut *Elegia* așa de fermecătoare. Stai lângă mine și ascultă. (*După o pauză.*) De ce oftezi ? Valter, nu fi copil. Ți-am mai spus că...

VALTER (*trist*) : Orice mi-ai fi spus, Mioara : inutil. Nu pot, încerc să mă stăpînesc și nu pot.

MIOARA : Copilule ! Valter, să știi că mă supăr dacă nu încetezi. Știai bine ce o să se întîmple. Ți-am cerut concursul ca unui frate simpatic și înțelegător.

VALTER : A doua oară te rog să nu mi-l mai ceri. N-o să mai fiu dispus să fac de santinelă, prin sălile de așteptare ale cinematografelelor sau să mă neurastenizez prin patiserii, căscînd, cu ochii în tavan, ori numărînd cîte litere pot să încapă într-un articol de ziar, în timp ce scumpa mea amică admiră, trei ore și mai bine, un film și ascultă complimentele unui...

MIOARA (*săpînește risul*) : Așadar, nici mai mult nici mai puțin : scenă de gelozie !

VALTER (*nestăpînit*) : În definitiv, parcă scîrnăvia asta bătrînă de Ion nu mi-a făcut o scenă la fel în birou, cînd i-am spus c-o să rămînem în oraș ? Se speriasse, imbecilul, că o să te cuceresc cu o floare și o corăbioară...

MIOARA (*surprinsă*) : Valter ! (*Comutatorul.*) Știi de ce am aprins lumina ? (*Dojană.*) Ca să te văd — să te privesc în plină figură și să mă conving dacă mai poți ori nu să roșești. (*Pași spre el ; ar voi să-i spună un cuvînt greu dar abia poate îngîna, cum luptă — de ciudă — cu lacrimile.*) Nesuferittule ! (*Repede, spre camera ei.*) Urîtule...

VALTER (*încercare s-o rețină*): Mioara!

MIOARA (*din prag, plîngînd*): Te rog să mă lași în pace!

VALTER: Mioara, să mor dacă...

(*Dar fata a ieșit fără să-l mai asculte, trîntindu-i ușa în nas.*)

SCENA II

VALTER, în urmă ION

VALTER (*a rămas, un moment, în fața ușii, surprins la început, acum întristat de cele întimplate, nehotărît — intenție să bată în ușă și s-o cheme pe Mioara, dar renunță în cele din urmă și coboară spre masă — ar fuma o țigare dar nu mai are nici una în tabachere. Cîntecul, pe care îl ascultă o clipă, îi adună privirile spre camera lui Ion: hotărîre și bate în ușă, încet, mai tare*): Ioane! Mă, scumpule...

ION (*glasul lui*): Cine-i acolo?

VALTER: Eu, „dînsule“, ce dracu — nu mă mai cunoști?

ION: Nu mai cunosc pe nimeni! Mă mir că mai ai nas să-mi vii la ușe.

VALTER (*revoltă, dar glasul reținut, de frică să nu-l audă gazda*): Dar bine, mă, tu nu înțelegi că doresc să mă explic, să te conving că nu am nici o vină? A fost un simplu...

ION: O fi, dar acum n-am timp — că m-am culcat. Lasă că-mi explici poimîine, la ora șapte și trei sferuri...

VALTER (*a rămas, cîteva secunde, interzis; bate iar*): Ioane! Dă-mi o țigare cel puțin, omule...

ION: N-am — n-am nici un fir, pentru tine.

VALTER (*scos din fire*): Nu face, mă, farafasticuri, că sparg ușa! Ce, vrei să scol toată casa? Acum nu mai îmi pasă de nimeni și de nimic! Ori îmi dai o țigare și vii să stăm de vorbă, ori fac un scandal să se ducă pomina!

- ION (*speriat, îl crede capabil pe Valter de orice*): Stai, nebunule, stai să-mi trag pantalonii...
- VALTER: Lasă-i încolo de pantaloni, că nu mai e ni-meni aici...
- ION (*apare în prag într-un halat de noapte, în papuci și cu scufie pe cap — efort vizibil să pară crunt*): Bine, mă, om nerecunoscător și hahaleră romanti-că, nu mai ai pic de obraz sau ești de un cinism revoltător, de mai ai curajul să-mi apari în față și, mai ales, la o oră așa de nepotrivită? Nu ți-am spus încă de la birou, că minimum treizeci și șase de ore n-o să te mai cunosc? (*Valter a rămas cu ochii mari la el, în timp ce Ion se apropie, cu pași și gest de om hotărît, să-i aplice adversarului o co-reecțiune — hotărîre evidentă dacă reținem amănun-tul că insul ține mîna în buzunarul halatului, cu degetele încheștate parcă pe o armă.*) Te anunț că în noaptea asta mi-am recapitulat viața, i-am făcut bilanțul și rezultat concludent: de azi înainte m-am hotărît să nu mai fiu om anapoda — prin urmare, să nu mai fiu bun și nici gentil! Și acum, că te-am pus în gardă (*scoate repede mîna din buzunar și-i întinde tabachera*), poftim, fă o țigare...
- VALTER (*plăcut surprins, a rămas cu tabacherea în mî-nă și-l privește lung*): Dulce ești, mă Ionică...
- ION (*categoriaic*): Te rog! Nu mă mai încînți cu migdale amare. Prin urmare: fără „Ionică“ și mai ales fără „dulce“... Fă țigare și dă-mi tabacherea, că n-am gust de taifas.
- VALTER (*sincer trist și cu un început de „mea culpa“ în glasul blajin*): Ascultă, „dînsule“, sunt eu destul de amărit și fără...
- ION: Nimic. Ți-am spus că o să mă supăr crunt pe tine și definitiv! Prin urmare, finis!
- VALTER (*îl cunoaște atît de bine, că joacă ultima carte fără frică*): Atunci (*îi aruncă tabacherea pe masă*) poftim! (*Pe scaun, cu capul întors și picior peste pi-cior, cu un început de nepăsare în gest.*) Am fu-mat, mersi și... somn ușurel! Am terminat și cu tine! S-aștepți vorbă de la mine, scumpule...

ION (*tresărit lăuntric, deși păstrînd aparent atitudinea omului hotărît de mai înainte*): Mai ai nas să te superi !

VALTER (*scîrbă mică*): Mă rog, domnule, finis și lasă-mă în pace — că nici eu n-am gust de taifas.

ION (*arcul pînă acum strîns în el, începe să se destîndă*): Puțin îmi pasă ! Poftim, eu abia acum am gust de vorbă ! Nu te-am tras și n-o să te trag de mîneacă. Am terminat cu prietenia ? Bun ! Asta am spus-o eu mai înainte, așa că imitația n-are valoare, domnule. Pînă una alta, lasă goangele și adu-ți aminte ce mi-ai făcut la bancă. Tu, să fi fost în locul meu, m-ai fi luat la palme, că te cred capabil de orice insultă.

VALTER : Ești neserios. Era așa de ușor să înțelegi că nu sunt eu vinovat, daeă...

ION : Nu încerca să te aperi, că nu mă convingi. Faptele te denunță. Zece ani am crezut în tine. Acum nu mai cred ! Zece ani am mers împreună, de acasă la bancă și de acolo acasă. Acum n-o să mai mergem ! Un deceniu, așadar, te-am iubit. Acum... n-o să te urăsc, dar o să-mi fii pur și simplu indiferent ! Un pic de bun-simț dacă ar mai fi în tine, ar trebui să te cutremuri (*glasul i s-a umezit*) pentru că ai stins în mine cea mai frumoasă și poate cea din urmă candelă : prietenia ! De acum încolo încep să fiu un om mort. (*Cu dojană și cu tristețe infinită.*) De ce m-ai înșelat, Valtere — de ce nu mi-ai spus că te duci cu Mioara la cinematograful ?

VALTER (*surprins*): Cine ți-a spus că... am fost cu Mioara la... ?

ION : Am vrut să mă conving de adevăr și... v-am urmărit ! Fii liniștit, că nu i-am spus nimic Stăvăroaiei. După cum vezi, eu — și ca dușman — tot prieten ți-am rămas, deși m-ai mîhnit așa de adînc, Valtere, că... (*Șterge furis, o lacrimă.*)

VALTER (*o clipă de luptă cu sine — e înduișat de spovedania prietenului și crește, peste înduișare, tristețea întîmplării cu Mioara*): Ioane, dacă tu ai fost trist pentru că m-ai prins cu o minciună pe care eu

am spus-o, dar nu pentru mine, eu ar trebui să-mi pun cenușe-n cap. Ia loc, te rog, și ascultă-mă.

ION : Bine, dar să fii sincer — că altminteri iar mă su-păr.

VALTER (*cu hotărîre*) : Sincer, prietene, cît se poate de sincer ! Te voi pune în cunoștință de cauză, nu numai ca să mă apăr, dar ca să te și conving că suntem datori să luptăm alături pentru presti-giul nostru, care e serios amenințat. Mai întii ju-ră-mi că va rămîne taină de mormînt tot ce voi spune.

ION (*intrigat*) : Bine, mă, dacă e ceva grav, poftim : jur !

VALTER : Așa, acum fii calm și ascultă-mă. Mergînd spre bancă, după prînz, Mioara m-a anunțat că o să-mi ceară un sacrificiu. Ce anume sacrificiu, mi-a spus cu cîteva clipe mai înainte de ora șapte : s-o conduc în oraș, dar să nu spun la nimeni, și cu atît mai puțin ție, unde o să mergem și ce vom face.

ION (*neplăcut surprins*) : Așadar... taine față de mine ? (*Întoarce capul spre ușa de la camera fetei și cu dojană.*) Buuuun, domnișoară Mioara ! Să mai pof-tești să plec, în toiul nopților de iarnă, în căutarea unui farmacist care să nu mă ia la palme...

VALTER : Acum renunță la imputări, că nu rezolvăm nimic cu ele. Mi-ai promis să fii calm...

ION (*docil*) : Dacă am promis, poftim — sunt calm...

VALTER : Prin urmare, învățat de Mioara, te-am lăsat să mă aștepți în birou, am coborît cu ea pe sca-ra de serviciu și fără să ne vadă cineva, ne-am stre-curat pe străzi dosnice...

ION : Știu : pe străzi dosnice și eu după voi — pînă la cinematograf. Cînd v-am văzut intrînd, am înțe-les și m-am retras.

VALTER : Ai răbdare, că abia acum începe tragedia. La casă, Mioara m-a silit să cumpăr un singur bilet, pentru ea, rugîndu-mă să n-o conduc în sală ci s-o aștept, că vine numaidecît, la patiseria de ală-turi.

ION : Și tu ai lăsat-o să intre singură ?

VALTER : Ce era să fac ? M-a asigurat că nu stă să vadă filmul, dar că are să-i comunice ceva foarte

urgent unei prietene, pe care nu o poate găsi decît la cinematograful. Am crezut-o, ca un prost și... am așteptat-o trei ore în patiserie, în fața cinematografului și pe coridoare. Turbasem, mai ales cînd am văzut-o ieșind din cinematograful alături de... „Moartea obosită“.

ION (*i se pare așa de imposibil ce spune Valter, că se revoltă*): Ce, mă, ești tralala? Cum ai curaj să afirmi că Mioara... tocmai cu un strîmb și un tîmpit?...

VALTER (*clatină capul*): Cum te văd și mă vezi, așa i-am văzut.

ION (*în picioare*): Și nu l-ai luat la palme?

VALTER: Cum era să.. pe el, subdirector — și... pe lîngă asta, cu ce drept? Așteptam un motiv mai serios, ca să pot interveni, dar Mioara s-a despărțit de el, din fericire, la ieșire.

ION (*iluminat*): Stai, Valter — stai că abia acum înțeleg ce-a fost cu ura și cu avertismentul scris. Azi după-amiază — să fi fost... patru sau așa ceva — mă duc în birou la „Moartea obosită“ cu o corespondență și... cum intru, dau de Mioara. Se răsturnase în fotoliu, ronțăia o bomboană și-l asculta, zîmbitoare și îmbujorată, pe subdirector. Nu știu ce-i șoptise scirba pînă atunci dar îi prinsese mîna și i-o mîngîia, libidinos. Am simțit la moment că-l urăsc și, întors în birou, ca să mă răzbun, i-am încurcat zece coloane de cifre din registru. Pe urmă i l-am dus să-l vadă, ca o provocare. Așteptam să strige la mine, ca să-i dau cu ceva în cap. A avut noroc că a ridicat numai din umeri și... mi-a trimis avertismentul peste cîteva ore, cînd mă domolisem. (*Același gest, cu capul întors spre ușa de la camera Mioarei.*) Așadar, domnișoara... pentru care ne-am sacrificat fără murmur și la orice oră, ar fi capabilă, pentru o bomboană, să ne sfărîme inimile... ?

VALTER (*l-a prins de mînă, repede*): Las-o,, mă, pe Mioara, că e un copil zburdalnic și nimic altceva. Nu-i vinovată ea dacă...

ION (*cu un gest nervos*): Cum o să fie Mioara vinovată, cînd un dobitoc ca tine, cu banii unui imbecil ca mine, îi cumpără bilet și i-o duce plocon unei scîrnavii? Și elefanții de la circ ar rîde de noi, dacă ar afla...

VALTER: Stai, n-o lua iar anapoda, că n-avem nici un interes să ne certăm tocmai acum. Repet că Mioara e o naivă. Am stat cu ea de vorbă pe drum, am încercat s-o conving dar nu m-a înțeles. Mai mult, adineauri, mi-a trîntit ușa în nas. Eterna poveste cu o fată frumoasă și săracă, pe care o încînți cu o promisiune de avansare sau cu strălucirea unui inel cu piatră falsă.

ION (*surprins, revoltă*): Cum? A primit Mioara un inel de la...?

VALTER: Stai, zăpăcilă, că n-au mers încă așa departe. Pînă una alta i-a promis... Firește că la primul salariu o să i-l ofere și că peste cîteva săptămîni o să rămînem cu buza umflată, cînd ne-o anunța ireparabilul... N-ar fi rușinos, pentru noi, mă, să ne fure de sub nas o minune de fată?

ION: Și tocmai cine?

VALTER (*precipitat, cu pasiune aproape*): Vezi, asta mă frămîntă și mă roade și pe mine: tocmai cine! Un slut și un ramolit... o inimă acră...

ION: Te cred! Scîrba dracului, nici biletul de la cinematograf nu i l-a plătit! (*Și-a adus aminte.*) Haha-leră! Să nu te mai prind că-mi ceri gologani, că te iau la palme! Mi se pare că te-am împrumutat ca să-ți scoți rufele de la spălătoreasă...

VALTER (*muștrător la rîndu-i*): Așa, mă mir că nu fugi în stradă să strigi că ți-am risipit averile... Mai rîzi de subdirector că e avar! (*Din nou precipitat.*) Fii și tu o dată, omule, deștept ca mine și înțelege că, mai presus de banii tăi, e vorba — cum ți-am mai spus — de prestigiul nostru. Ar fi ridicol să ne lăsăm învinși de cretinul ăla de subdirector. Mioara mi-e dragă și — să nu minți — de cîteva ori te-am prins și pe tine suspinînd. Amîndoi, așadar, suntem imperios datori să ne dăm mîna și să încercăm, acum, cît mai e vreme, s-o recîștigăm pe Mioara.

În urmă, o să ne înțelegem noi. O să mă doară sau o să te doară o renunțare, pentru că va trebui — după ce ce i-l vom smulge pe subdirector din inimă — să renunțăm unul din noi în favoarea celuilalt, dar învinsului îi va rămâne cel puțin bucuria că Mioara e nevasta celui mai bun prieten — pentru că noi, „dînsule“, suntem prieteni ! Ne-ar scuipa mița-ntre sprincene dacă n-am fi, tocmai acum...

ION (*a fost convins — se ridică, solemn și-i întinde mina lui Valter, cu un gest patetic*) : Amice, te-am înțeles, și sunt dispus de orice jertfă !

VALTER (*îi răspunde cu un gest la fel*) : Bun ! (*li stringe mina.*) Atunci începem lupta.

ION : S-a făcut ! Dar... cum începem lupta ?

VALTER : Foarte simplu : eu o duc la cinematograf și tu îi cumperi inele.

ION (*a rămas, un moment, fără cuvînt — suride apoi, privind-l pe sub gene, lung*) : Deștept ești, mă Valtere, că mă lași pe mine cu ponosul, ca să tragi tu folosul — și prost ești, mă Valtere, dacă bănuiești că cele câteva miișoare ale mele pot să învingă milionul subdirectorului. Noi o să-i oferim un inel și „Moartea obosită“ o să ne contracareze cu un automobil sau o vilă, ca să nu mai vorbim de blănuri și de mătăsuri, de parfumuri și de toate acele mici nimicuri cu care ametești așa de ușor o fetișcană ca Mioara.

VALTER (*s-a lăsat moale pe scaun*) : Adevărat ! Ce ne facem, atunci ?

ION (*il bate, protector, pe umăr*) : Fii pe pace, că... „bătrînul tău amic“ n-o să doarmă noaptea asta. Am să încerc și eu o dată să fiu crud și... cum se spune : machiavelic ! Pînă una alta, treci și fă nani, puțin, că ești palid și tras la față. Mîine, cînd o răsarî soarele, am să-ți expun planul meu machiavelic și... (*l-a prins de umeri și se uită în ochii lui, cu dragoste și cu tristețe, cu presimțiri mai ales*) am să te învăț eu ce să faci, prietenule drag, ticăloșule mai tînăr și mult mai frumos...

ACTUL II

TABLOUL III

Același decor, o după-amiază de sărbătoare, cu liniște și căldură aromitoare în casă și alb crud afară: pe copaci, pe felinar și pe acoperișuri — după o noapte cu ninsoare abundentă, Nimeni în scenă, la ridicarea cortinei. Mioara numai se aude cîntînd.

SCENA I

ION, VALTER

ION (*a scos capul din întredeschizătura ușii, să se convingă dacă e cineva ori nu în salon și în urmă, grabnic și în vîrfuri, trece și bate în ușa prietenului, la început cu sfială, apoi ceva mai tare și mai stăruitor*): Valter! Mă, n-auzi? Valtere... (*Cum nu primește nici un răspuns.*) Ce somnolență și ce insolență de animal, să doarmă tocmai acum... (*Mai tare, în ușe — totuși cu frică să nu-l audă cei din casă.*) Valter! (*Necăjit.*) Scoală, mă, hahaleră letargică!

VALTER (*glasul lui*): Cine-i acolo?

ION: Na, că nici nu mi-l mai cunoaște. (*Tare.*) „Baiazid cu trei coroane, puse una peste alta“, imbecilule! Ai uitat că mergem în oraș? Să știi că dacă nu te îmbraci repede, plec singur.

VALTER (*tot din cameră*): Imediat, în doi timpi și trei mișcări.

SCENA II

ION, FROSA

FROSA (*în momentul cînd Ion a bătut mai puternic în ușa lui Valter și i-a strigat : „Baiazid cu trei coroane, puse una peste alta“, ea a scos capul repede prin ușa de la camera stăpînei, să vadă ce s-a întîmplat — apoi a intrat și s-a pregătit, cu mîinile în șolduri cum stă acum, să-i facă morală*): Iar scandal ! Nu ți-am spus că... dormim, ca oamenii, după-prînz și... ?

ION (*nu s-a intimidat — dimpotrivă, e gata s-o ia de păr, deși la început și-a reținut glasul*): Dar eu ? Ți-am spus ori nu, la prînz, să nu te mai amesteci unde nu-ți fierbe oala și să nu uiți, mai ales, cu cine vorbești ?

FROSA (*surprinsă și oarecum muiat glasul, deși n-a renunțat la atitudine*): Ascultă, să nu strigi la... eu, că...

ION (*înaintînd cu vădită intenție să-i aplice o corecțiune*): Nu cumva te supărași, Dulcinee cu concii ? Să nu crîcnești, să nu latrî, că-ți zboară toate vasele cu flori în cap !

FROSA (*acum intimidată în adevăr*): Am vrut să... conîța doarme și... dacă facem gură...

ION (*nestăpînit*): Să-i fie țărîna ușoară dacă doarme, că nu-mi pasă ! Cui nu-i place să se mute sau, dacă e... proprietar, să-și astupe urechile cu cîlți și să-și ascundă capul sub perne, ca să aibă odihnă de veci.

FROSA (*nenorocită*): Sfîntule din cer, cînd o auzi conîța...

ION (*a rămas același om anapoda și cumsecade, sub furia pe care e vădit că și-o impune*): Să audă ! Am să i-o strig în față, cu revoltă și demn, ca s-o conving că nu mai sunt dispus să mă las călcat pe bătătură de o bestiolă ca tine sau ca oricare alta — și... pe urmă, am să-i ofer cadou un cornet de bomboane englezești și patru perechi de pinteni, pentru panoplie, ca să vadă că eu tot gentil am rămas. Pînă una alta, să te aduc pe tine la realitate. Ți-am spus ori nu,

că nu-ți mai permit să fii obraznică — mai ales cu mine și când sunt acasă ?

FROSA (*moale, speriată*): Eu, păcatele mele, cam surdă și... n-am auzit, poate...

ION (*furios cum e, nici n-a stat s-o asculte*): Păi atunci ? Păi dacă ți-am spus ? Să nu te mai prind a doua oară, că te iau la palme și... te plesnesc de auzi ciinii în Mesopotamia !

FROSA (*scîncet, mică în cadrul ușii*): Conașule, eu... să mor dacă...

ION (*măgulit, triumfător*): Așa vezi, conașule ! (*Cițiva pași prin încăpere, de cuceritor.*) Și altceva : să nu mai fii urită, să nu-mi mai ieși în cale ca o sperietoare, că te fac paparudă ! Ce-i conciuł ăla în vârful capului, ce-s obrajii ăia de vaselină și ochii ăia rotunzi de broască ? (*Frosa încearcă, nenorocită să spună ceva.*) Nici o vorbă ! (*Cu bunăvoință, de la o închipuită înălțime amenințătoare.*) Să vii la mine, când m-oi întoarce din oraș, să te învăț cum să corectezi natura. Așa. Acum (*solemn și comandă, cu un gest impresionant*) fă-mi repede o cafeluță !

FROSA (*ieșind fisticită*): Momentan, conașule ! Cum ai zis matala : momentan o fac...

SCENA III

ION, VALTER

VALTER (*a intrat grabnic, atras de zgomot, cu vesta îmbrăcată numai pe un umăr — pe ultimele cuvinte ale Frosei. O clipă surprins, în fața lui Ion, care a rămas în atitudinea și cu gestul impresionant cu care i-a poruncit Frosei să-i facă o cafea*): ...Ce-i cu tine, mă, ce-ai rămas așa, ca o statuie a libertății, în piața unui oraș provincial ?

ION (*întoarce capul încet și îl privește lung, cu o tristețe amară pe figură*): Valtere, mă, îmi vine să plîng și să rid, să urlu o înjurătură de surugiu și să șoptesc cel mai frumos și mai înțelept cuvînt pe care l-am

simțit vreodată tremurându-mi pe buze... (Oftat.) Abia adineauri, strigînd la Frosa, am înțeles ce ministru, la noi în țară, sau ce dictator, dintr-o eventuală Spanie ori republică americană, am sugrumat în mine, ca un dobitoc, treizeci și șase de ani, numai de dragul încăpățînării de a fi și a rămîne un... bîet om... cumsecade. (Suspînat.) Valtere, mă, filozofii au perfectă dreptate cînd spun că omul e un animal foarte curios! Ai văzut-o pe Frosa? A fost suficient să mă răstesc o dată la ea, ca s-o trimit țitirez să-mi facă o cafeluță. Tot așa de ușor mi-ar fi fost s-o conving să sară de pe casă ori să mănînce copropișnițe. Patru ani, de cînd stau aici, am luptat să trezesc în ea, cu vorbă bună, un pic de bun-simț și de conștiință. Și iată că tot ce n-am făcut în patru ani cu duhul blîndeții, am reușit adineauri, cu o amenințare de parlagiu și un gest așa de ridicol, că mă simt rușinat...

VALTER : Bine, mă, așa o fi — dar ce legătură are asta cu somnul meu? Cred că nu mi-ai stricat frumusește de vis numai ca să ascult ultima ta descoperire... filozofică...

ION (*a tresărit, și-a adus aminte și se uită, grăbit, la ceasornic — a strîns pleoapele, convîns că așa se poate concentra mai bine și face un calcul aproape mormăit*): Patru minute pînă... tramvai — șapte minute tramvai pînă... oraș — iar patru minute pînă... (*A deschis ochii și prins brusc de grabă.*) Repede! Dă zor, Valtere, că ne compromitem iremediabil în fața unor persoane distinse și ne stricăm planurile...

VALTER (*se îmbracă — a rămas, oricum, cu nedumerire pe figură*): Ce plan și ce persoane, mă „dînsule“?

ION (*a dus degetul la buze, ca să-i impună tăcere*): Ssst! cu surdînă la limbă, animal curios. (*Lîngă el și tainic, după ce s-a convîns că nu-i nimeni să-l audă.*) Ai uitat de planul nostru machiavelic?

VALTER : Cum să uit, dragă? Azi-noapte n-am putut deloc să dorm. Am născocit fel de fel de planuri, unul mai diabolic decît celălalt și toate la fel de imposibile. M-am gîndit așa de mult și de profund, că

— la un moment dat — începuse să mă usture creierii...

ION (*suride și-l bate pe umăr*): Dă-i incolo de creieri, puișor, că numai necazuri îți fac. Ți-am spus azi-noapte, că am eu grijă să mă gândesc și pentru tine. Mai mult, azi m-am sculat devreme, am fost în oraș și... am stabilit în amănunt, cu persoane demne de încredere și de respect, cum vom pune în aplicare planul machiavelic. Nu, să nu mă întrebi cum și ce fel, că n-avem timp. Te lămuresc eu pe drum. Până una alta, mișcă — dă zor, că mai avem câteva minute.

VALTER (*la rîndu-i grăbit*): Gata. Numai haina și... (*A ieșit în camera lui.*)

SCENA IV

ION, FROSA

Ion pornise spre antreu, să îmbrace paltonul, dar — în momentul cînd a deschis ușa, din fund — intră Frosa cu cafeaua pe care i-a poruncit-o. Ceașca e pusă, cu multă grijă, pe o tavă cu șervețel în dantelă. Văzîndu-l pe Ion, ea s-a oprit tresărit, cu o mîină pe clanță. Face impresia că-i e frică să se miște ori să îngîine ceva. Ion, de asemenea oprit cu mîina pe clanță, o privește lung, cu amărăciune și toluși cu oarecare satisfacție pe figură.

FROSA (*mieros*): Cafe-feluța matale.

ION (*a făcut un pas și încă unul, spre servitoare și vădit efortul să rămînă serios*): Pune tava pe masă. (*Frosa se supune.*) Șezi. (*Frosa stă pe scaun.*) De cînd... (*parcă i s-a făcut milă de ea*) de cînd n-ai mai băut tu o cafeluță cu caimac? (*Bun.*) Poftim, Froso, bea-o pentru mine. (*Frosa șovăie, el se încruntă.*) Ce, aștepti să te rog a doua oară? Să nu mă superi! (*Frosa gustă din cafea, mai gustă o dată — Ion revine la bunătate.*) Dulce, nu-i așa? Și aromată? Poftă bună și... spune, Froso, nu-i mai bine

și mai frumos așa, cu vorbă bună și gentili, decît să strigăm unii la alții, ca smintiți ?

FROSA : Dacă spui matală, sigur.

ION (*clatină capul, trist*) : Ține și tu minte, Froso, ce i-am spus adineauri și aiuritului ăsta de Valter : omul e un animal foarte curios. Așa, fată — acesta-i adevărul, Frusinel cu concii...

FROSA (*a tresărit, are un gest de panică și în același timp de regăsire, de iluminare parcă*) : Să nu-mi spui Frusinel, pentru că... (*A rămas cu ochii mari în gol și i se adună pe figură o lumină nouă, glasul e mai limpede și mai cald.*) Știi cine mi-a spus, pentru înțtia oară, Frusinel ? Cineva care... (*Efort să-și aducă aminte.*) E așa de mult de atunci... și nu pot, nu mai pot să-mi aduc aminte... Știu numai atît : că am fost adusă de undeva, în casa lor, cînd eram mică. Aici am trăit și am crescut, servitoare... (*un nou efort să-și aducă aminte și plînge*) și nu pot, nu pot să-mi aduc aminte.

ION (*o mîngîie înduioșat*) : Mai bine, e mult mai bine așa, Frusinel. Un om care știe să uite, cum ai uitat tu, n-are nici păreri de rău și nici muștrări. Poate să-și înceapă vîlța oricînd — așa cum nu mai pot să mi-o încep eu.

FROSA : Atunci... de cîe a strigat o nebună la mine că sunt... copil din flori ?

ION : Pentru că știa că ai fost născută din dragoste adevărată și că numai în sufletul tău poate să se nască o dragoste tot așa de adevărată.

SCENA V

ION, FROSA, VALTER

VALTER (*grăbit, din camera lui și potrivindu-și cravata într-o oglindă rotundă de buzunar*) : Ar fi bine să luăm o sanie, că e o lapoviță afară.

ION (*pornind spre antreu și în timp ce-și îmbracă paltonul*) : Bun, cu sania ajungem la timp. Să faci,

Frusinel, un pic de foc și la mine, că la noapte am gust de muzică. (*Către Valter, care-și potrivește încă, în oglindă, cravata.*) Lasă oglinda, că ne compromitem iremediabil.

VALTER (*enervat*): ai răbdare o secundă, mă „dînsule“! În definitiv, o să luăm un taxi, că ne duce mai repede... Froso, ține tu oglinda... (*Continuă, mormăind, să-și aranjeze gulerul și cravata, uitîndu-se în oglinda pe care i-o ține servitoarea în față.*) Imbecilă cravată, domnule... și gulerul ăsta, ca un burlan...

ION: După cum văd eu, din ce în ce mai obraznic! De la sanie ai ajuns la automobil... Mai bine dă zor și nu mă supăra, că te pupă diavolul...

SCENA VI

ION, FROSA, VALTER, MIOARA

MIOARA (*din camera ei — s-a oprit, privind surprinsă la cei din scenă*): Frumos! Cavalerii se duc singuri la plimbare...

VALTER: Te supără?

MIOARA: Dimpotrivă: îmi pare bine că am prieteni așa de gentili...

VALTER: Prefer, în orice caz, să mă duc cu el la cinematograf decît să fac pe santinela...

MIOARA (*îi întoarce spatele, cu necaz de copil*): Ești... stupid, și... nesuferit, și... măgar!

VALTER: Mersi! Îmi pare bine de cunoștință...

ION (*intervenind, împăciuitoare*): Vă rog, fără incidente care pot să aibă urmări regretabile! (*Către Valter, în taină, în timp ce-l împinge spre antreu.*) Paltonul și galoșii — repede, pierde-vară — că nici călare pe o coadă de cometă nu mai ajungem la timp... (*Revenind către Mioara, în timp ce Valter se îmbracă.*) Nu te supăra, păpușă mică și scumpă, Valter a glumit. Glumă proastă, dar ce să-i faci? Așa-i el: inteligent și spiritual! Adevărul e că ne ducem la... Morgă. Am avut un

prieten bun, care s-a sinucis din... dragoste. Ado-
ra o fată frumoasă și proastă — cum sunt, par-
don, aproape toate fetele frumoase.

MIOARA (*atinsă*): Nu fi obraznic, „dinsule“, că te fac...
măgar și pe tine!

ION: Fă-mă că nu mă supăr. Nimeni și nimic în lume
nu mă mai supără. Sigur, afară de hahalera asta
de Valter, că de câteva minute se gătește cu fu-
larul și nu mai termină... (*Și cum Mioara, cu ul-
tima ei replică, s-a oprit lângă mescioară, în pi-
cioare și sfoliind o floare, el se apropie de ea și-i
vorbește peste umăr, cu o sinceritate în care e și
amărăciune.*) Oricum, te rog să mă scuzi dacă-i
spun adăvărului pe nume, dar... azi-noapte, fră-
mîntat cum am fost de fel de fel de gânduri, am
ajuns la concluzia că prietenul meu de la Morgă
a fost un mare dobitoc. Mort cum o fi, acolo pe
masa de zinc, am să-l așopăr cu flori și am să-l
plîng, cum se plînge un amic, dar n-o să mă pot
stăpîni, la plecare, să nu-i dau patru perechi de
palme și să nu-i strig la ureche: „Imbecilule, ai
sacrificat porumbelul alb al sufletului pentru o
coțofană gătită cu pene de păun...”

MIOARA: Ce vrei să spui?

ION (*suris amar, după cî a privit-o un moment, sur-
prins*): Dacă nici acum n-ai înțeles ce-am spus,
vorba lui Hamlet: mai bine du-te la mănăstire...
(*Pași spre ușe — din prag, privind-o lung pe Mi-
oara, care a întors capul după el cu nedumerire.*)
La revedere, Frusinel, — și... nu uita: diseară în-
vățăm să corectăm natura și începem să silabisim
întîia carte. Numai prin carte, Frusinel, ai să în-
țelegi de ce e omul un animal curios și ai să în-
cepi să te cunoști și să-ți simți sufletul deschis
în lumină, ca o floare. Sufletul tău strivit, de care
n-a vrut nimeni să se îndure, pînă acum... (*A iese
împreună cu Valter, trîntind ușa — poate că-i
vedem pe amîndoi trecînd prin dreptul ferestrei,
cu gulerile ridicate și gesticulînd.*)

MIOARA (*cu replica ultimă a lui Ion, a avut un gest
de nîcaz și pași lângă masă — pe scaun, cu ochii*

plini de lacrimi): Ce imbecili! Asta n-am să le-o uit niciodată!

FROSA (*tot așa, pe scaun, de cealaltă parte a mesei, plângînd chinuită*): Nu pot — nu mai pot să-mi aduc aminte...

TABLOUL IV

S-a înserat, ca în orice zi de iarnă, devreme. Felinarul a fost aprins afară. În casă e o atmosferă plăcută, în care cuvîntul pare mai armonios și mai plin de înțeles. Se poate întinde, mai ușor, o punte de la o inimă la alta.

SCENA I

MIOARA, STĂVĂROAIA

Mătușa și nepoata au băut cafele. Stau acum la masă, față în față și caută în cești semnele norocului și ale nefericirii. Stăvăroaia care a dormit după prînz e bine dispusă și pare mai tînără, dacă nu mai frumoasă. Mioara, dimpotrivă, e tristă și caută să-și ascundă ochii plîși. A rămas cu ceașca în mîndă și privirile în gol, în timp ce mătușa — cu o ligură surizătoare și comod instalată în fotoliu — îngîna o frîntură de romanță demodată.

STĂVĂROAIA (*ride îngînat, cu o jenă prefăcută*): Ba nu zău, inimioară, că e nebună ceașca asta! Pof-tim îmi cade dragoste și bani — crai nou pe drum de zi, cu ochii verzi! Da' știi ce bine-mi arată? Fotografie, nu altceva: cu nas, cu frunte și pantalonași...

MIOARA: Ai spus ceva, tanti?

STĂVĂROAIA: Păi da... așa mi se pare!

MIOARA (*ca s-o împace*): Scuză-mă, tanti, dar... mă furase gîndul la ce-ai spus matale odată, că Fro-sa e o dobitoacă, pentru că numai dobitoacele nu știu să plîngă...

STĂVĂROAIA : Lemn cînesc, inimioară : îl smulgi din pămînt și nu simte.

MIOARA (*îngîndurată*) : Știu eu, tanti ? mai curînd îmi vine să cred că n-am avut noi timp să-i vedem lacrimile — pentru că... și adineauri a plîns, lîngă mine. Suspina și întreba : „Ce-i cu mine, de ce nu-mi spune nimeni ce-i cu mine și cu viața mea ?“

STĂVĂROAIA (*o indispuie*) : Nebună ! O să stau, acum, cu ea de poveste ! Ce să-i spui, dacă... (*a crescut, sub supărare, un gînd mai omenesc, poate o îndoială...*) dacă nici eu nu știu sigur ? Mi-a adus-o răposatul, cînd era mică. M-a asigurat că e o nepoată orfană de la țară, că-i e milă s-o lase printre străini și... așa : după ce nu s-a mai dus la școală și cînd am înțeles că-i toantă, am pus-o la muncă mai ușoară, că nu era s-o țiu — prințesă — între pernele divanului... Ți-am spus o dată că am dus, cu răposatul, o căsnicie model, pe libertate și discreție absolută : eu cu ale mele, el cu ale lui — numai vecinii să nu afle ! Noroc că eu am fost mai deșteaptă ca vecinii. Cum îl vedeam cumpărînd un mărtișor cu Maica Domnului, știam că iar are un copil din flori. Îi da un mărtișor, ca să-l cunoască, mai tîrziu, că-i al lui... Așa că (*un gest de nepăsare*) să nu mai dezgroapăm morții ! Mai bine, inimioară, dă-mi ceașca să văd ce-ți cade.

MIOARA (*i-a întins ceașca*) : Necazuri, tanti : doi cîini, o cruce și o inimă. Adică : nenorocire sigură ! Parcă-mi vine și mie să mă întreb, ca Frosa : ce-i cu mine și cu viața mea ?...

STĂVĂROAIA (*după ce s-a uitat, expertă, în ceașca pe care i-a întins-o nepoata*) : Mde, fetiço, cîini parcă ar fi, da' cruce nu văd. (*Mai atentă.*) Adevărat că unul din cîini are o inimă în virful cozii dar javra asta mică de aici, numai cruce nu pare să ducă în gură.

MIOARA : Cruce, tanti ! Nu vezi că are și raze ?

STĂVĂROAIA (*îndoielnic*) : Știu eu ? O fi semănînd a cruce, dar mai curînd pare să fie rîndunică sau

locomotivă. Oricum, nu te frământa, drăguțo, că asta n-are nici o importanță. Cruce ori locomotivă, la fel menesc : călătorie sprincenată dușmanilor !

MIOARA (*din nou îngîndurată*) : Dușmanii — și tocmai doi — mi-i cunosc eu bine.

STĂVĂROAIA : Lasă-i încolo, puică, de dușmani; că tot ce e în fundul ceștii, cum s-ar spune la voi în bancă : punem la dosar ! Să vedem, mai bine, ce-i pe margini. (*Face impresia că ar nemulțumi-o ce vede.*) Ar fi o supărare — un fel de necaz care te apasă pe suflet. Te-ai certat cu cineva sau o să te cerți. Noroc că, după furtună, vine și vreme bună. (*Privind și urmărind, în ceașcă, semnele.*) Din pata asta, care e necazul, se desprinde așa-ceva subțire ca un fum sau un șarpe care parcă ar aduce cu o serpantină de bal — adică petrecere — și tocmai sus, unde e capul șarpelui, fumul sau serpentina se face fundă, legînd de aripi un porumbel între un leagăn cu polog și un... (*privește mai atent*)... un ceva care parcă ar fi vultur, de n-ar semăna cu o cămilă. Asta va să zică, puică dragă, că persoana cu care te-ai certat ține mult la tine și are gînduri serioase. Porumbel cu fundă e logodnă pe curînd, iar leagănul înseamnă nuntă cu spor la casa omului.

MIOARA (*curioasă*) : Dar cămila, tanti — ce rost o fi avînd cămila lîngă leagăn ?

STĂVĂROAIA : Dacă-i semn rău, te faci că n-o vezi sau o asemeni cu un brotăcel, adică : vreme bună — sau cu o ghindă, semn că un om cu gheb o să se poarte cu ține ca un porc.

MIOARA (*se ridică nestăpînită*) : Asta nu se poate ! Subdirectorul e un om distins și manierat. Mi-a declarat, într-o împrejurare solemnă, la cinematograful, că are gînduri serioase cu mine. Sparge ceașca, tanti, că-i mincinoasă ! Valter s-a purtat ca un porc, cu el m-am certat. Lui n-am să-i fiu niciodată logodnică. Am să mă mărit cu omul cu gheb !

STĂVĂROAIA (*surprinsă*): Vai de mine, ce vorbă-i asta, inimioară ?

MIOARA (*abia acum înțelege că s-a demascat singură și încearcă o ieșire din încurcătură*): Nu, tanti, nimic...

STĂVĂROAIA (*înțelege că e momentul să se impună, tanti autoritară*): Mioara, mă cunoști și la inimă și la caracter ! Sunt duioasă, cu cine mi-e drag și sunt categorică și inconciliabilă cu cine mă supără ! Adică : să nu mă minți că e prăpăd !

MIOARA : Dar te asigur, tanti, că n-a fost... că încă nu-i nimic serios.

STĂVĂROAIA : Orice nenorocire, în dragoste, începe cu ceva neserios. Poftim, ca să te convingi : ai ajuns la un conflict cu Valter, ca să nu mai vorbim de nebunia măritişului tău cu individul cocoșat și mai ales de întâlnirea cu subdirectorul. Nu mă supăr că ai avut o convorbire amicală și secretă cu el. Dar nu într-un local public, să te vadă vecinii. Așa ceva se face acasă, sau, mai secret, într-o grădină publică, în clipa când răsare luna și e întuneric... Dacă mă întrebai pe mine, nu te încurcai așa de rău. Te lauzi că ești fată modernă ? Păi atunci te poftesc să nu mai fii prostută altă dată și să mă-ntrebi cum și ce fel, în amor — că am experiență de pe timpul tunicilor roșii...

MIOARA (*prefăcută*): Tanti, mă faci să plîng, dacă...

STĂVĂROAIA : Poftim batista. Plîngi, șterge lacrimile și pe urmă spune. (*Și cum Mioara pare șovăitoare sau nu găsește cuvîntul cu care să înceapă, tanti stă pe scaun, în fața ei, într-o atitudine care impune.*) Aștept ! Pînă una alta te anunț că stau turcește în sufletul tău. Adică : să nu-mi ascunzi nimic, că e pericol. Te aduc eu pe drumul bun. Auzi colo, la dînsa : gust să se mărite cu un cocoșat. Admit să stai de vorbă și ceva mai mult, cu un om superior ca subdirectorul, dar în nici un caz...

MIOARA (*care dusese batista la ochi, să-și șteargă lacrimile, mai înainte de a începe spovedania, nu-și*

poate stăpîni risul): Dar bine, tanti, subdirecto-
rul e omul cu gheb din ceașcă.

STĂVĂROAIA (*interzisă un moment*): Nu se poate!
Imposibil! Cine a mai văzut ofițer, mitropolit și
subdirector de bancă serioasă, cu cocoașă! Sub-
directorul o fi și el puțin adus de umeri, ca orice
funcționar destoinic și... bîrfitorul de „dînsul“ i-a
și scos poreclă. La urma urmei, am să-l pui între
scînduri pe subdirector și să vezi ce om falnic fac
din el. Numai să aibă ceva bani puși la sipet —
că altminteri sunt timpuri grele și gaia vă mă-
nîncă, maică!

MIOARA: Are tanti! Mi-a promis o barcă cu motor,
cadou de logodnă și un automobil, dar de nuntă.

STĂVĂROAIA (*plăcut surprinsă*): Nu mai spune, ini-
mioară.

MIOARA: Mi-am și ales marca de automobil! Model
sport, cu faruri — să-l conduc singură, cu mă-
nuși de căprioară, cu fular de mătase filfiind în
vînt și pantofi cu tocuri joase...

STĂVĂROAIA: Așa noroc, bimbina mamei, mai rar!
Spune repede, cum a fost?

MIOARA: Să vezi, tanti. Alaltăieri, mă anunță came-
ristul, în șoaptă, că mă pofteste domnul subdirec-
tor. Mă duc la el și fără nici o introducere: „Nu
vrei o bomboană, domnișoară?“ „Cum să nu, mul-
țumesc!“ O splendoare de bombonieră, tanti, în
cristal și argint turcesc. „O am cadou de la un mi-
lionar din Cairo și am s-o fac cadou cui mi-o fi
dragă“... El surîde și eu mă roșesc, că-mi trece
tocmai atunci prin gînd: „Ce bine ar fi să mi-o
dea mie, că s-ar bucura tanti!“... Și așa, din vor-
bă în vorbă, el mai surizător și eu cu gîndul tot
la bombonieră, cum stam în fotoliu, după ce se
revoltă că domiciliez departe și primesc un sala-
riu infim, subdirectorul mă asigură că o să fiu
avansată și începe în urmă să-mi spună baliver-
ne: că e singur pe lume și trist, că-i de mult în
căutarea unei ființe care să-l poată înțelege, că are
o inimă nobile și două milioane de lei numai în
acțiuni de ale băncii...

STĂVĂROAIA : Inima ca inima — dar milioanele erau un argument...

MIOARA : ...un argument așa de serios, tanti, că am simțit momentan un interes deosebit pentru destinul nefericit al unui om așa de superior și i-am declarat că ador cinematograful ! Știam cum se comportă în orele de birou, dar voiam să-l cunosc și în intimitate.

STĂVĂROAIA (*a tresărit*): Cum, în... intimitate ?

MIOARA : Adică în oraș, trecînd cu mine pe lingă cofetării și bijuterii. Știi matala metoda.

STĂVĂROAIA : Brava ! Manieră la manieră — colegial dar de la distanță...

MIOARA : Ca să-i arăt, totuși că nu sunt interesată, mi-am plătit singură biletul la cinema și ca să-l conving că sunt fată cuminte, am refuzat categoric să merg cu el la restaurant. (Știam că mă așteaptă Valter la patiseria de alături.) De asemenea, tot ca să vadă ce caracter am, i-am interzis să mă conducă, pînă acasă, cu mașina. (Mi-era frică să nu mă vadă Valter și să facă scandal, că-l las singur și ridicol în oraș, după ce-l rugasem să mă aștepte.) Refuzul meu l-a impresionat așa de mult pe subdirector, că mi-a mărturisit, după o matură gîndire, că are intenții serioase cu mine. A rămas numai să vorbesc cu dumneata și să-i duc răspunsul, ca să mă ceară în căsătorie în mod oficial.

STĂVĂROAIA : Răspunsul meu ? Mai mă întrebi, ini-mioară ? Afirmativ, pentru cele două milioane și cu tandre mulțumiri, pentru barcă și automobil. La urma urmei, rău ai făcut că nu l-ai asigurat, imediat, de tot concursul meu matrimonial. Te pomenști că e slab de caracter și renunță pînă mîine la ofertă. (*Inciudată.*) Zău, că uneori ești așa de modestă și de candidă, că-mi vine să plîng ! (*Revoltată.*) Ce, soro, se scula răposatul din mormînt, cu pampon și pînteni, dacă mîncai într-un local de lux și la o oră convenabilă, cu o persoană mai presus de orice comentariu ?

MIOARA (*fals mirată*): Cum, tanti, să mă vadă oame-
nii ?

STĂVĂROAIA (*toată numai necaz*): Ia lasă-mă, că era
să le zic la oameni, să se cutremune și maiorul
Stavăr, în pozele lui „de-a călare“ și „pe loc re-
paus“...

MIOARA (*o liniștește, rîzînd*): Fără grije, tanti! Ai în-
credere în metodă.

STĂVĂROAIA: Am, fată, cum să n-am — dar parcă
mi-e frică... O veste ca asta, o fericire așa de...

Două milioane, o barcă cu motor, un automobil...

MIOARA (*surpriză păstrată la urmă, fiind considerată
în adevăr revelatoare*): ...și o vilă în Parcul Tran-
dafirilor, cu ocazia botezului întiiului născut.

STĂVĂROAIA (*în culmea fericirii*): Vilă, și încă în
Parcul Trandafirilor! Visul meu: o vilă cu bal-
con, să stau în fotoliu și să mă vadă vecinii cum
mă îmbăt de parfum și de fericire, ca o latifun-
diară cu Iorgnion... (*Repede, lângă Mioara — îm-
brățișare.*) Lasă-mă, puică, să te strîng în brațe.
(*O alintă, o sărută.*) Fata mamei, onestă și cu no-
roc...

(*Sonera — tanti și nepoata au tresărit.*)

MIOARA: Cine-o fi ?

STĂVĂROAIA (*un gând nou*): Ce-ar fi, inimioară, să
ne pomenim acum cu subdirectorul, ceremonios și
nerăbdător, să-mi comunice, cu un moment mai
devreme, dorința lui înflăcărată! (*Sonera.*) Auzi,
sunt sigură că-i el! (*Prinsă neașteptat de neas-
tîmpăr.*) Fuga, Mioară, și dă un pic de pudră.

MIOARA (*pași spre ușă, s-a oprit în prag*): Schimbă
rochia, tanti.

STĂVĂROAIA (*nerăbdătoare*): Bine, deocamdată dă tu
zor, să-l primești.

(*Mioara a ieșit. Sonera mai tare, mai stăruitoare.*)

SCENA II

STĂVĂROAIA, FROSA

STĂVĂROAIA (*tot așa de repede, pași spre ușa ei*):

Froso... Toanta naibii, că nu m-aude. Froso, n-auzi?

FROSA (*a intrat grabnic*): Da, coniță.

STĂVĂROAIA: Fugi că e cineva afară! Șorțul, trage șorțul! Nu vezi ce dezmățată umbli? Repede și deschide! Fii atentă, că e o persoană distinsă. O primești frumos, o poftești pe scaun...

FROSA (*repede spre ușe*): Bine.

STĂVĂROAIA: Stai, stai un moment să... Părul, ză-luda naibii, stringe părul și.. nu uita: îl poftești cu ploconeli și... gura, să nu te prind că-mi faci o încurcătură, că te omor! (*A ieșit.*)

SCENA III

FROSA, apoi STĂVĂROAIA și MIOARA

FROSA (*un moment nedumerită, privind după stăpînă*):

Asta ce-o mai fi, sfintele din cer?

(*Soneria mai tare, mai stăruitoare.*)

STĂVĂROAIA (*din camera ei*): Froso mai întâi aprinde lumina. (*Frosa ridică din umeri și aprinde lumina.*)

Mioara, dă și un pic de ruj, că ești fată onestă și te prinde de minune.

MIOARA: Dau tanti, dau dar pune rochia mov că e mai impresionantă și nu uita inelele și brățara.

STĂVĂROAIA: Fără grije, suflețel... O să-l zăpăcim cu mătășurile și cu bijuteriile! Să vadă că, dacă el are milioane, nici noi nu suntem niște coate-goale. Nu uita agrafa de la răposatul...

MIOARA: E cam demodată, tanti.

STĂVĂROAIA: Ce-are a face! La lumină e de efect...

(*În acest timp Froso a ieșit, a aprins lumina în antret și reintră, urmată de Icu Dănicel.*)

SCENA IV

FROSA, ICU DĂNICEL

FROSA (*a intrat și s-a oprit lângă ușa*): Intră... poftim în salon, dacă ești persoană distinsă...

ICU DĂNICEL (*un copil cu ochii vii*): Fugi, fă, proasto, că eu sunt Icu Dănicel, nu persoană, cum ai spus. Na. Am o scrisoare pentru domnișoara Mioara, că mi-a spus cineva că aici șade.

FROSA (*a luat scrisoarea, supărată*): Bine, mă, puștanule, pentru atîta lucru suni și ne faci balamuc în casă? Șterge-o și să nu te mai prind altă dată, că te fac paparudă! (*L-a dat afară, a închis ușa în urma lui și revine în scenă, bosumflată.*)

SCENA V

FROSA, apoi MIOARA și STĂVĂROAIA

FROSA: Sări-i-ar... cît tîmbălău pentru... N-a fost nimeni, coniță! Un copilandru, cu o scrisoare pentru domnișoara...

MIOARA (*intrînd, în același timp cu Stăvăroaia, deziluzionată, în prag*): Nu se poate! (*S-a gătit și s-a pudrat după sfatul mătușii.*)

SĂVĂROAIA (*același joc*): Imposibil! Am avut o presimțire așa de puternică, Froso, că... imposibil să nu fi fost el! (*S-a gătit și ea cum a rugat-o nepoata, cu rochia mov, cu inelele și brățara.*)

FROSA: Eu l-am chemat în casă, cum ai poruncit matală, dar dacă el zice: „Fugi, fă, proasto, că“...

STĂVĂROAIA (*supărată*): Atunci... ce mi-ai rămas cu scrisoarea în mînă, ca o imbecilă? Dă-o domnișoarei și dispare odată, că numai încurcături ne faci!

(*Frosa s-a apropiat de Mioara și i-a dat scrisoarea, apoi a ieșit în bucătărie.*)

SCENA VI

MIOARA, STĂVĂROAIA

MIOARA (*a luat scrisoarea cu un gând nou sub frunte*):
Dac-o fi de la subdirector? (*Desface plicul nerăbdătoare.*)

STĂVĂROAIA (*la rîndu-i inseninată*): Să vezi minune
că-i de la el!

MIOARA (*care a citit, scoate un scîncet mic*): Vai, tanti...
(*Cade, moale, pe un scaun.*) Vai, tanti, ce lovitură...
Citește și matale ca să vezi că necazul din ceașcă n-a
fost minciună... (*Și-a lăsat capul în palme tristă.*)

STĂVĂROAIA (*citind*): „Scumpă, frumoasă și stimată
domnișoară. Avem fiecare cîte un înger păzitor și
un înger păzitor v-am fost și subsemnatul, în seara
cînd te-am văzut la cinema, în tovărășia unui in-
divid care, dacă e subdirector de bancă, nu e mai
puțin, cum îl arată și cocoșa, un intrigant, un silui-
tor și un mizerabil, că și-a lăsat nevasta și copiii
ca să vă acapareze și să te facă victima lui — el
șarpe veninos iar dumneata o biată turturică. Fe-
rește-te de mizerabil și mă mir că tanti a dumnea-
voastră, care se pretinde femeie inteligentă și e
văduvă de brav ofițer român, doarme ca o proastă
și te lasă să te pierzi cu atîta condamnabilă ușu-
rință. Încă o dată, ferește-te și la revedere. Un vecin
binevoitor de pe strada Campoduci...”

MIOARA (*abia stăpînindu-și lacrimile*): S-au dus, tanti :
și milioanele și barca cu motor!

STĂVĂROAIA (*eroic, stăpînă pe sine*). Ia stai, soro, fir-ar
măsa cu belciug la nas, că — la urma urmei —
scrisoarea asta e o anonimă. Este? Ba bine că nu!
Atunci, de ce supărare și lacrimi? N-avem decît
să... anonyma — avea răposatul o vorbă, ce să fa-
cem cu ea... și gata! Parcă văd c-a scris-o o strica-
tă de la bancă, geloasă pe norocul tău. (*A moto-
tolit-o dar s-a oprit, tresărind și cu capul întors
spre ușa de la antreu, pentru că a sunat cineva.*)
Froso! (*Către Mioara.*) Șterge repede lacrimile, pă-
pușico. (*Sonerie din nou.*)

SCENA VII

STĂVĂROAIA, MIOARA, FROSA

STĂVĂROAIA (*continuînd, prinsă din nou de neastimpăr, către servitoare, care a intrat*): Mișcă, Froso, mai repede.

FROSA (*cu un început de disperare în glas*): Cine-o mai fi, sfîntule din cer?

STĂVĂROAIA (*la rîndu-i, cu îndoială*): Stai, nebuno, nu te duce haihui la ușă. (*Frosa s-a oprit.*) Dacă o fi iar o haimana cu o anonimă, să-l iei la palme și să-i spui că domnișoara nu e acasă!

FROSA (*lămurită*): Bine! Las' că dacă-i vorba de palme... (*A ieșit în antreu și deschide.*)

MIOARA (*parcă nu are curaj să întoarcă privirea spre ușe — îi tremură glasul*): Tanti, am o presimțire că... iar o supărare.

STĂVĂROAIA: Fii fără grije, maică! N-ai auzit ce i-am spus Frosei? La palme pur și simplu...

FROSA (*a revenit în scenă cu o carte de vizită, pe care o dă stăpînei*): Unul bătrîn, zice că scrie aici cine e și ce rost are.

STĂVĂROAIA (*a citit*): Aris... Aristotel Matac, pensionar...

MIOARA (*cu frică*): Froso, n-o fi iar o haimana cu scrisoare?

FROSA: Nu-i, domnișoară! Să moară care minte! E bătrîn și l-am întrebat cum am deschis ușa: „Ai scrisoare anonimă?” „N-am — zice — poți să mă cauți! Vreau s-o întreb ceva foarte urgent pe domnișoara, despre domnul subdirector de la bancă.”

(*Mătușa și nepoata se privesc șovăielnic.*)

MIOARA: Ce zici, tanti?

STĂVĂROAIA (*după ce a mai privit o dată cartea de vizită și înginat, ca și cum ar căuta un înțeles de dincolo de cuvinte*): Aristotel, care... „s-o întreb ceva urgent... subdirector... domnișoara...”

(*Sonoria iar.*)

FROSA : Ce facem că... sună — i-o fi frig afară...

MIOARA (*hotărîre*) : Poftește-l, Froso !

STĂVĂROAIA (*repede*) : Da' să nu ne lași singure cu el ! Stai aici și... la cel mai mic semn, de-o fi cumva un răufăcător cu scrisoare, îl iei la palme și-i spui că nu-i nimeni acasă...

(*Frosa îl introduce pe noul venit.*)

SCENA VIII

STĂVĂROAIA, MIOARA, FROSA, ARISTOTEL

ARISTOTEL (*oprit în antreu, își dezbracă paltonul vorbind cu Frosa*) : Frig, ilustrisimă mică, nu-i așa ?

FROSA : O fi — da' să lași galoșii aici, că se supără cucoana !

ARISTOTEL : Așa ? Pofțim că-i las.

MIOARA (*în șoptă, către Stăvăroaia, care s-a apropiat de ușa cu geamuri și privește în antreu*) : E bătrîn ?

STĂVĂROAIA : Bătrîn și cu freză. Pare om serios. (*Tresărit i-a făcut semn Mioarei să tacă și au imprumutat amîndouă, ca la comandă, atitudini de circumstanță.*)

ARISTOTEL (*a intrat, are un ton familiar și dezinvoltură în gesturi — se apropie de Stăvăroaia și de Mioara ca de niște cunoștințe vechi*) : Sărutăm mînușita, onorată doamnă ! (*I-o sărută, apoi dă mîna cu nepoata.*) Omagiile mele, frumoasă domnișoară ! (*Privește prin încăpere.*) Da, da, e plăcut aici și cald — așezare familiară, serioasă, temeinică, pe care nici moartea bunului meu prieten, maiorul Stavăr, n-a clătinat-o. (*Oftat.*) Toată viața mea, respectabilă doamnă și frumoasă domnișoară, am dus dorul unui cămin ca al dumneavoastră. Uite ce mare plăcere să te așezi comod pe un scaun ca ăsta (*se așază*), să faci o țigară, așteptînd firește o cafeluță cu caimac și împăcat cu gîndul că toate trec, toate se duc... (*Îngî-nă, cu un suris melancolic pe figură și gest anume*)

pentru gazdă.) „Vezi, rîndunelele se duc...” Ți-aduci aminte, respectabilă doamnă, de demult, cînd i-a dat vodă lui Stavăr calul bălan cu picățele pe burtă? Pe vremea aia era la modă cîntecul ăsta. (*Îngînă iar.*) „Vezi rîndunelele se duc...” (*Oftat.*) S-au tot dus rîndunelele de atunci și s-au tot întors! Numai noi, cînd plecăm, nu ne mai întoarcem... (*Cu o muștrare domoală către servitoare.*) Nu căsca ochii la mine, femeie! Ți-am spus că aștept o cafeluță cu caimac. (*Către Mioara și Stăvăroaia.*) Mă rog, poftim, luați loc.

(*Mioara stă pe un colț de scaun, prudentă.*)

FROSA (*s-a retras și ajunsă lingă stăpînă în șoaptă*): Ce fac, îl iau la palme?

STĂVĂROAIA (*pe un alt scaun tot așa de prudentă ca și nepoata și cum Frosa a rămas lingă ea, așteptînd un răspuns la întrebare, face un efort și se adresează străinului, cu sfială*): Cum dorești matală cafeluța? Subțire, dulce sau...?

ARISTOTEL: Cu caimac, doamnă, și în ceașcă specială, cu semilună, ca pe timpul turcilor cu fes și șalvari.

STĂVĂROAIA (*cu glasul alb, către servitoare*): Ai auzit, Froso? Caimac și ceașcă specială, cu semilună...

(*Frosa iese, fără să-și ia ochii de la musafir.*)

SCENA IX

STĂVĂROAIA, MIOARA, ARISTOTEL

ARISTOTEL (*a răsucit o țigare, o lipește și o oferă, pe rînd, celor două gazde*): Fumați?

MIOARA: Nu, mulțumesc.

ARISTOTEL (*convins*): E bun, cum nu se mai află — la necaz și la dureri de măsele.

STĂVĂROAIA: Mulțumim, dar... nu suferim.

ARISTOTEL (*cu un glas molcom, în care e totuși un aver-tisment*): Să nu zicem vorbă mare, că tot așa de încrezător era și maiorul Stavăr în destinul lui și

totuși a murit mai repede decît ne așteptam noi, bunii lui prieteni.

STĂVĂROAIA (*iși face curaj*): Dacă nu te superi că te întreb, stimată domn, cînd și în ce împrejurări l-ai cunoscut pe răposatul ?

ARISTOTEL : Cînd, doamnă, e inutil să vă spun, că nu-i o plăcere să dezgropi amintiri. Un singur adevăr rămîne : că l-am cunoscut și apreciat la superlativ. Păcat ! Acuma ar fi fost cu siguranță, general de brigadă.

STĂVĂROAIA (*furată*): Da, sigur că ar fi fost... Mă mir numai că... dînsul nu mi-a vorbit niciodată de un prieten așa de bun ca dumneavoastră.

ARISTOTEL : Sunt sigur că v-a spus, dar el avea atîția prieteni, la noi în țară și în capitalele cosmopolite, că ar fi fost imposibil să le rețineți numele la toți. Pe lîngă asta, Aristotel Matic e ceva care... nu spune nimic. Inima lui Aristotel Matic, însă, e altceva ! Tocmai inima asta m-a adus acum aici.

SCENA X

STĂVĂROAIA, MIOARA, ARISTOTEL, FROSA

FROSA (*intră cu cafeaua*): Caimac este dar... cu semi-lună, ceașcă... nu se găsește la noi.

ARISTOTEL : Nu face nimic. (*Frosa i-a pus tava pe masă, în față.*) Mulțumesc. (*Îi oferă tabacherea.*) Fumezi ? Nu ? Păcat ! Bun, tare bun, pentru... să le întreb, pe urmă, pe stăpîne pentru ce. Acum poți să pleci. Am o taină cu (*gest : cu cele două femei*) și... Așa ! (*Cu mare satisfacție.*) Acum o țigare bună și să revenim la subdirector. (*Frosa a vrut să iasă dar Stăvăroaia, în ascuns, a prins-o de fustă și-i face semn să rămînă.*) Frumoasele mele interlocutoare, iată de ce e vorba. Am... (*și le privește pe rînd, ca și cum ar voi să vadă ce efect vor face cuvintele lui asupra lor*) o fată Marioara. Mare, frumoasă, licențiată și imaculată. Că mă preocupă viitorul ei, nu-i nevoie

să vă conving. Dar în legătură cu acest viitor, sunt dator să mă interesez cu precădere de trecutul și mai ales de prezentul unui om : subdirectorul de la bancă.

MIOARA (*pălind*) : Dar bine...

STĂVĂROAIA (*tot așa de palidă*) : Nu înțeleg, ce legătură...

ARISTOTEL (*nu are nici un motiv de tulburare*) : Pardon ! Legătura e simplă și logică. Am auzit că domnișoara e funcționară și prietena lui — sigur, mai presus de suspiciune — și am venit, ca la un izvor sigur de informație, să vă întreb : are avere, ar fi el capabil să-i ofere, unui îngeraș ca Mioara, o barcă cu motor și...

MIOARA (*lovită*) : Vai, tanti...

STĂVĂROAIA (*face un apel disperat la un pic de logică și de stăpînire de sine*) : Domnule, nu înțeleg de ce.. ai venit tocmai la noi...

ARISTOTEL (*angelic*) : Dar bine, stimată doamnă, cum era să nu viu dacă subdirectorul mi-a cerut fata în căsătorie !

MIOARA (*numai un geamăt stins*) : Vai, tanti, ce catastrofă !

STĂVĂROAIA (*repede, lîngă nepoată și o bate cu palma pe obraz*) : Fetișo... Mioara... (*Către Aristotel, nestăpînită.*) Domnule, e o nesimțire să... Froso ! Repede, un pahar cu apă... Mioara dragă... (*Din nou lui Aristotel, arătîndu-i ușa.*) Poftim, aici nu-i birou de informații...

ARISTOTEL (*se apără, cu gestul și cu figura omului ce nu se simte vinovat*) : Doamnă, nu înțeleg de ce... ?

(*Frosa a ieșit și s-a întors cu un pahar cu apă, pentru Mioara — va încerca, de asemenea, s-o readucă în simțiri pe fată, bătînd-o cu palma pe obraz ori scuturînd-o ușor de umeri, cu chemări mici : domnișoară, porumbișo... În acest timp...*)

STĂVĂROAIA (*către Aristotel, scoasă din fire*) : Ce nu-nțelegi, domnule ? Ce fel de pensionar ești, domnule, și cum ai putut să crezi, domnule Aristotel și cum îți mai zice, că un cocoșat ca subdirectorul poate să-i

ofere Marioarei dumitale o barcă cu motor, un automobil și o vilă în Parcul Trandafirilor ? Ce cap de gîscă ai avut, domnule, să te lași încîntat de un siluitor — ca un prost...

ARISTOTEL (*mimînd o supărare din condescendență*) :
Pardon, doamnă, dar nu permit...

STĂVĂROAIA : Gura ! Un cuvînt să nu mai aud, că te fac ordonanță și te lipesc de zid. Se vede că n-ai trecut prin nici una din garnizoanele ce tremurau, cînd mă știau cu nevricalele în bandulieră ? Am zis gura — și te poftesc afară.

SCENA XI

STĂVĂROAIA, MIOARA, ARISTOTEL, FROSA, ION și
VALTER

Ion și Valter au intrat repede, de afară. Nu au avut timp, auzind scandal în casă, să dezbrace paltoanele și să lase galoșii. Au rămas, de asemenea, cu pălăriile pe cap.

VALTER : Ce s-a întîmplat ?

ION : Cine-i individul ăsta, care... ?

STĂVĂROAIA (*în calea lor, cu o disperare pe care numai ea știe s-o țipe*) : Salvați-ne ! Suntem niște biete femei, fără apărare !

VALTER : Ce cauți aici, domnule ?

ION : Cine ți-a permis... ?

ARISTOTEL (*suris ascuns și se apără de formă*) : Domnilor, îmi pare rău — am venit să cer niște informații...

VALTER (*îl împinge spre ușă*) : Afară !

ION (*același joc*) : Să nu te mai prindem, că...

VALTER : ...borfașule, te dăm pe mîna gardistului !

(Aristotel a fost dat afară, Valter i-a aruncat, prin ușa întredeschisă, paltonul, pălăria și galoșii.)

SCENA XII

STĂVĂROAIA, MIOARA, FROSA, ION și în urmă VALTER

ION (*satisfăcut că i-a aplicat străinului găsit în casă cițiva pumni, și voinic, în felul cum merge acum, ca un copil după o ispravă temerară*): Ce măgar! Lasă că l-am învățat noi minte! (*S-a oprit, ca și cum abia acum și-ar fi adus aminte și împrumută o figură candidă.*) Dar, la urma urmei, ce-a fost, madam Stavăr?

STĂVĂROAIA (*cu disperare și o durere de zile mari*): Cămila de subdirector, un măgar și un vampir — ne întinsese o cursă...

ION (*exagerînd mirarea*): Ce spui, madam Stavăr? (*Către Valter, care a revenit în scenă, după ce a încuiat ușa în urma lui Aristotel.*) Ascultă, Valter, ce minune: subdirectorul e o cămliă, un măgar și un vampir...

VALTER (*împrumută o atitudine gravă*): Știam! Am spus, dar nu am fost ascultat. Prin urmare: nu mă amestec în afaceri familiare. (*Pași spre camera lui.*)

ION (*se pare că gestul și cuvîntul lui Valter a fost hotărîtor*): Doamnă, avînd în vedere cele afirmate de bunul meu amic, vă prezint omagiile mele și mă retrag.

(*Pași spre camera lui.*)

VALTER (*a ajuns la ușe, e cu mîna pe clanță*): Tot ce pot să vă spun e că vampirul de la bancă a fost însurat de patru ori și are doi copii din flori la orfelinat.

STĂVĂROAIA (*stupefiată*): De patru ori... și doi la orfelinat!

ION: Țin să adaug că subdirectorul, deși se pretinde milionar, își lasă mama cerșetoare la ușa bisericii Uspe-nia din Botoșani și că nici acum nu s-a lămurit încă adevărata cauză a morții bunului său părinte...

FROSA (*cruci mari*): Bate-l, sfîntule din cer!

MIOARA : Vai, tanti, nu mai pot suporta ! Duceți-mă la mine. (*Cade moale în brațele servitoarei.*) Dar să nu mă lăsați singură...

FROSA (*speriată, în momentul când Mioara i-a căzut în brațe*) : Pune umărul, cucoană, că nu-i glumă !.

STĂVĂROAIA (*își frînge mîinile, cu disperare*) : Fata mamei, ce nenorocire...

VALTER (*nu mai poate rămîne în atitudinea pe care și-a impus-o la început și se apropie s-o sprijine pe Mioara*) : Un moment, să...

ION (*l-a prins de mîină, îl oprește — în timp ce Stăvăroaia și Frosa o scot pe Mioara afară, pe brațe — și-i spune cu ciudă*) : Caracudă sentimentală, te dai de gol tocmai acum... (*La ușe, după ce gazda și servitoarea au dus-o pe Mioara în camera ei.*) Ușor, doamnele mele, și nu uitați să-i dați cu oțet de trandafiri pe la tîmple, că face bine — mai ales în probleme de inimă și de conștiință...

SCENA XIII

ION, VALTER

VALTER (*a rămas unde l-a oprit Ion și e impresionat de cele întimplate*) : Ești măgar, „dînsule“ — măgar cu coadă, cu urechi și cu copite ! Ai împins gluma prea departe. Am înțeles chestia cu anonimă de pe strada Campoduci, dar farsa asta sinistră, cu cabotinul ăla care joacă reviste pe Calea Văcărești...

ION (*l-a privit surprins — o surpriză la care totuși, ca orice filozof, se aștepta — lîngă el, și-l privește ca de pe soclu, cu un suris superior în colțul gurii*) : Știam, eram sigur că n-o să mă înțelegi — umanitate obtuză...

ACTUL III

TABLOUL V

A trecut o săptămână. Seara, în același decor.

SCENA I

ION, FROSA

La ridicarea cortinei, Ion și Frosa stau pe scaune, la masă. Ion e îmbrăcat, cum s-a întors de la bancă. Frosa citește o carte și, din felul cum privește uneori spre ușe, se înțelege că-i e frică să nu o prindă Stăvraoia cu cartea în mână.

Citind, Frosa va stlci sau va pronunța unele cuvinte, necunoscute în vocabularul ei de pînă acum, cu accentul greșit. Ion o va întrerupe, pronunțînd cuvîntul corect — cuvînt pe care Frosa îl va repeta, docilă, și va continua lectura.

FROSA (*citind*): „Furtuna era năprasnică în pădure dar ghiociei își tremurau clopoțeii în soarele torid de vară, care — deși era furtună prevestitoare de nenorociri, pentru castelul de pe vîrfurile muntelui — rămăsese pe cer, ca să se convingă diabolicul Bill că planul lui criminal, de a o răpi pe contesă, nu va reuși în ziua răzburărilor“. (*Ridică ochii de pe carte, cu sfială, ca o elevă.*) Am citit bine ?

ION : Foarte, bine, Frusinel — mai departe...

FROSA (*continuă*): „O, conte ticălos — șopti Bill cavernos, luîndu-se la întrecere cu urletul furtunii ce smulgea frunzele îngălbenite de toamnă — o, conte, care nu ți-a fost milă de sora mea Suava Bella“... (*Se întrerupe.*) „Dînsule“, nu-i așa că un conte e un erou din roman și că un erou e — cum s-ar spune — un conte din roman? Nu-i așa că acum nu mai sunt proastă ca înainte?”

ION (*se uită la ceas*): Proastă n-ai fost niciodată, Frusinel.

FROSA: Ba da. M-au prostit ele, cu munca și cu certurile, cu „toanto“ și cu „puturoaso“, că altă vorbă bună nu mi-au spus, de cînd m-au adus aici. Dar acum, de cînd mi-ai dat cărți și cînd sunt singură, simt eu bine că e *altceva*, că se petrece *ceva* cu mine. Nu știu cum să spun, dar mă simt *altfel* și pentru că nu știu cum, îmi vine să plîng. Dar e un plîns care mă liniștește și îmi face bine. Pe urmă, o aud pe Stăvăroaia strigînd la mine: „toanto“ și iar mă prostesc... Noroc că am un mărtișor cu Maica Domnului, care mă apără de gura lor. Matale, care ești așa de bun, de ce nu vrei să-mi spui ce-i cu mine și cu viața mea?”

ION: Pentru că nu știu. Nu fi tristă, poate că-i mai bine așa. Tu ești ca păsările cerului. Nu le întrebă nimeni de unde vin. Ne bucurăm că-l auzim pe Dumnezeu cîntînd în trilurile lor. Odată, însă, ai să citești o carte cu o Suava Bella în care ai să te recunoști. Ai să spui: „Uite, așa sunt eu, ca fata din roman“, și de atunci încolo n-ai să te mai simți singură și nici fără rost pe lume.

FROSA (*fericită*): Ar fi așa de bine, așa de frumos — o fericire așa de... (*Nerăbdătoare.*) Să citim, că și aici e o Suava Bella. (*Ion îi face semn să continue lectura, uitîndu-se din nou la ceas. Frosa se supune.*) „Suava Bella avea impresia lucidă că i s-a luat o pînză de pe figură și că vede lumea într-o lumină de paradis. Așa a fost lumea, se întreba ea — și eu n-am știut. Dar mai frumoasă mi se pare acum, după ce am stat atîta timp în întuneric“... (*A ridi-*

cat ochii de pe carte și rămîne, furată de ginduri, cu zîmbet pe figură.)

ION (în acest timp, după ce s-a mai uitat o dată la ceas, se ridică și pași nervoși prin încăpere): Bestia, pînă la ora asta și să n-o aducă pe Mioara acasă!

FROSA (a tresărit): Ai spus ceva?

ION (la rîndu-i tresărit, smuls de întrebare din gîndurile lui): Nu, am... mă gîndeam la Valter și...

SCENA II

ION, FROSA, STĂVĂROAIA

STĂVĂROAIA (glasul ei): Froso! (Frosa se zăpăcește și nu știe unde să ascundă cartea, a rămas cu brațele cruce peste ea, la sin. Stăvăroaia a intrat.) Cum, iar cu cartea în mină? Și altceva: ce-i cu astea? (Li arată palma, în care ține un creion de sprîncene, un ruj, un puf și o hîrtioară cu pudră.)

FROSA (panică): Vai de mine, unde le-ai găsit, că eu le-am ascuns azi-noapte în zaharniță.

STĂVĂROAIA (autoritară): Nu te mai preface, că mă superi! Să nu te mai prind cu dresuri și găteli, că te mînjesc cu funingine și te leg de felinar, să te vadă mahalaua! (Frosa a plecat ochii și iese, Stăvăroaia a închis ușa după ea și rămîne în scenă.)

SCENA III

ION, STĂVĂROAIA

STĂVĂROAIA (a fost o asprime de circumstanță, pentru că — dînd cu ochii de Ion — începe să ridu): Ce crezi, „dînsule“, că am găsit la Frosa? Pof-tim! (Arată.) Pudră, ruj și creion de sprîncene.

ION: Femeie și ea, madam Stavăr — și tînără...

- STĂVĂROAIA (*categoric*): Tocmai pentru că e „femeie“ și mai ales „tinăără“, n-am gust să-mi adune la ușe toate haimanalele și toți gardiștii de noapte!
- ION: Asta nu, se înțelege, dar... o pieptănătură mai îngrijită și un pic de pudră...
- STĂVĂROAIA (*care e pudrată exagerat*): Admit, dar cu măsură, că altminteri se face paiată...
- ION: Nu-i așa? Mă bucur că suntem și noi o dată de acord.
- STĂVĂROAIA: Oricum, să știi că Frosa a început să fie ceva mai simțită, parcă mai puțin toantă și mult mai harnică.
- ION (*se bucură*): Da, da — e o schimbare. Uneori mi se pare că o văd cum renaște și crește altă Frosă, cu alt suflet! Dacă o să ai vreodată neplăceri, din pricina asta, să știi că eu sunt vinovat. Frosa de acum e opera mea.
- STĂVĂROAIA: O întâmplare anapoda, fără concursul dumitale, ar fi fost și imposibilă. (*Glumă.*) Am să te pun să scuturi praful, în locul Frosei, când și-o lua nasul la purtare... (*A vorbit trecînd spre camera Mioarei.*)
- ION (*ride*): Îl scutur, cucoană, și la nevoie am să spăl și vasele! O minune că asta merită orice sacrificiu...
- STĂVĂROAIA (*a privit în camera nepoatei și revenînd la masă*): Dar ce, tot singur?
- ION (*și s-a risipit bucuria de pe figură — umil aproape, în resemnarea lui*): Ce să fac? Valter... s-a dus la minister, s-o ia pe domnișoara. Nu știu de ce or fi întîrziind...
- STĂVĂROAIA: Se vede că Mioara face ore suplimentare. (*la loc în fața lui, la masă.*)
- ION: Las' să facă, madam Stavăr, că-i mai acordă o diurnă. La bancă slăbise muncind și nici o recunoștință.
- STĂVĂROAIA: Adevărat! Bine c-a scăpat.
- ION: Dacă-mi pare rău de ceva, sunt lacrămile de acum o săptămînă...
- STĂVĂROAIA (*cutremurată și acum cînd își aduce aminte*): Cum să nu plîng, cînd ajunseseam la un pas de nenorocire?

ION : Nu v-am promis tot concursul meu ? V-am spus din primul moment : „Nici o grije, că în doi timpi și patru zile rezolvăm problema existenței !“ A doua zi am rugat-o pe domnișoara Mioara să semneze o demisie de la bancă, scrisă de mine în termeni drastici, iar eu am plecat la minister, să intervin la cei în drept, pentru numire. Acum, când o știm departe de ademenitor, nici o grije ! Oricum, ca să evităm o eventuală întâlnire cu sinistrul personaj de la bancă, am hotărît ca o zi s-o aduc eu pe domnișoara de la minister, iar în altă zi Valter.

STĂVĂROAIA (*patetică*) : Te rog să crezi că m-ai cucerit, cu energia și cavalerismul dumitale protector. Dealtfel (*caută, cu o ușoară impurpurare în obraz*), nu știu cum să mă exprim, ca să mă înțelegi, dar eu — de mult...

ION (*a privit-o o clipă*) : Nici dumneata nu știi, ca și mine, cum să te exprimi ? (*Generos și poate sperînd că acuma ar fi momentul să-i spună gazdei că o iubește pe Mioara.*) Stai, atunci, că am o propunere salvatoare : să ne ajutăm reciproc. Să presupunem că avem curaj și să ne scuzăm, unul altuia, bilbiiala. (*Se așază mai bine, mai sigur parcă pe scaun.*) Spune, madam Stavăr, despre ce-i vorba ?

STĂVĂROAIA (*îl privește galeș, pe sub gene*) : Dar să nu te superi.

ION : Cum o să mă supăr ? Poftim, ca să nu te întimidezi, închid ochii. (*La gestul de protest al gazdei.*) Nu, nu — lasă, că eu știu din experiență. Numai ochii mi-au fost dușmani ! Cum s-a uitat la mine o fată frumoasă mai nu știu cum, gata : m-am fisticit și n-am mai știut ce să spun. (*Of-tat.*) Numai sfiala asta idioată, criminală... (*Un moment, privire la gazdă — apoi coboară pleoapele.*) Nu te mai uita așa la mine, cucoană, că iar mă fisticesc — și tocmai acum, când sunt gata să-ți fac o mărturisire foarte importantă...

STĂVĂROAIA (*ride*) : Bată-te norocul, că fricos mai ești !

ION (*răsucit în el și protest*) : Pardon ! Numai asta nu ! Eu, fricos ? Nu mă cunoști ! Adevărat că, uneori,

sunt om cumsecade — adică : mi-e silă să mă cert cu oameni pe cari nu-i stimez și-i las să mă facă de batjocura proștilor — dar... când e vorba de curaj, când simt că e momentul oportun să pedepsesc obrăznicia cuiva ori să salvez existența unui amic, atunci încep să-mi urle în sânge toți leopardzii și crocodilii din menajerii. (*Scade brusc elanul interior.*) Numai în fața femeilor am fost un mototol. Din cauza asta nu s-a ales nimic de munca și de viața mea. (*Ochii la gazdă și ridică din umeri, cu un suris imprecis.*) Mi se pare că am început să fiu neserios... Scuză-mă dacă ți-am făcut, cum se spune, o confidență...

STĂVĂROAIA : Tot o confidență am vrut să-ți fac și eu adineauri.

ION (*surprins*) : Confi...? (*A rămas un moment interzis.*) O confi... de la (*gest : de la dumneata la mine?*).

STĂVĂROAIA (*ride*) : Ce om ! Ți se pare curios că o femeie...?

ION (*minte, efort să pară stăpîn pe el*) : Curios ? De-loc ! Nu-i pentru prima oară când o femeie — și e foarte natural ca... (*Totuși, e prea nerăbdător ca să poată duce minciuna pînă la capăt.*) Spune repede, cucoană, că mi-e frică să nu se întîmple ceva tocmai acum, cînd... în sfîrșit, am prins și eu o confidență de aripă. (*Dar, tocmai acum, zgomot în antreu și s-a aprins lumina — au intrat Mioara, care ride, și Valter, care-i spune probabil ceva de haz. Ion a tresărit, ascultă.*) Eram sigur ! Nu ți-am spus eu că o să se întîmple ceva, tocmai în momentul confidenței ? (*S-a ridicat, a privit în fund și a privit în antreu — se întoarce fără să se mai așeze pe scaun.*) Domnișoara și scîrba aia de Valter ! (*Se supără și pași.*) Tocmai acum l-a adus dracul ! Am să-i trag un perdaf...

STĂVĂROAIA : Bietul băiat, da' ce-ai cu el ?

ION : E un individ fără bun-simț ! Eu, cînd știu că au oamenii să-și facă o confidență, îi las singuri, nu mă reped cu copitele în sufletele lor...

STĂVĂROAIA (*face haz*) : Nu-i nimic, omule. Las' că-mi spui altă dată.

ION (*știe el ce spune*): Ce altă dată, cucoană? S-a dus... confidența! Altă dată n-o să mai am curaj sau... n-o să știu cum să mă exprim! Mă miram și eu să am un pic de noroc... (*Pe scaun, lângă zid, trist.*)

SCENA IV

ION, STĂVĂROAIA, MIOARA, VALTER

MIOARA (*intrînd imbujeată, bine dispusă, sprintenă*):
Bonsoir, tanti.

STĂVĂROAIA (*o sărută*): Bună, suflețel.

MIOARA (*trece, spre Ion*): Bonsoir.

(*Tresărit. Ion se ridică, se înclină lădă cuvînt și iar revine pe scaun, la atitudinea de mai înainte.*)

VALTER (*către Stăvăroaia*): Sărut mînușita, doamnă.

STĂVĂROAIA (*il amenință în glumă*): Ștregarilor, haimanale prin oraș pînă la ora asta?

MIOARA (*intervine repede*): E o vreme admirabilă afară. Simți că viața e frumoasă.

STĂVĂROAIA: Frumoasă, inimioară, mai ales cînd ești tînăr. Nu-i așa, domnilor?

VALTER (*se înclină, afirmativ*): În ce mă privește, doamnă...

ION (*cu o supărare pe care n-o mai poate comprima în el, se ridică și către Valter, clocotînd*): Să nu mă enervezi! Să nu mă superi, domnule, că fac scandal.

VALTER (*surprins, dealtfel ca și Stăvăroaia și Mioara*): Dragă, nu înțeleg de ce...

ION: Nici un „dragă“! Ce-ai vrut să spui cu: „în ce mă privește“? Că numai tu ești tînăr, nu-i așa? Te rog! Primesc insulta oricui, dar cînd e vorba... aștept, la masa asta, trei ore...

MIOARA (*blîndă, căutînd să-l împace*): „Dînsule“ dragă, Valter a vrut să spună...

ION (*incăpățînat în gîndul lui ascuns*): Ce-a vrut el să spună e una și ce face e alta! La minister sunt ore suplimentare pînă la șapte, iar acum e zece

și un sfert... (Către Valter, triumfător.) Așa-i că n-ai ce să răspunzi? Las' că mai vorbim noi! (Iese în camera lui.)

SCENA V

STĂVĂROAIA, MIOARA, VALTER

Toți nedumeriți un moment și privesc în urma lui Ion, neștiind dacă pot sau nu să-i ia supărarea în serios.

STĂVĂROAIA : Poftim, asta ce-o mai fi ?

MIOARA : S-o fi supărat că l-ai făcut bătrîn.

VALTER : Nu... cred că e altceva la mijloc. A și spus, adineauri...

MIOARA : În definitiv, mă plimb cînd îmi place și cu cine îmi place !

STĂVĂROAIA (dojană) : Mioara, nu-i frumos ! O fi el anapoda uneori dar să știi că te adoră... ca pe o soră mai mică, firește...

VALTER (repede, cu oarecare panică în glas) : V-a spus ceva, în... privința adorării ?

STĂVĂROAIA : Nu, dar... asta se vede, se simte.

VALTER (rezemat de masă, îngîndurat) : Da, adevărat : asta se simte, se înțelege ușor...

MIOARA (n-a înțeles nimic, cum era și natural — se ridică) : Uf, dacă începeți iar cu filozofie de asta, prefer să mă duc să termin Fecioara codrilor. Noapte bună, tanti.

STĂVĂROAIA (o sărută) : Vise dulci, păpușico.

MIOARA (s-a oprit în prag, către Valter) : Miine mă conduci la minister ?

VALTER (smuls din gînduri) : Da, cu plăcere, dar... (Arată spre camera lui Ion.) Ar fi rîndul lui, miine...

MIOARA : Mulțumesc ! Să tacă tot drumul și să se împiedice de toate bețele de chibrit ? Mai bine mă duc singură.

VALTER : Mioara, te rog să înțelegi că nu pot, nu putem...

MIOARA (*inciudată*): Mincinosule! Spune, mai bine, că nu-ți face plăcere să mergi cu mine pe stradă. (*Măi mult face pe supărata, în timp ce Valter încearcă dar nu poate să-i răspundă, pentru că Mioara nu-i lasă timp să articuleze un cuvânt.*) Uriciosule! Nesuferitul și.. animal curios! (*Iese repede în camera ei.*)

SCENA VI

STĂVĂROAIA, VALTER

STĂVĂROAIA (*nu-și mai poate stăpîni risul*): Bată-vă florile că nebunatici mai sunteți! (*Către Valter, care a rămas încurcat, la ușa Mioarei.*) Hai, soro, nu mai fi trist, că asta o face din dragoste... (*Lîngă Valter, cu un gest de mîngîiere și de ciudă, parcă, pe tineretea lui.*) Prefăcutule frumos, nu te mai ascunde că te dau ochii de gol!... Sau, poate vrei să vă las singuri, ca să vă împăcați? Pof-tim. (*Pași spre camera ei.*) Noapte bună, pușor, și... fugi de-o împacă mai repede, că altminteri a-doarme plîngînd și iar îl visează pe cocoșatul de la bancă... (*A intrat în camera ei.*)

SCENA VII

VALTER, apoi ION

VALTER (*pași după îndemnul gazdei și s-a oprit, privind îngîndurat spre ușa lui Ion — se apropie de camera prietenului și bate*): Ascultă, mă omule anapoda, am să-ți spun ceva.

ION (*apare în prag, supărat*): Nu mai avem nimic să ne spunem. Am să-ți fac o morală să mă ții min-te și atît!

VALTER (*docil, pe scaun*): Bine, fă-mi morală dar să știi că recunosc și îmi pare rău că... așa au fost împrejurarile! Mioara a avut două intrări la

un film de propagandă, de acolo ne-am oprit câteva minute la un restaurant, că mi se făcuse foame și — așa a trecut timpul...

ION : La mine de ce nu trece ? De ce nu are domnișoara intrări la cinema și când mă duc eu s-o iau de la minister și de ce nu mi se face foame ? Pentru că sunt om de caracter și nu pot să calc jurământul pe care l-am făcut împreună, de a nu încerca să furăm inima Mioarei prin mijloace machiavelice ! Este ?

VALTER : Este, mă, dar... cum era să-i spun, când m-a invitat la cinema, că noi avem un jurământ ? Ar fi răș de amândoi, și n-ar fi fost exclus, din moment ce ar fi aflat ce-i cu jurământul, să descopere farsa cu anonima din Campoduci și cu Aristotel...

ION (*pe gânduri, aproape crunt din cauza încordării*) : Am înțeles. Ai avut dreptate. Scuză vorba proastă de adineauri ! (*li întinde mâna.*)

VALTER (*i-o primește și stringe cu putere*) : Redevenim prieteni și complici ?

ION : Pină la moarte, în caz de forță majoră !

VALTER : Bun. Stai jos și ascultă-mă atent; pentru că iar am ajuns la un punct mort : Mioara e în pragul sinuciderii !

ION (*impresionat*) : Lasă, mă, gluma asta macabră, că mă trec sudorile.

VALTER (*oftat*) : Bine ar fi să se reducă totul la o glumă. Ca să te convingi că e ceva extrem de serios, ascultă ce mi-a spus la cinema, că rula un film idiot : „Muncă — a suspinat ea — și la o săptămână o dată o distracție ca filmul ăsta timpit“...

ION : Vezi dacă nu m-ascuți ? Cine te-a pus, măgarule, s-o duci la cinema ? Aici, lângă noi, s-ar fi simțit mult mai bine.

VALTER : Stai să vezi, că nu-i așa. „Colegele mele de la minister — a suspinat Mioara din nou — se mai duc la dancing, la teatru, la concerte — au de ce să trăiască, nu ca mine...“

- ION (*îngîndurat*): Grav! (*O povară nouă pe umeri.*) Acum o să trebuie să citim afișele de pe stradă, să vedem unde sunt concerte și dancinguri...
- VALTER: Fii serios, mă, că orașul e plin de localuri distractive. Mîine, între cinci și șapte, pot s-o duc la un ceai dansant — de la șapte la opt la un restaurant, și de acolo la teatru.
- ION: Bun. Poți s-o duci, că nu mă supăr.
- VALTER: Bravo! (*Îi întinde mina.*) Ai rămas cavaler! Acum, dacă nu te superi, treci la faptă, că e tîrziu și mie mi-e somn: scoate banii!
- ION: Care bani?
- VALTER: Nu ți-am spus adineauri! Bani, pentru dancig, restaurant, țigări...
- ION (*a înțeles și are, în glas, accent de rugă amară*): Dă-mi patru perechi de palme, te rog, c-am fost prost! Eram gata să te îmbrățișez, convins că ești și tu o dată dispus să faci un sacrificiu pentru Mioara. Bine că m-ai dezmeticit la timp...
- VALTER: Pardon! Fiecare ne sacrificăm în raport cu inteligența și celelalte resurse materiale de cari dispunem.
- ION (*i s-a umplut paharul*): Care inteligență, mă, și ce sacrificii — ca să nu mai vorbim de celelalte resurse materiale? Știi cît fac una și cu una? Să nu-mi răspunzi două; că te fac dobitoc! Zece mii și șase sute fac, pușor de lele, pentru că atît ți-am dat... Nu uita că, de-o săptămînă — nu fac altceva decît să-ți dau bani și că din economiile mele i-ai cumpărat, tu, nu eu, mătăsuri, inele și brățări. Cum ți-am spus adineauri: zece mii șase sute...
- VALTER: N-am ce zice: enormă sumă...
- ION: ...enormă, tipule — că a fost cîștigată cu sudori și umilințe și mi-am smuls de la gură ca s-o adun!
- VALTER (*impertinent*): Asta n-are nici o importanță! Să ne felicităm că scopul suprem a fost atins.
- ION (*surprins — convins în sfîrșit că Valter nu e capabil să prețuiască o mărturisire sinceră*): Așa? Atunci să ne felicităm că scopul a fost atins toc-

mai acum, cînd nu mai avem nici un ban și să procedăm în consecință! Ai spus că, după ce o scăpăm de subdirector și o convingem că suntem și noi capabili să-i oferim cadouri, unul din noi va fi dator să se sacrifice pentru celălalt și să renunțe la fată. Prin urmare, problema e simplă: renunți la Mioara ori tragem la sorti?

VALTER (*se ridică, pași, îl încearcă risul*): Fugi, că ești prost... (*Abia după ce a făcut cîțiva pași înțelege că propunerea lui Ion a fost revoltătoare.*) Ce, mă, fata asta frumoasă e obiect de tombolă sau e bulgăr de alviță, s-o împărțim cum ne place, fără s-o întrebăm? Cucerește-o, dacă te simți în stare! (*Îl bate pe umăr, ironic.*) Dragostea e luptă, bătrînule...

ION (*slab, pe scaun*): Adevărat. În dragoste învinge cine luptă și-n lupta asta, cînd e cineva ca mine, devotat și politicos...

VALTER: Dacă te crezi irezistibil, s-o chemăm pe Mioara, să-i spunem fiecare c-o iubim și s-o rugăm să aleagă. De acord?

ION (*nenorocit*): Sigur, dacă nu se poate altfel — deși... (*Se resemnează.*) La urma urmei, o cruce mai mult pe umeri... (*Îl face semn lui Valter s-o cheme pe Mioara.*)

VALTER (*ride*): Bine, s-a făcut — numai să nu-ți pară rău... (*Pași spre camera Mioarei.*)

ION (*risul lui Valter l-a supărat și adună în el o dorință aprigă de a învinge propria slăbiciune*): Stai! (*Valter s-a oprit.*) De ce să-mi pară rău și de ce rizi? Așa de sigur ești pe tine? Spune, ca să știu cum să procedez! Supără-mă, ca să mă pot smulge din mine și să calc pe inima asta slabă și proastă! Sau nu mă crezi în stare să lupt? (*Valter nu-și poate din nou stăpîni risul. Ion are o satisfacție care crește odată cu risul prietenului.*) Așa, puișor, rizi tare, din plin — cu mai multă poftă și mai tare: un ris care să mă doară, să mă usture și să mă scoată din fire, să mă convingă odată că numai proștii renunță la luptă. (*Triumfal.*)

Gata! Veni, vidi — și așa mai departe... Nu mai sunt timid! Poți s-o chemi. Ai pierdut partida. Până mâine am să-i vorbesc și am s-o conving în câteva secunde... (A împrumutat o atitudine de om care nu se mai teme de nimeni și de nimic.) Poftim: bate și spune c-o aștept.

VALTER (I-a ascultat când cu surisul pe buze, când mirat — acum suride iar, se apropie de ușa Mioarei și bate): Mioara, fii bună — un moment, te rog — că avem să-ți spunem ceva.

SCENA VIII

VALTER, ION, MIOARA

MIOARA (a rămas o urmă din supărarea ei pe Valter — trecând spre Ion, îl privește pe celălalt peste umăr, cu imputare): A, îmi pare bine că ești aici, „dînsule“. Voiam să-ți spun că prefer să mă conduci numai dumneata la minister. (I întinde mîna, ca să i-o sărute.) Sper că nu mă refuzi.

ION (la intrarea Mioarei a avut o tresărire de sfială — dar propunerea nevisată pe care i-o face face are darul să-l tulbure și să-l deruteze): Domnișoară... (fisticit, s-a grăbit să-i sărute mîna) pentru mine e o fericire și (efort să fie stăpîn pe el) noi avem un jurămint, mai ales un sentiment, care — fiind și el și eu la o răscruce a vieții... (A vorbit precipitat, dar gîndul, limpede la început, acum începe să se tulbure.) Valter în special și eu în primul rînd...

VALTER (scurt): Pardon, vorbește numai de tine...

ION (au fost, cuvintele lui, o surpriză, așadar un motiv în plus să se piardă — singura salvare îi rămîne gestul nervos): Atunci.. dacă te simți așa de tare... de ce n-ai un pic de obraz și nu ne lași singuri? Știi bine că am să-i spun ceva intim și important.

VALTER (cu nepăsare impusă): Mă rog, dacă domnișoara ține să vă las singuri...

MIOARA (*nu numai că aprobă tacit dar îl privește semnificativ pe Valter, nerăbdătoare parcă să rămână numai cu Ion, de care se apropie, în cele din urmă, cu un gest deopotrivă de calculat și de convingător*).

ION : Ce mai aștepti, mă ? Ori tot n-ai înțeles ?

VALTER (*ridică din umeri și pași spre camera lui — nu poate totuși stăpîni un gest de ciudă*) : Scirba, ce șansă neașteptată... (*A ieșit, trîntind ușa*.)

SCENA IX

ION, MIOARA

Ion l-a condus pînă la ușe, biruitor, dar cu primii pași pe care îi face, în urmă, spre Mioara, are din nou un gest de șovăială, pentru că iata, imediat ce a ieșit Valter, începe să regrete atitudinea pe care a avut-o față de el; se uită lung, cu ochii umezi, spre camera lui, îi tremură buzele și e gata să plîngă.

ION (*după ce a privit-o un moment, atent*) : S-a... întîmplat ceva ?

MIOARA (*pași, nervoasă*) : Să mă lași în pace ! (*Oprită cu spatele, imputare*.) Abia acum înțeleg că ești un om fără milă. Mă mir că nu l-ai luat și la palme !

ION (*a făcut o figură prelungă*) : Mă rog... de mine e vorba ?

MIOARA : Așa mi se pare ? Ai fost și ai să rămîi un om anapoda, un... cineva care n-o să poată pricepe niciodată că sunt situații cînd mînușa e absolut indispensabilă mai ales în felul cum... dai un om afară !

ION : L-am dat afară pentru că... ai tăcut și m-ai lăsat să înțeleg...

MIOARA : Asta-i altceva. Eu am avut un motiv serios să mă răzbun pe el, pentru că a refuzat să mă conducă la minister. Am simțit nevoia să-l

necăjesc, să-l fac gelos — și cum dumneata erai singurul bărbat în casa asta...

ION : Da, sigur — îmi place că ești sinceră... Spune, domnișoară, că eu nu sunt gelos și nici nu mă supăr, ca Valter.

MIOARA : Asta ar mai lipsi acum : să te și superi !

ION : Tocmai ! N-am nici un motiv... Dimpotrivă, ar fi logic să cînt de fericire, să joc, să alerg și iar să cînt, să simt cum îmi cresc aripi, să mă fac bufniță, să zbor pe fereastră și să urlu, oprit într-un picior, pe umărul unui gardist de noapte ! Nu-i așa, domnișoară, că am fantezie și mă pricep să fac pe nebunul ? *(Cu un strigăt de deznadejde.)* A, cum nu pot, în clipa asta rară, să rup, să smulg din mine cuvîntul care m-ar prăbuși sau m-ar renaște ?

MIOARA *(l-a privit la început speriată, apoi nedumerită, ca să resimtă, în cele din urmă, că în Ion se ascunde o durere care o învăluie, mai ales cînd vede o lacrimă lunecîndu-i pe obraz — s-a apropiat automat de el și-i șterge lacrima cu batista)* : Care cuvînt ? *(A întrebat mecanic, silabisit aproape, ca un ecou al nedumeririi și frămîntării ei.)* Nu-i așa că sunt cuvinte care pot să ne facă fericiți ? Aștept și eu de mult cuvîntul acesta liberator... Vezi, acum te simt bun și înțelegător și asta mă face să am încredere în dumneata. Nu vrei să stăm ? O să mă simt mai bine... *(Alături, pe scaune aduse în fața mesei și se țin de mîna ca doi oameni cu o durere la fel.)* Mai întii, te rog să-mi răspunzi sincer : nu-i așa că Valter e un papă-lapte ?

ION : Nu spun, că iar te superi...

MIOARA : Oricum, să știi că n-am să-i mai primesc nici un cadou. Se înțelege de la sine că atunci cînd oferi cuiva un dar... și pe urmă altul și iar altul, nu mai e vorba de o simplă atențiune amicală. O fată care primește aceste daruri, de asemenea, nu o face din simplă atențiune amicală... Atunci,

de ce tace Valter — de ce nu citește în ochii mei, dacă simte nevoia unei încurajări...

ION (*a înțeles și, pe măsură ce Mioara a vorbit, el s-a încovoiat, cu un gest de renunțare, dar cuvintele ei din urmă au trezit în el o ultimă speranță și cu un gest nestăpinit, o prinde de umeri și o privește drept*): Nu-i așa, Mioara, nu-i așa că ochii pot spune ce nu poate dezvălui cuvântul? Iată, asta e singura mea salvare! Privește-mă în ochi și spune-mi: nu vezi nimic în ei, în lacrima și în neastîmpărul lor — nu simți și nu înțelegi nimic?

MIOARA (*un răspuns ca o ghilotină*): Absolut nimic...

TABLOUL VI

Duminică seara. În casă totul e deranjat. Se vede că Mioara și mătușa, chiriașul tînăr și Frosa, în trecere și grabă, au mutat scaunele din loc și au clătinat vasele cu flori, au lăsat cutiile cu capacele alături și îndoit colțurile covorului ori au tras perdeaua de la fereastră din fund, ca să vadă mai bine afară, cînd o veni cineva. Ușa din fund a fost, de asemenea, uitată deschisă. Dealtfel, în primele scene, îndeosebi, și pînă la plecarea Mioarei cu Valter și mătușa, toți vor intra și ieși grăbiți, vor vorbi în trecere și vor cere, nervoși, să li se aducă lucrurile de care au trebuință — în timp ce Frosa va umbla de colo pînă colo, asudată, zăpăcită și incapabilă să le fie tuturor pe plac. La ridicarea cortinei, Ion e singur în scenă. Numai în cămașe, a pus pantofii de lac și pantalonii fantezie, dar gulerul tare a fost prins numai la spate și lăsat așa, cu o parte ridicată spre ureche și alta pe umăr. Ion stă rezemat de masă, absent, și se uită, fără să vadă, înainte — ca orice om năpădit de prea multe gînduri ca să le mai poată limpezi și alege.

SCENA I

ION, FROSA, VALTER, MIOARA, STĂVĂROAIA

La câteva clipe după ridicarea cortinei, se aude :

VALTER (*în camera lui*): Froso! N-auzi, fă? Unde...
să te ia, ești? Froso!

FROSA (*din camera Mioarei*): Viu — momentan viu.
(*A intrat și mergînd spre camera lui Valter.*) Ce-o
mai fi vrînd, că m-au amețit.

MIOARA (*din camera ei*): Froso! Cum pleci și mă lași
tocmai acum? Vino repede!

FROSA: Numai decît, domnișoară. (*Dar cînd să iasă în
camera fetei, se aude...*)

STĂVĂROAIA: Froso! Nu ți-am spus să-mi aduci a-
grafa?

FROSA (*s-a oprit*): O aduc, iacă e la mine, dar...

STĂVĂROAIA: Umblă repede, proasto, nu dormi.

FROSA: Ce să dorm, păcatele mele, că eu singură... la
atîta omenire... (*Gata să intre la gazdă, cînd se
aude strigată de...*)

MIOARA: Froso, mult ai să mă ții așa, cu rochia des-
prinsă?

FROSA: Momentan, domnișoară, numai să dau agrafa
și...

VALTER (*supărat*): N-auzi, Froso? Ori vrei să te iau
de concî?

FROSA (*scoasă din fire*): Ho, soro, mai încet, că n-am
zece mîini și patru picioare! Vai de mine, ce oa-
meni; că mi-au scos sufletul! Asta nu mai e lo-
godnă, e curat balamuc. (*Din ușe, aruncînd stă-
pinei agrafa.*) Poftim prinde matale agrafa, să dau
fuga la domnișoara. (*Pași spre camera Mioarei.*)
Iaca viu, frumusețe.

MIOARA (*glasul ei, de copil supărat*): Acum mersi, nu
mai am nevoie!

FROSA (*oprită, întristată*): Na, supărare ne mai lipsește acum...

SCENA II

ION, FROSA, VALTER

VALTER (*a băgat capul pe ușe*): Mult o să mă lași să urlu după tine, Froso? Unde mi-ai pus funda?

FROSA (*pornise spre el, s-a oprit îngîndurată*): Funda? Mai știi eu unde-o fi și funda matale? Mi se pare că am pus-o în garderob. Fii bun și vezi, că eu să mai pun zavera asta în regulă...

(*Valter a intrat în camera lui, Frosa începe să aranjeze prin casă.*)

SCENA III

FROSA, ION

FROSA: Maică Precistă, parcă au trecut varvarii prin casă... (*A început să așeze cutiile de pe masă și abia acum parcă îl vede pe Ion.*) Matale nu strigi la mine, nu ai nimic să-mi ceri? Taci așa și nu ne vezi, nu ne auzi? Ce focului, soro, că e logodnă, nu-i zi de-nmormîntare... (*Îl împinge la celălalt colț de masă, ca să mute un scaun.*) Mai încolo un pic, dacă nu te superi... Să nu te vadă cucoana stînd așa, că... (*Îl împinge la loc.*) Acum treci binișor unde-ai fost. (*A potrivit fața de masă, în urmă, mirată că Ion nu-i răspunde.*) N-ai de gînd să te îmbraci? Acum vine mașina să vă ia la salon și rămii Ion-om-pe-jos, dacă nu dai zor...

ION (*îngînat, fără s-o privească sau să se miște*): Lasă — am să mă îmbrac eu...

FROSA: Pune cel puțin gulerul ca oamenii, că așa, parcai fi căzut din spînzurătoare...

SCENA IV

FROSA, ION, VALTER

VALTER (*intră din camera lui*): Ascultă, mă „dînsule“, fă-mi tu funda asta, că n-o potrivesc deloc. (*Ion, automat, încearcă să-i facă funda, dar nu reușește — are un gest de renunțare.*) Eram sigur că nici atîta lucru nu știi să faci... (*Pași spre camera Mioarei, s-a oprit.*) Și... altceva: mai spală-te pe mîini, că miroși a mahorcă proastă... (*A ieșit în camera Mioarei.*)

SCENA V

ION, FROSA

ION (*iși privește mîinile, mut — a rămas, privindu-le, tot așa de mut*).

FROSA: Acum (*arătînd după Valter*) face pe grozavul — că e logodnic. Cum să nu facă, „dînsule“, că fată ca domnișoara, mai rar... (*A isprăvit de aranjat pe masă.*) Cînd o fi să te îmbraci, să mă chemi. Nu știu de ce, da-mi place să fiu aproape de matală. Poate pentru că m-ai învățat atunci cum să mă fac frumoasă...

SCENA VI

ION, FROSA, VALTER

VALTER (*din camera Mioarei*): Froso! (*A intrat.*) Lasă taifasul, femeie, și dă fuga la domnișoara.

FROSA: Iaca mă duc. (*A ieșit în camera Mioarei.*)

VALTER (*a observat că i s-a desfăcut șiretul de la pantofi și — spre Ion*): Fugi, nu mai mă-ncurca și tu...

(*Ion s-a sculat și a trecut pe scaunul celălalt, de pe latura dinspre panoplie a mesei, în timp ce Valter a pus piciorul pe scaunul pe care a stat el și își leagă șiretul.*)

SCENA VII

ION, VALTER, STĂVĂROAIA

STĂVĂROAIA (*a intrat grăbită*): Froso! Poftim, că iar nu e aici... (*Către Valter.*) Puișor, fii bun și prinde-mi copca asta afurisită. (*E lângă Ion și oboșită.*) Numai un moment, dacă nu te superi...

ION (*docil*): Mă rog, eu... (*I-a cedat gazdei locul și el trece pe scaunul din capătul din fund al mesei — în timp ce...*)

VALTER (*s-a apropiat de Stăvăroaia și-i prinde copca*): Felicitări, dragă tanti. Ai o rochie fermecătoare.

STĂVĂROAIA (*femeie*): Asta nu-i nimic! Să mă fi văzut acum zece ani, în Vaslui, la bal la prefectură — că mă dusesem cu răposatul în trăsură cu doi cai...

SCENA VIII

ION, VALTER, STĂVĂROAIA, MIOARA

MIOARA (*intră din camera ei, îmbrăcată cu rochia de logodnă*): Vine bine, tanti?

VALTER: Superbă.

STĂVĂROAIA (*admirativ*): Te cred! Stai aici (*pe scaunul pe care stă Ion*), lângă mine. (*Ion s-a ridicat și a trecut, fără protest pe scaunul de pe latura mesei, în fața gazdei.*) Minune albă, nu altceva...

MIOARA (*s-a așezat pe scaun și se lasă dezmiardată de mătuse și admirată de Valter*): Sunt fericită pentru că vă văd pe voi fericiți.

SCENA IX

ION, VALTER, STĂVĂROAIA, MIOARA, FROSA

FROSA (*din camera Mioarei, cu brațul plin de lucruri — caută un loc să le pună grămadă, ca apoi să*

le așeze pe fiecare la rînd și, cum nu găsește, către Ion): Fii matale bun și stai colo. (Pe un scaun mic, de la mescioara de lîngă zid. Ion s-a sculat tot așa de supus și s-a așezat unde i-a arătat servitoarea, în timp ce Frosa a pus lucrurile aduse pe scaun și începe să le așeze.) Așa, să mai derețicăm puțin...

STĂVĂROAIA: Lasă, că o să ai vreme după ce plecăm noi la salon. (Bate, undeva, același ceasornic, ora opt.) Poftim (ascultînd bătăile) să vezi că e opt și voi nu sunteți gata. (Se ridică.) Nu v-am spus eu? Fugi, puișor, că e tîrziu.

VALTER: Eu numai să pun haina și sunt protos. (A ieșit.)

SCENA X

ION, STĂVĂROAIA, MIOARA, FROSA

STĂVĂROAIA (către Mioara): Și matale, inimioară, dă zor, că ne pomenim cu automobilul la ușe și nu-i fumos să-i facem pe invitați să ne aștepte. Lasă nimicurile, Froso. Fugi la domnișoara și pune-i pantofii.

FROSA: Gata, numai să las asta undeva... (Nu știe unde să pună șervetul.) Dacă nu te superi i-l pune lui Ion pe umăr) ține-l dumneata, că mă întorc eu momentan să-l duc la „murdare“...

(Mioara a ieșit, urmată de servitoare.)

SCENA XI

ION, STĂVĂROAIA, între timp FROSA

STĂVĂROAIA (a avut un gîst de ciudă, văzînd că servitoarea lasă șervetul la Ion și, mai ales, că acesta îl primește — pași lîngă el): Bine, frate, cum rabzi ca o toantă... (Ia șervetul și-l aruncă pe

masă.) Poftim, șervetul cu care s-a șters Mioara pe piciorușe... Să-i fi dat cu el în cap, dacă-i o-braznică.

ION : Toanta asta cu șervetul, madam Stavăr — mai ales cu șervetul ăsta, cu care s-a șters domnișoara Mioara pe piciorușe — mi-a adus singura mîngiere pe care o mai așteptam ! Nu te mira, că e ușor de înțeles. Adineauri, cînd m-am văzut trecut de pe un scaun pe altul, ca un lucru de prisos, începusem să simt că nu mai am loc în casa asta. Să nu te superi, cucoană dragă, dar... așa sunt eu ! Sigur, o părere de om anapoda. Oricum, lasă-mă...

STĂVĂROAIA : Nu te las, că iar începi să fii nesperios.

ION : Lasă-mă, cucoană, să spun cum poți face o minune cu un prosop murdar.

STĂVĂROAIA : Poftim, ce om ! Ai rămas dezbrăcat. Nu mergi cu noi la salon ?

ION (*tresărit, mînte*) : Cum să nu, dar eu vin mai pe urmă, că... îmi place să merg pe jos, în aer — simt nevoia să fiu singur...

STĂVĂROAIA (*i se pare că înțelege și are glasul umed — gîndul că Ion are același motiv de întristare o apropiere de el*) : Trist, nu-i așa ? Parcă eu nu sunt tristă ? Am rîs, m-am gătit dar numai eu știu ce e aici, la mine în inimă... O pierdem pe Mioara ! Acum logodna, mîine nunta — și o să ne lase singuri...

ION (*cu o tristețe muzicală*) : Ce să-i faci, cucoană ? N-ai ce-i face...

STĂVĂROAIA (*șterge repede și cu necaz o lacrimă*) : Ia să nu mai fim proști, că n-are nici un rîst să plîngem ! Mai bine să dăm zor, că nici noi, sări-i-ar... n-o să ne punem cenușe în cap ! (*Îi prinde gulerul.*) Froso ! (*Servitoarea intră din camera Mioarei.*) Adu cravata „dînsului“. (*Frosa intră în camera lui Ion.*) Să mă lași să te gătesc — că așa mi-a plăcut să-l fac frumos și pe dumnealui, fie-i țărîna ușoară... (*Frosa a intrat cu cravata.*) Vesta — și umblă mai repede. (*Servitoarea iese, Stăvăroaia îi pune cravata lui Ion.*) Așa, să crape babornitețele de la salon, cînd ne-or vedea tineri și frumoși —

că am niște prietene, sări-le-ar... (Frosa intră cu vesta.) Haina de ce n-ai adus-o ?

FROSA : Păi matale ai spus că numai...

STĂVĂROAIA : N-o să mergem la salon cu „dinsu” numa-n vestă, proasto ! Stai, unde dai buzna ca o zănatică ? Scutură haina, vezi să nu rupi nasturii cu peria, și adu fularul.

(Frosa a ascultat și iese în camera lui Ion.)

ION (*îmbrăcînd vesta*): Azi ești foarte bună cu mine, dar nu m-ai lăsat să-ți spun de ce, cînd mi-a trîntit Frosa șervetul pe umăr — mai ales șervetul cu care s-a șters domnișoara Mioara pe piciorușe — a făcut o minune. Vezi, nu știu cum să spun ce s-a sfărîmat în mine, cînd m-am văzut de prisos în casă — dar... cînd mi-a pus șervetul pe umăr, parcă am simțit — în locul lui — buclele blonde cu care Magdalena i-a șters picioarele lui Crist...

STĂVĂROAIA : Să știi că mă supăr, dacă nu lași glu-ma. Avem de discutat ceva serios.

ION : Așa ? Atunci, poftim, că eu ascult ca un școlar cu nota zece la purtare.

STĂVĂROAIA : Știi că acum o săptămînă... (Frosa a intrat cu haina, fularul și pălăria lui Ion — stă-pîna se supără.) Nu te mai astîmperi, titirez cu moț ? Mai lasă-ne, soro, că poate avem să ne spunem o intimitate.

FROSA (*unică scuză*): Păi, săru'mîna, am adus...

STĂVĂROAIA : Văd ! (Ion ia haina și-o îmbracă, în timp ce gazda o ceartă pe servitoare.) Și acum ce mi-ai rămas cu gura căscată ? Pune lucrurile pe scaun și dispari ! Nu uita să-mi coși năsturașul.

FROSA : Se face. Să cos năsturașul... (Iese.)

SCENA XII

ION, STĂVĂROAIA

ION (*privind înduioșat în urma servitoarei*): Săraca ! De ieri de la prînz, numai muncă — și n-o scoatem din

toanto și din proasto. Poate că are și ea suflet... E adevărat că am strigat și eu o dată la ea, dar mi-a părut așa de rău că, de la 12 la 19 inclusiv ale lunii, i-am adus în fiecare seară câte o carte și o prăjitură cu cremă...

STĂVĂROAIA : Fugi, că nu te mai înțeleg. Pricepe odată, omule, și nu mai fi bun, că ți-o iau toți proștii înaintea.

(Valter, din camera lui spre camera Mioarei, traversează scena, cîntînd.)

ION (*l-a urmărit cu privire semnificativă, ca să aibă, în urmă, un gest de nepăsare*): Treacă și acest pahar de la mine... Să știi, frumoasă doamnă, că e și o bucurie a durerii ! Nu-i Valter întiiul prieten pe care am să-l las fericit, la casa lui. Crești și duci pe umeri, ca un hamal, fericirea altora — înflorind și scuturînd, cu fiecare nerecunoscător, un vis nemărturisit. Din nefericire, acum nu mai am ce înflori și ce scutura. Finis... Numai dorul de ducă mi-a rămas.

STĂVĂROAIA : Lasă-l încolo de dor ! Unde să pleci singur — cui să mă lași, singură, după ce s-o mărita Mioara și s-o duce la casa ei ? Ne-am învățat unul cu altul, am început să ne cunoaștem gusturile și toanele, m-am convins că ești omul pe care-l aștept, de cînd a murit...

ION (*a privit-o uimit pînă la prostie, începe să ridă, rîde — un rîs nestăpînit, peste rană*): Asta-i tot ce-ai înțeles din zbucliumul meu, din suferința pe care mi-am prins-o în dinți să nu țipe, din tot ce ți-am spus adineauri, din destinul meu blestemat și din tinerețea mea ? (*Țipă.*) Pentru că sunt tînăr — tînăr și clocotind de dragoste, cum n-a mai fost nimeni ! (*Ride, are gesturi nestăpînite.*) Hahaha ! Prinde rîndunelul din zborul lui tineresc și cocoloșește-l sub aripa coțofenei, să-i ciugule puricii...

SCENA XIII

ION, STĂVĂROAIA, VALTER, MIOARA, FROSA

Atrași de glasul năstăpînit al lui Ion, cei trei: Valter și Mioara, din camera logodnicei, și Frosa, din camera stăpînei, au intrat speriați.

VALTER
MIOARA } Ce-i, ce s-a întîmplat?
FROSA

ION (*dar, în acest moment, se aude soneria și frînge brusc gestul de năstăpînire și întinde mîna, cu risul sfărîmat între dinți, arătînd spre ușe*): N-auziți? Soneria! A venit mașina și ne bucuram! Repede, Froso: papucii de casă, că mergem la salon boieresc, și trandafirii, să-i punem la butonieră, ca să ni se pară că suntem fericiți...

MIOARA (*lîngă mătușe, cu nedumerire, arătînd spre Ion*):
Tanti?

STĂVĂROAIA: Dă-l încolo, că așa nebun mai rar...

(*Iar soneria și după gestul de atenție al celor din scenă: claxonul.*)

FROSA: Bine a zis „dînsu“ c-a venit mașina. (*Și, ca la o comandă, toți sunt prinși de grabă.*)

STĂVĂROAIA: Froso, mi-ai cusut năsturașul? (*Repede în camera ei.*)

VALTER: Domnișoara, Froso, ține-i haina și nu uita să-mi aduci mînușile. (*În antru, îmbracă paltonul.*)

(*Frosa a intrat în camera Mioarei.*)

STĂVĂROAIA (*din camera ei*): Froso, unde mi-ai pus poșeta?

FROSA (*care tocmai intră cu haina Mioarei, pe care i-o ține, s-o îmbrăce*): Pe măsuță, coniță, sau pe etajeră.

MIOARA (*a îmbrăcat haina*): Laș-o încolo de poșetă, tanti, că întîrziem.

STĂVĂROAIA (*a intrat, gătită de plecare*): Gata, am găsit-o, putem merge.

VALTER (*din uşe*): Pofţiţi, mai repede. Să nu uităm ceva... (*nepoata şi mătuşa au ieşit*) mănuşile, toanto! (*Frosa, repede, în camera lui Valter.*) Ce faci, mă, tristă figură, nu mergi?

ION (*care pînă acum a privit mut, nemişcat, e prins, la rîndu-i, de grabă*): Ba da, cum să nu? (*Pune repede fularul şi ia pălăria, în timp ce Valter — din antreu — îi aduce şi, de la uşă, îi aruncă paltonul în braţe.*) Mulţumesc.

VALTER (*în acest timp, Frosa i-a adus mănuşile — el le ia şi spune, ieşind*): Zor, Ioane, zor.

ION (*îmbrăcînd paltonul*): O secundă şi sunt gata! (*Frosa a ieşit în urma lui Valter, Ion s-a îmbrăcat şi a făcut cîţiva paşi, grabnic spre uşă.*)

FROSA (*intră*): Stai, nu da zor, c-au spus că n-ai loc cu ei în maşină. Li-i frică să nu-i mototoleşti rochia domnişoarei.

ION (*nemişcat*): Eram sigur! Spune-le, atunci, că am să vin ceva mai tîrziu — singur, pe jos...

(*Frosa a ieşit tot aşa de repede, se aud glasuri: Să nu laşi casa singură. — Nici o grije şi petrecere frumoasă. Maşina a plecat. Frosa se întoarce în casă, după ce a încuiat uşa de afară, şi a stins lumina din antreu.*)

SCENA XIV

ION, FROSA

FROSA (*a început să facă ordine prin casă*): Ce faci, nu pleci la salon?

ION (*a tresărit, o priveşte tăcut — revine spre uşa lui, pune pălăria pe scaun şi fularul peste pălărie, dezbracă paltonul şi-l lasă să cadă lîngă scaun — a rămas încovoiat, mut, cu braţele grele în jos*).

FROSA: Ştiam eu că nu te duci! Să vezi c-o să se supere domnişoara.

ION (*un gest obosit, care ar voi să spună: „Ce să-i fac? Nu pot altfel“...*): Adineauri, cînd m-a chemat Valter, am fost prins de un neastîmpăr, neînţeles şi

m-am îmbrăcat fără să știu ce fac. Pe urmă... n-am mai avut loc în automobil și m-am dezmeticit. Mai bine că s-a întâmplat așa. Ce să caut cu ei la salon? (*Face un efort să rețină lacrima.*) Mergînd cu Mioara în mașină aș fi avut impresia că-mi duc spre groapă cel mai frumos și cel din urmă vis... (*Greu, pe scaun, cu fruntea-n palme.*)

FROSA: O fi, că eu sunt proastă și nu înțeleg, da' să știi că-mi pare bine că nu te-ai dus, pentru că (*șovăie un moment, apoi aproape și vorbindu-i peste umăr*) acum pot să-ți arăt cum știu să-mi fac cărare la mijloc, să dau cu pudră de la domnișoara și cu roșu de la Stăvăroaia. Mă fac frumoasă, noaptea, cînd nu mă vede nimeni și mă culc așa — că mă visez domnișoară la bancă și plîng de fericire, în vis... Asta-i viața mea adevărată, pe care nu mi-a aflat-o nimeni pînă acum și în viața asta parcă am alte gînduri și alt suflet. Se poate așa ceva? Uneori mă sperii de mine, că n-o mai simt deloc în inimă pe Frosa, fata proastă și cu concii... Ce-ai făcut din mine, „dînsule“? (*Taină mare.*) Acum, că nu-i nimeni acasă, am să îmbrac și o rochie de-a domnișoarei, ca să visez la noapte că mă logodesc... (*I s-a umezit glasul.*) Dacă-ai ști ce fericită o să fiu! (*Plînge, cu capul pe umărul lui Ion.*)

ION (*a întors privirile, cu o înduioșare nouă pe figură — a rămas, în urmă, numai surîsul amar*): Păcat că nu-i nimeni să ne fotografieze sau să ne facă monument pe bulevardul Ferdinand, unde era să mă calce tramvaiul... (*Ușor, i-a ridicat Frosei capul de pe umărul lui și s-a depărtat.*) Bine, Froso, fă-te frumoasă și fii fericită — dar pe mine lasă-mă, să văd dacă mi-a rămas ceva de făcut, mai înainte... (*A rămas cu ochii fixați pe un revolver din panoplie.*) Noapte bună, fată...

FROSA (*cu cochetărie și cu un accent de prețiozitate care o prinde, pentru că toată făptura îi e un zîmbet*): Mersi asemenea, „dînsule“, și să nu te culci, că viu să mă vezi gătită... (*A ieșit repede în camera Mioarei.*)

SCENA XV

ION singur, apoi FROSA

ION (*pare, cum a rămas stăpinit de același gând, în fața panopliei, că n-a mai auzit ce-i spune servitoarea. Apropiere, cu pași automați și ia revolverul, îl privește atent, se asigură că e încărcat și-n urmă, cu un gest frânt, de răufăcător, îl ascunde sub haină, dar, cu primul pas pe care-l face spre camera lui. Frosa a început să cînte — e un cîntec nou, tineresc, fără cuvinte, un strigăt de triumf și o mărturisire a sufletului ce se poate, în sfîrșit, descătușa — cîntec pe care Ion îl ascultă din ce în ce mai furat cu un început de înseninare pe figură).* ...Animal curios, cu inima în voia tuturor vînturilor, ca o morișcă... (*A lăsat revolverul încet, ușor, pe o mescioară.*)

FROSA (*glasul ei de copil alintat*): „Dînsule“, e adevărat că ți-ai vîndut costumul de vară și pardesiul, ca să aibă conașul Valter cu ce să-i cumpere domnișoarei pantofi de fir?

ION (*a avut un gest de surpriză, apoi de enervare, și pași spre camera în care e servitoarea*): Nu-i adevărat! Cine ți-a spus? E o minciună și nu permit nimănui...

FROSA (*un țipăt, panică*): Vai, să nu intri — nu intra peste mine, „dînsule“, că sînt numai în cămașe!

ION (*s-a oprit, totuși*): Puțin îmi pasă de cămașa ta! Te rog să-mi spui de unde știi și cum ai putut să crezi o minciună ca asta?

FROSA (*candidă*): Dacă-i o minciună, de ce te superi?

ION: Asta... e ceva care... mă privește... personal! Mă supăr cînd îmi place și cum îmi place! (*Pași, revenire.*) Pe tine, însă te poftesc să nu te mai amesteci în afaceri care nu te privesc! (*Supărat, a azvîrlit scrumiera jos, cu un gest comic, de afirmare a voinței și, așezat pe masă, leagănă picioarele — oricum i se pare că n-a fost destul de categoric cu servitoarea.*) Să fim înțeleși, fato: să nu te mai prind că te amesteci în intimitățile mele.

FROSA (*însă, îi răspunde cu un hohot de ris*): Prost ai fost, „dînsule“ — ai fost așa de prost că, azi-noapte, am ris ca o nebună, cu capul ascuns sub perne, să nu mă audă Stăvăroaia!

ION (*gest, să se dea jos, de pe masă și să se ducă la ea*): Ascultă, nu permit... (*Dar servitoarea îi răspunde cu un nou hohot de ris și el rămîne cu glasul frint, în imposibilitate să se apere sau să protesteze.*) Să te ia dracu de nebună... (*A rămas pe masă, cu coatele pe genunchi și fruntea în palme.*)

FROSA (*intră — e îmbrăcată în rochia pe care a purtat-o Mioara, în seara cînd trebuia să-i spună Ion c-o iubește — părul strălucitor acum și l-a pieptănat lins, cu cărare la mijloc, iar pudra, creionul de sprîncene și carminul i-au împrumutat figurii tinerețe și frumusețe — e, în adevăr, o ființă nouă și are, acum, alt gest, altă legănare a soldurilor în mers — și o privire alta — intrînd, a stins lumina din scenă și-n urmă s-a apropiat de Ion și i-a spus peste umăr, ca un copil în joacă*): Cu-cu!

ION (*chinuit în el*): Întuneric! Se face în mine din ce în ce mai întuneric...

FROSA (*gest să plece*): Dacă vrei s-aprind eu... (*A rămas locului, văzînd că Ion nu-i dă nici un răspuns.*) Am stins ca să nu mai strige Stăvăroaia la mine că fac risipă de electrică.

ION (*cu același glas surd în el*): Da' ce-mi pasă mie de Stăvăroaia?

FROSA (*intristată*): Atunci... de ce nu te uiți la mine, să mă vezi frumoasă? Te-ai supărat că, adineauri...? (*Încercare timidă să-i ridice capul din palme, să-l împace.*) Nu, să nu crezi! Am mințit cînd am spus că am ris toată noaptea! Dacă vrei să știi, am plîns cînd am auzit că ți-ai vîndut hainele, am plîns ca o nebună! Mi-era necaz pe domnișoara, că prea e frumoasă și prea are noroc! Ea, dacă ar fi ris adineauri, ca mine, nu i-ai face nazuri... (*O nouă tentativă, mai stăruitoare acum, să-l facă s-o privească.*) „Dînsule“, să știi că, dacă nu te uiți la mine, mă dezbrac și... (*Plînge pe scaun, lîngă masă.*)

ION (*a ridicat capul din palme și privește în gol, poate și el cu ochii plini de lacrimi*): Ascultă, Froso, ce crezi tu, cu judecata și cu inima ta, de toată povestea asta cu mină și cu cei de la salon?

FROSA (*drăgălaș îmbufnată*): Nu ți-am spus... adineauri?

ION: Am înțeles! Poate că am fost, în adevăr, un mare prost — poate că n-am făcut altceva decât să-mi ascult și să-mi împlinesc destinul, cuminte, cum te supui oricărui blestem. Uneori, mi se pare că ascund în suflet un dușman sau un frate, care-mi spune același și mereu același lucru: undeva, pe altă stradă sau în alt oraș, mai e o fată frumoasă, pentru care se trezesc farmaciștii din somn, cum i-am trezit și pentru Mioara — așa cum mai e un măgar voinic și frumos, căruia să-i dau alte economii și pentru care să-mi vînd alt costum...

FROSA: Asta e sigur! Da' o Frosă ca mine n-a mai fost și nici n-o să mai fie! O proastă pe care s-o cerți cînd spune adevărul — o toantă la care să nu vrei să te uiți...

ION (*gest care mărturisește același chin lăuntric*): Iartă-mă, drăguțo, dar... dac-ai ști ce se petrece, acum, în mine... Toate gîndurile mi s-au adunat ca niște cumetre la sfat și parcă le văd tremurînd și întrebîndu-se, cu spaimă: „Ce facem cu Ion, că e vesel și e trist Ion și, anapoda cum îl știm, e gata să ne joace o farsă de prost-gust“... De șase ori, pînă acum, am avut tăria să mă smulg din mine, să-mi calc pe inimă și să plec mai departe, ca un jidov rătăcitor, spre alt vis mincinos și altă prăbușire adevărată. Acum, parcă mi s-au închis toate drumurile. (*Pași, gest chinuit de răsucire în el.*) Poate de aceea, mai mult ca oricînd, simt nevoia unei împărțări — să spun, să strig tot ce am avut putere să închid în mine, de la întiul fior de dragoste și pînă azi! (*Oprit lîngă mescioara de lîngă panoplie, cu ochii ațintiți pe revolver.*) Sunt ca o lebădă care nu poate muri pentru că nu are cui să-i spună întiul și cel din urmă cîntec...

FROSA (*sinceră, tristă*): Of, că iar sunt proastă și nu pricep...

ION (cu un gest de descurajare) : La ce bun să înțelegi ? (S-a smuls din fața revolverului și pași spre masă, vorbind.) Totul ar fi de prisos... (Abia acum o vede pe servitoare — în lumina puțină din încăpere, raza care vine din camera lui Ion, unde electrica a rămas aprinsă, țese în jurul-ei o atmosferă de vis — la gestul lui de surpriză, o surpriză ce va crește, în cele din urmă, pînă aproape de spaimă, Frosa s-a ridicat de pe pe scaun și — rămasă în picioare, nemișcată, cum nemișcat a rămas un moment și Ion în fața ei — îl privește fără cuvînt, clipind repede și cu o umbră de suris în colțul gurii — el și-a trecut o dată palma pe la ochi, ca și cum ar fi voit să gonească vedenia.) Cine ? Cine ești ? (A căutat în încăpere, parcă pe altcineva — pași și strigă, oprit în fund spre camera Mioarei, unde o știa pe servitoare.) Froso !

FROSA (cu nedumerire și cu un tremur ușor în glas) : Eu sunt Frosa. Nu ți-am spus că mă schimb ? De ce te miri ? N-am făcut altceva decît să-ți urmez sfaturile...

ION (are impresia că abia acum aude de o minune pe care el a făcut-o fără să știe) : Eu ? Am putut eu să te prefac așa de mult, să smulg din fusta ta de stambă și din cămașa ta de fată proastă, urită și servitoare, o frumusețe așa de... ? (O privește lung și pare că nu are curaj s-o atingă sau să se apropie, cel puțin, de ea.) Ce minune neașteptată (cu un început de neîncredere în gest și de panică în cuvînt) sau... ce cursă îmi întinde viața, care și-a bătut întotdeauna joc de mine...

FROSA : Numai pentru tine m-am făcut frumoasă, Ioane !

ION (surprins, cu bucuria că o lumină păstrată în el) : Mai spune-mi așa, pe nume ! Numele meu, de om sărac și fără noroc — pe care nimeni nu l-a rostit pînă acum, în casa asta — ce cald și ce muzical a fost îngînat de buzele tale... Așa te visam, de mult și așa te așteptam, în nopțile mele de singurătate, cînd ascultam *Elegia* cîntată cu vîrf de scobitoare... Așa te doream, crescută din inima și din gîndurile mele — cum se naște orice dragoste adevărată, dor-

nic să-ți spun tot ce am simțit clocotind în suflet, adineauri... și uite că m-am prostit, ca și cum toate cuvintele s-ar fi topit în mine...

FROSA : Lasă-le-ncolo de vorbe, Ioane, că n-avem ce face cu ele ! Eu nu-s domnișoară la bancă, să-mi spui că o să-mi cumperi barcă cu motor și nici tu nu ești domnișor, ca Valter, să-ți plătești dragostea și să-ți încinți logodnica, dornică de cadouri și de petreceri, cu banii altora... Sunt un biet suflet care și-a găsit un rost pe lume, răscumpărat cu lacrimi. Simt că, de-acum încolo și lângă tine, am scăpat de ocări, de muncă trudnică și fără folos și de tot ce era apăsare pe suflet, în viața mea, care nu știa de unde vine și încotro merge. Asta e tot și e mult pentru mine, e tot ce am cerut în rugăciunile mele. Nu mai am ce să te întreb și n-ar mai fi nimic să ne spunem. Numai atîta să știi : sunt așa de fericită, că-mi vine să plîng — să plîng, Ioane, și să rîd, să zburd și să cînt...

ION : Cîntă, fată frumoasă; și bucură-te, că viața îți surîde, cu toate darurile tinereții.

FROSA : Cum să mă bucur și pentru cine să cînt, dacă ești trist ?

ION : Mi-e frică, Frusinel, c-ai venit prea tirziu : pentru anii mei risipiți, pentru sufletul meu strepezit de amărăciuni...

FROSA : Dacă mai spui așa ceva, mă-ntorc pentru totdeauna în cămașa mea de fată proastă, urită și servitoare. Ți-am spus că numai pentru tine m-am făcut frumoasă — că numai pentru tine am plîns azi-noapte și că numai pentru noi, pentru viața noastră necăjită pînă acum, vreau să rîd și să cînt de azi înainte. De-acum, puțin o să-mi pese dacă o să strige Stăvăroaia la mine...

ION : Nimeni n-o să te mai atingă, pentru că nu te mai las, nu mai rămînem în casa asta a robiei și metehnelor, a pompoanelor de paradă și a nevricalilor în bandulieră ! O să găsim noi, undeva, un cuib...

FROSA : ...Și acolo — singuri și stăpîni — ...să pleci cu hainele scuturate la bancă, să te aștept la prînz cu masa pusă și seara cu o vorbă bună, cum nu ți-a spus-o nimeni pînă azi... (*O înecă lacrimile.*) Altceva n-am să-i cer vieții, că fericire mai mare ca asta nu se poate...

ION (*furat*): Am să plec de acasă cîntînd și am să mă-ntorc, în fiecare seară, cu flori și... Nu mai știu — se împletesc atîtea bucurii în mine, că nu știu pe care să ți-o spun mai întii, dar simt, cred, sunt sigur că o să fie așa de bine, acolo, în casa noastră de departe...

FROSA : N-am să mai întreb oamenii, plîngînd, ce-i cu mine și cu viața mea.

ION : Jidovul rătăcitor, n-o să mai plece pe drumuri, iar porumbelul alb al sufletului n-o să se mai zbu-ciune și să sîngere.

FROSA : Am să mă rog, în fiecare noapte, așa : „Săru' mîna, Doamne, că te-ai îndurat de mine și bogda-proste că l-ai scăpat pe Ion de toate necazurile“...

ION : Primăvara, sub umbrar de zorele — că o s-avem și zorele, unde o să ne mutăm — și iarna, în căldura aromitoare din casă, o să cîntăm la patefon toate valsurile de Strauss și mai ales *Elegia*...

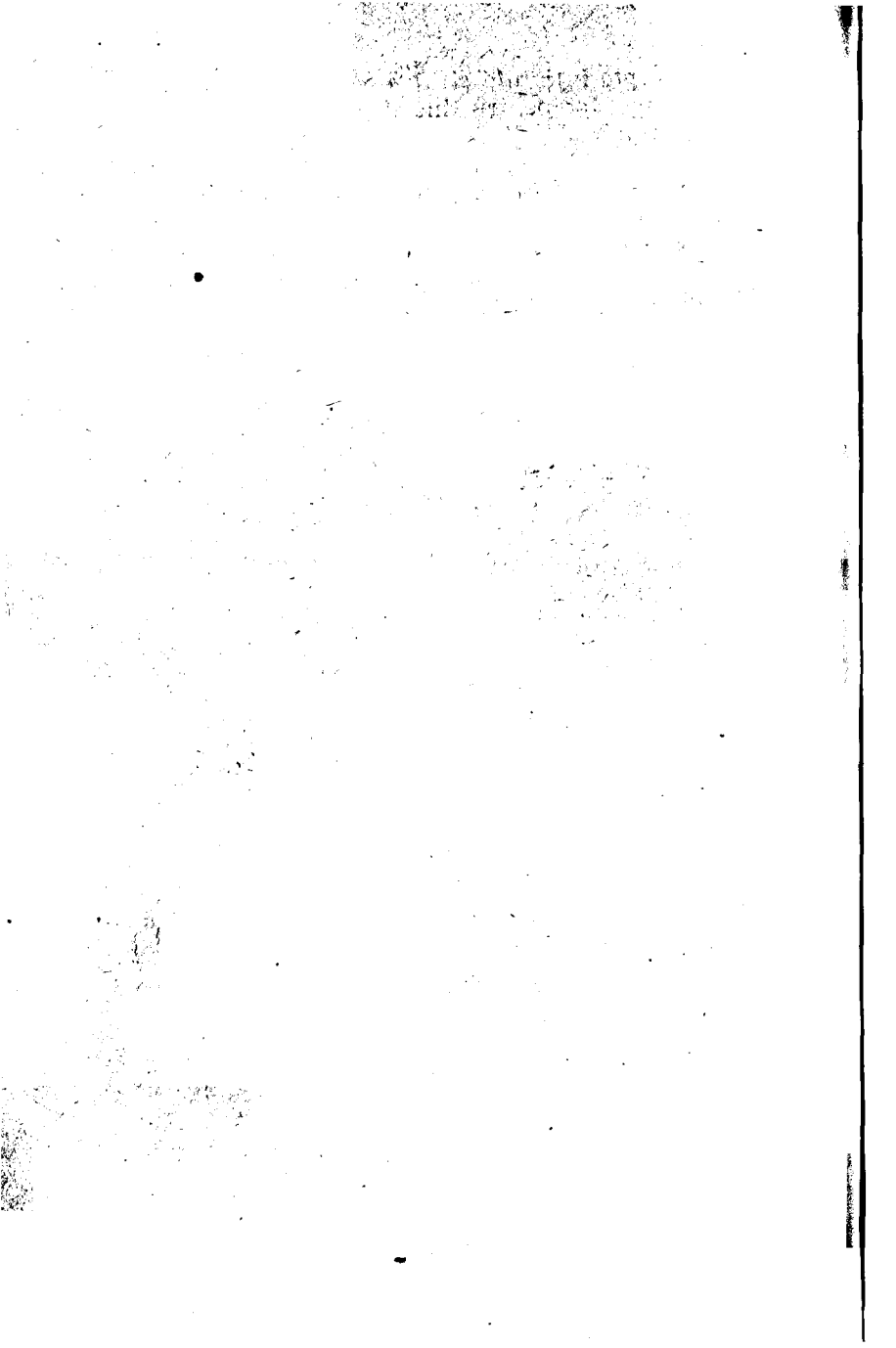
FROSA : Punem plăcile la rînd și cu ac de metal — că n-o să ne mai fie frică de nimeni, atunci !

ION : Cînd o să ne săturăm de muzică, mergem la cinematograf sau la restaurant ori ne plimbăm cu tramvaiul, să ne distrăm și să ne vadă prietenii. Au să să spună : „Uite-l pe domnul Ion, cu nevasta“ și... Frusinel, sunt fericit ca tine, adineauri, cînd îți venea să plîngi. Mă stăpînesc, că mi-e rușine să-mi vezi lacrimile. Mai bine, hai să stingem lumina ! (*Pași, cu Frosa de mînă, spre camera lui, și s-a oprit, cu un gînd nou sub frunte — îi prinde capul în palme și se uită în ochii ei.*) Sau... poate, ți-e frică, ori... n-ai încredere, să rămii cu mine în întu-neric...

FROSA (*șoaptă înfiorată și i-a înlănțuit gîtul cu brațele*):
Trec prin foc pentru tine și merg pînă la capătul pămîntului !

ION (*o ridică pe brațe, în raza de lumină ce-i învăluie — ca pe-o ofrandă*): Doamne, bunic cu barbă albă de ești acolo, în cer, sau numai un om anapoda, care împacă oamenii și-i ferește prin suferința lui mută, binecuvîntă dragostea, milostivule, acum și pururi și în vecii vecilor...

POSTUME

FU PORUNCĂ DE LA SUCEAVA

EPISOD DRAMATIC ÎN TREI ACTE

PERSOANELE

PAN CUMPĂNĂ, boier moldovean	BRAȘCU, finul dumnealui Pan Cumpănă
CĂTALIN } odraslele TANA } dumnealui	STECKSKO, însoțitorul craiului leah
NICOARĂ, de asemeni mladă boierească	IACOV VULPE, răzăș moldovean
IAGHELLO, craiul leah	ARMAȘUL DE LA SUCEAVA
	SANDA, slugă bătrână

Acțiunea : pe vremea când domneau în Moldova : ILIE, voievod al Moldovei, cu scaunul domnesc la Suceava, și ȘTEFAN al III-lea, stăpînitor al ținuturilor Covurluiului, Tecuci, Oltenii și Vaslui, cu scaunul domnesc la Chilia și cu dreaptă și deplină putere asupra Cetății-Albe — amîndoi feciorii lui Alexandru cel Bun.

ACTUL I

Decorul:

Undeva în Moldova, la conacul dumnealui Pan. Cumpănă. Zi de vară. Apune soarele. Vremelnice, umbrele câtorva plopi — din fund spre scările conacului.

SCENA I

IAGHELLO, TANA, NICOARĂ

IAGHELLO (*la ridicarea cortinei e lângă scările conacului și pîndește, cu ochi vicleni; aude pași și tresare, se ascunde după copacul din mijlocul ogrăzii, ca să nu fie văzut de...*)

NICOARĂ (*care a ieșit din conac, alături de Tana, a prins-o de mijloc ușor și-i spune ceva vesel*).

TANA (*coboară scările, alături de Nicoară; îl ascultă, surîzînd*).

NICOARĂ (*i-a prins mîna și i-o dezmiardă, cu evlavie*).

TANA (*a culcat capul pe umărul lui și pășește ca în vis*).

IAGHELLO (*îi urmărește, ascuns*).

NICOARĂ (*a traversat scena, alături de Tana și iese cu ea prin fund*).

IAGHELLO (*pași grabnici spre fund și privește în urma lor, rînjînd, arcuînd sprincenile*): Pază bună, Pane, pază bună... (*Și-a adus aminte, se întoarce cu capul spre conac, smucit. O clipă de gîndire și se îndreaptă repede spre scări, cu gîndul să urce sus: a pus piciorul pe prima treaptă.*)

STECSCO (*a intrat pe cărarea din primul plan al stîngei*): Stăpîne!

IAGHELLO (*s-a oprit, tresărit; se uită în toate părțile prevăzător; grabnic lângă Stecsko*): Spune!

STECSCO: Viu de la Vlada.

IAGHELLO: Hambarele moldovanului Cumpănă?

STECSCO: Arse — cum a fost porunca.

IAGHELLO: Turmele?

STECSCO: Nici una.

IAGHELLO (*bucurie*): Așa! (*Rinjit, cu ochii mici spre conac.*) Cumpănă e scos din rîndul boierilor, iar voievodul de la Suceava are de ce să-mi fie recunoscător. Un dușman mai puțin, pentru el și... pentru noi...

STECSCO (*se miră*): Pentru noi, polonii, stăpîne?

IAGHELLO (*degetul pe buze, tresărit și iar privește în toate părțile; apoi tainic, precipitat aproape*): Ilie și Ștefan... amîndoi feciorii voievodului Alexandru cel Bun, se certau pentru domnie. Măritul nostru rege (*Stecsco se înclină, adînc*) i-a împăcat, împărțind Moldova în două. De cinci ani Moldova are doi voievozi și un singur stăpîn: noi! De atunci boierii s-au împărțit în două tabere: cei rămași în jurul vasalului nostru de la Suceava, slugi tot așa de plecate ca și voievodul lor — și cei nemulțumiți — boierii alungați din jurul scaunului domnesc. S-a prins de veste că nemulțumiții uneltesc împotriva noastră, cu ajutorul ascuns al voievodului Ștefan de la Chilia și în frunte cu dum-nea-lui Pan Cumpănă, iar noi (*gest sălbatec*), cum sugrumi pruncul în fașe!...

STECSCO (*admirativ*): Înțelepciunea mării-tale!...

IAGHELLO: Nu mai am nevoie de tine, aici! Pleacă și rămii la Vlada, stai la pîndă. Noaptea asta sau... mîine-n zori, de trece Nicoară, ginerele boierului Cumpănă, cu carte de la mine spre Liov... (*Gest: omoară-l.*) Atît. Drum bun și.. pază bună!...

STECSCO: ...și mării-ta?

IAGHELLO: Eu... pe curînd. Cumpănă e sărac, dar i-a mai rămas inima. O inimă tot așa de vrăjmașe și de

puternică. E rîndul meu să-i fac pe plac voievodului de la Suceava...

STECSCO (*speriat*): ...singur, în mijlocul moldovenilor ?

IAGHELLO (*suris superior*): Nu-mi purta de grije,

Stecsco... (*Ridicînd fruntea mîndru.*) Sunt... Iaghellon !

Lupt cu două arme de neînvins : (*în ris*) datina găzduirii moldovane și... iubirea de țară a boierului

Cumpănă...

STECSCO (*se înclină adînc și iese*).

SCENA III

IAGHELLO, CUMPĂNĂ

CUMPĂNĂ (*a intrat din conac, prin fund, s-a oprit lângă copac și privește cum apune soarele*).

IAGHELLO (*se apropie de el cu pași de umbră, voit plecat și îngrijorat*): Ce gînduri, Pane ?

CUMPĂNĂ (*suspînat, fără să-și ia ochii de la soare*):

Picură sînge din sinia soarelui, craiule Iaghello !
Semn rău...

IAGHELLO : Pane...

CUMPĂNĂ (*il privește, încercînd să surîdă*): Nu-i cuvînt de-îngrijorare, oaspe drag. Așa, o aripă de gînd ! Cătălin și Brașcu au plecat la Vlada, din zori, drum de un ceas și n-au făcut cale-întoarsă. Cine știe ? Mi se bate ochiul stîng !... A ! nimicuri fără temei... Să nu uităm darurile, craiule Iaghello. Ne-am împărtășit gîndurile aseară și n-am șovăit să mărturisesc că sunt dușmanul lehilor de la Suceava și-al voievodului Ilie, sluga lor și pacostea Moldovei. Ne mușca inima îndoiala c-ai făcut popas la noi ca unealtă și cu poruncă dușmană din parte-le iar înțelepciunea ta a spulberat bănuiala.

IAGHELLO (*a ris indignat*): Lehii de la Suceava, Pane : căpitani și oșteni de rînd ! Eu sunt os domnesc. N-ar fi drept să fiu socotit după lehii de la Suceava, după cum n-ar fi drept să cred că toți boierii moldovani sunt asemeni celor din jurul scaunului voievodului :

lingușitori și răi ! Mai cu osebire : un Iaghellon nu poate fi unealta unui... vasal ca voievodul Ilie !

CUMPĂNĂ : A-de-văr.

IAGHELLO : Sunt oaspe numai și om dornic de liniște. (*Oftat fals.*) E o povară, uneori, să fii principe Iaghellon ! (*Obosit.*) Prea mult aur... și... mătăsurii și... daruri și slugi prea multe și prea credincioase. Și amante de pretutindeni... Obosit. Sunt obosit de ele ! Eram dornic de liniștea conacului tău. De vă sunt povară...

CUMPĂNĂ (*ride indignat*) : Craiule Iaghello, asta... Mare cinste pentru noi și mulțumita noastră că ne-ai ales gazdă. (*Ridică fruntea și aspiră adînc.*) Și acum, că suntem oaspe și gazdă, culvine-se, după datină, să te cinstesc. Începe-vom cu darurile mele sărace. Ocolul cailor e deschis ; deschise-s cămărilor cu înflorituri de mătăasă ca pînza paingănelui și blăni de urși, prăvăliți de pe culmile Ceahlăului de pumnul voinic al finului Brașcu — iar inima mea, de asemeni, deschisă-i. Ai să alegi...

IAGHELLO (*slugarnic*) : Inima ta o aleg, Pane !

CUMPĂNĂ : Cuminte și înțelepțește ai ales... Darurile inimii mele mai presus de darurile pămîntului... (*Au pornit, alături, spre fund.*) Ale mele sunt ale tale de acum, că a ta este inima mea.

IAGHELLO (*s-a oprit cițiva pași. Intenție ascunsă*) : O nedumerire am, Pane Cumpănă : Nicoară, ginerele de mîine...

CUMPĂNĂ : Mladă boierească, cu rădăcini adînci. Nicoară, bătrînul, luptă cu fală la Marienburg, sub spătarul Coman. Apoi fu ucis de hanger tătărăsc, în preajma Chiliei. Pan Nicoară era, pe atunci, copilandru. Îl luai sub aripa mea și crescu alături de Tana și Cătălin. S-a dovedit, de timpuriu, cumpănit la gînd, neînfricat. Nădăjduiesc, de va fi vrerea mea în voia Domnului...

IAGHELLO (*suris ascuns*) : Aici.. suntem oameni și... ca oameni vorbim. Adevărat, Nicoară e vrednic și priceput. Dar... (*insinuant*) pentru jupînița Tana, darurile lui sunt daruri sărace. Frumusețea copilei tale

rivnește prea mult strălucirea unei curți princiare, ca să se coboare pînă la...

CUMPĂNĂ (*neplăcut surprins*): Ooo! Cuvîntul de acum...
IAGHELLO (*fariseu*): Ooo! Cuvîntul meu de acum nu ascunde ură sau... (*Ride, cu sprîncenele în arc.*)

CUMPĂNĂ (*îl măsoară, privește scrutător*): ...ochiul e oglinda sufletului, cinstite crai, iar cuvîntul e straiul în care învăluim îndemnul inimii. Cred în inima curată a oaspelui meu și mă simt îndatorat să-i închin mulțămîta mea — pentru (*rar*) grija ce i-o poartă Tanei mele. (*Ridică fruntea.*) Adevăr : sărac e straiul dumnealui Pan Nicoară dar mi-e drag așa cum e și nu mă leapăd de el, că-i moldovan straiul și-i — purtat cu cinste și vrednicie. Pe Tana am crescut-o sub oblăduirea sfintei cruci. Frumusețea ei : cumințenia și hărnicia gospodărească — daruri... prea sărace pentru strălucirea unei curți princiare.

IAGHELLO (*suride îngăduitor, ca să ascundă un răspuns aspru*).

CUMPĂNĂ (*se face că nu-l vede și întîmpină intrarea Tanei și a lui Nicoară cu un zîmbet senin, părintesc*).

SCENA IV

IAGHELLO, CUMPĂNĂ, NICOARĂ, TANA

La intrarea Tanei și a lui Nicoară, Iaghello se înclină adînc. Tana înclină capul ușor. Nicoară s-a oprit alături de ea și se uită la Iaghello, cu ochii plini de negură.

IAGHELLO (*a rămas înclinat și privește, pe sub sprîncene, spre Nicoară*): Vezi în mine, jupîniță, prietenul și fratele dumnealui Pan Cumpănă.

TANA : Sunt mîndră de frățietatea pe care alesul și frumosul... (*Nicoară a tresărit*) nostru oaspe o închină părintelui meu.

IAGHELLO (*s-a apropiat de Tana și-i vorbește reverențios*).

- IAGHELLO (*i-a răspuns cu un gest schițat ușor, după câteva clipe*): Brașcule!
- BRAȘCU (*s-a oprit și se apropie*): Poruncă...
- IAGHELLO (*fără să-l privească îi întinde un ban de aur, mărinos*): Porți grija calului meu.
- BRAȘCU (*nu s-a uitat la ban*): O port.
- IAGHELLO (*îi întinde doi bani de aur*): Ești sărac...
- BRAȘCU: Voia cerului, măria-ta!
- IAGHELLO (*a rămas cu mâna întinsă*): Darul meu crăiesc.
- BRAȘCU (*n-a întins mâna spre bani*): Nu.
- IAGHELLO (*aspru*): Ia-i...
- BRAȘCU (*îndărătnic*): Nu.
- IAGHELLO (*îl măsoară surprins, ca să-l încerce*): Aruncă-i.
- BRAȘCU (*ia banii din mâna lui Iaghelło și-i aruncă*).
- IAGHELLO (*uimit, printre dinți*): Mol-do-van!
- BRAȘCU: Moldovan, măria-ta!
- IAGHELLO: Ai doborât, cu pumnul, urși de pe culmile Ceahlăului?
- BRAȘCU (*privește în pământ, simplu*): Asta-i treabă ușoră, măria-ta.
- IAGHELLO: Noaptea asta urc și eu spre culmile Ceahlăului să.. (*îl privește pieziș*) dobor un urs.
- BRAȘCU (*face ochii mari*): Cu pumnul?
- IAGHELLO: Da.
- BRAȘCU (*clatină capul fără gând de șagă*): Asta nu-i treabă ușoară, măria-ta...
- IAGHELLO: Pumn-crăiesc, Brașcule.
- BRAȘCU: Dihania n-alege. L-ai miruit zdravăn? Aleluia! Zice bogdaproste și rămîne cu ochii albi, în crucea cerului... De nu... E prăpăd, măria-ta. Hei, dac-ar ști el, ursu — sărăcan de maica lui — că măria-ta ești oș domnesc, bine-ar fi! Da' nu știe... și amarnic mai înfige gheara!
- IAGHELLO: Mîine-n zori îl găsiți, plocon, sub umbrar! Atît! Șaua pe cal, grabnic! Nu știi cînd plec. Mai curînd sau... (*Brașcu vrea să răspundă, Iaghelło tresare și-i acoperă gura cu palma, rămîne cu ochii la înțrerea conacului.*)

SCENA XIV

IAGHELLO, BRAȘCU, TANA, SANDA

SANDA (*a ieșit din conac cu Tana și coboară scările cu ea. Amîndouă au ulcioare de pămînt în mînă*):
...că rumânului, domniță, pe-o frunză de-i scris să moară, îl face sfîntulețul mic ca un melc sau ca un vierme și acolo-l duce să moară, cum i-a fost scris în frunte... Așa, domniță! Că știu eu unu — răzăș de neam, la Curpeniș... (*Trec amîndouă prin fața lui Iaghello și Brașcu, ei amîndoi se-nclină.*)

TANA : Spune, mătușă, spune...

SANDA : ...că lui i-a fost scris, domniță, de saghie să moară! Și cu saghie n-a umblat. La hartă nu s-a fost dus, că era beteag iar la el în casă saghie n-a fost. Da' saghia l-a ucis, c-așa i-a fost scris : de saghie să moară — 'ărăcan de maica lui... (*Au ieșit pe cărarea ce duce la izvor.*)

SCENA XV

IAGHELLO, BRAȘCU

IAGHELLO (*s-a uitat după Tana; întoarce capul, smucit, spre Brașcu*): Calul!

BRAȘCU (*surprindere*): Acum, spre cîlmile Ceahlăului?! E întuneric și... întotdeauna, după urși, în zori, pe lumină...

IAGHELLO (*poruncitor*): Calul!

Cortina

il primim, îl cinștim. Mîndri și poruncitori de găsesc prilejul; plecați și slugarnici de se lovesc de stîncă unei inimi, ca aici...

TANA : La Sîngeru și Domnești, poate : oșteni de rînd...
Întotdeauna, oaspetele nostru avu gînduri cumiști; prin ogradă sau pe cărarea ce duce la izvor...

NICOARĂ : ...că mă știa pe urmele lui.

TANA (*surprinsă*) : ...pe urmele lui ! Iscoadă ! Ești mladă boierească, Pane, și nu s-ar cuveni asemeni slugilor...

NICOARĂ : Sunt sluga inimii mele, Tana. Văd !... văd prea limpede ca să nu tremur...

TANA : Și... de cine tremuri ? De el sau... de mine ?

NICOARĂ (*în genunchi*) : Vin veneticii de pretutîndeni, surioară, și sunt mîndri și avuți, în straie bogate. Mătasea fură ochiul, iar aurul robește inima. Iar noi, bieții moldovani, în straie sărace...

TANA : Bine, Pane, înțeleg. Ce trebuie să fac ?

NICOARĂ (*tresare și o privește — coboară ochii*).

TANA : Am să-l întreb pe taica.

NICOARĂ : Nu.

TANA : Pe Cătălin că mi-e frate.

NICOARĂ : Nu.

TANA (*rar, cu ochii în gol*) : ...Eu am mai rămas. Și mă întreb, îmi dau răspuns. Mă învăța maica : „Vine un oaspe la tine, crai împărătesc sau rumân. Îți iei perna de sub cap și i-o dai, să doarmă bine. Îți iei îmbucătura de la gură și i-o dai, să se sature. Mai apoi, îl petreci pînă la porți și-i urezi drum bun.“ Iar eu ce-am făcut ? Seara, alături de voi, am vorbit, am rîs, i-am răspuns craiului cu aceeași măsură. În două rînduri mi-a răsărit oaspele în cale. M-a îndemnat, m-a rugat : „Mergi cu mine în Lehia, jupiniță ?“

NICOARĂ (*a dus mîna la junghi, smucit*).

TANA (*e tot cu ochii în gol și suride amintirilor*) : I-am răspuns așa : „Nu merg, craiule Iaghello ! Mi-e drag Nicoară și nu plec fără el...“ Atît. Asta-i toată vina... Aurul și mătasea vestmintelor lui ? Deșertăciunea deșertăciunilor... Sub vestmintul tău sărac, Nicoară, bate o inimă geamănă cu a mea. Nu știu, nu sunt

meșteră în cuvînt. Buzele mi-au fost închinat rugilor. Numai ochii mi-au zburdat și mi-au răsfrînt gîndurile... Uite-n lumina lor să înțelegi ce nu-ți pot spune buzele...

NICOARĂ (*pe o bancă lîngă ea, înseninat*): De-o săptămînă, abia acum răsare soarele, pentru mine!

TANA (*a închis ochii, fericită*): Nu te bucura singur de lumina lui!

NICOARĂ: Tana mea (*o sărută*) — numai a mea...

TANA (*mică în brațele lui — ca-n vis*): ...Cînd eram mică, o-ntrebam pe maica: „De ce-i frumoasă cuvioasa Ana și are buzele rumene?” Iar maica se-nchina: „Ca să-l preamărească pe Dumnezeu”. Cum să-l preamărească cuvioasa Ana pe Dumnezeu, dacă n-a știut ce-i dragostea?... (*Au tresărit.*)

SCENA VI

TANA, NICOARĂ, CUMPĂNĂ, IAGHELLO

CUMPĂNĂ (*intrînd prin fund, cu Iaghello*): ...ale tale darurile alese. Cusăturile, mai cu osebite, sunt de mîna Taniei mele și mă bucur că au plăcut unui oaspe așa de ales.

IAGHELLO: Se cuvine, atunci, să-i mulțumesc mai înții jupîniței Tana.

TANA: Să le stăpînești sănătos!

IAGHELLO (*se apropie de ea și Nicoară*): Ești tînăr, mult mai tînăr ca mine, Pane... și (*îngîmfat*) dacă eu aîm învățatură îndelungată în școlile cele mari ale Apusului...

CUMPĂNĂ (*în acest timp s-a dus în fund și a privit, s-a întors neliniștit*): Acolo, la Vlada, cine știe...

TANA (*l-a văzut pe bătrîn — e îngrijorată*): Taică...

NICOARĂ: Iar ai gînduri, Pane?

CUMPĂNĂ: Nu — nici un gînd. Ba da: Cătălin. Aici, la doi pași și nu mai vine...

NICOARĂ: Cătălin e voinic.

CUMPĂNĂ: Nu-i duc grija.

TANA : Brașcu-i credincios.

CUMPĂNĂ : Fie sănătos.

IAGHELLO (*suris străin*): Au s-aducă veste bună,
Pane !...

CUMPĂNĂ (*tresare, ascultă*): Ia ! S-aude tropot...

NICOARĂ (*ascultă în rînd cu ceilalți*): Nu s-aude...

CUMPĂNĂ : Ba da ! Urechea mea nu minte ! Sunt doi.
Auziți ! Au trecut peste pod. Brașcu și Cătălin
al meu. Îi cunosc după măsura pasului...

SCENA VII

TANA, NICOARĂ, CUMPĂNĂ, IAGHELLO, CĂTĂLIN, BRAȘCU

CĂTĂLIN (*a intrat grabnic, abia răsuflînd, alături de Brașcu*): Taică... (*La ceilalți tresărire, încordare, așteptare.*)

CUMPĂNĂ (*și-a prins timplele în palme*): Cătăline, glasul ăsta nu aduce... (*Scutură capul, încordare. Cătălin și Brașcu în fața lui.*) Uitați-vă la mine. Așa. Nu văd, nu... Mai aproape. Amîndoi. Vă ascult inimile și înțeleg ce veste... Spuneți fără ocol : ce s-a... prădat ?

CĂTĂLIN : Nimic.

CUMPĂNĂ : Ce... s-a înecat ?

BRAȘCU : Nimic.

CUMPĂNĂ : Ce... a ars ?

CĂTĂLIN (*netulburat*): Aproape tot.

CUMPĂNĂ (*a închis ochii*): Mmmm !

TANA (*plînge cu capul pe umărul lui Nicoară*): Doamne !...

IAGHELLO (*durere falsă, odată cu Tana*): Ooo ! (*Și cum toți ceilalți sunt încovoiați de vestea adusă, îi privește pe rînd, cu ochii mici, ascunzînd în colțul gurii un suris de izbîndă.*)

CUMPĂNĂ (*a ridicat fruntea din palme și se uită, cu ochii rătăciți la cei din juru-i ; pare că nu-i vede ; îl strînge gulerul vestmîntului*): Liniștea asta, pe voi și...

IAGHELLO (*se apropie de Cumpănă, cu dreapta pe inimă, plecat, umil; în șoaptă mai mult*): Ale mele sunt ale tale acum, că a ta e inima mea!

CUMPĂNĂ (*îl privește și pare că nu înțelege; întinde dreapta spre ceilalți*): Ia! S-auzim ce spune...

IAGHELLO (*fariseu*): Taină, Pane! Să rămieie taină...
(*Ceilalți s-au adunat în jurul lui Iaghello și a lui Cumpănă.*)

CUMPĂNĂ: S-auzim, cinstite crai, limpede, moldovenește.

IAGHELLO: Cîte hambare și rod pe cîți ani, în ele?

CĂTĂLIN: Șase, pe doi ani.

IAGHELLO (*cu vârful buzelor*): Puțin... Și cîte turme?

NICOARĂ (*intenție*): Tot... așa de puține...

IAGHELLO: În două săptămîni ridicăm alte hambare și adunăm alte turme.

CUMPĂNĂ (*îndoielnic*): Să fiu iertat, cinstite crai, dar... în două săptămîni...

IAGHELLO (*subliniind*): În mai puțin de două săptămîni. Acum scriu carte la ai mei... Acum sau mîine-n zori, dumnealui Pan Nicoară că e mai ușor la drum, pleacă spre Liow. Peste cinci zile se întoarce cu cinci pungi de galbeni!

CUMPĂNĂ (*bucurie, surprindere*): Craiule Iaghello!

IAGHELLO (*umil, cu ochii în pămînt*): Nici o mulțumire, Pane, ești prietenul meu, fratele meu! E creștinește așa și creștinește...

CUMPĂNĂ: Craiule Iaghello! Mîna ta frățească, ajutorul de acum... Mîine, cinstite oaspe! Răgaz pînă mîine, rogu-te, sub aurul vestmîntului tău crăiesc o inimă vrednică dar... nu credem să... Atîta limpezime de gînd, o frățietate...

IAGHELLO (*nu dă importanță cuvintelor*): De socotești că cinci pungi de galbeni nu-s de ajuns, scriu în carte...

CUMPĂNĂ: Nu acum, nu... Vestea de adineauri, bucuria de acum... Mîine, cinstite oaspe! Răgaz pînă mîine, rogu-te, să-mi adun gîndurile, să văd mai limpede ca acum și să-mi spuie Cătălin ce-a mai rămas la Vlada, să tocmim.

IAGHELLO : Voia ta, Pane. Urc în conac să scriu car-te. Acum, sau mâine-n zori, dumnealui Pan Ni-coară s-o ia... *(Se înclină iar și pleacă, urcă scările și intră în conac.)*

SCENA VIII

TANA, NICOARĂ, CĂTĂLIN, CUMPĂNĂ, BRAȘCU

Toți au privit în urma lui Iaghello, făcuți, nemișcați, cu evlavie aproape.

CUMPĂNĂ *(se uită în ochii lui Cătălin, întrebător).*

CĂTĂLIN : Nu-i os din osul lehilor de la Suceava.

CUMPĂNĂ *(aceeași privire întrebătoare la Brașcu).*

BARȘCU : Dec ! Măria-ta !... Leac să-l pui la vătămă-tură și s-o lecuiască... Dar iar să nu uit spusa a-dormitului vornic Cumpănă, părintele măriei-tale :
...„de mița blindă, Brașcule, și de apa care-i vezi fundul !...“

CUMPĂNĂ *(s-a întunecat și mută privirea smucit la Nicoară).*

NICOARĂ *(chinuit)* : Îndoiala ! Îmi mușcă inima, îndo-iala...

CUMPĂNĂ *(se încruntă, suride dojenitor)* : Co-pi-lan-dru-le... E vină mare, Pane, îndoiala de acum. Îmi rămîi birnic o ispravă care s-o răscumpere...

NICOARĂ : Acum, noaptea asta !

CUMPĂNĂ : Nu, mâine pleci la Liow, sau... cine știe, nici mâine, poate nici... *(li adună în jurul lui.)* Să cumpănim, să ne totmim, să ne sfătuim. *(În șoap-tă aproape, privind-i pe rînd.)* Ce-ar fi să zică boierii ? „Dumnealui Pan Cumpănă avu un oaspe iar oaspele îi răscumpără găzduirea cu cinci pungi de galbeni.“ Și acolo la Suceava vo-ie-vo-du-lui Ilie : ...„Ieri boierul Cumpănă strigat-a împotriva închinării cătră lehi, iar acum primește aurul și...“

CĂTĂLIN : Așa-i !

CUMPĂNĂ : Aşa-i, vezi bine, feciorule ! Că... oaspele-i mai presus de lehii de la Suceava, nu-i şovăire de gând...

NICOARĂ : Atunci ?

CUMPĂNĂ (*cîteva clipe de îngîndurare, cu fruntea în palme ; apoi smucit*) : Calul meu şi al dumnealui Pan Nicoară ! (*Mişcare, Braşcu iese grabnic.*)

SCENA IX

TANA, NICOARĂ, CĂTĂLIN, CUMPĂNĂ

CUMPĂNĂ (*către Cătălin*) : Tu eşti vrednic de odihnă, feciorule ! (*Către Nicoară.*) Noi, degrabă, la Vlada : să văd, să tocmesc ce-a rămas ! Miine-n zori suntem aici, şi... nu mai pleci la Liow ! (*Mulţumire pe chipurile tuturor. Îşi arată mîinile.*) Două ! Cătălin două, patru ! Nicoară două, şase ! Braşcu două, opt ! Păi cu opt mîini, fecioraşi, tragem brazdă pînă-n inima pămîntului de adîncă, de la Suceava la Chilia de lungă !... Aşa ! Maica Domnului să ne ajute ! La drum, Nicoară ! (*Către Cătălin.*) Tu, feciorule, la porţi ! (*Cătălin iese grabnic.*) Tana sus, sub oblăduţrea sfintei cruci... (*Iese după Cătălin, cu acelaşi pas grabnic.*)

SCENA X

NICOARĂ, TANA, IAGHELLO

NICOARĂ : Am să te port în inimă şi gând...

TANA : Ia-mă cu tine...

NICOARĂ : E drumul lung.

TANA : Ia-mă cu tine !

NICOARĂ : Să te duc pe umăr ca pe un flutur ? Mi-e teamă să nu bată vîntul să te smulgă, să te fure, să te piardă...

TANA (*plînge cu capul pe umărul lui*) : Ia-mă cu tine...

IAGHELLO (a ieșit din conac pe ultimele replici, i-a văzut și-a tresărit, s-a încrutat, a suris. Rîde și se ascunde grabnic în umbră.)

TANA (a tresărit): Ai auzit?

NICOARĂ: Mi s-a părut c-a ris...

TANA: ...a ris cineva!

NICOARĂ (a privit în jur): Nu-i nimeni...

TANA (mică lîngă el, înfiorată): ...nimeni.

NICOARĂ: Nu se vede...

TANA: Nu se aude nimeni... (Tremurînd, cu lacrimă în cuvînt.) Să vii grabnic, cît mai grabnic!... Să-n-figi pintenii-n fugar, adînc — să zboare priveliștile-n jurul tău, ca o vijelie și tot mai adînc să-n-figi pintenii, tot mai năprasnic să gonești!

NICOARĂ: Rămii sănătoasă! (Îmbrățișare, s-a desprins de lîngă ea grabnic; a ajuns în fund.)

TANA (întinde mîinile după el): Nicoară! (E lîngă el, în fund. Nicoară o îmbrățișează iar și se năpus-tește afară. Tana se uită după el îndelung cu brațele grele în lungul trupului.)

SCENA XI

IAGHELLO, TANA

IAGHELLO (a coborît scările, nevăzut și a urmărit, din umbră, scena dintre Tana și Nicoară, surizînd; cu ieșirea lui Nicoară, aspiră adînc, ușurat): Noaptea asta sunt mai puternic ca oricînd!... (E după copac și urmărește mișcările Tanei.)

TANA (a dus mina la ochi, să ștergă o lacrimă: Se îndreaptă cu pași rari, tristă, spre scările conacului. A urcat prima treaptă.)

IAGHELLO (a răsărit lîngă ea: ...așa de curînd, jupîniță?

TANA (s-a speriat): ...ca o arătare!

IAGHELLO: Și astă-seară, ca întotdeauna, aștept sub umbrar.

TANA: Taica e dus la drum și se cade să-mi petrec noaptea, rugîndu-mă Preacuratei...

IAGHELLO (*a tresărit și o privește neliniștit, ascuns*):
Ca de obicei, vei trece spre izvor, jupiniță, și-am
să fiu sprijinul și măsura pasului tău, prin roua
ierbii.

TANA: E urciorul gol iar izvorul aproape. Mama Sanda
va fi sprijinul și măsura pasului meu.

IAGHELLO: Sanda e slugă bătrână iar pasul ei, prin
roua ierbii, plînge risipa anilor. S-o lăsăm să se
odihnească. Brațul meu e sprijin puternic iar pa-
sul meu, în roua ierbii, va cînta izbînda de miine...

TANA: La voia mamei Sanda, drumul meu de acum,
spre izvor.

IAGHELLO (*se înclină adînc*): Ești bună și frumoasă
ca o principesă Iaghellonă!

SCENA XII

TANA, IAGHELLO, CĂTĂLIN, BRAȘCU

CĂTĂLIN (*a intrat cu penultima replică, alături de
Brașcu, s-au apropiat de conac, cu ultimul cuvînt
al craiului Iaghello*): ...iar taica, mai apoi, ia dru-
mul... (*Îl vede pe Leah și ocolește cuvîntul.*)

IAGHELLO: Ți-s pleoapele grele de neodihnă, Pane!

CĂTĂLIN: Adevăr.

IAGHELLO (*mulțumire ascunsă, gest larg, romantic*):
Dormi în bună pace! Noaptea asta înmiresmată
și limpede, craiul Iaghello e pavază cuibului în
care se ascund atîtea comori de vrednicie și fru-
musețe...

CĂTĂLIN: Gînduri și popasuri odihnitoare... (*Urcă a-
lături de Tana și intră în conac.*)

SCENA XIII

IAGHELLO, BRAȘCU

BRAȘCU (*după ce s-a înclinat în urma celor plecați,
spre Iaghello*): Sărutăm dreapta, măria-ta. (*Por-
nește spre ieșire.*)

- IAGHELLO (*i-a răspuns cu un gest schițat ușor, după câteva clipe*): Brașcule!
- BRAȘCU (*s-a oprit și se apropie*): Poruncă...
- IAGHELLO (*fără să-l privească îi întinde un ban de aur, mărinimos*): Porți grija calului meu.
- BRAȘCU (*nu s-a uitat la ban*): O port.
- IAGHELLO (*îi întinde doi bani de aur*): Ești sărac...
- BRAȘCU: Voia cerului, măria-ta!
- IAGHELLO (*a rămas cu mâna întinsă*): Darul meu crăiesc.
- BRAȘCU (*n-a întins mâna spre bani*): Nu.
- IAGHELLO (*aspru*): Ia-i...
- BRAȘCU (*îndărătnic*): Nu.
- IAGHELLO (*îl măsoară surprins, ca să-l încerce*): Aruncă-i.
- BRAȘCU (*ia banii din mina lui Iaghello și-i aruncă*).
- IAGHELLO (*uimit, printre dinți*): Mol-do-van!
- BRAȘCU: Moldovan, măria-ta!
- IAGHELLO: Ai doborât, cu pumnul, urși de pe culmile Ceahlăului?
- BRAȘCU (*privește în pământ, simplu*): Asta-i treabă ușoră, măria-ta.
- IAGHELLO: Noaptea asta urc și eu spre culmile Ceahlăului să.. (*îl privește pieziș*) dobor un urs.
- BRAȘCU (*face ochii mari*): Cu pumnul?
- IAGHELLO: Da.
- BRAȘCU (*clatină capul fără gând de șagă*): Asta nu-i treabă ușoară, măria-ta...
- IAGHELLO: Pumn crăiesc, Brașcule.
- BRAȘCU: Dihania n-alege. L-ai miruit zdravăn? Aleluia! Zice bogdaproste și rămîne cu ochii albi, în crucea cerului... De nu... E prăpăd, măria-ta. Hei, dac-ar ști el, ursu — sărăcan de maica lui — că măria-ta ești oș domnesc, bine-ar fi! Da' nu știe... și amarnic mai înfige gheara!
- IAGHELLO: Miine-n zori îl găsiți, plocon, sub umbrar! Atît! Șaua pe cal, grabnic! Nu știi cînd plec. Mai curînd sau... (*Brașcu vrea să răspundă, Iaghello tresare și-i acoperă gura cu palma, rămîne cu ochii la intrarea conacului.*)

SCENA XIV

IAGHELLO, BRAȘCU, TANA, SANDA

SANDA (*a ieșit din conac cu Tana și coboară scările cu ea. Amîndouă au ulcioare de pămînt în mînă*): ...că rumânului, domniță, pe-o frunză de-i scris să moară, îl face sfîntulețul mic ca un melc sau ca un vierme și acolo-l duce să moară, cum i-a fost scris în frunte... Așa, domniță! Că știu eu unu — răzăș de neam, la Curpeniș... (*Trec amîndouă prin fața lui Iaghello și Brașcu, ei amîndoi se-nclină.*)

TANA : Spune, mătușă, spune...

SANDA : ...că lui i-a fost scris, domniță, de saghie să moară! Și cu saghie n-a umblat. La hartă nu s-a fost dus, că era beteag iar la el în casă saghie n-a fost. Da' saghia l-a ucis, c-așa i-a fost scris : de saghie să moară — 'ărăcan de maica lui... (*Au ieșit pe cărarea ce duce la izvor.*)

SCENA XV

IAGHELLO, BRAȘCU

IAGHELLO (*s-a uitat după Tana; întoarce capul, smucit, spre Brașcu*): Calul!

BRAȘCU (*surprindere*): Acum, spre cîlmile Ceahlăului?! E întuneric și... întotdeauna, după urși, în zori, pe lumină...

IAGHELLO (*poruncitor*): Calul!

Cortina

ACTUL II

În conac în zorii aceleași nopți.

Afară fulgere, e furtună.

O încăpere în conac.

Pe masă, sfeșnic cu lumînări aprinse. Un ceaslov mare și unul mic, amândouă deschise. Pana și negreala de scris. Scaun cu spătar de lemn.

SCENA I

CĂTĂLIN, apoi BRAȘCU

CĂTĂLIN (*la ridicarea cortinei e așezat la masă și transcrie din ceaslovul mare în cel mic*): ...că pre om și pre făptura lui, Domnul Dumnezeu — le-au fost făcut din pământ. Așșderi pământului să înfloare în primăvară, să rodească în vară și toamnă, să albească-n iarnă și în pământ să se-ntoarne, în vremea și cu rostul lui vremelnicesc...“ (*A-ude pași și tresare. Intră Brașcu.*) Ce veste, fine Brașcule ?

BRAȘCU : N-am dat geană-n geană.

CĂTĂLIN : Se vede că fu grije temeinică.

BRAȘCU : Leahul are gânduri ascunse. Aseară, după plecarea dumnealui Pan Cumpănă, a dat poruncă să-i punem șaua pe cal. Zi-su-mi-a : „Plec spre culmile Ceahlăului, să prăvăl un urs“.

CĂTĂLIN (*ride*): E viteaz oaspele ! Se vede că urșii din țara lui sunt mai plăpînzi ca iepurii de casă...

BRAȘCU : Nu-i șagă, măria-ta ! După vînat primejdios nu pleacă nimeni singur și pe drum de noapte. Spusa lui e minciună. Mă frămîntai, întrebaî pe cei mai bătrîni la minte, mă dumerii. Leahul vrea s-apuce drumul Vladei...

CĂTĂLIN : ...să vadă pîrjolul...

BRAȘCU : ...sau să puie la cale un omor !

CĂTĂLIN (*surprindere*) : Brașcule.

BRAȘCU : Leahul se uită cu ochi dușmani la dumnea-lui Pan Nicoară și n-ar fi bănuială fără temei...

CĂTĂLIN (*nedumerire*) : Ce vorbă ?

BRAȘCU : Nu știi. Îndemnul inimii e mai presus de-nțelepciune. Ascultai îndemnul inimii. Trimis-am patru slugi, în calea dumnealui Pan Cumpănă, să-i fie pavază ascunsă. Mai apoi, cu... voia mea : slugile de la porți, n-au deschis nimănui, să intre sau să iasă.

CĂTĂLIN : Șagă, Brașcule ?

BRAȘCU : Adevăr, măria-ta.

CĂTĂLIN : Oaspele a-ncercat să plece ?

BRAȘCU : În multe rînduri și tot mai mînios : la porțile mari, la porțile mici. S-a frămîntat, a poruncit, ne-a zvîrlit bani de aur. Slugile nu s-au clintit. Aveau poruncă-n inimă și ghioage de corn în mîini.

CĂTĂLIN (*îngîndurat*) : Brașcule, șotia e prea din cale-afară ca să rid și ești prea bătrîn ca să te cîert... Oaspele e slobod, după datină, iar datina e presus de bănuială fără temei. Taica va să se mînie c-ai călcat rînduiala găzduirii.

BRAȘCU : Facă Maica Domnului să-mi fie bănuiala mincinoasă și să n-avem miine-n zori, cu nimic să ne plîngem. Încolo... capul ăsta bătrîn, măria-ta, a-ndurat multe vijelii. Una știi, nu se frămînta nimeni o noapte-ntreagă, ca un guzgan în cursă, că nu e lăsat să plece să-nfrunte primejdie de moarte pe culmile Ceahlăului...

CĂTĂLIN : Cuminte-ar fi fost să-mi dai de veste, de atunci.

BRAȘCU : N-am avut răgaz să mă mișc de lângă porți. Așteptam să se plîngă oaspele, să ceară sprijinul măriei-tale. Și nu s-a plîns...

CĂTĂLIN (*intrigat*) : Adevăr.

BRAȘCU : Cînd n-ai nimic s-ascunzi, ridici fruntea și ceri sprijinul stăpînilor de gazdă — nu rămii în mijlocul slugilor și nu-ncerci să le cumperi inima cu bani de aur.

CĂTĂLIN (*s-a chibzuit*) : Rămîne taină pentru taica, iar de mine : amîndoi, cu pași de umbră, pe urmele craiului Iaghello. Pînă atunci, cu poruncă de la mine : nu intră și nu iese nimeni.

(*Brașcu s-a inclinat și dă să plece. În pragul scăriilor se întîlnește cu Nicoară și Cumpănă.*)

SCENA II

CUMPĂNĂ (*a intrat, urmat de Nicioară, amîndoi plini de praf. Bătrînul a rămas cu piciorul pe ultima treaptă, tresare și se uită la Cătălin, cercetător*) : N-ai dat geană-n geană, toată noaptea.

CĂTĂLIN : Slova cuviosului Luca e mai înviorătoare ca odihna...

CUMPĂNĂ : Nici tu, Brașcule ?

BRAȘCU : Nici eu, măria-ta.

CUMPĂNĂ : Ești vrednic de odihnă.

BRAȘCU : Sărutăm dreapta. (*Iese.*)

SCENA III

CĂTĂLIN, CUMPĂNĂ, NICOARĂ

NICOARĂ (*a ascultat în fund*) : Furtuna.

CUMPĂNĂ : Fugarul mi-e bătrîn. Spusei lui Nicoară, la Vlada : „Fulgere, pornește furtuna de la Suceava ! Să dăm zor, să nu ne-ajungă...” Și ne-a ajuns !

NICOARĂ : Fugaru-i destul de vrednic, Pane.

CUMPĂNĂ (*ingîndurare, presimțire*): ...S-a pornit furtuna dinspre Suceava și ne-a ajuns! Nu știu! Vorba asta cu tilcul ei, acum...

NICOARĂ : Ce tilc ?

CĂTĂLIN : Taică !

CUMPĂNĂ (*smuls din gînduri, suris vag*): Mi-aduseși aminte de Iaghello. Cu gîndul la el, pe drum, mă văzui cu cinci ani în urmă în fața voievodului Ilie. Strigasem împotriva lehilor, acolo-n cuibul lor de la Suceava... Iar boierii plecaseră capetele, înmărmuriți. Voievodul tresări. Duse mîna la junghi și coborî din scaun. Se opri în față-mi și vru să strige o sudalmă. Ridicai fruntea. Pe sfînta cruce că l-aș fi despîcat cu muchia pîlmii, din creștet sub pîntec. Îi tremură barba. „Mărturia“, îmi strigă. „Inima asta a mea, măria-ta!“ „N-o văd!“ „Inimă moldovană!“ „N-o aud!“ și-mi arată boierii din juru-i : „...e aici, lîngă mine, inima moldovană ! Care din dumneavoastră, cinstiți sftetnici“... și gura boierească nu s-a fost deschis a jelanie. M-am cutremurat de scîrbă, văzîndu-i, și am plîns ! Cinci ani de-atunci. Zvîrleam arcu cu cinci pași mai departe... (*Văzînd feciorii îngrijați, suride blînd.*) Nici frămîntare de gînd și nici îngrijorare, boieri dumneavoastră ! Așa, o aripă neagră. A fluturat, s-a dus... (*Iși poartă palmele pe față, apăsate, de la frunte spre bărbie ca și cum ar vrea să adune oboseala de pe figură.*) Hei, și-acum că venim în bună pace și teferi de la drum, să ne răcorim sufletul cu un strop singeriu de cotnar și... (*Nicoară s-a sculat să plece după vin.*) Nu ! Cătălin, c-a mas acasă și s-a bucurat de odihnă.

NICOARĂ : Spusa oaspelui, Pane : sunt mai ușor la drum.

CUMPĂNĂ : Bine, voinice, voia la dumneata. (*Nicoară iese.*)

SCENA IV

CĂTĂLIN, CUMPĂNĂ

CĂTĂLIN : Ce veste, taică ?

CUMPĂNĂ : La Vlada ? Mină dușmană. Am mărturii : Iacov Vulpe, răzășul și tot satul. Cinci sute de lehi, căzuți peste avutul meu ca un nor de lăcuste.

CĂTĂLIN : Ieri, pe drumul Vladei, Brașcu spuse vorbă cu rost : în ziua când făcu Iaghello popas la noi, Vlada era cotropită de oștile lehe.

CUMPĂNĂ : Bănuială prostească. Tu singur spus-ai, feciorule : Iaghello nu-i os din osul lehilor de la Suceava. De-ar fi fost cu știrea lui pîrjolul, nu s-ar fi plecat pînă la durerea inimilor noastre, cu cinci pungi de galbeni. (*Pași spre fund.*) Bănuială fără temeii : la Brașcu și Nicoară. (*Se întoarce, brusc, cu dreapta ridicată.*) Ilie ! Voievodul Ilie ! Asta e pomană lui. Oștile lehe au pîrjolit cu poruncă de la Suceava. Sluga veneticilor își cunoaște dușmanii și lovește în ascuns, cu mîna altora. Da, da, feciorule ! Pîrjolul de la Vlada e începutul osîndeii mele, feciorule...

SCENA V

CĂTĂLIN, CUMPĂNĂ, NICOARĂ

NICOARĂ (*a intrat cu un ulcior de vin și oale de pămînt, le pune pe masă*) : Brașcu e dus la izvor să aducă apă limpede să ne mai înviorăm.

CUMPĂNĂ : Așa. Cuminte ai făcut. (*Către Cătălin.*) Pe aici, ce veste, feciorule ?

CĂTĂLIN : Pe aici, taică, toate cu rostul lor. Eu singur m-am clintit. Cine știe ? O nălucă de vis... Mă trîntisem în așternut. Dormii, nu dormii — nu știu... Atît c-am sărit ars. Auzisem un țipăt. În vis sau aievea — iar nu știu... Mă dezmeticii și ieșii afară, ascultai. Nimeni, liniște. Da' n-a mai fost chip de odihnă..

NICOARĂ (*a uitat să toarne*): Și... nu s-a mai auzit?

CĂTĂLIN: Nu.

NICOARĂ: Ai căutat în conac?

CĂTĂLIN: Căutat.

NICOARĂ: În ogradă?

CUMPĂNĂ: Vis, a fost vis, feciorule. Să-l lăsăm în seama babei Sanda, mîine, să-i dezlege taina. Noi... (*ia oala cu vin*) cu ce-i al nostru. (*Inchină*). Acum și pururea, pe gîndul meu și-al voievodului Ștefan.

NICOARĂ și CĂTĂLIN: Sărutăm dreapta. (*Au băut.*)

CUMPĂNĂ (*iși aduce amînte și ascultă*): Brașcu nu s-aude. Ori mirosi, sub pămînt, vizuină de dihonie și stă la pîndă, să ne-o aducă plocon — ori s-apucă, hitrul, să sape izvorul pe de lături și să ni-l aducă întreg.

CĂTĂLIN: Să nu uităm ulciorul mamei Sanda. Că de obicei e plin, lîngă scări.

CUMPĂNĂ: Drept. Mi-i degrabă să pornesc la drum și cumînte ar fi să...

CĂTĂLIN: ...să-l aduc...

CUMPĂNĂ: Așa... (*Cătălin iese.*)

SCENA VI

CUMPĂNĂ, NICOARĂ

CUMPĂNĂ (*l-a petrecut pe Cătălin pînă la ușe; se întoarce la Nicoară, care pare chinuit de gînduri*): Ce frămîntări de gînd, Nicoară?

NICOARĂ: Nu știu. De cîte ori închid ochii, văd o aripă albă plîză de sînge. Mi-e gîndul la Iaghello. El o fi auzit strigătul din visul lui Cătălin?

SCENA VII

CUMPĂNĂ, CĂTĂLIN, NICOARĂ

CĂTĂLIN (*intră*): Se vede că tot cu apa Brașcului ni-i scris să ne înviorăm. Ulciorul nu-i la locul lui iar mama Sanda nu-i în cămara ei.

CUMPĂNĂ (o clipă de surprindere la el și Nicoară):
Cine știe, o slugă beteagă și s-a dus să-i fiarbă
leacuri...

NICOARĂ (neliniște): ...că nu mai vine Brașcu!

CUMPĂNĂ (tresare): Ia!

NICOARĂ: El! (Pași grabnici spre scări, să-l întâmpine.)

SCENA VIII

CUMPĂNĂ, NICOARĂ, CĂTALIN, BRAȘCU

BRAȘCU (intră grabnic, sugrumat de fugă și spaimă): Măria-ta, baba Sanda... spintecată de junghi... (Ceilalți, tresărare.)

CUMPĂNĂ: Unde?

NICOARĂ: Cum?

BRAȘCU: Porunca dumitale, Pane: s-aduc apă de la izvor... Și-acolo în iarbă...

CUMPĂNĂ (se cutremură): ...arăcan de maica ei! Cine să fi făcut pomana?... (Își frământă fruntea; apoi smucit.) La izvor, să vedem! (Pornește, grabnic spre ieșire, urmat de ceilalți și pare că nu are putere să dezlipească buzele.)

NICOARĂ (cutremurat): Tana! Unde-i Tana?

CUMPĂNĂ (îl prinde de mână, smucit): Să nu ne pierdem cu firea, Nicoară! Tana! Să vie Tana aici, Cătăline. (Cătălin iese grabnic.)

SCENA IX

CUMPĂNĂ, NICOARĂ, BRAȘCU, CĂTALIN

NICOARĂ (chinuit): Bănuiala mea de pe drum, Pane, presimțirea...

CUMPĂNĂ: Liniște, Nicoară, bună pace! Încă păstrează gândul că-i fără rost. Tana știe, are să ne spună, să ne lămurească...

BRAȘCU: S-adun slugile, măria-ta?...

CĂTĂLIN : Adună-le !

BRĂSCU : S-o aducem pe moartă sub umbrar ?

CUMPĂNĂ : Nu. Rămîne acolo, să mergem, să vedem, merge și Tana cu noi, să... (*Duce pumnul la frunte cu încordare — lovește cu el în gol.*) A ! ce întu-necime ! (*Iși prinde tîmplele în palme.*) Tana, de-ar fi știut, îi da de veste lui Cătălin, c-a fost aici...

BRĂSCU (*pare că înțelege toată grozăvia*) : Știe, măria-ta.

NICOARĂ : Pane !

CUMPĂNĂ (*i s-au lipit buzele*) : Cine... știe ?

BRĂSCU : Jupînița Tana. A trecut cu mama Sanda spre izvor.

SCENA X

CUMPĂNĂ, NICOARĂ, BRĂSCU, CĂTĂLIN

CĂTĂLIN (*a intrat în fugă*) : Nu-i în conac, taică...

NICOARĂ (*duce palmele la ochi, ca și cum l-ar fi plesnit ceva și se dă înapoi cu un pas, se clatină*).

CUMPĂNĂ (*se uită la Brașcu, vorbindu-i lui Cătălin*) : Cine nu-i... de cine...

CĂTĂLIN : Tana, taică, nu-i în conac...

NICOARĂ (*a rămas nemișcat, cu ochii în gol și luînd degetele spre frunte, spre bărbie ; tresare, fulgerat de un gînd, și se năpustește afară*).

SCENA XI

CUMPĂNĂ, CĂTĂLIN, BRĂSCU

CUMPĂNĂ (*rămăsese înmărmurit ; cu gestul frînt, se reculege și scutură capul, îndărătnic. Jocul se face paralel cu frămîntarea și ieșirea lui Nicoară*) : Nu ! Asta nu ! N-ai căutat bine !...

CĂTĂLIN : Căutat pretutindeni.

CUMPĂNĂ : Sus în...

CĂTĂLIN : Nu-i sus.

CUMPĂNĂ : Jos în...

CĂTĂLIN : Nu-i jos...

CUMPĂNĂ (*abia întorcînd capul, se uită spre Braşcu — apoi spre Cătălin ; i s-au risipit gîndurile, cu glas strein*) : Ce vă uitaţi aşa la mine ? Şi Nicoară... (*Îl caută întorcînd capul şi nu-l vede.*) Unde-i Nicoară ? (*Aspru, nestăpînit.*) Fine Braşcule, eşti ruda mea şi...

BRAŞCU (*printre lacrimi*) : Slugă ! Sluga măriei-tale !...

CUMPĂNĂ : Oameni la drum n-am omorit, imbucătura de la gura altuia n-am luat-o... (*Ar vrea să rîdă şi geme.*) Slabi, sunteţi slabi... (*Încordare, şi-l năpădesc lăcrămile, strigat.*) Fine Braşcule, fruntea sus, măi ! Tana o fi la ţesătoare sau în foişor ca să nu mai audă şuietul vîntului, iar noi ne rătăcim ca proştii şi orbecăm ca orbii. (*Nu-şi mai poate stăpîni lăcrămile.*) Nu plînge, fine, că rîd de lacrima ta cu hohot nebun !...

SCENA XII

CUMPĂNĂ, CĂTĂLIN, BRAŞCU, NICOARĂ

NICOARĂ (*a intrat, şovăielnic pe ultimele cuvinte ale lui Cumpănă, se sprijină de zid ca să nu cadă*) : Iaghello ! Nici Iaghello nu-i în cămara lui.

CĂTĂLIN (*grabnic lângă el şi-l sprijină*).

CUMPĂNĂ (*înmărmurit*) : Iaghello ! (*I s-au lipit buzele.*) Nici Iaghello nu-i în cămara lui !... (*Se reazimă de masă şi geme cu pleoapele strînse.*) Mmm ! Mila şi ajutorul tău, Doamne, mila şi ajutorul...

CĂTĂLIN : Rămîne porunca de aseară, fine Braşcule ! Nu intră şi nu iese nimeni ! Slugile cu făclii aprinse, în ogradă, sub umbrar... (*Braşcu iese grabnic.*)

SCENA XIII

CUMPĂNĂ, CĂTĂLIN, NICOARA

NICOARĂ (*încordare cu pumnii strînși spre frunțe ca și cum ar trage o greutate spre el*): Ia-ghe-llo! (*Durere strigată.*) Am văzut și orb am fost pentru voi! Am bănuț și nebun am fost... Adevărul! Ne plesnește adevărul peste ochi cu bici de foc!...

CUMPĂNĂ (*se scutură ca și cum ar arunca o povară pe umeri*): În ogradă, să căutăm.

(*Pornesc toți trei, cu pas grăbit, spre fund, s-au oprit lângă trepte, înmărmuriți; Iaghello e în fața lor.*)

SCENA XIV

CUMPĂNĂ, CĂTĂLIN, NICOARĂ, IAGHELLO

Iaghello a intrat, cu pași de umbră, cu primele cuvinte din ultima replică a lui Nicoară și-i privește pe sub sprâncene, cu piciorul pe prima treaptă. Dînd cu ochii de el, Cătălin, Cumpănă și Nicoară au scos jungherele.

NICOARĂ : Tana !

CUMPĂNĂ : Unde-i Tana ?

IAGHELLO (*a dus mîinile la piept, liniștit, în aparență, și arcuieste sprincenele batjocoritor*): ...Trei junghiuri pentru o inimă fără zală ! Știam că moldovenii sunt cavaleri. Se vede că numai atunci cînd nu pun la cale un omor...

CUMPĂNĂ : Minciună !

NICOARĂ : Batjocură !

CĂTĂLIN : Muști țărina de cutezi !

IAGHELLO (*martir*): Am venit la conacul tău ca oaspe, Pane. Un crai regesc care se rupe din mijlocul petrecerilor de la Suceava și vine...

NICOARĂ : ...ca unealtă !

CĂTĂLIN : Cu poruncă să ucidă.

IAGHELLO (*dominant*): Minciună! Ai să plătești scump batjocura de acum!

CĂTĂLIN: Nu tremur!

IAGHELLO: Ce vină mi se aduce? Mărturia c-am ucis!

CĂTĂLIN: Ai rămas în ogradă.

NICOARĂ: Baba Sanda...

IAGHELLO (*ris înginat*): ...Un coborîtor al Ringalei Iaghellona, care trece granița moldovană, să ucidă o slugă, în ograda dum-nea-lui Pan Cumpănă... (*Suspinat.*) Mi-ai spus că boierii moldovani iubesc adevărul, Pane... Să fim cinstiți cel puțin acum, cînd vă citesc în inimă și-n gânduri! Am crezut în datina găzduirii moldovane. Vina mea... (*Iși desfăce vestmintul la piept.*) Lovește, Pane, sau îndeamnă feciorii!

CUMPĂNĂ (*stins*): Craiule Iaghello, e un Dumnezeu care ne vede și înțelege!

IAGHELLO: Ce Dumnezeu sau ce duh necurat m-ar face mincinos, cînd ar vedea un singur Iaghellon, fără platoșe, în fața unor moldovani cu ochii aprinși și mina încleștată pe junghi? (*Ceialți se privesc șovăind, bănuiala începe să li se clatine.*) Eram copilandru, Pane, și mă jucam pe treptele scaunului domnesc, la picioarele Ringalei Iaghellona. În fața ei, vornicul Cumpănă, tatăl dumitale, Pane, bunicul vostru, boieri. Vornicul a vrut să sărute dreapta mării-sale și i-a căzut un ban de aur, i l-am dat iar bătrînul m-a ridicat în brațe și m-a sărutat: „Să crești mare și frumos”. (*Induioșare falsă.*) Unde-i vornicul Cumpănă, să mă vadă acum, în conacul feciorului... (*Cumpănă întoarce capul spre Nicoară, spre Cătălin, junghiul în teacă, Cătălin de asemeni; Nicoară a rămas cu arma în mînă, bănuitor.*)

CUMPĂNĂ: Cinstite crai, ni-i sfîntă datina găzduirii, atîta vreme cît oaspele n-o calcă în picioare.

IAGHELLO: Cu ce-am călcat-o în picioare?

CĂTĂLIN: Ai vrut să fugi, ai dat poruncă slugilor să deschidă porțile, ai încercat să-i cumperi cu bani de aur.

NICOARĂ: Unde-i Tana?

IAGHELLO (*la rîndu-i strigat, ca să acopere întrebarea lui Nicoară*): Din a cui poruncă mi s-au închis porțile? De cînd un oaspe crăiesc e la vrerea slugilor?

CUMPĂNĂ: Nu înțeleg ce vorbă...

IAGHELLO: M-ai cîstit cu daruri, Pane Cumpănă, și-am vrut la rîndu-mi să cumpăr darul cu o căprioară de pe culmile Ceahlăului. Mi s-au încuiat porțile, mi s-a furat calul.

CUMPĂNĂ (*nedumerit*): Cătăline... (*Supărat.*) Cine s-a încumetat, din a cui poruncă?

CĂTĂLIN: Porunca mea.

IAGHELLO: Cu ce rost porunca?

CĂTĂLIN (*tace*).

CUMPĂNĂ: Cu ce rost porunca, feciorule?

CĂTĂLIN: Taică...

NICOARĂ (*l-a cercetat de mult pe Iaghel*): Junghiul! Unde-i junghiul, craiule Iaghel?

IAGHELLO (*tresare alb și duce instinctiv mîna la junghi, s-a întunecat, se înseninează ușor și suride*): Am auzit că sunt căutat și bănuir, am aruncat junghiul ca pe-o unealtă de prisos: dovadă că tot mai cred în datina găzduirii moldovane. Un om cu vină nu se lipsește de-o slugă atît de credincioasă.

CUMPĂNĂ: Așîșderi morții, craiule Iaghel, nenorocirea își trimite vestitori. Uneori ne întunecă mințile și dăm porunci fără rost, alteori, ca adineauri... De n-am mai fost și nu suntem stăpîni pe gînduri, e din pricină că una din slugi fu găsită spintecată de junghi...

IAGHELLO (*oroare*): Ooo.

CUMPĂNĂ: ...iar jupînița Tana... (*luptă cu lacrămile*) n-o găsim în conac pe jupînița Tana, oaspe drag și...

IAGHELLO (*grabnic lingă el, îndurerat*): Pane Cumpănă! Asta nu, Pane Cumpănă! M-ar durea inima să aflu... (*Hotărit.*) Nu mai plec! Am auzit de pîrjolul de la Vlada și am bănuir vina oștilor polone. Acum în zori, vreau să plec să caut vinovații, să scriu carte la Suceava pentru pedepsirea lor. Nu mai plec. Să căutăm prin conac, prin... (*Repede.*) Să căutăm prin conac, mai cu osebite...

NICOARĂ (*chinuit*): Slugile! De s-ar aduna odată slugile...

CUMPĂNĂ: Cinstite crai, nu suntem îndreptățiți să te facem părtaș durerii noastre de acum. Mai cu ose-bire că îndurerarea se dovedește netemeinică, fu o singură șovăială de gând și-ai venit s-o spulberi. Ia drumul Vladei, după îndemnul inimii, și dă-ne înc-o dată dovada că nu ești os din osul lehilor de la Suceava.

IAGHELLO: Până la voia mea, poruncă dumnealui Pan Cătălin ca să deschidă porțile.

CUMPĂNĂ: Adevăr.

CĂTĂLIN (*iese grabnic*).

(*În fund, lumină roșie, jucăușe, semn că afară au început să se adune slugile cu făclii aprinse.*)

SCENA XV

CUMPĂNĂ, IAGHELLO, NICOARĂ

IAGHELLO (*a tresărit, văzînd luminile din fund, repede spre ieșire, s-a oprit cu piciorul pe prima treaptă*): Pe miine să ne bucurăm împreună de risul feciorelnic al jupîniței Tana, Pane Cumpănă! Iar ochilor tăi dușmani, Pan Nicoară, limpezimea izvorului de munte și... fă-gă-du-ia-la că prilejul să mă lauzi îl vei avea mai înainte de răsăritul soarelui.

SCENA XVI

CUMPĂNĂ, NICOARĂ

NICOARĂ (*pași repezi spre trepte, se uită după Iaghelro și i se înclăstează pumnul*).

CUMPĂNĂ (*l-a privit îndelung, întii e surprins, apoi îngîndurare*): Ori eu mi-am pierdut mințile și nu mai văd limpede — ori voi, feciori...

NICOARĂ: Bănuială! Țipă bănuiala-n mine.

SCENA XVII

CUMPĂNĂ, NICOARĂ, CĂTĂLIN

CUMPĂNĂ (*intră, coborînd scările*): Oaspele a plecat. Vă adastă slugile cu făclii aprinse. Brașcu-i pe cărarea izvorului! La țesătoare Tana nu-i și nici n-a fost. Alerg să văd în foișor. Pină atunci... (*le face semn*) în ogradă...

(*Cătălin a pornit spre ieșirea laterală; Cumpănă și Nicoară spre fund, tot așa de repede. Aud tremăt de glasuri și s-au oprit: Cătălin în pragul ușii, Cumpănă și Nicoară lângă trepte.*)

CUMPĂNĂ : Ia !

SCENA XVIII

CUMPĂNĂ, NICOARĂ, CĂTĂLIN, BRAȘCU

BRAȘCU (*intră în fugă*): Veste, măria-ta !

NICOARĂ : Unde ?

CUMPĂNĂ : Să vie !

CĂTĂLIN : Ce veste ?

BRAȘCU : Jupinița ! Trăiește !

NICOARĂ (*iese repede afară, nebun de bucurie*): Tana !

SCENA XIX

CUMPĂNĂ, CĂTĂLIN, BRAȘCU

CUMPĂNĂ (*iluminat*): Trăiește ! (*A dus mîna la inimă și apasă.*) Cătăline, aici. (*Îi ia palma și i-o cîlcă pe inimă și se-ncovoăie.*) Apasă, apasă, feciorule — că se smulge din loc, nebuna și se despică-n două... (*Ridică fruntea și își strigă bucuria.*) Știam ! Am crezut și m-am mîntuit... m-am mîntuit prin credința mea.

CĂTĂLIN (*nerăbdător*): Unde, Brașcule, de ce nu...

BRAȘCU (*coboară ochii*).

CĂTĂLIN : Brașcule !

BRAȘCU (*ridică privirea spre el ; o coboară*).

CĂTĂLIN (*palid*) : Fine Brașcule...

CUMPĂNĂ : Ce Dumnezeu, fine ! Bucurie mare și pentru tine, da' putere să zbori un cuvânt de pe buze...

BRAȘCU : Vine, o s-o...

GLASUL LUI NICOARĂ (*de afară*) : Aaa !...

CUMPĂNĂ (*încrămenit*) : Ia !

CĂTĂLIN (*de asemenea*) : Cine ?

BRAȘCU : Dumnealui Pan Nicoară. De bucurie, măria-ta !
(*Îl năpădesc lacrămile.*) De bucurie...

CUMPĂNĂ (*a urcat treptele și privește afară ; se cutremură și duce mâinile la ochi*) : Ooo ! (*Iese împleticindu-se.*)

SCENA XX

CĂTĂLIN, BRAȘCU

CĂTĂLIN (*il urmează pe bătrîn, dar mai înainte de a pune piciorul pe prima treaptă, Brașcu l-a prins de mînă și l-a oprit ; după ieșirea lui Cumpănă*).

BRAȘCU : Pane, nu-mi fu bănuiala mincinoasă, în iarbă lingă Sanda, junghiul craiului Iagheloo iar jupînița Tana, cu straietele rupte și pline de sînge, tremură că-n frigurile morții și plînge, pomenind numele leahului. E limpede ca lumina, Pane... că batjocura...

CĂTĂLIN (*iși frămîntă fruntea*) : Brașcule, povară cît Ceahlăul să-mi fi aruncat pe umeri și nu... (*Încordare.*) Calul !

SCENA XXI

CĂTĂLIN, CUMPĂNĂ, BRAȘCU, SLUGI

Pan Cumpănă e adus de slugi ; bătrînul plînge și abia are putere să păsească, să coboare scările.

CĂTĂLIN (*în calea lui*): Taică, să nu... voia cerului,
voia...

CUMPĂNĂ (*ridică brațele spre cer, cu palmele filfînde*):
Su-cea-va! (*Plînge căzut într-un genunchi.*) Ne-a
ajuns furtuna de la Suceava...

(*Un șuier vijelios de vînt, un tunet și pe atmosfera de
plumb...*)

Cortina

Decorul:

Același, în înserarea următoare.

În cadrul ușii laterale lumini jucăușe de luminări aprinse în încăperea vecină.

SCENA I

BRAȘCU, IACOV VULPE

Brașcu, în picioare, lângă ușe, alături de Vulpe.

VULPE : ...mai apoi, spusa dumnealui Pan Cumpănă : să viu să stau mărturie, pe curînd. Unde și cum... (*gest : nu știu*).

BRAȘCU : Mărturie că lehii, la Vlada, au pirjolit hambarele.

VULPE : Stau.

BRAȘCU : Mărturie că leahul Stecsko, din porunca craiului Iaghello, avea să-l ucidă pe dumnealui Pan Niccoară, de-ar fi fost să ia drumul Liowului, cu carte pentru cinci pungi de galbeni.

VULPE : Adevăr. Era băut leahul Stecsko și-l auzii, precum te-aud, spovedind porunca oaspelui de la conac.

BRAȘCU : Așa. Încolo... (*Gest larg, cu ochii la cer.* ...Dumnezeu, cine știe !

VULPE : Nădărduiam să ne bucurăm de nuntire, pe curînd, și acum, jale și moarte. Mai plăpîndă și ma

blindă ca o sfântă din icoană și să-și facă seama singură...

BRAȘCU : Toată noaptea, a plîns, cu lacrimi cît piatra praștiei. Între timpuri tresărea ca de-o arătare năprasnică. Spre ziuă, o clipă de liniște. Mai mult istovire decît liniște. Dumnealui Pan Cumpănă făcutu-mi-a semn : doarme ! iar slugile s-au risipit. Rămăsesem cu măria-sa în pragul foisorului. Nu știu cît să fi fost. Atît, c-auzît-am plînsul jupîniței : „...scîrbă, mi-e scîrbă de mine !“ Pînă s-ajungem noi, își străpunsese inima. Ce-a mai fost... (*Tremură palma-n aer.*) Ferească Dumnezeu !

VULPE (*se uită în încăperea vecină*) : Bătrînul pare de piatră. Se uită la moartă. Uneori se mișcă și-o strigă pe nume. Pe urmă, iar încremeneste.

BRAȘCU : Și nu plînge.

VULPE : Ar fi bine să plîngă...

BRAȘCU : Era aici de veghe cu mine și mi-a făcut semn să m-apropii : „„Șterge-mi scuipatul ăsta de pe frunte, Brașcule !“ „Nu-i nimic pe fruntea măriei-tale, Pane“... „Ba da, fine. Uită-te bine. Simt scuipatul lui Iaghello cum mi se prelinge peste pleoape și-mi întunecă vederea.“ M-am cutremurat. Nu știam ; plîngea și parc-ar fi ris... Și-a-mbătrînit într-o zi, ca-n zece ani...

VULPE : Urgia lui Dumnezeu.

BRAȘCU : Și eu am spus așa : „Urgia lui Dumnezeu, măria-ta !“ A ridicat fruntea și a fluturat palma-n aer... „Nu urgia, Brașcule ! Pomana ! Po-ma-na ! Pomana voievodului Ilie...“ și iar nu știam ; plîngea și parc-ar fi ris... (*Tresare.*) Vine. Să nu te vadă. Ar fi mai bine să nu te vadă. Și-ar aduce aminte de pîrjolul de la Vlada și...

VULPE : Adăst în ogradă...

BRAȘCU : Așa ! De-o fi poruncă, te chem... (*Vulpe iese grabnic prin fund. Tot așa de grabnic, Brașcu se apropie de fereastră.*)

SCENA II

CUMPĂNĂ, BRAȘCU

CUMPĂNĂ (*a intrat sprijinindu-se cu mâna de zid, de lucruri. E mai slab, mai prelung la chip și mai alb; dînd cu ochii de Brașcu*): Nimeni ?

BRAȘCU : Nimeni...

CUMPĂNĂ (*cade în scaun, istovit*): Mai adăstăm.

BRAȘCU (*după cîteva clipe, sfielnic*): Măria-ta...

CUMPĂNĂ (*nemișcat*): S-aud.

BRAȘCU (*îmbietor*): Oleacă de odihnă.

CUMPĂNĂ : Nu.

BRAȘCU : Un dumaticat de azimă caldă !

CUMPĂNĂ : Nu.

BRAȘCU : Un strop de apă-nviorătoare.

CUMPĂNĂ (*ridică ochii spre el, cu obidă; îi coboară, suspinat*): Nu.

BRAȘCU (*plecat*): Voia măriei-tale. (*Iși mută privirile pe fereastră.*)

CUMPĂNĂ (*după cîteva clipe, abia ridicînd fruntea*): Brașcule, de două nopți n-ai dat geană-n geană.

BRAȘCU : Fuge somnul de mine.

CUMPĂNĂ : N-ai mîncat.

BRAȘCU : Mi se face dumaticatul clisă-n gură.

CUMPĂNĂ : N-ai băut.

BRAȘCU : Se face fiere ce beau.

CUMPĂNĂ : ...și mă-ndemni pe mine, Brașcule ! Mă-ndemni pe mine... (*Junghi în inimă și se-ncovoie.*)
Mmm ! Inima asta dușmană...

BRAȘCU : De neodihnă, măria-ta. Neodihna sapă ca o apă...

CUMPĂNĂ (*scutură capul*): Nu mă-ncovoi ! Slavă cerului, că de la El mi-au venit bucuriile și către El fac cale-ntoarsă. Se plinește visul de acum o săptămînă, fine Brașcule ! Se făcea că sunt în poarta raiului cu Tana alături și-a venit Maica Domnului spre noi :

— Avutul tău să mi-l dai, muritorule Cumpănă !
Ți-l dau, Preacurato...

— Pe Cătălin să mi-l dai.

N-am lăcrămat.

— Ți-l dau, Sfintă Fecioară.

— Pe Tana să mi-o dai !

— Nu, pe Tana n-o dau...

Plingeam în vis și-acum mi-o ia, Brașcule. Mi-o ia și nu plîng. (*Îl doare.*) Sunt inimă de ciine.

BRAȘCU : Ești cruce de voinic și duci povara, Pane ! Da, jupînița, o floare, și prăvăli muntele pe ea... (*Duce podul palmei la ochi să zbicească o lacrimă.*)

CUMPĂNĂ : Om cît muntele și plîngi...

BRAȘCU : Tot o inimă și la mine, măria-ta. Că prăvălii dihononia c-un pumn ! Da' o albină n-am putere să ucid, nici o floare să rup. Așa sunt...

CUMPĂNĂ : Așa-i tot moldovanul.

BRAȘCU (*tresărind, cu ochii afară*) : Din nori de colb...

CUMPĂNĂ (*încercînd să se ridice*) : Cătălin ?

BRAȘCU : Nîr se vede, nu se...

CUMPĂNĂ : Nicoară atunci ?

BRAȘCU : Acolo spre iaz... Nu, un nor de colb, dus de vînt. Părerere, fu părerere, măria-ta !

CUMPĂNĂ (*recade în scaun, istovit*) : Mai adăstăm. Pină la sfîrșitul lumii adăstăm, pină atunci de ni-i scris să nu mi se-ntoarcă fugarii. Gonesc feciorașii, acum... Cătălin pe drumul Iașilor, Nicoară prin Suceava, spre hranită. Îl ajung, au să-l ajungă ! Bob de mei de s-ar face leahul și sub copita fugarului de-ar fi să s-ascundă și tot au să-l găsească, să-l aducă ca să spălăm batjocura...

BRAȘCU (*nestăpînit*) : Cu sîngele lui !

CUMPĂNĂ (*iar cu pleoapele strînse*) : ...sau cu sînge din sîngele meu... (*Gest de nepăsare.*) Totuna de acum ! Numai dușmanca de aici (*inima*) care bate cînd grabnic de mă sugrumă, cînd rar de mă clatin.

BRAȘCU (*l-a ascultat cu ochii în pămînt ; tresare și privește afară*) : Un călăreț...

CUMPĂNĂ (*aspru, tresărind*) : Doi !

BRAȘCU : Numai...

CUMPĂNĂ (*poruncă*) : Doi ! Să fim înțeleși, fine ! Cătălin sau Nicoară nu se-ntorc fără Iaghello !...

BRAȘCU : Doi !... Nu. Cenușa amurgului și depărtarea...

CUMPĂNĂ (*chinuit*): Zăbava și nevederea asta! (*Smucit, în picioare.*) Încordează ochiul să vadă ori smulge-l dacă-i nevrednic!

BRAȘCU (*bucurie*): Pan Cătălin!

CUMPĂNĂ: Nu-i singur!

BRAȘCU: Ceva-n curmeziș. Nu știu: trup omenesc sau...

CUMPĂNĂ (*bucurie nestăpînită și pornește grabnic spre fereastră*): Cătălin al meu și leahul! (*Șovăie, se clatină și se sprijină de masă să nu cadă.*) Așa.

BRAȘCU (*tot privind afară*): Trece peste pod ca un vifor.

CUMPĂNĂ: Degrabă și-l întîmpină. (*Brașcu, pași repezi spre ieșire; Cumpănă luptă cu sine, aspiră adînc, ca un om în fața unui mare impas.*) Fine Brașcule!

BRAȘCU (*s-a oprit*): Poruncă.

CUMPĂNĂ: Nu. Acum nu poruncesc. Treizeci de ani poruncit-am ca stăpîn, iar tu, ca slugă, treizeci de ani m-ai fost ascultat. Am uitat că suntem rudă, Brașcule. (*Îi întinde mîna.*) Mîna ta...

BRAȘCU (*coboară, sfielnic*): Pane, măria-ta...

CUMPĂNĂ: Mîna ta sfîntă, că-i bătătorită de muncă...

BRAȘCU (*s-a apropiat și dă să-i sărute mîna*).

CUMPĂNĂ (*îl oprește*): Nu așa. Moldovenește, boierește. Munca și cinstea sunt boierie, măi fine Brașcule, iar tu, vrednic și cinstit mi-ai fost. (*Îi strînge mîna, recunoscător.*) Mulțumescu-i inimii tale credincioase și... (*glasul umed*) să fiu iertat de ți-am greșit vreodată!

BRAȘCU (*nedumerire, teamă, presimțire*) Pane! (*Ingenunche și îi sărută mîna cu evlavie.*) Rămii aici, măria-ta! Mor și eu aici, măria-ta! La ce bun să mai țin umbră pămîntului, dacă...

CUMPĂNĂ (*aspru, ca să-și ascundă înduioșarea*): Bine Brașcule! (*Afară, tropot de cal; apoi glasul lui Cătălin, de departe, apropiindu-se, depărtîndu-se.*) U-iu-iuuu!

BRAȘCU (*a sărit în picioare și ascultă*).

CUMPĂNĂ: Auzi! Ne dă de veste. Degrabă, la porți!

SCENA III

CUMPĂNĂ, O SLUGĂ

SLUGA (*intră, aducînd un sfeșnic cu luminări aprinse și-l pune pe masă — dă să plece.*)

CUMPĂNĂ (*arătîndu-i ușa laterală*): Închide ușa, să nu vadă Cătălin.

SLUGA (*închide ușa și se retrage cu pași de umbră.*)

CUMPĂNĂ (*a privit în urma slugii, apoi în juru-i, fără rost, cu gîndurile aiurea; înalță ochii spre cer și-i tremură mîna în semnul crucii*): Cuminecătură și luminare la căpătiul nevrednicului de mine, Doamne...

SCENA IV

CUMPĂNĂ, CĂTĂLIN, IAGHELLO

CĂTĂLIN (*intră prin fund aducînd pe umăr trupul craiului Iaghello. Leahul e legat și are căluș în gură*): L-am adus. (*Îl aruncă pe trepte, cu o smucitură de umăr.*)

CUMPĂNĂ (*are o clipă de minie și se repede la Iaghello cu pumnii ridicăți*): Cîi-ne!... (*Pumnii rămîn deasupra capului, se desfac: ca și cum ar vrea să-și ascundă ochii de o vedenie.*) Nu! Nu așa, fără judecată! Nu suntem ucigași de rînd. Cît ar fi el de ticălos, noi, mîndria noastră boierească... Mai înainte de a fi oameni ai durerii, suntem boieri și mai ales moldovani. Așa, feciorule. Dezleagă-l.

CĂTĂLIN: Leahul e viclean, taică. Să nu...

CUMPĂNĂ (*neînduplecat*): Dezleagă-l! (*Cătălin se supune.*) Patruzeci de mii de crai lehi cu rubedeniile și slugile lor laolaltă și nu mi-l smulg din mîină, acum... (*Cătălin l-a dezlegat pe Iaghello.*) A! să nu-l uităm, Nicoară, să-i dea cineva de știre.

CĂTĂLIN: Adineauri, porunca mea lui Brașcu: Ion Pulbere să plece călare pe drumul Sucevii și să poar-

te cuvînt de întoarcere lui Nicoară. Pe cînd urcam în conac, Ion Pulbere pleca.

CUMPĂNĂ : Aşa, cuminte ai făcut. Şi-acum spune.

CĂTĂLIN : Pe drumul Ieşilor îl ajunsei. M-a simţit pe urmele lui şi gonea. Îi era fugarul totuna de spumă. Al meu aşişderi. Mă apropiam, mă tot apropiam... (Gestul aruncării arcanului.) O dată cu arcanul şi fu-n ţărîină. Mai apoi, treabă uşoară. Ca să mă sperie, îmi strigă : „Taică-tu a cîrtit împotriva voievodului Ilie. I-am trimes ştire.“

CUMPĂNĂ (tresărit) : Ca... să... te... sperie ! (Încearcă suris.) Asta, spusa finului Braşcu : altă socoteală ! Vie sănătos Armaşul de la Suceava şi... sănătos... (Ocoleşte gîndul cu gest vag.) Stăpînul voievodului Ilie e slugă de ispravă !

IAGHELLO (s-a ridicat în mîini, cu capul greu între umeri, dă cu ochii de Cumpănă şi încremeneşte într-un genunchi, cu palmele lipite de pămînt).

CUMPĂNĂ : Mişeleşte, un fir de păr nu ţi se va atinge...

IAGHELLO (s-a ridicat, cu ochii mari la Cumpănă îl vede pe Cătălin şi dă un pas înapoi, tresărit, întoarce capul spre bătrîn, încet. În mobilitatea figurii, trecere de la buimăceală la groază, pe care încearcă grabnic s-o ascundă cu suris palid ; suspinat) : Eşti cutezător, Pane !

CUMPĂNĂ : Adineauri mi-era milă de tine, Iaghello !

IAGHELLO (ridică fruntea) : Cra-iul Iaghello !

CUMPĂNĂ : Ți-ai tăvălit crăia în mocirlă...

IAGHELLO : Sunt oştean al...

CUMPĂNĂ : Nu mai eşti !

IAGHELLO : Sunt...

CUMPĂNĂ : Eşti pingăritorul şi...

IAGHELLO : Ai cîrtit împotriva voievodului Ilie.

CUMPĂNĂ : Adevăr !

IAGHELLO : I-am trimes ştire.

CUMPĂNĂ : Nu mă mir !

IAGHELLO : Pînă mîine-n zori...

CUMPĂNĂ : Am s-atîrn în ştreang ? Bine ! Va să-mi sară capul sub saghie ? Bine !! Dacă mai ajungem

- pină mâine, amîndoi ! Şi n-ai roşi în faţa crailor şi sfatului domnesc, dacă va fi dezvăluit fapta ta mişelească ?
- IAGHELLO : Sunt crai regesc şi nu dau seamă nimănui !
- CUMPĂNĂ : Nimănui altuia ! Mie, da, Iaghello ! Mie, da, Iaghello ! Că sunt părintele Tanei ! M-ai pălmuit şi m-ai scuipat cu fapta...
- IAGHELLO : Mîine oştenii de la Suceava vor da foc conacului din patru laturi !
- CUMPĂNĂ : Ardă pină-n temelii !...
- IAGHELLO : Nicoară-n ştreang !...
- CUMPĂNĂ : În ştreang, de va fi găsit cu vină !
- IAGHELLO (*către Cătălin*) : Şi el !
- CĂTĂLIN : N-o să tremur...
- IAGHELLO : Şi tu, Cumpănă !
- CUMPĂNĂ (*glas de tunet*) : Şi eu cu cei cincizeci şi şase de ani ai mei şi cele zece vătămături de paloş ! ! N-o să tremur ! Prea mi-s rădăcinile înfipte adînc în pămîntul aista moldovan, ca să tremur şi să plîng ! Plînge-te pe tine, Iaghello ! Tremură, Ilie de la Suceava !
- IAGHELLO : Ai să ne dai în genunchi !
- CUMPĂNĂ (*minie, spre Cătălin*) : Junghiul !
- CĂTĂLIN (*scoate junghiul, smucit, şi e gata să se repeadă la Iaghello, care tresare şi se dă înapoi*).
- CUMPĂNĂ (*clocotînd*) : Pe sfînta cruce, Leahule, că muşti ţărîna, de mai cutezi ! Spusa mea de acum, mai mult, ca să n-am mîine cu nimic să mă-nvinui de moartea ta, ca boier şi moldovan ! Nu clătina vasul că e plin de venin şi mi se varsă-n singe. E moarte şi moarte. N- σ căuta pe cea mai năprasnică...
- CĂTĂLIN : De la Suceava aici, taică, nici două ceasuri de drum, cît ar fi fugarul de nevrednic. Armaşul voievodului Ilie va fi fost plecat de mult cu poruncă duşmană.
- IAGHELLO (*flacăra în priviri*) : Tremură, Pane ! Vine armaşul.
- CĂTĂLIN (*nici el, nici bătrînul nu l-au ascultat*) : Vremea cu rostul ei vremelnic. Să plînim şi noi rostul...
- CUMPĂNĂ : Adevăr... (*Clipă de îngîndurare ; scutură pletele albe.*) E o judecată acolo, Iaghello (*cerul*) e una

aici, pre pământ... Te-am adus s-o plinim cu chibzuire, să spălăm batjocura cu sînge... (*Iaghello tresare.*) În lupta direaptă, boierească, așa cum am fost apucată din bătrîni. Cu paloșul ori cu saghia! Așa ar fi bărbătește, moldoveneste. Luptă nedreaptă că te văd nevrednic să minuiеști paloșul. Cu toată scîrba ce-o încearcă, mărinimia mea coboară pînă la tine și alege lupta cu junghiul — armă și luptă în mare cinste la voi, cei vicleni. Sîngele lui Cătălin de va fi să curgă, pleci neatîns. (*Junghi în inimă.*) Așa cum ai venit. Așa. Nu mai avem nimic să ne spunem. (*Își scoate junghiul și i-l întinde.*) E de la taica. Pînă acum tăișul lui n-a pătruns în trup omenesc sau trup de fiară.

IAGHELLO (*palid și întinde mîna spre junghi; șovăie, retrage mîna*): Pane, scrisesem carte la Liow pentru... cinci pungi de galbeni...

CUMPĂNĂ : Prea mult mă lași cu mîna întinsă.

IAGHELLO (*același joc mai pronunțat — cu ultime licăriri de prefăcătorie*): Pane, îți împingi feciorul spre moarte, Pane Cumpănă! Între craii de la Suceava sunt cel mai iscusit mînuitor și... (*Cumpănă de piatră.*) Ești tînăr, Pane Cătălin, și ar fi păcat să mori așa... (*Cătălin întoarce capul cu scîrbă.*)

CUMPĂNĂ (*ii aruncă junghiul la picioare*): De nu iei junghiul de jos, Cătălin e dezlegat de rînduirea lup-tei drepte și te ucide ca pe un cîine.

IAGHELLO (*a tresărit cînd i-a căzut junghiul lui Cumpănă la picioare; s-a aplecat să-l ridice și șovăie*): Toate averile mele, Pane, să răscumpere...

CUMPĂNĂ (*ferm, cu brațele cruce la piept*): Gata, feciorule!

CĂTĂLIN (*scoate junghiul din teacă, smucit*).

IAGHELLO (*se pleacă brusc și pune mîna pe junghi; a rămas într-un genunchi cu ochii albi, la Cătălin*).

CUMPĂNĂ : Așa!

IAGHELLO (*se ridică, uitîndu-se la junghi și biiguie*): Sînge și moarte, Pane.

CUMPĂNĂ : Voia ta a fost!

CĂTĂLIN (*în gardă, cu pași cumpăniți spre Iaghello*).

IAGHELLO (*se retrage, îi tremură bărbia*): Iesus Marrria!

CĂTĂLIN (*s-a oprit*): Tremură, taică! Nu pot să lupt cu...

CUMPĂNĂ (*strigăt*): Ești cel mai iscusit mînuitor de junghi, între craii de la Suceava, Iaghello!

CĂTĂLIN (*aruncă junghiul*): Iată, viteze! (*Brațele în lături, fruntea sus.*) Păstrează junghiul și luptă...

IAGHELLO (*înviorare, rinjet*): L-ai aruncat singur, să nu...

CUMPĂNĂ (*a tresărit îngrijat, la gestul lui Cătălin; s-a recules și a rămas stană, cu bărbia în piept*): Stau mărturie că l-a aruncat singur.

(*Reincepe lupta. Iaghello, mai înviorat, Cătălin, din ce în ce mai senin, Cumpănă, din ce în ce mai îngrijat.*)

CĂTĂLIN (*apropiere și încearcă lovitura de pumn*).

IAGHELLO (*a scăpat, se retrage, încearcă lovituri lăturalnice*).

CĂTĂLIN (*îl întîmpină cu iscusință*).

IAGHELLO (*tentativă să-i cadă în spate*).

CĂTĂLIN (*e mereu în gardă; mișcare nouă; se împiedică în pinten și cade într-un genunchi*).

CUMPĂNĂ (*tresare, a încremenit cu tresărirea pe figură*).

IAGHELLO (*se repede la Cătălin să-l lovească, ridicînd junghiul cu un strigăt sălbatec de triumf*).

CUMPĂNĂ (*iși acoperă ochii*): Ooo!

CĂTĂLIN (*cu stînga a prins mîna cu care Iaghello a încercat să-l lovească și strînge, strînge — se ridică în timp ce Iaghello începe să se încovoai*e).

CUMPĂNĂ (*a deschis ochii; vede și nu crede; plînge de bucurie*): Fecioraș! Cătălin, feciorule! Credeam că se prăvale cerul pe noi...

IAGHELLO (*a scăpat junghiul, e în genunchi și se zvîrcolește*): Tana! Tannn...

CUMPĂNĂ (*nestăpînit*): Amuțește-l!

CĂTĂLIN (*înfînge dreapta în gîtul lui Iaghello și-i frînge mijlocul pe genunchi*).

IAGHELLO (*se zbate*): Tana! Tannnaaa!

CĂTĂLIN (*îi dă drumul și întoarce capul cu scîrbă: Iaghello s-a rostogolit la picioarele lui*): Plînge, taică! Nu pot, o cîrpă... Cere-mi să prăvăl Ceahlăul în

fundul Bistriței dar să ucid un om, o muiere care plînge, asta...

CUMPĂNĂ (*înmărmurit*): Plînge? (*Iși acoperă fața.*)
Ooo!...

CĂTĂLIN: Să-l judece slugile!

CUMPĂNĂ: Repede, pe mîna slugilor, că mă cutremură scîrbă de moarte!

CĂTĂLIN (*pași spre fund să cheme slugile*).

IAGHELLO (*se ridică; ochire în jurul lui și caută să fugă prin ușa laterală; a deschis-o, s-a oprit în prag încremenit*): A! (*Și se dă înapoi ascunzîndu-și privirea după braț.*)

CĂTĂLIN (*șipătul leahului l-a oprit aproape de ieșire, vede lumina lumînărilor din încăperea lăturalnică și are o tresărire de bănuială; coboară șovăielnic*):
Taică... pentru cine... lumînările de dincolo?

CUMPĂNĂ (*a urmărit jocul lui Iaghello cu licărire de nebunie în priviri; pare că nu l-a zărit pe Cătălin, ochi rătăciți spre Iaghello și rînjete uimit*): Pentru... cine ard... lumînările... dincolo... cinstite oaspe?...

CĂTĂLIN (*grabnic la ușa lăturalnică; vede, se clatină, rugă stinsă, filfîind palmele spre cer*): Nu, Doamne, nu!... (*În genunchi și plînge.*) Surioară Tana, surioară...

IAGHELLO (*uită de viclenie; brațele grele, privire tristă spre încăperea vecină*): Jupînița frumoasă și fără minte...

CUMPĂNĂ (*umilința nebunului care e gata să sugrume*):
Numai... atît, fru-mo-su-le crai?... Și nici o lacrimă?
Ce Dumnezeu! Plîng și pietrele din ogradă de jale...
(*Se apropie de Iaghello, păstrînd aceeași atitudine umilă; cu cît se apropie mai umil, mai plecat; numai brațele se încordează, numai degetele se încleştează.*) Nu-i așa, Iaghello? Nu mai sunt moldovan și nu mai ești leah! Doi oameni, două inimi și...

IAGHELLO (*se retrage îngrozit spre ușa lăturalnică*): Vorbește, Pane, nu bănuiam...

CUMPĂNĂ (*îl urmărește, pas cu pas*): De ce să tremuri, viteazule crai? De mine, un bătrîn nevrednic... Oaspe drag, un biet moldovan ca mine și o inimă...

IAGHELLO (*a ajuns cu spatele la ușă și s-a oprit, ca și cum i s-ar fi lipit tălpile*).

CUMPĂNĂ (*continuă apropierea*): De se să tremuri? Nu vrei s-o vezi pe Tana mea? Ba da, viteazule crai, că-i frumoasă și doarme în leagăn de flori plâpînde — că-i mireasă și-n locul sfintei cruci strînge-n mînă junghiul măriei-tale. Oho-ho! Săracu junghi...

IAGHELLO (*se lipește și se subțiază, ca și cum în cadrul din golul ușii ar fi un zid; ochii albi de groază la mîinile lui Cumpănă*): Iesus-Maria...

CUMPĂNĂ: Biata baba Sanda! Tot așa o fi tremurat și ea? Nu ți-a fost milă, frumosule, puternicu... (*Minie bruscă și-i înfige degetele în gît urlînd.*) Mi-la! Mi-la ta! (*Iaghello încearcă să se apere, luptă.*) Hai-deți să-ți vezi mila și să nu te cutremuri... (*Se năpustesc amîndoi afară, încleștați; freamăt de luptă, un strigăt se pierde sugrumat, un corp care cade; apoi: liniște, liniște, liniște.*)

SCENA V

CUMPĂNĂ, CĂTĂLIN

CĂTĂLIN (*cu strigătul lui Iaghello, în camera lăturalnică, a tresărit și a ridicat fruntea din palme, ascultă și privește buimac: zgomotul corpului ce s-a prăbușit dincolo l-a făcut să sară în picioare, înmărmurit*): Taica. (*Se repede spre ușe.*)

CUMPĂNĂ (*apare în prag, palid, cu ochii rătăciți, face cîțiva pași impleticiți, spre mijlocul scenii. S-a oprit și privește în jurul lui ca un om deșteptat dintr-un vis chinuitor.*)

CĂTĂLIN (*abia dezlipind buzele*): Taică!

CUMPĂNĂ (*degetul la buze*): Sst! S-a plinit porunca de la Suceava și urarea vornicului Cumpănă, taică-meu... (*Se clatină, își aduce aminte.*) Vornicul Cumpănă s-a plecat să sărute mîna Ringallei Iaghellona și i-a căzut un ban de aur pe jos. Craiul Iaghello era copilandru pe atunci, a ridicat banul

și i l-a dat vornicului... Taica l-a sărutat pe frunte și i-a spus : să crești mare și frumos ! Întors acasă, taica a ridicat-o pe Tana în brațe și, cu aceleași buze, a sărutat-o și i-a urat : să crești mare și frumoasă... (*Luptă cu lacrimile care-l sugrumă.*) Ma-re și frumoasă... (*Se pierde, se clatină.*)

CĂTĂLIN (*lingă el și-l sprijină*) : Taică !

CUMPĂNĂ : Mare și frumos... (*Plînge cu capul pe umărul lui.*)

SCENA VI

CĂTĂLIN, CUMPĂNĂ, BRAȘCU

BRAȘCU (*întră grabnic*) : Măria-ta ! Armașul de la Suceva, la porți...

CĂTĂLIN (*se desprinde de lingă bătrîn și se repede în fund, ascultă.*)

CUMPĂNĂ (*și-a prins fruntea în palme și geme*) : Mmm ! (*Ridică fruntea cu brațele în lături.*) Prea mă năpădești cu mila, Doamne ! Prea multe dintr-o dată, Doamne...

CĂTĂLIN (*coboară lingă Brașcu*) : Toate slugile cu topoare la porțile mari. Noi, cu Iacov Vulpe, în foșor...

CUMPĂNĂ (*fără să se întoarcă spre ei, ridică palma și-o flutură în aer, poruncitor*) : Nu ! Nu, moldovane Cătăline. Împotrivirea de acum ar fi mărțuria slăbiciunii mele și nu vreau să-l bucur pe Ilie de la Suceava... Mai cu osebire : oștenii de dincolo de ziduri sunt moldovani și s-ar ucide frate pe frate, pentru un girbov ca mine !... (*Ultim efort.*) Ascultați ruga și porunca mea ! Tu, Cătăline : grabnic prin tainiță, la schitul cuviosului Luca, să vie să facă slujbă pentru morți. Tu, Brașcule... (*Se uită nedumerit la Cătălin, care a rămas locului, șovăielnic.*) Nu-mi fu spusa limpede, feciorule, sau...

CĂTĂLIN : Taică, ar fi mai bine... una din slugi... E drum lung prin tainiță și... Nu-mi dă inima pas să te las singur... acum, când armașul...

CUMPĂNĂ (*nepăsare voită*): Nu purta grija asta, feciorule. Armașul are poruncă să ne ducă laolaltă și-o să ne facă cinstea adăstării. Grabnic, prin tainiță, spre cuviosul Luca și, tot atît de grabnic, fă cale-ntoarsă... (*Cătălin a ieșit, mai mult împins afară de bătrîn.*)

CUMPĂNĂ (*se uită după el, îndelung, e cu fața spre fundul scenei; o clipă, îi tremură umerii în plîns; încordare și scutură înduioșarea; grabnic, lângă Brașcu*): Brașcule, a sunat ceasul din urmă. Porunca e rugă, acum! Pe urmele lui Cătălin, prin tainiță, pînă la schit și... rămîneți acolo! Du-i lui Cătălin ruga mea să nu se întoarcă. Dă-i porunca mea și de n-*o* vrea să dea ascultare: porunca ta! Ferecă-l în schit!...

BRAȘCU : Pane...

CUMPĂNĂ (*parcă nu l-a auzit; vorbește grabnic*): Miine-n zori, doi cai să vă poarte spre Chilia și rămîneți acolo, sub aripa ocrotitoare a voievodului Ștefan! Tu înțelegi, fine Brașcule.—(*Lacrimi.*) Inima ta de părinte... Armașul vine cu poruncă dușmană pentru mine, pentru el! Eu am cîrțit împotriva lehilor, eu... Eu nu fug de osîndă, fine! Dimpotrivă! Da' Cătălin... Cătălin e singurul bun pe care încerc să-l apăr de minia veneticilor. L-am amăgît, că n-ar fi plecat altminteri...

BRAȘCU (*în genunchi, plîngînd*): Măriiia-taaa, că mi se face scuipatul venin în ceru-gurii...

(*Alață zgomot, lovituri de topoare, troțot, în tînd; lumini roșii de falc.*)

CUMPĂNĂ (*lîngă Brașcu cu mîna pe creștetul capului lui*): Nu plînge, fine! Nu-i cuvînt să ne plîngem pe noi, cită vreme peste ogorul moldovan e întins lîntoliu de moarte!... Noi nu mai suntem noi! E o inimă moldovană, acolo... (*încăperea vecină*) străpunsă de junghi și-i altă inimă moldovană la Chilia, de veghe. Trupul ăsta girbov, ce va atîr-

na miine în spînzurătoarea de la Suceava va aduce aminte moldovenilor cum se moare, iar furtuna pornită, acum două zile, de la Suceava spre noi, se va întoarce — năprasnică și atoa-teplătitoare — spre scaunul voievodului Ilie! Nu mă plînge, fine! Fericește-mă, că soarta mea e începutul morții slugilor și stăpînilor voievodului de la Suceava! Fericește-mă, fine Brașcule, și ține minte:

Nu moare nimeni de prisos, în Moldova de acum!

BRAȘCU (*plînge, cîine la picioarele lui*).

(Freamătul de altară a crescut, lumina roșie a inundat scena.)*

Cortina

---

* În Arhiva G. M.-Zamfirescu de la Biblioteca Academiei se află un manuscris integral al piesei (I Ms. 6 a), scris cu cerneală pe foi veline detașabile și alte două manuscrise (caiete dictando), Ms. 6 a și Ms. 65/2, cuprinzînd numai actele doi și trei. Confruntarea acestor manuscrise cu acel dactilografiat în vederea eventualei reprezentări evidențiază eliminarea unor naivități, a unor nepotriviri de limbă (expresii moderne). Au fost dezvoltate cîteva scene ce nu explicau în primele variante reacțiile psihologice ale personajelor, iar indicațiile scenice au devenit mai precise. Confruntarea tuturor textelor a evidențiat însă și unele imprecizuni, erori și scăpări în varianta finală care și ele au fost îndreptate de noi alegîndu-se formula cea mai proprie corespunzînd specificului unui text de teatru. Cît privește finalul, semnalăm faptul că în Ms 6 b/1, Armașul care vine din porunca voievodului de la Suceava arestează pe Cumpănă și Cătălin, Iaghello fiind deci triumfător. Ultima replică „Jupînița frumoasă și fără minte” îi aparține și manifestă disprețul său. Ms. 6 a se încheie cu scena a V-a pe replica lui Cumpănă: „Sst! Abia acum s-a plînit... porunca... de la Suceava”. Ms. 6 b/2 reprezintă o variantă apropiată de cea finală dar neterminată, întrerupîndu-se la replica lui Cumpănă de la p. 349, ultimele cuvinte fiind: „Nu plînge, fine!” (n. ed.).

SCHIMBAREA LA FAȚA

TREI ACTE
(OPT TABLOURI)
UN EPILOG

PERSOANELE

PAMFIL CRUNTU-RACoviŢA
 PUIU SION, un prieten al lui
 BRANĂ, un om de la grajd
 IONIŢA DUDULA, şeful radi-
 calilor
 VIZANTI }
 PRIBOIANU } miniştri radicali
 ROŞCULEŢ }
 CRUDU ARISTICĂ, ministru
 fără minister
 MAZILU, secretar general de
 minister
 STAN }
 STĂNICĂ } mari financieri şi
 STANCIU } economişti
 FUDULU, om de afaceri şi poli-
 tician, omul lor de încredere
 CĂTUNĂRU, simplu scriitor ro-
 mân
 PROFIRIU, şef de cabinet

IVANCIUC, consilier comunal
 MATEIAS, gazetar
 SAFTA }
 MANDA }
 NĂSTASE } săraci din mahala
 TINCA }
 FILOFTIA }
 NEDELCU } delegaţi ai mahala-
 PRUNCU } giilor
 GAVRILAŞ }
 RESPECTABILA
 DOAMNA CU PUSSY
 FECIOARA
 INCONSOLABILA
 Acarul ION PĂUN
 REPORŢERUL
 RUDY WOLF, de la societatea
 „Caldarimul”
 FIRA, fată în casă
 PRALA, ţigan bărbier
 LUMINĂRICĂ, uşier

ACTUL I

TABLOUL I

La București, într-o mahala oarecare.

O încăpere îngustă. Un fel de sală de așteptare. Numai un birou simplu, plasat lângă o ușe laterală, de interior, și bănci de lemn, puse cap la cap de-a lungul zidurilor. O altă ușe laterală, ceva mai mare și în peretele opus ușii de interior, duce în curte. În fund sunt două ferestre, prin cari se văd roșcovii sălbatici de pe stradă. Poate să mai fie un scaun, în orice caz de lemn, în fața biroului o icoană iar sub ea, o candelă aprinsă. Mai sunt și câteva cartoane, de diferite mărimi și prinse de ziduri, pe cari au fost scrise sfaturi și învățături creștinești. Bunăoară: *ajută pe aproapele tău — comorile tale sunt numai în cer — nu ești bogat dacă nu ești milostiv — alină durerile altora și durerile tale nu vor mai fi dureri...*

Dimineață de toamnă, cu ploaie mărunță și vânt.

Frig, afară.

Așadar, necesară înăuntru o sobă de tablă, în care arde focul.

SCENA I

SAFTA, MANDA, NĂSTASE

Stau pe bănci, în altitudinile umile — Năstase, șchiop și lângă sobă, își încălzește mâinile; Manda, bătrână și lângă sobă și ea, umblă cu o legăturică în care are fel de fel de ni-

micuri; Safta e tânără dar tot așa de prost îmbrăcată; Manda tremură și ar fi în stare să ia soba în brațe — vorbesc mai mult în șoaptă și privesc mereu, cu grije și nerăbdare, spre ușa de lângă birou — se vede că toate speranțele sunt legate de cineva care trebuie să vină de acolo.

MANDA : Frig...

NĂSTASE : Frig al dracului, fă vecină ! Vorba țiganului : cine-o mai zice umbră, la vară, să-i cadă pliscul.

MANDA : Că bine zici. Sfânt e soarele !

NĂSTASE : Sfintă-i și soba, că ne mai dez mortim. Nu știu cum aș face, să adun toată căldura în sin și s-o duc cu mine, acasă.

MANDA : Ai fi în stare, sări-ți-ar ! Să ne lași pe noi cu soba rece.

NĂSTASE : Ba bine că nu ! Parcă tu ai face altfel.

MANDA : Eu, Năstase ? Ptiu, nu ți-ar fi rușine pe la nas ! Mincinosule ! Inimă filotimă ca a mea...

NĂSTASE : 'O fi, că n-a fost de mult ! Las', că nu ne cunoaștem de ieri, de alaltăieri. Cu sufletețul tău tai geamurile, nu altceva. Ca să nu mai vorbim de gurită...

MANDA : Nu, că iar minți ! Șontorogule, să nu te legi de mine — să nu mă superi, că...

SAFTA (care a stat pînă acum departe și i-a privit pieziș) : Pacostelor, iar începeți ? În loc să ziceți bogdaproste că stați la căldurică...

MANDA : Și dacă stăm ce ? E soba ta ? Ai adus tu lemne ? Poftim, obrăznicătura...

NĂSTASE : Mi se pare mie că ne-a făcut pacoste !

SAFTA : Fiți mulțumiți că nu v-am luat de mină, să vă reped cît colo ! Voi în frunte, la pomeni — voi, ca două bufnițe, lângă sobă ! Și eu stau aici și tremur...

MANDA : Tremură, maică, tremură — că ești tânără...

NĂSTASE : Sau fă ca mine și ca vecina : scoală-te mai devreme și dă o fuguliță pîn-aici, s-apuci loc lângă sobă. Nu vezi ce toamnă dușmancă ? Te pătrunde burnița pînă-n măduva oaselor și te frige vîntul, nu altceva.

MANDA : Safto maică, să fiu eu tânără ca tine...

SAFTA : Știu : ai mânca rădăcini și-ai pune bulgări de gheață-n sân, ca să lași o baborniță ca mine lângă toate sobele. Vorba lui : (a lui Năstase) las' că nu ne cunoaștem de ieri, de alaltăieri ! Pînă una alta, stai acolo unde te afli, că mi-e milă cînd te văd așa, smiorcăită și tremurînd, da' mai lasă guriță, că nu sperii pe nimeni.

MANDA : Așa ? Bine, măiculiță, iacă tac — să nu mai zică sfrijitul ăsta că nu-s filotimă...

SCENA II

MANDA, NĂSTASE, SAFTA, FILOFTIA

Filoftia apare în prag, sfințoasă. — e tinărară, plăpîndă, mai mult un copil îmbătrînit de necazuri și lipsuri — ăre priviri speșiate — un petic de broboadă nu-i acoperă bine umerii — e desculță și tremură, se vede că vine de departe, pentru că ploaia i-a lipit șuvițele de păr pe obraz.

MANDA (a văzut-o și o ia la rost) : Ce-i cu tine, fă ? (Filoftia s-a oprit, tresărit, și nu răspunde.) Poftim (căt-re Safta și Năstase), altă pacoste ! De unde mai răsări și asta ? (Căt-re Filoftia.) N-auzi, mortăciune ? Ce cauți ?

FILOFTIA (are un glas stins) : Mi s-a spus că aici...

MANDA : Cine ți-a spus a mințit !

FILOFTIA : Eu... îl căutam pe dumnealui, care-i zice domnișoru Valentin.

MANDA : Nu-i acasă ! Nu vezi ? Nu-i nimeni acasă ! Numai noi ! Și nici nu vine nimeni, pînă miine. Așa că... poți să pleci !

FILOFTIA : Nu te supăra, bunicuțo, că eu... Nu mă vezi în ce hal am ajuns ?

MANDA : Și dacă te văd, ce ? Ți-am mîncat eu averile ? Adică : ia-o din loc, că suntem noi destui și fără tine. (Văzînd că Filoftia șovăie în prag.) Ce, faci pe proasta (gest de amenințare) ori vrei să pun mîna pe vătrai ?

(Filoftia ieșit, cu o tresărire de spaimă.)

SCENA III

MANDA, NĂSTASE, SAFTA

SAFTA (*printre dinți*): Filotimă, cum te laudai adineaori, n-am ce zice...

NĂSTASE: Nu ți-am spus eu? Tai geamurile cu sufletețul ei...

MANDA: Ba vezi că era s-o pup, să-și ia și asta nasul la purtare ca altele...

SAFTA: Ca mine, cum s-ar zice? Ară drace, ară, că te scarmăn eu, n-ai grije!

NĂSTASE: Surioarelor, știți ceva? Pace între dobitoace! Ne-aude milostivul, de alături, și nu-i frumos.

SAFTA (*cum stă pe bancă, lingă ușe, a întors capul și a privit afară*): Na, că mai vine o pacoste: Tinca lungă! Să vedem, ai s-o iei în răspăr și pe ea?

MANDA: Ba vezi c-o ș-o primesc cu lăutari. (*Către Năstase.*) Nu ți-am spus eu, mă, șontorogule? Nu mai ai loc să răsufi de săraci și de milogi...

SCENA IV

MANDA, NĂSTASE, SAFTA, TINCA

Tinca e o bătrână slabă, înaltă și osoasă — tremură mereu capul și e îmbrăcată cu o rochie decolorată, de croială din alte vremi și o pălărie la fel, cu păsări și flori, legată sub bărbie în fundă — poartă o geantă ca un geamantan și se sprijină în baston când merge; se pare că ploaia și toamna ca să nu mai vorbim de ani, au adus reumatismele.

MANDA (*o ia în primire pe Tinca de la intrare*): Veniși, fă?

TINCA (*infaptă*): Venii, fă! Și ce te privește pe tine? Ești vardist? Tu nu veniși? Ei, sări-ți-ar să-ți sară... (*Spre sobă.*) Năstase puiule, lasă-mă lingă sobă — nu mult, cît ai număra pînă la zece — să-mi dez-morțesc ciolănașele, că nu mai pot...

NĂSTASE (*se face că nu înțelege și lasă impresia, totuși, că ține cu tot dinadinsul s-o ajute — are, prin urmare, un motiv mai mult s-o certe pe Manda*): N-auzi, ori faci pe proasta? Nu ți-a spus s-o lași lângă sobă?

MANDA: Mie? Ce, ești turluliu la cap? Ție ți-a spus!

NĂSTASE: Mie? Fugi d-acolo, vecină! Cum era să-mi pretindă mađam Priponici tocmai mie, care o duc așa de rău cu piciorușul, una ca asta?

TINȚA: Cum văd eu, vă poftiți ca grecii la pușcărie. Mînca-v-ar... (*Către Năstase, amenințindu-l cu bastonul.*) Scoală! Fugi, cocostirc într-un picior, că te-mpung!

NĂSTASE (*se ferește, se ridică și se dă la o parte*): Stai, cucoană, că n-ai mîncat mătrăgună! (*Pe altă bancă, lângă Safta.*) Mare scorpie, nenisorule...

TINȚA (*Mandei*): Și tu! Scoală, că-ți înfig bastonul gură și te-ntorc pe dos, ca pe-o brăoșcă!

MANDA (*mierosă*): Păcatele mele, surioară, ce-ai cu mine?

TINȚA (*a ridicat bastonul*): Piei, să nu te văd!

MANDA (*se scoală*): Maică Precistă, ce nebună! (*Pe scaun, în fața biroului.*) Să omoare creștinii, parc-ar fi în pădure...

TINȚA (*privindu-i, triumfătoare*): Așa, stîrpiturilor! (*Stă pe bancă, în locul Mandei, gemînd.*) Of, măiculiță, piciorușele mele... (*A deschis ușa la sobă, să se încălzească mai bine.*) Focule, sfintulețule, ce toamnă sașie a dat peste noi și ce iarnă crîncenă vine! (*Către Safta, parcă ar vedea-o abia acum.*) Tu ce stai lângă ușe, ca Fidel? Nu vezi c-a rămas un loc liber?

SAFTA (*se ridică*): Of, că bine zici: nu-mi mai simt umărul...

MANDA (*bună, din moment ce nu mai are nici o speranță să-și recapete locul*): Treci, maică, treci lângă foc. (*Safta stă pe bancă, la sobă — Manda, mai mult mușcind cuvintele de ciudă.*) Uite-așa, sări-i-ar, numai să n-o văd pe lunga bîcurîndu-se singură de căldurică...

TINCA : Stai că era să uit, Safto, uita-m-ar... (Căutînd în geantă.) Ți-am adus ceva, pentru copilaș. Că l-am văzut, cu ochișorii mari și părul ca un fuior și... (Nu găsește, că are fel de fel de nimicuri în geantă.) Numai să nu fi uitat-o acasă. La mine-n geantă, prăvălie de mărunțișuri, nu altceva, că-mi place să adun și să dau. Unde văd un copilaș : na la tătica, pușor ! Știi, mi-aduc aminte de Sănducul (șterge o lacrimă), mîncă-l-ar maica ! Ar fi avut și el, acum, treizeci și cinci — patruzeci de anișori... (A găsit ce căuta.) Uite-o ! (Scoate panglica și i-o dă Saftei.) S-o faci fundă în părul copilașului, să nu-l deoache dușmanii, cum l-au deocheat pe Sănducul. (Safta a luat panglica, o pune în sîn și rămîne tot așa de tăcută.) Ce-i cu tine ?

SAFTA (ridică din umeri) : Mai știi și eu ? (Tace, un moment și privește în lături, ca și cum ar încerca să-și ascundă privirile și sufletul, dar clocotul din ea nu mai poate fi stăpînit.) Mă, ia uneori, așa, cu scîrbă și disperare mare, că unde-ntorci capul, numai răutate, sărăcie și strimbătate ! Muncești pe brînci și duci viață de ciîhe. Te fură toți și te vinde receptorul. Ani și ani de trudă, ca să nu legi două-n tei și vezi lîngă tine un pușcăriaș că stă ca un trîntor și face avere peste noapte, ajunge boier și te ia la palme fără frică. Te duci să te plîngi și nu te vede, nu te aude nimeni. Pușcăriașul plătește palmele-n bani, cum s-ar zice. Numai că gologanii lui sunt pentru măriri. Tu înduri palmele și alții iau bacșișuri, că să n-audă și să nu vadă, orbi-i-ar Maica Precista ! Noi, o lume de săraci și-ai dracului toți. Ne bălăcărîm și ne mîncăm unii pe alții. Spune matale : să nu-ți pui ștreangul de gît ?

TINCA : Asta nu ! Tu, mai ales, care ai un copilaș...

SAFTA : Și dacă-l am, ce noroc o să-l aștepte ? (Iși șterge lacrămile.) Vai de sufletelul lui...

TINCA : Vremuri grele, fato...

NĂSTASE (furat și el de tristețe) : Adevărat : tare grele ! De n-ar fi milostivul de colo (din încăperea de alături) să ne ajute cu un gologan sau o fiertură de la cantină, ar fi vai de noi...

- MANDA (*și-a adus aminte*) : Că bine zici ! Ce-o fi cu domnișorul Valentin, de nu mai vine ? Să vezi, Năstase, că mi-am răcit gura de pomană.
- NĂSTASE : Să n-ai grije, vecină ! Cine-a bătut la ușa milostivului și n-a fost ajutat !
- MANDA : Ce-are-a face ? Supărare ca la mine, mai rar...
- TINCA : Tu și supărare, Mando ? Mă mir. Știam că ai șapte coșmelii închiriate și că aduni mișoarele la ciorap.
- MANDA : Și dacă am ? Și dacă adun ? Tu n-ai pensioară și gineri și nurori ? Ce cauți pe la ușile altora ? Ești cucoană cu pălărie, nu amărită ca mine...
- NĂSTASE : La urma urmii...
- MANDA : Să taci, șontorogule, că nici tu nu ești ușe de biserică ! Bei ca un porc, te duci la gară, cazi între vagoane și pe urmă : na, Năstase, despăgubiri de milioane...
- NĂSTASE (*în picioare*) : Milioane, eu ? O biată sutișoară de mii de lei...
- MANDA (*a ridicat și ea glasul*) : Și n-a fost destul, pentru o scîrbă de picior cu bătăture ?
- NĂSTASE : Așa crezi ? Babo, să nu te legi de piciorușul meu, că...
- MANDA : Și tu, să nu te mai amesteci unde nu-ți fierbe oala, că...

SCENA V

MANDA, NĂSTASE, SAFTA, TINCA, PAMFIL

Sunt gata să se ia de păr. Pamfil a intrat, poartă haine simple. A schimbat pieptănătura și a lăsat să-i crească mustața — pare mai în vîrstă dar e mult mai sprinten în mișcări — cearta dintre Manda și Năstase l-a oprit în ușa. Surprinși, adversarii au tăcut un moment, încurcați dar se reculeg repede și se apropie grabnic de el, milogi în atitudine și în cuvînt.

MANDA : Domnișorule Valentin, da-ți-ar sfintulețul să-nătate.

NĂSTASE : Te așteptam ca pe Mesia, nu altceva...

PAMFIL : Mai domol, că așa nu ne mai înțelegem. La loc, pe bancă, și liniște, că domnul Brănescu...

NĂSTASE : Milostivul...

PAMFIL : Milostivul se gîndește adînc la nevoile tuturor.

MANDA (*face cruci mari spre icoană, trecînd spre una din bănci*) : Fericește-l, Maica Domnului, cum ne fericește și el pe noi. (*Năstase, de asemeni, și-a luat locul pe bancă.*)

PAMFIL (*cu evlavie*) : Să știți că și el se roagă pentru voi. Are un pomelnic în care sînteți toți trecuți și-n fiecare noapte, cînd se culcă, vă pomenește pe rînd. Bunăoară : vindecă-i, Doamne, piciorușul lui Năstase — zice — ca să nu-și mai speculeze nenorocirile, ca un nerușinat...

NĂSTASE : Vai de mine, eu...

PAMFIL : Sau : s-o scapi, Doamne, pe Manda de perceptor — zice — că i-am mai dat o dată bani, să-i plătească, și miine o să vină iar să-mi ceară, tot pentru...

MANDA : Stai să vezi, măicuțică...

PAMFIL : Ce să vă fac ? Milostivul nu minte. Nu poate, mai ales, să-l mintă pe Dumnezeu... (*Părăsește atitudine și ton de evlavie.*) Stați, nu vă speriați, că una sunt socotelile lui cu Cel-de-sus și alta-i ce facem noi între noi. Să le luăm pe rînd. (*Către Manda, un plic.*) Banii pentru perceptor. Spune-i, însă, cînd o veni să încaseze dările, că a treia oară nu se mai prinde mînciuna. Ne-am înțeles, nu-i așa ? (*Îi dă plicul.*) Poftim.

MANDA (*a luat plicul, spre ușe*) : Săru' mîna ! Bogdaproste, domnișorule... (*A ieșit.*)

SCENA VI

NĂSTASE, TINCA, SAFTA, PAMFIL

PAMFIL (*către Năstase*) : Cum să facem, să nu mai umbli prin cîrciumi ?

NĂSTASE : Eu ? (*Se închină.*) Să n-am parte...

PAMFIL : Nu te jura, eă-i de prisos ! Eu cred. Milostivul nu crede. El e omul lui Dumnezeu, care-i spune tot. Aşa că, răreşte-o cu băutura. Ne-am înţeles ? (*li dă un plic.*) Poftim.

NĂSTASE : Bogdaproste ! Vă salut.

PAMFIL (*cînd a ajuns Năstase în prag*) : Şi nu uita să le spui oamenilor cînştiţi ca tine, Năstase, că milostivul vede şi ştie tot. Prin urmare : să-l mintă o singură dată şi pe urmă să încerce să fie oameni cînştiţi.

NĂSTASE : Bine, domnişorule, le spui... (*A ieşit.*)

SCENA VII

TINCA, SAFTA, PAMFIL

PAMFIL (*către Tinca*) : Trei gineri şi două nurori. Nu-i aşa, madam Priponici ? Plus pensioara. Tot milostivul mi-a spus, adineauri.

TINCA : Eu, să vedeţi... (*Nu găseşte nici o minciună, nici o scuză — miloagă imediat.*) Vai de păcatele mele, cît păţimesc cu picioruşele, bătrîneţele şi reumatismele ! Pe lingă asta, mai am un copilaş, domnişorule. Pentru el adun.

PAMFIL : Un copilaş, la anii dumitale ?

TINCA (*jignită*) : Mă crezi aşa de bătrînă ?

PAMFIL : Oricum, cînd spui un copilaş...

TINCA : Minca-l-ar mama ! Nici n-a-implinit treizeci de anişori...

PAMFIL : Aşa ? Nu ştiam. Mititelul de el ! (*li dă un plic.*) Poftim, să-i cumperi funde şi acădele.

TINCA (*a luat plicul*) : Mersi, domnu ! (*A ieşit mîndră şi repede, uitînd de durerile reumatice de pînă acum.*)

SCENA VIII

PAMFIL, SAFTA

PAMFIL (*a privit, zimbînd, în urma celei plecate — către Safta*): Ai văzut? Pași de călifar! Și pînă acum făcea pe oloaga!

SAFTA: Scîrbele dracului!

PAMFIL: Pe asta sunt sigur că am vindecat-o de cerșit. (*Trece de la birou, pași.*)

SCENA IX

PAMFIL, SAFTA, TINCA

TINCA (*reapare în prag, de astă dată sprijinită în baston, prefăcută ca întotdeauna*): Eu zic să-i cerem un ajutor milostivului și pentru copilaș. Are și el fel de fel de nevoi, mînca-l-ar mama...

PAMFIL: Bine, madam Priponici, mîine o să-i dea milostivul și lui un plic, să-și cumpere o nevestă, mitelul.

TINCA: Atunci... mulțumim, domnișorule, și... te las să-nătoșel.

PAMFIL: Mergi sănătoșică...

(*Tinca a ieșit.*)

SCENA X

PAMFIL, SAFTA

PAMFIL (*cade pe scaun, în fața biroului — a fost ceva la care nu se aștepta*): Extraordinar! Lume-î asta sau panoramă?

SAFTA: Să vezi, domnișorule, că era un neamț la Moși, cu panorama. Avea o cutie mare, cu capace multe. Neamțu striga: poftim, tomnilor, la cutii al meu, cu maimuț! Băgai cinci parale, că era cutia

cu mașinării și intra gologanul undeva, la o manifestă, se deschideau capacele pe rînd și săreau în sus, pe arcuri, fel de fel de maimuțe și maimuțoi — toți și toate la fel. Eu, d-atunci, așa cred că-i viața asta : o cutie cu maimuțe...

PAMFIL (*a privit-o*) : Cutia... cu... maimuțe... (*Se ridică.*)
Bravo, Safta, ești o fată inteligentă.

SAFTA : Asta-i acum. Sunt și eu, ca toate, o miloagă.

PAMFIL : Tu nu m-ai mințit niciodată. Ești săracă, nu miloagă. Mi-ai cerut, cînd ai avut nevoie și ți-am dat, de la milostivul, firește, cu dragă inimă. Să nu crezi că te-am uitat. Poftim plicul, e pe birou.

SAFTA : Lasă-mă pe mine, că-i cineva afară. mai năpăstuit. A venit adineauri și a luat-o Manda la goană. Acum așteaptă în ploaie. Se vede că nu mai are curaj să intre. Da' nici nu mai are unde să plece. S-o chem, nu-i așa ? (*La gestul afirmativ al lui Pamfil, Safta pași spre ușe, s-o cheme pe Filoftia.*)

PAMFIL : A, nu așa, te rog ! (*Ia plicul de pe birou și i-l dă*). Așa, bunătate, acum poți s-o chemi.

(*Saltă iese.*)

SCENA XI

PAMFIL, BRANĂ

BRANĂ (*a crăpat ușa*) : Conașule, pot să intru ?

PAMFIL (*tresărit*) : Ce, ești nebun, mă ? Stai acolo !

BRANĂ : Ce să stau, că mi s-a urît ! Îmi vine să urlu.

PAMFIL : Stai acolo, că vine cineva. (*L-a împins înăuntru, a închis ușa.*) La cutie și tu, maimuță Milostivă...

SCENA XII

PAMFIL, SAFTA, FILOFTIA

SAFTA (*intrînd cu Filoftia, care șovăie în prag*) : Intră, surioară, nu-ți fie frică...

PAMFIL : Poftim înăuntru. *(Pași spre Filoftia, s-a oprit tresărit cînd o vede bine în ce stare e. Filoftia e plouată pînă la piele, abia mai merge și-i clănțane dinții de frig, pare o arătare. Safta a luat-o de mînă și o duce lîngă sobă, o așează pe scaun — Pamfil a întors capul, vădit impresionat — se smulge cu greu din înduioșare.)* Cum ai ajuns în halul ăsta ? Cine ești dumneata ? De unde vii ?

FILOFTIA *(abia mai poate articula)* : Filoftia...

PAMFIL : Unde stai, Filoftia ?

FILOFTIA : Nu știu. Nicăieri...

PAMFIL : N-ai pe nimeni ?

FILOFTIA : Nimeni. Copil. Murit. Nimeni... *(Pamfil și Safta se privesc muți — Filoftia, cu un ultim efort.)* Foame...

(Safta se înfoarce, repede, spre fereastră, cu să-și ascundă lacrămile.)

PAMFIL *(nu știe ce să facă, ce să spună. Repede, în camera de alături și se întoarce cu un pardesiu)* : Fii bună, Safto, și ajută-mă. *(O îmbracă pe Filoftia cu pardesiul, ajutat de Safta.)* Acum, la cantină. Spune-i lui Damian să-i dea să mănînce, să-i facă loc să doarmă. Cere-i bani și cumpără-i cămașe, fustă, tot ce-i trebuie. Și încă ceva, pentru Damian : vin după masă s-o vād. *(Safta a ieșit cu Filoftia, pe care o susține. Pamfil a rămas în prag, rezemat de ușe și privește în urma lor.)* Cutia cu maimuțe sau... cutia cu sfinți... ?

SCENA XIII

PAMFIL, BRANĂ

BRANĂ *(a deschis din nou ușa)* : Mai e cineva ? Conașule, pot să intru ? *(A întreat în șoaptă și cu frică, dar Pamfil, fără să se miște de la ușe și cum privește în urma celor plecate, îi face semn cu mîna că poate să intre iar el pășește în scenă cu un oftat de ușurare. Brană de acum nu mai seamănă cu*

cel de odinioară. E îmbrăcat în haine moderne, ca și Pamfil, dealtfel, dar îngrijite, are freză, e ras proaspăt iar mustața îi e tunsă englezește. Firește că a mai rămas în atitudine, în gesturi, ceva din matehala păroasă de altădată dar e mult mai atent la ce spune și cum se mișcă. O dovadă că viața trăită în ultimul timp lângă Pamfil, l-a șlefuit destul de mult. Privirile, în orice caz, nu mai sunt așa de sălbatice. Ceva mai mult : are uneori, accente destul de calde. A început și el să fie un om. Un om cu alte necazuri, acum...) Uf, bine că scăpai de la cușcă, să mai răsufli un pic... (Cade pe scaun în fața biroului.)

PAMFIL (s-a desprins de la ușe, pași) : Ce să-ți fac, Brană ? Gloria nu se cîștigă fără suferință.

BRANĂ : Suferință mare, săru' mîna, să fugi de oameni ca un ciumat și să stai zăvorît în odaie, cu perdelele lăsate, ca un huhurez. Mi-e frică, stăpîne, să nu-ncep să cînt ca buha...

PAMFIL : Ca buha ai să cînți mai tîrziu, Brană, pe o șandrama...

BRANĂ (se închină) : Ba să mă ferească sfîntulețul !

PAMFIL : Nici nu știi tu ce cîntec mîntuitor o să fie...

BRANĂ : Păi asta-i năpasta, că-s iabraș la cap și nu știu ce-i cu mine și care-s planurile măriei-tale. Ce să spui, mare pomana ți-ai făcut, că m-ai adus la oraș și mă ții pe mîncărică bună, pe băuturistică și lene. Mă prinzi deseori de păr și mă scuturi, nu zic, dar cunosc pricina : să mă scutur și eu, adică, de prostie. Asta-i una la mîna, cu pomana, că mă simt și eu un om acuma, nu slugă la grajd, cum am fost și alta-i năpasta cu odaia de colo, unde stau ca o lighioană.

PAMFIL : Te feresc de alte lighioane, Brană. Să nu cobori în mijlocul lor, de vrei să te mai creadă sfînt.

BRANĂ : Ce sfînt, stăpîne, că tipă stricăciunile și poftele-n mine ca-n malaci. Și pe urmă, de unde pină unde drăcovenia aia cu milostivul ?

PAMFIL : Nu le-ai făcut cantină ?

BRANĂ : Eu sau măria-ta ?

PAMFIL : Nu le dai bani ?

BRANĂ : Na, că altă poznă și asta. Măria-ta le dai bani și proștii mă sfințesc pe mine...

PAMFIL : Bine că le-a mai rămas ceva la care să se-nchine.

BRANĂ : Asta-i mai bună ! Mă făcuși și icoană... Mi-e frică, stăpîne, că nu știu unde mă duci, spre ce prăpastie îmi dai brînci. La urma urmii, rob ti-am fost și te urmez orbește, că nu tremur de nimeni aici, pe pămînt. Numai cu cerul să nu mă-ncurci și cu sfinții să nu mă certî, săru' mîna.

PAMFIL (*ride, îl bate pe umăr*) : Nu-ți fie frică, Brană, că sfinții nu-s circotași, să-ți caute gilceavă cu lumenarea, iar oamenii, cu cît ai să-i minți mai nerușinat, cu atît au să te ridice pe umerii lor.

BRANĂ : Oamenii, săracii...

PAMFIL : Sunt așa de ticăloși oamenii, Brană, și sunt așa de nevinovați. Nici nu știi tu ce temeinică învățătură am cules eu, de cînd trăim în mahalaua asta năpăstuită. Abia acum încep să văd, să simt, să înțeleg rosturile lumii. La Paris mă bănuiam atotștiutor. Mă miram, începusem să mă supăr că nu mă roagă nimeni să mă-ntorc în țară și să pun frînele conducerii și iată-mă acum un modest învățăcel, în școala aspră a vieții. Uneori, cînd trec dincolo, mințindu-i pe solicitori că vin la tine să-ți spun necazurile lor și să-ți aștept cuvîntul de milostiv, las ușa crăpată dinadins și ascult. Cîteodată îi privesc, tot așa, fără să mă vadă, le urmăresc gesturile frînte și figurile cînd chinuite și cînd iluminate. Țipă un adevăr în fiecare gest și cu fiecare gest li se dezgolește sufletul. Noaptea, cînd rămîn singur și închid ochii, peste toate imaginile și întîmplările de peste zi, sunt ca un zaraf după o zi de tîrg. Rîd, mă bucur de cîștig și nu știu de ce-mi vine să plîng. Poate mă simt vinovat c-am stat atîta vreme departe de mocirla și sfințenia vieții. Poate-mi pare rău că oamenii mă silesc să-i mint, ca să le pot face un bine, cur adevărat, mult mai tîrziu — cine știe cînd...

BRANĂ : Ca să fim drepți, conașule, bine le faci și acum destul.

PAMFIL : La cîți, Brană și ce fel de bine ? Fiertura împărțită flămînzilor de la cantină sau banii pe care-i strecor, săptămînal, în mîna unor babe smințite ori în buzunărul unui șarlatan ca Năstase ? Țara asta, Brană, în care interesul a purtat și mai poartă încă fesul, pentru că ișlicarii și slugile lor de casă au avut grije să-și convingă progeniturile, nepoții și strănepoții, că „mielul blind suga la două oi“ și că niciodată „capul plecat, de sabie nu-i tăiat“, ne cere azi altă hrană, alt vestmînt, altă lumină și alt suflet, altă morală și alt adevăr. (*Pamfil dacă l-ar vedea pe Brană cu ce ochi mari îl privește, cu ce atenție încordată îl ascultă și ce eforturi face ca să-l înțeleagă ce spune, și-ar da seama că îl supune la un adevărat supliciu. El, însă, continuă spovedania, lovind cu pumnul în birou, scurt, nervos, cu fiecare adevăr.*) Au trecut peste noi barbăre năvăliri și nu ne-am clintit, c-am avut rădăcinile înfipte adînc. Au trecut secetele și molimile, sabia și pîrjolul, sărăcia și robia, toate năpastele pe care ne-a fost scris să le îndurăm. Au trecut fără să lase urme. Numai slugărnicia și minciuna, prefăcătoria și corupția, fanfaronada și ignoranța, lăcomia și parvenitismul, lipsa de caracter sau de scrupul și toată imoralitatea Fanarului au rămas în noi, atotstăpînitoare. Ca un stigmat, ca o otravă ce s-a scurs, de pe o treaptă pe alta, de sus, din inima și de pe buzele stăpînului și pînă jos, la cel mai umil surtucar.

BRANĂ (*a început să se frămînte*): Of, păcatele mele...

PAMFIL : Cu timpul, slugile au început să semene cu stăpînii, feciorii cu părinții și nepoții cu bunicii — stricăciune moștenită de la o generație la alta, de la o clasă la altă clasă socială.

BRANĂ (*tot ce spune Pamfil i se pare ceva peste puterile lui de înțeles*): Conașule, fie-ți milă de mine și...

PAMFIL : Putregaiul va trebui smuls de sus și pînă jos !

BRANĂ (*chinuit în el, cu un gest de ciudă*): Of, c-am rămas nevolnic la minte și strîmb. Nici un înțeles nu mi se prinde de tîrtăcuță. Simt eu că se petrece ceva și... am rămas vită de la grajd...

PAMFIL (*tresărit, a întors capul spre Brană și l-a privit cu un suris plin de înțelegere*): Nu te mai frământa, omule. N-am făcut altceva decât să mă las furat de vorbe goale, ca oratorii de răspîntie. Se vede că-i boală fără leac, vorbăria asta, dacă n-am scăpat nici eu. Înțelesurile, pentru tine, vor începe odată cu fapta pentru care ne pregătim. Pînă atunci, Brană, ai încredere în mine și ascultă-mă. Nu te amesteca între oameni. Cînd te găsesc aici sau pe stradă, singur, răspunde-le cum te-am învățat: da, da, să vedem. Am eu grije, se face, șefule, se face! Atît. Fii grav, ca să li se pară că ești om cu greutate. Taci, ca să aibă impresia că te gîndești adînc. Uită-te în pămînt, să nu-ți surprindă sufletul în priviri și vor fi convinși că ești un mare evlavios. Cînd te prind la strîmtoare cu o-ntrebare, nu le răspunde. Du mîna la ochi sau la inimă și o să li se pară că gestul tău e greu de înțelesuri. Restul, lasă-mă pe mine să-l fac.

BRANĂ: Adică... să-i mint și să-i înșel și eu!

PAMFIL: Dacă nu vrei să-i minți, fugi în stradă și spune-le adevărul. Au să ridă de tine și ai să-nfunzi pușcăria. Suntem nevoiți să mințim și să înșelăm, într-o lume care nu se închină decît la minciună și la înșelăciune! Cînd vom ajunge sus iar adevărul va striga prin fapta noastră, vor crede și oamenii în el. Pînă atunci, Brană... (*A tresărit, a privit spre ușe. Afară se aud glasuri. Brană s-a ridicat, atent și el la ușe.*) Pînă atunci, șterge-o dincolo!

BRANĂ (*nenorocit*): Iar la cușcă, păcatele mele?

PAMFIL: Tu n-auzi că vine cineva? Fugi, dispari mai repede. (*Pași, spre ușe.*)

BRANĂ (*mergînd spre camera de alături*): Ce oameni, nenisorule! Nu mai au casă, nu mai au rosturi. Nu lasă creștinii să răsufle un pic. (*Iese.*)

SCENA XIV

PAMFIL, NEDELCU, PRUNCU, GAVRILAŞ

Pamfil a urmărit ce se petrece în curte. Trece repede la birou, ca să fie găsit lucrînd. Nedelcu, Pruncu și Gavrilaş intră. Lucrători din mahala. Gavrilaş e tînăr, Nedelcu și Pruncu oameni în toată firea — sunt încurcați și răsucesc pălăriile ori șepcile în mînă, mai ales că, lucrînd, Pamfil pare să nu-i fi văzut intrînd.

NEDELCU (*îndrăznește, în sfirșit*): Salut. (*Ceilalți doi se înclină odată cu el.*)

PAMFIL (*surprins*): A, nu mă așteptam... (*La ei, le întinde mîna.*) Ce mai faceți? Cu munca, nu? Luați loc. Nu acolo. Mai aproape. Aici, lîngă sobă. Veniți de afară și e destul de frig.

PRUNCU (*ia loc pe bancă, lîngă sobă*): Mulțumim. (*Nedelcu și Gavrilaş stau pe cealaltă bancă.*)

PAMFIL (*a rămas în picioare și-i privește*): Veniți de la fabrică, nu-i așa?

NEDELCU: Nu, azi am... Venim de la conu Sterică.

PRUNCU: Adică, de la primar.

PAMFIL (*se miră, nespus de curios*): Așa? Primarul de la Albastru? Da, da, îl cunosc. Om popular, cinstit.

NEDELCU: I-auzi colo! Altminteri nici nu ne-am fi dus la el.

PAMFIL: Sigur. La nevoie se cunosc prietenii.

NEDELCU: Tocmai, așa am zis și noi. Hai la primar, mă, că după ce-i sărăcie și strîmbătate, mai veni și toamna asta, să ne amărască. N-avem străzi, n-avem un felinar. Ne cotopește apa și noroiul și orbocăim seara, ca orbeții, prin mocirlă. Nu zic, avem noi un șef ca Fudulu și mai avem și-un delegat al mahalalei...

GAVRILAŞ: Pavelică Ciuntu, băcanul din colț — cum s-ar zice...

PAMFIL (*pentru că lui i-a explicat Gavrilaş cine-i delegatul mahalalei*): Mi se pare că-l știu.

NEDELCU: Negustor mare, ce-i drept...

PRUNCU : O fi, pentru el...

GAVRILAȘ : Tocmai asta-i buba : că n-a făcut nimic pentru mahala. Nu mai vorbim că, pînă să-ți pună o pecete ori să-ți iscălească o dovadă te uită sfintulețul așteptînd în picioare. Mai întii mușterii mei, zice, și pe urmă voi, sărăciile...

NEDELCU : Și-atunci, ce-i de făcut, fraților ? Hai la conu Sterică să ne plîngem, zic eu, că-i omu nostru. Ne ascultă conu Sterică ce ne-ascultă și p-ormă se supără. Așa delegat, strigă, să se spînzure, că nu mai am ce face cu el ! Vă dau altul. Caută conu Sterică în listele lui, ne spune un nume și pe urmă altul, da' noi facem : țț — și strîmbăm din nas. Adică nu. Și atunci, nu știu ce-i vine lui Gavrilăș, că zice...

GAVRILAȘ (*ca și cum s-ar afla în fața primarului*) : Știi ceva, coane Sterică, să ni-l pui delegat pe milostivul, că numai el ne ascultă și are milă de noi ! (*Pamfil are o tresărare de bucurie, repede stăpînită și imprumută o atitudine mai modestă, ca și cum de el ar fi vorba, nu de Brană și s-ar simți copleșit de ce aude.*)

PRUNCU : Bun, mă, răspunde conu Sterică, Brănescu ar fi un delegat cu care ne-am putea lăuda. Cine nu-l cunoaște, cine n-a auzit de binefacerile lui ? Numai să primească, un om ca el, o misiune așa de... (*Nu-și aduce aminte.*) Cum a zis, mă Gavrilăș, că mereu uit ?

GAVRILAȘ : O misiune așa de modestă.

NEDELCU : Asta-i ! Și-atunci a rămas așa : să te rugăm să pui o vorbă bună pe lingă milostivul. Dacă primește, Gavrilăș, că-i mai tînăr, dă o fuguliță pînă la conu Sterică și aduce împuternicire în regulă.

PAMFIL (*s-a ridicat, i se pare un moment solemn*) : Ce-tățeni, vă asigur că milostivul o să se simtă onorat de cinstea ce i se face. Numai că dînsul nu umblă după onoruri și măririi. Nu cred să primească.

NEDELCU (*în picioare*) : Domnișorule !

GAVRILAȘ (*același gest*) : Coane Valentine, dacă pui matală un cuvîntel...

PRUNCU (*de asemeni în picioare*): Mare pomană și-ar face cu noi, că ne-ar scoate mahalaua la lumină.

PAMFIL : Stați jos, vă rog. (*Cei trei se supun.*) Am să încerc. Să vedem, poate să avem noroc. Să știți că, dacă primește, are s-o facă numai ca să vă fie cât mai folositor.

PRUNCU : Asta... ce să mai vorbim ?

NEDELCU : Cum a zis Pruncu, adineăuri : pomană și-ar face !

PAMFIL : Așteptați un moment. (*Trece la ușe, dar mai înainte de a ciocăni, are grije să-și aranjeze haina, cravata, părul ca și cum ar vrea să se prezinte în fața milostivului cât mai respectuos. Văzîndu-l, Nedelcu, Gavrilaș și Pruncu se ridică, pătrunși și ei parcă de respectul ce i se cuvine celui de dincolo. Pamfil bate în ușe, încet, mai tare. Ascultă. Nu primește nici'un răspuns și le spune celor trei, în șoptă.*) Mi se pare că se roagă ! (*Cu fața la icoană și se închină. Automat, Nedelcu, Pruncu și Gavrilaș se întorc, de asemeni, cu fața la icoană și se închină. Pamfil bate iar în ușe. Se aude glasul lui Brană : Poftim, omul lui Dumnezeu, poftim. Pamfil, către cei din scenă.*) Acum... cum ne-o fi norocul. (*Și iese, după ce se mai închină o dată.*)

SCENA XV

NEDELCU, PRUNCU, GAVRILAȘ.

Tustrei, rămași singuri, privesc o clipă în urma lui Pamfil tăcuți și se uită unul la altul, cu o întrebare la fel pe figură.

NEDELCU : Ce zici tu, Pruncule ?

PRUNCU : Ce să zic, mă ? Vorba lui : cum ne-o fi norocul.

GAVRILAȘ (*se bucură, mai mult în el*) : Mamă, ce mustră o să facă Pavelică Ciuntu, cînd s-o pomeni scos din piine !... Să se-nvețe minte, grecoteiul, că i s-a

urcat osinza la cap. Măslina pe datorie ? Este, da' s-au isprăvit ! O litrișoară de țuică ? Plata mai întâi. Fără gologani nu dau... Și-un afront ca ăsta să ți-l faci dumitale (căt-re Nedelcu), sau dinsului (lui Pruncu), ca să nu mai vorbim de mine...

PRUNCU (începe să se înfierbînte, aducîndu-și aminte de pățania lui cu Pavelică) : Să nu crezi că nu l-am pus cu botișorul pe labe. Daa, alaltăieri. Grecule, zic și-l iau mai la o parte, recunosc și eu și Nedelcu și Gavrilaş că avem să-ți dăm ceva parale. Ce să-i faci, jupîne, vremuri grele. Da' nici tu să nu uiți că ți-am fost preteni : un mușteriu luat de la Tase din bariieră și adus la ține, o autorizație pe care nu ți-am scos-o fără alergături și proptele, o vorbă bună pusă pe lingă Fudulu și conu Sterică, să te împopoțoneze delegat în mahala și cîte altele... Că miine-poimiine vin alegerile și știi bine că suntem așa (prinde degetele arătătoare în cîrlig) cu cei de la putere. Adică : să nu-ncerci să-ntorci foaia cu noi, jupîne, că pe urmă o-ntoarçem și noi și-o să fie rău...

NEDELUCU : Bravo, mă ! Bine i-ai făcut...

GAVRILAȘ : Și el ?

PRUNCU : Nu v-am spus ? Capră rîioasă ! Nu și nu că de-un an și mai bine, de cînd ne ține pe mîncare și pe băutură, nu i-am dat un gologan din datoria scrisă la catastiv.

NEDELUCU : Catastivu l-a umplut de parale ! Că bei o țuculiță și el trece cîte-i place.

GAVRILAȘ : Că mîncîci o fleiculiță și bei o litrișoară, ca omu creștin și el te încarcă la socoteli cum îi convine.

PRUNCU : Și după ce te-ncarcă la socoteli, mai are nas să se supere că nu-î plătești...

GAVRILAȘ : Las' că-l învățăm noi minte ! Numai să... (Arată spre ușa camerei de alături.) Milostivul de colo, dacă primește...

PRUNCU : Adică, de ce n-ar primi ?

NEDELUCU : Parcă poți să știi ? Țștia cu milosteniile și cu icoana-n sîn sunt căm tralala. Nu se pricep în politică. Sunt cinstiți, cum s-ar zice.

GAVRILAȘ : Păi... dacă-i așa, ce căutăm aici și la ce mai stăm ? Mai bine hai la Tase din barieră să-l facem delegat că-i negustor și are catastiv.

NEDELUCU : Stai, băiatule, că nu strică să-ncercăm. Mișcă milostivul din urechi ? Bun. Dai fuga la conu Sterică și-i aduci patalamaua. Nu mișcă ? Și mai bine. Îl lăsăm s-aștepte mult și bine sau îi spunem că Fudulu, care-i șeful sectorului, nu aprobă și ne ducem la Tase. Țsta mișcă sigur, că-i negustor și se pricepe-n politică. Adică : are catastiv pentru prieteni ca noi...

PRUNCU : Te cred. Daravela aia. Cu străzile nepavate și cu felinarele a fost așa... parigorie ca la-ntrunire. Politica tocmai asta e : să știi să iei omul pe departe, subțire. N-o să-l întrebi, ca prostu : ascultă, șefule, noi ce bem și ce mîncăm ? Asta o știe fiecare, dacă-i deștept și vrea să facă politică serioasă.

NEDELUCU : Sigur, e la mîntea cocoșului !

GAVRILAȘ : Atunci... să mai așteptăm și... (*Privește spre ușa camerei de alături.*) Stă cam mult ăsta tînăr, dincolo. Să vezi că bătrînul se lasă greu. Vorba matală, nene (*cu Nedelcu vorbește*) : tralala cu milostenii și icoane. N-o fi Dumnezeu acasă, să-l întrebe ce să facă...

PRUNCU (*lingă ușe, ascultînd, apoi în șoptă*) : Ia taci ! (*Trece repede lingă cei doi.*) Vine, mi se pare că vine numai ăsta tinerele... (*Sunt, toți trei, la locurile și în atitudinile în care i-a lăsat Pamfil, cînd a trecut dincolo, la Brană.*)

SCENA XVI

NEDELUCU, GAVRILAȘ, PRUNCU, PAMFIL, BRANA

Pamfil intră, are grije să lase ușa deschisă larg, se înclină și așteaptă. Automat, Pruncu, Nedelcu și Gavrilăș se înclină de asemeni. Brană intră grav, tăcut. S-a oprit lingă birou și caută să fie cît mai mult pe linia staturilor lui Pamfil.

PAMFIL : Cetățeni, milostivul a binevoit să primească... sarcina pe care...

NEDELUCU : Mare pomană, cu noi...

BRANĂ : Da, da... să vedem... am eu grije !

PRUNCU : Tocmai... și noi, cînd am venit, ziceam : are milostivul grije !

PAMFIL : O grije, cetățeni, pe care milostivul vrea s-o-mpartă cu voi. Vă roagă, prin urmare, să-i acordați prețiosul concurs. Milostivul are prea multe și prea înalte preocupări. N-o să aibă vreme să umble prin mahala și să-i afle nevoile. Voi le cunoașteți destul de bine. Așa că, săptămînal, o să veniți să-i spunți ce să facă și cum, ca să scoatem mahalaua din noroi și întuneric. Fără îndoială, milostivul a înțeles ce sacrificii vă cere și vă roagă să primiți un fel de diurnă...

NEDELUCU : Coane, pentru noi... dacă matale te sacrifici, noi... Noi nu vrem decît să ne servim țara și mahalaua !

BRANĂ : Bine, bine... am eu grije... s-a făcut !

PAMFIL : Pe lingă asta, milostivul iscălește actele și dovezile dar cu timbrele și cu taxele la primărie să nu-l încurcați. Aveți voi grije de ele. Voi le adunați și le dați unde trebuie, să se urgenteze lucrările. Nu de alta, dar bieții creștini nu știu ce să facă și pe unde să intervină și-ar fi păcat să-i lăsăm să bată drumurile fără folos...

PRUNCU : Noi, ce să spui, suntem la primărie ca la noi acasă și dacă-i vorba să le facem un bine creștinilor... (Nu-și mai poate stăpîni entuziasmul.) Ce mai aștepți, Gavrilaş, puiule ? Tu nu vezi ce bine se pricepe milostivul în politică ? Dă fuga la conu Sterică și-adu patalamaua, să i-o dăm șefului cu toate onorurile...

BRANĂ : Da, da... am eu grije... se face, se face...

GAVRILAȘ (cu un entuziasm egal) : Păi... dac-o faci matale, șefule, s-o facem și noi ! (Gavrilaş iese repede.)

SCENA XVII

NEDELCU, PRUNCU, PAMFIL, BRANĂ

PAMFIL : Și-acum, cetățeni, rămîne să ne vedem după prînz, să punem la punct opera socială și edilitară pe care va binevoi s-o realizeze milostivul. (*li face semn, în ascuns, lui Brană, să le întindă mîna.*) Așa, acum...

BRANĂ (*a înțeles*) : Bun, bun... am eu grije... (*în timp ce dă mîna cu Nedelcu și cu Pruncu, care se înclină adînc și se retrag, tot înclinîndu-se, spre ușe*).

NEDELCU : Mulțumim.

PRUNCU : Cum ai spus matale, milostivule.

BRANĂ : Se face, se face...

NEDELCU : După prînz.

PRUNCU : Cu respect... cu tot...

PAMFIL : Vă salut ! Vă salutăm...

(*Pruncu și Nedelcu au ieșit.*)

SCENA XVIII

PAMFIL, BRANĂ

PAMFIL (*i-a urmat pe Pruncu și pe Nedelcu pînă în prag și tot așa, înclinîndu-se. Apoi închide ușa în urma lor și se reazimă cu spatele de ea, cu un suspin de ușurare*) : În sfîrșit ! S-a făcut...

BRANĂ (*a rămas în picioare, cu un gest de nedumerire și de disperare*) : Ce s-a făcut ? Asta ce pacoste mai e, păcatele mele ?

PAMFIL : Prostule ! Ai pus piciorul pe prima treaptă a mării !

BRANĂ : Conașule, eu...

PAMFIL : Nici un „conașule“. De acum încolo, începi să fii politician, prin urmare ești dator să începi să fii obraznic. Ai să-mi spui dragă Pamfile, Pamfil sau mă Pamfile ! Să fim înțeleși ! Așa. Mai e ceva, mult mai important și... mai greu, recunosc. Acum ești re-

prezentant al ordinii și al administrației comunale. Miine-poimiine ai să fii primar sau ceva mai mare. Poți să fii și așa, cum te afli, dar... e mai frumos, mai elegant, mai nobil, să-nveți să te iscălești. (*Brană vrea să spună ceva.*) Nimic. Nici o vorbă. Treci la birou. Repede. (*Brană a trecut.*) Stai jos. (*Brană se supune.*) Ai hîrtie acolo. (*La un sertar al biroului, îi dă un creion.*) Pofitim și creion. Pune mîna pe el, că nu mușcă. (*A luat și el o nuiă din sertar și se plimbă vorbind, ca un profesor în clasă.*) Ai să spui după mine, Litera a este prima din alfabet. (*Repetă, mai rar.*) Litera a este prima din alfabet. Spune și tu.

BRANĂ (*i-a pierit glasul*): Li-te-ra...a... este... din alfab...

PAMFIL (*il amenință cu nuiăua*): Fii atent, că te plesnesc, domnule politician! (*Repetă și mai rar.*) Litera... a... este... prima... p-r-i-m-a... din... al-fa-bet.

BRANĂ (*docil, clipind repede și într-o stare de plîns. Sub amenințarea nuielii*): Li-te-ra... a... este... prima... din...

TABLOUL II

Același decor.

Biroul mic, din primul tablou, a fost înlocuit cu altul mai mare, mai frumos și mai scump firește, oricum destul de încărcat de mape și dosare. O lampă electrică pe birou și telefon. Băncile de lemn au fost, de asemeni, înlocuite cu canapele, fotolii și scaune, în fața cărora sunt cîteva mesicioare. Fac, laolaltă cu biroul, o garnitură destul de impresionantă, dacă nu uităm modestia încăperii. La ferestre sunt alte perdele, grele, de catifea. La ridicarea cortinei, ele sunt trase, acoperind ferestrele. Soba a fost dată afară. Numai pe ușa deschisă se vede, în curte, soare plin. Suntem în primăvară.

SCENA I

SAFTA, MATEIAȘ

Safta s-a schimbat; e mai voinică acum, mai sprintenă și are în mișcări, pe figură, în îmbrăcăminte, un pitoresc și o vioiciune care o face mai tânără, mai simpatică. Nu i-a fost greu lui Pamfil, avînd în vedere sufletul ei cinstit, generos, să facă din Safta o tovarăse sinceră, cu munca și cu rosturile ei lămurite în casa milostivului. Dealtfel, de la tablou la tablou, Safta va apare din ce în ce mai schimbată, vădind în îmbrăcăminte dar nu mai puțin în atitudini și gesturi, o eleganță sobră, care împrumută frumuseții ei naturale ceva deosebit. Numai cînd simte nevoia să spună un adevăr ori e supărată, zvicnește în ea sufletul de totdeauna. Acum pune rînduială pe birou, îngînd o frîntură de cîntec.

Mateiaș năvălește în scenă, din curte, ca o vijelie. Tipul ziaristului cu gură mare, care vorbește tare pentru că-i place să se asculte și să fie ascultat. Poate ca să impresioneze mai ușor și să convingă mai repede. Pare prost îmbrăcat, din cauza neglijenței, deși are haine de postav fin, cămașe de mătase și cravată scumpă. Să nu uităm părul mereu ciufulit. Astăzi, mai ales, e și nebărbierit. Face impresia unui cabotin, în goană după căpătuială.

MATEIAȘ : Salve !

SAFTA (îl privește o clipă, drept) : Poftim ?

MATEIAȘ : Te-am salutat, femeie.

SAFTA : Mai întii că eu sunt Safta, nu femeie, și pe urmă, poți să spui bună dimineța, adică pe românește.

MATEIAȘ (cu un gest de suverană indulgență) : Ai rămas o mahalagioaică.

SAFTA : Am rămas și nu mi-e rușine. Matale ești prinț, nu-i așa ?

MATEIAȘ (cu emfază) : Eu sunt ziarist ! Ziaristul Mateiaș, reporter la marele cotidian popular Cosmosul și director-proprietar al săptămînalului politic, financiar, artistic și edilitar *Municipalitate, Adevăr și Progres*. Sunt un artist, ma belle, și un artist

n-are, ca tine, o mahala, așa cum nu are o țară. El are de apărat numai interese sociale, politice și naționale ca orice prinț al adevărului.

SAFTA (*înțelege că n-o să termine ușor cu el. A lăsat cirpa pe birou și a pus mâinile în șolduri, gata să-l ia la rost*): Și dacă ești artist și prinț, mult ai să-mi urlu în urechi, cu trombonul? Ia te rog! Spune lămurit: ce vrei?

MATEIAS (*domol, îi întinde mâna*): Vreau să ne împăcăm.

SAFTA (*îl lasă cu mâna întinsă, începe din nou rînduiala pe birou*): Poftim, ia loc.

MATEIAS (*cu altă suverană indulgență*): Bine, ma belle, iau notă că m-ai lăsat cu mâna întinsă, ca pe un solicitant fără protecție. (*A vorbit cu un accent teatral și s-a retras, cu un gest tot așa de teatral, spre un fotoliu. Stă, și-a purtat degetele prin păr și și-a rezemat capul de spătarul fotoliului. Acum cu un ton mult mai scăzut și mai natural.*) Safto, să-ți fie rușine pe la nas. Nu cu titlu injurios. Cu prestigiu de adevăr. Ar trebui să-mi fii și tu recunoscătoare. Mai ales acum, în pragul alegerilor. Fără concursul meu dezinteresat, milostivul n-ar fi ajuns o figură celebră pe țară.

SAFTA: Asta s-o spui la alții. Nu era nevoie de jurnalul dumitale, ca să afle Tinca sau Tase din barieră ori Vasilica de la cantină ce-a făcut milostivul în mahala. Că n-o mai cunoști, de cînd e delegat. Străzi pavate, lumină ca pe bulevard, gropile astupate și făcute grădini, bani cu duiumul să-și scoată creștinii igrasia din case, să-și facă uluci și să-și pună cite un pomișor sau doi în fața porții. Rai, nu altceva. Ca să nu mai vorbim de biserică și de școală. Așa că... las-o mai domol cu jurnalul dumitale, că nu-l cumpără nimeni.

MATEIAS (*în picioare, ca zvirlit de un resort și din nou vijelios*): Femeie, nu permit. Să nu-mi diminuezi serviciile de presă. Eu i-am pus opera edilitară în valoare, prin articolele pe care le-am scris, prin convorbirile pe care i le-am luat, prin clișeele publicate în prima pagină și pe trei coloane. Milostivul

era un modest cetățean, bine intenționat și atît ! Eu, l-am impus în fața lumii politice. Eu am dat numelui de Brănescu-Milostivul, circulație pe țară. Nota bene : pe țară și dacă vrei să știi, na, mandatul lui de deputat e la mine-n buzunar.

SAFTA : Iar îmi spargi urechile cu trombonul. Vrei, cu tot dinadinsul, să mă asurzești. Treci la loc, mai bine, și nu țipa, că mă supăr. Și te măsoar cu coada de la mătură.

MATEIAS : Tu, pe mine ?

SAFTA : Ba bine că nu !

MATEIAS (*cu același gest teatral, dar cu amărăciune acum*) : Safto, m-ai deziluzionat iremediabil. Ma belle, ești o ființă vulgară. (*Pași, cu același gest și își reia locul în fotoliu.*) Am închis ochii, să nu te mai văd. Te-am pierdut.

SAFTA (*hotărîtă să scape de el*) : Ia așcultă, domnule Mateias : de ce nu te duci dumneata la biserica pe care a făcut-o și o sfințește milostivul acum ? Sobor de preoți și episcopi. Toată mahalaua în păr. Ce fel de jurnalist ești dumneata dacă nu te afli, cum s-ar zice, la fața locului ?

MATEIAS : Lasă-mă-n pace, soro, că eu am destule pe cap... Nu ți-am spus, adineauri, de ce-am venit ? (*Bate cu palma pe buzunar. Apoi îi face semn să se apropie și-i spune în șoptă.*) Acte compromițătoare împotriva cuiva. Să nu-mi ceri nume, că-i secret profesional. Le-am cumpărat de la un individ. Cine ? Secret profesional și ăsta.

SAFTA : Știam.

MATEIAS (*in picioare*) : Cum ? Ce știi ? Cine ți-a spus ?

SAFTA (*arătînd perdelele*) : Nu vezi ? Azi-noapte a fost sfat mare, cu perdelele trase. S-a pus la cale deputăția pe care te lauzi c-ai adus-o în buzunar.

MATEIAS (*surprins*) : Ia uite, domnule ! Și eu să nu știu nimic...

SAFTA : Nu ți-am spus eu ? Mai bine dă o fuguliță pînă la biserică, să afli de la domnișorul Valentin cum și ce-a fost. Pe lingă asta, poate te mai sfințești un

pic, că tare ești păgîn la gură și mare satara * pe sufletelul meu...

MATEIAS : Nu mă duc. (*Mare și copleșitoare taină.*) Vrei să-mi fure un adversar politic documentele ?

SAFTA : Vai de mine, cum te-aș face document și pe mă-tăluță, dacă s-ar îndura cineva să te fure... (*La fe-reastră trage perdelele în lături, în scenă inundă lumina soarelui de primăvară.*) (*Afară, departe, se aud urale.*) (*Ascultă.*) Mi se pare că vin repede la noi. (*Privește în timp ce uralele se apropie.*)

MATEIAS : Ai avut dreptate. Toată mahalaua-n păr și milostivul în frunte, ca un general.

SAFTA (*fără să-l privească*) : Merită că dă mult și nu-mai din banii lui ! Dă și la săraci, și la haimanale, și la lăudăroși...

MATEIAS (*la ea, cu mina întinsă*) : Safto, hai să ne-mpă-căm. Ești invincibilă, caustică și corosivă. Mă pre-dau. Are dreptate domnul Valentin cînd spune că vrea să facă din tine o cucoană.

SAFTA : Să știi că nu mă-ncinți cu migdale amare, ca pe ăia cu politica. (*Îi dă mina.*) Mă-mpac fîncă-i sfînta Duminică și-i păcat să ții supărare.

MATEIAS : Bravo ! Ești o bomboană ! Te pup...

SAFTA (*l-a privit de sus pînă jos*) : Pe mine ? (*Îi întoarce spatele.*) Pupezele ! (*Și iese, în camera vecină, trîntînd ușa.*)

MATEIAS (*interzis un moment, apoi cu un gest de dispe-rare*) : Vulgară creatură, domnule...

SCENA II

MATEIAS PAMFIL

PAMFIL (*a intrat grăbit, a luat și el parte la sfințirea bisericii dar pare că ceremonialul nu l-a preocupat prea mult, oricum, acum e prea puțin dispus să-l comenteze*) : Mateias puiule, bine c-ai venit !

* Povară, belea (n. ed.).

MATEIAȘ : Șefule, ai dat lovitura ! Felicitări. Am trecut adineauri pe la biserică. Nici marile și istoricile ceremonii papale...

PAMFIL : Bine, bine, lasă asta !

MATEIAȘ : Cum să las, șefule ? Se poate ? A fost un eveniment... Stai să-ți arăt ce-am scris la gazetă. (Scoate din buzunar un exemplar din Municipality, Adevăr și Progres, îl desface și i-l arată.) Titlu pe trei coloane (citește) : „Azi coboară duhul lui Dumnezeu în mahalaua“.

PAMFIL (îi ia gazeta din mână, o aruncă pe birou) : Bun. Frumos.

MATEIAȘ : Ce frumos, domnule ? Îmi pare rău ! Inspirat, genial ! I-auzi cum sună. (Citește, după ce scoate alt exemplar din buzunar și-l desface.) „Azi... coboară... duhul“...

PAMFIL (i-l ia și pe acesta din mână, îl aruncă pe birou) : Scrisorile, Mateiaș, asta mă interesează acum. Spune ce-ai făcut cu scrisorile.

MATEIAȘ : Prezente ! Se putea altfel ? Mai tare ca Intelligence Service ! (Scoate dintr-un buzunar un plic și i-l dă.) Poftim : originalele. (Scoate, din alt buzunar, alt plic și i-l dă.) Fotografiile lor, pentru orice eventualitate.

PAMFIL (a controlat în primul plic, imediat ce l-a primit din mâna lui Mateiaș. Apoi în cel următor, are un gest de satisfacție și de destindere, stă într-un fotoliu) : Acum... putem spune că abia acum încep să aibă o valoare și articolele tale și biserică și școala și străzile și tot ce-a făcut milostivul în mahala. Fără aceste scrisori și acte compromițătoare...

MATEIAȘ (în alt fotoliu și în fața lui Pamfil, picior peste picior și plin de el, convins de importanța rolului pe care l-a avut) : Mie-mi spui, șefule ? De când m-ai însărcinat cu dificila și diabolica misiune, n-am mai știut ce-i odihna, tihna, somnul și inspirația. Numai pînda și palpitația, alergătura și conspirația. Planuri peste planuri, tentative peste tentative și expectative

peste expectative. Când am pus mâna pe scrisori, azi-noapte, într-o căruciumă misterioasă, mi-am zis : acum, Doamne, robul tău Mateiaș, care-i frînt de oboseală, poate să se culce... *(Ultimele cuvinte le-a spus dînd capul pe spate și culcîndu-l pe spătarul fotoliului, cu brațele deschise larg și ochii închiși, ca un om care se culcă în adevăr și adoarme imediat.)*

PAMFIL *(și-a adus aminte — tresărit în picioare, îl prinde pe Mateiaș de umăr și-l scutură, îl ridică)*: Nu, n-avem timp de odihnă !

MATEIAȘ *(a făcut ochii mari, speriat)*: Ce, cum, ce s-a-ntîmplat ?

PAMFIL : Sus, presă română, că era să uităm cel mai dificil moment din istorica ta misiune ! Fii atent ! Individul a fost la sfîntirea bisericii. A venit să simtă pulsul mulțimii. Nu-i prost, să știi ! L-am lăsat, adineauri, la Pavelică Ciuntu. Omul lui de încredere. Pun ceva la cale, amîndoi.

MATEIAȘ : Vax, orice-ar face ! L-avem în mîină, șefule.

PAMFIL : Dacă nu-l stringem cu ușa pînă la ora 4, cînd vor fi fixate definitiv candidaturile guvernamentale, ne scapă din mîină — cel puțin pînă una alta.

MATEIAȘ : Așa ? Ia uite bestia, domnule, ce noroc...

PAMFIL : Prin urmare : nici o clipă de pierdut ! Caută-l și adu-mi-l. Pune-n joc toată inteligența, toată fan-tezia, toată competența. Fă lux de argumente și fii nabab în promisiuni dar mut în privința scrisorilor. Ne-am înțeles ? Bun. Să te văd ce ești în stare.

MATEIAȘ : Nici o frică, șefule ! Mort sau viu, individul se prezintă singur. *(Pași repezi spre ieșire, a ajuns în ușe.)*

PAMFIL : Și încă ceva : după ce-l aduci, stai prin apropiere. Poate să am nevoie de tine.

MATEIAȘ : Cum să n-ai, șefule ? Cine n-are nevoie de mine, mai ales acum în pragul alegerilor ? Fii fără grije ! În doi timpi și trei mișcări, l-am găsit, l-am convins, l-am adus ! Salve.

SCENA III

PAMFIL, MATEIAȘ, BRANĂ, PRUNCU, GAVRILAȘ, NEDELCU

MATEIAȘ (*in clipa cînd vrea să iasă, se întîlnește cu Brană, care intră urmat de Nedelcu, de Pruncu și Gavrilăș*): Bravo, șefule. Te-am văzut, adineauri, în fruntea mulțimii. General, nu altceva! Să știi c-ai devenit o forță politică...

BRANĂ (*obosit, plictisit, sincer*): Lasă-mă-n pace, domnule! Ce oameni, nenișorule! (*Pe scaun, în fața biroului.*) Nu te lasă nici să-ți tragi sufletul. Sfințești o biserică și vrei să rămii singur, să îngini o rugăciune și ei năvălesc după tine și strigă și țin cu tot dinadinsul să te ducă pe sus, ca pe-un prapur, la mort. Spuneți și voi: sfințire-i asta sau bilci? Nici n-apuci să intri bine-n casă și te pomenești cu altă dihanie-n cale: Bravo și ura și ura și bravo! La urma urmii, măi creștine, de ce bravo?

MATEIAȘ: Pentru că... să vezi, șefule... presa, care...

PAMFIL: Mateiaș, parcă era vorba ca-n doi timpi și trei mișcări...

MATEIAȘ (*a tresărit, și-a adus aminte*): Ce să fac? Nu vezi (*îl arată pe Brană*) că mă ține de vorbă? Gata, m-am dus. (*Iese repede.*)

SCENA IV

PAMFIL, BRANĂ, PRUNCU, GAVRILAȘ, NEDELCU

BRANĂ: Poftim, ce păgîn de creștin! În loc să aprindă și el o luminărică și să se pocăiască...

PAMFIL: Să lăsăm pocăința pe mai tîrziu, milostive. Oamenii se bucură și te-nconjură cu dragostea lor pentru că i-ai scos din mizerie și din întuneric. Nimeni nu-i poate opri să-și manifeste recunoștința. Știm că dorința ta fierbinte de a face binele, după toate canoele creștinești, a fost pusă la grele încercări de

noi, păcătoșii, dar te rugăm să ne ierți. Nu suntem decît niște bieți oameni...

BRANĂ (*se ridică*): Tu să taci din gură, Valentine. Pe oameni îi înțeleg și-i rog să mă ierte, că n-am putut face mai mult pentru ei, dar pe tine nu te iert! Tu mă cunoști, și erai dator să le spui creștinilor că eu nu cer nimic pentru mine...

PRUNCU : Asta o știm, milostive.

NEDELCU : Numai că... suntem și noi, cum a spus din-sul (*Pamfil*) adineauri — niște bieți oameni...

GAVRILAȘ : Și ca oameni proști ce suntem, ne gândim așa : că nu-i creștinește să ne bucurăm numai noi de sprijinul tău, cînd toată țara... Adică, de ce să-l lăsăm pe Fudulu tare și mare-n politică... ?

BRANĂ (*sare ars*) : Politica ? Să mă lăsați în pace cu politica ! Eu rămîn la binefacerile mele și atît. Asta, ca să fim înțeleși. Mai ales de tine, Valentine. Orice, afară de politică !

PAMFIL : Bine, milostive, așa o să fac. Numai să nu vină împrejurările peste noi. Știi bine că-i bietul om sub vremi ! Singur ai spus, că tot ce vine din curățenia sufletului omenesc vine de la Dumnezeu și dac-o fi voința sfîntului... Atunci și numai atunci o să spui, ca Mîntuitorul : treacă și acest pahar de la mine...

BRANĂ (*destul de mîhnit*) : Bine, știam că ce ni-i scris, în frunte ni-i pus ! (*Și-a adus aminte, la un semn convențional al lui Pamfil, și termină discuția scurt.*) Da, da... Bine, bine... am eu grije... (*Din prag, către cei din scenă.*) Dacă voia cerului o fi, atunci... se face, se face. (*A ieșit.*)

SCENA V

PAMFIL, PRUNCU, GAVRILAȘ, NEDELCU

Cei rămași au privit o clipă în urma lui Brană.

NEDELCU : N-am ce zice, așa om...

GAVRILAȘ : Parcă ar veni din alte vremuri...

- PRUNCU : Noroc c-a adus-o dumnealui (*Pamfil*) bine din condei, cînd i-a spus că tot ce vine de la om...
- GAVRILAȘ : Să vezi. Numai daravela asta, cu porunca de la Dumnezeu, o să-l facă să primească să candideze.
- PRUNCU : Asta-i... că nu știu dac-o merge la fel de ușor și cu Fudulu, care-i așa de tare-n partid că nici conu Sterică n-are ce-i face. Știți bine că ne-a spus azi-noapte : lista guvernamentală ar avea sorti mari de izbîndă, Brănescu printre primii candidați, dar ce te faci cu Fudulu c-a mai fost deputat și le-a adus mari servicii șefilor. Numai dacă găsim un mijloc să-l silim să renunțe la candidatură...
- NEDELUCU : Greu, tare greu...
- PAMFIL : Greu ar fi numai dacă Fudulu n-ar renunța, că el n-are alt om de încredere în mahala decît pe Pavelică Ciuntu, care a fost lucrat de voi. Sigur că grecul ar prinde nas, și s-ar răzbuna...
- GAVRILAȘ (*se aprinde*) : Tocmai asta nu vrem ! Nu pentru noi, pentru țară, c-ar ajunge din nou mahalaua o paragină.
- NEDELUCU : Mai bine-i răsucim gîtul ! Și lui Fudulu și grecului !
- PAMFIL : Nu, asta nu ! Suntem datori să luptăm prin mijloace civilizate. Și știți bine că mă pricep să le aleg. Fiți fără grije. Duceți-vă la cantină, unde sunt ospătați toți partizanii din mahala. Spuneți-le că s-ar putea întîmpla să avem o surpriză. Dacă am o veste bună pentru voi, îl trimit pe Mateiaș să vă spună că s-a făcut. În cazul acesta, firește că cu toată mîhnirea pe care-o s-o-ncerce milostivul, n-o să putem opri poporul să-și aclame candidatul...
- GAVRILAȘ : Dacă-i vorba de aclamații... las' pe noi, șefule !
- PAMFIL (*le dă mina*) : La revedere și... succes !
- GAVRILAȘ (*un motiv să rămîină singur cu Pamfil, în timp ce Pruncu și Nedelcu merg spre ieșire*) : Atunci, noi așteptăm la cantină și... (*A privit peste umăr, să se convingă dacă ceilalți doi au ieșit.*)

SCENA VI

PAMFIL, GAVRILAȘ

GAVRILAȘ : Coane Valentine, să nu mă lași ! Nu pentru mine, pentru utilitate publică. Vine primăria și mă expropriează, că am loc mare, pe care se poate face piață și cu banii ce-mi dă, cumpăr locul de alături și ridic o cășcioară. Nu pentru mine. Poate mă expropriează primăria și de casă, mai târziu, să facă o grădiniță de copii.

PAMFIL : Se face sigur ! Mai ales dac-o să fim la putere.

GAVRILAȘ : Cum să nu fim, coane Valentine ? Nu pentru noi...

PAMFIL : Știu : pentru țară și utilitate publică !

(Gavrilaș a ieșit.)

SCENA VII

PAMFIL, BRANĂ

BRANĂ (a crăpat ușa) : Singur ? (A intrat.)

PAMFIL : Felicitările mele, Brană ! Faci progrese uimitoare. Ai început să minți și să te prefaci ca un mare politician.

BRANĂ : Tocmai că asta mă sperie și pe mine ! Nu știu cum s-a făcut, de când buchisesc și tot mormăi în fața oamenilor : da, da... se face, se face, c-am început să prind gust de minciună. Uneori, mi se pare că nu-i numai joc tot ce mă-nveți să fac și atunci... conașule, a intrat ticăloșia-n mine ca o boală.

PAMFIL (suris amar) : Ce să facem, Brană ! Ne sacrificăm și noi pentru țară și pentru utilitate publică !

SCENA VIII

PAMFIL, BRANĂ, MATEIAS

MATEIAS (*întră repede*): Vine!

PAMFIL (*la el în șoaptă*): Bravo! Acum dispari și fii atent. Stai afară. Dacă am o veste bună, îți fac semn și dai fuga la cantină, să-i spui lui Pruncu sau lui Gavrița că s-a făcut.

MATEIAS: Și... dacă nu se face?

PAMFIL: Atunci... te spînzuri, ca să nu mai fii pacoste! (*L-a împins afară.*)

SCENA IX

PAMFIL, BRANĂ

PAMFIL (*după ce l-a dat afară pe Mateias, pași spre Brană și tot așa de expeditiv*): Și tu, treci dincolo.

BRANĂ: Iar? Abia venii...

PAMFIL: Fără mofturi! Știi bine ce mosafir simandicos aștept. Merită să stai la cușcă pentru el.

BRANĂ (*ieșind*): Sta-i-ar popa la cap...

SCENA X

PAMFIL, MATEIAS, un moment, apoi FUDULU

Pamfil a închis ușa în urma lui Brană — Mateias bagă capul pe fereastră și face: pst, cu un gest care-l pune în gardă pe Pamfil, acesta îi face semn să dispară. Fudulu e în prag. E un bărbat care pare destul de tânăr, în ciuda celor cincizeci de ani pe care i-a împlinit. Voinic și rumen, cu mișcări sigure. Se știe tare, în primul rînd prin averea lui. Are inteligența arivistului trecut prin toate cursele mici și mari ale carierei politicianiste și obrăznicia pe care i-o dă certitudinea că nimeni și nimic nu-l poate clătina. Privește de sus și tăios, cînd uită să fie zellemist și prin urmare, să facă

glume proaste — agresiv, când împrejurările i se par potrivnice, are și surîsul lipicios și lașitățile omului care a știut întotdeauna să se foloseze printre primejdii.

PAMFIL (*il întîmpină*): A, domnul Fudulu! Ne-ai făcut o mare cinste, luînd parte la sfîntirea bisericii și ne simțim peste măsură de măguliți, acum cînd te primim în modesta...

FUDULU: Valentin, mi se pare...

PAMFIL: Exact.

FUDULU: Secretarul lui... Brănescu, nu?

PAMFIL: Riguros exact!

FUDULU (*il măsoară de sus*): Mda, pari destul de simpatîc și de deștept...

PAMFIL (*se înclină*): Măgulit.

FUDULU (*privește împrejur*): Aici e... cum s-ar zice: cabinetul tău. Și dincolo chilia milostivului, nu? (*Pași.*) Pot s-o văd?

PAMFIL (*ii taie drumul, nu fără înclinare*): Nu! încă n-a fost declarată muzeu național.

FUDULU (*renunță*): Pardon! (*Pași.*) Mi se pare c-ai trimis un emisar la mine, adineauri.

PAMFIL: Eu? Nu-mi aduc aminte...

FUDULU (*surprins*): Serios? (*Se supără.*) Atunci, cine-a fost măgarul care...?

PAMFIL: Nu știu, nu cunosc la măgari. Oricum, ia loc.

FUDULU: N-am venit să stau la taifas cu unul ca tine. (*Îi întoarce spatele.*)

PAMFIL: Ai venit, în orice caz, să ne-nțelegem.

FUDULU (*din nou surprins*): Eu? Să mă-nțeleg: cu cine? Cu tine?

PAMFIL (*calm*): Ia loc. Ai destulă experiență și știi bine că cine se supără mai întîi, acela pierde.

FUDULU: N-am ce pierde!

PAMFIL: Asta depinde și de dumneata și de mine...

FUDULU: Ce-ai spus? Ascultă, băiețaș, să nu-ți iei nasul la purtare, că eu...

PAMFIL: Un moment! (*Stă pe scaunul de la birou, picior peste picior.*) Acum poți continua...

FUDULU (*clocotind*): Ești de-o impertinență care... care ar merita o corecțiune...

PAMFIL (*se ridică*): Poftim. Te previn, însă, că după ce-o să ne umplem de sînge, tot acolo o s-ajungem : la o convorbire amicală și — dacă nu te superi — la un acord perfect. Prin urmare, ar fi mai inteligent să renunțăm la păruială. Un deputat guvernamental ca dumneata, bătut de un băiețaș ca mine, ar pleca din mahala ca o potaie cu tinicheaua de coadă. Pe lîngă asta, aș fi obligat să-mi motivez gestul, în fața celor ce ne cunosc și n-ar fi exclus să inventez o minciună. Bunăoară, că ți-am aplicat cîteva directe, în distinsa figură, pentru că te-am prins cu oarecare incorectitudini... de natură...

FUDULU (*a rămas interzis un moment*): Ascultă-mă... domnule Valentin, eu... nimeni, pînă acum, n-a-n-drăznit... cred că glumești !...

PAMFIL : Asta da : cea mai nevinovată glumă pe care am făcut-o vreodată ! (*Se ridică.*) Un motiv mai mult să te rog să iei loc.

FUDULU : Nici un... firește, nici un motiv să te refuz. (*Stă în fotoliul din fața biroului.*) Te ascult cu plăcere.

PAMFIL (*se înclină*): Mulțumesc, ești foarte gentil. (*Stă și el. Tot așa, picior peste picior și răsturnat în fotoliu.*) Voiam să vorbim despre... candidatura domnului Brănescu.

FUDULU (*i s-a luminat chipul. Bănuia că-i vorba de ceva mult mai grav, că Pamfil l-ar avea în adevăr cu ceva la mînă*): A, da... Știam, Brănescu să fie o figură populară și sunt dispus să-i acord tot concursul meu. Dacă nu mă-nșel radicalii i-au oferit un loc. Ioniță Dudulă, șeful radicalilor, mi-e amic intim și la prima ocazie, am să-l asigur...

PAMFIL : Pe radicali i-am refuzat.

FUDULU : De ce ?

PAMFIL : Pentru că ne-au făcut guvernamentalii o propunere mult mai surizătoare.

FUDULU : Anume ?

PAMFIL : Să candideze în locul dumitale !

FUDULU (*ride*): Nu fi prost, mă Valentine! Eu sunt stîncă-n partid. Nu mă clintește nimeni.

PAMFIL: Nimeni din partid.

FUDULU (*categoric*): Nimeni pe țară, băiatule!

PAMFIL: Să presupunem c-ar fi așa. Domnul Brănescu, nici nu vrea să-ți fure locul. E convins că ai să i-l cedezi singur.

FUDULU: Eu, să-i cedez eu...? (*Ride.*) În cazul ăsta, Brănescu-i și mai prost ca tine, secretarul...

PAMFIL: Asta nu se știe ca pămîntul. Proștii ca mine, uneori, sunt mai inteligenți ca deșteptii de talia dumitale. O dovadă. Poftim. Ești așa de orbit de îngîmfare, că nu-ți mai vezi interesele. Dacă te încăpățînezi în refuz, pierzi oricum scaunul de deputat și s-ar putea întîmpla ca mușamaua să nu se mai întindă, a doua oară, peste unele afaceri suspecte, în legătură cu banca „Prosperitas” și cu respectivele întreprinderi industriale.

FUDULU (*ride, stăpîn pe situație*): Fii serios, mă neică, mă. Șantajul cu banca și cu fabricile a mai fost încercat odată, cu tîmbălău mare-n presă, și n-a prins.

PAMFIL: N-a prins pentru că n-a fost nici o probă. Existau cîțiva martori, în adevăr, dar unora le-ai astupat gura cu pumnul iar altora le-ai plătit tăcerea destul de scump. Acum avem probe sigure.

FUDULU (*rezistă*): Ce spui? Atunci află că activitatea mea n-a fost niciodată pătată de-o...

PAMFIL: Ca să pricepi ce fel de probe avem, precizez că le-am cumpărat de la prima dumitale nevastă.

FUDULU (*i-a pierit glasul*): Ascultă, eu dacă de la prima...

PAMFIL: Sunt, cu alte cuvinte, din epoca fostului lăptar, ajuns proprietar de autobuze pe un traseu mărginaș, care era destul de prost dar și destul de avid de parvenire, ca să nu lase urme murdare pe unde-a trecut. Mi se pare că de atunci ai rămas foarte strîns legat de un oarecare domn Stan, cu care...

FUDULU: Nu știu, nu-l cunosc, nu mi-aduc aminte! Cred că numai infamia adversarilor mei politici...

PAMFIL (*în picioare, lovind cu pumnul în birou*): Nu amesteca politica, Fudulule, în afacerile tale. Politica-i artă, credință și putere de sacrificiu, nu socoteală de prăvăliaș și nici practică de șnapan foliat cu abilitate printre prevederile codului penal! Mai ai curaj să vorbești de infamiile altora? Eu cunosc una singură: când ți-ai părăsit prima nevastă, ca să alergi după o cucoană bătrână dar cu avere, la rindu-i încintată că-și poate înmulți milioanele prin tine. Te-ai mai gândit, de atunci, la prima nevastă, pe care ai lăsat-o pe drumuri? Poți să-mi mulțumești. M-am gândit eu, alaltăieri, când i-am trimis o sută de mii de lei, ca să nu moară de foame. Recunoscătoare, biata femeie mi-a trimis câteva... (*scoate un plic din sertarul biroului și i-l arată*) scrisori și acte. După cum vezi, infamiile se plătesc destul de scump, uneori!

FUDULU (*pierdut*): Domnulă... stimate domnule Valentin, nu mă nenoroci!

PAMFIL (*il privește o clipă, cu un suris greu de degust lângă el și-l prinde de umăr, îl scutură*): Nu fi muiere, Fudulule. Pungașii de rasă își recunosc isprăvile cu un fel de cavalerism ce-i face destul de simpatici. Când te-am văzut intrînd, adineauri, sigur și plin de tine pînă la aroganță, nu bănuiam să te faci mototol cu atîta ușurință.

FUDULU: Nu știam... nu bănuiam că... Nu mă nenoroci! Ești tînăr și tinerețea-i întotdeauna generoasă.

PAMFIL: Tinerețea n-a fost niciodată generoasă cu oameni ca tine, Fudulule! Din fericire, pentru tine, nici eu nu mai sunt așa de tînăr. A trecut și peste mine destulă scîrbă și stricăciune. Prin urmare, putem vorbi ca doi negustori. Mi-ar fi fost ușor să te distrug, dacă m-aș fi dus la club cu scrisorile și actele compromițătoare. Ai fi fost șters din lista candidaturilor automat, iar locul tău, tot așa de automat, i-ar fi revenit domnului Brănescu. Cred că-nțelegi de ce. Justiția, prin forța împrejurărilor și opoziția, prin campania pe care ar fi dus-o, ar fi compromis cu desăvîrșire lista guvernamentală. Eu

am avut răbdare și am așteptat. Știam că vei veni să ne înțelegem.

FUDULU : Sunt... te rog să crezi c-am fost așa de surprins...

PAMFIL : Cred...

FUDULU : Că sunt așa de impresionat...

PAMFIL : Cum să nu fii ? Tocmai când te bănuiai stin-că-n partid...

FUDULU : Nu mai sunt în stare să-mi adun gândurile, să văd ce-i de făcut.

PAMFIL : Nu-i nimic. Am... gândit și am... văzut eu și pentru tine. Soluția e simplă : semnezi o scrisoare de renunțare la candidatura din capitală iar șefii tăi, încântați că le dai o nouă dovadă de devotament, au să-ți rezerve telegrafic un loc indiferent unde, din moment ce succesul listelor guvernamentale e asigurat.

FUDULU (*tremur nervos și privire speriată*) : Ce cursă-mi întinzi ? Scrisorile ! Ce faci cu scrisorile ?

PAMFIL : Dă-mi semnătura de renunțare la candidatură și le primești imediat.

FUDULU : Toate ? Și actele și...

PAMFIL : Toate cu inventar, dacă vrei...

FUDULU : Atunci... să facem scrisoarea și... (*Gata să se ridice.*)

PAMFIL : Un moment. Am făcut-o eu. Numai s-o iscălești. (*Scoate din sertarul biroului scrisoarea și i-o dă lui Fudulu, care a rămas în fotoliu.*) E scurtă, simplă și precisă.

FUDULU (*nu știe ce să facă mai întâi : să citească scrisoarea ori să se asigure că actele compromițătoare există în adevăr*) : Și... cealaltă ? Adică...

PAMFIL (*e în picioare, în fața lui și-i arată plicul*) : Nu ți-am spus ? Le primești în brațe, ca pe niște moaște...

FUDULU (*e gata să iscălească, dar și-aduce aminte, tresărit*) : Ce mă fac, dacă nu-mi rezervă șeful un loc la Storojineț sau Lăpușna ?

PAMFIL : Nimic mai simplu. Acuzi guvernul de imoralitate, faci din asta o problemă de conștiință dar mai ales un motiv de scandal public, aduni în ju-

rul tău câțiva ratați și te proclamă imediat președinte de partid — adică : o mare rezervă a neamului.

FUDULU (*s-a luminat, are un suris ca o strîmbătură*) : Să crezi ! Bravo ! Bună idee ! Să știi că te fac ministru, cînd o veni partidul meu la putere.

PAMFIL : Pină una alta, iscălește. Altminteri, rămîn actele compromițătoare la mine și atunci adio șefie de partid.

FUDULU (*trezit*) : Mda, adevărat... (*Îl privește pieziș.*) Se vede că ții mult la iscălitura asta...

PAMFIL : Iscălitura unui om mare e destul de prețioasă, Fudulule. A ta ne costă exact una sută mii lei. După cum vezi, am de ce s-o aștept cu nerăbdare.

FUDULU : Ce să fac ? M-ai prins la strîmtoare și mi-ai pus mîna-n gît. Trebuie să joc după cum îmi cîntî... (*Semnează scrisoarea, i-o întinde.*) Să ții mințile, însă : Fudulu nu uită și nu iartă așa ușor.

PAMFIL (*a luat scrisoarea cu o mînă, cu alta i-a dat plicul cu actele compromițătoare*) : N-avem nici un interes să uiți și te rugăm să nu ne ierți. (*Fudulu a luat repede plicul și-i controlează conținutul, în timp ce Pamfil, la fereastră, face semne cu scrisoarea pe care o ține în mînă. Revine apoi în fața lui Fudulu.*) Și-acum... putem redeveni prieteni. Nu mai avem nici un motiv să ne complimentăm. (*Mai mult îl dă afară.*) La revedere, dom-nu-le Fudulu ! (*Fudulu nu-i dă mîna. Se ridică din fotoliu cu greu și pornește spre ieșire, fără cuvînt. Pamfil privește în urma lui, cu același suris și-l lasă să ajungă în prag.*) Un moment, dacă nu te superi. Am să-ți dau o nouă dovadă de prietenie. Ai băgat plicul cu actele compromițătoare în buzunar. Nu mai face prostia de odinioară. Nu le mai păstra în sertarele biroului. Altminteri, s-ar putea întîmpla ca nevas-ta de acum, întîmplător și ea părăsită și rămasă pe drumuri, să le vîndă unui adversar mai puțin generos ca mine. Poți să le arzi fără frică. Vei găsi oricînd, la mine, copiile respective. (*I-a arătat celălalt plic adus de Mateiaș.*)

FUDULU (*surprins un moment, răsucire în el*): Porcu-
le! (*Și iese furios.*)

SCENA XI

PAMFIL, BRANĂ

*Pamfil a primit cuvintele lui Fudulu cu un hohot de ris. De-
parte se aud urale. Uralele cresc și sunt din ce în ce mai
aproape.*

BRANĂ (*a intrat, după ce a băgat mai întâi capul pe
ușe, să se convingă dacă Pamfil este în adevăr sin-
gur*): Ce-i, conașule, ce s-a mai întâmplat?

PAMFIL (*bucuria urcă și se revarsă*): Nimic, scumpul
meu candidat guvernamental! N-auzi? Poporul te
aclamă.

BRANĂ: Pe mine? Ce-a innebunit?

PAMFIL: Ascultă ce entuziasm! Damian de la cantină
a avut grije ca poporul să fie sătul și bine dispus.
Un ospăț de zile mari merită câteva urale, nu-i
așa? Atunci, ce mai stai? Pregătește-te să ții un
discurs.

BRANĂ (*gata s-o ia la fugă*): Eu? Păcatele mele! Nu-ți
bate joc de mine, stăpîne.

(Mulțimea e sub ferestre, uralele sunt puternice.)

PAMFIL (*l-a prins de mână și-l duce spre fund*): Fii fă-
ră grije, scumpul meu patefon. Acul e pus și pla-
ca se-nvîrtește! (*L-a plasat în dreptul ferestei. Mul-
țimea de afară, văzîndu-l pe Brană, strigă: ura,
trăiască. Pamfil a rămas ascuns, pentru cei din stra-
dă, în faldurile perdelei.*) Fără frică, Brană! Spu-
ne după mine. Cetățeni...

BRANĂ: Cetățeni.

*(Cîteva glasuri, afară: tăcere, tăcere. Dar liniște nu se face
încă.)*

PAMFIL: Mai tare, mă!

BRANĂ: Ce mai tare, conașule, că mi s-a pus un nod
în gît! (*Face totuși un efort.*) Cetățeni...

(S-a făcut liniște afară.)

PAMFIL (*sufbindu-i lui Brană*): Primesc sarcina pe care mi-o cereți.

BRANĂ: Primesc... sarcina... pe care mi-o... cereți...

PAMFIL: Numai ca să vă fiu...

BRANĂ: Numai... ca să... ca să...

PAMFIL: Vă fiu... de folos...

BRANĂ: Să vă fiu... de folos...

PAMFIL: Vouă și țării!

BRANĂ: Vouă și țării!

(Mulțimea e în delir.)

Cortina

(cade pe urale dar discursul continuă, firește...)

TABLOUL III

Undeva, la centru, un salonaș, modern, cochet — un fel de refugiu, alăturat cabinetului de lucru, unde Pamfil își primește prietenii, colaboratorii apropiați și uneori persoanele simandicoase, pe care solicitanții de rînd nu trebuie să le vadă. Așadar, salonașul are o atmosferă în care și șoapta prinde rezonanță dar și adevărul, deseori, poate fi spus fără înconjur. Ar părea mai mult un cuib anume făcut pentru doi îndrăgostiți tineri, dacă nu ar fi sobrietatea liniilor și a culorilor, în mobilier, în covoarele multe și moi de pe cele două divane, în risipa de perne și în cîteva rafturi cu cărți, plasate în nișe speciale. Nici o fereastră. Ard cîteva lămpi electrice, cu abajururi colorate, plasate în așa fel încît să realizeze o armonie de nuanțe și să pună în valoare, în același timp, anumite colțuri ale încăperii. Pe masa mare și joasă, înconjurată de scaune în același stil, arde o lampă ceva mai mare, tot cu abajur. E singura pată de lumină vie, caldă, din salon.

Sunt două uși mascate, laterale: una spre cabinetul de lucru al lui Pamfil iar alta spre scara secretă a apartamentului, cunoscută numai de cei inițiați.

Nici nu știm, 'pentru că decorul' nu ne oferă nici o posibilitate de orientare, dacă afară e zi sau noapte, toamnă, primăvară ori iarnă...

SCENA I

PAMFIL, MATEIAS

Pamfil, așezat comod pe un divan, fumează și-i dictează lui Mateias, care scrie, la masă.

PAMFIL (*dictînd*): Firește. Virgulă. Nu putem termina seria articolelor noastre. Virgulă. În care am încercat să conturăm personalitatea intelectuală. Virgulă. Morală. Virgulă. Și politică a deputatului Brănescu. Linioară — personalitate în care vom găsi cristalizate multiplele... mul-ti-ple-le... și înaltele calități ale sufletului românesc. Linioară, fără să nu reamintim ce s-a realizat...

MATEIAS (*scrie și se îngîină*): ... fără să nu reamintim ce... (*Vorbit.*) Sa, într-un cuvînt ori... ?

PAMFIL: Nu, nu ! S, apostrof, a...

MATEIAS: Bun. Știam. Da-mi place să mă controlez...

PAMFIL: Foarte bine faci. Continuăm : fără să nu reamintim... (*Caută în gînd.*) Nu-i bine. Șterge cuvintele : ce s-a realizat.

MATEIAS: Le-am șters.

PAMFIL (*dictează*): ...fără să nu reamintim opera de asistență socială realizată în mahalaua ce-i va purta... ce, linioară, i, în mahalaua ce-i va purta numele. Punct.

MATEIAS: Punct. (*Vorbit.*) Foarte bine adusă din condei, toată chestia asta cu sufletul românesc și cu mahalaua, care este o operă de... (*caută în text*) asistență socială...

PAMFIL: Nu-i așa ? Cred că o să fie unul din articolele tale de zile mari...

MATEIAS: Lasă, c-am mai scris eu și altele.

PAMFIL: Nimic mai firesc. Un ziarist cu experiență și talent, ca tine... Așa. Acum continuăm. Scrie. (*Dic-*

tează.) Nu credem necesar să reamintim opera parlamentarului Brănescu — virgulă — care unește eleganța stilului cu profunzimea de gândire și cu înaltele lui preocupări de ordin național — virgulă — politic, virgulă, și social — linioară — această operă fiind foarte bine cunoscută de cetățeni. Punct.

MATEIAS (scriind): ...cunoscută de cetățeni. Punct. (Inspirație subită.) Stai, că am o idee. Cred c-ar fi mai frumos, mai sonor, să terminăm așa: de cetățenii din cele patru zări ale... (caută, cu degetele încurcate în păr) din cele patru zări ale... (Vorbit.) Aici ar trebui o bombă, mai ales că-i final de articol. Știi, ceva a la tombatera... Stai, c-am găsit: din cele patru zări ale... sfintului și... strămoșescului... pământ românesc eternizat prin... (caută) eternizat prin... tratate și alianțe. Asta-i fraza! Adică, cum să spun? Ceva și cu politică internă și cu politică externă. Amîndouă, dintr-o singură lovitură...

PAMFIL: Mai... sonor cred c-ar fi dar... și destul de idiot. Știu că ești specialist în politică externă dar e mai bine să lași ideea pentru alt articol. Acum pune punct după „binecunoscută de cetățeni“ și iscălește. (Mateias se supune.) Așa. Pune-l în plic și expediază-l la tipografie. Vreau să apară în numărul de mîine, la pagina politică a *Cosmosului*.

MATEIAS: Nu în *Municipalitate*, *Adevăr* și *Progres*, pe prima pagină și cu clișeu de trei coloane?

PAMFIL: *Cosmosul* e un organ popular, are un tiraj de cîteva sute de mii de exemplare...

MATEIAS: Dar știi bine, șefule, că mai are și un secretar de redacție care nu dă drumul la nimic în pagina politică, dacă nu-i plătit gras.

PAMFIL: Dă-mi-l la telefon.

MATEIAS (face un număr, la telefonul care-i lîngă divan, pe o mescioară): Alo. Domnul Ionescu-Santiago. (Ii dă receptorul lui Pamfil.)

PAMFIL: Alo. Tu, Santiago? Te anunț că s-a făcut. Nici o supărare. Știi bine că Brănescu își servește amicii cu plăcere. Mersi, ești foarte gentil. Atunci așa, San-

tiago dragă : primești cererea mâine și pe urmă cunoști filiera, nu-i așa ? Mă rog, pentru puțin. La revedere și... Nu, asta-i tot ce voiam să-ți comunic. La revedere. (*Inchide telefonul.*) S-a făcut.

MATEIAȘ : Cum, s-a făcut ? Nu i-ai pomenit nimic de articolul meu.

PAMFIL : Nici nu era nevoie, din moment ce i-am comunicat că i s-a aprobat cererea. Avem noi vocabular secret. Fii fără grije. Fugi la el și dă-i articolul.

MATEIAȘ : Atunci... (*adună paginile scrise, le bagă în buzunar*) mă duc și... mă-ntorc, șefule. Mai am o mică rugămintă. Stai, nu te-ncrunta, că se-ntunecă definitiv cerul vieții mele ! Bani mi-ai dat ieri. Săru' mâna. Au venit la momentul oportun. Voiam numai să te anunț că... (*cu un oftat din adânc*) presa română merge infernal. *Municipalitate, Adevăr și Progres*, care stă de cițiva ani în serviciul domnului deputat, mă costă o avere de nabab !

PAMFIL : Cred, Mateiaș. Să-i spui tipografului tău să treacă pe la mine.

MATEIAȘ (*nici nu-i vine să creadă de bucurie*) : Șefule, dacă mă scapi de grija tiparului, eu... mă salvezi și... ai să vezi, atunci, ce articole am să torn. Scăpărătoare, formidabile, geniale.

PAMFIL : Ce, ești nebun ? Vrei să nu le mai citească nimeni ? Fii mai zgîrcit cu marile tale calități. Dă-l încolo de geniu că mori în balamuc ! Mai bine fii prudent, c-ar fi o mare lovitură, pentru presă, să te piardă.

MATEIAȘ (*se și crede genial*) : Știu, șefule, dar eu nu pot altfel decît scăpărător, formidabil și genial ! Așa am fost predestinat...

SCENA II

PAMFIL, MATEIAȘ, SAFTA

SAFTA (*a deschis ușa dinspre scara secretă pe ultima replică a lui Pamfil, cu sfială. Pamfil, care a vă-*

zut-o, i-a făcut semn să intre, în timp ce vorbea cu Mateiaș. Safta a închis ușa, tot așa de nesimțit, în urma ei, și a rămas în scenă, nemișcată și nevăzută de Mateiaș): Iar cu trombonul? Tocmai de pe scară am auzit cum te lăudai.

MATEIAȘ (*superior*): Femeie, nu te-amesteca în subtilele probleme ale existenței mele.

SAFTA: Așa? Ai ajuns om mare, se vede, că numai oamenilor mari nu le convine să ne-amestecăm în existența lor cu lustru și cu dedesubturi...

MATEIAȘ (*către Pamfil*): O auzi, șefule? Calomnia își are lașitățile ei diabolice. Iată sub ce chip îmi apare înaintea, ca să n-o pot atinge nici c-o floare. Stai să vezi ce replică scăpărătoare îi dau. (*Către Safta.*) Ma belle, nimic nu mă supără, pentru că nimic nu mă atinge. Cum ar spune dictonul român...

SAFTA: Sigur că nu te-atinge! O casă pe Cantemir, mai faci una acum pe Dorobanți, iar bănișorii la bancă s-adună.

MATEIAȘ: Fără insinuări, femeie, că mă supăr.

PAMFIL (*cu suris ascuns*): Să nu te superi, că pierzi partida. Mai bine strivește-o sub muntele nepăsării tale și... dă fuga la Santiago cu articolul.

MATEIAȘ: M-am dus. Salut. (*Din prag, către Safta.*) Ma belle, o cugetare de la mine: regret profund că nu mă-nțelegi. (*A ieșit, cu un gest larg, de cabinetin.*)

SCENA III

PAMFIL, SAFTA

Amândoi au râs, privind în urma lui Mateiaș.

PAMFIL (*a rămas cu ochii în gol, în timp ce risul i s-a risipit pe figură*): Lasă-i s-adune, să se lăfăiască și să zburde. Până una alta, viața-i a lor. Asta-i tot ce putem face: să așteptăm să se coacă buba. (*Are*

un gest care-l smulge din tristețe.) Te-am chemat să-mi dai câteva lămuriri, dacă nu te superi. Cînd ne-am mutat din mahala și te-am rugat să ai grije de cantină și de săracii milostivului, am făcut împreună o listă de ajutoare și de cheltuieli. Te-am rugat, mi se pare, să nu faci economii. Am observat, totuși, că suma pe care mi-o ceri este din ce în ce mai mică. De ce ?

SAFTA : Pentru că am făcut un pic de rînduială. L-am prins pe Damian că încarcă la socoteli și de-atunci mă duc eu după cumpărături. Pe lîngă asta, Filoftia nu se mișcă de lîngă bucătari și jupînese. Adică : nu se mai face risipă. Economia de aici vine. Am trecut pe listă numai săraci. Pe milogi ca Tinca și Manda sau Năstase, i-am luat la goană. Să nu te superi, domnișorul, că-n loc să ascult de porunca dumitale, am ascultat de sufletul meu. Dacă e o cinste și o dreptate, eu așa o văd. Au făcut tărăboi mare milogii, la-nceput, dar pe urmă am făcut și eu minuni, că Năstase nu mai umblă prin cîrciumi, iar bătrînele s-au adunat de pe drumuri.

PAMFIL (*oprit în fața Saftei, o privește citeva clipe surprins*) : Și nu mai fură, nu mai risipește, nu mai încearcă nimeni să rupă ceva din banii puțini cu care îți hrănești și ajuți săracii ?

SAFTA (*în picioare, în fața lui*) : Nimeni — c-am făcut dreptate cu sufletul și rînduială cu biciul...

SCENA IV

PAMFIL, SAFTA, BRANĂ

BRANĂ (*a intrat din birou și i-a găsit, pe Pamfil și pe Safta, unul în fața altuia, în picioare, cu altă lumină în priviri*) : Ce-i cu voi ? Parcă stați la fotograf...

PAMFIL : Stăm pe un petic de lume nouă, milostive...

BRANĂ : Așa ? Atunci am să stau și eu cu voi... (*Pe divan.*) Ce să spui, Safto, bine c-am scăpat de balamucul din mahala. Cu deputăția asta merge mai ușor,

că te lasă toți în pace. Stai pe scaun și dacă vrei : ascuți, iar dacă-ți place : dormi ! Totuna. Diurna merge și merge mai bine și mai sigur cînd taci. Cine ce are cu tine ? Cînd vrei și tu să faci pe firoscosul, te urci la domnul președinte, scoți hîrtioara de-acasă din buzunar și-ncepi să citești. Asta-i tot. Numai la vot e mai greu, că se-ntîmplă să-ncurci bilele...

PAMFIL : Slavă cerului că te vedem și noi odată glumind...

BRANĂ (*pare c-a uitat jocul. E sincer numai*) : Ce glumă, nenisorule, că te ia cu căscături și cu somn de cum intri în ședință. Se vede că așa sunt făcute sălile, că au ele un fel de vraje care-ți împăinje-nește ochii. Eu, ce să spui, am tras niște aghioase... (*Il vede în sfîrșit pe Pamfil, care-i face de mult semneperate.*) Adică, stai să vezi cum vine, Safto. Cînd e-n joc interesul țării, te faci leu-para-leu și te repezi în pungași de nu se mai văd.

SAFTA : Las', c-am auzit și noi ce frecuș le-ai tras. Scria la jurnal că ești spaima hoților. Am găsit odată un discurs al matala, în gazetă, care mi-a mers la inimă. Am adunat săracii din mahala la cantină și le-am citit. Parcă ascultau o rugăciune.

BRANĂ : Bine, așa... tu știi bine că eu... datoria mă calcă să-i iau în furcă. Numai că... (*Și-a adus aminte.*) Stai, că era să uit. Valentine puiule, să mă scapi de Fudulu. Umblă după mine ca un disperat, de cînd a auzit că vreau să-ntreb banca aia cu miniștri ce-i cu comenzile statului, la fabrica lui și... (*A întors capul, tresărit, spre ușa care dă în cabinetul lui Pamfil și ascultă — dincolo se aude un amestec surd de glasuri.*) I-auzi ! Mi se pare că mi-a luat urma. (*Glasul lui Fudulu se aude lămurit acum : e acasă, mă primește, pe mine mă primește.*) Nu ți-am spus eu ? Fudulu. Scapă-mă !

PAMFIL : Treceți pe scara asta. (*Le deschide ușa către Brană, care iese.*) Te salut. (*Dă mina cu Safta.*) La revedere și mulțumesc : pentru suflet și bici...

SCENA V

PAMFIL, FUDULU

PAMFIL (*a în-his ușa în urma Saftei, apoi trece la ușa cealaltă și o deschide*): Poftim.

FUDULU (*intră în adevăr disperat*): Domnule! Te rog nu mă nenoroci!

PAMFIL: Eu? Cu mine vorbiți sau...?

FUDULU (*cade, moale, pe un scaun*): Brănescu, domnule. Cineva, unul din tovarășii mei, mi-a telefonat ieri că Brănescu vrea să facă o interpelare, la Cameră, asupra băncii și a convențiunii pe care o avem cu statul, să-i furnizăm — în întreprinderile noastre industriale câteva... te rog să crezi, numai câteva sute de mii de modele A 4 B...

PAMFIL: Nu cred. Domnul Brănescu nu s-a ocupat niciodată cu micile găinării ale băncilor. Oricum, dacă nu-i un simplu zvon, să știi că-i ceva foarte grav, din moment ce a păstrat taina și față de mine...

FUDULU: Cum să nu fie grav, domnule, dacă mă lasă pe drumuri? Am vrut să-i vorbesc, să-l rog, să-i propun. La urma urmii o despăgubire, în cazul când ar renunța... N-am putut să-l gădesc. Fuge de mine. Te rog pe dumneata, te implor. Ne-am mai înțeles noi odată. O să ne-nțelegem și-acum, dacă-l convingi. Iată, să-mi spună ce pretenții are. Și nu mă dau în lături de la nici un sacrificiu. Oameni suntem. Abia a intrat și el în politică și cred că are nevoi mari, că-și face un fond de rezistență pentru zilele negre ale opoziției. Foarte bine, îl înțeleg. Și eu am făcut la fel. Toți am făcut la fel. Dar nu așa, cu anasina. Nu-i destul c-a ajuns deputat prin mine? Nu-mi ajunge că m-a tras șeful pe sfoară și-am rămas și fără mandat și fără partizani și fără șefie de sector? Acum vrea să-mi ia și piinișoara de la gură? Stimate domnule Valentin, toată recunoștința mea, dacă...

PAMFIL (*i-a pus mâna pe umăr*): Fudulule, nu te mai lamenta așa, pentru că... m-ai convins. Bine-ai spus

adineauri : oameni suntem, ne putem înțelege ! Eu te-am înțeles...

FUDULU (*cu un început de speranță în priviri*) : Știam. Eram sigur. Sunt gata să te-nțeleg și eu. Spune-mi cît și... (*Pamfil, reacțiune imediată, i-a dat o palmă care l-a clătinat pe scaun. Fudulu și-a acoperit fața cu brațul, ca și cum s-ar aștepta și la alte lovituri si îngînă.*) De ce mă bați ? Eu... toți... am făcut așa...

PAMFIL : Toți, dar nu eu, Fudulule !

FUDULU : Iartă-mă, nu știam. N-am știut...

PAMFIL : Acum, pentru că știi, să continuăm. Am spus, adineauri, că te-am înțeles și te asigur că am să-i vorbesc domnului Brănescu. Firește că s-a găsit cineva, un dușman, care i-a umplut capul cu minciuni și date false asupra băncii și a fabricilor. Ca să spulber minciunile și să-l pun pe domnul Brănescu în fața adevărului, trebuie să cunosc situația reală, oricare ar fi ea. Vreau să spun că nu putem fi siguri de tăcerea lui decît în cazul cînd s-ar convinge că nu i-am ascuns nimic, că nici o informație suplimentară, pe care și-ar procura-o pe alte căi, n-ar contrazice și nici n-ar anula datele și argumentele invocate de mine. Mă înțelegi sau nu ?

FUDULU (*cu gura pe jumătate*) : Da, să vedem... Te ascult.

PAMFIL : Întreprinderile industriale „Prosperitas“ sunt ale băncii ?

FUDULU : Da.

PAMFIL : Capitalul băncii ?

FUDULU : Sigur. Adică al meu...

PAMFIL : Convențiunile cu statul sunt încheiate în numele băncii ?

FUDULU : Da.

PAMFIL : Cine face legătura între bancă și instituțiile care dau comenzile ?

FUDULU (*l-a privit un moment, tresărit*) : Asta-i așa.. cum face orice bancă și orice furnizor...

PAMFIL : Am înțeles. Altceva : banca a cui e ?

FUDULU : Ce-ntrebare ! Nu ți-am spus ? A mea.

PAMFIL : Mai precis : Cine-i dincolo de dumneata ? Toată lumea știe a cui e banca. Eu vreau să știu

al cui e capitalul și cine trage sforile din umbră, cine ia comenzile și acordă comisioanele, cine se ocupă cu comisiunile de recepție și... formulează argumentele convingătoare. Cu alte cuvinte : cine se servește de paravanul băncii și-al numelui dumitale, ca să-și facă afacerile ?

FUDULU (*încearcă să ridă*) : Vai de mine, nici la procuror...

PAMFIL : Mai bine să-mi răspunzi mie, decât în fața procurorului...

FUDULU : Nu ți-am ascuns nimic. Capitalul e al meu. Am relații mari și sunt deștept de deștept, ca să-mi fac afacerile fără dădacă.

PAMFIL : Sigur ?

FUDULU (*l-a privit pieziș*) : Sigur... ce ?

PAMFIL : Sigur că... mi-ai spus tot adevărul ?

FUDULU (*solemn, în picioare*) : Pe cuvântul meu de onoare !

PAMFIL : Fii serios. Nu ți-am cerut cuvântul de onoare, ci adevărul.

FUDULU : Alt adevăr nu cunosc.

PAMFIL (*l-a privit drept*) : Bine. Nu mai avem nimic să ne spunem. (*l-a întors spatele.*) La revedere. (*Pe divan, ia o carte, nu-i mai acordă nici o importanță.*)

FUDULU (*pași spre ieșire, șovăielnici. S-a oprit, îl privește*) : Nu-i așa că... n-ai să-i vorbești lui Brănescu ?

PAMFIL : Nu.

FUDULU (*gata să-i cadă la picioare*) : Domnule... stimate... de ce nu vrei să mă salvezi ?

PAMFIL (*drept, în fața lui*) : Domnule... stimate domnule Fudulu, de ce nu vrei să-mi spui tot adevărul ?

FUDULU (*nu poate să-i suporte privirile, a inclinat capul*) : Pentru că... ești băiat deștept și înțelegi că o bancă are anumite operațiuni secrete, pe cari nu le poți dezvălui la oricine...

PAMFIL : Dacă sunt oricine, ce cauți la mine să te salvez ?

FUDULU : Sunt... anumite practice financiare, anumite concursuri pe care... Suntem oameni și ne ajutăm unii pe alții. Faci apel la un puternic al zilei. Asta-i ceva logic, ceva normal, ceva care... ți se dă cu toată discreția...

PAMFIL : Și fără nici un interes, nu-i așa ?

FUDULU : Cine ți-acordă concursul fără nici un interes ? Suntem oameni și... în politică, suntem datori să-ncurajăm finanța și industria națională. Reprezentăm și noi...

PAMFIL (*scurt*) : Care... noi ?

FUDULU (*a tresărit*) : Eu... banca... fabricile...

PAMFIL : Care... noi ? (*Fudulu tace, cu ochii în pământ.*) Fudulule, ai mai încercat o dată să lupți cu mine și te-am convins că știu să mă port cu șnapanii ca un șnapan. Mai ales : că nu mă las indus în eroare de un borfaș ca tine. Nu era greu să pricepi că domnul Brănescu nu și-a anunțat interpelarea pînă n-a cunoscut absolut toate dedesubturile afacerii „Prosperitas“.

FUDULU (*a făcut ochii mari, un început de panică*) : Așa ceva... la asta nu m-am gândit, nici eu și nici... (*Moale, pe scaun.*) Sunt... suntem pierduți.

PAMFIL : Riscurile profesiei, Fudulule ! Se vede că are și țara asta un pic de noroc... (*Sună telefonul. Pamfil lingă mescioară și a luat receptorul.*) Alo ! Da. Nu, cred că nu-i acasă. Vorbiți cu secretarul său. Da, eu, Valentin. A, vă salut. Sunt sigur că și domnului Brănescu i-ar face plăcere tot așa de mare o convorbire... Mă rog ? Evident, nu mai încapе în-doială. Am să vă comunic peste cîteva minute. Vă salut. (*A închis telefonul. Către Fudulu.*) Nu mai sta așa, ca o javră cu rapăn, că faci politica de rîs, Fudulule. Oricum, poți să-ți plîngi acasă milioanele care încep să nu mai fie ale tale și ale stăpînilor tăi. Pe mine, scutește-mă ! Am altceva, mai bun de făcut.

FUDULU (*se ridică de pe scaun, cu greu, pași spre ieșire, a întredeschis ușa și s-a oprit*) : Dacă.. întimplător, ar vrea... cineva, să te vadă...

PAMFIL : Să nu-ncerce ! Miine și poimîine sunt la țară.

FUDULU (*repede*): Nu mîine! Acum, peste cîteva clipe. Cineva de aproape. Numai cîteva case.

PAMFIL: Stăpînii tăi, nu-i așa? Te-au adus pînă la ușe și ți-au făcut vînt la mine, să-ți încerci și să le-ncerci norocul. Acum stau undeva, în apropiere și te așteaptă. Ca niște borfași rămași afară și ascunși în întunericul nopții, așteptînd cu nerăbdare prada pe care-o s-o aducă tovarășul intrat să fure. Spune-le, Fudulule, că n-am timp, că nu mai am timp și pentru ei. (*Fudulu a mai încercat să spună ceva, dar Pamfil l-a împins afară și-a închis ușa în urma lui.*)

SCENA VI

PAMFIL, BRANA

BRANĂ (*a deschis ușa, destul de prudent, s-a convins că nu-i nimeni*): Lungă vorbă și ăsta, conașule! Bine că mă scăpași.

PAMFIL: Nu te bucura, că n-am scăpat. Au să ne vină, acum, mosafiri mult mai simandicoși.

BRANĂ (*speriat, gata să plece iar*): Vai de mine.

PAMFIL: Stai... poți să stai, că încă nu-i pericol. (*Brană pe scaun, la mescioară, răsuțește o țigară. Pamfil face un număr la telefon, vorbind cu Brană.*) Io niță Dudulă, șeful radicalilor, a telefonat adineauri. Ține să aveți o convorbire amicală. A rămas să-ți comunic dorința lui și să-i dau rezultatul.

BRANĂ: Păi... dă-i-l, conașule...

PAMFIL (*pe divan și vorbește la telefon*): Alo. Domnul Dudulă? Aici e Valentin. Vă salut. Pe domnul deputat Brănescu l-am găsit cu telefonul. Este la Snagov. Știu eu? Se duce-n fiecare noapte. Pleacă după sedință și se-ntoarce în zori. Vila unui amic, probabil. Da, că acolo poate lucra mai în liniște la interpelarea pe care-a anunțat-o.

BRANĂ (*care a început să asculte atent, nu-și poate stăpîni rîsul*): Hăhă...

PAMFIL (*a astupat pîlnia telefonului cu palma, repede către Brană*): Sst. Ce, ești nebun? (*Continuă, la*

telefon.) Banca și întreprinderile „Prosperitas“, afacere guvernamentală? Nu știu ce v-ar răspunde domnul deputat dar pentru mine situația e foarte clară. Domnul Brănescu a candidat, în adevăr, pe o listă guvernamentală dar nu s-a înregistrat în partid. Asta a fost prima condițiune pe care a pus-o, că înțelege să-și păstreze toată independența! Fără îndoială. Nu cumpără nimeni conștiința deputatului Brănescu cu un simplu mandat de deputat. Aveți dreptate: e un monument de corectitudine și de inteligență!

BRANĂ (iar nu-și poate stăpîni risul): Hăhă...

PAMFIL (cătred Brană, astupînd din nou pîlnia receptorului): Ssst!

BRANĂ: Stăpîne, las-o mai domol cu monumentu, că prea-i trasă de păr...

PAMFIL: Taci din gură, că te dau afară! (Vorbește la telefon.) Alo. Da, tot eu. Mi s-a părut ceva curios pe fir și am tăcut. Cred că ne-a fost interceptată convorbirea. Nici eu nu spun altfel. Într-o lume de răufăcători, un om cinstit ca deputatul Brănescu nu poate fi decît suspicionat. Aveți indicii sigure c-o să scăpăm în curînd de ei? Tocmai: evenimentele vă obligă să vă fixați din timp asupra colaborărilor și a prietenilor viitoare. Atunci rămîne să-l văd pe domnul Brănescu și-n urmă să vă comunic data și locul întrevederii. Vă rog, sunt convîns că domnia-sa s-ar simți nu mai puțin onorat de o colaborare... Vă asigur că sunteți pe primul plan al simpatiei sale.

BRANĂ (a uitat din nou că trebuie să tacă): Asta, da.

PAMFIL (același joc cu pîlnia receptorului și cu Brană): Iar?

BRANĂ: Bine că mai spuseși un adevăr. Că m-am speriat cite minciuni!

PAMFIL (la telefon): Alo! Da, iar ceva suspect pe fir. Un măgar care ne-ntreține mereu. (Brană a tresărit, joc mut.) Ce palme i-aș trage, dacă l-aș prinde! Adevărat, pînă una alta nu ne rămîne decît răzbunarea tăcerii. Vă salut, (A închis telefonul, Cătred Brană.)
Ce, domnule, ai înnebunit?

BRANĂ : Asta-i bună. Mă faci măgar, spui că m-ai lua la palme și pe urmă mai faci și pe supăratul. La urma urmii, de ce să nu-i spui și eu lui Ioniță Dudulă că mi-e drag, dacă ăsta-i adevărul ?

PAMFIL : Adevărul, Brană ? Mai poți tu desluși care-i adevărul, între oameni care au purtat și poartă atâtea măști, că nici ei singuri nu se mai recunosc, când au curajul să se privească-n oglindă ? Ești sigur că Ioniță Dudulă-i cinstit, ca să-l poți iubi ? Și altceva : o fi rămas cinstit, pînă acum, pentru că-i prost numai sau fiindcă n-a fost încă la putere ? (*Și cum Brană a făcut ochii mari și nu știe ce să răspundă.*) Fără limbuție, Brană, că dărîmi șandramaua peste mine, în loc s-o dărîmăm noi peste alții. Mai ai un pic de răbdare. Peste cîteva luni o să putem vorbi cum ne place și destul de tare. Atunci am să-ți poruncesc eu : tipă-ți scîrbele și revoltele, talpa țării ! Pînă atunci, însă, pune lacăt gurii tale. Ioniță Dudulă a auzit că guvernul se clatină. Un ministru i-ar fi spus că șeful guvernului ar fi hotărît să se retragă, din cauza unor dificultăți de politică externă. Știi care sunt aceste dificultăți de... politică externă ? Cazul „Prosperitas“...

BRANĂ (*speriat aproape*) : Eu, adică ? Am să dărîm eu guvernul ?

PAMFIL : Cu un picior undeva, să ne țină minte ! Acum urcă la tine și odihnește-te. La noapte-ncep să-ți dictez interpelarea. (*O ciocănitură în ușa cabinetului de lucru.*) I-auzi : banca și întreprinderile industriale „Prosperitas“ sunt la ușă. Fugi, țară săracă, fugi — c-au venit lipitorile... (*L-a condus pe Brană pînă la ușa ce dă pe scară. A închis-o în urma lui.*)

SCENA VII

PAMFIL, FUDULU, apoi STAN, STĂNICĂ, STANCIU

PAMFIL (*a rămas lângă ușa pe care a ieșit Brană. O nouă ciocănitură în ușa cealaltă*) : Intră.

FUDULU (*intră, lasă ușa larg deschisă, către Pamfil*):
Au venit. Pot să...? (*Pamfil face un gest afirmativ, fără să se miște din loc. Fudulu, către cei de afară.*)
Poftiți, vă rog. (*Intră Stanciu, Fudulu face prezentările.*) Domnul Stanciu, mare petrolist și economist.

STANCIU (*cu mâna întinsă spre Pamfil*): Încîntat.

PAMFIL (*e cu mâinile la spate, se înclină numai*): Nu mai puțin. Luați loc. (*Stanciu stă.*)

FUDULU (*intră Stănică*): Domnul Stănică, fost atașat comercial, mare capitalist și...

STĂNICĂ (*același joc, cu mâna întinsă spre Pamfil*): Îmi pare bine. (*Pamfil nu-i dă mâna, îi face numai semn să ia loc. Stănică stă lingă Stanciu.*)

FUDULU (*il recomandă pe Stan care intră*): Domnule Stan, mare financiar și... (*Stan ar vrea să-i întindă mâna, dar Pamfil îl privește așa de semnificativ, că gestul se frînge, rămîne mai mult în intenție iar marile financiar e obligat să-și imite tovarășii. A luat loc între ei.*)

PAMFIL (*la Fudulu, îi întinde mâna*): Mulțumesc. La revedere! (*L-a împins afară, a închis ușa în urma lui.*)

SCENA VIII

PAMFIL, STAN, STĂNICĂ, STANCIU

Stan, Stănică și Stanciu au fost destul de surprinși de felul cum au fost primiți. Și — mai ales — de felul cum a fost concediat Fudulu și se privesc lung, în tăcere.

PAMFIL (*în acest timp, a rămas în picioare lingă ușa, îi măsoară, cu surîsul tremurat în colțul gurii*): Așadar: Stan, Stănică și Stanciu, finanța, comerțul și economia națională. Podoaba țării! Ce bine v-așemănați! Ca niște frați gemeni. Sfînta Treime, de o singură ființă dar cu șase mâini înfipte în belsugul românesc... Pot să spun, alături de Eminescu: te admir, progenitură...

STAN (*ride în silă, odată cu ceilalți doi și la fel*): Hăhă!

Foarte spiritual...

STĂNICĂ : Foarte...

STANCIU : ...spiritual!

PAMFIL : Vreți, probabil, să vorbim despre mersul vremii sau despre ultimul film, să facem cu alte cuvinte un fel de introducere? Păcat că n-am timp. Am să trec direct la interesul pe care-l avem. Suntem negustori și putem vorbi ca la tarabă.

STAN : Pardon, noi venisem...

STĂNICĂ : Adevărat, noi venisem...

STANCIU : ...să vorbim cu domnul deputat...

STAN : ...cu domnul deputat în persoană!

PAMFIL : Nu-i nimic, pînă una alta o să vorbiți cu mine. Domnul deputat nu se pricepe la tîrguială. Dumnezeu-lui o să aprobe sau nu învoiala dintre noi. Vă invit, prin urmare, să-mi faceți deosebita onoare să mă ascultați. (*Pauză, s-a așezat în fața lor, a împrumutat în adevăr o atitudine de negustor fără scrupule, care se simte stăpîn pe situație și-i convins să dicteze.*) Adineauri, i-am cerut cîteva lămuriri lui Fudulu, dar omul dumneavoastră de paie a tăcut. Vă felicit. Aveți un salariat devotat. Păcat că nu-i și inteligent. Altminteri ar fi-nțeleș că între mine și domnul deputat sunt deosebiri fundamentale de păreri, în privința așa-zisului caz „Prosperitas”. Domnul Brăneșcu e furios pentru că are impresia c-a pus mîna pe firul unei mari și murdare afaceri politicianiste, dar eu cred că totul se reduce la o revoltă de moment și-n cele din urmă am să-l conving că ar fi o greșeală politică să atace o întreprindere românească, mai ales acum, cînd se pune problema încurajării capitalului și a muncii naționale.

STĂNICĂ : Nu-i așa? Tocmai asta vrem să-i spunem și noi.

STANCIU : Sigur : finanțele și munca națională, pentru care ne sacrificăm noi...

STAN : Am un trecut de competență și de onestitate...

STĂNICĂ : Dar eu?

STANCIU : Ca să nu mai vorbim de mine !

PAMFIL : Vă cunosc foarte bine și vă apreciez opera la superlativ. Pentru domnul Stan, mai ales, am o simpatie bolnăvicioasă. Nu simți și dumneata că mă iubești ?

STAN (*destul de incurcat*) : Da, foarte... foarte mult...

PAMFIL : Atunci... putem fi prieteni și colaboratori, putem spera c-o să-l convingem pe domnul Brănescu să renunțe la interpelare.

STAN : Ar fi un act patriotic !

STĂNICĂ : Un act de naționalism înalt...

STANCIU : ...și integral !

PAMFIL : Suntem de acord ! V-am vorbit adineauri de tarabă pentru că eu nu urmăresc altceva decit interesele morale ale domnului deputat. Știu că are câteva milioane disponibile și nu pot să-l las să le arunce într-o afacere dubioasă, când banca și întreprinderile „Prosperitas“ oferă cel mai bun plasament și cele mai sigure garanții de profit și seriozitate.

STAN : Nici nu există alta mai serioasă !

STANCIU : Noi mergem la sigur !

STĂNICĂ : Și orice surpriză-i exclusă. Numai în guvernul actual avem patru miniștri cu capitalul deplin vărsat.

PAMFIL : Numai patru ? Foarte puțini ! Toți membrii guvernului ar trebui chemați să susțină finanța și industria națională, gen „Prosperitas“. Așadar, numai patru miniștri vă dau comenzile departamentului lor ? Destul de trist.

STĂNICĂ : Fii fără grije. Lucrăm cu ministerele cele mai importante.

PAMFIL : Cu toate ministerele, domnul meu ! Ceva mai mult : nu numai cu politicianii din guvern. Frunțașii din celelalte partide ar fi de asemeni datori să stea alături de dumneavoastră. Sigur că legătura între instituții și bancă o face domnul Stan.

STAN : Și Stănică se pricepe...

STĂNICĂ : Stanciu, mai ales, e competent...

STANCIU : Stan, însă, e îngerul salvator al băncii.

PAMFIL : Modești ! Cum puteți fi așa de modești ? Numai modestia asta de oameni superiori explică de ce nu v-a convenit să dați băncii și întreprinderilor „Prosperitas“ o extensiune mult mai mare. Pe țară, bunăoară.

STAN : Deocamdată, noi avem patru-cinci capitaliști din fiecare partid. Prin urmare, orice guvern ar veni, suntem la putere. (*Ride gras, încântat de el.*) Am realizat cea mai minunată rotație politică : pleacă un ministru capitalist, vine alt ministru capitalist. El ne dă comenzile, el stabilește prețul, el numește comisiunile de recepție și... atît, că, pe urmă, plătește ministerul !

PAMFIL : Și plătește gras, nu-i așa ?

STĂNICĂ : Ce să facem ? Are și banca destule greutăți : dividende, jetoane, comisioane, salarii și deplasări, cheltuieli de reprezentare...

STANCIU : Numai dividende : cincizeci-șaizeci la sută pe an...

PAMFIL : Prosperitate, nu glumă ! Vacă de mulș...

STĂNICĂ : Nici nu știi cît am muncit, ca să aducem economia națională în această stare înfloritoare.

STAN : Și acum, cînd ne-am văzut visul împlinit, spune dumneata : n-ar fi o crimă din partea domnului deputat Brănescu, să ne atace ?

PAMFIL : Crimă în toată puterea cuvîntului !

STAN : Spune-i, domnule, să vină cu milioanele alături de noi ! Recunosc că numele lui ne-ar servi de minune, dar nici el n-ar găsi un plasament mai bun și mai sigur pentru bani. Suntem oameni, domnule...

STĂNICĂ : O mină spală pe alta, domnule !

STANCIU : De unde semeni, de acolo culegi, domnule.

STAN : De ce să semene furtună, domnule ?

STĂNICĂ : Ești băiat deștept, domnule, și poți să-l convingi.

STANCIU : Ești tînăr, domnule, și poți să-ți faci un viitor lîngă noi, dacă ne ascuți.

STAN : Și Brănescu, la fel ! Să fie, domnule, om cinstit dar să-și facă și afacerile, domnule ! Ce, i-ar strica un câștig de cîteva milioane pe an ?

STANCIU : Nici nu știe cînd se trezește cu castel în Franța.

STĂNICĂ : Sau stăpîn pe un hotel elvețian.

STAN : Ori cu un depozit respectabil la băncile londoneze.

STĂNICĂ : Are omul și viață și moarte, domnule !

STANCIU : De ce să nu se asigure ?

STAN : Spune-i, domnule, să fie deștept, că n-o să-i toarne nimeni statuie pe bulevard, dacă face pe salvatorul lumii.

STĂNICĂ : O mină spală pe alta, domnule !

STANCIU : Și amîndouă adună jetoanele, comisioanele și dividendele, domnule...

PAMFIL (*pe scaun, între ei, cu un gest de predare*) :

Stați ! Stați, că pe mine m-ați convins pînă-n măduva oaselor. Sunt năuc de atîta convingere... (*Le face semn să se așeze în jurul lui și le spune, ca o taină.*) Să vedem cum îl convingem și pe domnul deputat. Acum vedeți de ce i-am cerut date și nume lui Fudulu ? Brănescu-i vulpe bătrînă. Nu crede în vorbe. Vrea să știe negru pe alb : cu cine pornește la drum, cine-o să lucreze cu banii lui, cine-i garantează discreția și profitul, pe cine să atace și pe cine să apere, ca să nu aducă prejudicii băncii. Trebuie să-l lămuriți ? Altminteri, cum o să vă fie tovarăș și cum o să vă dea milioanele pe mină ?

(*Stan, Stănică și Stanciu s-au privit lung, întrebători.*)

STĂNICĂ : Are și el (*Pamfil*) dreptate...

STANCIU : Și Brănescu are. Nici eu n-am intrat în combinație, cu bănișorii mei, pînă nu m-am convins.

STĂNICĂ : Asta-i : fără convingere și siguranță nu se face economie națională...

STAN : Stați ! Ar fi ! Așa ar fi, dacă... Vedeți că-i un d a c ă destul de grav. Cum o să informăm noi un deputat care a anunțat o interpelare ? Care are de gînd, prin urmare, să ne atace ! N-ar însemna, oare, că ne dăm legați în miinile lui ?

STĂNICĂ : Are și el (*Stan*) dreptate...

STANCIU : Vezi bine că are ! (*Către Pamfil.*) Ce părere ai ?

PAMFIL : Are dreptate, dacă i-ar procura informațiuni domnului Brănescu fără să ia măsuri de precauțiune, și n-are, dacă lucrăm cu cap. În definitiv, vă anunț că domnul deputat e pe deplin edificat. Mi-a spus, de pildă, că-n afacerea „Prosperitas“ sunt amestecați patru miniștri din guvernul actual.

STAN (*sare ars*) : Ce spui, domnule ? De unde-o fi aflat ?

PAMFIL : Știu eu ? Mister... Are listă de toți. Ce listă ? Caziere ! (*Către Stan.*) Uite, ca să te convingi. Mi-a spus c-ai fost amestecat în falimentul Băncii Națiunii Române. E adevărat ? Că ai lucrat cu furnizori ce posedau garanții false și depozite închipuite de măr-furi și c-ar fi și domnii printre acei furnizori. E adevărat ?

STANICA : Ce spui, domnule ?

STANCIU : De unde-o fi aflat, domnule ?

PAMFIL : Știu eu ? Mister... Prin urmare, nu de date și acte compromițătoare are nevoie domnul deputat, ci de o dovadă că-i acordați încredere și că-i doriți concursul și milioanele. Fără-ndoială, nu afirm. Mar-tor mi-e cerul că nu afirm și nu susțin. Dar sunt sigur că nu s-ar fi infuriat așa și nici n-ar fi anunțat interpelarea, dacă banca și distincții ei conducători i-ar fi acordat, din vreme, mai multă soli-citudine, mai multă atențiune. Oameni suntem, cum ai spus adineauri (*cu Stan a vorbit*), și avem, fie-care, o ambiție și un interes de ordin general și național.

STANICA : E drept, tot așa am spus și eu : cine are nevoie de mine și de milioanele mele, n-are decit să-mi bată la ușe...

PAMFIL : Vedeți ? Nu vă cer să-mi încredințați mie tai-nele băncii. Nici n-aș primi să fac pe intermedia-rul. Sunt băiat sărac, vai de capul meu...

STANCIU : De ce să fii sărac, domnule ?

STANICA : Avem noi grije...

STAN : Să știi că... atunci când i se acordă concursul, Stan nu uită niciodată.

PAMFIL (*cu altă rezonanță în glas*): Nici eu! Jur pe memoria morților că n-am să te uit pînă-n pragul mormîntului... (*Cu un gest de voință, revine.*) Dar acum nu-i vorba de mine, ci de interesele superioare ale economiei naționale. Am să vă fac o propunere sigură: de ce nu s-ar prezenta cineva, bunăoară domnul Stan, la domnul deputat, cu un dosar în care ar fi trecut tot ce l-ar interesa? (*Către Stan.*) Nu i-l dai în mină. Mai întii îl sondezi. Promite să renunțe la interpelare și să depună milioanele, îi lași dosarul, să se documenteze. Face pe intransigentul? Cu atît mai rău pentru el! Pleci cu dosarul...

STĂNICĂ: Bună...

STANCIU: ...foarte bună idee!

PAMFIL: Nu-i așa? (*Către Stan.*) S-a făcut?

STAN: Foarte bună idee! Să știi că... ai stofă de mare financiar și economist. La început ne-ai primit așa de... cum să spun?

PAMFIL: La început eram numai secretarul domnului deputat. Acum sunt un tînăr sărac și...

STAN: ...foarte simpatic! Să știi că te bucuri de toată protecția...

PAMFIL: Mulțumiri! Toată recunoștința și... Atunci putem să ne-ntîndem mîna?

STAN (*cu bunăvoință*): Da, cum să nu? (*I-o întinde.*)

PAMFIL (*i-o strînge cu putere și se înclină*): Onorat, foarte onorat...

STANCIU (*privindu-i*): Un adevărat pact sacramental: economia națională și generația tînără stau alături...

STĂNICĂ: Nici nu știți ce bine vă stă.

PAMFIL: Adevărat! Numai fotografia lipsește...

TABLOUL IV

Cabinetul de lucru al lui Pamfil, alăturat salonașul în care s-a petrecut acțiunea tabloului precedent. Așadar, pe o latură și în prim-plan, este ușa secretă corespunzătoare. În fund, un balcon dominînd panorama orașului. Suntem, nu mai încapem îndoială, la un etaj superior. Balconul poate fi ascuns

prin draperii, dacă le-am închide. Acum, însă, sunt deschise și pătrunde, de afară, o lumină limpede, verde-albastră, de revărsat al zorilor. Lateral, opusă intrării secrete a salonului, ușa principală, în două canaturi și tot în prim-plan. Biroul a fost așezat între ușa secretă și fereastră, cu două fotolii comode, de piele, în față un birou mare, pe care găsim telefonul, lampa electrică aprinsă acum, soneria și dosare de diverse mărimi, cele necesare pentru scris. În colțul opus biroului, o mescioară în față unei canapele și două scaunele. La perete, între ușa principală și mescioară, un clasor dublu, cu două despărțituri ce se deschid și se închid separat. În spatele biroului, pe un pedestal, bustul de bronz al deputatului Brănescu — firește, opera unui maestru al sculpturii contemporane.

Lumina lămpii electrice — care aruncă o pată galbenă pe birou și pe cele două fotolii din față — contrastează destul de izbitor cu pata mare de lumină de afară. Restul biroului este învăluit în semiîntuneric.

SCENA I

PAMFIL, SAFTA, BRANĂ

Brană pe un fotoliu, în fața biroului. Safta în fund, la balcon, atentă să vadă ce se petrece jos în stradă.

Pamfil se plimbă liniștit, fumând. Brană e destul de oboist. Safta destul de nerăbdătoare. Bate un ceasornic de edilicium, undeva, de patru ori.

BRANĂ (*a tresărit, a ridicat capul și a privit afară*):
Na, că se face ziulică-n toată regula și Ioniță Dudulă nu mai vine.

PAMFIL: Răbdare, domnule deputat! Răbdare și tutun.

BRANĂ (*uitase*): Că bine zici. Ia să mai răsucim o țigare. (*Scoate tabachera.*)

PAMFIL: Ca să fim drepți: cînd fixezi o întrevvedere cu șeful unui partid politic, după ora trei din noaptea, nu mai ai nici un drept să te superi. Ioniță Dudulă, ca să fie cît mai punctual la-ntîlnire, nu s-o

fi mai dus acasă. A rămas undeva, la un bar, să aștepte ora potrivită sau, ca orice flăcăiaș simpatic, o fi petrecut câteva clipe fericite alături de Cleo-Marioara, steaua de la „Alcazar“ și... cum se-ntimplă : mai c-o dezmiardare, mai c-o sărutare, o fi adormit...

BRANĂ : Asta-i bună ! El doarme cu aia, cu te miri cine, și noi stăm de santinelă...

PAMFIL : De ce să nu stăm ? Urmăm sfatul pe care ni l-ai dat : numai cine nu se supără și are răbdare, învinge în politică.

BRANĂ (*și se întimplă deseori să uite că Pamfil spune, în fața altora și în numele lui, multe lucruri și că el e dator să le aprobe și să și le asume*) : Eu ? Am spus eu așa ceva ?

PAMFIL : Firește.

BRANĂ (*nu-și aduce aminte și asta îl supără. Se răsucește în fotoliu*) : Safto, m-ai auzit tu pe mine spunând că... ce-a spus Valentin adineauri ?

SAFTA (*convinsă*) : Cum să nu ! Un mare adevăr și-o mare înțelepciune, cine altul ne-ar mai putea spune ?

BRANĂ (*mai supărat și cu o nouă răsucire în fotoliu*) : Fugi, că și tu ești nebună ! (*La un semn al lui Pamfil și vădit tresărit.*) Adică, dă, să vezi, dacă ziceți voi, sigur c-am spus, dar nu așa, cu... sigur, să avem răbdare dar să ne mai și culcăm din când în când... Uite, Safta săraca a muncit toată ziua la cantină și i-o fi somn.

SAFTA : Nu mi-e somn, milostive.

BRANĂ : Ia uite, nenisorule, ce strigoi de femeie ! Nici ție nu ți-e somn, mă Valentine ?

PAMFIL : Cum o să te lăsăm singur, tocmai acum când sunt în joc cele mai importante interese ale țării ? Ioniță Dudulă e convins, ca și noi, că numai o colaborare între gruparea dumitale și partidul radical ne mai poate salva. Suntem datori, prin urmare, să ne sacrificăm.

BRANĂ : Așa ? Atunci... (*iși caută un loc mai bun în fotoliu ca să poată ațipi*) să ne sacrificăm... (*Dar nu se simte bine, nu-și găsește loc.*) Oricum, ia vezi tu, Safto, poate că se vede venind...

SAFTA : Nimeni.

BRANĂ : Doarme Ioniță ! Cum să nu doarmă, la ora asta ?
Numai noi suntem proști și-l așteptăm...

(Se aude soneria, mișcare la cei din scenă.)

PAMFIL : Nu doarme Ioniță ! Cum era să doarmă ! Fii bună, Safto, și poștește-l sus. (Safta, pași spre ușa principală.) Nu pe acolo. Pe scara secretă. (Safta trece spre ușa secretă.) Și nu aprinde nici o lumină. Lasă-l să se-mpiedice, prin întuneric, și să se dea cu capul de pereți. Dudulă e june romantic și-i place misterul.

SAFTA (rîzînd) : Las' pe mine, atunci, că ți-l aduc sus numai cucuie.. (Safta a ieșit.)

SCENA II

PAMFIL, BRANĂ

PAMFIL (către Brană, după ce a ieșit Safta) : Sus ! Ce mai stai ? Acum poți să te duci să faci nani.

BRANĂ (primește bucurios) : Bravo ! Așa întrevedere politică mai înțeleg și eu ! Numai că... Nu zău, de ce mă ținuși pînă acum ? Nu era mai bine să mă trimiți la culcare de la-nceput ?

PAMFIL : Adevărat. E mai bine să ascuți ce vorbim. Alt-minteri, iar te apuci de glume proaste, ca adineauri, cînd era să mă dai de gol față de Safta.

BRANĂ : Ce să fac, conașule ? Uit, îmi dau în petic ca prostul. Nu-i deloc ușor să fii deștept prin tîrta-çuța altuia. Știi că stau uneori și mă-ntreb : oare toți deputații și toți miniștrii au cîte-un secretar ca măria-ta ? Adică, toți sunt deștepți ca mine ?

PAMFIL : Sunt alții și mai deștepți ca tine...

BRANĂ (sincer, din adînc) : Of, săraca țară...

PAMFIL : Acum lasă oftul țării, că ne prinde Ioniță Dudulă. Treci în fund, pe balcon (Brană se supune) și nici un cuvînt, nici o mișcare, că-i prăpăd. (Gata să închidă draperiile.) Stai, ia un scaun, să nu te doară piciorușele. Mai repede, omule. (Brană ia

un scaun de lângă mescioară și se întoarce în balcon.) Așa. Stai aici și... nu uita : nemișcat, dar numai urechi să fii ! (A închis draperiile, repede la ușa secretă și ascultă.)

BRANĂ (bagă numai capul printre draperii) : Conașule, da' de fumat pot să fumez?

PAMFIL (în șoaptă pași spre el) : Nimic ! Nici să nu răsufli. (E în mijlocul scenei, ascultă un moment, apoi face semn cu mâna spre Brană să se ascundă, capul lui Brană dispăre după draperii, o ciocănitură în ușe.) Intră.

SCENA III

PAMFIL, SAFTA, DUDULĂ

Ionișă Dudulă intră, adus de mână de Safta, șeful radicalilor e un bătrînel simpatic și rubicond, extrem de elegant și dispus, mai ales, să vadă în orice femeie tîndră și frumoașă o victimă, se crede irezistibil. Nu-i rău, dar nici prea inteligent. Cîstii în fond, dar neserios și zăpăcit, devine o pacoste în politică prin ușurința cu care se face paravan pentru manoperele partizanilor. Crede orice i s-ar spune, parcă dintr-un spirit excesiv de gentilețe. E un papă-lapte veritabil, în mîna femeilor, și un mameluc de cea mai pură proveniență, în politică.

SAFTA : Pe aici, vă rog. Ușurel. domnule președinte, ușurel. Gata, acum puteți deschide ochisorii. Am ajuns.

DUDULĂ : Așa ? (A deschis ochii, clipește repede.) Adevărat. Aici avem un pic de lumină. (Dă cu ochii de Pamfil, care se înclină adînc în fața lui.) Și lumină și oameni. (Spre Pamfil, îi întinde mîna.) Încîntat, domnul meu.

PAMFIL (cu o nouă înclinare) : Nu mai puțin.

DUDULĂ (către Safta, arătîndu-l pe Pamfil) : Domnul... ?

PAMFIL (altă înclinare) : Valentin, secretarul particular al domnului deputat.

DUDULĂ : Mi se pare că ne-am mai cunoscut noi odata.

PAMFIL : La telefon.

DUDULĂ : Vezi ? Eram sigur. Mi-aduc perfect de bine aminte figura dumitale... *(Ii întinde mâna din nou.)* Încântat. *(Pamfil se înclină încă o dată, de astă dată pînă la pămînt. Dudulă e măgulit și suride spre Safta.)* Simpatice, nu ? *(Către Pamfil.)* Să știi, monșer, că și doamna e foarte simpatică. A fost îngerul meu păzitor, pe scări. Să nu crezi că nu-mi place aventura și misterul. Dar nu așa, pe-ntuneric, să-ți rupi picioarele. Și-atunci, i-am spus doamnei : stimată doamnă, cunoști locurile și mă poți conduce, că eu am închis ochii. Nu de frică, monșer. A fost o tactică personală a mea. Ca să mi se pară aventura mai originală și misterul mai adînc. *(La Safta, îi sărută mâna.)* Scumpă doamnă, omagiile și recunoștința mea eternă ! *(Safta a făcut ochii mari la Pamfil, cînd vede că domnul președinte de partid vrea să-i sărute mâna și are un gest de rezistență, dar Pamfil i-a făcut semn și ea nu se mai opune. Dimpotrivă, duce mâna la buzele lui Dudulă cu un gest de cucoană.)*

SAFTA *(după ce-i sărută mâna Dudulă)* : Mersi...

PAMFIL *(către Dudulă)* : Luați loc, vă rog.

DUDULĂ : Da, cu plăcere. *(Spre fotoliul indicat de Pamfil, dar s-a oprit.)* Pardon ! Doamna mai întii.

SAFTA *(la un semn al lui Pamfil)* : Eu... am să vă las... E tîrziu. Politica, pentru mine...

DUDULĂ : Ai dreptate, scumpă amică. Îngerii n-au ce căuta în politică.

SAFTA : Tocmai ! Noapte bună sau... bună dimineța. *(Ii întinde mâna lui Dudulă.)*

DUDULĂ *(ride și-i reține mâna)* : Adevărat dimineată ! *(Către Pamfil, arătînd-o pe Safta.)* Foarte spirituală, nu ? *(Către Safta.)* Ce să facem, scumpă și frumoasă doamnă ? Tinerete noctambulă. Politica ne cere sacrificii. Uite-așa transformăm ziua-n noapte și noaptea-n zi și pe amîndouă le-nchinăm pe altarul țării.

SAFTA *(gata să-l ia în răspăr)* : O fi și asta o minune... Pînă una alta, ce facem ? Mai mă ții mult de mîna ?

DUDULĂ (*s-a fisticit*): O! Excusez, madame! (*Ii sărută mîna.*)

SAFTA: Mă rog, n-aveți pentru ce! La revedere. (*Spre ușa secretă.*)

PAMFIL (*se înclină, serios*): Omagiile mele, stimată doamnă.

DUDULĂ: Regretăm profund că plecați și...

SAFTA (*oprită în prag*): Ia ascultă, regretă mai puțin și vezi de politica dumitale. Ai înțeles? (*Ieșind, printre dinți.*) Ei, sări-ți-ar...

SCENA IV

PAMFIL, DUDULĂ

DUDULĂ (*a rămas un moment interzis, privind în urma Saftei, către Pamfil*): Mi se pare că s-a supărat.

PAMFIL (*lîngă el, cu subînțeles*): Inabordabilă!

DUDULĂ: Parol?

PAMFIL: În orice caz: greu, foarte greu... Directoarea așezămintelor „Brănescu“. Rusoaică. Cred că... ceva cu blazon. Nobilă! Nu suportă asalturile directe și vulgaritățile. Din principiu și din temperament.

DUDULĂ: Ce spui, domnule! Și eu am luat-o repede, ca pe la noi...

PAMFIL: Nu-i rimic. Reparăm. O scrisoare, cîteva flori, poate un cadou.

DUDULĂ: Mă rog, mi-ar face plăcere să-i ofer, dacă...

PAMFIL (*ștregărește, i-a făcut cu ochiul*): Lăsați, mai vorbim noi... Acum, dacă vreți, luați loc. (*Și cum Dudulă nu-și poate lua ochii de la ușa pe care a ieșit Safta, Pamfil îl duce mai mult cu sila și-l așează în fotoliu, în fața biroului. El a rămas în picioare în fața lui și lîngă celălalt fotoliu.*) Avem de discutat ceva... foarte grav și foarte important...

DUDULĂ (*tresărit*): Parol? Știi că... am înțeles că-i grav, după ora stabilită pentru întrevvedere. Cînd am intrat pe ușa secretă și am dat și de scara aia răs-

cită-n întuneric, m-am lămurit pe deplin : trebuie să fie ceva foarte grav, i-am spus frumoasei doamne, și foarte important ! Sunt cit se poate de curios să aflu. Dar... (*Privește împrejur.*) Unde-i domnul deputat ?

PAMFIL : Bolnav. Serios bolnav.

DUDULĂ : Nu mai spune !

PAMFIL : Suferă, geme și-i pare foarte rău că nu poate veni la-ntîlnire...

DUDULĂ : Regret profund ! Mare lovitură pentru noi și... mare noroc pentru guvernamentali. Interpelarea pe care o anunțase i-ar fi dat peste cap. Ascultă-mă pe mine, că i-am surprins în panică. Se știe că Brănescu are documente și acte compromițătoare, că... în sfîrșit, ce să mai vorbim ? Guvernamentalii ne scapă iar din mîină. Păcat ! Și boala asta, tocmai acum... Ce concurs nefericit de-mprejurări ! Criza de guvern se amîină iar și se amîină în clipa cînd eram mai aproape de putere...

PAMFIL : Nu se amîină deloc, domnule președinte !

DUDULĂ : Crezi ?

PAMFIL : Crede domnul deputat și e destul. Medicii mi-au permis să-l văd, devreme. Criza poate să dureze, dar n-o să-l împiedice să lucreze și să dea directive. E convins, dealtfel, că lupta împotriva guvernului va fi dusă mai departe și m-a autorizat să vă anunț că vede în președintele partidului radical...

DUDULĂ : În mine, cu alte cuvinte ? Ia spune, monșer, ... că sunt curios : ce vede ?

PAMFIL : Pe singurul om politic de autoritate și de talent, ales, în locul dumisale, să atace și să răstoarne guvernul.

DUDULĂ (*măgulit*) : Parol ? Ia uite, monșer, săracu Brănescu, ce gentil...

PAMFIL : Trist că nu poate să vă vorbească personal, m-a însărcinat să vă asigur că privește viitorul cu seninătate și că are o încredere totală și definitivă în rolul istoric pe care-i chemat să-l joace partidul radical. O dovadă : s-a lăsat convins să primească

un portofoliu în guvernul de mâine — care nu poate fi decît un guvern radical...

DUDULĂ : Drăguț, foarte drăguț Brănescu ! Astă-i : numai să mai venim la putere ! Dacă ataca el guvernul, pe chestiunea „Prosperitas“, eram sigur. Acum, însă...

PAMFIL : Acum e tot așa de simplu : îl atacați dumneavoastră ! Pentru cariera și pentru prestigiul unui șef de partid popular, ar fi cel mai bun prilej de afirmare.

DUDULĂ : Brănescu a spus așa ? (*La gestul afirmativ al lui Pamfil.*) Atunci... sigur ! Adică, să vedem dacă...

PAMFIL : Ceva mai mult : numai așa vă asigurați succesiunea. Interpelarea domnului deputat ar fi provocat criza, dar nu ar fi putut să impună și formula de succesiune. Acum e cu totul alta situația. Un succes categoric v-ar impune de la sine. Cine-a trîntit guvernul, care — prin definiție — e întotdeauna o pacoste a țării ? Șeful partidului radical ! Prin urmare, cine-i în fruntea opoziției, care — prin definiție — rămîne întotdeauna salvarea țării ? Șeful partidului radical, care a avut forța morală și politică să dărîme și, prin urmare, va avea și forța morală și politică să creeze...

DUDULĂ : Bravo, monșer ! Frumos vorbești ! Ai niște argumente... Felicitările mele ! Să știi, însă, că și eu am niște elemente în partid... Vorbesc de viitorii miniștri. Tot unul și unul. Priboianu, Roșculeț, Mazilu, Vizanti. Îl cunoști ?

PAMFIL : Vizanti ? (*Caută în gînd.*) Un moment, vă rog. (*Caută într-un carnet.*) Bun. Foarte bun. Și mai cine ? Mazilu ? (*Caută iar.*) Foarte bun și el...

DUDULĂ : Nu-i așa ? Toți, lină-n lină ! Ce facem, însă cu... interpelarea ? Eu n-am talent, ca Brănescu, și n-am nici materialul lui documentar.

PAMFIL : Cine v-a spus că nu-l aveți ? Un moment, vă rog. (*La clasor, deschide ambele uși.*) Documentele vă stau la dispoziție.

DUDULĂ (*surprins un moment, în fotoliu, se ridică, pași*): Ce-i aici, monșer ?

PAMFIL : Arhiva secretă a politicii contemporane. Scri-sori de afaceri, contracte de vânzări și închirieri, acte de tovărășie, pagini de confesiune și rapoarte confidentiale, scrisori prin care se imploră un ajutor ori se denunță un prieten, cu alte cuvinte, tot ce poate fi mai distractiv, pentru un cercetător al moravurilor politicianiste și al afacerismului contemporan. Dosarul „Prosperitas“ ? (*Scoate un dosar voluminos.*) Iată-l ! O-ri-gi-nal, a-u-ten-tic ! A fost întocmit și adus chiar de marele Dalai-Lama al consorțiilor de trusturi și carteluri. Vreți să știți unde dispar milioanele ? Deschideți dosarul la orice pagină vă place ! Sunteți curios să aflați ciți foști și actuali miniștri pot fi implicați în afacerea „Prosperitas“ ? Imediat. (*Caută o pagină.*) Numai doisprezece și cu Iuda treisprezece...

DUDULĂ : Care... Iuda ?

PAMFIL : Nu v-am spus ? Marele Dalai-Lama...

DUDULĂ (*e uimit, nu știe ce să spună*) : Monșer, ești... Brănescu ăsta e un... e ceva machiavelic ! Asta căutai adineauri în condica d-tale ? Dacă au și vi-itorii mei miniștri dosare ?

PAMFIL : Da.

DUDULĂ : Și au ?

PAMFIL (*minte*) : Nu, nici unul ! Toți sunt imaculați. (*Trece repede cealaltă deschizătură a clasorului.*) Și-aici, dacă vă interesează : cazierele, un fel de insectar, în care sunt prinse, în ace, moliile, libăr-cile și toate celelate gărgărițe și ploșnițe ale poli-ticianismului. Sunt toți aici, drăgălașii : de la cel mai modest agent electoral, pînă la cel mai impor-tant factor politic.

DUDULĂ : Parol ? Te pomenești că sunt și eu...

PAMFIL : De ce nu ? Cu singura deosebire că, în cazie-rul dumneavoastră, datele senzaționale ni le oferă aventurile galante. Nu multe, dar cele mai tainice. Cleo-Marioara nu-i fată-n casă și nici soție de amic politic nu-i așa ? Eram sigur ! Nu știam, însă, dacă-1 a opta ori a noua aventură. Asta-i tot și... câteva scrisori, fără importanță, dacă vrem...

DUDULĂ (*sudorile, cu batista*) : Domnule, monșer, ești..

PAMFIL : Nici o grije ! Oricum, nimic compromițător. Dragostea rămâne sfântă, chiar atunci cind măninci citeva perechi de palme... Sunteți un cuceritor și asta-i frumos, e nobil. Pe lângă asta acum suntem colaboratori. Prin urmare, nici o grije. Să lăsăm. Lucruri fără importanță. Să revenim la cazul „Prosperitas“. După cum s-a văzut, aveți la-n-demină un material destul de prețios. Nu știu, însă, dacă o să mai aveți timp, avind în vedere că interpelarea trebuie anunțată și făcută cit mai curind, să studiați în amănunțime dosarul și să redactați filipica împotriva guvernului.

DUDULĂ (*a rămas cu gîndurile lui, nu-și poate lua ochii de la clasor*) : Ce să spui, monșer, chestia aceea cu... insectarul și cazierile... vreau să spun, cu fata-n casă și cu scrisorile...

PAMFIL : Lăsați, nu mai dați importanță unor nimicuri. Vă asigur că după interpelare, în momentul cind domnul deputat o să vă poată spune : scumpul meu președinte de consiliu, scrisorile au să vă fie predate cu respectiva panglicuță roz și cu fotografia pe care fosta dumneavoastră fată-n casă a avut imprudenta să mi-o încredințeze. Pînă atunci, e mai prudent să le lăsați la noi. Nu le știe și nu le vede nimeni."

DUDULĂ (*parcă îl apasă ceva pe inimă*) : Tinere, dacă am cuvîntul dumitale de onoare...

PAMFIL : Îl aveți.

DUDULĂ (*răsuflă ușurat*) : Atunci... Bravo, monșer ! Mulțumesc ! (*Îi strînge mîna.*) Să știi că ești foarte... da, da, foarte simpatic. O să te am în vedere...

PAMFIL : Mulțumiri, devotatele mele mulțumiri ! Nici eu nu aștept altceva, dar... deocamdată, să revenim la interpelare.

DUDULĂ : Da, da, sigur : să revenim... (*Și totuși, nu-și poate lua ochii de la clasor.*) Ai spus adineauri, dacă nu mă-nșel, că...

PAMFIL : Luați loc, vă rog.

DUDULĂ : Mersi, sigur că... (*Șterge sudorile.*) Monșer, sufocantă căldură.

PAMFIL (*îl duce la fotoliu, l-a așezat, apăsându-l cu amindouă palmele pe umeri*): Sunteți dispus să mă ascultați ori nu?

DUDULĂ (*a tresărit, îl privește abia acum*): Da, cum să... de ce nu?

PAMFIL: Era vorba de interpelare. Că n-o să aveți timp s-o redactați. Are domnul deputat o propunere inteligentă. V-o spun strict confidențial. Citiți interpelarea dumisale, care-i scrisă. Nici un efort, prin urmare: o citiți și... gata guvernul radical!

DUDULĂ: Crezi că se poate?

PAMFIL: Dacă spune domnul deputat, cum să nu cred?

DUDULĂ: Adevărat, dacă spune el...

PAMFIL: Atunci... s-a făcut?

DUDULĂ: Da, adică... eu zic că-i foarte simplu...

PAMFIL: Cît se poate de simplu!

DUDULĂ: Că-i foarte logic...

PAMFIL: Ceva mai mult decît logic!

DUDULĂ: Să mă servesc de textul lui Brănescu, din moment ce eu n-am timp să mă documentez.

PAMFIL: Tot așa a spus și domnul deputat.

DUDULĂ: Atunci... dacă tot așa a spus și el... gata: dă-mi textul și... s-a făcut...

PAMFIL (*îi strînge mîna*): Felicitările mele! Aveți cea mai sprintenă inteligență politică! Nici nu bănuiam să ajungeți, așa de repede și cu atîta ușurință, la înțelesul superior pe care-l cuprinde orice inițiativă și orice faptă a domnului deputat. Și-acum, să dăm cezarului ce este al cezarului. (*La sertarul biroului, revine cu un plic mare.*) Textul interpelării. Vă urez succes.

DUDULĂ: De succes... ce să mai vorbim? Sigur...

PAMFIL (*cu o mică tresărire*): A, era să uit! Domnul deputat crede că tot ce a scris acolo sunt taine pe care nu-i bine să le afle oricine. Le-a păstrat cu sfințenie. Le acordă o valoare indiscutabilă. V-am încredințat textul pe propria mea răspundere. Nu știu, însă, dacă n-ar fi bine, pentru liniștea mea

sufletească, să-i confirmați primirea. Un om bolnav
e destul de susceptibil și...

DUDULĂ : Da, de ce nu ? Mai ales că asta — nu-i așa ?
— nu mă obligă la nimic.

PAMFIL : Un act de gentilețe, care l-ar obliga și mai
mult pe domnul deputat.

DUDULĂ : Te cred. Noblesse oblige... (*La birou, scrie.*)

PAMFIL : Dacă-mi permiteți : scrieți numai că ați pri-
mit textul interpelării, în cazul „Prosperitas“ și
asigurați-l de tot succesul, din moment ce va fi ci-
tit chiar de dumneavoastră. Nu de alta, pentru li-
niștea sa interioară.

DUDULĂ (*scriind*) : Bietul Brănescu, ce ghinion, să aibă
o criză tocmai acum ! Nu-i bine ?- Am să-i scriu
aici și : grabnică însănătoșire !

PAMFIL : Asta l-ar încînta și mai mult. Ar fi o mîn-
gîiere pe care un singuratic ca el...

DUDULĂ : Un martir, monșer, nu altceva... (*S-a ridicat
de la birou, îi dă scrisoarea lui Pamfil.*) E bine
așa ?

PAMFIL : Vai de mine ! Cum mi-aș lua libertatea să vă
corectez ? Am să i-o predau imediat. Acum nu-mi
permit să vă mai rețin. (*Se înclină.*) Toată stima.

DUDULĂ : Salutare, tinere, și... (*i-a dat mîna*) să știi : o
să te am în vedere ! Numai să... înțelegi : scrisorile
mele și fotografia...

PAMFIL : Toată discreția și toată siguranța !

DUDULĂ : Bravo ! Simpatîc, ești foarte simpatîc... (*A
pornit spre ușa secretă.*)

PAMFIL (*îl oprește*) : Vă rog. Putem ieși pe ușa prin-
cipală, acum. (*Îl conduce spre ieșirea cealaltă, șop-
tindu-i.*) Acolo doarme... doamna de adineauri...

DUDULĂ : Ce spui, monșer ? Mi se pare că era să fac
o gafă... (*Și-a adus aminte, are un fior.*) Ea, doam-
na... știe ceva de scrisori și de fotografia pe care...

PAMFIL : Nimic.

DUDULĂ : Mai bine ! Nici să nu-i spui ! Și-ar face o
păreră...

PAMFIL : V-am mai spus : discreție absolută !

DUDULĂ : Atunci contez și... salutare. (*Dau mîna.*) Cele mai cordiale urări de sănătate deputatului Brănescu și... să-mi telefonezi cînd pot să-l văd.

PAMFIL : Am eu grije. Vă salut, domnule președinte.

(*Ioniță Dudulă a ieșit.*)

SCENA V

PAMFIL, BRANĂ

PAMFIL (*a rămas în prag, privind în urma lui Ioniță Dudulă, apoi pași spre clasor, citind scrisoarea lăsată de el, s-a oprit un moment și are un suris amar pe figură*): Domnul... viitor... pre-șe-din-te de consiliu... (*La clasor, pune scrisoarea lui Dudulă în dosarul respectiv, închide ușile, le încuie la birou, să stingă lampa și și-a adus aminte, strigă, spre fund.*) Brană ! Poți să vii, mă... (*Nu-i răspunde nimeni.*) Brană ! (*Nici un răspuns, merge în fund, deschide draperiile, Brană doarme pe scaun, Pamfil privește spre ușa principală, în urmă la Brană.*) Domnul... viitor... președinte... de... consiliu... și poporul... liber și... conștient. (*La Brană, îl bate pe umăr.*) Brană !

BRANĂ (*tresărit, buimac*): Cum, ce ?

PAMFIL (*il ridică*): Copăcel, țară adormită, copăcel...

TABLOUL V

Același decor, cabinetul de lucru al lui Pamfil, cu singura deosebire că-l prvim, acum, dinspre balcon. Biroul stă în prim-plan. Canapeaua cu mescioara și scaunele, de asemeni. Ușile, amîndouă, trec în plan secund. Firește că peretele cu balconul a dispărut dincoace de rampă și în fund avem, în situația actuală, un alt perete, cu o intrare principală pe centru. Ușe în două canaturi, care duce în biroul deputatului Brănes-

cu, iar la dreapta și la stînga acestei intrări, mobilierul de rigoare: scaune, o canapea. Oricum, ceva care să nu încarce decorul...

SCENA I

ACARUL, RESPECTABILA, CĂTUNARU

Firește că Respectabila e o respectabilă doamnă destul de bătrîna și destul de scumpă la vorbă. Are gura mică și priviri disprețuitoare, ca orice cucoană. O atitudine țepăună, care ar vrea să fie demnă. Poartă rochie și pălărie de modă veche. Acarul Ion Păun e un om necăjit, mai mult îmbătrînit de mizerii decît de ani. A căzut o năpastă pe el și se plînge oricui are timp, să-l asculte. Cătunaru e un visător rămas fără visuri, numai revoltele clocotesc în el, acum vorbește mai mult cu ochii, cu mîinile lui nervoase, în gesturi expresive, care spun mai mult decît cuvintele. Afe un păr bogat ca o coamă și o frunte înaltă. Priviri de vizionar aplecat cu înțelegere asupra durerii omenești. Vorbește uneori încet, alteori glasul lui împrumută rezonanțe adînci, puternice, mai ales cînd nu-și mai poate stăpîni revoltele. Poate să poarte o pelerină largă pe umeri, dacă i-ar da mai multă amploare gesturilor. Respectabila stă în fotoliu, în fața biroului. Cătunaru pe un scaun de la mescibară. Acarul e în picioare, cu șapca în mîna și părul căzut pe ochi.

CĂTUNARU : Sigur că trebuie să te aperi, Ioane !

ACARUL : Asta-i, că n-am cum ! Nu zic, acolo a fost prăpăd mare, c-au murit pasagerii ca muștele, sub sfărîmăturile lui 302. Un tren personal, cu lume săracă și vai de măicuța ei, ca mine. Trebuie să plătească vinovatul ! Da' de ce să plătesc eu, dacă nu-s vinovat ? Pușcărie să zicem c-o să fac. Totuna, pentru mine. Da' cum să-mi încarc sufletul, vai de măicuța lui, cu atîtea păcate ? De ce să nu plătească domnu șef, care a dat intrare pe linie greșită și pe urmă, cînd a văzut prăpădul, a aruncat vina pe mine ? Este ?

CĂTUNARU : Este, Ioane, să nu te lași.

ACARUL (*către Respectabila*) : Este, cucoană ?

RESPECTABILA : Nu știu. N-am fost acolo...

ACARUL : Am fost eu ! Și eu nu mint, că m-ar bate Dumnezeu...

CĂTUNARU : Ai dreptate, Ioane ! Strigă, bate cu pumnul în masă.

ACARUL : Cum să strig ? Cine m-ascultă ? Hoțu de șef are rude mari și parale. Eu pe cine am ? Singur domnul avocat Profir s-a-ndurat să m-asculte și pe urmă zice : „Ioane, ai dreptate da' să știi că dreptate fără bani nu se face la tribunal“. Adică : „înfunzi pușcăria nevinovat, Ioane, că ești sărac !“ (*Către Cătunaru.*) Nu-i așa că asta a vrut să zică ? (*Și cum Cătunaru clatină capul, îngîndurat.*) Păi dreptate-i asta ? Păi lege-i asta, dacă... (*Îl îneacă lacrămile.*) Parastasu și anafura...

CĂTUNARU (*în picioare, lângă acar și l-a cuprins, oblunditor, sub o aripă a pelerinei lui*) : Ioane, este o dreptate și o lege care vine ! Vine, mă ! Nici nu ne dăm noi seama ce repede s-apropie ! Lasă, nu mai plînge. Spune-i milostivului tot necazul și...

SCENA II

ACARUL, RESPECTABILA, CĂTUNARU, PAMFIL

PAMFIL (*intră din biroul din fund*) : Cine-i la rînd ?

(*Acarul a tresărit. Respectabila s-a ridicat din totoliu.*)

ACARUL : Păi... aș fi eu, dacă nu se supără cucoana...

RESPECTABILA (*către acar*) : Pardon ! O doamnă ca mine...

CĂTUNARU (*categorie*) : Dumnealui (*acarul*) e la rînd, pentru că a venit mai întii. Pe lângă asta, necazurile lui sunt mai mari și au întietate.

PAMFIL (*acarului*) : Poftim. (*Îl introduce pe acar la Brână.*)

SCENA III

RESPECTABILA, CĂTUNARU, PAMFIL

CĂTUNARU (*satisfăcut că-l vede pe acar intrînd*): Așa :
Cel puțin aici să simtă și el că-i un pic de dreptate.
Nu vă supărați, respectabilă doamnă. Aici venim fără
blazoane și fără fasoane. Suntem toți săraci și în
fața unui milostiv nu putem invoca decît o singură
noblețe : a necazului ce ne aduce.

RESPECTABILA : Cu mine vorbiți ?

CĂTUNARU : Nu, cu dușii de pe lume...

PAMFIL (*la birou*): După Ion Păun cine vine la rînd ?

RESPECTABILA (*iar în picioare*): Acum, cred că...

CĂTUNARU : Eu, e rîndul meu ! (*Respectabila în fotoliu.*)

Mi se pare că așa suntem trecuți în lista de audiențe.

PAMFIL (*a cercetat lista*): Da. Domnul Cătunaru și pe
urmă...

CĂTUNARU : ...pe urmă doamna. (*Se înclină în fața
Respectabilei.*) Acum nu mai vorbesc cu dușii de pe
lume...

RESPECTABILA : Mersi, ești foarte gentil...

CĂTUNARU : Sunt ! O dovadă : vă ofer rîndul meu.
(*Către Pamfil.*) Luați notă, vă rog. (*Către Respecta-
bila.*) Vă ofer rîndul meu, nu pentru că faceți gu-
rița mică și aveți priviri disprețuitoare. Nu ! Am
impresia, însă, că vă strînge corsetul...

RESPECTABILA (*către Pamfil, care a privit toată scena
cu un surîs ascuns în colțul gurii*): Vă rog să mă
apărați de acest domn care-și permite...

PAMFIL : Aveți dreptate, e prea sincer în tot ce spune.
Adevărul încă poate fi crud, uneori, dar niciodată
inelegant.

CĂTUNARU (*către Pamfil*): Prost ! Ai găsit o replică de
bun-simț, cînd era nevoie, pentru Respectabila, de
un simplu și masiv bobîrnac...

SCENA IV

RESPECTABILA, CĂTUNARU, PAMFIL, ACARUL

Acarul intră transfigurat din biroul lui Brăncu.

CĂTUNARU (către Respectabila): Poftiți, doamnă.

(Respectabila se ridică, fără să-l privească, și intră în fund.)

SCENA V

CĂTUNARU, PAMFIL, ACARUL

CĂTUNARU : Ce-i, Ioane ?

ACARUL : Vine ! Ce mi-ai spus matale adineauri : dreptatea ! Vine și pentru mine ! Să-i dea Dumnezeu sănătate milostivului, că nu mă lasă pe mîna hoțului, să-nfund pușcăria ! Bogdaproste, oameri buni ! Vă salut. *(Iese, tremurînd de bucurie și zăpăcit, cu pașii aproape impleticiți.)*

SCENA VI

CĂTUNARU, PAMFIL

Un moment de tăcere. Cățunaru a privit în urma acarului.

CĂTUNARU : Dumneata trebuie să cunoști mulți oameni necăjiți, ca Ion, și să vezi multe scene, care...

PAMFIL : Multe, foarte multe !

CĂTUNARU : Și nu înnebunești ? Nu te ia așa, cu gust de sînge ? N-ai simțit niciodată nevoia să urli, să te dai cu capul de pereți de milă, de revoltă, de disperare că există atîta suferință pe pămînt și n-ai putere s-o înlături ?

PAMFIL *(cu un suris vag)* : Știu eu ? Poate c-am avut putere să mă stăpînesc...

CĂTUNARU : Bine faci. Și eu încerc dar nu reușesc în totdeauna. Ca adineauri, cu respectabila doamnă. Era atîta disperare în cuvintele puține și parcă și ele sărace ale acarului și ea sta așa țeapănă, așa de... Parcă sfida, parcă voia cu tot dinadinsul să ultragieze durerea lui Ion, prin nepăsare... (*Pe scaun, cu ochii în jos.*) Acum îmi pare rău. Cine știe ce suferință i-o fi strepezit sufletul și ei. Îmi pare foarte rău. Nu știu cum să fac, să-i prezint scuzele mele.

(*Pamfil îl privește atent, se pare că începe să-l intereseze Cătunaru.*)

'SCENA VII

CĂTUNARU, PAMFIL, DOAMNA CU PUSSY, FECIOARA

Doamna intră sprintenă, ațerată, cu Pussy în brațe și-i urmată de Fecioara, care-i îmbrăcată în negru și calcă stioasă, vinovată, cu ochii în pămînt și îndurerată, în urma ei.

DOAMNA : Bonjour, Valentin ! Deputatul primește ? Vai, ce bine-mi pare, scumpule ! Știi ? Numai două cuvinte. Pardon, Toto, te uitasem. Vai, dragă, îți prezint pe domnișoara Toto. Știi, te rog s-o iei în brațele tale generoase, cu toată căldura. Sărăcuța de ea. Nici nu știi ee nenorocire... (*Către căfel, care nu se astîmpără.*) Pussy, fii cuminte, mami dragă. Tu nu vezi că mămica vorbește ? (*Către Pamfil.*) Val dragă, nici nu-ți trece prin minte ce-a pățit de la brută. Maltratări și pe urmă... (*Stă în fotoliu.*) Pof-tim, ca să te convingi : să spună singură... Toto, nu mai fi pudică, povestește...

FECIOARA (*ca o lecție învățată pe dinafară*) : Mi-a jurat că mă ia de soție dacă mă duc la el acasă, să-mi arate un album și eu m-am încrezut și m-am dus, că am avut de mică pasiunea albumelor. Mizeralbilul a încuiat ușa deși i-am spus că sunt domnișoară și-atunci, ca o brută...

PAMFIL : Vă rog, vă rog ! Să presupunem că asta l-ar interesa pe domnul deputat. Nu văd, însă, în ce măsură ar putea să repare un ireparabil care... Vreau să spun că ar fi mai logic să vă adresați procurorului.

DOAMNA : Vai de mine, Val dragă, cum poți vorbi așa ? Toto e o victimă și societatea e datoare s-o ajute !

CĂTUNARU : Doamnă, dacă nu vă supărați : există o societate pentru ajutorarea fecioarelor pasionate de albume ?

DOAMNA : Pardon, domnul meu. Cazul are o nuanță mult mai... subtilă. Nu-i așa, Toto ? Societatea ! Așa, în general ! Noi toți, cu alte cuvinte...

CĂTUNARU : A, da, am înțeles. În cazul acesta, putem să facem o listă de subscripție sau să facem apel la o moașe comunală...

DOAMNA (*înțepată*) : Te rog ! Nu ți-a cerut nimeni părerea. (*Către Pamfil.*) Val dragă, tu care ești așa de drăguț... Știi, numai câteva cuvinte să-i spun deputatului. Nu putem s-o lăsăm pe biata Toto...

PAMFIL : Sigur, se poate s-o lăsăm ? Mai ales că-i vorba de ceva foarte simplu, nu-i așa ? Nu mai spune, c-am înțeles. Luați loc. Câteva momente. Acum e la rînd domnul Cătunaru și...

DOAMNA (*iar în picioare*) : Vai de mine, Val, mă nenorocești ! Sunt plină de nervi. Nu mai pot s-aștept. Să știi că... pur și simplu : mă nenorocești !

CĂTUNARU (*către Pamfil*) : Dacă doamna se nenorocește așa de ușor, prefer s-o las să treacă înainte.

DOAMNA : Foarte gentil domnul ! Nu-i așa, Pussy mami ? Toto, spune-i domnului mersi.

FECIOARA : Mersi.

(*Respectabila a intrat din biroul lui Brană și iese tot așa de disprețuitoare, fără să prvească la cei din scenă.*)

DOAMNA (*către Pamfil*) : Mi se pare că nu mai e nimeni la deputat. Putem intra ?

(*Pamfil face un gest afirmativ, fără să se ridice din fotoliu, în timp ce...*)

CĂTUNARU (*cu gesturi de ușier stilat*) : De ce nu ? Pof-tiți ! Noi mai așteptăm. Pussy mami, drăgălașule, de

ce nu s-a născut acarul Ion Păun sub zodia matală, frumosule... ?

(Doamna cu Pussy și Fecioara au intrat în biroul din fund.)

SCENA VIII

CĂTUNARU, PAMFIL

CĂTUNARU (către Pamfil, după ce a închis ușa în urma Doamnei cu Pussy și a Fecioarei): Nu-i așa că-s bun de ușier ?

PAMFIL (care a continuat să-l asculte și să-i urmărească gesturile cu interes): Cred, mai curînd, că ești bun de trimis la balamuc. Bănuî că ești nebun, pentru că prost în orice caz m-ai convins că nu ești.

CĂTUNARU (se înclină, cu un gest larg): Mulțumesc.

PAMFIL : Te rog să nu te superi dar... e vina dumitale. În primul rînd, pentru că-mi ești așa de simpatic, deși nu ne cunoaștem decît de două ore, încît mi-am permis să-ți spun adevărul fără înconjur, ca unui vechi prieten. (Cătunaru mulțumește, ducînd un deget la cozorocul închipuit al frunții.) Foarte rar am întîlnit un om care să-mi inspire o-ncredere așa de mare. Sigur că nu ești un individ ca oricare altul.

CĂTUNARU (cu același salut): Asta, să presupunem că ar fi un fel de introducere...

PAMFIL : Ceva mai mult, cred că necazul ce te-a adus aici e așa de mare, încît te-a făcut să sacrifici, să calci peste bolnăvicioasa timiditate pe care o bănuî ascunsă dincolo de coama dumitale de leu rănit.

CĂTUNARU : Permite-mi să constat, la rîndu-mi, că ești foarte inteligent...

PAMFIL : Asta... vorba dumitale : să presupunem. Or, tocmai sacrificiul acesta mă face să nu-nțeleg de ce-ai lăsat să-ți treacă înainte mulți necăjiți dar și toți ta-peurii de profesiune, ca doamna cu javra și fecioara ultragiată, deși aveai dreptul și ți-am oferit eu însumi prilejul, deseori, să intri la domnul Brănescu. De ce-ai amînat, ce mai aștepți ? Mai sunt cîteva mi-

nute și trece ora audiențelor. E o taină pe care n-am pătruns-o încă sau, cum am spus adineauri...

CĂTUNARU : Ai avut dreptate. Dacă tot ce vedem și trăim astăzi e cumințenie și inteligență, echilibru și armonie, atunci recunosc că sunt destul de nebun și peste măsură de prost. Am venit, în adevăr, cu intenția să-i spun domnului deputat — singurul om politic care-mi mai inspiră încredere — toate revoltele și scîrbele mele și să-i cer un sprijin... nu pentru mine, ci pentru porunca imperioasă pe care-o simțim în noi, eu și milioanele de suflete obidite, să rupem măștile și să ridicăm mușamalele, să facem odată lumină, să țipăm adevărul. Numai porunca asta m-a adus și...

PAMFIL : Crezi că cunoști așa de bine toate dedesubturile politice și sociale de la noi ?

CĂTUNARU : Și dacă le cunosc și le scriu, cine-mi publică articolele ? Ce să fac ? Să ies la răspîntii și să le țin ? M-ar îngropa și pe mine-n balamuc. (*Ca și cum viața lui n-ar depinde de altceva.*) Asta-mi trebuie, domnule : cîteva pagini pe săptămîină în care fiecare cuvînt scris să fie un bici !

PAMFIL : Am înțeles : o subvenție pentru o revistă de luptă socială și politică. Foarte frumos și foarte simplu.

CĂTUNARU : Crezi că-i așa de simplu ?

PAMFIL : Să-i spui domnului deputat ? Din moment ce mi-ai spus și mie, nu văd de ce...

CĂTUNARU (*cu durere*) : Ascultă-mă pe mine, prietene : nu-i deloc ușor să-ți faci sufletul Sfîntă Scriptură și să-l arunci în mîna oricui. Dumneata ai știut să citești și să-nțelegi, pe cînd omul de dincolo... cine știe ? Da, e un milostiv cu toți învinșii și milogii vieții, dar pomana pe care o cere un suflet ca al meu e altceva, e cu totul altceva. Sufletul ăsta a mai cerut odată, de la un presupus prieten ajuns ministru, și-a fost răsplătit cu atîta umilintă c-a rămas răsucit de atunci... Acum cred că-nțelegi de ce, cu fiecare solicitator dispus să mi-o ia înainte, am răsufletat ușurat. Aminam, cu cîteva clipe, marea și ultima încercare, de frică să nu-mi facă și da-

putatul Brănescu sufletul scuiptoare, ca presupusul prieten de ieri...

PAMFIL : Fii fără frică. Domnul deputat e destul de înțelegător. Mai mult : te asigur că și el crede necesară o revistă în genul acesta. Dacă nu te superi, o să pun și eu un cuvânt. Mergem împreună înăuntru și...

CĂTUNARU (*înviorat, o nădejde mai mult, îi stringe mîna*) : Mulțumesc ! Acum am mai multă încredere și... să știi : nu mai las pe nimeni să mi-o ia înainte.

SCENA IX

CĂTUNARU, PAMFIL, DOAMNA CU PUSSY, FECIOARA

DOAMNA (*intră, din biroul lui Brană, tot așa de sprîntenă urmată de Fecioara*) : Val dragă, deputatul a fost foarte drăguț. Acum am și cu tine... Știi : numai cîteva cuvinte !

PAMFIL : Scuză-mă, doamnă. N-am timp. (*Către Cățunaru.*) Să intrăm. (*Cu el, spre biroul din fund.*)

DOAMNA (*ar vrea să fie și-asta o drăgălășenie*) : Uu, nesuferitule...

■ (*Pamfil a ieșit cu Cățunaru, fără să-i răspundă.*)

SCENA X

DOAMNA CU PUSSY, FECIOARA

Doamna cu Pussy și Fecioara privesc în urma celor ce ies și — odată rămase singure — încep să ridă.

FECIOARA : Vezi, tu, ce ușor a mers ! Nu-l credeam așa de prost pe Brănescu. S-a lăsat dus de minciună...

DOAMNA : Nu ți-am spus eu ? Putem storce multe parale de la proști, cu povestea asta. Numai să nu uiți să pui mai mult accent, cînd povestești cum ai

fost siluită. Ce dracu, tu ești actriță ! Te pricepi !
Și altceva. Stai. Unde-i plicul ? (*Îl ia de la Fecioară
și-l bagă în geantă.*) Acum... da : acum la cine mai
dăm lovitura ?

FECIOARA : Eu zic că tot la un ramolit bătrîn, că nu-
mai bătrînii sunt proști și sentimentali.

DOAMNA : Bună idee, tu ; hai, că ne gîndim noi, pe drum,
la cine... (*Au pornit spre ușe.*)

SCENA XI

DOAMNA CU PUSSY, FECIOARA, MATEIAS

MATEIAS (*năvălește în scenă, strigînd de pe coridor*) : Șe-
fule ! Bombă mare, șefule ! (*S-a lovit în prag de
Doamna cu Pussy și de Fecioara.*) Pardon, cucoană,
ce, nu vezi ?

DOAMNA (*ieșînd, urmată de Fecioară*) : Vai, tu, ce mi-
tocan...

SCENA XII

MATEIAS, în scenă, BRANĂ, PAMFIL
și CĂTUNARU, în biroul din fund

MATEIAS (*nici nu a mai așteptat replica Doamnei cu
Pussy și s-a întors spre biroul la care se aștepta să-l
găsească pe Pamfil.*) Șefule, bom... (*A rămas cu gura
căscată.*) Unde-o fi, domnule, tocmai acum cînd îi
aduc... (*Se uită prin scenă, vede așa din fund și se
luminează, se repede și deschide ambele canaturi,
larg, apoi rămîne în prag și cu brațele deschise, stri-
gă cît îl ținea gura.*) Bombă, șefilor ! A căzut gu-
vernul...

(*Prin deschizătura ușii, se vede biroul din fund — Brană,
Cătunaru și Pamfil sunt în picioare, într-o atitudine de surpriză
ușor de înțeles...*)

Cortina

ACTUL III

TABLOUL VI

Cabinetul secretarului general, într-un minister oarecare. Birou, canapele, fotolii. Nu lipsește clasorul. O ușă laterală, în prim-plan, spre șeful de cabinet. Alta, în peretele opus, spre cabinetul ministrului. Ferestre mari în fund, la dreapta și la stînga biroului, care-i așezat între ele.

SCENA I

PAMFIL, BRANĂ, DUDULA

Brană și Dudulă în fotolii, Pamfil în picioare, în fața lor.

PAMFIL : ...oricum, domnule prim-ministru (*a vorbit cu Dudulă*), trebuie să recunoaștem că evenimentele s-au desfășurat așa cum prevăzuse domnul ministru. (*De Brană e vorba.*) Guvernul a demisionat mai înainte ca interpelarea dumneavoastră să aibă loc. A fost o lovitură istorică dar nu-i mai puțin adevărat că, demisionînd, șeful fostului guvern a făcut un act de incontestabilă prudență politică. A preferat opoziția, decît să-și vadă cei mai apropiați colaboratori demascați în fața opiniei publice. Ar fi fost un scandal monstru. Așa, cel puțin, și-au salvat aparențele, cu atît mai mult că dificultățile de politică externă, invocate în comunicatul oficial, au fost mai mult sau mai puțin crezute.

BRANĂ : Da, da, cu Europa nu se joacă nimeni...

DUDULĂ (*ride*): Te cred, monșer! Ori Europa ori eu, totuna, cînd e vorba să venim la putere. Și zi așa, domnule secretar general: lovitură istorică.

PAMFIL: In-dis-pen-sa²bil istorică: sunt sigur că ați scris cel mai impresionant capitol din istoria poliției contemporane.

DUDULĂ (*către Brană*): Asta-i și mai bună. Băiat deștept, monșer, Valentin ăsta. Știi că mi-am dat seama de valoarea lui, de-atunci, din noaptea cînd... Mi se pare că i-am spus c-o să-l am în vedere. (*Către Pamfil.*) Așa-i că sunt parolist? (*Crește importanța, ca să-și valorifice și mai mult mărinimia.*) Se-cre-tar-ge-ne-ral. Sună frumos, nu-i așa? Sunt sigur că n-ici nu visai s-ajungi așa de sus...

PAMFIL: Aveți dreptate. Eu visam un post de controlor la tramvaie...

DUDULĂ (*ride, către Brană*): Bună și asta. Știi... așa, ca glumă, monșer. Nu-i vorbă, că și el a fost cavalier. Cînd m-am întors acasă, după depunerea jurămîntului, am găsit scrisorile și fotografia pe birou și încă în plic sigilat. Bravo. N-am ce zice: mai rar așa băiat deștept și parolist.

PAMFIL: Ein Mann, ein Wort, domnule prim-ministru.

DUDULĂ: Tocmai! Sau, cum ar zice românul: ochii ți-au văzut, ochii să-ți sară...

PAMFIL: Exact. Foarte exact și foarte spiritual.

DUDULĂ: Așa? Păi atunci... dacă-i spiritual: să ridem. (*Rid tustrei.*) În definitiv de ce să nu ridem? Sunt prim-ministru? Ba bine că nu. El e ministru și tu ești secretar general? Ba bine că nu! Ce ne mai lipsește, ca să fim veseli? Noi n-avem nimic pe conștiință, monșer, ca să tremurăm cum tremura guvernul de ieri ori să fim posomorîți. Se zbate țara-n sărăcie? Dă' ce, noi am sărăcit-o? Adică: n-avem absolut nici o grije și nici o responsabilitate. Noi suntem tineri, și vrem să impunem țării o eră nouă, de optimism și de inimă cu baierile desfăcute, cum ar zice poporul. Ca să fiu concludent și categoric: să fim veseli, monșer. (*Către Pamfil, care scrie ceva pe coperta dosarului pe care l-a avut în mînă.*) Ce faci acolo?

PAMFIL : Am scris, să nu uit, câteva cuvinte istorice. (*Ci-tește.*) „Se zbate țara în sărăcie? Da' ce, am sărăcit-o noi? Adică : n-avem absolut nici o grije și nici o responsabilitate.“ E un crez social și un act de conștiință, pe care suntem datori să-l eternizăm în manifestul către țară.

DUDULĂ (*incântat*) : Bravo, bine faci ! Știi că... așa sunt eu, monșer. La mine, cuvintele și acțiunile istorice vin spontan, fără să le caut. Când nu te aștepti : pac, un cuvânt istoric și pe urmă : pac, o idee genială. Și când nu curge, pică. Mă trezesc așa, că : pic, colo o vorbă cu schepsis și iar : pic, dineolo, un gest de bronz. (*Din nou atent la Pamfil.*) Ce te uiți așa la mine, secretarul ? (*Deși privirile lui Pamfil sunt pline de dispreț.*) A, da, uitasem. De ce nu spui, monșer ? (*Către Brană.*) Bietul băiat, l-am însărcinat să scrie manifestul și acum îl ținem de vorbă. (*Se ridică.*) Hai lă tine, domnule ministru, să mai bem o cafeluță (*s-a ridicat și Brană, a pornit cu el spre ușa cabinetului*) și... (*S-a oprit.*) Nu uita informația la ziar. Știi cum s-o faci, că ești băiat deștept. Ceva adus bine din condei, din care să afle țara c-am avut un consiliu de câteva ore și cu Brănescu și că... o să fie bine.

SCENA II

PAMFIL, BRANĂ, DUDULĂ, PROFIRIU

PROFIRIU (*din cabinetul lui*) : Vă rog să mă scuzați. Nu voiam să intru în timpul consiliului, dar sunt și eu destul de surprins. A venit cineva, un domn foarte curios. Nu-l cunosc. Nimeni nu-l cunoaște. Spune c-ar fi ministru, c-a sosit acum de la Adînca sau Adîncata și că are să raporteze ceva urgent domnului prim-ministru. După nume parcă...

DUDULĂ : Ce nume, tinere ?

PROFIRIU : Cruđu Aristică.

PAMFIL : Cruđu Aristică ?

BRANĂ : Fugi, mă neică, mă, că nu există. Să nu fie un pungaș de buzunare.

DUDULĂ (*cu un gest de regăsire, după ce a făcut un efort evident de memorie*) : Stați, monșer, că există Crudu Aristică, nu-i așa ? Se poate să nu-l cunoașteți ? Ministru, monșer. Fără portofoliu, dar ministru. Nu-l știți ? Șeful organizației județene de la...

PAMFIL (*mai mult ca să-i facă lui plăcere*) : Da, parcă... așa, vag ! Oricum, n-a fost la depunerea jurământului.

DUDULĂ : Nu. Să vezi. Cam... bolnav și cam... distrat. A uitat că trebuie să vină la jurământ. Încolo ? vailoare, profesor. Guvern de intelectuali, monșer.

BRANĂ : Mă rog și mai sunt mulți d-ăștia, așa... „fără portofoliu“ ?

DUDULĂ : Nu știu. Mi se pare că am eu o listă de toți, la prezidenție. Nu-i nimic, monșer. Las' să fie cit mai mulți, c-avem de unde să-i plătim, să nu mai zică adversarii că n-avem valori și cadre. Așta impresionează țara și unde mai pui că satisfacem toate veleitățile. (*Către Pamfil.*) Ce stai, tinere ? Poftește-l pe domnul ministru. (*Către Pamfil și Brană, în timp ce iese Profiriu.*) Să vedeți c-a venit să mă asigure de recunoștința lui. Sigur, monșer. Un biet profesoraș și să-l faci ministru, dintr-o dată, e ceva.

SCENA III

PAMFIL, BRANĂ, DUDULĂ, ARISTICA

ARISTICĂ (*e profesor cu umbrelă, ochelari cu șnur și galoși. Slab și se mișcă stingaci, e bolnav și distrat, cum a spus Dudulă dar și puțin alături cu drumul. S-a oprit la ușe și vorbește, inclinându-se repetat și uitându-se la pereți*) : Aristică. Eu sunt Crudu Aristică. Am venit la post. Cam târziu. Ce să-i faci ? Nu-i nimic. Sunt profesor bătrîn și știu să-mi fac datoria în conștiință. Vă asigur de tot devotamentul meu !

DUDULĂ (*victorios, către Pamfil și Brană*) : Nu v-am spus eu ? (*Către Aristică, îi dă mina.*) Bine ai venit,

monșer. Dă-mi voie să te prezint scumpului meu ministru Brănescu și lui... (*L-a arătat pe Pamfil. Nici Brană și nici Pamfil nu i-au întins mâna, s-au înclinat numai și-l privesc tăcuți, cu figurile prelungi.*) Așa, acum ia loc și spune : ce-ai să-mi raportezi urgent, scumpul meu ministru ?

ARISTICĂ (*a stat unde i-a arătat Dudulă, ceilalți au rămas în picioare*) : Să vedeți, vă rog : ieri mi-am părăsit gimnaziul și localitatea de reședință și azi am descins în capitală. Mă prezint la prezidenție, să-mi iau ministerul în primire și-mi spune cineva de acolo că așa ceva nu există pentru mine. Cum nu există, întreb ? Se poate ministru fără minister ? Și — dacă se poate — de ce să fiu tocmai eu ăla ?

DUDULĂ (*ii explică, cu bunăvoință*) : Stai, monșer, că-i o deosebire. N-ai minister, că ești „fără portofoliu“, dar ai leafă mare. Pe lângă asta, ești o persoană oficială și te bucuri de-o stimă specială !

ARISTICĂ : Stimă fără minister nu se poate. Unde primesc audiențele, unde vin să mă vadă prietenii, rudele, partizanii din județ și profesorii de la gimnaziul meu ? Ceva mai mult, unde și cum mă fotografiez „la masa mea de lucru“, ca să apară fotografia la jurnale ? Dați-mi, cel puțin, un birou, un ușier, un vardist și-un telefon, cum are orice ministru.

BRANĂ : Na, c-am intrat la stăpîn cu ăsta.

DUDULĂ (*caută în gînd*) : Un birou. Unde... un birou ? (*Către Pamfil.*) Tu, care ești deștept și expeditiv, unde-i găsim ăstuia un birou ?

PAMFIL (*caută și el, în gînd*) : Știu eu ? Greu. Avem cîte doi-trei „fără portofoliu“ îngrămădiți în fiecare minister. Ar fi ceva, la prezidenție. A murit intendentul și i-a rămas biroul. Putem să-l instalăm acolo, pînă numim alt intendent sau... putem să-i dăm, domnului ministru, delegație de intendent.

ARISTICĂ : Cum ?

DUDULĂ (*il ia repede*) : Stai, nu vorbi. (*Către Pamfil.*) Bună, băiatule. Bravo. S-a făcut. (*Către Aristică.*) Gata, s-a aranjat. Ai să vezi. O să fie bine. Nu vorbi, că strici toată combinația. Acum (*il împinge, mai mult cu silă, spre ușa cabinetului lui Brană*)

hai dincolo, să bem o cafeluță și... (*Aristică ar dori, totuși, o lămurire și vrea să spună ceva.*) Nimic. Nici o frică. Biroul e cam mic, în adevăr, dar... compensăm. Îți dau doi ușieri și trei vardiști. Sau preferi trei ușieri și doi vardiști? Mă rog, cum îți convine.

BRANĂ (*Aristică a trecut din mîna lui Dudulă în mîna lui Brană, care-l împinge de asemeni spre ușe*): Și dacă tot nu-ți ajung, ne facem și noi vardiști la ușa dumitale.

(*Aristică a fost scos din scenă de Brană, care a ieșit în urma lui. Dudulă vrea să-i urmeze, dar și-a adus aminte de ceva și s-a oprit în prag.*)

SCENA IV

PAMFIL, DUDULĂ

DUDULĂ : Na, era să uit, Valentine' băiatule, știi că mi-a spus Mazilu de la Interne c-ar fi un jurnal, un fel de fițuică, monșer, care-njură și guvernul de ieri, dar se dă și la noi !

PAMFIL : Ce să facem ? Presa-i liberă !

DUDULĂ : Bine, bine : liberă, liberă, dar pînă aici. Să-i atace pe adversari, nu zic, dar nu și pe noi. Asta nu mai e libertate. Am uitat cum îi zice jurnalului. Mazilu, însă, m-a asigurat că descreieratul care scrie acolo înjură amarnic, parc-ar citi din dosarele tale de colo (*din clasor*) și că tu, nu te superi, nu-i așa, că tu-l cunoști și-l ajuți sau că l-ai ajutat pe vremuri.

PAMFIL : Nu știu de cine vorbiți. Domnul ministru Brănescu a ajutat mulți necunoscuți. Vă promit că am să cercetez și... oricum, amicul Mazilu are, în privința presei, toate libertățile și era dator să procedeze în consecință : să confişte jurnalul sau revista ori să-i suspende apariția.

DUDULĂ (*diplomat*) : Stai, monșer, nu te supăra. Mazilu n-a vrut să te indispună cumva sau...

PAMFIL : Pe mine ? Să mă indispună ? Un moment. (*La telefon.*)

DUDULĂ : Dragă, n-ai înțeles ! Mazilu mi-a spus numai așa, ca chestie.

PAMFIL : Alo, Internele ? Dă-mi-l pe domnul secretar general Mazilu. Acum. Dă-mi-l și nu mai întreba ca o proastă !

DUDULĂ : Ei, poftim, ce cruzime ! Monșer, telefonista de la Interne, e-o frumusețe de fată. O cunosc personal. Nici c-o floare să n-o atingi.

PAMFIL (*scurt*) : Știu, mi se pare că s-a rătăcit o scrisoare a ei pe la mine.

DUDULĂ : Nu mai spune ! De ce nu mi-ai trimis-o ?

PAMFIL (*drept răspuns, la telefon*) : Alo, Mazilu ? Da, eu, bună ziua. Mi-a vorbit domnul prim-ministru despre o revistă sau un ziar. Ce titlu ? *Linia de Foc* ? Cătunaru ? Așa-l cheamă pe director ? Bun. Te rog s-o suspenzi ! Nu-i nimic, aștepți numărul viitor, ca să poți inventa un motiv mai serios și mai legal, domnule, dacă n-o să-l ai, îl inventezi, și o suspenzi imediat. Asta, ca să te convingi ce legătură poate fi între mine și Cătunescu sau Cătunaru, cum i-ai spus, scumpule, n-am nevoie de nici o explicație. Bună ziua. (*A închis telefonul și deschide brațele larg în fața lui Dudulă, cu un gest de dăruire și de ultim efort convingător.*) Domnule prim-ministru, acum cred că nu vă mai îndoiiți de mine... !

DUDULĂ (*în adevăr impresionat*) : Monșer, regret profund că ești numai secretar general, pentru că — altminteri te-aș îmbrățișa. Mi-ai dat cea mai sublimă dovadă de nevinovăție și devotament... (*Și cum Pamfil a rămas cu brațele deschise, îi ia palma, îi aduce brațul în poziție normală și pe urmă îi strânge mâna cu căldură.*) Îți mulțumesc ! Fie vorba-ntre noi, să știi că Mazilu ăsta e un intrigant, un porc. Abia acum m-am convins. Lasă, ia loc la birou, scrie manifestul și nici o grijă : te am eu în vedere ! Mai ales că... Stai, monșer, că mai era să uit ceva. (*A privit împrejur, tăină.*) Știi că... i-am scris, fiecare scrisoare cu florile respective și toate

scumpe. Niște gladiole, Valentine, și niște crizante-me, niște trandafiri și niște...

PAMFIL (*pare că nu-și aduce aminte*): Cui, pentru cine?

DUDULĂ: Asta-i acum! Se poate să uiți? Rusoaica, monșer. Contesa! Doamna care m-a adus, atunci, pe scara-ntunecoasă. (*Pamfil face impresia, cu fiecare precizare a lui Dudulă, că nu-și aduce aminte de cine-i vorba.*) Vai de mine, monșer, ce uituc! Directoarea așezămintelor „Brănescu“, pe care... știi c-o luasem cam repede, ca pe-o cucoană de la noi și se cam supăraseră.

PAMFIL (*în sfârșit*): A, da! Și... nimic, nici o impresie, nici un răspuns?

DUDULĂ: Nimic, monșer! Se poate? Florile bomboanele mă costă o avere! Cuceream o duzină de tinere și frumoase doamne cu ele...

PAMFIL: Și ea? Nici un semn?

DUDULĂ: Nimic! Le primește și... nici mersi, cel puțin!

PAMFIL: Bun, dacă le primește, atunci... vorba domnului ministru: s-a făcut, șefule, s-a făcut! Sigur, e mai discretă ca o dactilografă și nici Cleo-Marioara nu-i! Mi se pare că nobilii ruși au o școală specială în dragoste și un alfabet secret. Bunăoară, când primește o contesă ceva de la un adorator, asta se traduce cu: „și eu te iubesc dar ai răbdare și n-ar strica, pînă una alta, să fii mai stăruitor, ca să mă conving și mai mult că mă adori!“

DUDULĂ: Ce spui, monșer? Atunci, să procedez și eu ca un nobil rus. O scrisoare mult mai înflăcărată. poate un cadou.

PAMFIL: Da, nu știu, cred, poate... Nu vă dau sfaturi, pentru că n-am experiența unui irezistibil cuceritor, dar...

DUDULĂ: Nu-i nimic! Las', c-o am eu și pentru tine! Bine că mi-ai spus! Ai să vezi. Tu, numai atît: cînd o vezi, o vorbă bună despre mine... așa, pe de parte, că am și eu calitate nobile și că ador blazonul, salonul și... Mă rog, fă-mi atmosferă, că restul... las' pe mine, vine de la sine! Ne-am înțeles? Așa, acum... Acum salutare, spor la lucru și...

(Ioniță Dudulă vrea să iasă, dar la șeful de cabinet se aud glasuri întretăiate, crescute în ceartă. Se aude lămurit, la un moment dat: lasă-mă să intru, sunt disperat și dacă nu mă lași... — Dudulă s-a oprit tresărit și a privit întrebător spre Pamfil, acesta, pași spre ușe, să vadă ce s-a întâmplat, dar acarul Ion Păun năvălește în scenă, clocotind cu privirile rătăcite.)

SCENA V

PAMFIL, DUDULĂ, ACARUL

ACARUL : Milostivul. Unde-i milostivul ? Mi s-a spus că-l găsesc aici și... (A dat cu ochii de Pamfil și se liniștește oarecum.) Mătale. Parcă matale erai și atunci, prima oară când am fost la milostivul.

PAMFIL : Eu am fost, Ion Păun.

ACARUL (cu mai multă încredere și cu un început de suris) : Așa-i. Vă salut !

DUDULĂ (către Pamfil, el, primul-ministru) : Cine-i ăsta ? Ce manieră-i asta, să între... ?

ACARUL : Și ce, dac-am intrat ? Am venit să mi se facă dreptate. Sau ești rudă cu șefu de la gară și nu-ți convine ?

PAMFIL : Nu vă supărați ! E un om simplu și necăjit, care n-a avut încă fericirea să vă cunoască. (Către acar.) Ion Păun, te afli în fața domnului Ioniță Dudulă. (Și cum acarul face ochii mari.) Domnul prim-ministru, Ioane !

ACARUL (înviorat, cu o speranță nouă în priviri) : Așa ? Păi, atunci... (Scade de entuziasm.) Păi atunci nu-mi mai răcesc gura, că n-are dînsul timp să m-asculte pe mine...

PAMFIL : Dimpotrivă, Ioane ! Primul-ministru este părintele săracilor și al năpăstuiților. Nu-i așa, domnule prim-ministru ? Vă rog, luați loc un moment. Vă asigur că merită să-l ascultați. În orice caz, mai bine să-l ascultați pe el, decît să vă piseze Aristică.

DUDULĂ (*se lasă înduplecat*): Bine, dar scurt. (*Stă.*) Auzi, omule? Scurt, că am dincolo ceva urgent și important cu miniștrii mei.

SCENA VI

DUDULĂ, PAMFIL, ACARUL, BRANĂ

BRANĂ (*intră, din cabinetul lui, către Dudulă*): Ce faci, nu vii, că se răcește cafeluța.

ACARUL (*transfigurat, când îl vede intrînd pe Brană*): Săru' mîna, milostive! Nu mai speram să te văd! Nici nu știi de cînd mă cert cu portarii și mă bat cu ușierii, că nu mă lăsau să intru. Am venit iar, că se ține hoțu de șef de mine, să mă bage-n pușcărie! Are rude, are bani și cumpără avocații.

PAMFIL (*către Brană*): Cred că vă mai aduceți aminte: acarul Ion Păun, pe care...

ACARUL: Mă știe, cum să nu mă știe?

BRANĂ (*nu-și mai aduce aminte, totuși*): Te știu, cum să nu te știu? (*Grăbit să-l ia pe Dudulă la el.*) Lasă, omule, ai răbdare că... se face, se face!

ACARUL (*știe el ce știe*): Ce să se facă și cum să se facă, milostive? Stai să vezi. Mă duc la avocat, la ăla pe care mi l-ai ales și mi-l plătești matale, mă duc la el și-i spui, cinstit, cum a fost cu personalul 302 și cum încearcă hoțu de șef să arunce vina pe mine. Avocatu mă ascultă, mă descoase cu-ntrebări și m-ascultă, iar mă descoase, și iar mă ascultă și pe urmă zice: „Ioane, ai dreptate, da' n-ai drept!“ Mă ia cu ametele cînd l-aud și-ncep povestea din nou. N-o fi-nțeles omu cum a fost, zic. El mă ascultă și mai mă descoase, ca să mă ia înc-o dată peste picior: „Ioane, ai dreptate, da' să știi că n-ai drept“. (*Nu mai poate stăpîni clocotul din el.*) Cum vine asta, domnule? Avocatu face pe nebunu sau l-a cumpărat hoțu de șef? Cum, adică, n-am drept, dacă el singur recunoaște că am dreptate? Ce fel de dreptate-i asta, pe care o am și n-o am? Poate să fie drept care nu-i dreptate și ce dreptate am eu, da-

că-i fără drept? Unde s-a mai pomenit așa ceva? Cum vine asta: hoțu de șef să scape de osîndă cu dreptu de care vorbește avocatul și eu să intru la pușcărie nevinovat, cu dreptatea pe care-o am în brațe? Păi mai e sau nu mai e dreptate? Ca să știu!

DUDULĂ (ca la tribună): Este! Cum să nu fie? Guvernul meu radical își face un punct de onoare din... (Către Brană.) Nu-i așa, scumpul meu ministru?

BRANĂ: Ba bine că nu. N-ai auzit ce i-am spus, adineuri? (Către acar.) Lasă, omule, ai răbdare, că se face, se face.

ACARUL: Ce să se facă, milostive, că abia acum înțeleg eu de ce-nfundă toți săracii și năpăstuiții ocnela și pușcăriile. Hoții fură și pe urmă plătesc, cumpără dreptu să scape. Săracii ispășesc, fiindcă au dreptate, da' n-au gologani ca să și-o cumpere! Cum s-ar zice: n-au drept sub soare! Sau au numai unul singur: să fie țapi ispășitori, ca mine.

DUDULĂ: Nu-i chiar așa, omule.

ACARUL: Dacă nu-i așa, spune-mi matale, care ești mai mare peste guvern și nici prost ca mine nu te afli, cum este, că eu, vai de măiculita mea, nu mai știu și nu mai înțeleg nimic.

DUDULĂ (se ridică, firește că Ion Păun i-a cerut prea mult): Asta-i acum. Am avut bunăvoință să te primesc în audiență ca să-i fac plăcere domnului secretar general și numai așa... ca să dovedim că guvernul radical ascultă păsurile țării! Destul. N-o să stau, acum, să fac pe dădaca cu tine. Spui că gem pușcăriile de oameni nevinovați? Ce să le fac? (Către Pamfil.) Nu-i așa, tinere? N-am făcut noi legile. Ca atare, noi... nici o responsabilitate. Asta avem s-o susținem și în manifestul către țară. M-ai înțeles, omule? (Cu Ion Păun a vorbit.) Cred că pleci destul de luminat de la noi. Hai, acum lasă-ne, că noi, eu, cu ministrii mei, avem importante probleme de rezolvat...

BRANĂ: Te cred. S-a răcit cafeluța și s-a plictisit Aristică, săracu.

- DUDULĂ : Că bine zici, monșer. Să mergem. (Cu Brană, pași spre ușa cabinetului.)
- ACARUL (abia acum înțelege) : Stați. Unde plecați ? Eu cum rămân ? Am venit să... Dacă spune și avocatul că am dreptate, să-mi dea ministerul o fărîmă de drept, ca să scap de năpastă. Faceți-vă pomană !
- DUDULĂ : Bine, asta... nu suntem noi competenți să...
- ACARUL (strigă disperat) : Faceți-vă pomană, c-altminteri... să știți că pui mina pe cuțit, îi borșesc mațele hoțului de șef și pe urmă m-arunc înaintea lui 302 în stație, să s-aleagă praf de mine și de el !
- DUDULĂ (căt-re Brană și Pamfil) : Mi se pare mie că-i nebun.
- PAMFIL (cu surisul amar și ascuns) : Nebun, e așa de nebun c-a și uitat pe ce lume se află și-n ce țară trăiește ! Altminteri, n-ar umbla, cu-atîta disperare, dup-o fărîmă de dreptate...
- DUDULĂ (il privește pe acar cu compătimire) : Săracu ! (Căt-re Pamfil.) Știi ceva, monșer ? Dă-i cîtiva poli, ca de la mine și-n contul prezidenției și... gata : scapă de el ! (Căt-re Brană.) Să mergem !
- ACARUL (tresărit, cu o nouă disperare în glas, văzînd că Brană și Dudulă pleacă) : Domnilor, coane, milostive ! Cui mă lăsați ? Milostive ! (Nu i-a răspuns nimeni, ușa de la cabinetul ministrului a fost închisă trîntit.)

SCENA VII

PAMFIL, ACARUL

- ACARUL (trist, în tăcerea care s-a lăsat) : Nici el ! Niçi milostivul nu s-a mai uitat la mine ! Sigur, acum e ministru, a intrat între boieri, se ține cu ei de brînișor ! Cum era să se mai uite la mine ? (Încovoiat, cu ochii în pămînt, răsucit în el.) Gata, domnișorule ! S-a dus ! S-alege prafu : și de mine și de hoțu de șef ! Se vede c-așa a fost scris...
- PAMFIL : Nu te da învins, Ioane ! Ai încredere în tine și în dreptate.

ACARUL (cu toată amărăciunea ce a mai rămas în el): Dreptate? Să am încredere în...? (Ride, în hohot-plîns, cu hohot, căzut pe un scaun.) S-a dus, a murit, pentru mine... (Pamfil îl privește un moment, înduioșat, sună.)

SCENA VIII

PAMFIL, ACARUL, PROFIRIU

PAMFIL (către Profiriu, care a intrat): Profiriule, dacă nu te superi... (Tace, îngîndurat, rezemat de birou, pare că nici el singur nu mai știe ce să facă pentru Ion Păun.)

PROFIRIU: Vă ascult, domnule-secretar general. (O altă pauză, numai plînsul sugrumat al lui Ion Păun se aude).

PAMFIL (a întors capul, tresărit, îl privește pe Ion, vorbind cu Profiriu): Stamboliu. Cred că-l cunoști. Domnul mare avocat, care n-a făcut niciodată să triumfe dreptul prin dreptate și dreptatea prin adevăr. Dă-i un telefon. Vreau să-l văd. La mine. După masă. La cinci. Vine și el, Ion Păun. Poate veniți împreună.

PROFIRIU: Am înțeles.

PAMFIL: Așa, și... (un gest, să-și adune gîndurile.) Da, uitasem: cine mai e dincolo?

PROFIRIU: Plin, domnule secretar general.

PAMFIL: Fii bun și scapă-mă de solicitatorii de profesie, de pisălogi și mai ales de cucoane. Știi dumenea ce fel de cucoane. Să rămînă numai cei ce au, în adevăr, ceva serios să ne spună ori să ne ceară. (Profiriu se înclină, semn c-a înțeles.) Altceva: cui i-am fixat oră pentru azi?

PROFIRIU: Domnului consilier comunal Ivanciuc.

PAMFIL: Să aștepte.

PROFIRIU: Domnul consilier e însoțit de domnul Rudy Wolf, de la societatea „Caldarîmul“.

PAMFIL: Altceva?

PROFIRIU: Domnul Cătunaru.

PAMFIL : Poftește-l și... după el : consilierul, cu respectiva anexă afaceristă...

PROFIRIU (*se înclină*): Am înțeles. (*Lîngă acar.*) Hai cu mine, omule.

ACARUL (*a tresărit*): Ce ? (*Privește nesigur.*) Unde ?

PROFIRIU : Trecem dincolo, să vorbim cu domnul mare avocat.

ACARUL (*se ridică, numai plînsul l-a liniștit, poate, e docil ca un copil*): Așa ? Bine. (*Se lasă dus de Profiriu, spre ușe.*) Poate se-ndură el de sufletul meu.

SCENA IX

PAMFIL, CĂTUNARU

CĂTUNARU (*a intrat*): Salut.

PAMFIL (*degetul la buze, în semn de tăcere, la ușa cabinetului ministrului și ascultă, repede, lîngă Cătunaru și-i vorbește în șoaptă*): Ce-i cu ziarul ?

CĂTUNARU : Gata, toate formele. Reclama făcută. Putem să-i dăm drumul oricînd.

PAMFIL : Dă-i-l, ce mai aștepți ? Evenimentele se precipită. Campania trebuie pornită imediat și fără nici un menajament. Începi cu intermediarii de la „Prosperitas“. Acuzi direct, pe baza actelor. Publici și actele. Vin la rînd foștii miniștrii și pe urmă... cei de azi. Niciodată nu i-am avut pe toți în mîină și mai sigur ca astăzi. Cursele, toate sunt pline iar cercul s-a închis. Putem să dăm lovitura hotărîitoare. Altceva. Fii atent : Mazilu de la Interne s-a plîns lui Ioniță Dudulă că subvenționez *Linia de Foc*. Ca să salvez aparențele, i-am cerut s-o suspende. Nu-i nimic, ne rămîne ziarul.

CĂTUNARU : Păcat. *Linia de Foc* s-a impus. Acolo scriu altfel, nu ca la ziar.

PAMFIL : Atunci... fă altceva. Nu-l mai ataca, în numărul viitor, pe Mazilu. Înjură-mă pe mine.

CĂTUNARU : Cum să fac una ca asta, domnule ?

PAMFIL : N-are nici o importanță. Depinde cum scrii. Armonia, în sînul guvernului, e așa de perfectă iar

Mazilu mi-e așa de bun prieten, încît o să fie gentil să nu suspende o revistă care se ocupă de mine...

CĂTUNARU : Nu pot. Mai bine renunț la *Linia de Foc*.

PAMFIL : Acum nu mai renunț eu. Caută-mi un pseudonim și... ai să vezi cu ce talent o să mă ocup de mine...

CĂTUNARU (*după ce l-a privit o clipă surprins*) : Să nu te superi dar... pentru mine, tot ce se-ntîmplă nu mai are nici un înțeles ! Sau... poate că abia acum începe să aibă unul. Am impresia că pui, într-o mină și adevăr, un vâl, că urmărești un scop pe care nu pot să-l întrevăd, pentru că nu mă lași. Se petrece ceva destul de curios. Mazilu are dreptate să ne suspicioneze. Un demnitar al guvernului, subvenționînd un om și o revistă care atacă guvernul, nu poate să pară decît... știi eu ? Ori ești un om de-o cinste exemplară...

PAMFIL (*care l-a ascultat, pînă acum, cu același suris trist pe figură*) : Da. Vorbește. Mai departe.

CĂTUNARU : ...ori ești un spirit diabolic, răzbunător !

PAMFIL : Și dacă ar fi așa ? Ești convins că nu avem nimic de răzberat, după două decenii de ilegalitate și de bun plac ? Sau crezi că politicianismul a sugrumat, în țara asta, orice dorință de mai bine ? (*l-a cuprins umerii cu brațele și-i tremură glasul, ca într-un moment de mare și luminoasă mărturisire.*) Cătunarule, ziua judecării nu-i departe ! Nu știi dacă o să mai am timp, în clipa aceea de eliberare să-mi plec fruntea pe umărul tău și să plîng, dar în sufletul tău de rapsod va fi lumină. Abia atunci ai să înțelegi tot ce ți se pare taină acum și cîtă durere, cîtă revoltă ascund în mine. Ai trăit și tu, Cătunarule, tragedia omului care vede adevărul și nu poate să-l strige. Eu sunt blestemat să tac pînă la sfîrșit, să port mască, să mă risipesc în toate evenimentele politice, dar să nu mă recunoscă nimeni în ele, să fiu prezent în toate faptele lui Brănescu și totuși să-mi șterg urma, să trag sforile din umbră, să mă fac prost cu toți proștii și șnapan față de toți șnapanii, să-mi su-

grum durerile și dezgusturile. Cățunarele, învățată să mă ascuți mai ales atunci când tac și caută-mă, simte-mă în orice lovitură ce desprinde și mai mult, din temelii, șandramaua politicianistă. Nu uita, de asemeni, că în lupta pe care o ducem numai visul de eliberare rămîne mare și că în fața lui nu are nici o importanță cine suntem și de unde venim, din moment ce avem tăria să ne sacrificăm și să ne apropiem, pas cu pas, de victoria finală. Pină atunci, scumpul meu cîntăreț pe toate strunele revoltei... (*Un efort, se smulge.*) Pină atunci, n-avem timp de pierdut! Să apară ziarul, mîine, cît mai curînd! Cum putem sta cu mîinile-n sîn, cînd Ioniță Dudulă e inspirat și amoretzat, iar domnul consilier comunal Ivanciuc vine să-mi propună o nouă afacere? Ziarul, Cățunarele, cît mai neîntîrziat și... la revedere! (*Îl împinge spre ieșire și cum Cățunarul încearcă să spună ceva.*) Lasă, mai vorbim noi altă dată. Acum la muncă, repede și... nici un cuvînt!- (*L-a împins afară, a rămas un moment lîngă ușa, cu ochii în pămînt, pași spre fund, s-a oprit la birou și privind afară, caută soneria printre dosare și sub hîrtii, sună.*)

SCENA X

PAMFIL, IVANCIUC, WOLF

IVANCIUC (*intră, urmat de Rudy Wolf, s-a oprit, nu știe dacă Pamfil i-a auzit ori nu intrînd, schimb de priviri cu Rudy Wolf*): Vă salut, domnule secretar general.

PAMFIL (*nu s-a întors, continuă să privească afară pe fereastră*): Salutare, domnule consilier. Fii bun și ia loc.

IVANCIUC (*alt schimb de priviri cu Wolf*): Nu sunt singur. Tocmai voiam să vi-l prezint pe domnul...

PAMFIL (*rămas cu spatele la ei*): Știu. Domnul Rudy Wolf.

IVANCIUC : Exact. (*A luat loc, alături de Wolf, după ce s-au privit încă o dată, lung.*) Sunteți, probabil, foarte preocupat de marile probleme ale...

PAMFIL (*nici acum nu-i privește*): Nu, sunt trist numai... Trist pentru primării de la cele patru sec-toare și pentru harnicii lor consilieri. Lucrările de pavaj, începute în toamnă, n-au fost terminate, iar-na ne-a prins cu străzile numai gropi, o bună par-te din material o să dispară, alta o să se strice iar la primăvară... cine va răspunde la primăvară, dom-nule consilier, când o să ne pomenim cu străzile mai impracticabile și cu destul de multe milioane arun-cate-n vînt ?

IVANCIUC : Eu, în nici un caz. Știe oricine că m-am opus categoric la prelungirea contractului cu „Stra-da și Șoseaua Națională“, actuala concesionară a lucrărilor de pavaj.

PAMFIL (*tot așa de liniștit*): Ce comision a dat „Strada și Șoseaua Națională“ ca să obținem prelungirea ?

IVANCIUC : Vă repet că n-am avut nici un amestec în această murdară...

PAMFIL : Foarte frumos din partea dumatăle. (*S-a în-tors, îi privește drept.*) Și ce comision oferă socie-tatea „Caldarîmul“ ?

IVANCIUC : Asta... noi am venit numai să...

WOLF : Noi suntem o întreprindere serioasă.

PAMFIL : Să fim înțeleși : numai întreprinderile serioa-se dau comision mare. Scuzați-mă, dacă sunt prea indiscret, dar e mai cinstit să punem punctul pe i de la început. Domnul consilier, bunăoară, ce aranjament a făcut : comision sau participare la beneficii ?

WOLF (*scapă cuvîntul*): Participare.

IVANCIUC (*repede*): O mică participare, pentru...

PAMFIL : Știu ! Pentru... puncte, puncte și... etcetera, etcetera ! Sunt lămurit. Nu înțeleg, însă, ce cău-tați la mine. Nici domnul ministru și nici eu nu avem competența.

IVANCIUC : Să vedeți, noi...

PAMFIL : Vreau să spun : de ce nu vă duceți la amicul Mazilu, de la Interne ? Competența lui...

WOLF : Am fost.

PAMFIL : Și ?

IVANCIUC : Domnul secretar general Mazilu e de perfect acord.

PAMFIL : Comision sau participare ?

IVANCIUC : Vedeți, e o problemă de interes general, care... Vrem să intrăm în legalitate și să punem capăt risipei ce se face cu banul public, prin...

PAMFIL : Comision sau participare ?

(Ivanciuc și Rudy Wolf se privesc, se frământă.)

WOLF : Să vă explic : domnul Mazilu, care-i unul din acționarii...

PAMFIL : Mulțumesc. *(Către Ivanciuc.)* Foarte gentil și foarte sincer domnul Wolf. Nu-i așa ? *(S-a așezat la birou, picior peste picior și privește în tavan.)* Și-acum ? *(Ivanciuc și Wolf nu știu cum să-nceapă.)* Vă ascult. *(Ivanciuc și Wolf își fac semne, unul altuia, să vorbească mai întâi.)* Păcat. Cu un om de influență, ca domnul consilier și cu un director timid ca domnul Rudy, „Caldarimul“ se duce de ripă...

WOLF : Vă rugăm să ne scuzați, dacă...

IVANCIUC : Noi am avut o misiune mult mai...

WOLF : ...un mandat mai restrâns.

PAMFIL : De la cine ?

WOLF : Noi, cu simplu titlu informativ, am...

PAMFIL : V-a trimis amicul Mazilu. Nu-i așa ?

IVANCIUC *(tresărit)* : A, nu, domnul secretar general Mazilu în nici un caz.

WOLF : Domnul Mazilu a spus numai... și societatea noastră crede la fel : că un acționar ca domnul ministru Brănescu sau...

PAMFIL : ...ca mine ! Bun, mai departe.

WOLF : Asta crește prestigiul și putem să facem un contract convenabil : „Strada și Șoseaua Națională“ strică astăzi și primește milioane.

IVANCIUC : Noi vrem...

PAMFIL : ...să nu stricăm nimic, adică să nu facem nimic, dar să primim milioanele. Foarte frumos ! Tot ar fi un câștig. Ce ne facem, însă, cu străzile des-

fundate de ceilalți? Cine le repară? Vedeți, mai avem nevoie și de a treia întreprindere, care să ne ceară milioane, dar să facă ceva pentru străzi. Sigur, asta-i ceva mai greu...

SCENA XI

PAMFIL, VIZANTI, WOLF, PROFIRIU

PROFIRIU (*intră, din cabinetul lui*): Domnul ministru Vizanti e în cabinetul domnului ministru.

PAMFIL (*s-a ridicat, către Ivănciuc și Wolf*): Regret, domnii mei, că ne despărțim. Nu-i nimic. Mai vorbim noi. Mai avem timp pînă la primăvară. Rămînem prieteni. Mai tîrziu și colaboratori, poate. (*Între ei, le-a cuprins umerii cu brațele.*) Ne mai vedem, nu? (*Ivănciuc și Wolf au încercat mereu să răspundă, dar Pamfil nu le-a dat răgaz.*) Bun, amicii bunului meu amic Mazilu. La revedere. (*I-a împins spre ieșire, le-a întors spatele, merge spre ușa cabinetului lui Brană fără să le mai acorde importanță.*)

IVANCIUC: Atunci... scuzati, domnule secretar general, cînd mai putem să venim?

PAMFIL (*fără să-i privească*): Miine, la noapte, în zori, aici, la șantan, oriunde și oricînd...

(*Ivănciuc și Wolf ies ploconindu-se, urmași de Profiriu.*)

SCENA XII

PAMFIL, VIZANTI

PAMFIL (*a deschis ușa cabinetului lui Brană și, rămas în scenă, se înclină*): Domnule ministru, vă stau la dispoziție.

VIZANTI (*a intrat, oarecum nervos, oarecum indispus*): Să nu te miri dacă vine muntele la Mahomed!

PAMFIL: Să-ntimplă și asta, domnule ministru, mai ales cînd Mahomed a fost însărcinat să redacteze ma-

nifestul guvernului și mai are pe cap o mulțime de audiențe...

VIZANTI : Bine, să lăsăm. Pot să iau loc, nu ? Mersi, ești foarte gentil. (Stă.)

PAMFIL : Voiam să fiu gentil după ce-o să aflu ce vă aduce la mine. (Cu același ton și cu gestul de adineauri al lui Vizanti.) Pot să iau loc, nu ? Mersi. (Stă în fața lui Vizanti.) Acum nu mai sunt gentil. Sunt pur și simplu obosit. Vă ascult.

VIZANTI (cu un ton de nepăsare) : Dragă, eu... în definitiv, mie puțin îmi pasă ! Ținem să ne facem de ris și să ne compromitem ? N-avem decît. Mi-a plăcut întotdeauna, însă, eleganța și... cum să spun armonia în sînul guvernului din care-am primit, în sfîrșit, să fac parte. Iată de ce am venit. Să nu crezi că-ncerc să te influențez. I-am spus-o și lui Brănescu și-am să i-o spun și primului-ministru : puțin îmi pasă, sunt mai presus de micile și marile lucrături de culise. Asta, ca să știi cu cine stai de vorbă.

PAMFIL : Nu era nevoie de atîta introducere. Știam foarte bine.

VIZANTI : Mă rog, fără complimente. Am venit așa... ca om și ca ministru să vă spun că nu-i frumos ce facem ! Campania asta de presă [...]*. Mai întîi a fost o fițiucă. Acum sunt trei ziare care s-au luat după ea și se zice că mai apare unul, special, numai și numai ca să ne-njure. Nota bene : să ne-njure gratuit ! Mă rog, să zicem că asta n-ar fi de competența ta. Ce ne facem, însă, c-au început și ăia de la tribunal să-și ia nasul la purtare și să se amestece unde nu le fierbe oala. Ce-i anarhia asta, domnule ? Unde-o s-ajungem, domnule, dacă orice particular, orice tinerel de procuror...

PAMFIL : Mai precis, vă rog : cum, unde și cînd s-a amestecat tribunalul ?

VIZANTI : Nu știu. Mi-a spus Stan, însă, că tribunalul ar intenționa pe baza actelor publicate-n ziare. În

---

* Indescifrabil în textul de bază. În ms. IV (1) ms. 9 : „Campania asta fără rost, fără obiect și fără obiectiv...” (n. ed.).

primul rînd, domnule, cum poate justiția să pună o bază serioasă pe plastografiile unui individ care nu face politică, prin urmare pe falsurile unui particular care...

PAMFIL : Poate că există și originalele. Nu la ziare, fi-rește. La un cabinet de instrucție...

VIZANTI (*se ridică, pași, nervos, prin încăpere*) : Fugi, domnule, d'aici, „Prosperitas“ e o bancă serioasă, onestă și foarte importantă pentru noi ca români.

PAMFIL : Dacă nu mă-nșel, domnul ministru Brănescu și domnul prim-ministru erau de altă părere, cînd au anunțat interpelarea.

VIZANTI : Asta-i altceva, domnule ! A fost un... da, un motiv ca să dărîme guvernul și să venim noi la putere. Adică o tactică politică. Și-acum e cu totul altceva, domnule, că lovim singura mare întreprindere românească și ne facem de rîs în fața streinilor. La urma urmii, mie puțin îmi pasă, dar să știi că Fudulu e un om onest și muncitor, iar Stan o capacitate, o autoritate în materie, un român și un factor economico-financiar care...

PAMFIL : Îi cunosc și-l apreciez.

VIZANTI : Atunci ? Cum îl apreciezi, dacă orice subaltern al dumatăle își permite...

PAMFIL : Asta-i cu totul altceva ! Nu pot să influențez justiția.

VIZANTI : De ce să n-o influențezi, domnule ? De ce s-o lași să-și facă de cap ? Nu ești secretar general ? Nu vezi că nu se mai respectă nimic în țara asta ? Nici cinste, nici valoare, nici competență, nici capital românesc, nici... Nimic, domnule, nimic ! Prin urmare să procedăm urgent și scurt. Am vorbit și cu Brănescu. E și el de părere să procedăm în consecință. Pune mîna pe telefon, cheamă tribunalul sau cabinetul de instrucție, puțin îmi pasă ce, și adu-i pe particularii de acolo la realitate. Dă-le ordin să lase banca „Prosperitas“ în pace.

PAMFIL (*tot așa de liniștit în aparență*) : Asta... nu cred să pot.

VIZANTI : De ce ?

PAMFIL (*s-a ridicat, îl privește drept*) : În primul rînd, pentru că nu primesc ordine de la nimeni !

VIZANTI : Stai, dragă, n-o lua așa. Brănescu a spus.

PAMFIL : Să pună el mîna pe telefon, atunci ! (*Lovește cu pumnul în birou, repetat.*) Eu nu pot ! Și nu vreau ! N-a rămas credință, n-a rămas prestigiu, n-a rămas simbol pe care molia politicianistă să nu-l atace. Pînă aici ! Cel puțin justiția să rămîină liberă, nepătată, neînfeudată. (*A revenit la tonul și la surîsul lui de totdeauna.*) Nu de alta, dar trebuie să știm și noi, marii demnitari, marile capacități și competențe, de frica cuiva. Nu-i așa ? Sunt încîntat că mă-nțelegeți.

VIZANTI : Numai dumneata nu vrei să mă-nțelegi, domnule. Ți-am mai spus : mie...

PAMFIL : Știu : puțin vă pasă !

VIZANTI : Toțmai ! Dar așa, ca simplă curiozitate, poți să te interesezi dacă...

PAMFIL : De ce să mă interesez, dacă nu sunt curios ? Cred, însă, că s-a interesat Stan, căre are să fie curios. Putem să-l întrebăm pe el, nu ? Mai ales că Stan nu-i un simplu particular. E politician în activitate. Un moment, dacă nu vă supărați. (*La telefon, face numărul.*) Alo. Casa domnului Stan ? Aici... (*Îl privește drept pe Vizanti*) cabinetul domnului ministru Vizanti.

VIZANTI (*tresărit*) : Ce faci, domnule ?

PAMFIL (*care a astupăt, repede, pilnia telefonului*) : Nu voiți informații precise ? Atunci ? Am spus dinadins numele dumneavoastră, ca să mă bucur de mai multă-ncredere... (*Vizanti are un gest de renunțare și se lasă, moale, în fotoliu, Pamfil, la telefon.*) Alo. (*Nu răspunde nimeni.*) Alo. Probabil că nici casa Stan nu-i dispusă să ne informeze și dumneavoastră voiati să obligăm tribunalul să facă așa ceva... (*În acest timp, a închis aparatul, l-a deschis, a făcut din nou numărul.*) Alo, casa Stan ? Da, aici cabinetul domnului ministru Vizanti. Cine ?

Omagiile mele, doamnă ! Domnul nu-i acasă ? Unde s-a dus ? Cum ? Nu se poate !

VIZANTI : Ce-i, domnule, ce s-a... ?

PAMFIL : Bietul om ! Ce lovitură. Vai, doamnă, ce rău o să-i pară domnului ministru Vizanti.

VIZANTI (*ca pe ghimpi*) : Spune, domnule, odată !

PAMFIL (*a închis aparatul*) : Fudulu, săracu : a fost arestat.

VIZANTI : Cum ?

PAMFIL : Stan ! A fost invitat la tribunal, pînă una alta, firește, ca informator.

VIZANTI : Nu se poate ! Unde-i Brănescu ? (*Pași, spre cabinetul ministrului.*) Demisionez din guvern, dacă... (*Gata să iasă.*)

PAMFIL : Vă dau un sfat : nu vă jucați cu demisia. Fotoliul ministerial rămîne, oricum, o pavăză. Altminteri, s-ar putea întîmpla să fiți invitați la tribunal, ca Stan și ca orice particular, firește, pînă una alta, tot ca informator...

VIZANTI (*disperat, își frînge mîinile*) : Ce mi-ai făcut, domnule ? Și nu numai mie, domnule. La tot guvernul... (*Cade pe o canapea, cu fruntea în palme.*)

SCENA XIII

PAMFIL, VIZANTI, BRANĂ, DUDULĂ

BRANĂ (*intră din cabinetul lui, urmat de Ioniță Dudulă*) : Ce-i, frate, vă certați ori... ?

DUDULĂ (*lîngă Vizanti*) : Dragă monșer, ce-i cu tine, de ce... ?

PAMFIL : Nimic, domnule prim-ministru, nimic important. A fost arestat un borfaș ordinar iar domnul ministru, fericit c-a început epurația morală, plînge cu entuziasm. Este primul demnitar care salută, cu o lacrimă omagială, opera morală a guvernului. Merită să-l felicitați...

TABLOUL VII

Același decor.
Spre seară.
Afară-i vreme rea.

SCENA I

PAMFIL, BRANĂ

Pamfil, la birou, își adună hîrțile și dosarele, le pune în sertar, se pregătește de plecare, gata de plecare, cu pardesiu cu iular și galoși, este și Brană, care stă în picioare lângă birou, cu pălăria în mîină, are o atitudine de subaltern, în așteptarea ordinelor.

PAMFIL : Să fim înțelepți : orice șovăială ne dă peste cap ! Nu știm dacă putem porunci istoriei, dar împrejurărilor, în orice caz, le putem da pîteni. Știi bine cu ce scop am adus lucrurile pînă aici. Pentru izbînda pe care o s-o avem acum, muncim și ne zbatem de atît amar de vreme. *(Brană se uită drept la Pamfil, dar pare furat de alte gînduri, îl privește așa numai ca să-i dea iluzia că-l ascultă.)* Brană, cu tine vorbesc.

BRANĂ *(a tresărit)* : Da, cu mine...

PAMFIL : Cred că pricepi. Nu mai ești, de mult, sluga de la grajd. Ești tovarășul meu de luptă, ești singurul om din țara asta căruia am avut încredere să-i dezvălui o parte din sufletul meu. Ne leagă același vis și trăim același destin. Putem birui sau ne putem prăbuși împreună. Fii atent. Te-am învățat ce ai de făcut și ce ai de spus în consiliul de miniștri. Tot guvernul stă în mîna ta. Te las, pentru prima oară, să-l judeci singur. Fă-i de petrecanie. *(Brană tot așa de absent.)* Brană, cu tine vorbesc.

BRANĂ (*nu mai puțin tresărit*): Cu mine, știu, am înțeles.

PAMFIL : Atunci, dac-ai înțeles, să mergem.
(*Amîndoi spre ieșire.*)

SCENA II

PAMFIL, BRANĂ, PROFIRIU

PROFIRIU (*intră din cabinetul lui*): Doamna directoare a așezămintelor.

BRANĂ (*mohorit*): Na, asta ce-o mai fi vrînd ? Tocmai acum cînd... Spune-i să vină mîine.

PAMFIL : Nu, nu, dimpotrivă, vine la timp. Am să-i comunic ceva care... (*ceva pe care Profiriu nu trebuie să-l știe, deci un motiv să scape de el*). S-aștepte un moment. (*Profiriu se înclină și iese.*)

SCENA III

PAMFIL, BRANĂ

PAMFIL : Nu știu dac-ă o să aibă și Safta un rost, în desfășurarea evenimentelor, dar e mai sănătos să luăm măsuri din vreme. Oricum, cel puțin ca pitoresc, e bine să ne avem și noi dama voalată. Lasă, nu te uita așa, c-am să-ți explic eu ce-i cu Ioniță Dudulă. Acum dă fuga la prezidenție. Mai sunt cîteva minute pînă-ncepe consiliul. Cum ajungi, îmi trimiți mașina. (*Lîngă ușa cabinetului lui Brană.*) Și nu uita (*i-a pus mîinile pe umeri, îl scutură și-l privește în ochi*), Brană, că vișul nostru și norocul țării sunt la tine-n mîină !

BRANĂ (*parc-ar vorbi altcineva în el*): Nu uit, cum o să uit ? Se face, se face...

PAMFIL : Bine. (*Îi strînge mîna.*) La revedere.
(*Brană a ieșit, prin cabinetul lui. Pamfil la birou și sună.*)

SCENA IV

PAMFIL, SAFTA

SAFTA (*intră, e necăjită, nervoasă*): Salut. (*Dau mina.*)
Salut și... să mă ierți că vin așa, că mă vezi așa,
dar... s-a-ntrecut cu gluma! Porcu bătrîn, sări-i-ar,
nu știi unde să-l gădesc, să-l iau la palme.

PAMFIL (*a înțeles*): Ioniță Dudulă?

SAFTA: El.

PAMFIL: Scrisori de amor.

SAFTA (*toate, într-un pachet, le trintește pe birou*): Pof-
tim.

PAMFIL: Flori scumpe.

SAFTA: Slavă cerului, c-am umplut cantina cu ele. Mă-
nîncă săracii mei ca-n rai...

PAMFIL: Și cîteva cadouri, poate?

SAFTA: Multe și le-am adus (*în geantă, le arată în pal-
mă: brățări, un lanț de aur, o cutioară cu cercei
sau cu un inel*) să și le ia înapoi, c-altminteri îi fac
una să se ducă pomina! Pe mine nu mă-ncîntă cu
flori și nici nu mă cumpără cu giuvaricale. Mersi,
cum s-ar zice. N-am purtat și nici nu port. Pe lîngă
asta, să nu mă ia cu „scumpă contesă“, că nu-s bre-
zaia lui și nici cu „nobilul meu sînge rusesc“, că eu
sunt romîncă și mahalagioaică și, dacă nu se astîm-
pără, gata îl spurc pe romînește.

PAMFIL (*rămîne la glumă*): Mă rog, eu cine sunt acum:
Valentin sau Ioniță Dudulă? (*Safta îl privește mi-
rată, n-a înțeles ce vrea să spună.*) Ca să știu la
cine strigi și pe cine l-ai luat la rost.

SAFTA (*s-a liniștit, ochii în pămînt*): Iartă-mă! Sigur că
nu ești matală vinovat. (*Clocot, din nou.*) Dar pe
el, pe babalic... mare noroc că nu l-am găsit! Am
înțeles eu ce fel de ministru e și ce gînduri are, de-a-
tunci, din noaptea cînd se făcea c-a uitat că mă ține
de mînă.

PAMFIL: Poate că-i sincer, Safto.

SAFTA: Să fie cu cine a mai fost.

PAMFIL: Te-o fi iubind.

SAFTA (*l-a privit*): Ce ți-am făcut, să-ți bați joc de mine? Crezi că nu știu ce iubire-i asta? Să-i dau ceai de mușetel cu lingurița și să-i pun cataplasme! Să mă leg de reumatismele și junghiurile lui. Și eu: viața mea, sufletul meu, fărîma de tinerețe ce mi-a mai rămas? Mai bine stau la sărăcia de la noi din mahala. Muncesc toată ziua la cantină și mi-e drag noaptea, cînd rămîn singură-n casă, deschid geamurile spre copaci și spre cer. Mă uit afară, că-i frumos și nu știu cît mă uit, că uneori mă pomenesc plîngînd și alteori cîntînd. Și nu știu cum se face, că și cîntecul și plînsul unul la fel: mă umple de lumină, parcă...

PAMFIL (*a împrumutat și cuvîntul lui ceva din muzicalitatea glasului ei*): Ai rămas un copil, Safto, un suflet curat de copil frumos și cuminte. Meriți să porți daruri scumpe.

SAFTA: Nu le merit, c-alminteri, mi le-ar fi trimis cine mi-e drag...

PAMFIL: Cine?

SAFTA (*a tresărit, își ascunde privirile*): Nu știu, ni-meni.

PAMFIL: Cine, Safto?

SAFTA (*l-a învăluit cu o privire caldă, șoaptă*): Nu i-am spus, nu știe, niciodată n-o să-i spun! (*Pamfil a rămas cu ochii la ea.*) Niciodată...

SCENA V

PAMFIL, SAFTA, LUMÎNĂRICĂ

LUMÎNĂRICĂ (*a băgat, prin întredeschizătura ușii, un cap sfios și fleșuv, de bătrîn căruia îi place gluma și picușul*): Să trăiți, a venit mașina de la prezenție.

PAMFIL (*revenit*): Da, bine, s-aștepte.

(*Lumînărică a ieșit.*)

SCENA VI

PAMFIL, SAFTA

PAMFIL : Acum, o să mergem și... (*Stăpîn pe el, impune ris.*) Scumpă contesă, te conduc pînă acasă și pe urmă fug la prezidenție. Vorbim pe drum. Numai să nu afle Ioniță Dudulă, că-i pericol. (*Se țin de mînă, se privesc și rîd, Safta își șterge lacrămile și ride.*) Mergem. (*Spre ușa cabinetului lui Brană, tot așa : de mînă ; sună telefonul, Pamfil s-a oprit.*) Profiriu ! (*Către Safta.*) Așteaptă-mă dincolo, un moment. (*Safta a ieșit, telefonul sună.*) Profiriule !

SCENA VII

PAMFIL, PROFIRIU

PAMFIL (*către Profiriu, care a intrat*): Telefonul. Începe iar balamucul intervențiilor. Știi ce ai de făcut ! Nu m-ai văzut, nu ți-am spus unde plec și cînd mă-ntorc. Dacă-i ceva important, îmi telefonezi sau îți telefonez de la prezidenție. La revedere.

PROFIRIU : Vă salut.

(*Pamfil a ieșit în cabinetul ministrului, telefonul a sunat, sună.*)

SCENA VIII

PROFIRIU, apoi MATEIAS

PROFIRIU (*la telefon*): Alo, Cabinetul domnului secretar general. Cine-ntreabă ? Nu, șeful de cabinet. Cine ? A, doamna Stan. Nu, doamnă, nici n-a fost la minister. Unde poate fi găsit ? Nu știu. Cred c-aveți să-i comunicați ceva foarte important, dar nu știu. Bine, dacă doriți, am să iau notă. Da, am să-i comunic și personal. Se poate să uit ? Pot să repet, ca

să fiți liniștită : să vă cheme la telefon, imediat, deoarece aveți să-i comunicați ceva foarte, foarte urgent. Mulțumită ? Nu, doamnă. Nu sunt nici drăguț și nici gentil. Îmi fac datoria. (*A închis telefonul, scrie numele doamnei pe un notes aflat pe birou.*)

MATEIAS (intră furtună, cu pardesiu și galoși) : Salve.

Ce, nu-i nimeni ?

PROFIRIU : Ieși afară.

MATEIAS : Cum ?

PROFIRIU : Ieși afară, domnule ! Aici nu-i „Corso“ și nici cabinetul dumatiale directorial.

MATEIAS : Dragă, e ceva ff urgent.

PROFIRIU : Știu. Toată lumea, de câteva zile, e ff urgentă și ff importantă. Te anunț, însă, că nu te-ascult, pînă nu poștești mai întii dincolo, la cuier.

MATEIAS : Dragă...

PROFIRIU : Nici un „dragă“ ! Eu nu-s ministru, să am nevoie de valoroasele dumatiale servicii de presă și, prin urmare, nu sunt dispus să ne batem pe burtă. Nu sta ! Mișcă, domnule, că altminteri mă supăr și e mai rău. (*Continuă însemnarea pe care o începuse în notesul de pe birou.*)

MATEIAS (*cu ciudă, mai mult în el*) : Ia uite, domnule, ce pretenții ! Nici primul-ministru n-ar fi-ndrăznit... (*Supărat.*) A, stai că ți-o fac eu, să mă ții minte. (*Spre ieșire, cu pași mari și apăsați.*)

PROFIRIU : Ce-ai spus ?

MATEIAS (*în prag, s-a oprit tresărit*) : Nu, dragă, nimic. Am spus că mă duc să mă dezbrac. (*Iese.*)

SCENA IX

PROFIRIU, IVANCIUC

Sună telefonul.

PROFIRIU : Alo ! Da. Nu, aici e... (*schimbă glasul*) un om de serviciu. Ușierul ! Domnul secretar general nu-i la minister. Unde ? Păi de unde să știu eu, că...

nu l-am întrebat unde pleacă și... nici dînsul nu mi-a spus. Scuzați, săru' mîna, vorbesc și eu cum mă pricep. Sunt prost și măgar? Ce să fac? Mersi asemeni, domnișorule. (*A închis telefonul.*) Scîrbele dracului.

IVANCIUC (*intră, disperat*): Nu-i. Nu-i aici?

PROFIRIU: Domnul ministru?

IVANCIUC (*zăpăcit, nu poate să-și adune gîndurile*): Nu, ăsta... domnul...

PROFIRIU: Domnul prim-ministru?

IVANCIUC: Nu mai mă zăpăci și dumneata. (*Efort.*)

Ăsta, domnul... secretarul... secretarul general, frate.

SCENA X

PROFIRIU, IVANCIUC, MATEIAS

MATEIAS (*a intrat și-a lăsat pardesiul și galoșii*): Ce-i, consilierule, ce s-a mai întîmplat?

IVANCIUC (*moale, în fotoliu*): Prăpăd, ziaristule. Intrăm la apă toți.

MATEIAS: Care toți?

IVANCIUC: Stan. La Văcărești, de mult.

MATEIAS: Să-i fie de bine. (*Către Profiriu.*) Nu-i așa, șefule?

IVANCIUC: Stănică și Stanciu: la fel și — după ei — tot consiliul de la „Prosperitas“.

MATEIAS: Ce să le fac? Soarta lui Napoleon la Sfînta Elena.

IVANCIUC: Mai mult: Parteniu, Seleș și Severin...

MATEIAS: Foștii miniștri?

IVANCIUC: Arestați. Azi-noapte.

MATEIAS (*a făcut ochii mari*): Nu mai spune, domnule! Ca la etuvă. Deparazitare generală. (*Iși face curaj.*) Ca să fim drepti... (*Către Profiriu.*) Nu-i așa, șefule? Foarte bine! Bravo guvernul. Epurație, domnule, epurație c-ajunsese țara pe mîna pungășilor.

IVANCIUC: Nu te bucura, că le vine rîndul și primăriilor.

MATEIAS (a pãlit) : Care primãrii ?

IVANCIUC : Toate. Cu toți primarii și toate consiliile comunale.

MATEIAS (slab, în alt fotoliu, în fața lui Ivanciuc) : Zău, domnule ? Ce, sunt nebuni, ăia de la tribunal ? Nu-i așa, șefule ? (Cu Profiriu a vorbit.) Ce legătură are „Prosperitas“ cu primarii și consiliile cu... ?

IVANCIUC : Are, domnule, are. Cei de la „Prosperitas“ se ocupau și cu lucrări edilitare, așa că primarii și consilierii...

MATEIAS : Bine, asta o știam, dar...

IVANCIUC : Atunci, ce te mai miri ? Cu fiecare arestat se descoperă altă afacere și cu fiecare afacere întră altă serie la apă ! O adevărată rețea. Parcă s-au ținut de mână : foștii miniștri cu consilierii, primarii cu președinții consiliilor agricole, de muncă și de contingentare iar samsarii cu... Nici eu nu mai știu cu cine. Acum se vorbește de Vizanti, de Mazilu și de...

MATEIAS : Guvernul ? Intră și guvernul la apă ? Fugi, consilierule, că nu se poate ! Atunci... (Către Profiriu.) Nu-i așa, șefule ? Ar însemna să aresteze toată politica. Toată politica trecută, prezentă și viitoare. Adică toată țara. Și asta nu se poate. Nici nu sunt atâtea închisori...

IVANCIUC : Se poate, ziaristule, că-i clocot mare-n țară și justiția nu mai poate da-napoi. Cine-i ăla, de la Șacalul, care a împinzit țara cu jurnalul lui și-a aprins spiritele ?

MATEIAS : Un ilustru necunoscut, consilierule, un gazetăraș, pe care...

PROFIRIU (care i-a ascultat, pînă acum, cu destulă bunăvoință) : Mi se pare c-a fost elevul dumneavoastră, maestre Mateias...

MATEIAS : Ia lasă-mă, dragă, că elevii mei sunt oameni serioși și deștepți.

PROFIRIU (ca să termine cu ei) : Așa ? Atunci fii bun și du-te la oamenii serioși și deștepți, că eu mai am și alte treburi. Gata. Și dumneata, domnule consilier.

IVANCIUC (*s-a ridicat cu greu*): Dragă, venisem să-l rog pe domnul secretar general... Ce mă fac eu, dacă... Păcat de bănișorii mei. Ziaristule, spune și tu ceva, că intrăm, să știi, că intrăm și noi la apă...

MATEIAS (*mușcat*): Eu? Ce, ești nebun? Presa, domnule, nu și-a făcut decât datoria.

IVANCIUC: Care datorie? N-am avut eu verificările pe mână? Numai de la fostul primar, câte bacșișuri și afaceri, date pe sub mână...

MATEIAS: Mie? Nu ți-e rușine să minți?

PROFIRU: Vă rog. Poftiți afară cu polemica asta, că aici nu-i șatră. Hai, hai, fără mofturi. Luați-vă la braț. Gata. Mișcă. Așa, presă română și politică edilitară: domol, ca la înmormântare... (*Cintă, în urma lor, ca un trompet după mort.*) Ta-ta-ta, ta-ta-ta, ti-ta-ti-ta-ta... (*Ivanciuc și Mateiaș au ieșit, sună telefonul, Profiriu s-a întors la birou.*)

SCENA XI

PROFIRIU, apoi REPORTERUL

PROFIRIU (*la telefon vorbește cu glasul schimbat*): Alo, Aici... ușierul. Cine? (*Se bucură, nu mai are nici un motiv să schimbe glasul.*) Domnul Cătunaru! Salut. Ce să fac? Nu mai știu cum să scap de pisălogi și mai ales de personalități. I-a prins pe toți o dragoste nebună de domnul secretar general. Nu, la prezidenție. Mare consiliu de miniștri, ca să avizeze asupra situației politice. Pierdută? Din moment ce sunt amestecați, în scandalul „Prosperitas“ și patru frunțași ai guvernului, firește că situația-i pierdută. Mi-e frică, însă, de-o întorsătură de șurub. Dacă guvernul înțelege să braveze evenimentele și să sfi-deze opinia publică, atunci... Sigur, numai dacă provoacă cineva căderea guvernului. Vă cred: omul nostru providențial ar putea să facă o minune. Știu c-o să fie luptă mare. Oricum, aștept și eu, tot așa de nerăbdător, hotărîrea consiliului. Ce să-i spun? V-au

vizitat două doamne voalate și inconsolabile. Bănuie cine! Una din ele mi-a și dat un telefon adineauri. Pe cealaltă o aștept. Se zbat lighioanele-n casă, cu disperare. Da, vin la redacție la noapte, cu ultimele informațiuni. Vă salut. (A închis telefonul.)

REPORTERUL (a băgat capul pe ușă, cu prudență, vede că-i numai Profiriu în cabinet și dă buzna înăuntru): Noroc, Profirică. Ia spune, mă, cum stăm? Ceva nou? Spune, domnule, că fierbe cazanul.

PROFIRIU: Lasă-mă-n pace. Nu știu nimic. Azi nici n-am ieșit din minister.

REPORTERUL: Zău? Atunci... n-ai aflat bomba de ultimă oră?

PROFIRIU (curios, repede): A demisionat guvernul?

REPORTERUL: Nu, mai gras: s-a sinucis doamna Stan.

PROFIRIU (ar imita un sunet, cu buzele): Ce să spui: mare bombă.

REPORTERUL: Stai să vezi, că am informațiuni precise, din izvor sigur.

PROFIRIU: Fata din casă...

REPORTERUL: Nu, madam Stănică. Adineauri mi-a spus, madam Stan a făcut o intervenție disperată la... știu tu la cine, s-o lase mai moale cu acuzațiile împotriva soțului său. Crunt nefericită că intervenția a rămas fără rezultat, s-a întors la domiciliul său din Bulevardul Elisabeta, cu taxicoul 17022 și-a înghițit o cutie de chibrituri dizolvate în odicolon.

PROFIRIU (cu un gest de silă): Fugi, mă, nu fi prost! Tu nu simți că miroase a minciună gogonată, bună să impresioneze mahalaua și cafeneaua? Când vrei să mori, Tudorică băiatule, înghiți crocodili, nu bețe de chibrit. (Sună telefonul.) Alo. Tu, Pompilică. Noroc. S-a terminat consiliul? Așa de repede? Bravo. A și plecat spre minster? Bun, îl aștept. Ce s-aude? Rămîne guvernul? Așadar, nu? Hm, eram sigur. Prin urmare, trăiască mușamaua națională. Să le fie de cap! (A închis telefonul.)

REPORTERUL: Cu cine-ai vorbit? Ce-i cu guvernul?

PROFIRIU (*strigă la el, nestăpînit*): Să te ia toți dracii!
Asta-i cu guvernul. Acum ai înțeles? (*Pune mina pe tampon.*) Ieși afară că-ți fac tărtăcuța călimară.

REPORTERUL (*mic, speriat, spre ieșire*): Stai, mă, ce te-a apucat?

PROFIRIU: Uite așa: m-au apucat toate scîrbele și dezgusturile! Și tu, nu mă scoate din țîțini! (*Amenințată din nou cu tamponul.*) Ieși. (*Reporterul s-a făcut nevăzut.*) Pacostele dracului. (*Spre birou și pune tamponul la loc, din mers, la fereastră, privind afară și se șterge cu batista pe figură.*)

SCENA XII

PROFIRIU, INCONSOLABILA

Inconsolabila e o doamnă cernită, cu figura ascunsă de voal negru, nu-i putem preciza vîrsta și nici ea nu vrea să-și precizeze identitatea, a intrat ca o umbră, s-a oprit lângă birou, s-a așezat în fotoliu și așteaptă, cînd se întoarce de la fereastră, Profiriu dă cu ochii de ea și se sperie.

PROFIRIU: Ce-i cu dumneata? Cine te-a lăsat înăuntru? Ce cauți? Cine ești?

INCONSOLABILA (*vorbește stîns, ca din fundul mormîntului*): Numele meu nu mai are nici o importanță. Sunt o soție inconsolabilă, la fel cu toate inconsolabilele ce bat la ușile celor puternici. (*Plînge.*) Nu se poate să nu-nțelegi, nu se poate să ne lăsați pe drumuri și inconsolabile. Soțul meu, care-i nevînovat, a fost arestat.

PROFIRIU: A, da, am înțeles. Dumneata nu ești dispusă să înghiți bețe de chibrituri dizolvate în odicolon?

INCONSOLABILA: Vai, domnule, eu sunt femeie serioasă.

PROFIRIU (*clocotind*): Pentru că ești serioasă, doamnă, află că guvernul rămîne și dacă rămîne guvernul, se-ntinde mușamaua națională și dacă se-ntinde mușamaua, nu mai e nimeni vinovat. Nimeni, afară de

acarul Ion Păun. Așadar, poți să te bucuri, că soțul o să-ți vină acasă peste câteva zile, pe drum de seară, să te consoleze și să te facă din nou stăpînă pe milioane.

INCONSOLABILA (*inviorată, se ridică, nu mai are nimic din femeia cernită și îndurerată de adineauri, vorbește altfel acum și e sprintenă, se mișcă vioaie și merge în pași de dans aproape*): Ascultă, domnule, vorbești serios sau...? Rămîne guvernul? S-a hotărît în consiliu de miniștri de acum?

PROFIRIU: Știi că e consiliu de miniștri?

INCONSOLABILA (*mirată că-i pune o asemenea întrebare*): Cum să nu? Mi-a comunicat Fonfon, prin gardianul de la închisoare.

PROFIRIU: Cum! Știa Fonfon, de la Văcărești, de consiliu? Eu n-am aflat decît în ultimele clipe și Fonfon știa de mult... (*Frint, în fotoliu.*) Extraordinar.

INCONSOLABILA (*ride*): Ce drăguț ești, cînd faci figura asta de inconsolabil. Îmi vine să te sărut, de bucurie. Mi-ai dat o veste...

PROFIRIU (*se ferește*): Doamnă, mai încet cu... euforiile, că-mi scormonești... pandaliile și iar pun mîna pe tampon.

INCONSOLABILA: Vai de mine, ce fioros! Dar tot simpat, nu? Îmi dai voie să dau un telefon? (*Nici nu-i așteaptă răspunsul.*) Mersi, păpușe. (*La telefon, face numărul.*) Alo. Tu ești, Margot? Mimmy și Roza sunt tot la tine? Da? Anunță-le, atunci, că suntem salvate. Veste bună: guvernul rămîne. Bravo, fetelor. Cîntați și veseliți-vă. Vin și eu imediat. Diseară facem masă mare. Pa. (*A închis telefonul, către Profiriu.*) Pa, simpaticule, și... mersi. (*A ieșit în pași de dans, hohotînd.*)

SCENA III

PROFIRIU, apoi PAMFIL

PROFIRIU (*singur, trist*): Masă mare. Ospăț. Ospățul cioclilor...

PAMFIL (*a intrat prin cabinetul ministrului, pare mai mult plictisit decît supărat*): Ce-i, Profiriule? Obo-sit?

PROFIRIU (*tresărit, nu l-a văzut intrînd, se ridică*): Nu. Trist, mai mult. Fel de fel de telefoane, toate ff distinse și ff urgente. Pe lîngă asta, Pompiliu State de la prezenție mi-a comunicat că guvernul rămîne...

PAMFIL (*suris*): orice guvern e dispus să rămînă. Să nu uităm, însă, că mai sunt și oameni conștienți, că mai au și împrejurările de spus un cuvînt, dacă le forțăm. Să avem răbdare și... nu pleca. La noapte, poate mergem împreună la Cătunar. Pînă atunci, telefonează-i că-l rog să ne rezerve două jumătăți de coloană în Șacalul de mîine. Textul i-l ducem noi. Și încă ceva: o să am o convorbire amicală cu domnul ministru. Nu intră nimeni. Nici tu, chiar dacă o să ți se pară că dansează fotoliile prin cabinet. Cred că înțelegi: convorbirile amicale, uneori, sunt pline de surprize... (*Profiriu l-a ascultat cu ochii mari. E îngrijorat. Pamfil îl bate pe umăr, surisul e plin de amărăciune acum parcă și glasul îi tremură.*) Fii fără grije. N-o să facem altceva decît să.. forțăm puțin împrejurările. (*Profiriu spre ieșire, s-a oprit o clipă în ușe, șovăielnic, a ieșit.*)

SCENA XIV

PAMFIL, BRANĂ

PAMFIL (*după ce a ieșit Profiriu, merge la ușa cabinetului lui Brană și-o deschide*): Acum poți să vii. (*Lasă ușa deschisă, trece la birou, în fotoliu, greu de toate întîmplările prin care a trecut. Brană intră cu pași mici, într-o atitudine de slugă ce se simte vinovată, dar nu-i dispusă să-și recunoască vina, în privirile lui furișe și în gesturile lui, mai ales, e mai multă încordare și prudență decît sfială, s-a oprit lîngă birou, în picioare și așteaptă. Pamfil, fără să se uite la el.*) Stai. (*Brană caută un scaun cît mai îndepărtat de birou, e gata să se așeze.*) Nu

acolo. (*Brană a tresărit.*) Aici, în fața mea. (*Brană, cu pași mici și ușori, în fața biroului, stă în fotoliu și așteaptă, tăcut, aproape că nici nu mișcă.*) Brană, mi se pare c-am ajuns la o răscruce de drumuri. Visam să ne despărțim ca doi prieteni, ca doi tovarăși care au dus, pînă la sfîrșit, o luptă frumoasă, mîntuitoare, și mi se pare că ții cu tot dinadinsul să ne despărțim altfel. Mi-ar pare rău, Brană, mi-ar pare nespus de rău.

BRANĂ (*incurcat*): Eu... nu-nțeleg, nu văd de ce... ?

PAMFIL (*parcă nici nu l-a ascultat, a lăsat să treacă o clipă și alta*): Astăzi, pentru prima oară, nu m-ai ascultat.

BRANĂ (*repede*): Ba da.

PAMFIL (*tot așa, dar liniștit*): Ba nu. Știu tot ce s-a petrecut în consiliu. Te rugasem să susții ideea că guvernul trebuie să se retragă și ai votat, alături de Vizanti, de Mazilu și de ceilalți interesați, răminerea la putere.

BRANĂ : Și Dudulă a votat.

PAMFIL : Eu cu tine vorbesc, nu cu Ioniță Dudulă. Toți, în consiliu, și-au apărat interesele și s-au pus la adăpostul fotoliului ministerial. Știu bine, cei mai mulți din ei, că-n momentul cînd vor fi demisionați, vor trece pe la tribunal. Toți de acolo, Brană, și-au apărat pielea. Tu sîngur erai dator să-mi aperi visul. Nu al meu. Visul de mai bine al țării. Tu, în primul rînd, Brană, trebuia să mă-nțelegi și să mă ajuți pînă-n ultima clipă și cu orice risc, pentru că vii dintr-o lume care n-a cunoscut, pînă acum, decît suferința și împilarea, nedreptățile și mizeria. M-ai mîhnit pe mine, Brană și ți-ai trădat milioanele de frați. N-ai cerut treizeci de arginți, cel puțin, ca să fii Iuda cu adevărat...

BRANĂ : Eu... dacă au spus ei că e-n interesul țării, că un guvern nu pleacă așa, oricînd și oricum... și că suntem datori să rezistăm, ca să salvăm prestigiul...

PAMFIL : Bine, astea sunt vorbe goale, pentru un prost ca Ioniță Dudulă. Dar tu, Brană, ce ți-ai spus, cînd i-ai auzit ?

BRANĂ : Eu... am zis că... dacă nu mai sunt ministru, ce mă fac ? Mă-ntorc la grajd ?

PAMFIL (*abia acum l-a privit atent*) : Aşadar, ți-ai apărât și tu bucățica de cozonac.

BRANĂ : Să știi că mi-am apărât-o ! Să știi c-am să mi-o apăr !

PAMFIL : Ești sigur că ai să ți-o aperi mai bine așa, alături de Vizanti și de tovarășii lui de afaceri ? Toți sunt compromiși. Mai curînd sau mai tîrziu, vor fi judecați. Fotoliul ministerial îi apără, deocamdată, de sancțiunile codului penal, dar nu și de sentința fără apel a opiniei publice. Sunt oameni pierduți. Cu tine-i altceva, Brană. Tu ești milostivul, omul providențial al tuturor oropsiților, deputatul care a făcut primul gest de acuzare împotriva celor de la „Prosperitas“ și ministrul — singurul ministru — care poate și e dator să dea o ultimă lovitură, ca să dărîme șandramaua politicianistă !

BRANĂ : Asta-i : că șandramaua se dărîmă și peste mine...

PAMFIL : Numai șoriceii tremură, Brană. Tu ești uriaș, așa cum te-am plămădit, cum te-am crescut și înfrumusețat prin munca și sacrificiile mele. Am făcut din tine o icoană. Nu poți și nu pot să te las s-o pîngărești. Toate privirile sunt ațintite spre tine. Toată setea de dreptate și toate speranțele de mai bine ale unei țări întregi sunt îndreptate spre tine. Mîine sau peste cîteva clipe, cînd se va afla că a fost un consiliu de miniștri, cei de afară, care sunt mulți, dar nu mai sunt proști, vor fi curioși să afle ce-ai spus tu, ce-ai făcut sau ce-ai de gînd să faci tu, singurul om în care mai au încredere. Mă-nțelegi, Brană ? Tu nu mai ești al tău și-al socotelilor tale mărunte.

BRANĂ : La urma urmii, să mă lase-n pace și țara și oamenii, că n-o să-mi ridice nimeni monument pe bulevard. Asta-i, și să mă lași și tu în pace. Știu că vrei să dărîmi guvernul prin mine, dar eu n-am nimic cu el, săracu ! Așa că : nu dau demisia.

PAMFIL (*în picioare*) : Brană, mi-ar fi ușor...

BRANĂ : Să-ți fie, că eu nu mă supăr. Fă ce vrei, cu cine vrei, că eu n-am gust s-ajung pe drumuri. Gata. Las' că de cînd am intrat și eu în politică, am avut destulă vreme să văd la ce scofală ajungi, cînd ești cinstit...

PAMFIL : Brană, încep să cred c-am aruncat pe umerii tăi o povară prea mare. Ai rămas o slugă.

BRANĂ : Tocmai, că nu mai sunt slugă, să te-ascult orbește, ca-nainte. De ce nu m-ai lăsat vită la grajd, cu prostia și cu bulgărul meu de mămăligă ? De ce m-ai scos în lume, de ce m-ai dezlegat la ochi, să văd și să-nțeleg ? pentru ce m-ai lăsat să mă bucur de toate comorile vieții ? Nu mai pot să mă despart de ele. La mizeria și la-ntunericul grajdului nu mai pot să mă-ntorc.

PAMFIL : Ascultă, Brană ! N-am vorbit cu sluga și nu stau la tocmeală cu samsarul din tine. Altminteri, mi-ar fi fost ușor să te silesc ori să te cumpăr. Am cumpărat șnapani mult mai mari și am supus voințe mult mai îndărătnice. Asta o știi destul de bine. Tu ești, vreau să rămii, pentru mine... Am trăit unul prin altul, atît amar de vreme. Ești ca un chip de metal prețios, în care am pus tot ce am mai bun, mai curat și mai frumos în mine, pe care l-am însuflețit și l-am urcat pe umerii mei, cît mai sus. Nu mă sili să te dau peste cap, din slava în care te-am urcat.

BRANĂ : Eu, una știi : că nu...

PAMFIL : Nu mă face să pun mîna pe bici !

BRANĂ : Să nu mă ameninți. Cine sunt eu și cine ești tu, să m-ameninți și să-mi comanzi ? Eu sunt ministru, mă !

PAMFIL : Eu te-am făcut ministru !

BRANĂ : Mînți, Ioniță Dudulă m-a făcut. Și te-am luat pe lingă mine, așa, ca un ajutor acolo...

PAMFIL : Brană, nu te juca cu mînia mea de stăpîn.

BRANĂ : Nu mai ești. Acum eu sunt stăpîn. Și dacă nu mă lași în pace, chem ușierul și te dau afară.

PAMFIL (*spre el, clocotind, a țipat, ca și cum cuvintele celuilalt ar fi atins, în el, o rană*) : Brană !!

BRANĂ : Nimic. Eu sunt ministru, mă.

PAMFIL (*în fața lui, scos din fire*): Și vrei să fii iar slugă? (*O palmă.*)

BRANĂ (*a ridicat pumnul, amenințător*): Să nu dai, că... (*Pamfil: altă palmă și încă una. Brană și-a acoperit fața cu brațele.*) Conașule, iartă-mă. (*A căzut în genunchi.*) Stăpîne, fac tot ce vrei.

TABLOUL VIII

Tot în cabinetul secretarului general.

Dimineața.

Cerul, așa cum se vede prin cele două ferestre din fund, e cenușiu și apăsător.

SCENA I

VIZANTI, PROFIRIU

Profiriu lingă ușe, în picioare. Vizanti, prin birou, cu pași mari și nervos; în felul cum ascultă și răspunde Profiriu, mai docil ca oricînd, mai dispus ca oricînd să se încline, siguranța omului care știe că se află în fața unor indivizi pe care, orice ar spune sau ar face, ar fi inutil să se mai supere, din moment ce sfîrșitul lor e apropiat și sigur.

VIZANTI: Asta-i curată debandadă. Un ministru care dispare tocmai cînd avem mai mare nevoie de el, un secretar general care fuge ca să nu-și primească palmele meritate și un șef de cabinet pe care... Ascultă, băiatule, nu te joci cu mine. Dacă mai faci pe misteriosul...

PROFIRIU: Vă repet că nu știu absolut nimic. Pe domnul ministru nu l-am mai văzut din clipa cînd și-a semnat demisia.

VIZANTI: Care demisie? Aia pe care a trimis-o la jurnal, ca un particular oarecare? Ce procedeu e ăsta, domnule? Cine-i Cătunaru, mă, și ce-i jurnalul lui? Prim-ministru, consiliu de miniștri, mitropolie sau...

PROFIRIU : Numai copia a fost trimisă la ziare. Originalul l-am predat eu în mâinile domnului prim-ministru.

VIZANTI : Rău, băiatule. Trebuia să vii la mine cu ea că eu sunt mai deștept ca Ioniță Dudulă, feciorul prim-dascălul din Ciorogîrla și am mai multă experiență politică.

PROFIRIU : Nu mi-aș fi putut permite să am inițiative, când...

VIZANTI : Și mai rău. Uite de ce merge țara prost : că n-au subalternii inițiative. Și Valentin ? Te pomenesti c-a demisionat și el ?

PROFIRIU : Nu știu.

VIZANTI : Nu știi c-a demisionat ? Atunci știi unde se află, unde s-a ascuns, ca un laș, sau nu vrei să spui ? Cum văd eu, ai inițiative numai atunci când îți convine. Bine, băiețuș, mai ai răbdare, că vine Mazilu acum și... gata : vă arestez pe toți. Și pe tine și pe Valentin și pe Brănescu. Pune Mazilu toată poliția pe urma lor.

PROFIRIU : Foarte bine. Să-nceapă arestările.

VIZANTI (*s-a întors, tresărit*) : Ce ? Cum ? Care arestări ?

PROFIRIU : Nu cele ordonate de tribunal, firește. Să ne păstrăm calmul, domnule ministru.

VIZANTI : Asta mă privește personal. N-o să mă-nveți tu pe mine cum să mă port. Eu, mie... i-am spus-o și lui Valentin : puțin îmi pasă dacă rămîne ori cade guvernul. Vizanti nu tremură de frica nimănui, băiatule. Vizanti ia la palme și pe urmă plătește, că are de unde. Tribunalul ? Pe mine să mă cheme ? Să vedem dacă are curaj. Nu că am ceva de ascuns, dar așa, ca... demnitate personală. Cum lași tu, ministru, și tu, secretar general, pe orice particular de procuror să se amestece... ?

PROFIRIU : Am înțeles : carența autorității ministeriale vă supără...

VIZANTI : Sigur. Asta, cum ai spus tu, și anarhia, domnule. Unde-o s-ajungem cu sistemul ăsta ?

PROFIRIU : Unii la pușcărie, alții...

VIZANTI (*iar tresărire*) : Ce ? Cum ? Ce-ai spus ?

(*Sună telefonul*).

PROFIRIU : Telefonul. Sună cineva. (*Trece la birou.*)

VIZANTI : A, da. Trebuie să fie Roșculeț sau Priboianu.

(*Telefonul sună, Profiriu, vrea să pună mîna pe receptor.*) Stai. Să le spui că... nimic nou și că-i aștept. Așa. Acum (*cu un gest larg*) poftim : ești liber. (*Într-o atitudine vădit impusă, de nepăsare, în fotoliu.*)

PROFIRIU (*la telefon*) : Alo. Vă salut. Nu, șeful de cabinet. Da, e aici și... nimic nou. Puteți să-l găsiți, cum să nu ? Am să-i comunic imediat. Discret, fi-rește, cît se poate de discret. Fiți fără grije și... primiți, domnule ministru, dovada stimei mele. (*A închis aparatul.*)

VIZANTI : Priboianu ?

PROFIRIU : Exact.

VIZANTI : Și ce vrea, ce-a fost cu discret, cît se poate de discret ?

PROFIRIU : Discret, că... vine imediat și... discret, că-i pare foarte rău că nu-i nimic nou. Dacă nu mă-nșel, și asta v-o spun și eu destul de discret, îi cam tremura gîsul.

VIZANTI (*cu dispreț*) : Fricos și ăsta, mă, ca Aristică și Dudulă. Particulari, nu politicieni și mai ales miniștri...

SCENA II

VIZANTI, PROFIRIU, IVAŢCIUC

IVAŢCIUC (*intră repede, abia răsufîind, din biroul șefului de cabinet*) : Nu-i ? (*A privit prin încăpere și dezolat.*) Nu-i ! Na, că nici aici nu-i...

PROFIRIU : Cine ?

IVAŢCIUC : Mi s-a tăiat picioarele de cînd alerg. Nu mai știu unde să-l caut.

VIZANTI : Pe cine, domnule, n-auzi ?

IVANCIUC : Cum, pe cine ? Pe domnul secretar general Mazilu.

PROFIRIU : Caută-l la poliție.

IVANCIUC (*speriat*) : Cum ? Vai de mine, a și fost arestat ?

VIZANTI (*în picioare, supărat*) : Cum o să-l aresteze, mă, dobitocule, tocmai pe el care ține poliția în mână ? Ce, ești nebun ?

IVANCIUC (*demn de plîns*) : Mai știu eu cum sunt ? Mai știu eu ce vreau, de cînd cu... ? Bănișorii mei ! Să știți că dacă se-ntîmplă ceva și-i pierd eu... Fac și pușcărie, numai să-mi lase bănișorii.

PROFIRIU (*către Vizanti*) : Are dreptate. La urma urmii, să știe omul de ce suferă pentru țară.

IVANCIUC : Atunci... mă duc la poliție și dacă n-o fi nici acolo... Ce să fac, unde să-l mai caut ? N-ar fi bine să mai trec pe-aici ?

PROFIRIU : Treci, că ești persoană oficială și ne face plăcere.

IVANCIUC : Așa ? Bun. Vă salut și... mai viu. (*A ieșit.*)

SCENA III

VIZANTI, PROFIRIU

VIZANTI (*nervos, pași prin încăpere*) : Poftim, hal de consilier, hal de om de încredere.

PROFIRIU : Ce să facă ? Nu se pricepe oricine să-și ia mușca de pe căciulă și s-o ascundă sub joben. Bine c-au început și politicieni români să aibă simțul responsabilității. Putem recunoaște că justiția face minuni uneori...

VIZANTI : Face, mă, pentru că n-avem oameni de caracter.

PROFIRIU : Știți că la caracter mă gîndeam eu. La domnul consilier, care tremură și-și plînge bănișorii și la acarul Ion Păun, care se zbate și țipă, dar nu se dă învins. Umblă de ani de zile, ca Diogene, cu felinarul în mână, după o fărîmă de dreptate, pe care

nu se-ndură nimeni să i-o dea și, cine știe, poate c-o să umble așa pînă s-o termina povestea pe care o trăim noi acum...

SCENA IV

VIZANTI, PROFIRIU, PRIBOIANU

PRIBOIANU (*un om de afaceri și el, a intrat din cabinetul ministrului*): Nimeni, nici aici? Ce-i asta, dragă? Unde te duci, pustiu. Cum se poate? A rămas țara fără conducătorii ei firești?

VIZANTI: Cum o să rămînă? Noi unde suntem?

PRIBOIANU: Nu ne vezi? Pe drumuri, că... pînă una alta, nici urmă de Brănescu, de Dudulă sau de Mazilu. Am trecut pe la Interne și i-am lăsat vorbă unde ne găsește. Ascultă, Vizanti, se zvonește că... (*Abia acum l-a văzut pe Profiriu și tace.*) Șeful de cabinet? (*Profiriu se înclină.*) Bine, încîntat. Acum, fii bun, dacă nu te superi... (*Semn, tremurînd palma în aer, să iasă. Profiriu se înclină din nou și iese, în timp ce Priboianu spune.*) Așa; simpaticule, mersi.

SCENA IV

VIZANTI, PRIBOIANU

PRIBOIANU (*lîngă Vizanti, cu tremur în glas*): Ascultă, dragă, se zvonește că... (*Priviri prin încăpere, să se convingă că nu-l aude nimeni, și-i spune ceva la ureche lui Vizanti.*)

VIZANTI: Fugi d-acolo, că-i o glumă proastă...

PRIBOIANU: Nici o glumă. Are vardist la poartă. L-am văzut eu.

VIZANTI: Și ce-i cu asta? Orice ministru, cu vardistul lui la poartă. Și eu și tu și el.

PRIBOIANU : Uite ce-i, Vizanti : fiecare cu vardistul lui, și tu și eu și el... dar nu ca el. Să ne ferească sfântul. (*Se închină repede.*)

VIZANTI : Fii serios, domnule, că mă superi. Vorba băiatului ăsta (*a arătat spre ușa pe care a ieșit Profiriu*) : n-aveți talentul să v-ascundeți musca de pe căciulă sub joben ! Fii demn, domnule, și... tot vorba lui (*același gest, spre ușa pe care a ieșit Profiriu*) : să fim calmi ! Ce v-a apucat pe toți ? S-a făcut gaură-n cer c-a demisionat Brănescu ? Nu ! Punem altu-n loc și gata : guvernul își continuă opera.

PRIBOIANU : Așa ar fi normal, și totuși... Tu nu simți că-i ceva, nu știu ce, în atmosferă, o presimțire care... parcă-i scris să se-implinească. Pe stradă e o fierbere și-un neastîmpăr curios. La prezidenție și prin ministere, dimpotrivă, e o tristețe de cimitir. Ca să nu mai vorbim de noi.

VIZANTI : De voi, nu de mine. Eu... am caracter. Nu tremur de frica unui tinerel de procuror care... Tribunalul ? Pe mine să mă cheme ? Să vedem, dacă are curaj, că-l dau afară, prin decizie ministerială și pe urmă-l arestez cu poliția lui Mazilu.

PRIBOIANU : Și dacă nu mai ești ministru ?

VIZANTI : Cum, de ce să nu mai fiu ?

PRIBOIANU : Dacă (*se închină repede*), ferească sfântul, cade guvernul ?

VIZANTI : Cum o să cadă, mă ? Ce-ai înnebunit și tu ?

SCENA VI

VIZANTI, PRIBOIANU, ROȘCULEȚ

ROȘCULEȚ (*a intrat repede, din cabinetul ministrului, s-a oprit, a căutat cu ochii prin încăpere*) : Misterios ! Dispărut misterios și ăsta... (*Către Vizanti și Priboianu.*) Grav, colega, grăv. Brănescu. Unde să-l găsim ? Brănescu. De unde să-l aducem ? (*Cade în fotoliu, moale.*) Brănescu, colega, ne-a mâncat coliva.

PRIBOIANU : Vai de mine. S-a întimplat ceva ?

ROȘCULEȚ : Grav, foarte grav.

VIZANTI : Spune, omule, ce este ?

ROȘCULEȚ : Nu știu ce să vă spun, nu știu ce s-a-ntîmplat dar e grav. Știam de aseară. Să vedeți. Am fost invitat la masă, la Leoveni, și madam Surtucaru, cum se uită-n ceașca mea de cafea, se sperie : vai, zice dînsa, ce semne rele ! Astăzi, cum am ieșit din casă, mă-ntîlnesc cu inspectorul Vasiliu de la Domenii. Grav, domnule ministru. Ce spui, domnule ? Foarte grav, excelență. Pe urmă, pe unde am fost, același cîntec : grav, foarte grav ! Numai Brănescu mai poate salva situația, dacă revine asupra demisiei. (*Repetă gestul de disperare.*) Brănescu. Unde să-l găsim ? Brănescu ! De unde să-l aducem ? (*Epuizat.*) Eu am spus că Brănescu o să ne mănînce fripți...

PRIBOIANU : Fripți, nefripți, acum... Crezi că dacă revine asupra demisiei...

VIZANTI : Salvăm situația, domnule.

PRIBOIANU : Nu salvăm nimic. Demisia a fost publicată în ziare, a citit-o toată lumea și...

VIZANTI : Ce are a face ? Declarăm textul apărut apocrif și-l arestăm pe Cătunaru pentru fals în acte publice. Dăm două lovituri deodată : cimentăm situația guvernului și scăpăm de-o scîrbă de ziarist pe care, fie vorba-ntre noi, numai prostia lui Dudulă ni l-a făcut adversar.

ROȘCULEȚ : Nu mai spune.

VIZANTI : Sigur. Ce, era mare filozofie să-l cheme la prezență și să-arunce acolo, cîteva milioane ? Asta-i că Ioniță Dudulă n-a fost niciodată generos și n-a știut cum să aline suferințele mulțimii...

SCENA VII

VIZANTI, PRIBOIANU, ROȘCULEȚ, ARISTICĂ

ARISTICĂ (*din cabinetul ministrului, cu nelipsita umbrelă și indispensabilii galoși*) : Adevărat ? Mi-a spus vardistul meu că se zvonește-n oraș...

VIZANTI : Bine că ți-a spus. Bine că ai dumneata un vardist care se pricepe-n politică. Cine te-a adus aici, ce cauți ? Lasă-ne-n pace.

ARISTICĂ : Vă rog, vă rog. Nu așa. Cum să vă las ? Trebuie să știu ce să fac. Am o mulțime de audiențe, o mulțime de înalte probleme de stat de rezolvat.

VIZANTI : Rezolvă-le, domnule, cu vardistul respectiv și gata. Repede, nu sta că-ți trece și dumitale momentul istoric, ca lui Ioniță de la Ciorogîrla. *(Îl ia de mână și-l împinge în cabinetul lui Brană, a închis ușa în urma lui și coboară spre ceilalți.)* Țircovnic guvernamental...

ARISTICĂ *(a băgat capul pe ușa)* : Vă rog, numai o-ntrebare : ce s-aude, mai suntem ori nu mai suntem miniștri ?

VIZANTI : Cum să nu ? Ministru intelectual ! Ești mulțumit ? Bun, dacă ești mulțumit, să nu te mai prind că intri, remorcă guvernamentală, că-ți fac umbrela parașută... *(L-a dat afară, a închis ușa în urma lui.)*

SCENA VIII

VIZANTI, PRIBOIANU, ROȘCULEȚ, MAZILU

Mazilu intră pe la șeful de cabinet, e obosit și are părul vilvoi, când dă cu ochii de cei trei miniștri, are un gest irînt, poate de recunoaștere, poate de salut, dar pare că nu are putere să articuleze, ceilalți îl întîmpină și înconjură, nerăbdători.

VIZANTI : Bine c-ai venit, dragă Mazilule.

PRIBOIANU : De cînd te așteptăm.

ROȘCULEȚ : Toate speranțele în tine ne-au rămas !

VIZANTI : Spune, ceva nou ?

PRIBOIANU : L-ai găsit pe Brănescu ?

VIZANTI : Vestе bună, nu-i așa ?

ROȘCULEȚ : Grav, nu-i așa că-i foarte grav ?

VIZANTI : I-ai comunicat lui Ioniță Dudulă ce ți-am spus eu ?

PRIBOIANU : Că bine zici : unde-i primul-ministru ?

ROȘCULEȚ : Ce face ?

PRIBOIANU : Ce zice ?

VIZANTI : Are ceva de gând, o lovitură cumva, care să ne salveze ?

MAZILU : Stați. Mai domol, că mai rău mă năuciți. Un scaun. (*I se dă, Mazilu cade frint pe scaun.*) Nici nu știți cită alergătură, cite scări am urcat și-am coborît, cite telefoane și investigații discrete, pînă să dau de Dudulă. Dispăruse și el.

ROȘCULEȚ : Misterios, nu-i așa ? Ca Brănescu.

VIZANTI : L-ai găsit ?

PRIBOIANU : Unde ?

ROȘCULEȚ : Ce ți-a spus ?

VIZANTI : Unde l-ai lăsat ?

MAZILU : Grav !

ROȘCULEȚ : Foarte grav, nu-i așa ?

MAZILU : Primul-ministru e la palat. A fost chemat urgent în audiență.

PRIBOIANU : Gata,

ROȘCULEȚ : Ne-am dus !

VIZANTI : Crezi că... guvernul... ?

ROȘCULEȚ (*intr-un fotoliu, slab, ca în cîntec*) : S-a dus, să nu mai vorbim de el...

MAZILU : Pînă una alta, guvernul... Nimic sigur. Primul-ministru o să facă un raport asupra situației, o să explice ultimele evenimente și dacă... dacă s-o-ntîmpla ceva, l-am rugat pe Brăiloiu de la prezidenție să-mi comunice aici.

(*Sună telefonul, toți au tresărit și-au întors capul, în panică, spre telefon.*)

ROȘCULEȚ (*neconsolat*) : S-a dus, să nu mai vorbim de el.

(*Sună telefonul, pare că nu are nici unul curaj să se apropie de el și să vorbească.*)

SCENA IX

VIZANTI, PRIBOIANU, ROȘCULEȚ, MAZILU, PROFIRIU

PROFIRIU (*a intrat, din cabinetul lui, a ridicat receptorul*): Alo. Da, eu. Vă salut.

MAZILU : Prezenția ?

PRIBOIANU : Brănescu ?

VIZANTI : Ioniță Dudulă ?

PROFIRIU (*care a ascultat ce i se spune la telefon, fără să le răspundă celor din scenă*): Da, am înțeles. Vă mărturisesc că sunt așa de fericit, încît... Da. (*Continuă să asculte ce i se spune la telefon.*)

ROȘCULEȚ (*către ceilalți*): Fericire. Mi se pare că așa a spus.

PRIBOIANU : Atunci... rămînem !

VIZANTI : Sigur. Nici nu se poate altfel.

PROFIRIU (*tot la telefon*): Da, am înțeles. Vă salut. Aștept. (*A închis aparatul.*)

ROȘCULEȚ : Ce-i, domnule ?

MAZILU : Cine-a fost ?

PRIBOIANU : Cu cine-ai vorbit ?

VIZANTI : Guvernul rămîne, nu-i așa ?

PROFIRIU : Nu vă bucurați, că nu se știe. Audiența nu s-a terminat. Am vorbit cu domnul secretar general Valentin, care l-așteaptă pe domnul prim-ministru. Mi-a spus c-o să-mi comunice rezultatul imediat ce...

VIZANTI : Ce caută, domnule, un tinerel ca Valentin, după Dudulă, la palat ? Noi ce suntem, domnule ? Nu era mai demn să fie însoțit de mine, de tine, de el sau de Mazilu, care are toată politica internă în buzunar ?

MAZILU : Sigur c-ar fi fost.

VIZANTI : Eu nu mai înțeleg nimic.

ROȘCULEȚ : Nu v-am spus eu ? Grav, foarte grav...

SCENA X

VIZANTI, PRIBOIANU, ROȘCULEȚ, MAZILU, PROFIRIU,
IVANCIUC

IVANCIUC (*a intrat disperat*): Nu-i. Nicăieri... (*Îl vede abia acum pe Mazilu și scapă un strigăt.*) Este! Uite-l că este. (*Precipitat, lamentare.*) Șefule! Ce mă fac, ce ne facem, ce mă fac?

MAZILU (*exasperat*): Taci. Lasă-mă. De unde-ai mai rărsit și tu? Numai grija ta n-o mai am, acum...

IVANCIUC (*nenorocit, pe un scaun, undeva în fund*): Bănișorii, bănișorii mei...

SCENA XI

VIZANTI, PRIBOIANU, ROȘCULEȚ, MAZILU, PROFIRIU,
IVANCIUC, INCONSOLABILA

INCONSOLABILA (*a intrat cu pași de umbră, s-a așezat în fotoliu*): Mi-a telefonat Fonfon, adineauri de la Văcărești, că primul-ministru ar fi în audiență la palat. Adevărat? De ce nu-mi răspundeți? Nu vi-i milă de-o biată inconsolabilă?

(*Sună telefonul, toți în picioare, automat și privesc spre telefon, cu spaimă, cu încordare.*)

PROFIRIU: Alo. Da. Nu, e la palat. Bine. Te salut. (*A închis telefonul.*)

VIZANTI: Valentin sau...?

PROFIRIU: Nu, directorul închisorilor.

(*Ceialți se privesc, tresărit.*)

ROȘCULEȚ (*articulînd cu greutate*): Directorul închis...?

VIZANTI: Ce vrea?

PROFIRIU: Interes de serviciu. Direcția închisorilor face parte din ministerul nostru și...

VIZANTI (*răsuflă ușurat*): A, da, uitasem...

ROȘCULEȚ (*i-a venit și lui sufletul la loc, cu un suris care-i umele toată figura*): Atunci de ce ne sperii, domnule?

PRIBOIANU (*se închină repede*): Sfintule din cer, câte emoții! (*Au revenit, toți, la vechile atitudini: unii cu capul în palme, alții strinși în ei și în fotolii, cu ochii pierduți în gol.*)

SCENA XII

VIZANTI, PRIBOIANU, ROȘCULEȚ, MAZILU, PROFIRIU,
IVANCIUC, INCONSOLABILA, SAFTA

SAFTA (*a băgat capul pe ușe, îl vede pe Profiriu*): Aici erai? (*A intrat, plină de voie bună și vorbind tare.*) Te salut. (*Dă mâna cu Profiriu, i-o strânge voințește.*) Sănătos? Toate bune? Și domnișorul Valentin? Vine la minister, nu? Mi-a spus să-l aștept. Și milostivul? Toți bine, în putere și... în activitate, cum s-ar zice. Mă bucur. Politica?

PROFIRIU: Politica singură... destul de: șontic-șontic.

SAFTA: Ce spui? Te pomenești că-i adevărat ce s-aude că... răvaș de drum. Și cucoana? Și domnii? La audiență?

PROFIRIU: Nici o audiență. Domnii miniștri sunt în consiliu...

SAFTA: Așa? Păi, ce fel de consiliu, că nu li se-aude gurița? Și... ce fel de miniștri? Nu-i vezi ce sclifosiți și gălbejiți sunt? Parcă i-a adus de la spital.

VIZANTI (*singurul în măsură să reacționeze, cu un glas destul de stins și el*): Doamnă, vă rog: fără comentarii. Aici e cabinet ministerial, nu-i sală de așteptare pentru particulari. Pofțiți dincolo.

SAFTA: Pardon. Scuzați. N-am știut că sunteți în consiliu. Am să poftesc dincolo și... somn ușurel!

(*Safta a ieșit, urmată de Profiriu, i se aude râsul în biroul șefului de cabinet, ca o cascadă.*)

SCENA XIII

VIZANTI, PRIBOIANU, ROȘCULEȚ, MAZILU, IVANCIUC,
INCONSOLABILA

MAZILU (*a tresărit*): Cine rîde, domnule ?

VIZANTI : Particularii. Civili. Lor ce le pasă ?

MAZILU : Asta-i curată nesimțire...

(*Pauză, se face o tăcere apăsătoare.*)

ROȘCULEȚ (*a tresărit, ca deșteptat din somn, către Priboianu*): Ai spus ceva colega ?

PRIBOIANU (*îl privește, clipind repede*): Cum ?

ROȘCULEȚ : Ai spus ceva ?

PRIBOIANU : Nu, colega, scuză-mă, n-am spus nimic...

ROȘCULEȚ : Așa ? Atunci... scuză-mă și tu, colega. Mi s-a părut...

(*Pauză, altă tăcere.*)

MAZILU (*a ridicat capul*): Cum ? (*Privește, nu-i răspunde nimeni.*) Parcă tot mi se pare că sună telefonul. (*Cu un gest chinuit.*) Toate telefoanele din lume îmi sună-n cap...

(*Pauză, tăcere, nemișcare.*)

ROȘCULEȚ : Ce liniște, colega, ce liniște.

VIZANTI : Și ce așteptare, domnule, ce așteptare...

(*Tăcere și, în tăcere, soneria telefonului, mai bruscă și parcă mai puternică și mai decisivă ca oricînd, toți în picioare, ca zvîrliți de un resort și privesc buimaci spre telefon.*)

SCENA XIV

VIZANTI, ROȘCULEȚ, PRIBOIANU, MAZILU, IVANCIUC,
INCONSOLABIȚA, PROFIRIU

PROFIRIU (*a intrat repede, la telefon*): Alo. Da, eu. Noroc, Pompilică. De unde vorbești ? De la prezidenție ? A, da, uitasem. Ce-i, mă, ce veste ? Bună ? Foarte bună ? Cum ? (*I s-a schimbat toată figura în suris.*) Mă, tu vorbești serios, sau... ? Mai spu-

ne, mă, mai repetă o dată, că nu-mi vine să cred.
(*Nu-și mai poate stăpîni bucuria.*) Pe onoarea ta?
Bravo, Pompilică. Sărut ochisorii, puiule. (*Sprinten,
stă pe birou.*) Spune, mă, spune... (*Ascultă.*)

VIZANTI : Nu ne mai chinui, domnule.

MAZILU : Spune, omule, ce-i ?

PRIBOIANU : Cu cine dracu vorbești ?

ROȘCULEȚ : Și ce s-a-ntîmplat, de te bucuri așa ?

PROFIRIU (*în genunchi, pe birou, cu receptorul într-o mî-
nă și cu brațele desfăcute*) : Domnilor, Bastilia a
căzut, trăiască Bastilia !

VIZANTI : Ce ?

ROȘCULEȚ : Cum ?

MAZILU : Care Bastilie ?

PROFIRIU (*tot în genunchi, pe birou, dar într-o atitu-
dine umilă acum și cu glas plîngător*) : Domnilor
miniștri, am onoare să vă aduc la cunoștință că
guvernul a... căzut.

(*Ceilalți scot un suspin și se prăbușesc în fotolii și pe scau-
ne, dezarticulați, ca niște manechine.*)

IVANCIUC (*numai scîncetul lui s-aude, în tăcerea ce
s-a făcut*) : Bănișorii, bănișorii mei...

PROFIRIU (*ride tare, plin, gest de destindere și de satis-
facție și sună, sună și strigă*) : Luminărică, moș Lu-
mînărică !

SCENA XV

VIZANTI, PRIBOIANU, ROȘCULEȚ, MAZILU, IVANCIUC,
INCONSOLABILA, PROFIRIU, LUMINĂRICĂ

LUMINĂRICĂ : Ordonăți, don șef.

PROFIRIU (*cu același glas nestăpînit și cu un gest de
biruitor*) : Moș Luminărică, să vină șase haidamaci
de ușieri, să scoată particularii din cabinet și cere
duba mare, de la Văcărești, să-i ducă la domici-
liu !!!

Cortina

EPILOGUL

Acasă la Ioniță Dudulă.

Un salonaș de fante bătrîn, cu divanul respectiv și cu foarte multe fotografii de cucoane tinere, plasate cu sau fără rost prin încăpere. Sunt și flori multe, în vase de toate felurile și toate mărimile. Nici Ioniță nu și-a uitat fotografiile, multe din tinerețe și toate în atitudini de actor de cinema. Covoarele sunt scumpe și proaste, culoarea draperiilor e de o tinerețe obraznică și vulgară iar nudul de deasupra căminului a fost pictat de un maestru cu plete și cu lavalieră.

Restul mobilierului : adunătură, ca la bazar...

Uși laterale.

SCENA I

PAMFIL, DUDULĂ

Pamfil fumează, liniștit, tolănit pe divan. Dudulă e nervos și umblă de colo pînă colo, prin încăpere.

DUDULĂ : Pardon. Să precizăm. Datoria mea către țară, cînd am prezentat demisia guvernului, a fost una și ce se-ntîmplă acum cu mine este alta, sau... cum s-ar zice : este una și încă alta ! Așadar, să-mi răspunzi precis : ce mă fac cu nebunii din guvern, pe care mi i-ai aruncat în spinare ca pe niște șacali flămînzi ?

PAMFIL : Șacali, da — flămînzi, nu cred, c-au avut destul timp să se-mbuibeze...

DUDULĂ : Nu așa. Fără polemică. Pardon. Aici e o dilemă. Stau de trei zile ascuns în casă, de frica nebunilor. Am încuiat toate ușile, am trimis servitorii la plimbare, am smuls toate soneriile și am scos toate prizele de la telefon. Adică : m-am condamnat la izolare totală, ca să scap de nervii lui Vizanti, de nevricalele lui Roșculeț, de accesele lui Priboianu... și de imputările lui Mazilu. Și-acum, aici e dilema : cît o să stau așa, ca un huhurez în clopotniță ? Nu mă vezi în ce hal de nervi am ajuns ? Eu sunt om parolist, monșer. Te-am asigurat că prezint demisia guvernului ? Gata. Poftim demisia. Că... să mai așteptăm, să vedem, o să avizăm noi mai târziu. Nimic, să primiți demisia, că i-am promis lui Valentin și eu, cînd promit... Este. Și tu ? Nu mi-ai promis că-ți asumi toate responsabilitățile gestului meu istoric ? Păi atunci ? De ce nu i-ai potolit pe nebuni, monșer, și ce sunt eu, mă, să mă ascund ca un delapidator, să mănînc din sufertaș, să nu mai citesc un ziar și mai ales să stau departe de niște ființe.

PAMFIL : Frumoasele din poze ? (*A arătat fotografiile.*)

Ce să spun, luxuriantă recoltă și impresionant album. Toate dulcile victime sau numai o parte din ele ?

DUDULĂ : Pentru toate; monșer, mi-ar trebui muzeul de la Șosea...

PAMFIL (*sexagerat, nu-i pentru prima oară cînd își bate joc de el*) : Fenomenal. Casanova în carne și oase. Abia acum înțeleg eu de unde vine farmecul irezistibil și forța invincibilă ce a fecundat politica țării, în timpul guvernării radicale...

DUDULĂ : Să mă lași în pace cu politica, monșer, că m-am săturat de cînd stau în casă, ca un ciumat...

PAMFIL (*surprins*) : Sătul ? Vindecat de politică numai după trei zile de penitență ? Putem să brevetăm sistemul, în acest caz și să-l aplicăm tuturor mamelucilor din arena politicianistă. Am găsit formula salvatoare : trei sau de treizeci cîte trei zile de arest și-am scăpat de toți genialii care incurcă lucrurile și se fac, cu candoare, paravane la îndemîna tuturor poltronilor și afaceriștilor. Sau

nu ştiaţi că proştii sunt mult mai periculoşi ca şnapanii, în politică. Nu-i nimic, aflaţi acum. Pe şnapan îl cunosc şi-mi ferece sufletul şi buzunarul. Niciodată n-o să ştiu, însă, cine se ascunde dincolo de mamelucul prea prost şi destul de cinstit ca să simtă că nu-i altceva decât un muţuncahe, în mîna tuturor interesaiilor. Oricum, din moment ce experienţa mi-a reuşit, nu mai am nici un motiv să vă ţin în eprubeta strictelor mele observaţiuni. Vă anunţ că peste (*se uită la ceas*) un sfert de oră, cel mult, sunteţi un om liber.

DUDULĂ (*i s-a luminat figura*): Parol ?

PAMFIL : Liber, cu desăvîrşire, să renunţaţi la politică.

DUDULĂ (*a tresărit*): Poftim ?

PAMFIL (*ca şi cum nici nu l-ar fi ascultat*): ...să renunţaţi la politică, să vă retrageţi undeva, la ţară, cum o să facă şi scumpul vostru ministru Brănescu, şi să vă dedicaţi agriculturii, pomiculturii, viticulturii, apiculturii, puericulturii sau... Nu protestaţi. Dacă nu vă convine puericultura, găsim altceva, sericicultura, vinicultura sau gimnastica suedeză. Vă rog, nu mă-nterupeţi. Mă imploraţi de trei zile să vă scap de nebuni şi-acum, cînd pot să vă dau o veste bună... Sau vi se pare că mi-a fost uşor ? Nu, domnule preşedinte. Am avut dificultăţi enorme, mai ales cu foştii miniştri, pînă i-am văzut particulari.

DUDULĂ : Cum particulari ? Foştii miniştri girează, sunt încă în funcţiune.

PAMFIL : Nu mai sunt. Ce să le fac ? Ghinion. Nu ştiu cum, cineva de la prezidenţie a scris întîmplător o decizie pe care, tot aşa de întîmplător, v-am adus-o spre semnare alaltăieri. Se vede c-a fost uitată printre celelalte hîrtii, că n-am fost atenţi şi... Abia ieri, cînd am citit-o în Monitorul Oficial, mi-am dat seama de-ncurcătură. Acum, orice s-ar face, inutil. S-a găsit, la fiecare ministru, un director general care să gireze afacerile departamentului. Aşadar, de ieri, foştii miniştri sunt simpli particulari. Ceva mai trist : simpli particulari la dispoziţia onoraţului tribunal...

DUDULĂ (*se lamentează*): Sunt pierdut. Acum s-a dus, nu mai scap de nebuni.

PAMFIL: Nu-i nimic. O să le explicăm că-i vorba de-o simplă încurcătură și...

DUDULĂ: Cum o să le explicăm? Cine o să le explice?

PAMFIL: Noi. Suntem datori. Le-am dat dinadins întilnire aici.

DUDULĂ: Cum aici, unde aici? La mine, în salonașul ăsta? Ce-ai înnebunit, mă? Stau încuiat în casă de trei zile, numai ca să scap de ei și-acum... Parcă văd că le-ai dat și cheia de la ușa secretă.

PAMFIL: Firește. Altminteri n-ar fi putut să intre...

DUDULĂ (*în fotoliu, prăbușit*): Pierdut. Sunt cu desăvîrșire pierdut... (*Mina la gît, la inimă.*) Acum nu pot, că mi s-a tăiat răsufierea și-mi sare inima din loc, de supărare, dar... să știi că, după ce mă liniștesc, te sugrum, te omor și te dau afară din partid.

PAMFIL: Calm, domnule, președinte, calm. Ora fixată pentru întilnire a sunat. Nebunii sunt la ușă, poate urcă scările... (*Ionuță Dudulă a tresărit și vrea să se ridice, să fugă, dar Pamfil îl prinde de umeri și-l apasă, îl obligă să rămână în fotoliu.*) Fără temperament, că vă face rău la inimioară. Dacă vi se pare momentul prea impresionant, mă lăsați pe mine să conduc ostilitățile. (*La o nouă tentativă a lui Dudulă de a fugi din fotoliu.*) Nimic, nici o mișcare, că nebunii sunt la ușă. (*O ciocănitură în ușe.*) Auzi. (*Dudulă a tresărit și se face mic în fotoliu, cu gulerul hainei ridicat instinctiv și capul între umeri, altă ciocănitură în ușe.*) Nu le răspundeți? Nu vreți să le acordați nici atîta importanță, sau v-a pierit glăsciorul? De ce? Sunt scumpii colaboratori și intimii amici. Sunt miniștri de ieri, cu care voiați să fericiți țara... (*Altă ciocănitură.*) Auzi, nebunii încep să se enerveze. Nici acum nu le răspundeți? Ați avut încredere să le lăsați bugetul țării pe mîină și n-aveți încredere să-i primiți în casă? Asta-i prea mult... (*Se duce la ușe, o descuie și o deschide larg, ca să rămână el ascuns după ușe.*)

SCENA II

PAMFIL, DUDULĂ, INCONSOLABILA

În cadrul ușii se vede numai Inconsolabila, care intră și se apropie de Dudulă cu pași de umbră, îl privește lung, tăcută, rămasă în picioare lângă fotoliul lui. Dudulă nu-i vede figura, pare să n-o cunoască, a făcut ochii mari la ea, speriat.

DUDULĂ : Scuzați, cine... ? Ce-aveți cu mine ?

INCONSOLABILA (*cu glas cavernos*) : Ioniță, cine-o să mă consoleze de acum înainte ? Nu răspunzi ? Bine, atunci o să te judecăm. (*Îi întoarce spatele și tot așa, cu pași de umbră, se duce la ușa prin care a intrat și face un semn misterios.*) Veniți, e singur !

SCENA III

PAMFIL, DUDULĂ, INCONSOLABILA, VIZANȚI, ROȘCULEȚ,
PRIBOIANU, ARISTICĂ, MAZILU, IVANCIUC

Vizanți, Roșculeț, Priboianu, Mazilu, Aristică și Ivanciuc năvălesc în scenă, dau cu ochii de Dudulă, care s-a făcut mai mic în fotoliu, și sunt gata să-l sfîșie.

MAZILU : Unde mi-ai stat ascuns pînă acum, domnule ?

VIZANȚI : Ai crezut că scapi de noi ?

PRIBOIANU : Că n-o să te găsim ?

ROȘCULEȚ : Grav, colega, foarte grav, dacă am ajuns să ne conducă un (*pentru că nu găsește cuvîntul, are un gest de profund dispreț dar, după dispreț, vine și cuvîntul*)... un mameluc ca ăsta !

ARISTICĂ : Nici portar la gimnaziul din Adincata nu l-aș primi.

IVANCIUC : Banii, bănișorii mei !

INCONSOLABILA : Fonfon. Cine-o să mă consoleze, dacă m-ai lăsat fără Fonfon ?

DUDULĂ (*bîguit*): Coniță... domnilor... monșer.
INCONSOLABILA (*gata să-l ia în unghii*): Ce „coniță“, mă...

VIZANTI: ... și ce „monșer“, Ioniță de la Ciorogîrla?

MAZILU: Ce-ai făcut cu guvernul?

PRIBOIANU: Cine te-a pus să demisionezi?

ROȘCULEȚ: Nu era mai bine, acum, să fim miniștri?

ARISTICĂ: Cu sau fără minister, dar miniștri?

IVANCIUC: Să ne vedem de afaceri și de bănișori.

INCONSOLABILA: ...și să stau lingă Fonfon, consolată și fericită?

VIZANTI: Spune, Ioniță.

MAZILU: Răspunde.

INCONSOLABILA: Am venit să te judecăm, Ioniță, și trebuie să ne răspunzi.

VIZANTI: De ce-ai trîntit guvernul?

MAZILU: De ce nu ne-ai lăsat cel puțin să girăm afacerile ministerelor?

ROȘCULEȚ: Ca să nu sufere țara.

VIZANTI: ...și s-avem timp să punem la punct unele... importante probleme de stat?

MAZILU: Spune.

VIZANTI: Răspunde, Dudulă.

INCONSOLABILA: Ești în mîinile noastre, Ioniță, și dacă nu răspunzi...

DUDULĂ (*a ajuns un motofol în fotoliu*): Doamnă... domnilor... eu nu știu, nu sunt eu vinovaț.

VIZANTI: Dar cine?

PRIBOIANU: Dacă nu ești tu, cine?

MAZILU: Spune, cine ne-a adus în halul ăsta?

PAMFIL (*a dat brînci la ușe, ușa s-a închis, trîntit, ceilalți au tresărit și au întors capul, repede, Pamfil în fața lor*): Eu. (*Un moment, ceilalți interziși.*) De ce vă uitați așa la mine? Nu vă așteptați să mă găsiți aici? Ai uitat să le spui, scumpul meu Fouché (*cu Mazilu a vorbit*), ori sperai să mă găsești topit de frică într-un fotoliu, ca pe Ioniță? Săracu Ioniță, în ce hal a ajuns. Ce părere ai, Vizanti? Asta-i om pe umerii căruia să apese Himalaia responsabilității unei guvernări, sau un biet muțunache umplut cu paie, bun să vă acopere toate ti-

căloșiile ? Nu-i așa, gravule Roșculeț ? Sau tu ești de altă părere, bisericosul meu Priboianu ? (*Spre Aristică.*) Dar catedra cu umbrelă și galoși ce zice ? Nimeni, nu răspunde, nimeni ? Mi-ar pare rău. V-am invitat să vorbim, să ne spunem tot ce mai avem pe suflet. Sau vi s-au dezumflat sufletele ? (*Toți sunt grupați în jurul fotoliului lui Dudulă.*) Pofțiți, dați-i drumul la muzicuță. Adineauri, în fața lui Ioniță erați foarte guralivi, foarte nervoși și foarte amenințători. Ce v-a potolit ca prin farmec ? Frica. Nu se poate. Credința că n-aș fi eu vinovat ? Vă jur pe memoria morților, care încep, în sfârșit, să-și doarmă somnul liniștiți, împăcați, răzbunați, că numai eu v-am dat peste cap, pe toți.

MAZILU : Domnule, noi...

VIZANTI : Să termini cu jurămintele.

PRIBOIANU : Că nu ne impresionezi.

MAZILU : Noi, domnule, am venit la..., scumpul nostru președinte, vrem să...

VIZANTI : Sigur, nu stăm de vorbă cu un civil, cu un intrus, cu... cineva care nici nu face parte din partid.

ROȘCULEȚ : Adevărat. V-am spus eu că Brănescu și oamenii lui au să ne mănince coliva...

PAMFIL : Așa ? Atunci... felicitările mele, proorocule.

ROȘCULEȚ : Te rog. N-am nevoie de complimentele dumneitale.

PRIBOIANU : Mai bine ai face dacă ne-ai lăsa în pace.

VIZANTI : Prin urmare : poți să pleci.

MAZILU : Pleacă.

PAMFIL : Și dacă nu plec ?

VIZANTI : Atunci... te dăm afară.

PAMFIL : Cine ? Cine să mă dea afară ? (*Nu răspunde nimeni.*) Cine ar îndrăzni ?

VIZANTI : Pardon. Nu suntem scandalagii. Plecăm noi.

PAMFIL (*ii arată ușa*) : Pofțim.

VIZANTI : Ce, crezi că nu plec ?

PAMFIL : Să vedem. (*li arată ușa din nou.*) Pofțim.

VIZANTI (*clocotind, către ceilalți*) : Ia uite, ce imperinentă și ce... Crezi că nu plec, -că n-am curaj ? (*Se rupe din loc.*) Na, ca să vezi că nu... (*A ajuns*

la uşe, a deschis-o, s-a oprit tresărit, s-a dus un pas înapoi, a privit, buimac, spre Pamfil şi în urmă spre grupul din jurul lui Dudulă, a închis repede uşa şi a rămas în picioare nemişcat.)

MAZILU : Ce-i Vizanti ?

ROŞCULEŢ : Ce-i afară ?

PRIBOIANU : Cine-i afară ?

VIZANTI (a ridicat privirile spre Pamfil, încet şi tot aşa de încet le-a mutat spre uşa cealaltă, are o presimţire şi se repede la uşe, o deschide prudent, după ce a dus foarte încet mîna spre clanţă, a privit afară şi a tresărit, închide uşa repede şi se reazimă de ea, slab, să nu cadă.)

MAZILU : Vizanti dragă, ce... ?

PRIBOIANU : Ce-i cu tine, omule ?

ROŞCULEŢ : Cine-i pe coridor ?

(Tustrei au întrebat în panică.)

VIZANTI (cu glasul tremurat, palid) : Comisari. Şi acolo şi aici : comisari.

PRIBOIANU : Ce ?

ROŞCULEŢ : Cum ?

INCONSOLABILA : Vai !

IVANCIUC : Banii, bănişorii mei...

DUDULĂ (ca şi cum s-ar deştepta acum din somn) : Ce ? Ce-ai spus ? Comisari la mine-n casă ? (Iar se face cîrpă în fotoliu.) Compromis. Sunt iremediabil-compromis.

MAZILU (către Pamfil) : Spune, domnule, ce caută comisarii aici ?

PAMFIL : Ştiu eu ? Poate a emis tribunalul cîteva mandate de aducere, şi cum de ieri sunteţi simpli particulari...

VIZANTI (greu, pe un scaun) : Cursă. Am căzut singuri în cursă. Abia acum înţeleg de ce ne-ai chemat aici, pe toţi.

ROŞCULEŢ (gata să leşine) : Grav, foarte grav... (Şi se reazimă de Mazilu, care se reazimă de Priboianu iar acesta de Ivanciuc şi Ivanciuc de Aristică, împins pe spate şi rămas rezemat de uşe, a fost o cădere ca în jocul cu pietre de domino, puse în pi-

cioare, una în fața alteia și apoi răsturnate una prin alta.)

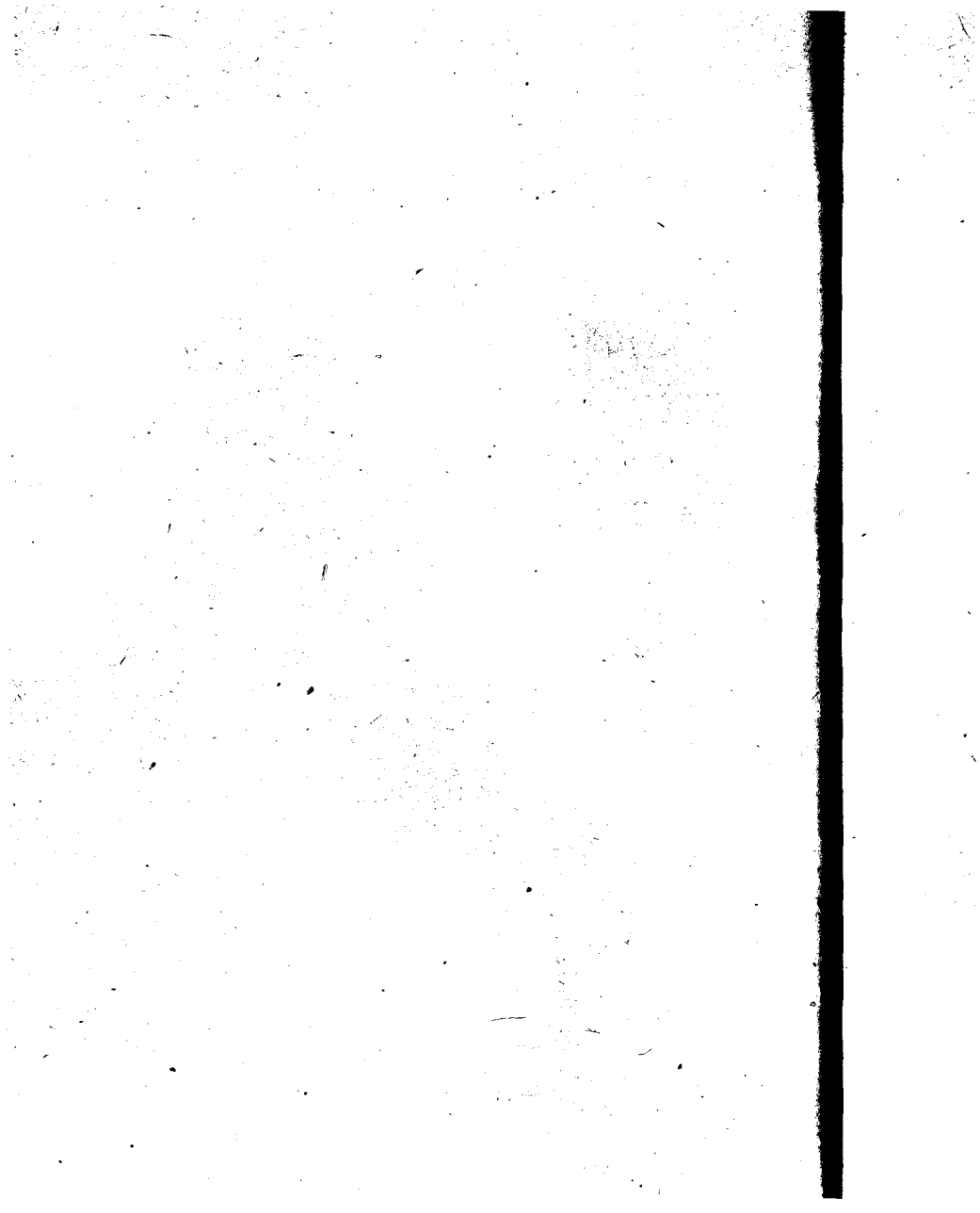
INCONSOLABILA (ea singură încântată de situație): Vai, ce bine ar fi să mă ducă la noapte comisarii lângă Fonfon, la Văcărești.

VIZANTI (ca o mărturisire din urmă): Valentine, nu știi dacă ești un mare luptător, un răsturnător de idoli sau numai un mare ambițios, dar simt că se duce o lume, cu noi, și că începe alta cu tine. Ai învins. Poți să te bucuri...

PAMFIL: Nu mă bucur pentru mine, Vizanti. Când am început lupta, singur și tinăr, cum eram atunci, am simțit cum se răsucește în mine și scrișnește o țară în care voi erați stăpîni și tot voi o pată pe obrazul veacului în care trăiam, singura poruncă era în mine și porunca asta l-a înfrățit cu sufletul ultragiāt și amuțit al unui neam de care nu v-ați simțit niciodată legați, pentru că nu l-ați cunoscut și nici n-ați vrut să-l ascultați și să-l înțelegeți. Sufletul acesta, de lacrimă și melodie, în care voi ați turnat numai amărăciuni iar semnele vremii au prevestit numai furtuni, se-nfioară în mine, în clipa asta de început de judecată și de oșindă, și cîntă, biruitor, pentru toți nevoiașii și toți prigoniiți însetați și flămînzi de soare, de adevăr, de dreptate și libertate, de rodul muncii lor și de resorturile lor în vreme! Nu trece o lume cu voi, Vizanti! Se sfîrșește numai un vis rău. Visul rău al țării. Țara asta, pe care o simt în carnea și-n sîngele meu de țaran și de domn cum își adună gîndurile și puterile, pentru început de viață și de destin românesc: (Sunet de clopot, undeva, la o biserică din oraș.) Ascultă, Vizanti! Biserițele de lemn și de piatră trimit, de la o zare la alta, un cuvînt de bună veste. Mîine-i sărbătoarea. Schimbarea la Față. Adevărata schimbare la față a țării. Țara de mîine, Vizanti.

Sfîrșit

CINTECUL VIETII

O bancă ruptă, adusă din cine știe ce grădină publică, pe care totuși poate să doarmă, în soarele dulce de toamnă, Gil. Dincolo de bancă sunt câteva lăzi, pusă una peste alta, și pe ele stau trei haimanale care cîntă, strînse una în alta și cu ochii în soare¹. Trei haimanale, pe care le putem numi, bunăoară : Suflețel, Sorcovăț și Bibilica. O fată. E bine să fie și un glas de fată și o frumusețe proaspătă și sălbatică alături de doi dezmoșteniți. Altminteri, le-ar fi viața lipsită de orice farmec — prea tristă și prea bună s-o sfărâmi în pumni, s-o faci praf și s-o arunci în vînt.

Firește că un mărăcine mare, crescut ca un umbrar pentru cei trei de pe lăzi, rămîne un element plastic destul de romantic, dar noi îl înfigem acolo, sălbatic cum e și fără frăgezimi, ca să știm că ne aflăm pe un maidan. Pe un maidan de la o margine de oraș și în amurg. Au și înserările jocurile lor de culori și pe urmă de umbre.

Așadar : Gil doarme, iar Suflețel, Bibilica și Sorcovăț cîntă. Cum se pricep, cîntă. Cînd unul, cînd altul sau alta, cînd laolaltă. Nici ei nu știu dacă au glasuri frumoase ori nu. Cîntă cum simt, spun ce simt — și asta li se pare destul. Sunt nebuni în felul lor, poate, dar niște nebuni pe care îi puteam crede și iubi, tocmai pentru marile lor păcate : setea de libertate și credința că nu au altceva mai bun de făcut decît să spună adevărul numai prin cîntec și uneori prin lacrimă.

Mai sunt nebuni ca ei în lume ? Suflețel ar răspunde, cu siguranță, în cor cu tovarășii lui, că nu. Nici nu avem ce face cu mai mulți. Trei, alături de Gil, sunt destui, ca să

înfîripe și să trăiască o poveste în care-i vorba și de soare
— soarele care nu le mai încălzește inimile de mult...

Fără îndoială, un motiv în plus să-i ascultăm.

să nu uităm: la început, Sorcovăț, Bibilica și Sufletei
cîntă împreună.

Cîntă așa:

*Viața care trece și ne minte —
Viața la ce bun ne-ă mai rămas ?
Ce-a fost ieri și ce-o fi înaintea ?
Tot așa : un cîine de pripas...*

BIBILICA : *Ciorile s-adună pe maidane...*

SORCOVĂȚ : *Vine toamna celor nevoiași...*

BIBILICA : *Vîntul rece...*

SORCOVĂȚ : *Ploile dușmane...*

SUFLETEL : *Soare, frățioare, cui ne lași ?*

TOȚI TREI :

*Viață numai lacrimă și muncă,
Viață fără preț și fără rost.
Mila ta pe drumuri ne aruncă —
Ura ta ni-i singur adăpost.*

*Ce-ai cu noi, cumătră fără nume ?
Vine toamna celor nevoiași...
La ce bun ne porți așa prin lume ?
Soare, frățioare, cui ne lași ?*

GIL (*mișcă mîna, a dus pumnii la ochi, ca un copil, și în-
gînă somnoros*) : *Fraților, fără muzicuță, mă ! Lăsa-
ți-o dracului ! (Gata să adoarmă iar.) Să n-ai parte
de un pic de somn, cînd...*

SORCOVĂȚ (*îl prinde de mină și scutură pe Gil*) : *Ce-ai
mîncat aseară ?*

BIBILICA (*îl lovește cu scaieți*) : *Pîine cu papară.*

SUFLETEL (*îl prinde de picior*) : *Dar alaltăseară ?*

SORCOVĂȚ (*scutură banca pe care-i culcat Gil*) : *Pîine cu
măslina.*

BIBILICA (*îl bate cu scaieți*) : *Ia-te după mine !*

GIL (*lovit în figură, se ridică repede*) : *Au ! (A rămas cu
ochii la cei trei, îi recunoaște și suride blind.) Voi,*

mă pușori ? *(Pe bancă, cu picioarele sub el, cu cotul pe spătarul băncii și cu capul pe braț.)* Nebunilor !
SORCOVĂȚ : Nu face mofturi, că era mai rău dacă te găsea ursuza aia bătrână dormind pe maidan.

GIL : Maica ?

SORCOVĂȚ : Maică ți-o fi, bunică ți-o fi, te privește. Pe mine — ce să spui ? — când o văd... *(Se scutură.)*

GIL *(rîde)* : Te ia cu mîncărime pe la tălpi, nu-i așa ? *(Umbră pe figură.)* Sigur, are ea gură mare, Maica asta...

BIBILICA : Parcă numai gură mare are ? Venin, otravă...

SUFLETEL : Ai uitat ce „nuntă“ ți-a făcut, când te-a găsit dormind pe maidan ? Adunase toată mahalaua cu morișca ei de babă cloanță. Mamă, și cum te ocăra ! Na, să-i sară ochii măsii dacă nu-mi venea s-o prind de ciuf, să-i fac nasul feștilă și să-i dau foc, ca la o luminare...

SORCOVĂȚ : Las' că nici în casă nu se poartă mai bine. Nici cu tine, nici cu Pestrița, nici cu moș Turcalet, săracu.

GIL *(ar vrea să le răspundă și e răsucit în el)* : Mă, fraților, eu... *(A rămas cu ochii în jos.)* Asta, la urma urmii... *(Se supără.)* Știți una și bună ? Nici voi nu sunteți mai buni ca Maica !

CEI TREI *(la asta nu se așteptau)* : Noi ?

GIL : Voi ! Mă sculați din somn ca sălbaticii, mi-aruncați scaieți în cap și pe urmă vă amestecați unde nu vă fierbe oala.

SUFLETEL : Am înțeles. *(I-a întors spatele.)*

SORCOVĂȚ : Scuzați ! *(I-a întors spatele.)*

BIBILICA : Pardon ! *(I-a întors spatele.)*

GIL : Mă rog. Îmi face plăcere. Complimente la mămică... *(Răstoarnă capul pe spătarul băncii, cu brațele deschise larg, și închide ochii, tot ce spune acum, parcă ar fi o muzică în el.)* Of, soare, bunicule ! Dulce ești și cum mă mîngîi ? Parcă ți-ai lua și tu rămas bun de la mine...

CEI TREI *(cîntă grupați ca la ridicarea cortinei, cu singura deosebire că acum sunt cu spatele la Gil)* :

Tiriplic,
Tiriplac,
Un brotac
Prost și mic
Sare-n lac
Bildibic, bildibic,
Oac.
Cine l-a speriat ?
Un musiu bosumflat...
Uite-l : Gil tiriplac
Bildibic
Oac.

GIL (cum a rămas crucificat pe bancă, ride și le ingină cîntecul) :

Sorcovăț
Cioară-n băț...

SORCOVĂȚ (atins) : Mi se pare că ride de noi.

GIL :

Nădrăgilă Suflețel.

SUFLEȚEL (același joc) : Cum ? A spus ceva ?

GIL :

Moare proasta după el.

BIBILICA (același joc) : Care proastă ? Cine-i proastă ?

(Incep toți trei să-l bată cu scaieți. Gil se apără rîzînd, ascunzîndu-și capul sub crucea brațelor.)

SORCOVĂȚ : Spune : cine-i cioară-n băț ?

SUFLEȚEL : Mai sunt Nădrăgilă ? Na, ca să te-nveți minte.

BIBILICA : Na, ca să crăpi de necaz că nu moare proasta după tine !

GIL (copleșit) : Pace ! Pace, mă nebunilor.

SUFLEȚEL (tovarășilor) : Stați ! Dacă vrei să te iertăm, pupă-i mîna lu' madam Fîrlifus.

(Bibilica întinde mîna, pe care Gil i-o sărută. Toți fac haz. Acum, toți și-au reluat locurile : cei trei pe lăzi, ca mai înainte, Gil pe bancă. Strînși unul în altul parcă ar forma o singură ființă.)

GIL (*furat de zburdălnicia celorlalți, dar mai ales de gîndul pe care abia acum crede că-l poate mărturisii*): Mă pușori, am avut o minune de vis, adineauri! Nu știi cum se făcuse, că parcă eram.. (*I se adună tristețe pe figură.*) Nu asta cu visul, altceva am vrut să vă spun. Vorbind cu voi de Maica... (*Iși strînge fruntea în palme, cu necaz.*) Iar m-am prostit. Maica, așa gură-spartă și otravă cum o credeți voi, are dreptate să mă certe. Cum umblu eu pe stradă cu capul prin nori și cu picioarele prin toate gropile. Cînd am ceva de spus, orice, o iau razna, că nu se mai înțelege nimic. „Fugi, că ești nebun“ — strigă bătrîna la mine, și se supără. Bine-ar fi, mă, să fiu nebun, și nu sunt. Asta-i, că uneori mă simt așa de plin, e atîta fierbere în mine și am atîtea de spus, că nu știu ce să aleg mai întii și cum să le strig pe toate dintr-o dată. Uite, să-mi fac gîndurile gogoloș și să dau cu ele d-azvîrlita — să scap de ele și să le descurce cui i-o place. Și-acum, tot așa. Visul a fost prea frumos să nu vi-l spun. Maica nu-i tocmai așa de afurisită să n-o apăr. Soarele e prea cald să nu-i zic: „săru' mîna, bunicule, și ferice de cine te-o mai întilni, la primăvară“. Voi sunteți tot așa de singuri pe lume, tot așa de năpăstuiți ca și mine. Acum, în mîna asta care vă strînge mîinile, ar fi atît de mult de spus. Și nu pot, pentru că peste clocotul din mine țipă altceva, din mai adînc și mai plin. Pușori, îmi vine să cînt, să rîd, și să plîng, și mi-e dor de ducă, mă. Nu știu încotro aş pleca. Numai atît: să închid ochii și să plec: oricum, oriunde — numai să scap și de lume și de mine și de tot.

SORCOVĂȚ (*oftat*): Mie-mi spui?

SUFLEȚEL (*la fel*): Cui îi spui?

BIBILICA (*la fel*): Nouă ne spui?

TOȚI TREI (*ca și cum ar arunca o povară de pe suflet*): Of! sări-i-ar ochii măsii de viață...

GIL (*are un fior*): S-a dus soarele.

SUFLEȚEL: Nici n-a apus bine și s-a făcut frig.

BIBILICA: A bătut toamna la ușe, de mult.

SORCOVĂȚ : Și ce baltă de culori, la apus.

SUFLEȚEL (*fior*) : Semne rele pentru noi, ușernicii, golăneții și flămînzii...

(*Fiorul s-a transmis de la unul la altul și se strîng mai mult, în ei și în grupul pe care l-au format. Melodia se înfiripă, acum, mai mult din tremurul glasului decît din dorința sau nevoia lor, de a cînta. Primele versuri sunt numai îngîlnate. Parcă și-ar cînta singure ritmica și expresia melodică. Să rămînem, oricum, cu impresia că și versul și muzica se înfiripă acum în ei, ca o poranță.*)

SORCOVĂȚ : Toamnă, fă ursuză paparudă.

BIBILICA : Vii ca să ne bați cu bici de vînt.

SUFLEȚEL : Ploile le-aduci ca să ne ude.

SORCOVĂȚ : Să stingi cei din urmă bulgărași de soare.

BIBILICA : Să lași buruiană unde-a fost o floare.

SUFLEȚEL : Unde-i dor de viață să pui o cătușe.

SORCOVĂȚ : Boala și dezgustul : momii după ușe*.

BIBILICA : Toamnă paparudă.

SUFLEȚEL : Buhă pe clopotniți.

SORCOVĂȚ : Soră de pripas.

---

* Cînd a înțeles că pentru el nu mai e scăpare, a scris cele șapte versuri de mai sus. Sunt cele din urmă gânduri ale sale în literatură, în iulie 1939 (nota soției scriitorului).

Firește că nu se găsesc suflete frumoase și oameni cu viața sfîșiată, rămasă fără rost, numai pe maidane. Pentru că sunt tineri, Sorcovăț, Bibilica și Suflețel pot să-și cînte, alături de Gil și oriunde, tristețile și să se simtă, în ciuda destinului lor de oropsiți ai maidanelor, liberi, în stare să îndure necazurile, dacă nu înșelați de speranța că vor scăpa odată de ele. Sunt fericiți, deoarece și-au păstrat sufletele întregi, curate. Turcaleț, însă, e bătrîn și nu-și poate mărturisii durerile și nevoile în cîntec. Mai mult, nu le mai spune, de mult. Are tăria să și le tacă, să și le ascundă. A primit loviturile vieții cu atîta seninătate și a pus atîta înțelegere și bunătate în felul lui de a se purta cu oamenii — așa cum au fost oamenii și în viața lui — încît a păstrat pînă acum, la bătrînețe, o vioiciune de gînd și o frăgezime a sentimentelor care-l apropie foarte mult de Gil și de plozi, în genere, și-l depărtează foarte mult de Maica, o cumătră ca oricare alta, poate înrăită mai mult de necazuri, de lipsuri, de tot ce poate fi scrișnire și dezgust într-o existență cu nici un vis împlinit.

Rudă de departe cu Maica, Turcaleț a fost adăpostit de mult în casa ei. Doarme într-o odăiță împreună cu Gil, iar alături de odăiță e atelierul lui. Vara face zmeie și le vinde. Toamna începe să lucreze sorcove și stele, pentru colindători. În restul anului, face flori de foiță, lămpioane, abajururi, coșulețe pentru nunți și botezuri. Uneori, cînd e Maica încolțită de necazuri — pentru că Turcaleț mai mult pentru ea a muncit și muncește — încearcă rame de melci, de carton îmbrăcat în catifele ieftine și colivii pentru păsărele. Un artist, în felul lui.

Atelierul este într-o încăpere destul de încăpătoare — o fi fost, pe vremuri, circiumă sau han — al cărei perete din fund este deschis, în arcadă largă, spre un geamlic prin care se vede maidanul și, dincolo de maidan, câteva case mici, strivite în umbra unor ziduri cenușii de fabrică. De-afară, se intră în atelier printr-o ușe laterală, care nu se vede, căci e la capătul geamlicului, și se poate trece prin altă ușe laterală, care se află de cealaltă parte a geamlicului, în odaia în care locuiește Maica. Pe aceeași parte, în primul plan, e o ușe care duce în camera în care dorm Turcaleț și Gil. Așadar, cei ce vin s-o vadă pe Maica pot trece, traversind scena, prin spațiul dintre arcadă și peretele cu geamuri, fără să intre în atelier. Masa de lucru a lui Turcaleț e pusă în lungul peretelui opus intrărilor în cameră. Un scaun, dincolo de masă, și în fața mesei o bancă. În fund, pe zidurile arcadei, de o parte, lângă masă, un raft cu unelte și materiale, iar de cealaltă un dulap. Unelte și materiale și pe masă. Scinduri de traforaj, speteze, coli de hirtie colorată, suluri de foiță tot așa de colorată, bețe rotunde și sirmă pentru colivii, schelete de stea și de sorcove, pachete de zmeie, înșirate pe o șipcă prinsă de pod; și tot pe șipcă înșirate, colivii simple, dar și câteva în forme diferite, de castele minuscule — colivii speciale pentru canari. În fața rafturilor, e o masă cu două scaune. Sunt și pe masă fel de fel de resturi de materiale.

Turcaleț stă pe banca din fața mesei și alege, dintr-o legătură mare, speteze pentru zmeie de o anumită mărime. S-a înserat, a muncit toată ziua, se vede că-i obosit, dar, ca să nu piardă timpul, alege material pentru lucrul de mîine. Pe scaun, la masă, în fața lui, e un vecin tot așa de bătrîn și destul de curios și el, fără să aibă pitorescul și blîndețea în figură ale lui Turcaleț. Vecinul, să-i spunem Trului, e un sărac numai petice, dar fără tristețile și disperările lumii de sărați din care face parte. Dîmpotrivă, e întotdeauna surizător, convins de ce spune pînă la religiozitate și are mereu gust de vorbă. Un fel de nebun pisălog, cum ar zice Maica...

Cînd se ridică cortina, Turcaleț ride cu poftă. Se vede că iar i-a spus Trului ceva prăpăstios, în care nu poate crede.

TRULUI (*însă nu renunță așa de ușor la ce are de spus*):

Stai să vezi, tinerețe. Nu rîde. Stai să vezi. Asta pe care am să ți-o spun acum e mai bună și mai cu rost decît toate celelalte. Are să te facă să înțelegi că am știut ce și cum, în viața mea, și că diavolul, pînă la urmă, tot o să-și piardă papucii, ca să mai avem și noi un pic de noroc.

TURCALEȚ: Să mai așteptăm norocul? Tu? Eu? Cînd abia ne mai ducem bătrînețile și peticile? Fugi, că... nu te supăra, vecine, da' mi se pare c-ai dat în mîntea copiilor.

TRULUI (*are priviri și suris de inspirat*): Să mă supăr? Ce, sunt prost? Tu nu crezi, pentru că nu știi ce știu eu, pentru că nu simți ce simt eu. Numai de un lucru îmi pare rău, că ești și tu, bătrînețe, un prost ca toți proștii. Iacă, ți-am zis-o, că m-ai scos din peni. Păi ce m-ar face pe mine, de n-aș fi un om filotim și de nu mi-ai fi, cum se zice, prieten, să încerc să te fac tovarăș și să împărțim norocul împreună, în loc să stau singur acasă și să aștept milioanele? Asta-i, că omului trebuie să-i faci binele cu sila. (*Se infierbîntă.*) Nu te lua, vecine, după nebunii și proștii din mahala, care rîd de mine, că aștia nu mă cred, pentru că așa sunt ei blestemăți: să trăiască șaraci și să moară ca niște săraci. Porci, mă, care nu se despart de troaca lor cu bor-hot. Porci fără credință și fără?..

TURCALEȚ (*a dus un deget la gură*): Mai domol cu muzicuța, că Maica e dincolo cu Vasilica — amîndouă supărate foc.

TRULUI (*i-a pierit entuziasmul — se uită după pălărie*): Să plec, cum s-ar zice?

TURCALEȚ: La ce să pleci? Mie îmi face plăcere să stau la taifas cu un mosafir ca tine. Mi-e frică numai să nu te audă Maica și să ne ia la rost pe amîndoi — necăjită cum e — că n-are parte de un pic de liniște. Adică: spune ce vrei, că eu îmi văd de spetezele mele, da' mai domol, că nu sunt surd.

TRULUI (*a înțeles*): Așa? Bun. Atunci, fiindcă o să vorbim mai încet... (*Se ridică, își ia scaunul și vrea să treacă, să se așeze lângă Turcalet.*)

TURCALEȚ (*înțelege că vrea să facă, se ridică, îl întinpină, îl ia de umăr și-l duce la loc, la masă*): Nu, nu. Stai aici, că stai bine. (*Îl așază pe scaun.*) Poți să vorbești și în șoaptă, că asta nu mă împiedică să-mi aleg spetezele. (*Trece spre masă.*) Așa, acum spune cum și ce fel, ce-i cu milioanele cu care vrei cu tot dinadinsul să mă pricopsești.

TRULUI: Stai să vezi.

TURCALEȚ (*pe bancă, la masă, mormăit*): Stau, că altă scăpare n-am.

TRULUI (*n-a înțeles bine*): Ce scăpare? De cine să scapi?

TURCALEȚ: Cum de cine? De sărăcie! Ce să fac! Prea ne cunoaștem de mult, ca să nu-ți primesc milioanele. Multe am fost eu, în viața asta. O să fiu și bogat. Numai să dai zor, că am o presimțire. Maica. Acum vine de dincolo și iar nu te lasă să isprăvești povestea pe care nu mai știi de câte ori ai început-o.

TRULUI: Tocmai. Stai să vezi. Mă uit la tine și la alți proști din mahala, cum muncii, și-mi vine să rîd. Uite-i, zic, că s-au canonit o viață, și tot pîrliți au rămas. Pîrliți i-a făcut mîsa și pîrliți au să moară. Nu-i așa? (*Turcalet ar vrea să-i răspundă ceva, destul de resemnat și împăcat cu destinul lui, dar vecinul nu-l lasă.*) Stai să vezi. Cum o să se pricopsească ei, zic, dacă au muncit atît? Cine a mai văzût milioane care să tragă la un muncitor? Nimeni! Norocul e orb, dar vede bine, cînd vede. Și-atunci, zic, n-am făcut eu mai bine că n-am muncit? Ba bine că nu. Am stat și am așteptat, ca toți bogătașii lumii. Că aici e taina: să înțelegi că tu ești ăla și să ai răbdare să aștepti. Adică, să ai credință.

TURCALEȚ: Și matale, vecine, de cînd aștepti?

TRULUI: Eu? Ce te privește pe tine? Să nu te amesteci unde nu-ți fierbe ăla. (*Sentință.*) Poftim, ca

să vezi : am aşteptat şi am să aştept pînă o veni norocul.

TURCALEŢ : Norocul ? *(Ar ride cu hohote, dar dincolo se aud glasuri supărate.)* Auzi norocul ! Vine cu Maica, să ne ia la rost.

TRULUI *(in panică)* : Vai de mine ! *(Îşi caută pălăria.)* Unde mi-o fi... ?

TURCALEŢ : Aşa-i c-ai rămas cu povestea milioanelor nespusă ? Vorbă lungă mai sunteţi şi voi, milionarii ăştia, mă.

TRULUI *(tot nu şi-a găsit pălăria)* : Las' că mai viu eu, mîine... să te-nvăţ cum să scapi de sărăcie.

TURCALEŢ : Pînă una alta, nu te mai grăbi, că — orice ai face — de guriţa Maicii tot nu scapi.

(Uşa laterală din fund, de la camera Maicii este trîntită cu putere şi se aude un glas poruncitor, alterat de alcool şi tutun : „Am zis, şi să nu mă supere nimeni, că-i prăpăd”. Cei din scenă au tresărit. Trului, pentru că nu are unde să se ascundă, se face mic pe scaun. Turcaleţ a rămas cu spe-tezele în mîină şi cu ochii spre cămara de unde s-a auzit glasul. Maica şi Vasilica trec prin fund. Mama îşi conduce fata spre ieşire. Maica e o femeie în vîrstă, nu tocmai mărunţică, dar destul de volnică. Necazurile nu au trecut fără să lase urme, dar nici ea nu s-a lăsat bătută tocmai uşor. Are destulă energie şi acum să vadă şi de casa ei şi de gospodăriile celor două fete măritate. Vorbeşte tare, se supără repede, şi cînd se supără, nu ţine cont de nimeni şi de nimic. Se simte că ea e stăpîină. Vasilică nu-i prea seamănă. E slabă şi înaltă. Au luat-o plozii şi greutatea de timpuriu. Săracă şi ea, în felul cum e îmbrăcată. Înraîtă şi ea, de viaţă şi poate de oameni. Fireşte că în faţa mamei sale e destul de umilă. Pune şi destulă prefăcătorie în asta, pentru că aşa profită mai mult. Maica şi Vasilica au trecut spre uşa laterală de la ieşire. Se aud glasurile lor.)

MAICA : Aşa, fato, spune-i Pestriţii...

VASILICA : Bine, numai că... o ştii că-i nebună.

MAICA *(supărată)* : Dacă-i nebună, gata : adio şi n-am cuvinte ! Să n-o prind la mine, că-i rup picioarele. *(Uşa de la ieşire, trîntită, şi un moment de tăcere.)*

TRULUI (*abia îndrăznind, în tăcerea ce s-a făcut*):

Amarnică muiere, vecine!

TURCALEȚ: Mie-mi spui? Las' că-i dăm un milion și scăpăm de păruială.

MAICA (*vine în scenă, mormăind*): Sări-v-ar, că nu mai scap de milogi și de sclifosite. (*Lui Turcaleț.*) Și tu, ce-mi stai pe întuneric? Aprinde lampa.

(*Trului îi face semneperate să nu aprindă lampa.*)

TURCALEȚ: Cînd o aprind, strigi la mine că fac risipă de gaz.

MAICA: Sigur că faci!

TURCALEȚ: Tocmai d-aia: mai bine stăm pe întuneric.

MAICA: Stai, sta-ți-ar popa la cap cu feștila stinsă, că nici tu nu ești mai bun ca ăilalți... (*În timp ce aprinde ea lampa, îl surprinde pe Turcaleț făcîndu-i semn lui Trului, să profite că Maica e cu spatele la el și să se strecoare afară.*) Ce, mă, ai început să prinzi muște, ca nebunii sau...? (*L-a văzut pe Trului.*) Sări-ți-ar, aici erai? (*Către Turcaleț.*) Care va să zică, d-aia te găsisse mila de gazornița mea? Să nu-l văd pe Sărăcilă cu păsărica în tărtăcută. Brava! Slavă cerului că trăii să te văd și părtaș la milioane cu nebunii. Parcă te văd încălicînd pe mătură...

TURCALEȚ (*reținut*): Soro, dacă poți să-ți verși necazurile pe mine, fă-o, că eu știi bine că nu mă supăr. La urma urmii, nu-i pentru întîia oară cînd plătesc eu toate oalele sparte de ginerii tăi sau de... (*La masă, începe să facă zmeie cu spetezele alese.*)

MAICA: Să n-aud! Să nu te-aud că le pomenești numele...

TRULUI (*îndrăznește, timid*): Vecină, puică, nu te mai supăra, bunătate! Eu venisem numai să...

MAICA (*răsucită*): Să ce? Nu ți-am spus să nu te mai prind pe la noi? Mă, sărăcia și risul lumii, mult o să ne mai încurcăm noi de tine? Mult o să mai ții umbră pămîntului?

TRULUI: Păi... ce să fac, dacă...

MAICA: Mori! Asta să faci! Sau ia-o, lipa-lipa, spre balamuc...

TRULUI (*convins*): Nu pot! Nu pot să mor, vecină, pînă nu văd ce fac cu milioanele, cui le las. Tocmai d-ai-a venisem la voi.

MAICA (*asta e prea mult*): Să mă faci moștenitoare, nu-i așa? Cum văd eu, sări-ți-ar, îți bați joc de mine. (*Caută o joardă.*) Șterge-o! Să nu te mai prind...

TRULUI (*spre ușe, speriat*): Vecină, bine și pomană cu sila nu fac. Dacă mă refuzi, eu rămîn cu milioanele mele, iar tu...

MAICA: Milioane? Stai să te vindec eu, linge-blide, și de milioane și de gărgăuni la cap. (*L-a luat la goană cu o șipcă. Trului a fugit, cu un țipăt scurt de spaimă — ea privește după el și nu-și poate stăpîni un ris inciudat, mai mult un mîriit.*) Mă, că plină-i grădina sfintului... (*Aruncă șipcă, pași în scenă, se uită la Turcalet cum lucrează.*) Ei nu, că ceva fluturași la cap ai și tu. Toamnă în toi și mai faci zmeie. N-ai destule? Cine o să ți le mai cumpere? S-a dus vremea lor.

TURCALEȚ (*n-are gust s-o contrazică*): Așa? Atunci, poftim că nu mai fac... (*Se ridică, pune spetezele, coale de hîrtie și coca la o parte și se șterge pe mîini cu o cîrpă.*)

MAICA: Te supărași!

TURCALEȚ: Eu? Nu, de ce să...

MAICA: Ba da, de adineauri. Mă, ai dracului, toți cu țif-nă. Nu mai poți să faci o glumă... (*Stă pe bancă, la masă, în fața lui.*) Na, fă o țigare. (*Începe ea să răsucească una.*)

TURCALEȚ: Fac — și cînd mă vezi fumînd, strigi la mine că-ți umplu casa de putoare de mahorcă.

MAICA (*oftat*): Acum poți fuma, că sunt tare amărită.

TURCALEȚ: Cum să nu fii, dacă a fost Vasilica la tine? Asta-i ca o pacoste, numai supărări aduce. Parc-ai plămădit-o din otravă, din saciz și din cîntece de cocoși. Cînd tace, mustește venin. Cînd se mișcă, scîrțîie. Cînd deschide gura, îi cotcodăcește diavolul pe limbă.

MAICA (*o doare oricum*): Fugi încolo, că ești mai rău la gură ca o cață. Sărăcuța mamei! Ce vină are Vasilica, dacă o nebună ca Pestrița...

TURCALEȚ : Vasilica pe o parte, Pestrița pe alta, ginerii... să nu mai vorbim. Ce crezi tu, că eu nu văd, nu simt, nu înțeleg ? Tuspatru te duc cu vorba și te storc de parale. Tu te superi, strigi, faci gaură-n cer cu ocările și pe urmă te lași jumulită de gineri ca o gîscă. Asta n-ar fi nimic, că ești stăpînă pe casă și pe buzunarul tău, cine ce are cu tine ? Numai că, după ce te storc ălalți de gologani, te ia cu supărare mare și-ncepi să strigi la mine, la Gil, la oamenii de pe uliță. (Ia o foiță de țigare, o netezește.) La urma urmii, ce suntem noi vinovați dacă...

MAICA : Îmi mai faci și morală, nu-i așa ? (A luat hirtia în care are tutun, spre care Turcalet a întins mîna să-și facă țigare, și se ridică.) Bine-mi faci ! Dă-i nas lui Ivan, că se urcă pe divan. (Pași — s-a întors și țipă la el.) Toți, mă, toți sunteți vinovați, și tu, și Gil, și fetele, și ginerii. Vă țin în casa mea ca pe milogi și vă dau să crăpați din pensioara și din munculița mea, ca la niște orbeți.

TURCALEȚ : Slavă cerului, că și eu muncesc.

MAICA (in deridare) : Sigur ! Mare fabricant de turcalețe. Ca să nu mai vorbim de haimanaua aia de Gil. Flăcău, nu altceva, și se ține de brăcinar cu toți mucoșii, pe maidan. M-a făcut de rîs. Mîine-poimîine, îi vine gust de muliere, și n-are un meșteșug, n-are un rost, n-are nimic. Cocoloște-l tu, fă-i toate voile, și să vezi cum o să te blesteme cînd s-o trezi ca un cîine, pe drumuri.

TURCALEȚ : Stai, n-o lua cu anasîna. Nu zic că n-ar fi bine să-și facă și el un rost.

MAICA : Păi, atunci ? La muncă. Să ia taurul de coarne.

TURCALEȚ : Sigur. Numai că pentru Gil nu-i tocmai ușor de ales, taurul ăsta. Pe el nu poți să-l faci nici fierar, nici potcovar, nici hamal în gară. Dacă n-ar fi rămas orfan sau dacă am fi avut noi, cel puțin, cu ce să-l dăm înainte la carte...

MAICA : Am înțeles : Dumnealui e rang mare, e prinț.

TURCALEȚ : Prinț, să știi tu ! Cînd ai o simțire ca a lui, cînd ai o vioiciune și un suflet ca al lui, mai ales, poți să te crezi și prinț. Prinț adevărat, nu așa...

stîrpitură d-ai-a scrobită care trece pe Calea Victoriei.

(Afară, pe maidan, larmă de glasuri, risete, chemări.)

MAICA (*pași spre fund*): Poftim, i-auzi prințul! Răstoarnă mahalaua cu toți golăneții și flămînzii după el. Așa prinț, na, să-ți fie-n nas. (Pe scaunul pe care a stat Trului, cu spatele.)

GIL (*glasul lui de afară, acoperind larma tovarășilor — revărsare de voie-bună și de tinerețe*): Sorcovăț! Și voi toți, mă nenicule! Ne vedem mîine, dacă o fi soare... (*Cîțiva răspund tot așa de nestăpînit: „mîine, noapte bună, mîine“.* Gil intră în scenă, vesel, zglobiu, cu totul înviorat sufletește.) Salut! (*La geamlîcul din fund deschide un ochi de geam, către cei de afară.*) Mîine, mă fraților. Rugați-vă să răsară soarele! (*Cei de afară răspund tot așa de zgomotos; Gil spre cei din scenă, rîzînd.*) Ceata lui Papuc! Toți am fost triști și am cîntat și am plîns, că vine toamna. Bunicule, matale știi ce vreau să spun. Toamna celor fără nici un rost pe lume. Mă uitam la ei și parcă s-a răsucit ceva în mine. Prea era tristețe mare. Am început să mă tăvălesc cu ei prin iarbă, le-am spus drăcovenii, am rîs și am făcut tumble. Uitaserăm de necazuri. Cît am fost lîngă ei, parcă erau alte suflete. Acum, cînd s-or trezi din nou singuri...

HAIMANALELE (*departe, din ce în ce mai departe*):

Viață numai lacrimă și muncă...

GIL (*ascultă, înfiorat*): I-auzi...

HAIMANALELE :

Viață fără preț și fără rost

Mila ta pe drumuri ne aruncă

Ura ta ni-i singur adăpost.

(Cîntecul se pierde. Gil l-a ascultat în fund, cu fruntea lipită de geam, și a rămas așa, ca și cum cîntecul s-ar continua în el.)

MAICA (*a întors capul, intrigată de liniștea ce s-a făcut un moment*): Și — acum — ce mi-ai rămas acolo? La cine te uiți? Pe cine mai ascuți?

GIL (*a tresărit, se desprinde cu greu de lingă geamlă*):
Mă gindeam că nici noi nu avem de ce să ne cre-
dem răsfățații lumii și că plozii ăștia cîntă și pen-
tru mine, și pentru dumneata (*spre Turcalet*), și
pentru matală...

MAICA (*se ridică*): Ce, nu ți-e bine? Ia te rog! Pe
mine să nu mă bagi în ciorba lor, că te iau de
ciuf. Poftim, obrăznicătura. Femeie serioasă, ca
mine, și să mă pună cot la cot cu toți...

GIL (*o prinde de umăr și o scutură*): Soro, fă, deșteap-
tă-te și spre soare-ndreaptă-te! Nu vezi, nu simți,
n-ai înțeles încă, drăguțo, că toți suntem milogii
vieții? Asta-i tot ce putem face: ori ne dăm cu
capul de pereți, de disperare, ori ne mințim că
suntem fericiți și cîntăm...

MAICA: Așa? Atunci... cîntă, nepoate, cîntă fără grija,
că ale tale sunt milioanele lui Trului. Eu, una, mă
spăl pe mâini. Te-am luat și cu vorbă bună și cu
ocări, uneori cu sfatul, alteori cu joarda. Nimic nu
s-a prins de tine. Nu mai am nici o putere. Și nici
proastă nu mai sunt, să mă mai supăr și pentru
tine. Am eu destule pe cap.

GIL: Așa? Atunci ne-am împăcat, începem să ne-nțe-
legem.

MAICA: Te bucuri, nu-i așa? Te bucuri că rămii fără
stăpîn. (*Îl prinde de umăr, îl întoarce.*) Poftim, hal
de băiat mare! Murdar, rupt, tăvălit prin praf!
Starostele maidanelor. Ce zice lumea care te vede!
Ce-ar zice taică-tu, săracu, dac-ar mai trăi și te-ar
vedea!

GIL (*cu un protest în gest*): Să-i lăsăm pe morți.

MAICA (*tare*): Morții, mă, ne văd și ne judecă.

GIL: Nu știu dacă au de ce să ne judece, dar știu că
au de ce să ne plîngă de milă.

MAICA: Bine, bine, ai noroc că nu-s în toate apele
mele. Să nu crezi c-ai scăpat. Mai vorbim noi.
Acum te las cu marele fabricant. Vezi că s-a-nțe-
les adineauri cu Trului, să-i lase milioanele
moștenire. Ce să spui, faceți o sfîntă treime, să
rîdă și cîrcile. Ce mi-ai rămas așa, ca o mirono-
sită? Pupă-i mîna fabricantului și ascultă-l, c-ai

să ajungi la covrigi. Na, fi-v-ar de cap, că mi se-ntoarce rînza cînd vă văd... Of, de m-ar scăpa odată sfîntulețul de puturoși, de nebuni și de înilogi. (*Iese în camera ei.*)

(*Un moment de liniște apăsătoare. Turcaleț, la masă, continuă să taie un rotocol cu creștături pe margini, pentru un zmeu. Gil a rămas rezemat de spătarul unui scaun, cu spatele la bătrîn, și se uită în pămînt.*)

TURCALEȚ: Oricum, să știi c-ai scăpat ușor. Mă așteptam la o păruială în toată regula. Astăzi, parcă ai făcut dinadins. Ai luat-o razna pe maidan de dimineață. (*Gil l-a privit, fără cuvînt — s-a întins pe banca de lîngă masă, cu fața în sus, și-a acoperit capul cu un braț și rămîne așa.*) Are Maica asta destule pandalii, nu înțelege ea lucrurile tocmai bine, dar să știi că uneori are dreptate. Răul nu ți-l vrea, orice s-ar spune. Viața, Gil, băiatule, nu vine cu daruri pentru nimeni. N-o să aibă daruri nici pentru tine. Suntem datori să ne zbatem, să ne luptăm, să plătim cu multe sudori și multe lacrimi un locușor sub soare. Firește că ce-ți spui eu acum nu-i taină și nici mare deșteptăciune. Tu ești mai deștept, mai îndeminatic. A adunat pronia, în tine, toate darurile. Nașterile pe care le faci tu, pentru stелеle mele, sunt o minune. Traforajul pe care-l tai tu e o dantelă și coliviile pe care le închipui și le faei sunt, ca niște castele din poveste. Ai făcut drăcovenia aia, de culegi cîntece și glasuri din văzduh, ca un vrăjitor. Nu cred c-ar fi meșteșug pe care să nu-l prinzi, cu care să nu-ți faci un rost, mult mai bun ca al altora, în lume. Cînd stau cu tine la taifas, cît sunt de bătrîn, am ce învăța. Te-a binecuvîntat cerul și cu o mințe cuprinzătoare. Sufletul tău, ce să mai vorbim? Numai că toate darurile astea minunate, la un loc, sunt o pacoste cînd ești sărac. Pe lîngă asta, timpul țrece. Maica n-o să mai poată munci, eu o să mor mîine-poi-mîine, iar tu, Gil, băiatule, tu... singur pe lume cum o să rămii, și numai blîndețe și bunătate și simțire... (*Gil, așa cum e întins pe bancă, începe*

să plîngă — Turcaleț se ridică.) Uite, asta nu-mi place. (Spre el.) Să știi că-mi pare rău. Se vede că nu-i nici o deosebire între Maica și mine, că nici eu nu mă pricep la altceva decît să intru cu copitele în sufletul tău. (Lîngă el, îl mîngîie.) Gil, băiatule, nu vreau, nu pot să te văd plîngînd din pricina mea. Dacă ții la mine... (Gil se ridică, a rămas pe bancă, cu genunchii aduși spre bărbie și prînși în brațe, cu ochii în gol — Turcaleț stă lîngă el.) Nu așa. Fără lacrimă. (Gil își șterge ochii cu podul palmelor.) Și fără tristețe. (Gil se silește să suridă.) Nu așa, că nu ești cuțu, să-ți arăți colții. (Gil are un suris mai limpede.) Bun. Asta-i ceva cu care putem să răscumpărăm toate milioanele lui Trului. (Gil rîde, Turcaleț îl ia în brațe și-i culcă tîmpla pe umărul lui — este, la amîndoi, un ris cu lacrimi.) Bravo, mai bine așa! Să rîdem, să rîzi — să te văd, să te simt lîngă mine, să-mi mai bucur și eu bătrînetile...

GIL (are o tresărire și un gest, nu fără joc și răsfat, de atenție): Sst! Cît o fi orologiul? (Își răspunde singur.) Șapte jumătate, la castel în poartă oare cine bate? (Rîde, sare de pe bancă, merge la dulap, îl deschide, scoate o galenă confecționată de el, o pune pe masă, se urcă pe scaun, stă pe spătar, pune casca la urechi și ascultă.)

TURCALEȚ (intrigat la început, s-a ridicat de pe bancă — cînd l-a văzut că scoate galena, are un gest de liniștire): Eram sigur! (Dar și de îngrijorare.) Numai de n-ar veni scorpia aia bătrînă...

GIL (șoaptă, spre el): Muzică! (Îi face semn să se apropie.) Repede! (Scoate casca, desface o cască, în timp ce Turcaleț ascultă în fund, atent, spre camera Maicii.) Știi cine cîntă, bunicule? Alții au plătit averi să-l asculte... (Turcaleț lîngă el — Gil îi dă o parte din cască, și pune și el casca. Turcaleț stă pe scaun, la picioarele lui Gil, care a rămas pe spătar — ascultă amîndoi, furați.)

TURCALEȚ (după un moment, luînd casca de la ureche): Tare frumos și tare puțin. Și după atîta frumusețe, știri sportive.

GIL (*a luat și el casca de la ureche — a rămas cu ea în mână*): Bunicule, știi care-i cel mai frumos cîntec pe care l-am auzit în viața mea?

TURCALEȚ: Am auzit și eu un cîntec. Nu știi dacă-i cel mai frumos, dar se potrivește cu mine. Stai, cum vine? Sigur că nu-l știu pe de rost. Vine așa, cu întorsături. Ți-l cînt, da' să nu rizi de mine, că eu n-am triluri ca ăsta din cutioara ta cu minuni. (*Cîntă.*)

*Tinerețe, haină scumpă
Ce n-aș da să nu se rumpă!
Bătrînețe, haine grele...
Ce n-aș da să scap de ele...*

și pe urmă nu știu cum mai vine; da' mi se pare că se isprăvește așa:

Îmbătrînesc și-mi pare rău...

(*Se uită la Gil, care a rămas de mult cu ochii în gol.*) Nu-i frumos?

GIL (*a tresărit, parcă se întoarce cu sufletul și cu gândurile de departe*): Ba da, desigur! Tot ce e rupt din suflet e frumos!

TURCALEȚ: Te cred. Casație, nu altceva! Vrei să ți-l mai cînt o dată? (*Se umflă în gușe.*) Îmbătrînesc și-mi paaa... (*A încremenit cu palma dusă repede la gură, pentru că o aude pe Maica.*)

MAICA (*din camera ei*): Turcalet! Ce, mă, ai innebunit sau ai intrat în anul morții, de urli așa ca un macac?

TURCALEȚ (*se ridică — printre dinți, cu un gest de ciudă*): Sări-ți-ar (*pași*) că nu mai dormi și tu somn cît mai greu și mai adînc, că nu mai pleci și tu prin vecini și cît mai departe, că nu-ți mai infunzi și tu urechile cu bumbac, cu cît mai mult bumbac să mai răsuflesc și noi o clipă...

GIL: Vezi, bunicule, cum se rupe ceva în tine și cum doare cînd te lași furat de suflet, cînd te simți crescut cu o palmă mai mult decît ceilalți, și se ridică spre tine o mîină care te prinde de chică, te trage din slava în care te simți și te tăvălește prin

toate nimicurile și necurățeniile pământului ca să te facă la fel cu ceilalți? Pentru asta am plîns adineauri. Nu pentru morala pe care mi-a făcut-o Mama. Nu pentru sfatul mamei bune. Pentru tot ce simțeam că se rupe în mine și mă trage spre pământ, după ce trăisem o zi ca păsările cerului... Bine, am să-mi fac un rost, să muncesc, să fiu lucrător ca Lerică sau Hulubaș... orice am să fiu, numai Gil de acum, nu. Orice o să am: casă, nevastă, plozi, bani — poate, prieteni, griji, necazuri. Numai sufletul de acum n-o să-l mai am. Numai gândurile fără friu de acum n-o să le mai am. (*Fruntea grea în palme.*) Am să mor puțin cîte puțin...

TURCALEȚ (*lingă el*): Fugi, că ești prăpăstios. Mai bine, hai să... (*Duce casca la ureche, are un gest de enervare.*) Fi-v-ar... Doar un cîntecel cît un firfiriec, și pe urmă te ameteșc cu picioarele și pumnii haidamacilor sportivi. Dă-i la dracu. (*Vrea să ia casca din mîna lui Gil, dar acesta o păstrează.*) Gil, mai bine, hai să... Stai, că era să uit. Nu mi-ai spus care-i cîntecul care-ți place.

GIL: Nu-i un cîntec de lume, bunicule! E un colind. Cînd eram mic și-l ascultam, mă înfioram. Parcă-l vedeam pe Cristos umblînd prin mahala cu picioarele goale prin zăpadă. Un colind pe care numai Sorcovăț și Suflețel știu să-l cînte cum trebuie. Cu sfințenie și cu omenie... Fără bice, fără buhai, și fără clopoțel. Mi-a spus Sorcovăț c-o să ți-l cînte la iarnă în prag dacă-i dai o stea — o stea pe care s-o lucrez eu. Fără capete de ingeri. Mă bate gîndul să le fac o naștere cu Maria, cu Iosif și cu magii îmbrăcați așa ca lucrătorii de la noi din mahala. Cîți Cristoși nu se nasc și acum?

TURCALEȚ: Cristos a fost unul singur, băiatule.

GIL: Dar credințele noastre cîte sunt și în cîte feluri le-au înfățișat oamenii, pînă acum? Am să-ți arăt în cărțile mele. (*A lăsat casca pe masă, s-a dat jos de pe scaun, a trecut, pași — s-a oprit.*) Uneori, cînd sunt singur pe maidan, îmi trec fel de fel de gînduri prin cap. Unele destul de frumoase, altele năstrușnice. Viu repede acasă, să ți le spun, dar mă primește

Maica, din prag, cu ochi, și toate se risipesc. (Pe bancă, cu cotul pe masă și fruntea în mână.) Așa-i : că nu poți trăi între oameni dacă nu ești la fel cu ei.

TURCALEȚ : Și când începi să te împaci cu oamenii, te ia viața în primire și te-ntoarce pe dos, după ce te dă cu capul de toți pereții. (Se smulge din tristețe.) Las-o-ncolo, să nu mai răscolim tainele, că tot fără înțelesuri rămînem și tot la prescură și colivă ajungem. Uite (pune casca), eu zic că d-aia a născocit omul toate drăcoveniile și minunile astea : ca să se înșele, ca să uite, ca să-și arunce singur praf în ochi. (Ascultă, i se luminează figura.) Mare meșter ai fost, mă nepoate ! Pe vremea mea și a poștalionului, numai un diavol ar fi putut să scoată o muzică așa de frumoasă din cîteva șuruburi și un țumburuș de cărbune. (Ascultă, legănîndu-se pe scaun și bătînd tactul cu mîna.)

(Au intrat Hulubaș și Lerică. Amîndoi lucrători. Primul mai în vîrstă, mai stăpîn pe gesturi și cu o dulceață impusă în cuvînt. Surîde mersu, orice i s-ar spune, și se preface că nu înțelege, cînd nu-i convine. Dar ține minte. Spune minciuna cu o ușurință care-l face și mai primejdios. Nu se poartă niciodată rău cu nevasta, în lume, deși suntem mai mult ca siguri că acasă se poartă cu ea ca un tiran. Nu urmărește altceva decît să-și facă interesele. Se declară, întotdeauna, de partea celui mai tare; dar nici nu uită să-l asigure pe cel slab că s-a purtat așa ca să-i cîștige încrederea potrivnicului și să poată, astfel, să-l apere și mai bine. Bea numai țuică : acasă și la cîrciumă. Metalurgist. Vine de la fabrică, cu sufertașul în mîna. Cînd stă pe scaun, pune sufertașul jos, lingă el, și pălăria peste sufertaș. Cu mîinile mari nu știe niciodată ce să facă. Murdar pe figură de sudoare și cărbune.

Mult-mai tînăr, Lerică e și mai temperamental, mai sincer. Se vede clar ce urmărește. Se simte, mai ales; influența lui Hulubaș. Lerică spune ce crede el și ce n-are curajul să spună Hulubaș. Ar fi fost un ginere și un om de înțeles, de nu l-ar fi convins cumnatul să se poarte rău cu bătrîna, pentru că numai așa poate s-o stoarcă de

parale cât mai mult. Se ține de muncă, dar îi plac și petrecerile cu lăutari. Mai îngrijit îmbrăcat ca Hulubaș. Mai curat. Haină albastră. O șuviță de păr, inele, îi cade mereu pe sprâncene. El scutură capul, s-o arunce după ureche. Amîndoi s-au oprit și privesc mirați, cînd la Gil, care i-a văzut, dar nu le acordă nici o importanță, cînd la Turcalet, care continuă să asculte, să se legene pe scaun și să bată tactul cu mîna).

LERICĂ (căt-re Hulubaș): Ce părere ai? Casă mare... Ia uite la ăsta bătrîn. Parcă-l trage cineva de sfoară, ca pe mușunache.

HULUBAȘ (stă pe bancă, capătul din fund — pune sufertașul pe ladă și pălăria pe sufertaș): Ai trimis după Vasilica și Pestrița?

LERICĂ: Trimis. (Lîngă Turcalet, îl prinde de mîna cu care bate tactul.) Salutăm! Sunteți transportați, nu?

TURCALEȚ (a tresărit, a luat casca): Păi... ce să facem? Ne mai omorîm timpul. (Privește prin încăpere.) Singuri?

HULUBAȘ (răsuțește o țigară): Au să vină și dînsele.

TURCALEȚ: Așa? Atunci s-o chemăm... (Vrea s-o cheme pe Maica.)

LERICĂ (îl oprește): Nu, mai las-o! Nu ne grăbim, cum s-ar zice. (Rîde spre Hulubaș, cu înțeles.) Putem să facem și cîinste. Oamenii se înțeleg mai ușor la un pahar de vin. Nu-i așa, Hulubaș?

HULUBAȘ: Sigur: voi cu vin, eu cu țuică...

TURCALEȚ: Nu știu cum se face, mă, că de cinci ani, în fiecare săptămînă, te înțelegi cu Maica și tot neînțelesi rămîneți.

LERICĂ (rîde, ca și Hulubaș, și-i dă o palmă, peste umăr, lui Turcalet): Al dracului, moșu, cum le potrivește el!

GIL (în acest timp, a mers la masa din fund, a pus gâlena și casca în dulap și a pornit spre odaia lui; s-a oprit cînd l-a auzit pe Lerică drăcuindu-l pe Turcalet și s-a uitat la el, drept).

LERICĂ (îi înfruntă privirea): Ce, mă? Ce te holbezi așa la mine?

GIL (*s-a stăpinit, suride*): Nimic. Nu știi că așa mă uit eu la cine mi-e drag? Hai, bunicule, hai la noi în odăiță, că aci începe marele consiliu... (*A ieșit.*)

TURCALEȚ (*păși după el*): Da, da, că bine zici... (*Și-a adus aminte.*) Stai că uitasem. (*Repede la masa lui, încuie sertarul și bagă cheia în buzunar.*)

LERICĂ: Cum văd eu, ne lăsați singuri. Ca pe niște străini.

TURCALEȚ: Mai întâi că eu nu-s soacră. Așa că n-ai venit la mine. Nici Pestrița nu-s, să-mi tremure sufletețul de ce-o să zici și ce-o să faci. Este? Păi atunci? Te pomenești că vrei să stăm la o parigorie. S-a făcut. Na, eu stau aici (*stă pe scaun la masa lui*), tu stai colo. (*Lerică stă pe scaun, masa cealaltă.*) Să-i tragem o parolă de câte-n lună și-n soare. Parlevu franșie? Ce mai faci? Bine, mersi? Uite, eu o duc cam prost cu bătrînețile și cu fabrica. Mor plozii pe capete, în mahala, și scade cliențela. La fabrică la matala, toate bune? Și cucoana? Casnică, nu-i așa? Atunci, e bine. (*L-a privit.*) Ei? (*Lerică și Hulubaș nu-și mai pot stăpîni risul.*)

HULUBAȘ: Are haz dînsul.

LERICĂ: Am șă, te iau, moșule, într-o noapte, la o petrecere. Fără grije. Hulubaș știe: eu plătesc!

TURCALEȚ: Adică... mai pe românește: soacra plătește.

HULUBAȘ (*ride*): Na, că ți-a zis-o!

LERICĂ (*a ris, de asemenea*): Ce să-i faci? Ginere ca mine costă scump...

HULUBAȘ (*atent, la ușe — le face semn*): Dînsule, mi se pare...

LERICĂ: Bine că s-au îndurat! Mi s-a făcut și foame de cînd le așteptăm.

HULUBAȘ: Tocmai. Vorbim cu mama, și dacă iese ceva, ne oprim la „Paradis“ și-i ardem o litrișoară și cîteva fleiculite.

LERICĂ: Gata! S-a făcut! Poți să te duci să le comanzi. Mergi, moșule?

TURCALEȚ (*știe el ce știe*): S-avem puțintică răbdare. Tu nu știi vorba neamțului: omul propune și soacra dispune.

(Intră Vasilica și Pestrița. Mai tânără ca Vasilica și măritată mai de curînd, Pestrița e mai sprintenă, mai frumoasă și mai capricioasă. E un animal pînă de dorinți, pe care masculul din Lerică îl stăpînește. Ascultă de el orbește. Pentru el e capabilă de orice. Poate să aibă și sullet, dar e mic și pierdut, sugrumat de pasiunea ei oarbă pentru bărbat. Nu are cel puțin, ca Vasilica și Hulubaș, inteligență, să se prefacă. Trăiește numai prin instinct și instinctul ei e dominat de Lerică.)

VASILICA: Poftim, că v-am adus-o!

PESTRITĂ (*repede, lingă soțul ei, gata să-l îmbrățișeze, ca și cum nu l-ar fi văzut de cine știe cînd*): Lerică, puiule!

LERICĂ (*rece*): Mai domol. (*O ia de mîină, o așază pe banca pe care stă Hulubaș.*) Stai aici, pînă una alta, și fără mofturi. (*Revine la scaunul lui.*)

VASILICA: Mama nu-i acasă, ori...?

HULUBAȘ: Ba da. Am crezut că-i mai bine să vă așteptăm și pe voi.

LERICĂ: Mi se pare că așa a fost învoiala.

VASILICA: Da, vezi bine! Atunci... (*Merge la ușa laterală din fund.*) Mamă! Dacă nu te superi matală! Bucuroasă de mosafiri?

MAICA (*din camera ei*): Mosafiri sau milogi, fata mamei?

VASILICA (*ride strîmb*): Păi.. asta ai s-o vezi matală, care ești așa de bună cu noi.

MAICA (*din camera ei*): Așa? Ce să spui! M-au și găsit în toane bune.

(Vasilica revine lingă Hulubaș. Rămîne în picioare. La cei din scenă, neastîmpăr. Nu știu ce atitudine să împrumute. S-a făcut tăcere.)

TURCALEȚ (*nu fără înțeles*): S-a făcut, Lerică. Tu plătești. Ardem o litrișoară și cîteva fleiculițe.

(A intrat Maica. E primită cu respect destul de exagerat.)

HULUBAȘ: Săru' mîina. Te supărăm mereu. Dacă te știam că nu te simți tocmai bine...

VASILICA : Lerică a și spus adineauri...

LERICĂ : Sigur că am spus ! Știi bine cât ținem noi la matala și... (Îi oferă un scaun.) Stai, mămico ! Vasilico ! O pernă. Ai să stai mai bine pe moale.

MAICA (nu se lasă deloc impresionată de dovezile lor de dragoste ; nu ia loc. Rămasă în picioare, își mută privirile de la unul la altul) : Da, da, toți în păr. Ferice de mine c-am avut fete și-am știut pe mîna cui să le dau. (O vede pe Pestrița și nu se mai poate stăpîni.) Și tu ? Ce cauți ? Nu ți-am trimis vorbă prin Vasilica, devreme, să stai acasă la tine ? Că n-ai casă de părăsit ? Că nu te-a cules nimeni de pe maidan sau din șantan, să te arunce pe drumri cînd i-o place și cum i-o place ?

PESTRITA (plînge) : Cum era să stau acasă, dacă Lerică...

VASILICA : Ea săraca, mămico...

MAICA (cătrec Vasilica) : Vorba ! Săraca ? Fata mea ? Așa a ajuns, s-o căineze alții ? E ciungă ? E oloagă, n-a fost cuminte, n-a avut zestre, nu-și are casa și rosturile ei ?

LERICĂ : Sigur, n-a zis și nu zice nimeni...

MAICA : Și cine s-o facă de rîs în mahala, cine s-o ia de mîna și s-o dea afară din casa ei, din lucrșoarele ei ? Tu, mă ? Ai uitat cine mi-ai fost și ce sculă ești ?

LERICĂ : La urma urmii, ce am fost și ce sunt, mă privește.

MAICA : Te privește pe tine și mă costă pe mine.

HULUBAȘ : Mamă, dacă nu te superi... Eu cred că Lerică n-a spus c-o gonește pe dînsa sau c-o lasă. Numai atît : că o duc greu, că sunt vremuri grele, că cine să-l ajute, dacă nu noi, care n-avem, cum s-ar zice, nici un interes să afle mahalaua ce facem și cum o ducem la noi în casă.

LERICĂ : Sigur. Vine iarna. Ea n-are haină, eu fără palton. Vrem și noi să cumpărăm un purceluș, să-l creștem, să-l îngrășăm pînă-n sărbători. Pe lingă asta, fel de fel de angarale. Cum să le mai fac față ? Nu muncesc ? Să mă duc să fur ? La cine să cerem, pe cine mai avem noi pe lume ?

MAICA : Pe tine să te ai, mă ! Că ești om în putere.
Nu mai fi mînă spartă ! Lasă petrecerile.

LERICĂ : Petrecerile : trudit, cum scap de la fabrică,
beau și eu o țuiculiță cu prietenii.

MAICA : O țuică și cîte fleiculițe ? Și la fleiculițe cîte sticle cu vin ? Ești prost, mă ! Aduni golanii, le dai de băutură și de mîncare, și pe urmă rid de tine, că ești fraier. Prietenii ? Să crape toți. Tu ai o casă și o nevastă. Atît. Muncește, că ești în putere și adună, că ești tînăr. Poftim, mîndrețe de bărbat și s-aștepte pomana uneia ca mine. Să nu facă altceva, cinci ani, decît să se smiorcăie la ușa mea : n-am, fie-ți milă, n-am ! Ptiu ! Muiere, mă, cum mă vezi, am rămas vădană cu fetele pe cap. Vasilica nici nu împlinise șapte ani. Și nu m-am încovoiat. Am muncit, mă ! Am răbdat și n-am cerut. Singură : le-am hrănit, le-am apărat de frig și de arșiță, de gura lumii și de stricăciuni. Mai mult : am fost în stare să le pun și ceva gologani în sipet, ca să nu zică un nepricopsit ca tine că se-nsoară cu sărăcia lumii. (*Către Hulubaș.*) Este, mă ?

HULUBAȘ : Este, cum să nu este !

MAICA (*către Lerică*) : Și tu ? Și voi, sări-v-ar de gineri ? Am zis că scap, dacă-mî văd fetele la casele lor, și uite că, de cinci ani, m-am ales cu două pacoste mai mult pe cap. Ce, mă, am omorît oameni la drum, să mă canonesc toată viața ? Ce, mă, v-am mîncat averile sau v-am aruncat în spinare ciumele lumii ? Gata ! Cinci ani de milogeli v-ajunge ! Nu mai am ! Nu mai dau ! Cui nu-i place să se spînzure.

LERICĂ : Bine, matale nu mai dai — da' nici noi nu putem...

MAICA : Cum ? Care noi ?

HULUBAȘ : Eu... pe mine să nu mă amesteci, Lerică neică, fincă..

VASILICA : Noi, cum s-ar zice : mămica să trăiască !

MAICA : Mda ! Numai că, de-acum încolo, mămica o să trăiască numai pentru sufletelul ei, dacă nu te superi matale.

HULUBAŞ : Tocmai ! Că stam cu nevasta de vorbă : „Săraca mămica, zice dînsa, cît s-a zbătut pentru noi !“ „Să crezi“, zic, și ce-mi vine mie, că-i spui dînșii : „Cînd ne-om mai înstări, s-o luăm pe mămica s-o ținem la noi...“

MAICA : Eu ? La voi sau la el ? Feri-m-ar Ăl-de-sus ! S-aștept eu îmbucătură de la tine sau de la el și așternut curat și gologan ? Mai bine crăp de foame și-mi fac culcuș în gunoiul maidanului.

LERICĂ (*se ridică*) : Cum vād eu, orice am spune, tot anapoda iese. N-am venit să te supărăm și n-o să mai stăm.

PESTRÎȚA (*care a ascultat, pînă acum, într-o atitudine de copil certat și pus la colț, tresare și se ridică, speriată*) : Lerică ! Să nu pleci, puiule, să nu mă lași, să nu...

LERICĂ (*se aștepta la intervenția ei — nu ar fi exclus s-o determine chiar, prin felul cum a spus ultimele cuvinte și nu mai puțin prin gest — și se grăbește s-o speculeze*) : Puica nenii, să nu crezi că nu mă doare să ne despărțim. Te-am adus aici dinadins, ca să vezi cine ne desparte și să ne judeci pe fiecare, că numai proastă nu ești, găinușe dragă. Spune-i și tu, că ți-e mamă și nu se poate să nu te creadă, că din ce ciștig acum la fabrică, abia mi-ajunge mie singur s-o duc de azi pe mîine. Este ? Păi atunci ? De unde ? Să fur ? De la cine să cer, că n-am inimă să te țiiu flămîndă și dezbrăcată la ușa mea. Mai bine, cum ți-am spus, ne despărțim...

PESTRÎȚA (*țipă*) : Nu pot ! Fără tine nu pot ! Mamă, dacă mă lasă Lerică, mă omor ! (*Gil apare în prag, atras de țipetele Pestrîței.*)

MAICA (*neînduplecată*) : Bine ! Spînzură-te ! Turcaleț, dă-i sticla ta cu spirt denaturat. Am să te plîng, am să te-ngrop, și pagubă-n ciuperci.

PESTRÎȚA (*plînge, pe dancă*) : Ce-am ajuns, ce-am ajuns... (*Gil, lîngă ea, o mîngîie.*)

VASILICA : Mamă, cum poți să te-nduri... ?

HULUBAŞ (*către Lerică*) : Dînsule, noi — ca bărbați — judecăm...

MAICA : Gura ! Să nu facă nimeni pe milosul și pe gri-juliul, că mă ia cu supărare mare și zboară prin geamuri. (*Pași în fața lui Lerică.*) Bine, Lerică pu-iule, fata rămîne la mine. Bine că mi-ai adus-o tot fragedă și frumoasă, nu smochină ca Vasilica și cu un poșidic de plozi pe cap. Nici eu nu-s boieroaică. Și nici tu nu ești ciocoi, să-ncepem cu procese sau cu alte nimicuri. Ne-am înțeles în câteva cuvinte și ne putem despărți fără supărare. Gata. Acum ia-o din loc. Nu mai avem ce să ne spunem. (*I-a întors spatele și așteaptă să plece.*)

PESTRÎȚA (*disperată*) : Lerică !

VASILICA : Mamă !

HULUBAȘ : Dinsule.³ Asta nu se face...

VASILICA : Le stricăm casa, așa, fără rost...

MAICA (*s-a întors spre Lerică*) : Tot n-ai plecat ?

VASILICA : La urma urmii, dacă n-ai gologani acum, o să mai aștepte și ei.

MAICA : Tirguială, nu-i așa ? Sări-ți-ar, fata mării, că bine mă mai cunoști. Unde-ați ajuns voi, cu piaița sufletului, și unde-am rămas eu ! Că răposatul sfărîma ceapa cu pumnul și o mîncam cu un codru de mămăligă rece. Că ne culcam prinși în brațe toată iarna, ca să ne putem încălzi mai bine, și nimeni nu ne-a plîns. Am muncit amîndoi, în fabrică. Așa ne-am ridicat, mă ! Așa ne-am făcut o stare, aici, la margine de oraș. Altă lume, mă, care a săpat pe brînci, ca să-și pună temelie. Și voi nu sunteți în stare să puneți cărămidă peste cărămidă. Să nu vă văd. Plecați !

VASILICA : Mămico, noi...

MAICA : Afară ! Și tu ! Și voi !

LERICĂ : Eu... n-am zis că... Să-mi aducă Pestrița bani și-o primesc...

MAICA : Afară !

(*Lerică ridică din umeri — are un gest, către ceilalți, ca și cum ar vrea să spună că bătrîna nu-i în toate mințile și iese supărat trîntind ușa. Hulubaș pleacă umil, alături de Vasilica. Nevasta scîncește. Maica a rămas încovoiată, cu spatele, așa cum s-a întors cînd a făcut gestul de izgonire.*)

GIL (căt-re Pestr-ița, care continuă să plîngă) : Lasă, nu mai plînge, c-o să găsim noi bani.

MAICA (a ridicat capul și l-a scuturat cu o ultimă fărîmă de voință — numai glasul îi tremură) : Fabricantule ! Dacă am greșit, dă-mi patruzeci de pumni în cap.

TURCALEȚ : Așa ? Bine. Stai să... (Repede, lîngă ea, dar, în loc s-o lovească, îi sărută mîna, repetat, cu admirație.)

2

Același decor. Seara, tirziu. Afară e vînt și bate ploaia în geamuri. Ploaie de toamnă tîrzie, amestecată cu fulgi de zăpadă. Lampa e aprinsă. Toată încăperea e plină de stele : unele terminate, altele numai lipite cu hîrtie și așteaptă să li se facă îngerii pe colțuri, și nașterile, cele mai multe numai scheletul de lemn. La masă și pe scaunul lui, bătrînul lucrează la o stea și cîntă, cu destulă sfială și privind, mereu atent, spre camera Maicii.

TURCALEȚ (cîntă) :

*Cine iubește și lasă
Să-i dea Dumnezeu pedeapsă.
Să-i ia mîna și-un picior
Și să rămîie chior.*

(Pe melodia ultimelor două versuri.)

Să-i ia mîna și-un picior...

(Bate cineva la geam.)

Și s-ajungă cerșetor...

(Bate cineva la geam, mai tare. Bătrînul a tresărit.) Care ești acolo, mă ? (Ascultă, altă bătaie în geam — Turcaleț se ridică, pași spre fund.) Tu ești, Gil ? (Nu-i răspunde nimeni, altă ciocănitură — bătrînul deschide un ochi de geam.) Care ești acolo ?

TRULUI (figura apare în cadrul ochiului de geam) : Eu, vecine.

TURCALEȚ (*iși face cruce*): Ptiu, bată-te! Nici pe-o vreme ca asta nu te mai astîmperi? Mai rău ca strigoii.

TRULUI: Am venit să... Deschide, că m-a făcut ploaia ciuciulete.

TURCALEȚ: Fugi de-aici, milionarule! Mai bine du-te acasă și te culcă.

TRULUI: Ce să dorm, că nu se prinde somnul de mine. Deschide repede, că nu stau mult. Am aflat ceva rău, foarte rău...

TURCALEȚ: Vai de mine! S-o fi întîmplat ceva cu Gil,

TRULUI: Rău, foarte rău...

TURCALEȚ: Cum să nu fie rău, că l-am trimis devreme cu niște stele în piață, la un librar, și nu s-a mai întors. Niciodată n-a întîrziat atît. Sunt tare îngrijat. Spune, spune repede, vecine: știi ceva de el?

TRULUI: Brava! Stai la adăpost și pe mine mă lași afară, paparudă.

TURCALEȚ: Așa-i, uitasem. Stai să vedem dacă... (*Ascultă spre camera Maicii, apoi revine.*) Doarme. Și aia tînără și aia bătrînă. Treci la ușă. (*Închide ochiul de geam, merge la ușe, o deschide, revine cu Trului în scenă.*) Numai să vorbim încet, să nu le trezim. Spune, ai aflat ceva de Gil?

TRULUI: De cine-ai spus, adineauri, că doarme?

TURCALEȚ: Maica și Pestrița. S-au culcat devreme.

TRULUI (*e înviorat*): Așa? Și dorm bine, adînc?

TURCALEȚ: Ce să facă? Triste și ele, și destul de obosite.

TRULUI (*respiră adînc*): Slavă cerului! Bine am adus-o din condei. (*Stă pe bancă, instalat cît mai comod.*) Acum nu ne mai supără nimeni. Poți să afli taina cu milioanele mele.

TURCALEȚ (*cade din cer*): Ce-ai spus? Cum, adică, asta a fost daravela aia cu ceva rău, foarte rău? Pentru asta ai plecat de acasă, în miezul nopții și încă pe o vreme așa de zbîrlită?

TRULUI: Te cred! Cînd ai un plan, și încă unul așa de măreț, nu te sperii de un puișor de vînt ca ăsta și de cîteva picături de ploaie.

TURCALEȚ (*pași, necăjit*): Fugi, că ești tralala! Să nu te superi, vecine, d-ești scrîntit, ești trululiu, ești strigoii, ești... cum a spus Maica și... poftim: n-am timp și n-am gust să te ascult. (*A trecut la scaunul lui.*) Să mă lași în pace, că am de lucru. (*Stă, reia lucrul la stea.*) Să nu mă pisezi, că sunt n-aude, na-vede, na greul pămîntului. Mă gîndesc la Gil, nu la milioanele unui țircovnic al norocului. Ai înțeles? Bun, dac-ai înțeles... adio și n-am cuvinte. (*Lucrează, nu-i mai acordă nici o importanță — e cu spatele la el.*)

TRULUI: Te-am înțeles și... datoria te calcă,⁴ dacă ai un pic de obraz, să mă-nțelegi și tu. Nu pentru mine. Pentru binele tău.

TURCALEȚ (*exasperat*): Iar începi? Dă-l încolo de bine, omule, că n-am ce face cu el. Caută alt mușteriu, că pe mine — ce să spui? — m-ai umplut pînă-n gît de binele ăsta. Mi-ai scos peri albi.

TRULUI: Nu fi prost. Nu goni norocul de lîngă tine. Eu nu umblu cu gogoși de tufă. Tot ce-am să-ți spun e negru pe alb. Toți milionarii și arhimilionarii lumii și-au povestit viața. Citind ce-au spus ei și aflînd cum le-a căzut norocul plească-n cap, am descoperit eu care-i filozofia și care-i șmecheria îmbogățirii. Toți milionarii și arhimilionarii pămîntului au fost niște sărăcii ca mine și ca tine, la început. Numai atît: că au fost ceva mai deștepți ca tine și ca proștii din mahala, care nu vor să mă asculte. Stai să vezi.

TURCALEȚ: Stau, da' să spui pe scurt. Știi că, la armată, cele mai frumoase mișcări se fac în trei timpi? Așa și cu milionarii tăi. Trei vorbe și un cuvînt pentru fiecare.

TRULUI: Na, cap și la tine. Parcă norocul se lasă dus de nas de toanele și de fasoanele tale... N-ai timp s-ascuți? Cînd e vorba să te-imbogățești fără să miști un deget? Pupă-mă, că nu mă mai vezi, zice norocul și trece mai departe.

TURCALEȚ: Ducă-se!

TRULUI: Așa? Și cine pierde?

TURCALEȚ : La anii mei, nu mai am ce pierde. Pe lingă asta, poftim : n-am gust să mă mai ploconesc la o scîrbă de noroc care n-a vrut să știe de mine șaizeci și mai bine de ani. Crezi că nu l-am chemat, că nu l-am așteptat și nu l-am dorit, că nu l-am implorat, pe vremuri, cînd eram tînăr și plouau nenorocirile în jurul meu ? Singurul nepot — mort, iar Gil rămas pe drumuri. Maica văduvă numai la cîteva luni de la prima nenorocire. Locul de la Obor și casele de pe Cantemir — luate cu japca de creditori, iar eu cu Maica, treziți peste noapte mai săraci ca Iov, abia am găsit un adăpost în coșmelia asta. Ce bine mi-ar fi prins atunci cîteva miișoare, nu mai mult, ca să scap o parte din loc, ori să scot casele de pe Cantemir din mina datornicilor. Norocul a căzut alături, la un dușman peste drum, la o bețivancă. Niciodată în palma pe care o întinsesem ca un milog. Norocul ? Dac-ar fi ca tine și ca mine, făpturi cu obraz care să roșească și cu inimă simțitoare, știu că nu i-ar merge bine, de l-aș prinde undeva. Bine a spus cine-a spus, că se are bine numai cu proștii și cu tîlharii. Acum, norocul meu (*scoate cutia de tablă din sertarul mesei și o trîntește pe masă*), uite-l : pui în fiecare zi, din ce cîștig, doi-trei lei, ca să aibă miine-poi-miine Maica sau Gil cu ce să mă-ngroape.

TRULUI : Știam, eram sigur c-ai început să miroși a colivă. Și mi te mai miri că nu vine norocul. Ce să caute la tine ? Prescurea pe care ai pus-o deoparte pentru dascăl și basmaua cu gologanii popii legați în șapte noduri ? Pe cînd eu, așa cum mă vezi, eu... am început să mă joc cu milioanele. Nu le am, încă, da' le aștept. Sunt sigur că nu mor pînă n-au să vină. Uneori le simț așa de-aproape, că-ncep să-mi fac socotelile și planurile. Nu cu sutele de mii. Ce să fac, mă vecine, cu cîteva scîrbe de sute de mii ? Cu milioanele ! Stai să vezi. Mă răstorn așa, picior peste picior, și chem furnizorii. Să-mi faci, zic antreprenorului, un palat de zece milioane. Se face, coane, zice, se face. Gata, zic, ia banii și șterge-o, că n-am gust de vorbă. Pe

urmă, chem fabricantul de mobilă și zic... (*Schim-bă atitudine, schimbă glas.*) Vecine, dacă nu te superi, n-ai cumva o cojiță de piine ?

TURCALEȚ (*îl privește drept, lung — se ridică, caută în raft, a găsit piine și citeva măslinile înfășurate în jurnal, le pune în fața lui Trului*): Să nu te superi tu — care te joci cu milioanele... La mine nu poți găsi decât o-mbucătură de om sărac...

TRULUI (*începe să mănince, cu foame*): Piine albă și măslinile ?

TURCALEȚ : Destul de mici și sărate ocnă, măslinile.

TRULUI : Ți se pare. Pentru mine, care le măninc așa de rar, sunt mai dulci ca smochinele. Bune. Bei apă multă după ele și apa te umflă, te satură. Stai să vezi. (*Reia tonul și atitudinea milionarului.*) După ce-mi comand haine, fel de fel, chem cel mai mare băcan din piață și zic : grecele, să-mi aduci șase butoaie mari de măslinile extra, zece de scrumbii, un iepure și un fazan.

TURCALEȚ : Un „ce“ ?

TRULUI : Fazan. Un fel de găină nobilă. Știi, ca să dau o masă pentru mosafiri. Pe urmă cumpăr o fabrică, un automobil și toată strada Lipsani. Cumpăr și Casa de Depuneri, cu tot ce se află în ea, și te fac director pe viață. N-ai să faci altceva... (*Revine, atitudine și glas rugător.*) O țigare, cumva, dacă ți-a mai rămas...

TURCALEȚ : Este, cum să nu — da' tot proastă... (*li oferă.*)

TRULUI : Bună, foarte bună. (*O aprinde.*) N-ai fumat nici odată țigare făcută din mahorcă și jurnal, ca să-ți poți da seama ce minune de țigară-i asta ! (*Reia ton și atitudine.*) Și așa. Stai să vezi. N-ai să faci altceva decât să vii dimineă să-mi dai raportul. Tu, directorul de la fabrică și toți negustorii mei din Lipsani. Stăpîne, zice unul, ieri am avut atîta aliș-veriș. Brava, zic, dă la neica. Și tu ? zic. Atîta, zice altul. Brava, dă la neica. Și așa adun milioanele. Pe urmă cumpăr alte fabrici, alte magazine și... (*Iși privește piciorul.*) Na, că mi s-a rupt sfoara de

la galoș. Știi, e cam larg și-l leg, să nu-l pierd prin noroi...

TURCALEȚ : Nu mai fi trist. Lasă că, după ce cumperi toate fabricile, chemi un negustor de încălțăminte și-i zici : mă, să-mi aduci... Ce număr porți la picior ?

TRULUI : Am și uitat de cînd n-am mai pus gheată în picior. Mi se pare 42.

TURCALEȚ : Bun. Mă, zici, să-mi aduci patru mii de perechi de galoși, numărul 42. Și pui în fiecare zi cîte o pereche ca să te răzbuni.

TRULUI : Brava ! Asta-mi place. Ascultă-mă pe mine : și tu ai gusturi de milionar. Păcat că nu mă crezi, că nu vrei să mă asculți. Stai să vezi. Eu... Unde am rămas cu povestea ?

TURCALEȚ : Păi... unde-ai rămas și ieri, și alaltăieri, și acum doi ani...

TRULUI : Așa-i, că bine zici. Am avut ghinion. Las' că acum am brodit-o bine. Maica doarme. Pestrița, la fel. Gil nu-i acasă. Avem timp, pînă mîine, să stăm la o parolă serioasă.

TURCALEȚ : Stăm, de ce să nu stăm ? Numai de-ar veni Gil acasă, să mă liniștesc. Niciodată n-a întîrziat atîta. Și încă pe o vreme ca asta.

TRULUI : Lasă-l încolo, vecine, că-i băiat mare.

TURCALEȚ : Ce-are-a-face ! Mare, mic, să-l știu eu la adăpost, colo, culcat în odăița noastră. Eu l-am crescut, eu i-am purtat de grije, numai eu îi cunosc sufletul, și speranțele, și bucuriile. Crezi c-am ascultat ce mi-ai spus pînă acum ? Am prins cîte-o vorbă, la-ntîmplare.

TRULUI : Va să zică, de atîta cînte mă bucur ?

TURCALEȚ : Ce să-ți fac ? Nu pot. (*Se ridică.*) Nu mai pot să mă prefac. (*Pași, trece.*) Nu mai am astîmpăr. Mai stau cît ai număra pînă la o sută și dacă nu vine Gil, plec după el.

TRULUI : Pe-o vreme ca asta ?

TURCALEȚ : Pe-o vreme ca asta...

TRULUI : În loc să stai cu mine, să afli taina și șmecheria norocului ?

TURCALEȚ : Gil e norocul și milioanele mele !

TRULUI (*supărat*): Așa? Atunci să știi că te-ai ars!

Bani de la mine nu mai pupi.

TURCALEȚ: Pagubă-n ciuperci!

TRULUI: Și nici director nu te mai fac!

TURCALEȚ: Altă pagubă-n ciuperci...

TRULUI: Ești un prost și un nerecunoscător.

TURCALEȚ: Și tu... ești un nebun pisălog.

TRULUI: Eu?

TURCALEȚ: Tu.

TRULUI: Să nu mă superi!

TURCALEȚ: Și dacă te supăr, ce, o să-mi iei caii de la bicicletă?

(*Au ridicat tonul, au ajuns la ceartă, sunt gata să se ia de păr. Pestrița a intrat repede, numai în papuci și cu fusta prinsă în fugă peste cămașe, cum s-a dat jos din pat.*)

PESTRİȚA: Ce-i cu voi? Nici acum nu vă mai potolește Al-de-sus? Nu mai poate creștinul să doar-mă...

TRULUI (*speriat*): Vai de mine! N-o fi auzit și vecina?

PESTRİȚA: Sigur! M-a trimis să văd cine se ceartă.

TRULUI (*în panică*): Să nu-i spui c-am fost eu. Sau, ai puținică răbdare, să... (*Caută.*) Unde mi-o fi?

TURCALEȚ (*ia pălăria de pe masă și i-o întinde grav, supărat, dar nu mai puțin generos*): Poftim, domnule.

TRULUI (*a luat pălăria*): Poți să-i spui, da' mai întâi să plec, să nu mă prindă aici, că iar pune mâna pe joardă și... (*Către Turcaleț, după ce l-a privit de sus.*) Noapte bună, domnule.

TURCALEȚ (*nu-l privește, a împrumutat o atitudine de totală indiferență*): Asta mă privește personal.

TRULUI (*către Pestrița*): Puică, găinușa moșului, somn ușor. Și nici un cuvântel despre mine, către vecină. Auzi? Că, pe urmă, stă și noaptea la pîndă, și ce mă fac eu, unde mă mai duc, cu cine mai stau de vorbă?

PESTRİȚA (*îl conduce*): Las' că găsesc eu o minciună. (*Au ieșit Pestrița și Trului. Se aude Pestrița la ușe, trăgînd zăvoarele. O ciocănitură în ochiul de*

geam.) Cine-i acolo? (*Pestrița trece în fund, deschide fereastra.*) Tot n-ai plecat?

TRULUI (*capul lui, în ochiul de geam*): Ascultă, mă mormoloc bătrîn. Poți să faci pe bosumflatul mult și bine, că de mine tot nu scapi. M'ine viu iar.

TURCALEȚ (*necăjit, în fund, și i-a închis ochiul de geam în nas. Pestrița rîde. Bătrînul coboară, mormăind*): Pacoste. Asta-i mai rău ca rîia. Uneori mi-e necaz pe mine că nu pot să mă supăr pe el, cum ar zice Gil, veritabil.

PESTRÎȚA : Știi că mămica doarme. L-am speriat, pentru că știam că vrei să scapi de el.

TURCALEȚ : Pomană ți-ai făcut, nu altceva! (*Lingă ea, bunic în adevăr.*) Sărut ochișorii ăia de veve-riță și gurița și sufletelul și... (*O ia de mîini, o așază pe bancă.*) Ia să stăm noi la un sfat, ca niște preteni ce suntem. (*O privește atent.*) Nu-mi place. Nu-i așa că n-ai dormit pînă acum? Trei ceasuri și mai bine, să stai în pat și să nu adormi, asta... cum ar zice milionarul : e rău, foarte rău! Tot așa : fierbe sîngele și umblă furnicile prin carne?

PESTRÎȚA : Nu mai știu ce să mă fac. Crezi că-i ușor? Să te despartî, după cinci ani, de un bărbat ca Lerică? Să-l vezi trecînd, de patru ori pe zi, spre fabrică și spre casă, la doi pași de tine, și să nu te vadă. Să-i trimiți scrisori, să nu mai poți de dorul lui, și el să-ți răspundă că se simte mai bine liber. Să afli că petrece cu alte femei. (*Suspină.*) Un porc. (*Plînge.*) Nu mai pot trăi fără el. Să-mi dai sticla cu spirt denaturat, cum a zis mama, s-o beau și pe urmă să mor.

TURCALEȚ : Tu? Să moară o minune de femeie tină-
ră, ca tine, pentru o pușlama ca Lerică? Sări-i-ar...
Mai bine să moară el.

PESTRÎȚA : Nu vreau. Nici el să nu moară...

TURCALEȚ : Atunci... să trăiți amîndoi.

PESTRÎȚA : Cum vrei să trăim? Așa, despărțiți? Via-
ță-i asta? Nu mai știu cum să țin, cum să plîng,
cum să leșin, ca s-o sperii pe mămica, să-i moi
inima.

TURCALEȚ : Nu faci nimic cu asemenea farafasticuri. Mai ales în fața unui asemenea jandar de femeie ca Maica. Pe lângă asta, să nu crezi că bătrîna n-are dreptate. Nu-i vorba numai de bani.

PESTRÎȚA : Ba da ! Lerică a zis că mă primește cum îi duc bani.

TURCALEȚ : Lerică, vezi bine, nu urmărește altceva. Dar Maica ? Nu poți să spui că i-a venit ușor să vadă un flecușeț de tinerel ca Lerică aruncîndu-i fata plocon în brațe. De ce ? Pentru lene ? Nu. Pentru neascultare ? Nu. Pentru stricăciune ? Nu. Pentru cîțiva gologani.

PESTRÎȚA : Scîrbos ! A fost tare scîrbos...

TURCALEȚ : Păi vezi ? ! Ce-a înțeles Maica din isprava asta a lui ? Că pune mai mult preț pe un pumn de gologani decît pe tine. Asta-i dragoste ? Nu. Asta-i faptă de om cu cap ? Nu. Și-atunci ce-a zis bătrîna ? Ba-i bine să se despartă acum, cît e tînără și frumoasă.

PESTRÎȚA (*preocupată, frămîntată, de îndoială și gelozie*) : Ascultă ! Crezi matale că Lerică se culcă în fiecare noapte cu altă ibovnică ?

TURCALEȚ : Se laudă.

PESTRÎȚA : Sau că puțin îi pasă de mine, că se simte mai bine fără mine ?

TURCALEȚ : Minte — ca să-ți faci ție-n necaz. Ascultă-mă pe mine : se perpelește, de dorul tău, ca peștele pe uscat. Ca mîine-l văd la ușe, uite cîolo, cu șapca-n mîină, cerînd iertare.

PESTRÎȚA (*o inundă bucuria și se ridică*) : El, Lerică ?

TURCALEȚ (*se ridică și el*) : El în chip de porumbel.

PESTRÎȚA (*pași, nu mai are astîmpăr*) : Bunicule, ar fi... ar fi așa de bine, de frumos, de dulce, că i-aș sări de gît și l-aș trage de păr, și l-aș săruta.

TURCALEȚ (*pornise spre masă — s-a oprit, cu un gest energetic*) : Nu, asta să n-o faci ! Dimpotrivă, să-ți ții rangul și ambiția. M-ai văzut pe mine adineauri, cu „milionarul“ ? „Poftim, domnule“, și i-am întins pălăria de la distanță.

PESTRÎȚA : Așa să fac și eu cu Lerică ?

TURCALEȚ : Sigur ! *(La masă, adună uneltele cu care a lucrat, le pune la locul lor.)*

PESTRİȚA : Și dacă se supără ?

TURCALEȚ : Când o-ncepe să-i fiarbă și lui sîngele și să-i alerge furnicile prin carne, fii sigură că n-o să mai aibă timp să se supere.

PESTRİȚA *(lingă masă, cu o privire recunoscătoare)* : Nu știu cum să-ți mulțumesc, bunule, că-mi dai curaj și mă faci să mă simt mai puțin singură. Cînd stau lingă mama, parcă sunt proastă : numai la Lerică mi-e gîndul și nu m-aș da în lături de la nimic, numai să-l împac. Matale, par-ai fi vrăjitor... *(Bagă de seamă că bătrînul își adună uneltele.)* Vrei să te culci ?

TURCALEȚ : Nu. Fac un pic de rînduială...

PESTRİȚA : Atunci... mai stăm de vorbă. Vrei ? *(Stă pe masă, cu picioarele pe bancă.)* Ții minte cînd eram mică ? Numai aici, pe masa asta, mă jucam. Și te supăram, că nu te lăsam să lucrezi, că-ți aruncam uneltele pe jos și răsturnam cutioarele cu ținte, ori rupeam florile de sorcovă.

TURCALEȚ *(pe scaun, clătînd capul)* : Alte vremuri, puică, alte vremuri.

PESTRİȚA : Nu mă mai astîmpăram. Eram curioasă să văd ce ai în sertare și în toate cutiile, în pachetele și în pungii. Uneori mi-arătai. Alteori, cînd nu mai știai unde ți-e capul de treburi, jart ! — o pîlmuță undeva, și scăpai de mine. Alergam, plîngînd, la mama, care striga la matale : fabricantule, să nu-mi bați odorul, că te spînzur de limbă... *(Rîde.)*

TURCALEȚ *(furat, cu ochii umezi în gol)* : Gil era mai mic ca tine, dar mai voinic, și tot așa striga la mine : să n-o mai bați pe Pestrîța, că te omol cu plaștia... *(Rîd amîndoi — amîndoi luptînd cu induioșarea.)*

PESTRİȚA : Stai, că era să uit : e adevărat că Gil a plîns cînd m-am măritat ?

TURCALEȚ : Na, ce-o mai fi și asta ?

PESTRİȚA : Știi că el nu mi-a spus niciodată, dar am simțit că-i ceva cu el și i-am spus mării. Și dînsa zice : ar fi dragoste cu păcat, că sunteți veri buni. Pe urmă, cînd eram la nuntă, vine Vasilica la mine

și zice : fă, tu te bucuri că ești mireasă și Gil plînge ca un prost ! O fi adevărat ?

TURCALEȚ : Parcă mai ții eu minte ? Sunt cinci ani de atunci...

PESTRİȚA : Că bine zici ! O fi uitat și el...

TURCALEȚ : Asta-i sigur ! Uituc ca el, mai rar...

PESTRİȚA : Atunci... să vorbim altceva. Ce-i acolo ?
(*Două coperte de carton.*)

TURCALEȚ (*arată ce păstrează între coperte*) : Nașteri pentru stele. Făcute de Gil.

PESTRİȚA (*le privește, în tăcere*) : Frumoase. Și-acolo ?

TURCALEȚ : Modele de traforaj. Făcute tot de Gil. Colivii. Le lucrez la primăvară.

PESTRİȚA (*întinde mina spre cutia în care bătrînul își adună banii de înmormîntare, lăsată pe masă încă din prima scenă a tabloului*) :

TURCALEȚ (*a tresărit, a pus mina pe cutie*) : Nu, asta... nu te privește pe tine. (*Nu vrea să-i arate ce are înăuntru.*) Ești prea tînără ca să nu rizi de mine cînd ți-aș spune.

PESTRİȚA (*copil, ca odinioară*) : Să văd. Vreau să văd.

TURCALEȚ : Dacă ești cuminte, ți-arăt.

PESTRİȚA (*tot în joc*) : Poftim că sunt.

TURCALEȚ : Să vezi, am o datorie pe care au s-o plătească alții pentru mine, și-am adunat... (*Deschide capacul, îi arată.*)

PESTRİȚA (*ochii mari*) : Bani ? (*Cu un vîrtej sub frunte.*) Mulți ?

TURCALEȚ : Poți să cumperi cu ei, pe șapte ani, o palmă de pămînt... (*Bate cineva în geamul din fund și fluieră, un semnal cunoscut.*) Gil ! (*Dă fuga și deschide. Pestrîța n-a cauzit, nu-și poate lua ochii de la cutie. Alte ciocănituri în geam și alt semnal, bătrînul a lăsat cutia pe masă, cu capacul închis, și a plecat spre fund, cu pași grabnici.*) Stai, haimanaua lumii, stai... (*Merge și deschide. În timp ce lipsește Turcaleț din scenă, joc la Pestrîța cu cutia cu bani — ispită mai puternică decît voința ei — bătrînul se întoarce cu Gil.*) Asta nu se face. Am tras o spaimă.

GIL (*plouat, dar nu obosit, mai mult copleșit, încântat, cu o lumină nouă pe figură, ca un om care se întoarce dintr-o călătorie uimitoare, la care nu se aștepta*): Nici nu știi matala, bunicule, de unde... (*O vede pe Pestrița; lângă ea, parcă se sfiește s-o mîngîie.*) Și tu mă așteptai... (*Pe bancă, la picioarele ei.*) Nici nu știți voi de unde viu. Frumoasă-i viața! Tare-i frumoasă, mă, pentru alții...

TURCALEȚ (*mai mult face pe supăratul*): Ce să spui: mare descoperire ai făcut. Nu era nevoie să umbli hai-hui, pînă acum, și s-ajungi acasă ca o jigodie murată, ca să afli una ca asta.

GIL: Așa crezi? Bine. Află, atunci, că mai am și alte descoperiri. Dacă vrei, le fac panglici și le scot pe nas, ca scamatorii. Poftim, ca să vezi. (*Reazemă capul de picioarele Pestriței.*) Să nu te superi, scumpă Ofelie, dacă stau cu capul între picioarele tale.

PESTRÎȚA (*gest să-l îndepărteze*): Ce, ai înnebunit?!

TURCALEȚ: Gil! (*Duce un deget la obraz, ca și cum ar voi să spună c-a întrecut măsura.*) Tocmai tu? Îmi pare rău...

GIL: Vorbe, vorbe, vorbe... (*Vers.*) Norul de colo seamănă cu o cămilă, Polonius, iar tu, Ofelia, ești o prefăcută. Gata. Fă-ți catrafusele și pleacă la mănăstire...

PESTRÎȚA (*privire semnificativă*): Bunicule...

TURCALEȚ: Am înțeles. (*Face semn că Gil e beat.*) Cine știe cu ce haimanale s-a-nhăitat și de cînd cutreieră cîrciumile. (*Lîngă bancă.*) Tu, fată (*o ia de mîină și o dă jos de pe masă*), te duci să faci nani, iar noi... (*rămas fără reazemul picioarelor Pestriței, Gil se lasă pe spate, pe bancă*)... noi o să punem capul la burlan, să ne trezim. (*O duce pe Pestrița spre ușa odăii din fund.*)

PESTRÎȚA (*cu o grije destul de curioasă*): Să-l culci repede. Și să adormi și matala. Auzi? Ești tare obosit.

GIL (*declamat*): Ofelia, Ofelia, să nu te mai culci cu Lerică, scumpă fecioară, c-o să te muște de nas și pe urmă nu mai ai ce face cu batistele.

PESTRİȚA : Ce-o fi băut de i-a luat mințile ? Urit face... (Spre ieșire și-a adus aminte.) Culcă-l ! Auzi ? Culcă-l repede...

TURCALEȚ : Fii fără grije, că-l doftoricesc eu...
(Pestrița a ieșit în fund, bătrînul coboară spre Gil.)

GIL (se ridică, e stăpîn pe gesturi, pe cuvînt) : A plecat ?

TURCALEȚ (surprins un moment) : Ia ascultă, să nu-mi faci inima sfirlează, că mă supăr. Mă rog, să ne-nțelegem : ți s-a urcat băutura la cap, ori nu ?

GIL (cu un neastîmpăr curios în el) : Băutura mai puțin, gărgăunii — ceva, ceva mai mult. Pînă una alta, bine c-am scăpat de Pestrița. Trebuie să stăm de vorbă. Numai noi. Am ajuns la o răscruce. Am nevoie, mai mult ca oricînd, de un sfat. Lasă, nu te mai încrunta așa, că n-ai să poți citi în mine ca în Visul Maicii Domnului și nici n-ai să pătrunzi o taină pe care numai vecinul cu milioanele ar fi în stare s-o descurce. (Stă cu bătrînul pe bancă.) Ascultă. Eu, bunicule... (Nu găsește cuvîntul, nu-și află astîmpăr — se ridică.) Uite că nici nu știu cum să-ncep... (Și-a adus aminte.) Stai că era să uit. (Caută, îi dă lui Turcaleț doi pumni de gologani, pe măsură ce-i scoate din buzunar.) Banii de la librar. Pentru stelele pe care le-am dus. Numără-i. Nici o lipsă. Așa. Și încă ceva, altă dată să nu mă mai trimiți în oraș, că-i pericol mare. Te trag de mîneacă toate ispitele vieții. Cum m-au tras pe mine, astă-seară. Ca niște femei minunate, în fața cărora îți vine să plîngi de fericire, să-ți pui sufletul în palmă și să-l sufli spre cer, ca pe un fulg...

TURCALEȚ (a luat banii de la Gil, a trecut la măsură, a pus banii în cutie și cutia în sertarul mesei) : Cum văd eu, tot ai tras tu o dușcă de vin, pe unde-ai fost...

GIL (l-a privit, suris amar) : Să nu te superi, bunicule, dar vecinul cu milioanele m-ar înțelege mult mai ușor, în clipa asta. Oricum, am început să cred, ca el, în noroc, în sfînta întîmplare, în viața asta care ne ia uneori de mîină, ca pe milogi, și ne arată dru-

mul spre mai bine. Ferice de nebunii care au curajul s-o asculte.

TURCALEȚ : Frumoase vorbe, n-am ce zice. Numai că, dacă nu mă lămurești, dacă nu-mi spui ce-i cu tine și pe unde mi-ai fost...

GIL : Am fost în cea mai luxoasă cafenea de la centru, mă.

TURCALEȚ : Cine ?

GIL : Am fost la teatru, cu boierii, în loje.

TURCALEȚ : Cum ?

GIL : Și pe urmă am mâncat la cel mai mare restaurant — tot cu boierii.

TURCALEȚ : Care boieri ?

GIL : Cine, cum, care boieri ? Eu. Așa cum mă vezi. Niște boieri cu păsărică la cap, ca mine. Acum ai înțeles ? Nu ? Nici eu. Mi se pare și acum c-a fost un vis...

TURCALEȚ : Numai să nu fi fost deșertăciune goală, ca orice vis.

GIL : Să vezi. Mă duc cu stelele. Librarul vede nașterea cu sfinții și magii îmbrăcați ca lucrătorii de la noi, și râde. Pe urmă o arată la doi mușterii. Un pictor și un inginer. Tineri amîndoi. Și numai suflet. Parcă un Suflețel și un Sorcovăț, născuți sub altă zodie. Pictorul se miră. Cine-a făcut asta ? Nașterea cu lucrătorii. Îi spun. Bravo, ai talent. Și de ce i-ai îmbrăcat, pe Maria, pe Iosif și pe ceilalți, ca pe niște lucrători ? Am citit undeva, domnule, că și alți pictori i-au îmbrăcat pe sfinți în veșminte din țara lor. Pe lângă asta, Iosif n-a fost meseriaș ? Bine, bine — râde inginerul — dar nu meseriaș român. Acum rîd eu. Matale să fii sănătos, că se nasc atîția Cristoși și la noi... Se uitau la mine, uite-așa.

TURCALEȚ : Să te ia la palme, nu altceva...

GIL : Asta s-o crezi matale. Nu ți-am spus adineauri ? Altfel de oameni amîndoi. M-au descusut : cine sunt, ce fac, unde stau și cu cine, ce planuri am, cine m-a învățat să desenez și să colorez, ce cred eu despre una și despre alta. Parcă erau procurori. Nu le-am ascuns nimic. Vorbînd, m-am pomenit

umblînd pe străzi. Mi se făcuse foame și le fac semn : hai să luăm câte-un covrig, că fac eu cinste...

Au ris : ține banii, că te bate moș Turcaleț...

TURCALEȚ : Eu ? Să te bat eu ? Pentru cițiva gologani ? Să le spui c-am zis eu să le fie rușine pe la nas.

GIL : A fost o glumă. Rîdeam tustrei și vorbeam tare, ca pe maidan. Ajungem în centru. Fac eu cinste, zice inginerul și mă împinge pe o ușe. Cafenea. Nici biliard și nici stos. Numai lumină și oglinzi și canapele. Stăm la o masă. Comandăm capuținere cu frișcă și cozonac. Mîncăm. Pictorul cere țigări. Stăm așa, picior peste picior, și fumăm. Prieteni. Oricum, zice inginerul, amicul ăsta — de mine era vorba — are mai mult talent decît zugravii care fac sfinți rahitici prin biserică. Un elev ca el n-ai să mai găsești. Pictorul mă bate peste umăr și iar fumăm. Tot așa : picior peste picior și prieteni. Pe urmă începe vîntul și ploaia. Prăpăd. Na — oftez — cum ajung eu, acum, pînă la noi în mahala ?

TURCALEȚ : Ți-era frică să nu te topești. Sau începuse să ți se urce boieria la cap. Așteptai să tragă trăsura la scară.

GIL : Eu ? N-am ce zice, biné mă mai cunoști...

TURCALEȚ (*sincer, dulce*) : Am glumit, mă, puișor.

GIL : Nu știu ce-i cu matale. Numai în răutăți mă ții de cînd am venit acasă.

TURCALEȚ : Eu ? N-am ce zice, bine mă mai cunoști...

GIL : Te cunosc, nu te cunosc... gata : nu mai am nimic de spus.

TURCALEȚ (*prefăcut nepăsător*) : Așa. Mai bine. Spui drept că nu eram deloc curios să aflu... Nici nu se mai cade, om bătrîn cum sunt, să-mi pierd vremea cu toate nimicurile.

GIL (*asta e prea mult*) : Nimicuri ? Frămîntările mele de acum, sfișierile, nimicuri ? Află, atunci, că ești un fabricant cîrpănos, un zgîrie-brînză — cum a spus inginerul — și un Turcaleț rău de gură. Să știi că... de mîine : pa, nu ne mai vedem !

TURCALEȚ (*rîde*) : Gil, băiatule, ar fi o copilărie, să crezi că... tocmai eu...

GIL : Nimic ! Mă duc la pictor. Să nu mă mai ia ni-
meni peste picior, să-i fie cuiva milă de mine și
să mă ducă la teatru și de acolo la restaurant, în
loc să mă lase să plec, golăneț, cu talpa ruptă, prin
ploaie și vînt, ca să nu mai zică un moralist siman-
dicos că mi s-a urcat boieria la cap.

TURCALEȚ : Gil, nu înțeleg...

GIL : Gata. Așa mi-a spus, cînd ne-am despărțit, și așa
fac : mă mut la el.

TURCALEȚ : La cine ?

GIL : La pictor.

TURCALEȚ : Ce mă, ai înnebunit ?

GIL : Mîine mă așteaptă. La el acasă. Și mă duc. M-am
săturat de ocări, de morală și de trai prost. (*Stă
pe scaun, la masa rotundă, cu spatele la bătrîn.*)

TURCALEȚ (*se clatină ca și cum ar fi primit o lovitură
în plină figură, fără veste*) : Acum, pune-mă tu cu
capul la burlan, să mă dezmeticesc... (*Pași, lingă
Gil — nu găsește cuvîntul, e risipit.*) Asta, vezi
bine : cui nu i-ar plăcea să aibă un ajutor ca tine ?
Numai că, aici, tu ai fost meșter și eu ucenic, pe
cînd acolo... Sigur că acolo o să-ți faci alt rost în
lume, că n-o să mai înduri mizeria de la noi. Să ne
ierți, sufletețul moșului, c-am fost săraci și răi —
săraci din mila cerului și răi ca toți săracii pămîn-
tului, pe care-i întoarce necazurile și nevoile pe
dos... Mă bucur, mă... Cum să nu mă bucur, dacă-i
vorba de binele tău, de norocul tău ? Bine că tu,
cel puțin, scapi, te rupi din valea asta a plîngerii-
lor. Nū, să nu crezi că mă doare c-o să ne despăr-
țim sau... Am lucrat mult cu lampa și-mi lăcrimea-
ză ochii, dar mă bucur din toată inima... Numai
atît să-i spui pictorului, care-o fi el acolo : că-mi
ia și lumina și bucuria puțină și amară, și tot rostul
traifului, da' eu tot nu sunt supărat pe el, fînc-a
zis că sunt în stare să te bat dacă o să cumperi trei
covrigi din banii de la librar... Na, c-am început
s-o iau razna. Spui palavre, în loc să te las să te
culci, că ești ud și trudit. Lasă, că mai vorbim noi.
Mîine o să ne sculăm mai limpezi la cap și... pînă
una alta : să stingem lampa. (*Se urcă pe bancă,*

stinge lampa. S-a făcut întuneric. Numai prin ușa de la odaia lor, din primul plan, unde e o lampă aprinsă, pătrunde în scenă o fișie de lumină galbenă. În geamurile din fund bate ploaia și se văd de departe, cu lumini, zidurile fabricii de peste maldane. Un moment de tăcere, în întunericul ce s-a făcut. Apoi se aude glasul bătrînului, ca o sfișiere.) Doamne, Dumnezeuule, ce mic, ce plumb și ce scîrbă și se face sufletul, uneori, și cum îți vine să-l verși... (După o clipă, plînsul înăbușit al lui Gil. Turcalet, repede lîngă el.) Gil, ce-i asta? Tocmai acum să plîngi, cînd...? Nici nu știi tu cît sunt eu de vesel că — un noroc ca ăsta, nevisat...

GIL (plîngînd): Ceartă-mă, bate-mă, iartă-mă, bunicule, c-am fost prost, adineauri, aiurit. Mi s-a părut că rîzi de mine și-am vrut să te necăjesc, dar nu plec, nu te las singur, nu pot să plec de lîngă voi.

TURCALEȚ: Așa ceva să nu mai spui! Să nu mai spui, că mă supăr. La noi, la mine, mai ales, să nu te gîndești. O rablă ca oricare alta. Nu mai am ce să cer de la viață, ce să sper și să aștept. Miine-poi-miine vine sfînta cu catastivul în care-mi sunt numărate zilele. Maica, la fel. Pe cînd tu... tu ești tînăr, pușor, și ești dator să lupți, să birui. Să nu te uiți în urmă, spune la poveste. Nu mai ești copil, să te cocoloșești lîngă mine. Ești un bărbat, o minte și o putere să mute munții din loc. Gata: puiul a făcut aripi. Dacă se sfiște să zboare, se clatină craca și-l aruncă afară din cuib. Pe lîngă asta: nu te duci peste țări și mări. Putem să ne vedem, cînd ne-o fi dor... Viu la tine în vizită sau ne întîlnim acolo, la capuținer cu frișcă, să stăm picior peste picior. Mă îmbrac cu haina aia nouă de lustrin. La urma urmei, am să pun și cravată. Păcat că n-am guler tare. La o adică, putem să ne scriem în fiecare zi cîte o carte poștală. Nu-i așa, pușor?

GIL: Nu știu. Nu mai știu ce-i cu mine. Lasă-mă să stau așa (cu capul pe umărul, lui), ca altădată, cînd mi se părea viața numai cîntec și joc. Toate gîndurile mi-s risipite și mi-e sufletul ciunt, împărțit...

TURCALEȚ : Mîine o să te deștepți înviorat. Afară o să fie soare. Viața o să clocote în jurul tău și o să te cheme. Ai să pleci cîntînd, ca un soldat.

GIL : Ce bine-ar fi să-mi pot aduna sufletul, să-i cresc aripi și să vă pot cuprinde în ele pe toți, toată lumea asta de săraci și de năpăstuiți, să vă duc cu mine pe unde m-or duce pașii.

TURCALEȚ : Tocmai asta să n-o faci, puîșor ! Sufletul tău e floare, mă, nu-i cîrpă în vîrf de băț, să-l scoți în bătaia vînturilor. Ascunde-l de oameni, apără-l, că altminteri ai să plîngi amarnic într-o zi.

GIL : Sufletul, bunicule — sufletul meu, care a cîntat întotdeauna pentru voi...

3

Peste cîteva clipe, în același decor.

Bătrînul și Gil s-au dus să se culce. Ușa de la odaia lor e închisă.

În scenă e întuneric. Afară a stat ploaia. Numai vîntul suieră în răstimpuri, pe sub streșini. Trece luna printre nori și aruncă în răstimpuri, în geamurile din fund, lumină. Mai ard luminile de la fabrica de peste maidan. Trece un întirziat cîntînd — cîntecul se duce cu el și se pierde în noapte.

PESTRÎȚA (*apare din odaia din fund, la început ca o umbră albă, parcă prelinsă pe geamuri. S-a oprit, după ce a înaintat cîteva pași în scenă și ascultă. Nu se aude nici un zgomot în odaia bărbaților. Cu siguranță că dorm. Merge spre masa de lucru a bătrînului, atentă, dibuînd, cu brațele întinse, antene. S-a oprit, tresărit: piciorul a atins banca. Altceva n-a fost nimic. A întins mîna; de dincolo de bancă, de unde s-a oprit, dar degetele abia ajung la marginea mesei. A făcut un pas și încă unul, spre capătul mesei, dar a tresărit din nou și a încremenit cu ochii la ușa din primul plan. Nu se mișcă. As-*

cultă, încordată. Apoi se întoarce, smucit, spre masă și caută repede, cu febrilitate. Nimic. Nu-i pe masă ce caută. Brațele au rămas încurcate printre hirtii, foite și cutioare): Parcă aici era. (Palmele caută, pipăie, de astă dată cu mișcări atente, precaute. Nu găsesc ce caută.) Unde să fi pus-o oare? (Un moment, pe gânduri, nemișcată, așa cum s-a aplecat peste masă, și se repede în urmă, cu febrilitate egală, spre sertarul mesei. L-a deschis. Caută. A găsit cutia cu bani. Un strigăt, repede, sugrumată de satisfacție, și scoate cutia din sertar. A strâns-o la sîn și privește drept, fără să se miște, spre ușa. Nici o mișcare, nici un zgomot nu se aude. Nu mai are nici o grije. Nerăbdătoare, numai, să plece mai repede. În trecere, pe lângă colțul mesei, a lovit o sticlă care se răstoarnă, cade, se sparge. Pestrița, spaimă, se întoarce și privește mecanic spre cioburile de jos. Ușa de la odaia bătrînului s-a deschis. Ea vrea să fugă.)

GIL (i-a tăiat drumul — numai în cămașe și pantaloni, desculț. Se privesc o clipă. El, cu nedumerire. Ea, ca un animal încolțit): Ce-i cu tine? Ce-ai făcut? Ce cauți aici?

PESTRÎȚA (nu știe cum să ascundă mai bine, cu mâinile, cutia cu bani): Nimic. Lasă-mă.

GIL: Ce-ai ascuns acolo?

PESTRÎȚA: Unde? Ce te privește pe tine?

GIL (lîngă ea, a prins-o de mînă, vrea să vadă ce ascunde): Pestrița, dacă...

PESTRÎȚA (se zbate să scape): Nu, lasă-mă. Să știi că te zgîrii, că te mușc și... (A început o luptă surdă.) Au! Mîna! Mă doare! (Un scîncet, mai mult.) Pentru Lerică! Nu mai pot fără el! Gil, puiule, lasă-mă...

Gil: Nu se poate! Asta nu se poate!

PESTRÎȚA (cu o nouă încercare să scape, să fugă, Gil i-a răsucit mîna, ea nu mai poate stăpîni un geamăt de durere — cutia a căzut la picioarele lor, banii s-au risipit).

MAICA (*glasul ei, din odaie*): Care-i acolo? N-auzi, care-i acolo?

(*Gil și Pestița au incremenit, cu ochii spre odaia bătrinei.*)

PESTRIȚA (*repede, șoptă*): Mama!, Să nu mă spui! Mă omoară dacă mă spui!... (*Pași să fugă.*)

MAICA (*a intrat cu o lumină în mână*).

PESTRIȚA (*s-a oprit*).

GIL (*în mijlocul scenei — cutia e la picioarele lui, banii risipiți pe jos*).

MAICA: Ce-i asta? Ce-i cu voi? (*A pus lumina pe masa rotundă*). Ce, nu s-aude? Ce-ați făcut aici? (*Vede cutia, banii pe jos*.) Ai cui sunt gologanii ăștia?

PESTRIȚA (*un mijloc disperat de salvare*): Banii lui Turcaleț. Gil, mamă. A vrut să-i fure. L-am prins când a vrut să-i fure...

GIL (*a ridicat privirea spre ea, tresărit, surprins, mut*).

MAICA: Cum? (*Lângă Gil, l-a prins de umăr și-l scutură*.) Tu Gil? Ai vrut tu, să...? În halul ăsta ai ajuns? N-auzi? Nu răspunzi? Na! (*O palmă, încă una*.) Scîrnăvia dracului! (*Spre fund, a împins-o pe Pestița, mai mult un brînci, să se ducă să se culce — fata a ieșit. Bătrîna, oprită lângă ușa*.) Toate ca toate, dar hoți la mine-n casă... Să fim înțeleși! Miine, băiatule: catrafusele și potecuța! (*A ieșit trîntind ușa*.)

GIL (*a tresărit la zgomotul ușii trîntite și privește împrejurul lui — parcă s-ar deștepta dintr-un vis urît. Se rupe cu greu din loc și pornește încovoiat, cu pasul greu, spre ieșire. Afară, a fluierat, prelung, un gardist de noapte. Gil s-a oprit. Are un fior de frig și se pipăie, se vede dezbrăcat... Șuieră vîntul iar pe sub streșini. El are alt fior. Șovăie. Vede cutia și banii pe jos. Se apleacă, îi adună în cutie. Vrea să pună cutia la loc, în sertarul mesei, dar o privire spre odaia femeilor ne mărturisește gîndul lui: dacă lasă banii acolo, Pestița poate să încerce din nou să-i fure. Pași spre odaia bătrînului. S-a oprit. Nu știe ce să facă. Vede lumina de*

pe masa rotundă. Se apropie de masă. Stă pe scaun.
Brațele încrucișate pe piept, peste cutia cu bani.
Alt fior de frig. Vede pelerina. O ia, din nou lângă
masă. Ia cutia cu bani și-o pune pe genunchi, as-
cunsă sub pelerină, și rămîne cu ochii mari în lu-
mina luminării. Cu un oftat în tăcerea ce s-a făcut):
Ce mic, ce plumb și ce scirbă ți se face sufletul,
uneori, și cum îți vine să-l verși...

Același decor, după cîteva ore de la ultima întimplare. Soarele printre nori, biruitor.

Luminarea de pe masă a ars toată, s-a stins.

Gil a fost doborît de somn. Doarme cu brațele pe spătarul scaunului și cu capul pe brațe. O aripă a pelerinei i-a alunecat de pe umăr. Dezvelit, cum a rămas, Gil s-a strîns mai mult pe scaun.

Fluieră undeva o fabrică — lung și pe urmă scurt.

TURCALEȚ (*a băgat numai capul, prin întredeschizătura ușii de la camera lui. E ciufulit și numai în cămașe, cum s-a dat jos din pat. Nu e mai puțin îngrijorat*): Gil! (*Așteaptă.*) Gil, ești aici? (*Nici un răspuns.*) Na, să vezi poznă! (*A dispărut în camera lui.*)

GIL (*a mormăit ceva în somn, s-a mișcat și a adormit iar. Altă uzină fluieră, și tot așa: o dată lung și pe urmă scurt.*)

TURCALEȚ (*a intrat repede, din camera lui. N-a stat decît să-și îmbrace pantalonii. E aproape în panică*): Gil! (*L-a văzut, s-a oprit, are un suspin de ușurare.*) Slavă cerului! (*Lîngă el, îl bate ușor, mai mult i-a pus palma pe umăr.*) Gil, ce cauți aici, inimioară? De ce n-ai rămas în pat?

GIL (*fior, mai mult în somn*): Frig!

TURCALEȚ: Și încă ce frig! Am tremurat eu, sub plapumă, și nu era să tremuri tu aici, cum te afli? (*În acest timp a ridicat pelerina și l-a invelit.*)

GIL (*a strîns pelerina la gît, cu amîndouă mîinile*): Frig!

TURCALEȚ : Păi vezi ce faci ? Asta-i ispravă de om cuminte, să pleci din așternut și să te canonești ca un...? Nici nu știi ce spaimă mi-ai tras. Mi-a fost frică, sufletelul moșului, c-ai plecat la pictorul tău, așa : fără să mă scoli, fără să-ți iei rămas bun de la mine, fără... ca de lingă un străin.

GIL (*n-a deschis ochii — dimpotrivă, se cocoloșește mai mult sub pelerină, să se încălzească, și răspunde cu un glas care vine și din vis și din tristețe, muzicalizat⁵*) : Am să plec, bunicule, am să plec. Craca s-a scuturat singură și m-a aruncat afară din cuib cum ai povestit aseară. Am așteptat să te scoli, să-ți dau cutia și...

TURCALEȚ : Care cutie ?

GIL : Cutia cu bani.

TURCALEȚ : Care bani ?

GIL : Banii pe care am vrut să ți-i fur azi-noapte. Stai că sunt la mine, aici... (*Caută cu mîna sub pelerină, are o tresărire ; a deschis ochii mari, a rămas un moment așa, încremenit, apoi aruncă colțurile pelerinei în lături și umblă cu miinile, repede, de-a lungul pulpelor, se pipăie în sîn — a rămas interzis un moment, cu ochii în gol și parcă încearcă să-și aducă aminte.*) Nu se poate ! Erau, i-am pus... Am uitat sau... ? Știi bine că... (*Se pipăie în sîn, caută pe masă, se ridică, dă scaunul la o parte, să vadă dacă n-a căzut cumva cutia sub el, în timpul somnului — a rămas din nou nemîșcat, cu o panică în el care crește.*) Asta... nu se poate !

TURCALEȚ : Ce-a fost, mă ? Ce s-a-ntîmplat ? Ce cauți ?

GIL (*și-a prins capul în palme*) : Stai, bunicule, stai — că-mi crapă țeasta. Cînd... azi-noapte, cînd... erau aici. Am adormit cu mîna încleștată pe cutie, am... (*Caută pe masă, repede, și sub masă — privește prin încăpere, nu știe unde să caute mai întii — repede, la masa de lucru a bătrînului, și caută printre cutii, pe sub hîrtii colorate și foite ; a rămas rezemat de masă, cu un început de virtej în el.*) Unde... unde să fie, că-n altă parte n-am...

TURCALEȚ (*din ce în ce mai mirat și mai îngrijorat*):

Gil, ce cauți sau ce-i cu tine? Mă sperii, nu înțeleg ce...

GIL: Nici eu... parcă nici eu nu mai înțeleg ce-i cu mine și pe ce lume mă aflu! (*Are o tresărire și caută în cutia mesei — nu găsește nimic. Un strigăt de disperare.*) Nu se poate! Asta nu se poate! (*Și mai înainte ca bătrînul să poată articula un cuvînt, pași spre camera femeilor.*) Pestrița! Pestrița!

MAICA (*glasul ei numai, de dincolo*): Care-i ăla, mă? Ce vrei cu Pestrița?

GIL (*într-o stare de răsucire în el și de neastîmpăr, care-l face să uite cu cine vorbește și de blîndețea lui de totdeauna*): Mă privește ce poftesc! Am să-i spun Pestriței, nu dumitale!

TURCALEȚ (*speriat*): Ce faci, Gil? Nu striga la ea, suflețel, că-i nebună și...

GIL: Pestrița!

MAICA (*a intrat, dă cu ochii de Gil și are un gest de surprindere și de necaz*): Ce, tu erai? Mai ai nas să strigi? Speram să nu te mai găsesc în casă, după isprava de azi-noapte.

GIL: Tocmai d-aia o aștept pe Pestrița: să lămurim isprava de azi-noapte! Numai eu cu ea putem și citi hoți au fost și ce isprăvi au făcut. Pentru că a mai fost cineva...

MAICA: Nu mai spune! Faci pe nebunu, cum s-ar zice, și-ncerci să arunți moartea-n țigani! Mă, pungașule și risul lumii, nu te mai zvircoli, că nu scapi. Te-a prins Pestrița și te-am văzut eu! Pe mine nu mă prostesti! Pin-aici ți-a fost! Ți-am mai spus-o și ți-o spun și acum: gata, la mine-n casă să nu te mai văd, să nu te mai prind!

GIL (*ca un ecou*): Bine, Maică, am să plec...

MAICA: Să te duci nouă cu-a brînzii și să te văd cînd mi-oi vedea ceafa — că mult venin mi-ai făcut tu, derbedeule!

TURCALEȚ (*căzut din cer, între ei*): Ascultați, eu... mă uit la voi și v-ascult și...

MAICA : Ce s-ascult, mă, prost bătrîn ? Nu ți-am spus că tu o să-i porți păcatele și ponoasele ? Na, ia-l și pupă-l și pe urmă dă-te cu tătăcuța de pereți, că numai tu i-ai ținut parte și l-ai cocoloșit, de-a ajuns cum îl vezi : un stricat, un borfaș și-o pa-coste. Sau n-ai aflat ce-a făcut ? Stai să-ți spun, ca să te bucuri. Pestrița l-a prins, azi-noapte...

GIL (*cu o nouă răsucire în el*) : Pestrița ! De ce nu vine Pestrița !

MAICA : Ia ascultă, mă, să nu mai strigi așa, la mine-n casă, că te plesnesc de...

PESTRIȚA (*a intrat repede*) : Ce-i, mămico, cu cine... (*Are o tresărire cînd îl vede pe Gil și pare că nu-i poate suporta privirile.*) Gil, de ce te uiți la mine ?

GIL : Surioară, nu știu dacă ți-am făcut vreodată un bine, dacă te-am scăpat vreodată de o năpastă, dar te rog... mă rog la tine ca la o icoană să... Banii bunicului, Pestrițo, pe care a vrut cineva, azi-noapte...

PESTRIȚA (*repede, în panică*) : Tu ai vrut să-i furi ! Și te-am prins ! Știe și mămica, a văzut și dînsa că te-am prins și...

TURCALEȚ (*are un gest de surprindere și îndurerare — cu capul în mîini pe bancă*).

GIL : Bine, surioară, eu am vrut să-i fur ! Sigur că numai un borfaș, un derbedeu și un pungaș, un risul lumii, ca mine, trebuia să-i fure. (*Cu o disperare care crește din nou în el.*) Dar pe urmă am adunat banii și i-am pus în cutie. Am vrut să-l aștept pe bunic să se scoale și să-i dau banii-n mînă, și-am adormit pe scaun că eram trudit... Nu știu cînd am adormit, dar cutia era la mine, încleștasem mina pe ea, și-adineauri cînd m-am trezit, n-am mai găsit-o. (*Cu înțeles.*) A mai fost un hoț, surioară, care mi-a furat-o.

MAICA : Ce ?

PESTRIȚA : Care hoț ?

GIL : Asta am vrut să te-ntreb și eu : care hoț ? Cum m-ai prins pe mine puteai să-l prinzi și pe el. Poate l-ai văzut, poate-l bănuî, poate ți se face milă de mine și vrei să spui adevărul, să mă scapi,

să-mi scapi sufletul de osînda asta ! Mă omori, surioară, dacă...

PESTRÎȚA : Vai de mine, mămico... e nebun ! Nu știu nimic ; n-am văzut pe nimeni. După ce l-am prins cu banii moșului, am plecat dincolo cu matale și m-am culcat. M-am culcat și.. am adormit și... Să-mi sară ochii dacă...

MAICA : Nu te mai jura, fă proasto ! Tu nu vezi că-i minciună cu ciucuri, s-o vadă și-un prost ca ăsta bătrîn ? Cine-a mai fost în casă, afară de noi ? Sau... te pomenești că ți i-am furat eu, nepoate ? Fugi, mă, că nu se prinde ! Cine-a vrut să-i fure-ntii, tot ăla i-a șterpelit și pe urmă.

GIL (*cu o tresărire, către Pestrîța*) : Ai auzit, surioară ? Adevărul ! Tu nu crezi că ăsta-i adevărul ?

PESTRÎȚA : Nu cred nimic, nu știu nimic ! (*Plînge.*)
Ce-ai cu mine ?

MAICA : Asta are : că l-am prins cu mîța-n sac și nu știe cum să scape, pe cine s-arunce vina. Nu-ți fie frică, fata mamei, că nu-i merge borfașului cu mine ! Mă, lepădătură de maidan, să nu-ți mai aud gura și să nu mai încerci să ne faci părtaș isprăvilor tale, că te prind de chică și te scutur ! Să nu mă scoți din fire, că pun joarda pe tine și te trimit ferfenită la spital ! M-ai înțeles, ori nu ? Și încă ceva : haide, tâlpășița ! Acum ! Să nu te mai văd !

PESTRÎȚA (*sfioasă, dar cu un sentiment vădit de înduioșare*) : Mămico, săracu, să nu...

MAICA : Să taci ! (*Către Turcaleț.*) Și tu, mă, ăla bătrîn : să fim înțeleși ! Acum vezi ce șarpe ai încălzit la sîn ! Gata ! Dă-i boarfele afară din odaie și pupă-l, că nu-l mai vezi ! Nici eu să nu-l mai văd, cînd m-oi întoarce ! Cu tine vorbesc, Turcaleț ! Să nu zici că nu ți-am spus, că mă ia cu supărare mare și pe tine, pacoste bătrînă ! (*Pași spre camera ei.*) Hai, fata mamei, lasă-i dracului de stricați, să-ri-le-ar... (*A ieșit.*)

PESTRÎȚA (*pași, în urma bătrînei — s-a oprit și privește spre Gil, cu milă parcă, în orice caz, cu o vădită emoție*) : Gil ! (*Ar vrea să spună ceva și par-*

că nu găsește cuvintele.) Să... să știi, Gil, că... (O
ineacă lacrimile și iese repede.)

(Gil a rămas în picioare, cu bărbia în piept, mut. Tur-
caleț pe bancă și tot așa : cu capul în palme.)

CORUL (care a început să se audă, înginat de departe,
după ieșirea Maicii, se aude lămurit acum) :

Viață fără preț și fără rost —
Mila ta pe drumuri ne aruncă...

(Ultimul vers se pierde ,parcă iurat de vînt — glasurile se
aud tot mai departe, dar la un moment dat se desprinde
lămurit, din înginarea de glasuri.)

Ce-ai cu noi, cumătră fără nume ?

(Și pe urmă se face liniște, liniște apăsătoare.)

TURCALEȚ (a ridicat capul din palme, privește în ju-
rul lui, parcă deșteptat dintr-un vis urît — îl ve-
de pe Gil și vrea să se ridice, să se aducă la el) :
Gil, băiatule !... (Dar nu are putere și recade pe
bancă — Gil repede lângă el să-l sprijine ; bătri-
nul i-a luat mîinile, se uită la el și pare că nu-l
vede, e deprimat.) Gil, suflețelule, uite c-am ajuns
și pacoste bătrînă și orb, că vreau să te văd, să
mă uit în ochii tăi, cum știu eu, și mi se pare că
ești mic și negru și departe. Nu știu cum să fac,
mă, să te-aduc mai aproape de mine, de inimă, de
tot ce-am crezut eu frumos și bun în tine. (Gil
cade în genunchi în fața lui.) Așa ! (I-a luat ca-
pul în palme.) Acum te simt lângă mine. Ochii,
să-ți văd sufletul prin ei. (Gil îl privește, fără să
se miște, cu ochii mari.) Cu sufletul tău, pe care-l
cunosc și pe care nu l-am înșelat niciodată, vreau
să stau la o parolă. Nu-i așa că nici el n-o să mă
înșele ?

GIL (ca un copil) : Nu, bunicule, nu...

TURCALEȚ : Bine ! (Un moment, să-și stăpînească emo-
ția — poate, să-și adune gîndurile.) Gil... să știi
că banii din cutia aia blestemată îi adunasem tot
pentru voi. Adică pentru Maica, pentru tine, pen-

tru cine-o fi lângă mine, când o fi să mor. Nu erau prea mulți și nici de folos, că n-o să mor mîine-poimîine. Tu, mai ales, dacă ai fi venit să mi-i ceri, ți-i dam cu dragă inimă. Mă înțelegi, nu-i așa ?

GIL : Da, bunicule, da...

TURCALEȚ : Așa. Eu nu zic ca Pestrița sau ca nebuna aia bătrînă, că i-ai furat sau c-ai vrut să-i furi. Nu cred. Nu pot să cred, mă ! Un om ca tine, Gil, nu fură, nu poate să fure. Numai că se-ntîmplă uneori să ai nevoie de bani, să ai banii la-ndemînă și totuși să nu poți face nimic cu ei, că nu-i stăpînul lor lângă tine, tocmai atunci, să-i ceri. Și-atunci, ce te faci că ești pus la mare-ncercare ? Bunăoară, să zicem că tu, azi-noapte, te-ai gîndit că nu poți pleca la pictor, așa cum te afli, că ți-ar trebui niște bani să-ți cumperi o cămășuță, niște pantofi sau o hăinuță. Ce să spui, bun gînd, că mi-ar veni și mie peste mîină să-l aud pe pictor, mîine-poimîine, că te-a culeș de pe drumuri, ca pe un golăneț, că — fabricant ce mă aflu — n-am fost în stare să te trimit la ușa lui fără petice. După cum vezi, am fost gînd la gînd cu bucurie, ca-n minciunile cărturăresii. S-a-ntîmplat, în timp ce tu te frămîntai așa, ca eu să dorm ca un prost, și atunci, pentru că n-ai vrut să mă scoli, ai luat cutia cu bani și ai vrut să pleci după cumpărături, hotărît să-mi spui, cînd te-i întoarce acasă, ce-ai făcut cu banii. Pestrița, care te auzise umblînd prin casă, dar nu știa ce-i cu tine, vine repede, te vede cu cutia cu bani în mîină și — zăpăcită cum o știm — strigă că te-a prins furînd. Este ? *(Gil, gest cu capul, negativ.)* Cum, nici așa nu-i ? *(Bătrînul începe să fie contrariat, dar are, mai are răbdare.)* Stai să vedem, suflețel, ce-ar mai fi ? *(Se gîndește, are un gest de regăsire.)* Da, ar fi și asta... Stai tu azi-noapte cu ochii-n tavan să te gîndești, ca omul cu obraz, c-ai fost milogul prietenului tău pictoru, care a plătit și la capuținer și la teatru și la birtul cu boieri, și zici c-ar fi rușine dacă nu i-ai face și tu cinste, să vadă că

nu ești nici linge-blide, nici sărăcie fandosită. Toate bune, dar n-ai gologani. Nu-i nimic — zici tu, adică — are moș Turcaleț și-i ține de pomană. Am să-i iau, și pe urmă-i spui cum a fost sau îi scriu o carte poștală. Și-așa : te duci la sertar, iei cutia cu bani... (*Gil repetă gestul.*) Na, că nici așa n-am brodit-o ! (*Incepe să nu se mai simtă bine pe bancă.*) Stai, că mai am o bănuială. Se duce Pestrița la Maică, plângind, și-i spune, ce mi-a spus și mie, aseară, că se omoară dacă mai stă departe de Lerică, și nu știi cum se face că bătrîna simte că nebuna ar fi în stare să se omoare și o ia cu frig pe șira spinării, pe Maică, și-ncepe și ea să plîngă, vai de papucii ei, că i se omoară frumusețea de fată și nu poate s-o scape că n-are bani. Și cum plînge, și-aduce aminte c-a văzut la mine niște gologani și sare din pat. Tu o simți orbecăind prin întuneric, vii repede aici, o prinzi cu cutia în mînă, și ea, nici una, nici alta, de spaimă și de rușine, că ce-o să zică vecinii cînd vor afla că ce-a vrut să facă, aruncă vina pe tine și... (*Gil, același gest negativ; bătrînul începe să se înfierbînte*) atunci vine aia tînără să fure și...

GIL (*tresărit*) : Nu ! (*Și revine la tonul lui de mai înainte, de copil docil.*) Nu, bunicule, nu...

TURCALEȚ (*gest de renunțare*) : Dacă nici așa nu-i, nu mai știi ! Ori sunt prost, să dai cu mine de-a dura pînă-n gîrlă, ori... mi-ascunzi ceva. (*Gil coboară ochii, bătrînul observă, parcă înțelege și-i ia din nou capul în palme, îl privește în ochi.*) Gil ! Suflețelul moșului ! Tu știi că... pe mîinile mele ai crescut, că eu te-am legănat și eu ți-am fost și jucărie și adăpost și „înger, îngerășul meu“, ca-n rugăciune. Tu-mi cunoști toate necazurile și eu ți-am fost duhovnic. Suntem, cum s-ar zice, preteni vechi. Și un preten ca mine nu se minte, Gil. Față de-un preten ca mine, Gil, nu poți să ai taine, mai ales într-o întîmplare ca asta, care... mă vezi în ce stare sunt ! Că orice pot să cred, mă, numai asta nu : c-ai fost în stare să furi ! Că orice blestem l-aș îndura și orice năpastă, numai

asta nu : să te știu hoț, s-ajungi de batjocura lumii. Suflețel, puiule, ar însemna să-mi văd suflețul călcat în picioare și viața scuipată și tăvălită prin praf, că tu asta ai fost pentru mine : sufletul și toată viața mea ! Acum înțelegi de ce vreau să aflu, de ce ești dator să-mi spui tot ce-a fost ?

GIL : Cum să-ți spun, dacă nici eu nu mai înțeleg nimic ? Banii au fost la mine. Stam pe scaun învelit în pelerină, ținând cutia strâns în mână. Nu știu cum și când am adormit, nu mai știu ce-a fost până ai venit matale și m-ai trezit. Ce taine mai vrei să afli ?

TURCALEȚ (*ridică și el tonul, după Gil*) : Ce căuta cutia cu bani la tine ?

GIL : Nu ți-a spus Maica și Pestrița ? Am vrut să fur.

TURCALEȚ : Dacă te-au prins furînd, de ce-au mai lăsat banii la tine ?

GIL : Proaste !

TURCALEȚ : Și dac-au rămas la tine și vrei să-i furi, de ce n-ai plecat cu ei ? Ce nevoie mai aveai să aștepti să se scoale hoțul de păgubaș ?

GIL : Nu ți-am spus că vream să ți-i dau în mână ?

TURCALEȚ : Atunci... n-ai vrut să-i furi ?

GIL : Nu !

TURCALEȚ : Cine-a vrut să-i fure ?

GIL : N-ai auzit ce-a spus Maica, adineauri : cine i-a furat, pe când am dormit.

TURCALEȚ : Ia ascultă, mă, să nu-mi vorbești păsărește și nici să nu mă duci în papainoage, că eu nu-s Iulia Poloneza, să văd cai verzi pe pereți și în ceștile de cafele ! Mie să-mi spui lămurit : cine-i hoțul ?

(*A tresărit — Gil la fel. Aiară se aude, din ce în ce mai aproape, un harmonist cîntînd un cîntec de lume și apoi un chiuit de om cu chef — bate cineva cu pumnii în ușa de la intrare și se aude.*)

LERICĂ (*glasul lui*) : Fă, mamă-soacră, scoală-te !

TURCALEȚ : Lerică, sau... ?

GIL : El.

LERICĂ (mai tare cu pumnii în uşe): Mamă-soacră, n-auzi? (Cîntă răguşit.) Am venit să-ţi cînt la poartă şi tu dormi, dormire-ai moartă...

GIL (rămas nemişcat, ca în clipa cînd a auzit harmonica afară): Beat mort.

TURCALEŢ (tot aşa, în aceeaşi atitudine): Nu aşa! Se zice: beat ca un porc...

LERICĂ (după alte lovituri cu pumnii în uşe): Pestri-ţo! Fă nevastă, fă! şi tu dormi, dormire-ai...

PESTRÎŢA (a intrat repede, transfigurată; către cei din scenă): Lerică! Nu-i aşa c-a venit Lerică? (Şi cum Turcaleţ şi Gil o privesc fără, cuvînt, repede la uşe. Maica a intrat după cîteva clipe, atrasă tot de gălăgia de afară, dar destul de tîrziu ca s-o mai poată opri pe Pestriţa să-i deschidă lui Lerică. Pestriţa, după ce i-a dat drumul lui Lerică, revine în scenă şi se apropie de Maica, tot aşa de transfigurată.) Mămico, a venit Lerică!

MAICA: Ce?

LERICĂ (a intrat, e cu chef — s-a oprit şi a făcut un gest larg, cu mîna spre harmonistul de afară): Sst! (Harmonistul a tăcut — Lerică salută cu un deget la cozoroc, spre Maica.) Săru' mina, mamă-soacră! Să nu te superi, dacă...

MAICA: Ce cauţi, mă beţivule?

LERICĂ (ride): Hă, hă, păi dacă mă iei cu morală, îmi pare rău de matală că te crezi deşteaptă şi nu ştii ce-ngroapă pisica! Na, că ţi-am zis-o! (Sentimental şi lacrimă.) Să ştii c-o viaţă avem, şi dacă nici p-aiă n-o petrecem şi n-o bem...

MAICA: Bea, stricatule, pînă ţi-ei pierde şi minţile!

LERICĂ: Şi dacă mi le pierd, ce? Minţile mele, şi gata! Cine ce are cu ele? Eu rămii prost! Nu-i aşa, mă Gil? Tu dacă eşti deştept şi cu minţile-ntregi, ce cîştigi? (Cu un gest de dispreţ.) Pfiu! Ai s-a-jungi fabricant de turcaleţe, ca ăla bătrîn. Ce mai faci, mă bunicule? Îmi pare rău că n-ai mers cu mine la un pa'ar de vin. Ce te strîmbi aşa? Miros a vin. Bine că nu miros a gaz sau a colivă, ca alţii. Nu-i aşa, fă nevastă? La urma urmii, cui nu-i place, na (scuipă), să nu-mi dea restul. Nu-i aşa

Gil? Aha, te strîmbi și tu? Cum s-ar zice: îmi porți simbetele! Ce, crezi că nu știi că ți-a părut rău că s-a măritat Pestrița cu mine?

PESTRITĂ : Lerică !

MAICA : Mă, porcule, să nu te mai aud...

LERICĂ (*ride*) : Hă, hăă, iar au început muierile cu morala... (*Către Gil.*) Ce să-i faci, mă? Așa ne-a fost soarta. Eu am luat-o p-asta, că-i frumoasă. Tu te-nsori cu alta, că-i cuminte. Altul dă peste una și frumoasă și cuminte și cu părăluțe, și-atunci... brava om, lui, acolo : trai, nenicule, cu gologanii socrului !. Bine, bine, poți să petreci, că eu nu mă supăr, mă ! Numai porc să nu fii, să te dai la nevasta omului. M-ai înțeles, mă Gil? Porc să nu fi fost, c-a stat Pestrița la voi, nici nu mai știi cîte zile, și... asta-i lucru dracului, mă, că inima nu știe carte !

MAICA : Mă, gura numai petice, iar începi? Mult o să ne mai pisezi cu aiurelile tale? Tu nu vezi că nu mai știi ce spui și pe ce lume te afli? Cine ți-o mai fi dat să bei, bea-l-ar apele de la Drăgaică...

LERICĂ (*cu un gest tot așa de larg, ca și cum i-ar interzice din nou harmonistului să cînte*) : Sst ! Să nu mă iei peste picior, mamă-soacră, că mă supăr, și-i rău ! Milog n-am fost la masa nimănui și nici nu sunt, c-am banii mei personali ! Am bani, mă, să vă cumpăr pe toți.

(*Turcaleț și Gil s-au privit, tresărit.*)

MAICA : Bine că ai, sărăcia lumii ! Fă-le de petrecanie, la circiumă, sau dă-i pe gîrlă, că puțin îmi pasă. Numai la ușa mea să nu te mai prind cu panta-huza, miine sau poimîine, că te miluiesc pe spinare, cu joarda.

LERICĂ : Matale, pe mine ?

MAICA : Numai la ușa mea să nu te mai prind, cu muzicuță, și tîmbălău, cum ai venit acum, să mă faci de rîs în mahala.

LERICĂ (*ride*) : Ha, ha, ha, na c-am pățit-o : s-a supărat coana-mare.

MAICA : Nu mă supăr, mă, că n-am pe cine ! Abia te
ții pe picioare. Te-aș scoate din balamale c-o
palmă.

LERICĂ (*gata de scandal*) : Pe mine ? Să te văd.

PESTRİȚA (*speriată*) : Lerică !

LERICĂ : Poftim, dacă ai curaj !

TURCALEȚ : Maică, lasă-l încolo ! Nu-l vezi în ce hal...
(*Către Lerică, cu același ton împăciuitor.*) Lerică,
puiule, nu zic... ești tânăr, și cine ce are cu tine
dacă petreci.

LERICĂ : Asta-i : cine ce are cu mine ! (*Lacrimogen.*)
Banii mei, sufletul meu, Pestrița, prietenii mei
buni... și gata ! Alțeva n-am. Brava, moșule, că
ești deștept ! Stai să te pup ! (*Îl sărută.*) Mergi cu
mine la cârciumă, să ne cinstim...

TURCALEȚ : Bine, am să merg, dar nu acum, băiatu-
le ! Ascultă-mă pe mine ! Acum ar fi bine să te
duci acasă să te culci.

LERICĂ (*ride*) : Hă, hă, hă, na, că te-ai prostit și tu,
moșule ! (*Lacrimogen.*) Care casă, mă, fără Pes-
trița ? Ce viață am dus eu, mă, fără Pestrița ? La
asta nu te gîndești ? Sau v-a părut bine că m-a
lăsat singur, să-mi cînte bufnițele uritul în cap ?

TURCALEȚ (*cu gestul omului care nu mai are nici o
putere și se dă la o parte*) : Aa... păi dacă-i vorba
de una că asta, băiatule, eu... nu m-amestec. Nici
nu ți-am dat-o-n brațe, plocon, și nici nu ți-am
luat-o de la ușe.

MAICA : N-ai gonit-o tu, mă nepricopsitul ? Și n-ai
înțeles, mă, sărăcia lumii, în seara cînd mi-ai adu-
s-o pe cap, că s-a isprăvit între noi, că nu mai ai
ce căuta la ușa mea ? Sau așteptai să faci pe mi-
loaga la tine la poartă, s-o primești ? Mai bine-o
tăiam bucăți și-o dam la cîini, decît s-o văd um-
blînd cu limba scoasă după tine.

LERICĂ (*cu o privire semnificativă spre Gil*) : Te po-
menești că ți-ai găsit alt ginere...

MAICA : Asta mă privește !

LERICĂ : Și pe mine nu ? Așa crezi ? (*Ride.*) Hă, hă,
dînsa de colo, parcă mi-ar juca inima-n arșice...

Atunci află, mamă-soacră, poamă-acră, că iar mi s-au aprins călcăile după fata dumitale, și... gata : am venit să-mi iau nevasta acasă !

MAICA : Ce, mă ?

PESTRİȚA (cu o bucurie în ea care o luminează) : Lerică !

MAICA (către Pestrița) : Gura ! (Către Lerică.) Și tu ! Ai venit să-ți iei nevasta ? Care nevastă ? Pe care-ai făcut-o de ris în lume și pe care-ai pus-o la târguală cu mine ? Nu mai ai nevastă ! Du-te la ntizăturile la care-ai petrecut pin-acum, că noi ți-am pus cruce ! Pestrița rămîne la mine, că am unde s-o culc și ce să-i dau să mănînce și nici bătrînă și urită nu-i, să-mi fie teamă că n-o să mai găsească o haimana ca tine. Gata, te-ai șters pe bot.

LERICĂ : Nu mai spune, coană mare ! Stai că mai e și Pestrița, dacă nu te superi matale, și s-ar putea să-ți incurcăm socotelile. Nu crezi ? Stai s-o-ntrebăm.

MAICA : N-o mai întreba, că stau turcește-n sufletul ei.

LERICĂ : Ce-are-a face ? Matale stai turcește și eu stau, cum s-ar zice, bărbătește ! Ce să-ți fac ? Nu-i totuna. (Către Pestrița.) Pestrițo, găinușa neichii, am venit să te iau acasă. Mergi cu mine sau rămîi cu...

PESTRİȚA (i se aruncă de gît, fericită, cu lacrimile în glas) : Lerică ! Nebunule și răule, de cînd te aștept !

LERICĂ (rîde) : Hă, hă, a rămas coana mare de căruță...

MAICA : Pestrițo, bagă de seamă ce faci !

PESTRİȚA : Nu-s nevasta lui, mămico ?

MAICA : Bine, fetița mamei, săriți-ar ochisorii, poți să fii nevasta lui mult și bine, că eu te-am smuls din inimă ! Numai să nu-ți pară rău, să nu plîngi și laptele pe care l-ai supt. Pacoste ți-ai luat, nu bărbat. De pacoste am vrut să te scap ! Și la pacoste te-ntorci ! Să nu te mai văd ! Să nu te mai prind la ușa mea, c-am murit pentru tine și sunteți morți pentru mine. Asta-i : să vă cînte popa

la cap, că eu v-am îngropat ! (A ieșit, a trîntit ușa în urma ei.)

PESTRÎȚA (numai un gest vag, s-o rețînă) : Mămico...
(Apoi, din nou, cu brațele prinse de gîtul lui Lerică.)
Lerică, mă, ce dor mi se făcuse de tine !

LERICĂ : Așa ??? Te furnicau drăcușorii și pe tine ?

5

Au trecut multe luni — aproape un an.

Atelierul unui pictor tînăr, om de gust și de talent.

Suntem la etaj, într-o clădire modernă din centru. Prin luminatorul — aproape tot așa de mare ca și peretele lateral în care a fost montat — se vîd, în lumina plină a soarelui, acoperișurile sau ultimele etaje ale unor clădiri tot așa de moderne. Pe unul din acoperișuri, o reclamă luminoasă în cerc. Pe fața unei clădiri în litere mari, numele unui cinematograf de pe bulevard sau o firmă : reprezentanța unei cunoscute fabrici de automobile.

Splendidă după-amiază de vară.

Atelierul are o intrare principală în fund și o ușă laterală care duce în celelalte încăperi ale apartamentului. Intrarea principală și ușa laterală pot fi mascate de draperii în falduri grele — trase în lături acum. Ușile din fund, dealtfel, rămîn tot timpul deschise. Numai ușa de interior e închisă. Un practicabil, acoperit, pentru model. Un șevalet și o pînză mare, în lucru, pe el. Sînt, șevaletul și pînza, cu spatele. Un divan în prim-plan, la peretele opus luminatorului. Covor pe divan și pe zid, iar pe linia de sus a covorului, un raft cu suluri și cărți de artă, albume. Pe raft, cîteva vase și bibelouri, poate o statueta sau o machetă. Covoare, șaluri, cîteva arme vechi, o masă joasă și încrustată, tablouri și sculpturi de valoare. Nu multe, nu aglomerate. Numai ce găsim esențial, indispensabil locului și atmosferei. Destulă neorînduială, dar nu mai puțin vie, simpatică, în care bunul-gust rămîne prezent. Nici un element romantic și mai ales chitară. Un patefon și o disco-tecă pe un dispozitiv special.

Telefon, firește.

Gil stă pe practicabil și spală câteva pensule. Corect îmbrăcat. Nu poartă halatul caracteristic atelierului. Pantofi și pantaloni albi. O cămașe cu gulerul răsfrînt, în culori care aduc aminte de fularul pe care-l purta în primele tablouri, la el în mahala. Părul, tot așa, în neorînduială. Are, însă, altă prospețime în figură și altă vioiciune în priviri.

Francisc, tipul clasic al servitorului de casă mare, țeapăn și convins de înalta lui misiune, pune rînduială pe divan. Pernele, mai ales, îl preocupă. Pune o grijă deosebită și ar voi să pună tot bunul-gust de care e capabil, în aranjamentul lor, dar pare că nu-i tocmai sigur pe ce face. Aruncă, din cînd în cînd, priviri furișe spre Gil, ca și cum i-ar aștepta aprobarea.

Gil însă nu-i acordă nici o importanță. Spală pensule și fluieră. Firește, un cîntec care nu-i de la el din mahala. Să nu uităm c-a avut și are la îndemină o discotecă plină de plăci cu ultimele noutăți muzicale, lansate prin localurile de noapte din metropolele apusene.

FRANCISC (*după ce s-a convins că totul e în regulă pe divan — nu mai înainte de a face, cu două degete și de departe, o cută ce i se pare artistică, în adevăr, pe una din perne*): Acum cred că... (O privire la fel spe Gil și-i așteaptă aprobarea.) Sunt sigur că are să vă placă.

GIL (*numai pensulele îl preocupă*): Ai spus ceva, Francisc?

FRANCISC: Divanul. (*Incîntat de opera lui.*) Cred că... ultima perfecțiune.

GIL (*a privit, un moment, la divan; șterge pensulele, atent*): Prost.

FRANCISC (*ochii mari*): Cum?

GIL: Foarte prost! Ți-am spus să nu mai înșiri pernele pe lină perete, ca pe niște soldați. Mă mir că n-ai ales una mai mare, s-o faci căprar și să-i pui o nuia alături. Nici prăvăliașii de la noi din mahala nu-și mai expun mărfurile așa, în vitrine. (*A terminat cu pensulele, le pune la locul lor.*)

FRANCISC: Așa le-am pus întotdeauna. E un aranjament clasic. Îmi permit să vă informez că am fost

inițiat în arta interiorului de prima mea stăpînă. O principesă de pur singe. Un temperament de general. „Francisc — mi-a poruncit principesa — doresc ca în clipa cînd trec prin oricare din încăperile palatului să văd și mobilierul și draperiile și pernele și bibelourile încremenite, ca și cum ar sta drepti. Vreau să mă simtă că sunt stăpînă.“

GIL (*repede, în picioare și încremenește într-o atitudine cazonă; șoptă după o clipă*): Nu mișca, Francisc! Trece principesa cu temperament de general... (*Se înclină adînc, ar vrea să rîdă, dar i se pare că citește pe figura lui Francisc o urmă de tristețe și rămîne numai suris, dacă nu trist, destul de înțelegător.*) Trist, Francisc? Fii serios, omule! Pentru o glumă? La urma urmii, trece și asta — așa cum au trecut și principesele dumitale cu cravașe, și generațiile de robi, pe care-i aud uneori suspinînd în mine. Cum poți să te-ncrunți, Francisc, tu care mai porți livreaua stăpînilor de ieri, din moment ce eu, care am moștenit usturimile lovirilor de cravașe, am putere să surîd? Mai bine să uităm ce-a fost și să ne întoarcem la... pernele de pe divan. Ia-le în brațe.

FRANCISC (*surprins*): Pernele?

GIL: Exact.

FRANCISC (*se supune, cu o figură prelungă — a luat cîteva perne pe braț și privește spre Gil, care-i face semn să ia mai multe — se supune din nou, dar nu le mai poate ține bine*): Pe toate?

GIL: Sunt prea multe, nu-i așa? Bine că te-ai convins.

FRANCISC (*face o adevărată echilibristică, ca să nu scape pernele pe jos*): Dacă-mi permiteți: sunt prea multe pentru mine, pentru că... (*A scăpat o pernă, încearcă s-o ridice, dar renunță, deoarece amenință și altele să cadă, cu fiecare aplecare.*)

GIL: Să nu crezi că divanul nu are un „pentru că“ al lui. Lasă perna jos. (*A mai căzut una, încă una.*) Lasă-le acolo. Dacă au căzut, erau de prisos. Așa. Pe celelalte... închide ochii și aruncă-le, una cîte una, pe divan.

FRANCISC (*nu știe dacă-i glumă, ori își bate joc de el cu tot dinadinsul*): s... să le arunc, așa, fără să văd unde și cum?

GIL: Fii fără grije. Vede perna și fără tine. Te miri, Francisc? Nu mai fi așa de ceremonios. Dezumflă-te! Aruncă jerpelitura aia colorată de cioclu, de pe tine, și-ai să te simți alt om. Ai îmbătrinit în casa asta, Francisc, și n-ai pătruns nici unul din adevărurile pe care un plebeu, o haimana ca mine, le-a înțeles numai după un an de citanie și muncă alături de un Paul Ionescu fără blazon, dar artist. Mare pericol să fii nobil, Francisc, dacă n-au ajuns încă, pînă la tine, zvonurile de viață nouă. Se vede că-i o boală care va lăsa urme adînci.

FRANCISC: Am rămas credincios profesiei mele, care cere prestanță, disciplină și *usage du monde*...

GIL (*clocot; s-a stăpînit*): Na, că era să-i trîntesc una, ca pe maidan, farafasticului ăsta de *usage du monde*, să mă ție minte. (*Pași — s-a întors spre Francisc, și aproape strigat.*) Suflet, Francisc! Asta cere!* (*Îl privește, suris ascuns.*) Francisc, cînd stai cu pernele în brațe, ai o ținută mult mai marțială. Cum nu mai încape îndoială că asta îți face plăcere, să revenim la perna care vede și știe să cadă frumos pe divan. (*Pași, cu ton și gesturi de catedră.*) Estetica ultramodernistă, Francisc, a descoperit că obiectele au o sensibilitate a lor, un fel de *usage du monde* special, ca să-și determine singure locul în spațiu. Ca să înțelegi mai bine cum s-a ajuns la această descoperire sortită să revoluționeze în special pictura și sculptura contemporană, am să-mi iau permisiunea să-ți recomand articolul *Conceptul artistic în plastica modernă*, apărut în revista *Arta*, sub semnătura unui erudit profesor și estetician de la noi — revistă pe care vei binevoi s-o găsești dincolo, pe noptiera conașului dumitale. (*Francisc așteaptă cu pernele în brațe, într-o atitudine destul de comică și dornică să scape cit mai curînd de ele. Gil îl privește cu coada*

* Urmează o frază fără înțeles (n. ed.).

ochiului, suride, pare că are de gând să-i țină o adevărată conferință.) N-ai citit încă articolul? Mă mir. Noi, colaboratorii direcți ai unui artist apreciat, suntem datori să ne informăm, ca să corespundem gravității pe care ne-o impune rolul nostru de importante personaje domestice. Să revenim la articol. Autorul face un istoric al artelor plastice — și am să ți-l fac, la rîndu-mi, acum, ca să fii în perfectă cunoștință de cauză — convins că numai așa... (*Francisc, care dă de mult semne de enervare, strănută.*) S-a întîmplat ceva?

FRANCISC: Nu, nimic. Un fulg, probabil...

GIL: Te-a gîdilat la nas? Ce să-i faci? Se-ntîmplă... (*Pași, continuă cu același ton.*) Continuăm. Te rog să nu mă întrerupi. Autorul face un istoric al artelor plastice, convins că numai așa...

FRANCISC (*e mai puțin scrobît ca înainte, are un accent mai puțin prețios*): Îmi permiteți să vă rog...

GIL: Ți-am spus să nu mă întrerupi!

FRANCISC: Voiam numai să întreb dacă...

GIL (*sună telefonul — către Francisc*): Permiteți, nu? Mersi, Francisc. (*Trece la telefon.*) Aló! Da, eu. Sărut mîna. Se poate să nu-ți recunosc glasul? Placa? Am primit-o. Foarte frumoasă: și romanța și balalaicile. Le-am pus la patefon imediat. Adineauri, cînd a sunat telefonul, Francisc tocmai le fredona. Da, scumpă Mona Lisa. Le fredona Francisc. El e lingă mine, acum, și te roagă să crezi că romanța l-a încîntat așa de mult, încît se simte foarte, foarte bine. Cum? Francisc, insensibil și antimuzical? (*Lui Francisc, după ce a astupat pîlnia receptorului cu palma.*) Auzi, Francisc, ce calomnie! (*Reia receptorul.*) Alo! Francisc te asigură că nu mai e ceremonios și grav ca înainte. Oricum, facem exerciții speciale de dezumflare și sper să-i găsec sufletul, în cele din urmă, răsucit prin fireturi. Fii fără grije, că timp avem. Suntem în vacanță, patronul e la băi... Nimic, numai telegrama de ieri. Ne anunță că a sosit bine, că-i sănătos. Adresa lui? Știi bine că mi-a interzis s-o dau cuiva și mai ales... Nu, cu atît mai mult unui

model drăgălaș ca tine. Vacanță ideală : departe de toate preocupările din cursul anului. Da, asta cu plăcere. Sunt acasă, firește. Te aștept. Da. Scuză-mă, te rog. Nu ți-am mulțumit, pentru că nu știam dacă ai trimis placa pentru maestrul Paul sau... Nu se spune pentru cine ? Atunci este a celui care a ascultat-o întâi. Se aprobă ? Bun. Mulțumesc, scumpă Mona Lisa, și... *(Lui Francisc i-a amorțit brațul stîng, pe care ține pernele, puse una peste alta, și mișcă mîna cu o grimasă de durere ; a mai căzut o pernă, amenință și altele să cadă și el face o adevărată echilibristică să le păstreze pe braț.)* Da, sigur, te aștept. Acum te las. Francisc îmi face semn că putem continua convorbirea, dar nu vreau să profit de proverbiala lui gentilețe. La revedere ! *(A închis telefonul, se ridică.)* Mă scuzi, Francisc ! Cam lungă convorbire, dar — unei femei, mai ales — nu-i poți trînti receptorul în nas. N-ar fi... *usage du monde ! (Pași, reia tonul de catedră.)* Și-acum să revenim la estetica ultramodernistă și la articolul...

FRANCISC : Voiam să vă rog...

GIL : Anume ?

FRANCISC : Sunt convins că-i foarte interesant articolul de care voiți să-mi vorbiți, dar... nu s-ar putea să isprăvim mai întâi cu pernele ?

GIL *(ca și cum n-ar fi observat pînă acum)* : Pernele ? Cum se poate ? Ai stat cu ele în brațe, pînă acum ? Nici n-am observat. Nu ți-am spus, adineauri, să închizi ochii și să le arunci, una cîte una, pe divan ?

FRANCISC : Exact. Nu știam, însă, dacă — aruncîndu-le așa, fără să văd unde și cum...

GIL : Nu știi ? Te pomenești că nici acum nu știi ! Nu-i nimic. Ai să înveți ! Să vorbim, mai departe, despre...

FRANCISC *(repede)* : Știu ! Oricum, am să încerc... *(A închis ochii, aruncă pernele una cîte una — cele mai multe cad pe divan, una sau două lîngă divan — a deschis ochii, privește.)* Acum e bine ?

GIL : Foarte bine ! Nu-i așa că divanul e mai îmbietor acum, mai prietenos, că pernele sunt mai moi, mai vii parcă ? Adineauri, țepene cum le înșiraseși pe lângă zid, nimeni nu s-ar fi apropiat de ele, așa cum nu s-a apropiat nimeni, secole întregi, de bunurile și de inima stăpînilor de ieri. Ei nu puneau suflet în nimic și pentru nimeni. Noi, cei de azi, încercăm să împrumutăm și lucrurilor ceva din sufletul nostru. Pe vremuri, intrai într-un salon ca într-un muzeu. Te lua cu frig. Acum intri ca într-un cuib în care simți că palpită o inimă. Francisc, du livreaua stăpînilor de ieri, că nu mai avem ce face cu ea, și cere-le sufletul înapoi.

FRANCISC (*cu un tremur ușor în glas*) : Nu știu ce să vă răspund.

GIL : Vreau să fii un om, Francisc, nu strigoitul unei lumi care n-a avut altă moștenire să ne lase decît livrele și ifose.

FRANCISC (*se înclină*) : Sunteți foarte bun cu mine. (*Sună telefonul, nu-l aude nici Francisc, nici Gil.*) N-am pătruns încă înțelesul cuvintelor pe care... dar simt că sunteți foarte bun cu mine. (*Sună telefonul, nimeni nu-l aude.*)

GIL (*îl privește drept pe Francisc, vrea să-i spună ceva și-i tremură buzele. Se întoarce, repede, ca și cum ar voi să-și ascundă ochii, și pași spre luminator — s-a oprit cu spatele la Francisc și se uită afară — sună telefonul*) : Altă dată, Francisc, o să vorbim de casa în care te-ai născut, de părinții și de rudele pe care le-ai oropsit, de numele tău adevărat, pe care l-ai uitat...

FRANCISC (*a rămas cu ochii în gol, șoaptă aproape*) : Mult, foarte mult de atunci... (*Sună telefonul — a tresărit ; lângă telefon, receptorul.*) Alo ! Da. Vă salut. Acasă. Un moment, vă rog... (*Către Gil.*) Domnul inginer Priboi.

GIL (*pași spre telefon — sună afară, e o mină sfioasă care sună*) : Mi se pare c-a sunat, Francisc. (*A luat receptorul.*) Alo !

FRANCISC (*spre ieșire, s-a oprit*) : Sunteți acasă ?

GIL : Da, Pentru oricine. (*Francisc a ieșit.*) Alo ! Salut ! Bine, mulțumesc. Da, toate în regulă. Numai o telegramă. Sănătos, salutări. Asta-i tot. Da ? Mi-ar face o bucurie nespusă. Vă aștept. O escapadă la noapte ? Vai de mine ! Da, da, aveți dreptate. Mai am multe de văzut și de învățat de la viață. Am și eu o veste să vă dau : o placă nouă. Sigur, o cîntăm. Da, vă aștept. Salut ! (*Inchide telefonul, trece, a văzut pernele căzute jos de pe brațul lui Francisc, le ridică, aruncă una lângă divan — caută, cu ochii, nu mai are unde să le pună pe celelalte și iese cu ele. Afară, murmur de glasuri.*)

FRANCISC (*intră, se înclină*) : Poftim, vă rog !

(*Intră Bibilica, urmată de Sorcovăț, Suflețel și Turcalet. Fata poartă o rochie simplă, ieftină. Numai pălăria și poșeta sunt de împrumut. Ține în mână, toată înfășurată în jurnal, o floare cu tulpină lungă : parcă ar fi un lujer de crin. Nu-i mare deosebire între îmbrăcămintea lor de pe maidan și ieșul cum sunt îmbrăcați acum Sorcovăț și Suflețel. Sunt încălțați însă. Au freză. Cămașa încheiată la gît. Fularul, însă, tot colorat și tot așa aruncat, cu o parte, peste umăr. Turcalet s-a gătit, în adevăr, cu haina de lustrin, cu cravată și guler tare. E grav, ceremonios. Ține în mână o colivie cu un canar. Toți au intrat cu sîială, s-au oprit lângă ușe, în fund, grup, și privesc prin încăpere cu ochii mari, poate mirați, poate încîntați — oricum destul de impresionăți. Vorbesc în șoaptă cu Francisc.*)

BIBILICA : Cum adică ? Aici stă el, în toată casa asta ?

FRANCISC : Aici e atelierul. Dincolo sufrageria, salonușul, dormitorul...

BIBILICA : Nu mai spune !

SUFLEȚEL : Ia ascultă, mă, frăție : el singur stăpîn, în toate ?

FRANCISC : Acum, în vacanță, mai ales...

SORCOVĂȚ : Brava ! Mai ceva ca boierii...

SUFLEȚEL : Și-acum... trecem și prin alte odăi, ca să-l găsim ?

FRANCISC : Așteptați un moment să-l anunț. (*Pași spre ușa de interior.*)

- TURCALEȚ** : Dacă nu te superi matale. Numai un cuvântel. Ce face ? E sănătos ? Mulțumit ? Și încă ceva : n-am întreat, n-a pomenit niciodată de noi ?
- FRANCISC** : Nu, nu-mi aduc aminte.
- TURCALEȚ** (*trist*) : Așa ? Bine, atît am vrut să... (*Francisc iese.*) Ai auzit, Sorcovăț ? Niciodată n-a pomenit...
- SORCOVĂȚ** : Să vezi că n-o să ne mai cunoască.
- SUFLEȚEL** : Fugi, că ești prost ! Cum o să vorbească el, cu paița asta de vicleim, despre noi ? Da' sunt sigur că-n inima lui...
- SORCOVĂȚ** : Crezi ?
- TURCALEȚ** (*iși face curaj*) : Vezi bine că în inima lui... (*Lui Sorcovăț.*) Nu mai fi pacoste, mă ! Iar începi cu presimțirile ? Dacă nici eu nu-i cunosc sufletul, atunci...
- BIBILICA** : La urma urmii, dacă face pe scirba...
- TURCALEȚ** : Ia taci, gură de mahala. Mai bine... (*Caută cu ochii.*) Ia să vedem, unde să ascundem noi colivia ? Să-i facem, cum s-ar zice, o surpriză.
- BIBILICA** (*caută, de asemenea*). Și colivia și floarea. Stai să vedem unde ar mai... ?
(*Caută toți un loc potrivit prin încăpere. Gil a intrat repede, s-a oprit, e vădit înduioșat, ceilalți, cum căutau o ascunzătoare, s-au întors, l-au văzut, sunt și ei, un moment, tot așa de muși — fac impresia, Gil și cei patru, că nu știu cum să înceapă, că nu găsesc cuvîntul.*)
- SORCOVĂȚ** (*șoaptă*) : Nu v-am spus eu, mă, că nu ne mai cunoaște ?
- GIL** (*un pas spre bătrîn, încă unul, cu brațele deschise*) : Turcalet, bunicule !
- TURCALEȚ** (*strigăt, în culmea fericirii*) : M-a cunoscut, mă ! Tot mai mă cunoaște. (*Imbrățișare, luptă cu lacrimile.*) Puișor, dragule ! Lasă-mă să te țiu așa, să te simt pe inimă... (*Ride, cu ochii umezi.*) Nu-i așa că și pe ei îi știi, Bibilica, Sorcovăț...
- GIL** (*trece*) : Cum să nu-i știu ? Domnișoara Bibilica. Te-ai făcut frumoasă ! (*I-a prins capul în palme, o privește.*) Frumusețe sălbatică și... Pălăria, des-

tul de frumoasă, dar o să cumpărăm noi alta. (I-o scoate de pe cap, o privește.)

BIBILICA : Nici nu știi cât m-am rugat de Pestrița (Gil — tresărind, o privește un moment, cu bucuria risipită pe figură) pînă mi-a împrumutat-o.

GIL (și-a revenit, vesel din nou — către Sorcovăț și Suflețel, cu minile întinse) : Și voi ? Tot nedespărțiți, tot stăpîni pe maidan și pe cîntece ?

SUFLEȚEL : Parcă avem altceva mai bun, mai frumos ?

SORCOVĂȚ : Sigur, cu tine-i altceva. Uیți, te scuturi ca de ciună de ce-a fost, cînd ai un palat ca ăsta.

BIBILICA : Mă, limbă cu sfîrc, iar începi ? (Îl dă pe Sorcovăț la o parte, trece lîngă Gil.) Stai, soro, să te vedem și noi ! (Îl măsoară cu privirea, îl prinde de umăr și-l întoarce — Gil se lasă, manechin, în minile ei.) Mamă, ce cămașe cu bibiluri și ce... Tare te-ai făcut frumos, scîrbosule. Să-i sară ochii măsii dacă nu m-aș amureza de tine...

TURCALEȚ : Vorba ei, puișor : te-ai făcut mai frumos, mai mare, mai... altfel. Da' simt că tot bun, că tot puișor de altădată ai rămas. (I-a luat mîna.) Un an, dacă nu mai mult. Nu mai speram să te văd. (Îl mîngie.) Nu-i așa că nu te superi dacă... Obrăjorul tău și... mîna aspră, inimioară, de cocă și praf de traforaj.

GIL : Tot mai lucrezi ? (Către Sorcovăț și Suflețel.) Dar voi ? De ce nu luați loc ?

TURCALEȚ (către ceilalți, care primesc invitația lui Gil cu satisfacție, obosiți cum sunt de drum) : Stai, armata lui Papuc, că ai timp și de taifas și de lăfăială. Pînă una alta... (Îi face un semn Bibilicai.)

BIBILICA (a înțeles) : Na, că uitasem... (Floarea pe care a adus-o.) Mă, noi suntem săraci. Bani să-ți cumpărăm ceva mai frumos, canci. Ți-am adus singura floare... (Scoate floarea din jurnal și i-o oferă lui Gil — e o tulpină de mărăcine cu floare violetă în vîrf.)

GIL (*surprins, plăcut surprins*): Domnișoară, nu mă așteptam... (*Ia mărăcinul.*) Toate mulțumirile mele. (*Privește tulpina, floarea violetă.*) Nici n-ai fi găsit o floare mai frumoasă, mai scumpă pentru mine...

TURCALEȚ (*în acest timp, a luat colivia, e lângă Gil*): Și un tzi-tzi-liur-tzin, ca să-ți aducă aminte de noi, pușor. Colivia a fost lucrată de mine. Ți-aduci aminte? Tu ai făcut modelul. Pasărea a fost prinsă de Sorcovăț. Colivia a fost adusă, pînă la poartă, de Suflețel. Așa că toți am făcut ceva, că toți ți-o dăruim.

GIL (*a luat colivia*): Bunicule, nu știu cum să vă mulțumesc tuturor. Nimeni, nici cel mai mare bogătaș din lume, nu ar fi găsit un cadou mai frumos, mai apropiat de inima mea. Mi-ați adus, prieteni, tot maidanul, cu sufletul și cîntecele lui.

TURCALEȚ (*către Sorcovăț*): Vezi, mă tărtăcuță goală, că-i place? (*Către Gil.*) Fugi, mă — zice ăsta, Sorcovăț, cînd ne plănuiam ce să-ți aducem — fugi d-acolo, că Gil e mare mahăr acum, nu se uită el la un mărăcine și la o păsărică. (*Lui Sorcovăț, arătîndu-l pe Gil.*) Na, poftim, că nu le mai lasă din mîină, par-ar fi odoare, nu altceva.

GIL (*a tresărit — pași spre sonerie, îi sunt ocupate mîinile cu mărăcinul și colivia*): Suflețel, dacă ești bun, sună dumneata.

BIBILICA (*repede, îl oprește pe Suflețel*): Stai că sun eu. Unde-i țumburușul?

GIL: Acolo, la ușe (*ușile din fund*), sau dincolo, pe mescioară. (*Bibilica sună, cu un gest, și ia atitudine de cucoană rapid improvizată.*) Mulțumesc, domnișoară...

BIBILICA (*face impresia că tocmai acum observă lucrul acesta*): Ia ascultă, mă domnule, ce tot mă iei cu „domnișoară“ și cu...

GIL (*surprins — un moment intenția să răspundă*): Să nu te superi, dar... (*A intrat Francisc. Gil trece repede peste stîngăcia lui de moment.*) Mai avem un prieten, Francisc (*ridică colivia*), tzi-tzi-liur-tzin! (*Dă colivia lui Francisc.*) La mine în dormitor. Pu-

ne-l unde-i lumină mai multă. Și încă ceva, Francisc (*i-o arată*), o floare spre care scumpele tale priviri nu s-au aplecat niciodată. Pune-o-n cel mai frumos vas, ca să-i răzbunăm umilințele. (*Francise iese — Gil, către ceilalți.*) Și-acum... Nu-i așa, bu-nicule? Acum putem să luăm loc.

TURCALEȚ : Te cred! (*Gil îi oferă un fotoliu.*) Mai ales că... Ce să spui? Pe maidan și pe străzi, venind spre tine, a fost cum a fost, c-am mers ușurel-ușurel, da' scările din palatul tău mi-au tăiat picioarele. Când am ajuns la ușe, gifiam și parcă se da casa cu mine în călușei.

GIL : De ce nu v-ați urcat cu ascensorul?

TURCALEȚ : Ce-o mai fi și asta?

BIBILICA : Coșciugu-ăla pe care-l trage și-l lasă nu știu cine din pod? Să-l scape adormiții, ori să se rupă sforcica de sîrmă? Așa-i că te faci tocană pînă jos? Nu, nenicule, mai bine urc pînă la cer în patru labe, ca Duluș. (*Gil ride.*)

TURCALEȚ : S-a făcut! Urc și eu după tine. Numai că... ar fi bine să vorbim mai încet, că ne-aude galonatu ăla de-adineauri și ride de noi.

SORCOVĂȚ : Tocmai! Nu vedeți că și Gil se uită la voi ca la urs? Ce să-i faci? Tu te-ai subțiat, noi am rămas tot proști. Mă mir că ne-ai primit.

TURCALEȚ : Cine? Gil? Să ne fi lăsat la ușe?

BIBILICA : Asta le-ar fi pus capac la toate! Nici nu știi de cînd te căutăm, de cînd stăm la pîndă pe la ușile cafenelelor și pe străzi. Noroc că te-a văzut Suflețel, într-o seară, intrînd aici.

TURCALEȚ : Că bine zici! Un an de zile, pușor! Să nu te-nduri tu să ne dai un semn de viață? Cel puțin așa: mai de silă, mai de milă... o carte poștală... Cîteva cuvinte: mă, așa și pe dincolo de să-răcii, mă aflu bine mersi... (*Către ceilalți.*) Nu?

BIBILICA : Sigur!

SUFLEȚEL : Stați că nu-i așa! La urma urmii, ce suntem noi, să-l judecăm?

SORCOVĂȚ : Sigur: niște pîrliți ca noi...

SUFLEȚEL : Ni se făcuse dor de el, am venit, l-am văzut și... așa: n-are nici un rost să răscolim...

BIBILICA : Asta s-o crezi tu. Să zică mersi, mai bine, că nu-i înfig mîna-n ciuf. Vorba ta, bunicule : niște prieteni ca noi, și să nu se îndure, un an de zile... Las-o dracului, mă Gil, că asta nu se face.

GIL (*s-a întunecat, de cînd au început ceilalți să-l invi-nuiască de tăcere, și a privit în jos, răspunde mai mult în șoaptă*) : Vorba lui — a lui Sufleteț — ar fi fost mai bine să nu răscolim niște amintiri... Voi uitați că m-a prins Pestița furînd banii bunicului, că am fost pălmuit și dat afară ?

BIBILICA (*ride tare*) : Ha, ha, dacă-ncepi cu gogoși de tufă !...

TURCALEȚ : Cum era să cred eu, mă inimioară, una ca asta ?

GIL : De ce să nu crezi dacă așa a fost ? (*Ca o precizare.*) M-a prins Pestița furînd...

BIBILICA : Mai bine spune c-ai prins-o tu...

GIL (*tresărit*) : Nu-i adevărat !

BIBILICA : Cum nu-i adevărat, mă, dacă a recunoscut ea singură ?

TURCALEȚ : Nu atunci. Peste cîteva săptămîni. Se vede că isprava asta o rîciia pe inimă. Eram numai noi acasă, într-o noapte, și nu știu ce i-o fi venit, că-ncepe să plîngă : „Bunicule, suspină ea, pe unde-o fi Gil acum ?“ Mie-mi sfîrîie sufletul și o iau repede, ca la procuror. Gata, s-a făcut miel și a spus tot. A vrut să-i ducă banii lui Lerică. Să vezi necaz pe bătrînă, cînd a aflat. „Să te spînzuri cu banii de gît“, țipă Maica la mine și pe urmă te bocește pe tine : „Sărăcuțu, i-am dat două palme de i-au scăpărat ochișorii...”

GIL (*chinuit*) : Lăsați, nu mai are nici un rost, acum... (*Se ridică, pași.*)

SUFLETEȚ (*mai mult pentru ceilalți*) : Nu v-am spus eu ? Am intrat cu copitele-n sufletul lui.

BIBILICA (*nestăpînită, nu mai puțin sinceră*) : Ce copită, mă ? Tu nu vezi că ăsta a fugit de noi fincă era sigur că-l credem hoț ? Nu-i mai bine că l-am lămurit ? Păi atunci ? Ce suntem noi ? Fasonați și spîlcuiți de salon, ori oameni de pe maidan care-ți scapără ochii cu adevărul ?

TURCALEȚ : Brava, puică moțată. (*Către Gil.*) Să nu te superi, pușor, dacă...

GIL (*care rămăsese în picioare, cu fața în palme, într-o atitudine tot așa de chinuită, se întoarce spre ei, cu un gest frânt, mascat de stăpînire și cu un suris*) : Cum o să mă supăr ? Fata asta — Bibilica — e o comoară. Are dreptate : cui îi scapără ochii în fața adevărului, să se spînzure. La ce-a spus ea că mă gîndeam, adineauri, și la ceva mult mai simplu. Scuzați-mă c-am uitat. (*Sună.*) Veniți de departe pe căldura asta — ca să nu mai vorbim de scările celor șase etaje. Sunteți însetați, flămînzi...

BIBILICA : Mamă — și încă ce sete și ce foame...

SORCOVĂȚ (*în ascuns, un ghiont*) : Ce, ești nebună ?

TURCALEȚ (*haz*) : Tot mîncău, cum o știi, pușor. Să nu crezi că nu i-am cumpărat un covrig, pe drum...

GIL (*către Francisc, care a intrat*) : Francisc, noi am uitat că avem mosafiri. Fii bun, te rog, și...

BIBILICA : Mie să-mi aduci o înghețată. Stai ! Una dublă, la pahar, cu spumă multă în vîrf.

GIL : Cu frișcă, Francisc.

TURCALEȚ : Parcă spuneai că ți-e foame.

BIBILICA : Și dacă ? Am și eu un gust, și gata. Știi cum ? Am văzut undeva, o cucoană, pe bulevard. O săptămînă d-atunci, și cald, iar eu cu gura arsă de sete, că umblasem toată ziua prin oraș. Mă uitam la cucoană, ca un milog, că ceruse o înghețată, și cînd ducea lingurița la gură, mă lua cu leșin pe la lingurică, de poftă. Așa că : las-o dracului de foame, bunicule. Face el Gil cînte cu o înghețată acum și faci matale cînte cu alt covrig pe drum...

GIL : Ai înțeles, Francisc ? O înghețată specială, dublă, triplă...

BIBILICA (*către Francisc*) : La pahar și cu linguriță, domnule... ăsta ! (*Către Gil.*) Linguriță, mai ales ! (*Explică greu.*) Știi, dacă nu-i cu linguriță, n-o să mi se pară bună ca înghețata cucoanei de pe bulevard...

GIL : Ai înțeles, Francisc ? Și voi ? (*Către Suflețel și Sorcovăț.*)

SORCOVĂȚ : Noi... (*Ridică din umeri.*)

SUFLETEL : Noi... dacă nu se supără dînsu (arată spre Francisc), numai o cană cu apă rece.

GIL : Ca în Depărățeanu, Francisc : băutura mea de vară... Matala, bunicule ?

TURCALEȚ : Păi (se scarpină în cap, parcă nu-i vine să spună), să nu crezi că n-am dat și eu în mintea copiilor. E tot așa ca la Bibilica : un gust cu cîntec. Mi-ai spus tu, în ultima noapte, c-ai fost la cafe-nea cu pretenul tău ingineru și cu pretenu tău pic-toru și c-ați luat... cum s-ar zice : un campuținer. (Parcă și-ar spune ultima dorință.) Campuținer vreau, mă, sufleteț, că d-atunci numai la el mă gîndesc.

GIL (căt-re Francisc) : S-a înțeles, Francisc ? (Francisc se închină, vrea să iasă.) Și încă ceva, Francisc. Dacă vezi o fată săracă, uitîndu-se cu jînd la bunătățile din vitrina cofetăriei, plătește-i o înghețată dublă, cu linguriță și frișcă, și spune-i că-i face cinste Bi-bilica...

(Francisc a leșit.)

TURCALEȚ (induișat) : Uite, la asta nu m-așteptam.

BIBILICA (la el) : Stai să te pup, scîrbosule, că tare ești dulce. (Haos, se adună din nou în jurul mesei.)

GIL (ii bate pe umăr ori le atinge mîna, le poartă dege-tele prin păr) : Ce bine-mi pare că vă am lîngă mine. Parcă am făcut un drum lung, ca să mă întorc lîngă ai mei, după un an de robie și muncă aspră.

BIBILICA : Ce, mă ? Tu și robie ?

SUFLETEL : Ce să spui : dulce robie, în colivia asta de aur...

SORCOVĂȚ : Ce să mai vorbim, de... muncă aspră.

SUFLETEL : Dacă tu te plîngi, noi ce să facem, atunci ? Să ne punem cenușe-n cap.

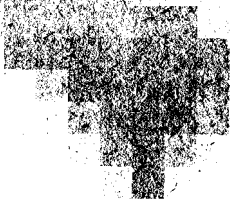
BIBILICA : Nu mai face mofturi, conte, că te lasă bafta și iar ajungi pe maidan...

TURCALEȚ : Mă, că proști mai sunteți ! Nu știți vorba cîntecului ? (Cîntă cum poate.) Decît regină și-n co-livie, mai bine liber...

GIL (suris) : Cum văd eu, mă credeți un fericit al pămîntului, un fel de pacoste îmbuibată și leneșă, cocoțată pe un munte crescut din tot aurul și tot belșugul

ADDENDA

STAN, OM SĂRAC ȘI PAGUBAȘ

REPUBLIC OF CHINA

MINISTRY OF NATIONAL DEFENSE

ARMY

GENERAL STAFF

OPERATIONS SECTION

PLANS BRANCH

PLANS SECTION

PLANS SECTION

PLANS SECTION

PLANS SECTION

PLANS SECTION

PLANS SECTION

PLANS SECTION

PLANS SECTION

PLANS SECTION

PLANS SECTION

PLANS SECTION

PLANS SECTION

PLANS SECTION

PLANS SECTION

PLANS SECTION

PLANS SECTION

PLANS SECTION

PLANS SECTION

PLANS SECTION

PLANS SECTION

PLANS SECTION

PLANS SECTION

Cînd s-a întors Stan la domiciliu, murdar și flămînd, a găsit ușa cu clanța scoasă.

Fără cuvînt, a tras pălăria pe ochi, a oftat și a înțeles...

În casă era jale mare.

Borfașul avusese timp să adune și să ia cu el tot ce i se păruse folositor, în gardirop. Căutase și bani. Se supărase că nu-i află, răsturnase scaunele și masa, sfîșiase cearceaful de stambă, chinuise perna sub talpa de bocanc (să vezi minune că borfașul o fi dezertor!) și spărsese ghiveciul cu flori — singura adiere de primăvară, în casa cu necazuri și lipsuri...

Stan a rămas în prag, cu mîna la gură și ochii mari-mari și albi, fără înțeles.

Nu-i pagubă mare.

Nîci necaz.

Numai slăbiciune, ca de om bolnav, în mădulare.

Stan nu știe ce să facă.

Aprinde lampa, împletește doi pași în virfuri, atent parcă să nu strice somnul cuiva, are o clipă de vorbă cu el și fără rost — așa cum o aprinsese — Stan se întoarce repede și face: pfu! cu obidă...

A stins lampa...

Așa, frînturi de gînd:

— Tocmai pe mine, care — sărac și muncă de rob...

— Dacă borfașul e mai sărac decît mine, care... și toate rămaseră frînturi, fără răspuns.

Simte Stan că mult i-ar face lui bine, acum, o lacrimă.
S-o plîngă în ascuns :
nu pentru ce se furase —
dar pentru scîrba de el și de lume —
pentru tot ce a fost, a rămas și rămîne amărăciune, în
toată viața asta de Stan fără noroc —
pentru o soartă care nu știe de unde vine, de ce vine
și unde se duce...

Simte Stan nevoia să plîngă.

După o lacrimă — una singură și în ascuns — să adu-
ne în curte și grămadă toate lucrurile din casă, să se urce
deasupra și de acolo, într-un picior ca o pacoste, să urle
la lună — lună ce răsare acum, aproape și frumoasă ca un
obraz de fată mare între două furnale de uzină metalur-
gică...

O vecină cu sfat bun și...

Stan a venit la comisar, să reclame că e păgubaș.

E înrziu.

E cald și bine.

Comisarul e bătrîn și n-are chef de taifas.

Stan e umil și răsucește în miini, chinuit, pălăria. Stă
cu ochii în pămînt, ca un vinovat. În gură, limba de iască.

Face un efort

STAN (*și spune*): Sa-salut !

COMISARUL : Bine. Pe urmă ?

STAN (*n-a înțeles ce-a mormăit omul statului — întinde
gîtul și clipește repede*): Poftim ?

COMISARUL (*se uită la Stan, abia acum, ca la un ani-
mal, căzut din lună — și, sigur, se supără*): Ce pof-
tim, mă, ori ești surd ? Ia să nu mă pisezi cu vorba,
că te dau de ziduri !

STAN (*simte că-i fuge pămîntul de sub tălpi și se face
mic, strîns în el ca un melc*): Don comisar, eu...

COMISARUL : Tu, te văd ! Ce-i cu tine ?

STAN : Am... să — am venit să...

COMISARUL : Să ?

STAN (*cască gura și aspiră adînc — apoi repede, tare,
cu ochii strîns închiși*): Tocmai pe mine, care —

sărac și muncă de rob! (A fost eroic efortul și istovitor.) Că dacă — eu...

COMISARUL (zice, în gând: „să te ia mama dracului!“ și spune tare): N-am înțeles nimic.

STAN (prinde curaj, e numai revolta în el și clocot de vulcan): Parcă eu am înțeles? Parcă e ceva de înțeles, don comisar? Om ca mine — sărac, care... Dacă și el sărac — că asta-i: e sărăcie maaare, don comisar — să se fi dus acolo, la boieri, care are de unde și n-ar fi fost pagubă, dacă... Aci e buba cu necaz, la mine! Că eu să-l văd aici, aș face: na, plici, pleosc, cincii palme! să nu se mai bucure la mine, care — de zece anișori, îmi fur de la gură, ca să... acolo, o floare, și aia s-o spargă!

COMISARUL: Cine s-o spargă?

STAN: El!

COMISARUL: Care el?

STAN (grea întrebare, i se face revolta șoaptă îndoielnică): El, care-adică... El!

COMISARUL (are răbdare de înger): Care el, mă, n-auzi?

STAN: Păi... de unde să știu eu care?

COMISARUL: Dacă nu știi, ce cauți la mine?

STAN: Să reclam!

COMISARUL (rîde): Reclamă.

STAN: Să aflu!

COMISARUL: Află!

STAN: Păi... eu să aflu? Să afle poliția!! Că d-aia e comisari și vardiști...

COMISARUL (zice în gând: „să-l iau la palme, că e obraznic și să-l dau afară, ori...?“)

STAN (zice tot în gând și el: „face pe nebunu că nu-nțelege. Parcă văd că e parte și parte cu borfașu!“).

COMISARUL (bănuie că individul vine de la cârciumă și nu știe ce spune, sau nu știe ce spune pentru că e peste măsură de prost — oricum, nu strică să fie atent și să procedeze legal și reglementar): Ascultă, reclamantule, cum îți zice?

STAN: Stan.

COMISARUL: Stan și mai cum?

STAN : Păi... acasă Stan, pe stradă tot Stan și la fabrică tot așa : Stan !

COMISARUL (*s-a lămurit : individul e peste măsură de prost*).

STAN (*gîndește așa, în timp ce comisarul îl măsoară indulgent : „mare scofală că află don comisar că lui îi zice Stan ! Datoria lui de comisar e să știe cum îi zice borfașului“...*)

COMISARUL : Ce domiciliu ai ?

STAN (*iar întinde gîtul și clipește repede*) : Cum ?

COMISARUL : Unde stai ?

STAN : La coana Zinca. Pune ventuze și trage de gîlci.

COMISARUL : Și coana Zinca asta unde stă ?

STAN (*se miră, în gîndul lui : „mamă, ce prost comisar !“ și răspunde, cu zîmbet binevoitor*) : Stă la ea în în casă, că e apropiată.

COMISARUL : Mă, că tare ești de cap, fi-ți-ar... Pe ce stradă, Stane, și la ce număr ?

STAN : Aproape ! O iei, așa, pe la fabrica lu' Fenix, sări peste linia de trin, dai pe lîngă maidan și-o apuci la stînga, pe lîngă „Uniune“ pînă la dud. Acolo stau, că avem și dud la poartă.

COMISARUL : Mă să fii !... (*Rîde cu poftă, pe două glasuri, răsturnat în scaun și zdrăngănind sabia sub masă.*)

STAN (*se face și el că rîde și zice, în gînd, strîngînd pumnul ascuns în pălărie : „mă prind că-i parte și parte cu borfașu. Mă ia cu-ntrebări, să mă-ncurce, ca să nu riclam“...*) : Hm ! (*Face : hm ! ca să vadă comisarul că el, Stan, i-a înțeles jocul și spune apoi, clătînd capul cu amărăciune și haz.*) Parcă oțu, don comisar, n-ar ști el mai bine ca noi, unde stau și cum îmi zice... (*Oftat adînc.*) Știa, sări-i-ar ochii mă-sii să-i sară !

COMISARUL (*începe să întrevadă*) : Aha ! Care hoț, Stane ?

STAN : Parcă-l știu eu care ? Dacă-l știam, nu mai stam să riclam ! M-aș fi dus la el și : „na, plici, pleosc, cinci palme — să te mai bucuri la mine, zic, care de cinci anișori îmi fur de la gură, ca să...! ca omu,

acolo, o floare, și aia s-o spargi, dezertorul ! Că eu am făcut sub drapel și am patru răni de la nemți, nu ca tine "... O fi și-a lui, că asta-i : e sărăcie maaare, don comisar ! „Da' nu se face să te bucuri tu la mine — la mine, mă, care... că simt cum plesnește bojocii-n mine când mă opintesc la vagonet, scara de mătase pe care urcă sufletu morților la cer, de noroc !“

COMISARUL (*vede prelingindu-se, în bărbia lui Stan, o lacrimă cit un bob de strugure — e comisar dar e om cumsecade*): Stai jos, omule. Lasă, nu mai plînge, că-l prindem ! Uite, ia un scaun de colo. (*Stan se supune.*) Acum am înțeles, domnule Stan ! Care va să zică, la matala în casă a fost un hoț.

STAN : Așa se vede, c-a fost — c-altminteri...

COMISARUL : Când ?

STAN : Vorbă și asta, don comisar ! Dacă știam când, ștam la pîndă și : „na, plici, pleosc, zece palme...“

COMISARUL : Stai, s-o luăm domol.

STAN : Domol s-o luăm, don comisar, da' să dăm zor, că nu-l mai găsim pe borfaș ! Că dacă-l prindem după ce-o vinde hainili mele și-o păpa bănișorii, la ce folos ? N-o să-mi ție mie de cald dac-o sta el la răcoare.

COMISARUL : Fii pe pace, omule ! Cu sau fără hainele dumitale, suntem datori să-l arestăm.

STAN : Fără haine, am spus : la ce să-l prindem ?

COMISARUL : Ca să-i dăm o bătaie bună ! Numai așa o să-l învățăm minte să nu mai fure.

Aici se face o pauză mare și e rus, omul sărac și păgubaș, la grea încercare.

Inima și gândurile lui sunt papagali ce se dau peste cap în același cerc.

STAN : Îl bate rău ?

COMISARUL : Cine, Stane ?

STAN : Comisarii, pe borfaș.

COMISARUL : Avem noi grije ! Să nu se mai scoale de jos...

Stan a închis ochii și simte răcoare în temple.

Bate inima : tic-tic rar...

parcă vede, parcă aude...

STAN : Eu venisem să riclam, ca să-mi gădesc hainele, da' să nu-l prindem pe oț...

COMISARUL : Păi, bine... mă, omule : dacă nu-l prindem, cum o să găsim hainele ?

STAN (*zice*) : Așa-i ! (*Și are un gând ca un piron în inimă.*) Te pomenești că-l prindem și nu mai găsim hainele. Eu păgubaș, fără țoale — el păgubaș, că s-alege cu bătaie soră cu moartea ! Dacă-i așa, cine cîștigă ?

COMISARUL : Siguranța publică, Stane, că-l prinde...

STAN : ...și-l bate !

COMISARUL : Te cred !

STAN : Îl bate rău ?

COMISARUL : Să nu se mai scoale de jos !

*Aici iar se face pauză mare și iar bate inima lui Stan :
tic-tic-tic, rar...*

*Omul se ridică să plece, frămintă pălăria, recade pe scaun,
cu povară pe umeri.*

Zice :

STAN : De ! (*Indoielnic și trece palma pe frunte, respiră degetele în păr.*) Of ! (*Cu ciudă.*) Sări-i-ar ochii mă-sii !

COMISARUL : Borfașului ?

STAN : Nu. Așa o vorbă de necaz... în vînt...

COMISARUL : Tu singur ai spus, domnule Stan : să-l prinzi și na, pleosc, plici, zece palme...

STAN (*e păgubaș*) : Păi, da, sigur : na, pleosc... (*Și parcă i-a retezat cineva gîndul, ca pe-un fir de păr cu foarfeca.*) Adică... (*Și rămîne singur în el și numai un gînd.*) Ce nu zice omu la supărare, don comisar !

Se face virtej în Stan și-i tot un glas, spus cînd speriat, cînd încet, cînd rugător, cînd cu durere : „să nu se mai ridice de jos — păgubaș de haine și să nu se mai ridice de jos...”

Un hamal care mîncase papară la poliție i-a spus lui Stan cum se bate acolo : cu pumnii, cu palmele, cu frînghie udă, cu ou răscopt, cu ace înroșite...

Stan își aduce aminte, îl aude pe hamal :

— M-a legat, mă frăţioare, mă, m-au legat de tavan cu capul în jos şi...

Se face întuneric, o clipă, în amintire şi iar aude Stan acelaşi glas :

— Mă legănam cu părul pe şiment, îmi curgea sîngele din gură şi nas şi abia aveam răgaz şi putere să spui : „tatăl nostru, carele eşti în ceruri”...

Bate inima lui Stan așa : tic tic tic-tictic — repede — şi se adună sîngele în tîmple şi lacrămile în ochi.

STAN (se ridică, fără veste, şi strigă, lovind cu pumnul în masă şi holbînd ochii la comisar) : Nu, don comisar, asta nu, sări-i-ar ochii măsii de ordine !!

COMISARUL (surprins, cu ochii tot așa de mari) : Ce, mă, haimana, ești nebun ?

STAN (nu-i pasă de nimeni și strigă) : Nu, m-auzi ? Nu !!! Haine vechi, cu petic... cămăși de stambă, de-acu patru ani... Iau altă floare, că aia se veștejise. Nici o vorbă, don comisar, că eu... Nu ! Mă las păgubaș ! Nu mai reclam ! Nu mai reclam să mă omori !!

Și fără să vadă, fără să mai audă ce spune comisarul, Stan se repede la ușe, o deschide, o ia la fugă pe coridoare și se năpustește pe stradă.

Afară e noapte plină, e lună, e frumos, și cîntă lăutarii la o circiuță.

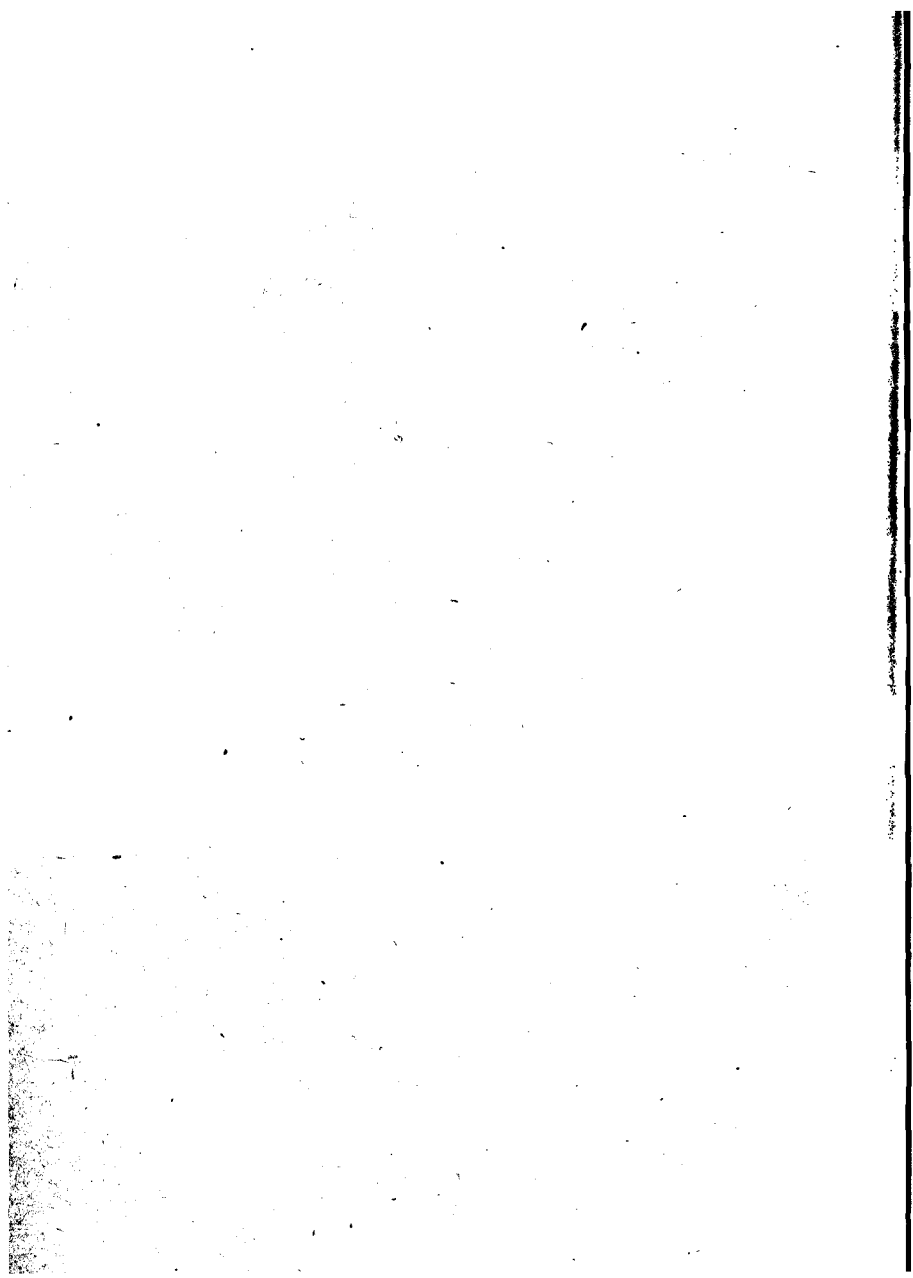
Stan sculpă des și merge repede, ușor și fără gînd. O ia pe la fabrica Fenix, sare peste linia ferată, dă pe lîngă maidan și-o apucă la stînga... drept și iar la stînga, pe lîngă „Uniune” pînă la dud — că are Stan și dud la poartă.

IAD

VILEGIATURA IN TREI IPOSTAZE

I

Pe malul mării.

Soarele se joacă printre nori. Sub soare și nori, marea își schimbă culorile. Pe margini, departe sub maluri galbene și aproape, printre stînci, dantela albă a valurilor. Plaja cu nume pitoresc și local :

• *Papucii lui Osman*

În virful unei prăjini cu tricolor fluturat de vînt și decolorat de soare, patronul a cocoțat doi papuci magnifici și un fes impresionant, cu ciucur elinesc. Asta e firma. Se văd papucii de departe și atrag, ca un miraj al desfătărilor paradisiace. E frig și e aproape ora prînzului. Pe plaje, lume puțină.

La plaja *Papucii lui Osman* își face vilegiatura de o săptămînă familia Bucurel.

Doamna e tînără, brună și are forme impecabile, așa cum s-a întins, acum în nisipul strălucitor.

Domnul e slab, deșirat și poartă ochelari în ramă de celoid, pe nasul coroiat. Pare, în costumul de baie, o pasăre de cobe și de pradă, lîngă o naiadă.

DOMNUL : Mico !

DOAMNA : Ai spus ceva ?

DOMNUL : Da. Dacă... mergem ?

DOAMNA : Mai stau ! E așa de bine aici... (*Și se întinde, cu brațele deschise, toată de bronz și darnică, sub soarele mîngîietor.*)

DOMNUL (*după o clipă, șovăitor*) : Mico dragă... e frig.

DOAMNA : Îmbracă-te !

DOMNUL : Cum o să stau, îmbrăcat, în nisip ?

DOAMNA : Sau fugi în mare. E așa de caldă...

DOMNUL : Ca să-mi fie mai frig, când voi ieși pe mal !
Mă lipsesc ! Mai bine (și iar e rugător) să mergem,
Mico ! M-ai sculat azi de la cinci, ca huhurezii, să
vii devreme la plaje și să te scalzi în raze ultravio-
lete. Bine, n-am zis nimic. De-o săptămână, însă, tot
așa : la cinci... Stăm de șapte ore pe plaje.

DOAMNA : Așa e vilegiatura...

DOMNUL : Asta nu mai e vilegiatură !

DOAMNA (se supără) : Iar începi ?

DOMNUL : Nu încep. Spun și eu, că...

DOAMNA : Nu mai spune, că mă superi !

DOMNUL (tace oftînd).

(În larg trece un vapor mic, ca o jucărioară și lasă, după
el, nori de fum.)

DOAMNA (face gimnastică suedeză. Ridică un picior,
apoi altul — în urmă pe amîndouă...)

DOMNUL : Mico ! Mico dragă, m-auzi ?

DOAMNA : Nu mă plictisi !

DOMNUL : Nu mai face, te rog...

DOAMNA : Vai de mine, nici gimnastică suedeză să nu
fac ? Medicul recomandă, pe plaje...

DOMNUL : Medicul o fi recomandînd dar el nu știe că
sunt obraznici... Uite tipul de colo. A căscat ochii la
tine și-mi face rău. Nu-i dau voie să te vadă așa,
numai în costum...

DOAMNA : Așa e la plaje...

DOMNUL (iar tace și tot oftînd. Nu mai are ce spune din
moment ce „așa e la plaje“...).

(Trece un hidroavion în zbor, jos și asurzitor.)

DOAMNA (se ridică, îmbujorată. Bate din palme ca un
copil. Ia umbrela și face semne zburătorilor.)

DOMNUL (vede, cu mirare, cum se flutură, din hidroa-
vion, o batistă) : Cine era, Mico ?

DOAMNA (naiv, cu ochii de păpușe) : Unde ?

DOMNUL : În... acolo sus, în... care, cu batista, la tine...

DOAMNA : De unde vrei să știu ?

DOMNUL (ar voi să întrebe : „atunci de ce semne reci-
proce“ dar e sigur că...)

DOAMNA (iar îi va răspunde : „nu mă întreba, că mă superi!“ și)...

DOMNUL (preferă să tacă îndelung, cu ochii în jos. Își aduce aminte că în fiecare seară, la Cazino, Mica lui ține să danseze cu un sublocotenent de trei ori primejdios : e tânăr, e marinar și aviator ! Firește că soțul nu-i gelos, dar e sigur că Zburătorul de adineauri a fost EL...) : Scumpo.

DOAMNA : Ce mai vrei ? Iar mă superi ?

DOMNUL : Nu, să... cum să spun ? (Și se face mic în nisip.) Mico, nu mai mergem diseară la Cazino !

DOAMNA (e în picioare și numai revoltă) : Cum ? Nici nu mă gândesc ! Poftim, să mă privesc de cea mai elementară distracție sportivă — care în vilegiatură...

DOMNUL (demn de plins) : Las-o-ncolo de vilegiatură ! La mine nu te gîndești ? Mă scoli în zori, mă ții la Cazino pînă dincolo de miezul nopții, ziua mă prăjești la plaje, după masă nu pot să dorm că sunt muște și tu ai oră de muzică... Îmi face rău, seara ! Că e aer umed și sărat. La pleurita mea...

DOAMNA : N-o să mori ! Mai avem trei săptămîni.

DOMNUL : Medicul îmi recomandase — știi bine — aerul sănătos de munte.

DOAMNA : De ce nu te-ai dus la munte ?

DOMNUL : Dacă n-ai vrut să mergi...

DOAMNA : Să te fi dus singur. Eu la mare și tu la munte.

DOMNUL (firesc) : Cum era să te las singură, aici, între... (Tace, însă, palid — pentru că...)

DOAMNA (îl fulgeră cu privirile) : Gelos ?

DOMNUL (abia îngînă) : Vai, de unde... eu, care... cum să crezi că... ? Oricum ar fi fost mai bine, e mult mai bine la munte ! Suntem numai de-o săptămîină aici și... m-a ars soarele, de n-am închis ochii trei nopți de usturime, înfășurat în cearceafuri cu iaurt ! Asta e vilegiatură, să mori de usturime și să te ungi cu iaurt ? Mă lipsesc... Cînd e frig, cînd e căldură tropicală și apa asta cînd verde, cînd albastră, de te ia cu ameteală cînd te scâlzi ! Mie nu-mi spune ni-

mic! Parcă tot aștept să cînte brotăceii pe mării...

DOAMNA (*superioară*): N-ai fantezie! Toți poeții cîntă marea.

DOMNUL: Să-i ia dracul! Poeții dumitale n-au pleurită ca mine! Pe lîngă asta, stai că sunt și poeți ce cîntă peisajul de munte! Oameni în adevăr superiori și de talent! Pentru că la munte... Ferice de familia Ioanid! Parcă-i văd pe poteci, în umbră de brad verde. Se odihnesc pe iarbă, în luminișuri de codru virgin, ca în romanele istorice și beau apă înviorătoare de izvor. Aici bei leșie fiartă. Pe cînd, acolo... aerul tare face poftă de mîncare și somn. Mîncă bine, dorm sănătos. La Constanța mîncăm prost și ne costă o avere! Seara, familia Ioanid se duce în parc, la Cazino, să asculte muzica. Închizi ochii, răsturnat ca un pașe pe bancă și simți cum aduni sănătate în plămîni. La ore fixe te duci la gară. Vezi cine vine, cine trece, dai salutări și fluturi batista, cumperi floarea reginei și mîncă mure. Mure, dragă! Mmmm! îmi lasă gura apă... Aici nimic! Numai semințe, fisticuri și rahat, de nu mai scapi de el prin măsele...

DOAMNA (*nu-l mai ascultă de mult. Face gimnastică. Ridică un picior, apoi altul — în urmă pe amîndouă.*)

(*Obraznicul cu ochii dornici s-a lungit aproape, cu coatele în nisip, și bărbia în palme și admiră, fără clipire, formele trupului ce nu se mai astîmpără.*)

DOMNUL (*ca să nu-l mai vadă, că-i face rău, s-a întors cu spatele și se uită — dușman și pieziș — la „mişcătoarea mărilor singurătate“. Ar fi în stare să bată valurile cu nuiete și să le ceară corăbiile ce i-au furat, în adîncuri, toată odihna și tot ozonul întremător al munților.*)

(*Hidroavionul care trecuse, cu iluturări de batistă, se întoarce.*)

DOAMNA (*tresare, înviorată — se ridică și le face semne, din nou, zburătorilor.*)

DOMNUL (*supărat, zvirle cu pumni de nisip în sus, spre EL și strigă scos din fire*): Asta nu mai e vilegiatură! Asta nu mai e lună de odihnă! E iad...

II

Familia Ioanid își face vilegiatura, de o săptămână, la Sinaia.

Un amic binevoitor și competent a spus Doamnei și Domnului, că vilegiatura, la Sinaia, n-are nici un haz fără excursiunile de rigoare pe munte: la Sfina Regală, la Sfinta Ana, pe Caraiman și în împrejurimi, în special la Urlătoare. Toată lumea, aici, e sportivă. Va fi — fatal — și familia Ioanid sportivă...

Doamna și Domnul s-au sculat în zori, au tocmit o mașină pînă la Bușteni, iar de aici, copăcel, au luat-o pe lingă șipot în sus. Amicul competent le vorbise insistent de Urlătoare. Natura sălbatecă, izvor printre stînci, fiori de spaimă și fericire. Iar sus la cascadă, ai impresia — nici mai mult nici mai puțin — că stai la poalele Niagarei.

(Domnul are costum de rigoare și sac cu merinde. E tînăr și urcă sprinten.

Doamna e "întimplător grasă.")

Iarba e umedă și lunecă sub talpă. Poteca e șerpuitoare și urcă, sprintenă, și ea ca excursionistul cu costum de rigoare...

DOAMNA (*a rămas în urmă, gîfîind — se pomenește singură, între copaci și stînci și strigă, cu spaimă*): Micule! Mi-cu-le, m-auzi? Nu mă părăsi în pustiul ăsta că mor de frică!! Mi-cuu-lee! Unde ești, pu-iule, că nu te mai văd?

DOMNUL (*mult înainte, ascuns printre copaci, chiuie hai-ducește*): Uhuhuuuu, puicooooo! Aici, aiiiici... Hai mai repede.

DOAMNA: Uhuhuuu, nu mai pooot! Vîno repedeee, că mi-e frică singurăăă!

DOMNUL (*se întoarce, o găsește pe...*)

DOAMNA (*stînd pe o piatră, abia răsufîind, cu broboane de sudoare pe frunte*).

DOMNUL : Ce făcuși, dragă ?

DOAMNA (*și-a scos un pantof și stă cu piciorul gol în iarbă*) : Ce să fac ? Nu vezi ? Mă strînge pantoful, sări-i-ar... Țsta nu mai e sport !

DOMNUL : Nu-i nimic. Mai avem trei ore de urcuș și ajungem la Urlătoare.

DOAMNA : Las-o dracului de Urlătoare, că-mi urlă sîngele în tîmple. Urcuș și iar urcuș. Nu tu perspectivă, nu tu bancă să te odihnești, nu tu un pic de soare, să simți că ești în natură, nu tu nimic ! Mergi prin pădure ca printr-un cuptor cu întuneric și uuurci și iar urci, de nu mai ajungi. Dacă-i frumos la Urlătoare, să fi pus-o mai aproape, s-ajungă omu și c-o trăsură, nu așa — să...

DOMNUL : Așa-i vilegiatura la munte, dragă nevastă !

DOAMNA : Merți ! Mă lipsesc ! Eu mă-ntorc.

DOMNUL : Cum o să te-ntorci ? Ne facem de ris !

DOAMNA : De ce să ne facem de ris ?

DOMNUL : Nu mai suntem vilegiaturiști și nici sportivi, dacă nu vedem...

(Doamna tace, pe gînduri. Nu mai are ce spune, din moment ce „așa-i în vilegiatură și sportiv”...)

DOAMNA (*tîrziu, rugătoare*) : Micule, mai stăm o clipă, să-mi odihnesc piciorușul, că nu mai pot. Parcă-mi calc pe ochi, nu altceva ! Pe urmă, eu — cu inima bolnavă, prin păduri... Dacă ne iese un urs în cale ?

DOMNUL (*iși face curaj*) : Fugi, dragă, că mă faci de ris ! De unde urs ? Urlătoarea e de domeniu public !

(Doamna, iar tace și tot pe gînduri. Nici acum nu mai are ce spune, din moment ce : „Urlătoarea... de domeniu public, orice întîlnire cu animale sălbatice ca : urs, lup, veveriță, imposibilă...”)

DOAMNA (*nu-și poate reține, totuși, un suspin*) : Tare m-a obosit pe mine, Micule, vilegiatura asta ! Bună e, c-o fac toți, da-i obositoare ! Cu inima mea, mai ales...

- DOMNUL : Rabdă și tu, că n-o să mori ! Mai avem trei săptămîni...
- DOAMNA (*se cutremură*) : Păi aici e vorba ! Trei săptămîni ! 3×7 fac va să zică : 21 de excursii sportive ca asta de acum ! S-a duuus ! Aici mor, în pustiul ăsta cu brazi și cu stînci...
- DOMNUL : Atunci... de ce nu te-ai dus la mare ?
- DOAMNA : Dacă n-ai vrut să mergi !
- DOMNUL : Să te fi dus numai tu. Eu la munte, tu la mare.
- DOAMNA : Cum ? Vai de mine, să te las singur cu...
(*Tace, însă, palidă — pentru că...*)
- DOMNUL (*o fulgeră cu privirile*) : Geloasă ?
- DOAMNA (*abia îngînă*) : Vai, de unde... eu care... cum să crezi tu, că... ? Nu că zic, da' spun că... oricum, era mai bine, muuult mai bine la mare ! Aici, la munte, chin și nimic altceva ! Noaptea mă ții în parc, pină-și adoarme diavolu plozii — dimineța mă scoli de la cinci, să mergem în excursii și...
- DOMNUL : Poftim, nici excursii ! Să mă privez acum și de cea mai elementară distracție pe care-o recomandă și doctorii, pentru că în vilegiatură...
- DOAMNA (*mică — oricît ar fi de grasă — pe piatră și dulce la vorbă*) : La mine nu te gîndești deloc ? Mă culc tîrziu și mă scol la cinci, să mergem pe cărări. Cînd mă-ntorc, intru la scuturat sau la bucătărie. După masă nu pot să dorm, că plouă și-ncep reumatismele. Că asta zic : e frumos să fii sportivă, da' fără reumatisme !
- DOMNUL : Mi se pare mie că iar ai gust de ceartă. Dacă nu taci, plec și te las aici ! Scurt ! !
- DOAMNA (*țipă cu inima ticăind*) : Tac da' să nu mă lași ! Să nu mă lași că mor de frică !
- (*O pasăre cîntă, undeva, pe limba ei. Clipotul apei în ighebul de lemn...*)
- DOAMNA (*oftînd*) : Asta nu mai e vilegiatură ! Să te cațări pe stînci, să sari — eu, femeie serioasă — ca veverițele din lemn în lemn, să aluneci pe mușchi verde și să cazi, să urci în slava tatălui, ca să vezi oriunde te uiți și oricum : pomi și piatră și pră-

păstii... Te ia cu ameteală — nu altceva — numai cînd te gîndești ! Piciorușul meu care n-am știut ce-i bătătura, pînă acum ! Și, mă rog, ce-i frumos aici și la Sinaia aia a dumitale, care mi-o laudă o lume ? Cînd nu plouă, e cald ca pe Bărăgan. Noaptea e frig de te-ncovrigi sub plapumă, ziua scoți limba... Zău așa, că nu mai știe omu, săracu de el, cum să se-mbrace ! Și dacă e parc ? Parcă numai la Sinaia e parc ? Și-o muzică, să le fie de cap ! Nu tu vals, nu tu polcă, nu tu un cadril... Pe cînd la mare muzica marinerilor și... fericite de familia Bucurel ! Parcă-i văd pe malul mării, în nisip ori luptîndu-se cu valurile spumoase ! Pe urmă, se odihnesc pe plaje, sub umbrelă ori se răcoresc, la bufet, cu un sirop de zmeură. Sirop de zmeură. Micule ! Muuu ! Îmi lasă gura apă... Stai în mare, cum am spus, și te bat valurile — verzi și de atîtea culori — în spate. Simți cum ți se dezmoțesc oasele. După asta ieși din mare sprintenă și cu poftă de mîncare. Mănînci bine, dormi sănătos, seara te duci în port și te uiți la vapoare, vezi cine vine, cine pleacă, dai salutări și fluturi batista după cine pleacă. Da' bărcile cu pînze ? Parcă aud noaptea serenadele :

*Barca pe valuri, saltă ușor,
inima-mi palpită plină de amor...*

La mare zic și eu vilegiatură...

DOMNUL (*n-o mai ascultă de mult. A plecat, încet și în sus, pe potecă.*)

DOAMNA (*se trezește singură și se sperie*): Micu-lee ! Iar mă lași singură ? Știi că sunt sperioasă !

DOMNUL (*de departe*): Uuhuuuu ! Dacă nu mergi, te las acolo și mă duc singur la Urlătoare...

DOAMNA : Merg ! Numai să nu mă lași aici, că mor ! Stai să te ajung !

DOMNUL (*nu-i mai răspunde*).

DOAMNA (*copăcel, cu un pantof în mîină, urcă greu, gi-fiind, asudînd, blestemînd*): Fi-r-ar ! Asta nu mai e vilegiatură și nici lună de odihnă ! E iad...

III

București.

Ora prinzului.

Se topește asfaltul sub soare tropical.

Trecători rari, șovăitori, pe lângă ziduri — după un pic de umbră.

IONESCU, care e funcționar și de-o săptămână în concediu, se întâlnește cu...

POPESCU, care e tot funcționar și tot de-o săptămână în concediu.

IONESCU : Noroc, puică.

POPESCU : Sal'tare.

IONESCU : Ce faci, mă Costel ?

POPESCU : Tu nu vezi ? Mă topesc ! Tu cum o mai duci ?

IONESCU : Tu nu vezi ! Mă topesc ! Încep să miros a cadavru ambulat.

POPESCU : Să crezi ! Așa concediu, să le fie de cap la ai mari ! Dacă s-a mai pomenit : lună de odihnă și să stai în mizeria asta...

IONESCU : Ferice de cine-i la munte sau la mare !

POPESCU : Ferice...

Și se despart...

IONESCU : Sal'tare.

POPESCU : Noroc, puică !

...trști că n-au parale să plece și ei la mare sau la munte.

144
145
146

147
148
149
150

151

152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

ONOMASTICA

Devreme era o căldură înăbușitoare.

După căldură înăbușitoare, a fost rupere de nori.

Acum e frumos, aerul limpede, cerul mai sus și senin, florile înviorate în ronduri iar canarul mai guraliv și sprinten, în colivia scumpă ca un castel medieval.

După masă, descompus de căldură, domnul Marian a tras un pușor de somn, întins pe covor, că era mai răcoros. Când a deschis ochii, spre amurg, era o minune de vreme afară. Bucuros a ieșit în curte. Îngropat în fotoliul adus de servitoare între rondurile cu flori, domnul Marian a deschis ziarul alene, căscînd. Lîngă fotoliu, pe o mescioară, e tava de alpaca cu farfurioare cu dulceață de trandafiri, pe un șervețel minuscul, brodat de mîna cucoanei Marioara, cînd era dînsa fată mare, și paharul cu apă rece, brumat. Alături de tavă, servitoarea n-a uitat să aducă tabachera de carton presat, cu un chip de rege în culori naturale pe capac, plină cu tutun fin, țigaretul de lemn aromat și chibritelnița de piatră, pe care scrie așa: „amintire de la ocnă”...

Domnul Marian funcționar de bancă, e în concediu de vară și, ca orice proprietar singur în curte: în cămașe de noapte și papuci. E bine dispus și răsuțește o țigare, tacticos, muînd degetele în gură, ca să prindă foia sigur și s-o răsucească impecabil, pe măsura țigaretului de lemn aromat. Ziarul a fost lăsat pe genunchi iar ochelarii cu șnur pe ziar.

Semne particulare: părul sur, mustața cînită neagră-corb și priviri blînde, de om cumsecade.

Dim fund — pe scara de piatră și de serviciu — co-boară servitoarea, cu altă tavă de alpaca în mîna întinsă, care tremură. Servitoarea călcă încet, cu frică să nu verse caimacul cafelei, care rămîne — alături de dulceața de trandafiri — patima estivală a domnului Marian.

Manda e fată proastă de la țară, cu ochii mari și umezi, de vișel. Ca orice servitoare, nu are un rol principal în tot ce se întîmplă acum în viața boierilor. Face umbră pămîntului — ca orice buruiiană — spală vasele — ca orice servitoare — face încurcături — ca orice fată proastă — cîntă, cînd e singură acasă și plînge — ca orice slugă tînără și cu frăgezimi de priveștiște rurală în amintire.

Manda a pus tava cu cafea pe mescioară,

MANDA : Am adus.

MARIAN (cu ochii pe ziar) : Bine. (A întins mina spre ceașcă, o retrage, nemulțumit.) Iar ești proastă.

MANDA (clipește repede) : Poftim ?

MARIAN : Am spus că iar ești proastă !

MANDA : Asta am înțeles, conașule. Da' di ce-s proastă?

MARIAN : Tu nu vezi ?

MANDA : Văd.

MARIAN : Păi, dacă vezi ?

MANDA : Ce să văd ?

MARIAN : Fugi d-aici că mă superi ! (Reia ziarul, bombănind.) Unde naiba te gășii, tocmai pe tine, servitoare... ?

MANDA (nu înțelege nimic) : Conașule, eu... (Ca orice servitoare proastă, își ia inima în dinți.) Să spui matale ce să văd și-am să văd, că n-am orbu...

MARIAN : Ba-l ai, fato, îl ai ! Ce-i asta ?

MANDA (se uită lung pe mescioară, apoi la domnul Marian) : Ce să fie ? Dulceața de trandafiri !

MARIAN : O brodiși ca nuca-n piron, ca proasta ! (Bate, nervos, cu țigaretul în farfurioară.) Asta ce-i ?

MANDA : Aha ! (Se luminează, a înțeles.) Cum să nu știu ? Cafea !

MARIAN : Fără caimac ?

(Manda a lăsat ochii în pămînt și se pierde. Caimacul e un motiv cotidian de aspre observațiuni. Nenorocirile ei de fată proastă de la țară, de la caimac vin.)

MANDA : A fost, conașule ! Să mor, dacă...

MARIAN : Dac-a fost, unde e ?

MANDA (*a făcut ochii mari : e o taină de nepătruns — ridică din umeri oftat, ca în fața unei nenorociri inevitabile*) : A fost și nu mai e...

MARIAN (*aruncă ziarul, cu ciudă și bate cu palmele pe genunchi*) : Păi vezi că ești proastă ? (*îi tremură ochelarii pe nas.*) Este ?

MANDA (*n-ar fi mare nenorocire să fie proastă*) : Dacă zici matale, conașule, este ! (*Caimacul însă...*) A fost ! Să n-am parte... dacă...

MARIAN (*în definitiv, orice răbdare are margini*) : Fugi ! Nu mă contrazice că mă superi ! Las-o naibii, c-o beau și fără caimac (*ce să facă ?*), da' să nu mă contrazici că...

(*În acest moment de primejdie pentru Manda și nervii domnului Marian, intervine cucoana...*)

MARIOARA (*din casă — i se aude numai glasul, ca o muzică*) : La ce te superi, dragă ? Las-o-ncolo, că-i proastă...

MARIAN (*la așa glas de pasăre rară, nervii se domolesc ca prin farmec — el ridică ziarul, îl netezește cu palma pe genunchi*) : Lasă, Mando, că nu-i nimic...

(*Manda pleacă la bucătărie cu ochii în pământ și mare amărăciune în inimă. Are un gând, pe care l-a spus stăpînilor și-l spune, în fiecare noapte, cînd se roagă la icoană : n-ar fi nimic că-i proastă, numai să iasă caimacul la cafea bate-l-ar...*)

După masă, a tras și cucoana Marioara un pușor de somn — nu pe covor, că e tare și-o dor cămurile — ci în patul cu somieră și saltele de lînă : somn boieresc...

Cînd a ieșit domnul Marian afară, cucoana Marioara a rămas în casă, să se pudreze și să îmbrace un „rob de șamburu”, ce-i strînsese șoldurile și i le mîngîia ca un suris de diavol tînăr și poznaș.

Cucoana Marioara nu putea suferi fotoliul. E strîmt și te ia cu călduri pe la mijloc. Și-a întins „șezlongul” lîngă Marian și s-a lungit, frumoasă și leneșe, și-și face

unghiile. În răstimpuri, stringe pumnul și-și admiră opera : de aproape, cu ochii mici — de departe...

Marian, așa cum e îngropat în fotoliu, a răsturnat capul pe spătar și — cu ochii întredeschiși — urmărește o pasăre ce vislește sus de tot, în apele cerului, cu aripi minuscule.

MARIAN (ca să nu tacă) : Se făcu frumos.

MARIOARA : O minune !

MARIAN (a dus un deget la tâmplă) : Te cred ! După furtună, vreme bună...

(E necesară o pauză și o fac : cucoana Marioara cu palmele sub cap, aspirînd parfumul serii — Marian privind, cu dragoste de părinte, la canar...)

MARIAN : Micule ! Micu tatii mic ! Tzi-tzi-tzi ! Ia zi matale ceva trilili, micule ! Tzi-tzi-tzi...

MARIOARA (are și ea o mîngîiere pentru bulgărul cîntător din colivie) : Inimioară ! Ia spune-i mamei : tzi-liu-tzi...

(Iar e necesară o pauză, de astă dată o pauză mută.

După pauză :)

MARIOARA : Bob ! (Ii spune Bob, că e mai scurt decît Marian și mai modern.) Bob dragă, tu știi în ce lună suntem noi acum ?

MARIAN (o privește mirat pe deasupra ochelarilor) : Ce lună ? (Și zice în el : „ce-o mai fi și asta ?“) Cum să nu, dragă ? August, luna mea de concediu.

MARIOARA : Așa, august. (Suride promițător.) Și în cîte august ?

MARIAN (și-a scos ochelarii, cu mare nedumerire pe figură) : Păi în douăsprezece ale lunii.

MARIOARA (se alintă) : Nu-i în douăsprece !

MARIAN (e sigur de ce spune) : Ba da !

MARIOARA : Ba nu, că douăsprece a fost ieri...

MARIAN : Ba da, că mîine e treisprece !

MARIOARA (pisică, mieros) : Ba nu, Bob, că mîine e paisprece...

MARIAN (dacă nevasta e pisică „miau“ mieros, el amenință să fie cotoi ce zgîrie și scuipă) : Treisprece !

MARIOARA (*ride, că-l vede fierbînd*): Patrusprece !
MARIAN (*ferm și crunt*): Am zis și susțin : treisprece !
MARIOARA (*o ia cu binîșorul*): Bob, dragă, cum o să fie... ?

MARIAN (*e om serios, cum o să se certe cu nevasta pentru o scîrbă de număr — rămîne la ce-a spus dar renunță s-o contrazică, pentru că e sigur că, orice ar spune, n-o convinge*): La urma urmei, fie cît o fi ! Puțin îmi pasă ! Sunt în concediu și n-am gust să mă cert cu nimeni, că d-aia e concediu de odihnă... (*A spus, a sorbit o dată și bine din cafea, a luat ziarul, l-a deschis și s-a întors cu spatele.*)

MARIOARA (*o ofensă pe care nu o suferă*): Bob ! Să nu-mi întorci... Bob ! Așa ceva... Să nu te superi, că mă supăr și mă supăr rău cînd mă supăr !!

MARIAN (*presimte furtuna, e blajin*): Nu, dragă — eu... Stau mai comod așa !

MARIOARA : Stai mai comod altmînteri...

MARIAN (*se întoarce*): Așa ?

MARIOARA : Așa.

MARIAN : Poftim, soro, să nu crezi că...

(*Apele se liniștesc.*)

Marian a găsit în ziar o dramă impresionantă cu o amantă ce se spînzură și un amant ce moare de durere, pe mormîntul presărat cu flori.

Cucoana Marioara are un spiriduș în gînd și n-o lasă în pace.)

MARIOARA : Bob, dragă.

MARIAN : Da.

MARIOARA : Ce-i azi ?

MARIAN (*iar nu înțelege*): Cum adică ?

MARIOARA : Ce zi din săptămîină ?

MARIAN (*se luminează și el ca Manda, cînd înțelege*): Aha ! Da : e... vineri...

MARIOARA (*are un gest mic de mare enervare*): Poftim ! Cum o să fie vineri, cînd e joi ?

MARIAN (*n-are nici el nervi de gumilastic*): Asta-i bună ! Cum o să fie joi, cînd e vineri ? Uite colea, data pe ziar : vineri, patrusprece...

MARIOARA (*dacă ar mai fi copilă, ar scoate limba la el și i-ar spune : „vezi că ești prost ?“ Cum e femeie serioasă, nu poate stăpîni o tiflă mică la nasul cîrn*) : Păi vezi că te superi și nu știi pe ce te superi ? Acum te-ai convins, Bobișor, că-i joi și e treisprece ? Așa e la jurnal : scrie data cu o zi înainte !

MARIAN (*simte că se leagănă fotoliul sub el, ca o barcă la bilci*) : Ce spui ?

MARIOARA : Spui ce e.

MARIAN (*știe și el că la ziar se scrie data cu o zi înainte — dacă ar fi cățel, ar sta cu coada între picioare*) : Bun ! Care va să zică, e treisprece și e joi ! (*Ca o amenințare.*) Să fim înțeleși !

MARIOARA (*mai aproape de Marian, mai dulce la vorbă și cu o figură mai candidă*) : Ție nu-ți spune nimic data asta : joi, treisprece august ?

MARIAN (*miroase praf de pușcă în atmosferă*) : Ba... da, parcă mă ia cu presimțiri, că-i treisprece...

MARIOARA (*ride*) : Presimțire cu chef, Bob !

MARIAN (*ar fi bucuros*) : Zău ? Bine-ar fi..

MARIOARA (*ride și-l mîngîie, ca o mamă pe un copil prostuț*) : Nici nu poate fi altfel, Bobișor, că azi e treisprece, mîine patrusprece, iar poimîine cincisprece : sîmbătă, cincisprece august, Sfînta Maria, onomastica...

MARIAN (*a scăpat ziarul din mîină — plicie palmele sub bărbie și-i cad ochelarii de pe nas, de surpriză*) : Că bine zici, puico ! Ziua ta, ziua mea... (*De emoție, strică fraza regretabil.*) Onomastica la noi amîndoi, puico !! (*Mai soarbe o dată din cafea și...*) Știi că face bună cafea toanta de Manda ? Și zi așa : poimîine, onomastică... (*Și, nespus de vesel, se ridică din fotoliu, revine, bea tot paharul cu apă.*) Să vezi petrecere !

(*Cucoana Marioara nu se bucură. Își mușcă buza, nervoasă, și-l măsoară pe Marian, cu ochii întredeschiși în migdală... E sigur că are un plan diabolic, că e în așteptarea unui moment favorabil.*)

MARIOARA : Bob, scumpule, știi că anul ăsta... n-o să avem petrecere !

MARIAN : De ce ? Dacă-i onomastică, avem, puico, de ce să n-avem ?

MARIOARA : E onomastică dar... n-au să fie mosafiri.

MARIAN (*ride cu lacrimi*) : Asta-i bună ! Auzi colo ! Vin să fie, că sugativi...

MARIOARA (*categorică*) : Nu ne vine nici un mosafir !

MARIAN (*tot i se pare glumă*) : De ce ?

MARIOARA : Că le-am spus eu să nu vie.

MARIAN : Tu ?

MARIOARA : Eu !

MARIAN : Mă rog ! Și de ce le-ai spus tu să nu... ?

MARIOARA : Vai de mine, cum era să le spun să nu vie ? Le-am spus, însă, că n-o să fim în București.

MARIAN (*a rămas cu gura căscată*) : Cine... n-o să... fie în... ?

MARIOARA : Noi.

MARIAN : Când ?

MARIOARA : Poimîine !

MARIAN (*nu-i vine să creadă*) : Noi, puică ? N-o să fim noi, poimîine, în București ?

MARIOARA : Cred că nu. (*Înțelege că orice șovăială ar fi fatală.*) Ce te uiți așa la mine ? Noi, poimîine, nu suntem acasă ! !

MARIAN (*a pus ochelarii, s-o vadă mai bine*) : Ba nu, zău ? ! Da' unde-o să fim, noi, poimîine ?

(*Moment critic.*)

Întrebare fatală !

Pauză mare...

Cucoana Marioara face fraze în gînd, alege cuvintele : tari, sigure, de efect !

Destinul petrecerii de poimîine atîrnă, ca o spadă, de un fir de păr...)

MARIOARA : Bob, dragă, mi-ai promis...

MARIAN (*face eforturi mari să fie atent — problema i se pare extrem de serioasă și repetă ce aude, ca să rețină*) : Da, puică, promis.

MARIOARA : Mi-ai promis, acum un an, Bobișor...

MARIAN : Da, acum un an, promis...

MARIOARA : Că-mi faci o plăcere !

MARIAN : Te cred : orice plăcere !

MARIOARA : Mare.

MARIAN : Cît vrei tu de mare !

MARIOARA (*la vorbă ca o căisă coaptă*) : Mi-ai promis că, anul ăsta, mergem la... (*Deși Marian o ascultă fără gest, fără gând ascuns, ea înțelege să preîntîmpine energic orice răspuns negativ, și pune la-crămi în glasul ce turuie asurzitor și brusc.*) Trebuie să mergem ! Atîta bucurie am ! Să nu mă superi că... Bobișor ! Mergem, că altminteri plîng ! Mi-a scris Lizica și i-am dat telegramă că ne ducem. Plecăm mîine ! Să nu zici nu, că mă supăr și poate să mor ! Mergem, Bobișor ! Nu-i așa că vrei și tu ? Ai să vezi ce frumos e acolo...

MARIAN (*face chip de Mandă proastă, cu ochii mari și albi ; e amețit de torentul verbal al Marioarei dar n-a înțeles nimic — ar fi în stare să jure, pe cruce, că n-a înțeles*) : Stai, soro, s-o luăm domol, că pînă acu din ce ai spus, îmi țiuie urechile și nimic altceva ! Unde să mergem, nevastă ?

MARIOARA : La mama, la Constanța.

MARIAN (*un punct de lumină sub frunte — sprincenele se strîng, fioros*) : Nu merg !

MARIOARA : Bob !

MARIAN (*e crunt*) : Nu ! Am zis ! Nu !!

MARIOARA (*e rîndul ei să fie domoală și pisică*) : Mi-a scris mama că, anul ăsta, sunt serbări pe mare.

MARIAN : Și dacă ? Să se ducă dînsa și să ne lase-n pace.

MARIOARA : Și excursii în larg, cu vapoare de pasageri, în cabine de lux...

MARIAN : Să fie la ei acolo ! Pe mine mă ia cu aplecături și căscături, cînd călătoresc pe mare.

MARIOARA : Seara, bal și... bătaie cu flori și... mama...

MARIAN : Nu și nu ! Facem petrecere aici la noi.

MARIOARA (*alt moment de amenințare*) : Aici, la noi ? Poftim, dacă e vorba p-așa : petrecere, da' fără mine ! Eu nu petrec ! Am să stau în casă, să plîng !! Să știi c-o onomastică am și-o mamă !!!

MARIAN : O fi, da' nu merg ! Că e soacră, că e mare cu valuri și aplecături, că te duci cu trenu și costă

parale, că Lizica e-o obraznică ! Am zis ! Dacă nu petreci cu noi, bine ! Nici eu nu petree ! Pagubă-n cioperci ! Facem economie ! Merci, madam ! Să nu crezi că mă supăr ! Că la urma urmii, e și onomastica mea. Marian e de la Marin, Marin de la Marina și Marina de la Maria. Este ? Am și eu cuvânt ? Am. Și l-am spus ! Ori aici, ori nicăieri ! *(Ar fi în stare de crimă — o dovadă : ia ziarul și-l face bucățele, strigă.)* Mando, altă dată să faci cu caimac, că te ia dracu pur și simplu ! *(Canarului care cîntă.)* Ia te rog să mă lași în pace, că n-am chef de muzică ! Scirbă mică, să te rog n-ai cînta... *(Se plimbă, cu pași mari, printre ronduri, tirșind papucii și pocnind degetele la spate.)* Și dumneata, Marioară, să nu plîngi, să nu te văd miorlăind, că s-alege praf și pulbere ! *(Cu ochii roși de mînie.)* Iau canarul, cu colivie cu tot, și-l fărîm cu toporul.

MARIOARA *(se ridică plîngînd)* : Te cred în stare ! *(Și intră în casă trîntind ușa în urma ei.)* Nu ți-ar fi rușine, om bătrîn să... Ascultă vecinii, mitocane !

(Manda e martoră oculară și speriată.)

A ascultat, mică și cu mîna la gură, ascunsă — de irică — după ușa bucătăriei.

Zice, în gîndul ei de față proastă de la țară : „săraca și „cucoana numai necazuri pe cap”...

(Intră în casă și o vede plîngînd.)

MANDA *(se apropie, cu toată mîngîierea pe care-o află în inima ei de față tînără și fără mîngîieri)* : Coană, zău așa, las' că... nu-i nimic, dacă...

MARIOARA *(e doldora de necaz și de plîns)* : Fugi, că tu ești de vină ! Proasto ! Toanto ! Nemernico și țărancio fără îndeminare ! Un caimac nu ești în stare ! Aici e praf șters, pe șifonier ? Cum măhuri dacă arunci gunoiul sub pat ? Oglinda plină de muște și asta strîmbă, mototolită și perna murdară — că nu te speli pe mîini — și dormitorul fără aer și eu fără... asta, cadra strîmbă, că dai muștele afară ca pe Bărăgan !! Ieși ! Să nu te văd miorlăind, că-i prăpăd și s-alege pulbere...

(Buimacă, Manda dă din mâini fără rost, deschide gura să spună ceva și nu mai are glas — i se pare c-a prins-o cineva de picioare și-o învîrtește prin cameră, lovind-o cu capul de zid, de lucruri, de geamuri...

S-a pomenit în bucătărie, împinsă, rostogol.

Ridicată în genunchi și apăsînd cu amîndouă palmele vîcniturile inimii, întrebă, în gol și în golul gîndurilor — „ce fu asta, maicăă...?”

Marian se plimbă printre ronduri tot așa de nervos.)

MANDA (se uită la el, din prag, și simte așa — ca o lacrimă — picurîndu-i în inimă de mila conașului, care-i bun, mult mai bun ca dînsa — ar vrea să-i spună că și ea e tristă, cînd îl vede pe el mînios, chinuit și că-i pare rău, mai ales că): La urma urmii, conașule, ce dac-o duci la... [Nu știe cînd s-a apropiat și-a spus aceste cuvinte — acum e mică, lîngă fotoliu și palidă, pentru că...]

MARIAN (s-a oprit, cu pumnii în șolduri și-o fulgeră cu privirile, de sus în jos și de jos în sus): Tu, scîrbă, care...? Tu, care nici un caimac nu ești în stare să...? Să piei de aici, toanto! Pantofi lustruiți mi-ai dat azi, cu noroi pe tocuri și în vîrfuri? Cum mături, c-am dormit pe covor și mi-a dat praf în nas, de-am strănutat să mi se rupă băierile inimii? Ia uite la flori. De cînd sunt neudate? Și păsărica: fără apă proaspătă, fără zăhărel, fără smochină! Și prin curte aștepți să te poftesc, ca să mături? (Lîngă ea, o prinde de mînă și-o scutură.) Ce sunt eu aici, la ce comand, la ce dau de mîncare, la ce dau casă și masă, la ce dau leafă și țin la ușe, de pomană, o aruncătură ca tine? Fugi, dispări — să nu te văd!

(Manda vede — cu ochii holbați — cum se apripie scările de ea, vertiginos. Pînă să strîngă pleoapele, să nu mai vadă, s-a proptit cu capul în ușe: pac! iar geamurile au făcut: sdrililing, pe ciment...

Manda plînge în bucătărie, fără gînd, fără durere, fără lacrimi.)

MARIOARA (a deschis ușa de la sufragerie și strigă la ea): Să nu plîngi! Să nu te-aud bocînd, că...

MARIAN (*nici el n-o poate suferi plîngînd — s-a oprit în curte lîngă scările de piatră*): Taci! Să nu-ți aud plîscu! Să ții minte, altă dată, că eu... stăpîn aici și...

MANDA (*prînsă ca un animal între două primejdii, abia are putere să articuleze*): Ce vină, eu, dacă nu... Constanța aia...

MARIAN: Ce Constanță, fă? Care Constanță? și ce te privește pe tine?

MARIOARA: Cum și de ce te amesteci în chestiuni familiare care... pe noi personal, ca stăpîni...

MARIAN: Cit o să răbdăm?

MARIOARA: Cit o să tolerăm?

MARIAN: Cîți ani o să port pantofi cu noroi?

MARIOARA: De cîte ori o să șterg praful, în urma ta?

MARIAN: Gata!

MARIOARA: Să isprăvim, odată, Bob, că asta nu mai e servanță, e, soro, o pacoste!

MARIAN: Te dau afară!

MARIOARA: Te dau afară, de mîine!

MARIAN: Mîine să pleci! Să-i dai socoteala, Marioară! Să se ducă, să scăpăm...

MARIOARA: Să isprăvim odată, Bobișor, cu scandalul! (*Coboară lîngă Marian, pe scara de piatră și trecînd furtună pe lîngă Manda, care tace, ascultă și — cu fiecare cuvînt al stăpînilor — clipește repede și cu spaimă, ca și cum ar amenința-o cu sfîrc de biciușcă.*) Să isprăvim odată c-o pacoste care... din chiar senin, să ne certăm — noi, oameni ce ne aflăm...

MARIAN: Sigur, Marioară dragă! Am zis: mîine o dăm afară!

(*Marian, a revenit în fotoliu, cucoana Marioara în „șez-long”. E tot frumos cerul și senin iar canarul tot atît de guraliv: tziu-tziu-tzirliutziu...*)

Ascultîndu-l soșii Marian se liniștesc. În necazul lor egal împotriva Mandeii, au uitat de altă suferință. Se simt bărbat și nevestă, într-o viață de liniște, de bună înțelegere și fericire.

Oricum, cucoana Marioara are un licăr nou în priviri și mai face o încercare, cu suris ascuns.)

MARIOARA : Bob dragă, dacă-i dăm pașaportu Mandei, cum rămînem de onomastică ? Eu, oricum, nu mă dau în lături de la muncă, dar... cine spală vase și cine... ?

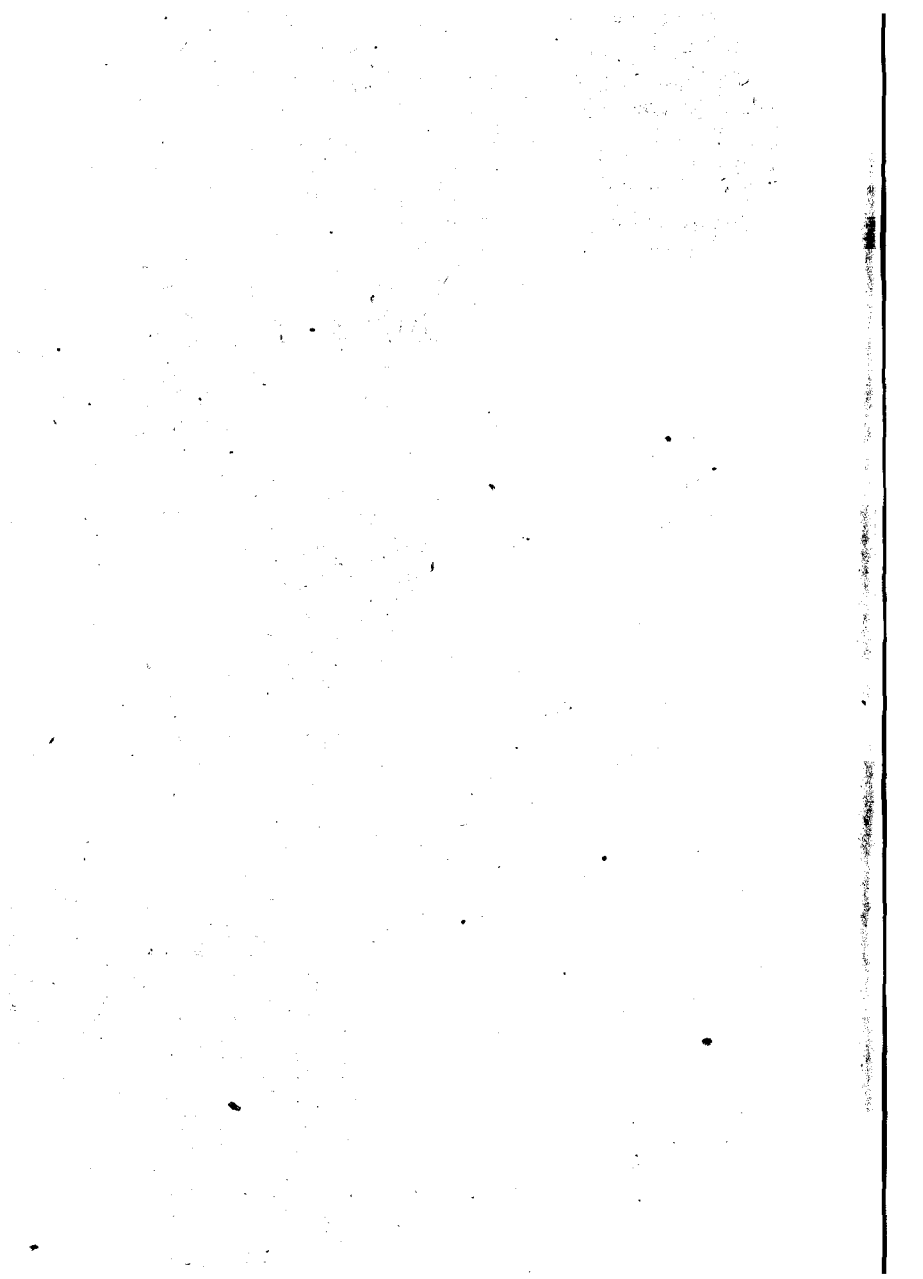
MARIAN (*stă o clipă pe gînduri*) : Să crezi ! Cum rămînem, de onomastică, fără... ? (*El, însă, e om demn și de cuvînt.*) Ce-o fi ! Numai să scăpăm de nebună ! Și... sigur, dacă — pînă mîine seară — nu găsim alta... fac orice ! Mai bine mergem... mergem la Constanța, da' pe ea, pe Manda asta, n-o mai primesc !

MARIOARA (*e și în inima ei un canar care face : „tzi-tzi-tzirliu“ de bucurie*) : Știam eu că n-o să mă superi tu, Bobișor dragă, tocmai acum, de onomastică...

(*În bucătărie, strîngînd în lada de acasă lucrurile puține, Manda cîntă și plînge, ca orice fată proastă și de la țară. Numai canarul pare c-o înțelege, pentru că numai el o îngîină : tzi-tzi-tzirliu-tzirliu...*)

NOTE ȘI COMENTARII

PIESE TIPĂRITE ANTUM

CUMINECĂTURA

Actul dramatic *Cuminecătura* a apărut în revista *Năzuința*, Literatură — Artă — Știință, Craiova, 1925, anul III, nr. 7, p. 35—68 și în volum, în Editura „Umanitatea” București, Tiparul „Scrisul Românesc”, Craiova, 1925, 38 p. În legătură cu tipărirea piesei, autorul poartă corespondență cu Ion Dongorozi, pe atunci profesor la Craiova. La 16 ianuarie 1925 acesta îi comunică: „Astăzi știindu-se exact câte pagini are piesa, am stat din nou de vorbă cu directorul tehnic: 1000 de exemplare te vor costa 2800 lei, 500, 2000 lei”. În același an autorul o prezintă Teatrului Național din București. Cu adresa nr. 1007, din iulie 1925, comitetul de lectură al teatrului respinge piesa *Cuminecătura*.

Piesa *Cuminecătura* a fost depusă la Teatrul Național din Iași în luna iulie 1925. Discutată în ședința comitetului de lectură din 30 septembrie 1925, de față fiind C. B. Pennescu, I. Botez și I. Petrovici, piesa a fost respinsă: „S-a dat cetire piesei într-un act *Cuminecătura* de dl. G. M-Zamfirescu. Deși piesa are o valoare literară necontestată, totuși n-a putut fi admisă în repertoriul teatrului din pricina neajunsurilor teatrale” (apud. *Documente din arhive ieșene*, vol. II, Editura Minerva, 1976, p. 311). Din ziua de 2. X. 1925 datează următoarea rezoluție: „Textul se va preda bibliotecii, iar autorului i se va comunica că piesa d-sale, de o valoare literară necontestată, n-a fost admisă de comitetul de lectură fiindcă nu are acțiuni teatrale”. Pennescu (idem, p. 311). Ea va fi jucată peste doi ani (1927), pe scena Teatrului Național din Chișinău. În revista *Spectatorul*, I, 1929, nr. 1, p. 16, se află următoarea știre: „Teatrul Național din Cernăuți va jucat în actuala stagiune următoarele piese origi-

nale: [...] Alexandru Lăpușneanu, dramă într-un act de George Mihail-Zamfirescu." Piesa nu a fost însă reprezentată.

La apariția în volum, piesa a fost apreciată de critica timpului, care a văzut în acest act dramatic mai mult decât un început promițător. Perpessicius spunea atunci: „E răutatea lui Alexandru Lăpușneanu în plină acțiune. Răutate și diplomatie vicleană. Mai ales acest al doilea caracter e așa de magistrat realizat în piesa d-lui G.M.Z., că am crezut o elementară datorie să menționez această surprinzătoare lucrare dramatică. Nerv dramatic, eroi, sobrietate și noblețe arhaică în scris trădează un autor născut pentru teatru (Perpessicius, în *Mișcarea literară*, II, 19 aprilie 1925). Perpessicius, a păstrat peste ani aceleași bune impresii despre piesă. Recenzind, de pildă, „Biblioteca clasicilor români”, înfrântă sub îngrășirea lui Eugen Lovinescu, avea să scrie: „Vorbina de dramatizarea lui Alexandru Lăpușneanu, d-l Lovinescu amintește de piesele lui Bolintineanu și Bodnărescu. Ne-ar fi plăcut să vedem și *Cuminecătura* d-lui George Mihail-Zamfirescu, actul de necontestat dramatism și debutul impresionant și pe deplin ratificat al autorului *Domnișoarei Năstasia* (vezi Perpessicius, *Opere*, III, Editura Minerva, 1971, p. 200). Eugen Lovinescu (vezi *Membrii*, II, 1916—1931, Editura „Scrisul românesc”, p. 244) nu avea o prețuire deosebită pentru această piesă: „După debutul sumar al actului dramatic *Cuminecătura*, parafrază a lui Alexandru Lăpușneanu al lui Negruzzi...”. Camil Petrescu va nota cu prilejul lecturii acestui act dramatic: „Nu s-ar putea spune că e un act, căci îi lipsește un conflict consistent, o intrigă propriu-zisă, dar conturarea personajelor, definitivă și înrădită de un dramatism al dialogului cu totul neobișnuit. Sînt puține piese scrise în românește cu atîta vigoare interioară și cu atîta sens al adevărului sufletesc. Nu avem la îndemână nuvela lui Negruzzi ca să ne dăm seama pînă unde merge originalitatea d-lui George Mihail-Zamfirescu, dar teatrul este altceva decât o nuvelă și de altminteri considerăm *Cuminecătura* nu ca o operă menită să rămie, ci ca un strălucit examen de autor dramatic, ca să zicem așa” (*Noi autori dramatici, în Teze și antiteze*, p. 322—323). În *Convorbiri literare*, iunie 1925, se publică, sub inițialele A.B. următoarea recenzie, din care desprindem: „Autorul *Flămurei albe*, inspirindu-se din capo-de-opera lui Negruzzi, Alexandru Lăpușneanu, concentrează miezul acțiunii într-un act dramatic. Romantismul *Cuminecăturai* constă în materialul melodra-

matic de care se servește autorul: spinzurători, singe, gemete surde, omoruri, căpete tăiate, așezate în piramidă, și, mai cu seamă, dialogul între Lăpușneanu și capul postelnicului Veverița.

De obicei, autorii cări vor să transforme un roman sau o nuvelă în piesă de teatru dau greș. S-a văzut cazul cu *Crimă și pedeapsă*, *Dinu Păturică*, *Unchiul a visat*, ca să nu cităm decât pe cele mai recente. Dl. George Mihail-Zamfirescu răstoarnă această părere.

În *actul* d-sale — afară de mici defecte fără importanță — a reușit să dea o minunată dramatizare a nuvelei lui Negruzzi.

Stilul e bun, deși cam prea teatral; personajele sunt bine caracterizate. Cu aceste însușiri, credem că dl. George Mihail-Zamfirescu ne va da în curând o lucrare pur personală, cu subiect istoric, deoarece vedem că minuieste abil limba vechilor cronici moldovenesti.

Piesa a apărut în următoarele ediții:

George Mihail-Zamfirescu, *Cuminecătura*, *„singurul act”*, 1925, Editura Umanitatea București, Tiparul Scrisul Românesc, Craiova, 38 p.

George Mihail-Zamfirescu, *Teatru*, Editura de stat pentru literatură și artă, 1957, ediție îngrijită și prefațată de Valeriu Râpeanu, p. 39—73 (textul), p. 452—453 (nota).

George Mihail-Zamfirescu, *Teatru*, Editura Minerva, 1974, ediție îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii, bibliografie de Valeriu Râpeanu, p. 3—33 (textul), p. 599—600 (nota).

În *antologia* de poezie a lui Mihail Zamfirescu, *„Cuminecătura*

Cuminecătura a fost tipărită în *Antologia piesei românești într-un act*, volumul II, secolul XX, partea I-a, 1900—1944, ediție, studiu introductiv, note bibliografice de Valentin Silvestriu, Editura Dacia, 1980, p. 129—257.

DOMNIȘOARA NASTASIA

DOMNIȘOARA NASTASIA

Domnișoara Nastasia deschide în creația lui George Mihail-Zamfirescu seria producțiilor majore și reprezentative, ce va fi continuată cu *Sam*, *Madona cu trandafiri*, *Maidanul cu dragoste*, pe care o va încheia *Idolul și Ion Anapoda*.

Amintindu-și împrejurările în care a elaborat *Domnișoara Nastasia*, George Mihail-Zamfirescu mărturisea că mai întâi, pe cînd

se afla la Satu-Mare, în 1922—1923, a încercat să scrie un roman cu titlul *Bariera*, pe care l-a părăsit pentru că a înțeles că-i lipsea „respirația epică necesară”. După aceea a redactat două acte și patru scene. Însă atunci când le-a recitat și-a dat seama că a scris „o melodramă banală, convențională. Lipsa suflului de umanitate din gest și replică, era absent acel clocot sub replică și gest care să ridice fiecare personaj la un potențial simbolic.” Manuscrisul acestei piese a fost azvirlit în foc. Mai târziu, în iarna anului 1925 și primăvara anului următor, scriitorul reia materialul din cele două lucrări părăsite și scrie comedia tragică *Domnișoara Nastasia*, care, din anul 1926, începe să fie tipărită fragmentar în presa vremii. Astfel *Universul literar*, anul XLII, nr. 20, 16 mai 1926, p. 3—4, cu titlul *Vulpașin* și subtitlul *Fragment din comedia tragică, „Domnișoara Nastasia”*, publică actul I, tabloul I, scena III (față de varianta publicată în volum textul a mai suferit unele modificări.) Piesa a fost citită mai întâi în cenaclul *Sburătorul*. Amintirile lui Eugen Lovinescu sînt cit se poate de prețioase pentru a înțelege etapele cristalizării piesei pînă la versiunea scenică din 1927: „Afirmția talentului său nu s-a făcut decît prin *Domnișoara Nastasia*, dramă realistă scoasă din viața mahalalei noastre, deși nu s-ar putea spune că lectura ei ar fi trezit printre noi chiar de la început o adeziune totală; lipsa scriitorului de autoritate, incertitudinea sfîrșitului, nesalvată nici de a doua versiune, dar mai ales fatala insuficiență a textului în ornament literar, și pus în valoare, cum se și cuvenea, abia de jocul expresiv și realist al actorilor, ne-a făcut să schițăm rezerve, ce au fost repede înlăturate de reprezentațiile atît de concludente. Dacă în prelucrarea materialului istoric nu știuse trece dincolo de Delevrancea, de la care pornise, în studiul mahalalei, d-nul George Mihail-Zamfirescu aduce în *Domnișoara Nastasia* o viziune originală, un simț al seriosului, al pateticului, al poeziei chiar, inexistent în Caragiale” (vezi *Memorii*, II, 1916—1931, Editura „Scrisul românesc”, Craiova, p. 244).

Tot Eugen Lovinescu, de astă dată în *Critice*, III (ediție definitivă, 1927, p. 163—165), avea să releve mai pe larg reacțiile legate de lectura piesei în cenaclul *Sburătorul*, ca și impresiile din seara premierei: „S-a împlinit un an de cînd am ascultat la ședințele *Sburătorului* lectura a două piese reprezentate luna aceasta (sept. 1927) pe scena a două teatre din capitală; cum impresia spectacolului nu s-a suprapus impresiei lecturii, este locul unor reflecții asupra acestui inconformism de impresie.

Domnișoara Nastasia a d-lui George Mihail-Zamfirescu ne-a atras dintr-o dată atenția prin nota ei diferențială față de teatrul lui Caragiale. Atît de exploatată în latura ei comică, mahalăua ră-mînea aproape necercetată în latura ei serioasă, în pasiunile și aspirațiile, în conflictele și tragediile ei. Faptul de a nu fi călcat pe urmele celui ce se părea că a epuizat-o, de a nu fi atins nici cu umbra unei ironii, fie în atitudine, fie în expresie, un aspect al vieții noastre sociale pe care-l credeam iremediabil condamnat satirei — constituia un prim merit recunoscut de toți cei prezenți tînărului autor. Deși lectura era bine făcută și cu pricepere de actor nuanțată, s-a desprins, totuși, din ea o impresie de cenușiu; prețuite în autenticitatea lor evidentă, amănuntele nu confereau întregului un interes susținut; aspirațiile domnișoarei Nastasia de a evolua din cîmpul Veselei în Popa Nan păreau meschine; pasiunea lui Vulpașin, elementară; deznodămîntul — de altminteri altul decît cel jucat — melodramatic. Reprezentarea piesei pe scena Teatrului «Regina Maria» a măturat însă toate aceste incertitudini de impresie; admirabil jucată, drama s-a desprins în momente sobre, caracteristice, solid fixate într-o acțiune rectilină la început și numai la urmă, în deznodămînt, deviată în reminescentă literară, și, mai presus de toate, s-a desfășurat într-o încordare de atenție și de interes scenic pe care nu le-am fi putut bănui la lectură. Ceea ce ni se păruse numai o încercare meritoasă, se dovedește pe scenă afirmația irecuzabilă a unui talent dramatic de care, de acum înainte, teatrul românesc trebuie să țină seama."

George Mihail-Zamfirescu a avut și el incertitudini în ceea ce privește finalul piesei, așa cum mărturisește într-o scrisoare către Tatiana Nottara. Numai că autorul a susținut invers de ceea ce își amintește Eugen Lovinescu: „Un alt final, la *Nastasia* m-a preocupat de pe timpul cînd o scriam. Aici, însă, le-a plăcut actualul final, care, deși e așa de simplu în fond, li s-a părut criticilor (Lovinescu, în special) prea... *livresc* (s.n.), prea... *intelectual* (s.n.)” (scrisoarea datată 26.II.1929, B.A.R., 51,115).

Piesa vede lumina rampei puțin timp după elaborare, și anume în toamna anului 1927. Actorul V. Maximilian a evocat împrejurările în care a fost jucată *Domnișoara Nastasia*. Prin intermediul unui sufler, George Mihail-Zamfirescu cunoaște pe V. Maximilian. Tînărul autor dramatic îi înmînează actorului Maximilian manuscrisul unei piese de teatru: „Gemi mi-a fost recoman-

dat în aprilie 1927 de către Marius Pinto, suflerul de pe atunci al Teatrului Bulandra. Slăb, cu un păr mare și dezordonat, cu ochi vioi și exepresivi, părea mai tânăr decât în realitate. Maturitatea și-o vădea în special în discuții, căci vorbea apăsător și sigur. În schimb, vocea îi slăbea imediat și Gemi devenea un om extrem de timid, fiind se discuta despre el sau scrierile sale. Și poate că timiditatea aceasta l-a făcut să nu se adreseze nici unuia din actorii companiei pentru ca să i se înlesnească o întrevvedere cu vreunul dintre cei cinci asociați din conducerea Teatrului Bulandra. El s-a adresat celui mai necunoscut slujitor al scenei, suflerului, sprijinitor modest dar indispensabil tuturor actorilor, deși înscris printre cei din urmă pe statul de plată. Poate că și-a dat seama că suflerul era unul din puținii care i-ar fi putut vorbi sincer și i-ar fi putut sfătui ce drum să apuce pentru ca să ajungă să-și vadă piesa jucată sau, cel puțin citită. Suflerul, muncitor conștiincios, fără invidii și fără să rivnească vreun rol, era cel mai aproape de inima lui George Mihail Zamfirescu" (vezi V. Maximilian, *Triumful premierei*, în *Teatrul*, an. II, nr. 3, martie 1957, p. 23). Cîteva ani mai înainte, V. Maximilian își amintise despre același eveniment: "Piesa m-a entuziasmat, iar cunoștința noastră s-a transformat curind, după aceea într-o caldă prietenie. Mi-a mărturisit că nu din slăbiciunea pe care o are orice autor de a-și vedea piesa reprezentată, ține să i se joace *Domnișoara Nastasia*, ci pentru că spera într-un succes de mare ajutor pentru viitorul dragelor sale fetițe.

Erau desigur și dificultăți.

Atmosfera *Domnișoarei Nastasia* contraria oarecum preferințele publicului de atunci, care era deprins să vadă pe scena Teatrului «Regina Maria» numai lume cu instincte și manifestări de elită.

Jucată cu un ansamblu excelent, într-o atmosferă realizată în înțelegere cu autorul, *Domnișoara Nastasia* a prilejuit un neuitat succes lui Gemi, asociației Bulandra-Manolescu-Maximilian-Storin și literaturii dramatice originale" (*Acțiunea*, 5.II.1944).

Premiera piesei are loc în seara zilei de 3 septembrie 1927, pe scena companiei artistice Bulandra-Manolescu-Maximilian-Storin. Dar pînă în seara premierei incertitudinile au fost destul de serioase. Cu cîteva ore înainte de spectacol rămăseseră nevindate un număr însemnat de bilete. Alarmat de insuccesul ce se

intrevedea, tinărul dramaturg pleacă de la teatru în oras, pe o ploaie torențială, rătăcind pradă celor mai negre gânduri. Când m-am întors la teatru, eram ud, leocarcă. Prima întrebare, sigur, citis-a făcut la casă? Mi s-a răspuns cu voce bună: 40.000 (patruzeci de mii) lei. Am respirat adânc. Eram salvat. Incepeam în sfârșit să am talent!

Distribuția premierei din 3 septembrie 1927 a fost următoarea: Nastasia — Sorana Topa; de la Teatrul Național, Ion Sorcovă — V. Maximilian; Vulpașin — G. Storin; Luca — I. Constantinescu; Vecină — Sofia Ionescu; Paraschiva — S. Cocorășcu; Niculina — Liana Constantinescu; Ionel — Marcel Enescu; Luca Dacrină — I. Ștefănescu; Nădejde; Circiumarul — E. Talianu; Omul nedăjit — G. Demetru; Haimanaua — G. Groner; Cerșetorul — N. Gărdescu; Orbul — C. Georgescu; Pacoste — G. Cochet; Gazda — Corina Barbu; Pascu — G. Cochet. Decorurile după schițele pictorului Feodoroff de la Teatrul Național din București.

Date interesante privitoare la tribulațiile dinaintea premierei, ca și la atmosfera din seara acelei zile, în volumul de memorii al lui Mircea Ștefănescu: *Un dramaturg își amintește*. Primii patruzeci de ani. Editura Eminescu, 1980, capitolul *Necazurile unui debut*, „Domnișoara Nastasia”, p. 366—377.

Într-o scrisoare din 15 aprilie, se scuza că n-a venit să mă vadă, (pentru că) citez: «N-am avut o *Domnișoară Nastasia* completă, ca să-ți-o aduc pentru lectură. Mă neurastenizasem: scriind, ștergînd, refăcînd, mutînd scenele, alegînd semnificațiile, mutînd „cortina” cu o replică mai sus sau mai jos. În sfârșit, a dat Dumnezeu s-o termin. Am prezentat-o la „Regina Maria”. Maximilian a citit-o și-i entuziasmat. Acum trece prin purgatoriul celorlalți directori. Te-ai bucura și tu, sunt sigur, să primești într-o zi de la mine o veste mare în ce privește *Domnișoara Nastasia*. Pînă atunci, aștept și... nu-mi fac visuri!» — «Acum, mă, mă odihnesc, deși am citeva subiecte ce nu-mi dau pace. Mă odihnesc, relativ spus, deoarece de la 8—1 muncesc la birou. [...] Nădăduiesc să scap de oca asta cit de curînd, dacă zeii vor fi pe gîndul meu. Pînă atunci, mă cocîrjez din ce în ce mai mult.» Mircea Ștefănescu, dispunînd de o bogată corespondență cu G. M. Zamfirescu, evocă în continuare avaturile piesei:

La 13 mai, îmi scria că «a citit-o și Manolescu și a găsit-o bună... așa de bună, încît [...] s-a făcut susținătorul ei în fața d-nei Bulandra. După el, piesa a fost dată lui Soare, care a gă-

sit-o „cea mai bună piesă din literatura dramatică românească”. În urmă, a citit-o [...] d-na Bulandra, care a găsit-o de asemeni bună — dar m-a rugat să mai concentrez puțin [...] actul ultim: din 4 tablouri, să fac 3. Am convenit și, actualmente, din 2 tablouri fac unul.»”

Deși pînă acum scrisorile nău au intrat într-un fond public, ele prezintă o importanță deosebită pentru istoricul premierei. Iată episodul legat de alegerea interpretei principale: „«Se vorbește de oarecare sacrificii pe care voi fi nevoit să le fac din tanieme, colaborare materială egală cu teatrul, la cei 4 000 lei pe seară, ce-i va cere probabil (interpreta solicitată)*».

Își termină scrisoarea cu aceste cuvinte: «Pînă la toamnă e așa de mult, iar eu m-am lovit de atîtea praguri pînă acum, că nu-mi fac visuri și nu împărtășesc nimănui știrile de care iei cunoștință prin prezenta. Sunt sceptic: de felul meu și din experiență.»” Și Mircea Ștefănescu își continuă astfel amintirile: „La 1 iunie, alte piedici: «Nu ți-am scris pînă acum, pentru că așteptam, odată cu închiderea stagiunii, ultimul cuvînt de ordine asupra piesei. Iată-l: pentru stagiunea viitoare, s-a iscălit un contract între Teatrul „Regina Maria” și Ministerul Artelor, prin care teatrul se obligă, în schimbul subvenției date de minister, să rezezinte cel puțin două piese originale pe stagiune. [...] Aceste piese însă, trebuiesc să treacă printr-un comitet compus dintr-un reprezentant al teatrului, unul al ministerului (probabil dir. T.N.) și unul al criticilor dramatici. Or, cei de la minister fac mizerii, vor cu tot dinadinsul ca unul din cei doi autori dramatici să fie sacrificat, în favoarea lui [...], căruia să-i joace piesa [...]. Tony Bulandra, care-i un om adorabil, mi-a spus că teatrul, în tot cazul, mă va susține pe mine. Dealtfel, piesa a fost transcrisă de teatru și s-au scos rolurile. A rămas ca ei să trimeată piesele spre aprobare, lucru ce se va aranja, cred, pînă în toamnă. Tony nu vrea cu nici un chip să joace pe protejatul ministerului. [...] Ce om trebuie să fii, ce lipsă de demnitate, ca să stă-

---

* Intr-un interviu publicat de revista *Tot* (an. I, nr. 8, 17 octombrie 1933, p. 7), G. M.-Zămbirescu spunea despre această perioadă: „A fost un concurs fericit de împrejurări. Piesa a plăcut de la prima lectură și nu mi s-a impus absolut nici-o modificare. Așadar, a fost jucată în forma în care o prezentasem. Divergența a fost numai asupra alegerii interpretei principale. Eu am propus-o pe d-na Aura Buzescu, pe care o cred și acum interpreta ideală a Nastasiei” (n.ed.).

rui și să impui unui om care-ți spune că nu-ți joacă piesa pentru că-i slabă, să ți-o joace prin intervenția și stăruința, dusă pînă la stupizenie, a celor puternici la minister! Cu ce nas, cu ce inimă, vei veni la premieră, între actori, cînd știi foarte bine că actorii ți-o joacă de silă și cu silă, pentru 4—5 seri. [...] Cei de la teatru sunt singurele mele scrisori de recomandare. M-ar dura să iasă rău. Mi-am pus toată nădejdea în izbîndire. [...] Am început o nouă piesă, tot în tablouri: *Ecce Homo* *. Precum vezi, am gînduri frumoase și am putere de muncă. O deziluzie, în toamnă (mai bine zis: o nouă deziluzie), m-ar îngenuchea! Jur că nu mai pun mina pe creion, să scriu. Numai cu talentul meu nu se poate răzbate! La ce să mai scriu? Ca să mai încerc o nouă deziluzie? Mulțam frumos! Pui punct! Aleluia!» „Remarcăm prezența acută a maniei persecuției (vezi studiul nostru introductiv). Ceea ce atestă și următoarea scrisoare trimisă la 25 iulie confratelui său:” «Aștept sosirea lui Tony Bulandra. Piesa va trebui trecută prin comitet. Alt balamuc, alte săptămîni de așteptare, altă mizerie neurastenizantă. Mă-e frică să nu mă înec la mal.»

La 1 august: «Sîmbătă am fost la Bulandra, care s-a întors din Paris. [...] Piesa mea e singura lucrare pe care o prezintă comisiei. Deci, dacă vrea această comisiune n-are decît să susție și să impuie un nou autor dramatic. Zilele acestea se face lectura. Îți voi comunica imediat rezultatul. Tony Bulandra mi-a dat cele mai depline asigurări de reușită. Chiar dacă (admițînd imposibilul, zice el) piesa nu va fi admisă de comitet, el tot mi-o joacă. Țin toți să fie jucată *Domnișoara Nastasia*, și, în special, doamna Bulandra. Deci, pînă acum, stăm pe roze. Numai să nu mă-nțep în mărăcini.»

Apoi Mircea Ștefănescu citează din scrisoarea pe care G. M.-Zamfirescu o trimite în ziua de 4 septembrie, imediat după premieră. „Ai fi avut prilejul să te bucuri — alături de Camil Petrescu — de succesul meu. Iar eu judec succesul după bucuria cîtorva prieteni, pentru că eu, dragă Mircea, am luptat și am suferit prea mult pentru acest succes, ca în bucuria mea să nu fie și un dedesubt foarte dureros. Succesul mi-a adus aminte de toate durerile de ieri și alaltăieri.» Dar emoția succesului era prea mare, ca să nu apară, în ultimele rînduri ale acestei cărți poștale, bucuria debutantului care se așeza, într-o singură seară, în

---

* Primul titlu al piesei *Sam* (n. ed.).

prima linie; a drăniaturgilor noștri. Iată aceste rânduri: «In sfârșit, succes! In sfârșit, am spart porțile! Ai citit interviul meu din Comedia? Am spus lucruri frumoase pentru comitetul de lectură de la Națională [...]. M-a plouat în seara premierii pînă la piele. Iar deu, în haine negre și pantofi de lac! Era o nostimadă să mă vezi. De fapt, udătura a fost cu norod și n-o regret. Sunt prea vesel, prea neastîmpărat, ca să pot să-mi adun gîndurile, să-ți spun vedesc gîndurile de la premieră și sentimentele ce mă încercău cu fiecare chemare la rampă.»»

Mircea Ștefănescu citează și din convorbirea pe care a avut-o cu G. M. Zamfirescu în revista *VreMEA* (17—24 mai 1928). Primită cu multă însuflețire încă din seara premierei, piesa s-a bucurat de numeroase cronici, care toate subliniau talentul autorului. Fără îndoielă, unele conțineau aprecieri convenționale, fie datorită faptului că erau scrise de jurnaliști lipsiți de perspectivă critică, fie că reprezentau gesturi de prietenie literară. Vom redă integral două din cronicile scrise atunci aparținînd unor mari oameni de teatru, Ion Marin Sadoveanu și Camil Petrescu, pentru a avea în chip elocvent imaginea modului în care a fost recepțată piesa. Cronică lui Ion Marin Sadoveanu a apărut în *Gîndirea*, anul VII, 1927, nr. 9, p. 223—224;

Toată lumea, începînd cu autorul, s-a speriat, cu un ușor graunte de entuziasm, de un mare eveniment; s-a descoperit în sfîrșit, suburbia românească, sub formă de izvor de inspirație pentru artiști! Avem și noi aspecte de viață variată, e aproape de necrezut! Transportul acesta, totuși, nu trebuie să ne mire, cînd este vorba de lumea pe care o cuprinde. Teatraliștii și teatromanii noștri, apoloniici în clasici sau dionisiaci în formele triumphiulare de import sau autohtone, cu vagi și incolore excursii lătrănilice, n-aveau cum să cunoască, și mai ales pe scenă, tragicul periferiei, de vreme ce nu-și lamuresc nici viața și nici literatura ei. Mirarea în fața acestui eveniment o șocă însă cel puțin grațiată după *Diplomatul*, *tăbăcarul* și *actrița* romanului lui C. Ardeleanu, de curînd apărut. Și apoi, află-se că de ani de zile doarme undeva, în cartioanele Teatrului Național din București, o piesă într-un act, *Virtutea militară*, de un domn modest, Panu — un cristal autentic pentru viața învăluită și citeodată adîncă a suburbiei românești. D-nul Panu a avut mai puțin noroc decît d. Zamfirescu, într-o epocă de o anumită parfumerie literară și dramatică.

Astfel fiind, de-acum și indeobște fi-va legat d. Zamfirescu, virginal, de Ion Luca Caragiale, ca o pereche tragică, în literatura vieții de periferie, facete, anevoioase, dar, în sfârșit, descoperite.

Se cuvine, cred, pentru a prețui cât mai exact valorile, să destoarcem, în fața acestui debut, firele care ne duc pe căi deosebite. Una e surpriza plăcută a materialului «inedit» pe care îl întrebuințează piesa și despre ea am de spus câteva cuvinte; alta e personalitatea artistică, în general, din care se poate analiza până acum, a d-lui Zamfirescu și-n sfârșit, a treia, realizarea poetului dramatic în *D-șoara Nastasia*.

Neîndoios, d. George Mihail-Zamfirescu are un ochi atent și precis deschis asupra lumii. Din puzderia de întâmplări în care trăim — în care trăiește — printr-o intuiție sigură știe să aleagă trăsătura caracteristică, știe să alcătuiască mozaicul sintetic al unei opere de artă. Astfel i se relevă d-sale, ca și odinioară lui Caragiale, numai în altă tonalitate — aceea a sensibilității sale — o trăsătură principală, a sufletului oamenilor de mahala. Cândva am subliniat-o în opera lui Caragiale, astăzi o găsim vie în tragicomedia d-șoarei Nastasia, mult mai aparentă și mai puțin paradoxală, fiind încadrată într-o atmosferă mai firească ei. E vorba de răutatea celor de la periferie, și nu de răutatea organizată de care nu sînt capabili, ci de aceea înconștientă, spontană, fir de soi într-un conglomerat sufletesc cu totul caracteristic, făcut din meschinărie, vulgaritate, gigantism și neproporționare a eului.

Astfel, scena de la înmormîntarea lui Luca, întregă, dar mai ales fragmentul dintre «domnișoarele» Paraschiva și Niculina și Nastasia jalnică, o socotesc ca pe una dintre cele mai bine și adînc observate, și realizate în aceeași măsură.

Alături de sensibilitate și un remarcabil simț de observație, care alcătuiesc darurile cele mai alese ale d-lui Zamfirescu, d-sale și în tehnica sa dramatică — după cum vom vedea mai târziu în preocupările sale de literatură, suferă de anumite influențe, care, fără nume, vin totuși de la o anumită familie de scriitori. Singur a mărturisit că a descoperit aspecte de viață rusească — de literatură rusească, dacă ne dă voie să precizăm — în viața celor anonimi de la periferia românească. Să însemnăm oare aceasta privescarea instinctelor dezlănțuite și dezbrăcate de cămașile izolatoare ale tuturor corectivelor sociale și civilizatoa-

re? Cred că da. Literatura sufletelor cu puține coarde dar întinse și dureroase cred că vrea să o slujească d. Zamfirescu. Dar atunci de ce numaidecît aspectul acesta să fie «rusesc»? Bănuiesc o ușoară confuzie. Idealul literar al d-lui Zamfirescu este asemuiitor cu opera multor scriitori ruși, iar nu materialul, cît de brutal, simplu și robust pe care îl prelucrează. Căci de la Zola la Gerhardt Hauptmann, literaturile apusene naturaliste s-au alimentat cu succes, mai toate, din colțurile acestea de penumbră ale periferiilor, unde sentimentele sînt trainice, tiranice, oarbe și distrugătoare ca și în concepția și opera d-lui George Mihail-Zamfirescu. Specificul rusesc, absurdul tragic, d-sa nu l-a întrebuițat și bine a făcut — a rezistat ca un adevărat scriitor conștient de valoarea creațiunii sale — căci altfel ar fi falsificat-o. Singurul lucru căruia nu i-a putut rezista, singurul lucru lîpit, și cu atît mai mediocru cu cît este un element intelectual, disonant, schematizat dintr-o întregă influență de problematică pe care neîndoios, dar în minor și difuz, o suferă d. Zamfirescu de la literatura rusească, este simbolul ieftin al unei dureri permanente de maidane românești, mecanizat în acest Luca etern, care la d-sa moare cu Luca și răsare cu Luca Lacrimă.

D. Zamfirescu n-a știut să-și apere complet opera, de pericolul ființei sale. Toate scăderile *D-șoarei Nastasia*, care ar fi putut fi o lucrare remarcabilă, vin de aci. O răscruce făcută dintr-un anumit lirism social și multe înfruriri, cu care lupta se vede puțin, alcătuiesc punctul periculos de fărîmare oarecum al operii. Formulele cele mai robuste și evenimentele cele mai violente nu pot face o tragedie, față de aceste șovăieli, după cum un calambur și o pereche de palme nu pot face o comedie.

Pe scurt, iată viața d-șoarei Nastasia: iubește și e iubită de Luca. Dar și Vulpașin, de a cărui frică știu șapte mahalale, o iubește. Vulpașin, aprig, nu poate să înțeleagă și nu se poate resemna cu soarta lui de neales. Într-o noapte, furios, omoară pe Luca. Singură Nastasia știe, dar se preface că nu cunoaște taina omoritorului: ceva mai mult, îi spune că îl va lua în căsătorie. Se fac pregătirile de nuntă, dar în ziua sorocită Nastasia se spînzură iar Vulpașin înnebunește.

Pentru a realiza acest conflict pe scenă, autorul a întrebuițat distribuirea materialului în tablouri. O socot cu totul nepotrivită. În ea personagiile întregi și robuste — așa cum ar fi alcătuite, dacă ar fi fost o dramă remarcabilă — nu pot să crească.

Aici este răspîntia nehotărîrii d-lui Zamfirescu, nehotărîre de care ține nerealizarea completă a piesei. Lucrare de atmosferă sau lucrare de conflict? Autorul a ales o cale de mijloc, păgubitoare, împletită din amîndouă. Iarăși prestigiul unei tehnici care îi impunea, de aiurea, dar care nu l-a servit. Avea un material bogat, pe care cu calitățile sale într-un contur precis de cîteva acte l-ar fi putut sculpta. Nu s-a mulțumit cu atît, și a făcut o operă hibridă, din punct de vedere tehnic, mult scăzută din impresia pe care ar fi putut-o da. Personajele principale nu pot crește pînă la completa lor dezvoltare în cămăruțele astea mici pentru că nu au loc, și mult-puțin cit e mai trebuie rezervat și pentru atmosferă. Cămăruțele sînt în timp — firește, iar personajele n-ar fi putut fi decît de contur masiv și neted.

Dacă ar fi să îi cauți d-lui Zamfirescu un temperament asemuitor, din punct de vedere al poeziei dramatice și tehnicii ei, m-aș opri fără șovăială la scriitorul vienez Arthur Schnitzler. Amîndoi, întrucît privește viziunea scenică, au un dezechilibru între seria mimică și cea verbală. Textul, cantitativ, stă mult mai prejos de gesturi. De unde și abuzul de joc de scenă, preindicat, și de scene mimice pur și simplu, care îl încătușează pe interpret, dînd foarte puține posibilități artei actorului. În afară de fragmentarea în tablouri scurte, dar însăși scena I-a din tabloul al 5-a, dintre Ionel și Niculina, o întregă scenă mimată, reaminteste uimitor *Hora* lui Schnitzler, ca factură — și nu dintre cele mai fericite. E păcat că în această lucrare izbutită în cîteva episoade, sforțările autorului au fost difuzate de preocupări și influențe divergente într-atît, încît adeseori o parte întregă din acțiune și un personaj important — Nastasia — sînt antrenate de o falsă memorie.

În pregătirea răzbunării ei — pe care nu o săvîrșește decît indirect — Nastasia reia pas cu pas drumul Ancăi, din *Năpasta* lui Caragiale!

Acest Caragiale, oricîtă literatură va fi făcut în vocabularul său, după cum se rostеше atît de neînduplecat d. Zamfirescu, i-a dăruit și d-sale o fărîmă din acțiunea sa.

Și-apoi tot Caragiale și poate Gerhardt Hauptmann, dacă d. Zamfirescu n-ar fi fost atît de aspru cu ei, și dacă sirenele Ossip Dymov și Schnitzler nu l-ar fi rătăcit neștiind, sirenele, ce material vrea să prelucreze d. Zamfirescu, l-ar fi învățat că nu numai expresiunea-formulă sau înjurătura fac sufletul viu, graiul

unor fanisme categorii sociale. Domnul Zamfirescu protestează împotriva «brîului roșu și al plasticei superficiale» și nici d-sa — minus brîul roșu — nu face mai mult. Într-o vreme, în vremea abstracției, Ceara moale a cuvîntului turtit sau cucuiat de un suflet care intră în el și îl deformează după necesitățile lui poartă mai multă expresivitate decît toate mimicile meticuloș notate de la birou. Lucrul acesta l-au înțeles toți cei care au întrebunțat dialectul sau «argou» al în teatru. Din cuvînt izvorăște gestul. El e celula care poartă și psihologia și atmosfera unui personaj. Că stilcirea lui poate duce la tic și la falsă vopsea este iarăși adevărat. Dar observarea valorilor sale în dialect și întrebunțarea lui cu dublul efect, de sfărîmătura de suflet și mărgea de text, este marca artă. Dacă s-ar fi apropiat de ea, autorul *D-șoarei Nastasia* ar fi văzut că și psihologia și atmosfera piesei sale ar fi crescut armonios din gata personajelor sale și n-ar mai fi fost nevoie să sacrifice altă din lucrarea sa. Și actorii i-ar fi fost recunoscători.

Teatrului «Regina Maria» îi revine lauda de a fi adus în fața publicului opéra d-lui Zamfirescu, în care vedem un real talent, desfășurat și cristalizat complet în timpurile viitoare de linpeziere.

Alături de d-nii Stofin și Maximilian, care au fînit stilpii acestei flămuri originale, d-na Sofia Ionescu, remarcabilă în felul cum s-a folosit de un text restrîns. D-șoara Sorana Topa își deslășoară pretutindeni temperamentul său supraîncărcat, reușind câteodată să-l smulga pe spectator, dar de multe ori să-l împovăreze cu o excesivă intensificare a mijloacelor sale de expresiune. Cu aplicațiune, cu pricepere și disciplină, montarea s-a tăiat precis în tablourile altă de mult dorite.

Camil Petrescu, cel dintîi care semnalase talentul lui George Mihail Zamfirescu, amintește această la începutul cronicii: „Într-un articolăș anume, acum trei ani, în *Cuvîntul liber*, atrăgeam stăruior luarea-aminte a cercurilor noastre teatrale asupra însușirilor cu totul remarcabile ale unui tînăr și necunoscut autor dramatic: a-l George Mihail Zamfirescu. După trei ani de zile, Teatrul «Regina Maria» — obligat prin contract cu Ministerul Artelor să joace două piese originale — dă prilej necunoscutului autor să înfrunte lumina rampei cu un frumos și real succes. Se dovedește astfel cât de îndreptățită a fost campania noastră stăruitoare, prin care ceream ministerului să nu mai acorde subvenții teatrelor particulare decît în măsura în care colaborează efec-

tiv: la elaborarea vieții noastre culturale; crearea unei arte dramatice originale, care să aibă în vedere și îndurarea a scriitorilor. Nu e mai puțin adevărată că, după ce aruntaseră deschiderea stagionii cu o piesă tot originală, dar fără valoare, direcția teatrului are meritul să facă o alegere fericită și să achite cu eleganță polița datorită ministerului. De altminteri, acest teatru ar fi putut juca *D-ra Nastasia* și fără subvenție, dacă și-ar fi cunoscut mai bine interesele. [..]

Fără să pretindă cote de înălțime literară, *D-ra Nastasia* e o piesă cu mult nerv teatral și cu un viu dialog dramatic. A vorbi de influențe e numai spirit de sicană. Povestea fetei de mahalala care dorind să evadeze din lumea ei își pune toate nădejțile într-un tinar meseriaș, pe care mai târziu îl vede ucis de alt pretendent la mîna ei a impresionat publicul. Sffîrsitul e prea „pretios”, dar sffîrsiturile n-au importanță în artă.

D-ra Sorana Topa, posesoarea unui formidabil temperament, mi-a adus aminte de d-l Jean Athanasiu, cînd, la începutul carierei, cânta *Rigoletto*. D-sa nu pare să știe ce e gradajia într-un rol și nici vreun regizor nu i-a arătat. D-nii Maximilian și Storin au dat un mare sprijin autorului. De asemeni, d-na Irina Ștefănescu-Nădejde și d-na Sofica Ionescu. Poate și dl. J. Constantinescu. D-nele Cocorășcu și Liana Constantinescu au ținut să arate că nu au studiat pe mahalagioaice decît în cărți postale, ca pe spaniole. (Dar s-ar putea ca aci să fie și vina piesei.)

Decorurile d-lui Feodorov — în afară de circumstanțe — au contribuit mult de tot la succesul lucrării.

Și acum o punere la punct. D-l George Mihail Zamfirescu mi-a arătat cit a suferit, așteptînd opt ani pînă să fie jucat. Știe d-sa cine sînt vinovații că autorii tineri sînt împiedicați, că dușmanii se înfățișeză publicului? Și ce e hotărît să facă? Să se alăture acestor dușmani ai literaturii originale pentru ca să închidă și d-sa drumul celor care încă mai așteaptă neunoscuți, nedreptățiți, furajă, într-o țară în care ei, tînuiți în umbră, reprezintă sufletul românesc iar alții, eleganți, se prezintă la căsăria centrală la Ministerului de Finanțe? *Opinii și atitudini*, Editura pentru literatură, 1962, antologie și prefață de Marin Bucur, p. 379—380.

Din celelalte cronici desprindem: „In *D-ra Nastasia* e ceva din sufletul romantic al vieții din suburbiile orașului, suflet scuturat de atmosferă voit comică sau căutat uneori burlescă. E ceva din vigoarea proaspătă a sentimentalității care nu s-a bu-

hăit de rafinamentul, scepticismul și totala îngăduință liberată de pasiune a centrului. E o înfățișare a temperamentelor pasionale, în care mocnește tenacitate și viforește răzbunarea cu caracter primitiv aproape" (B. Cecropide, *Universul literar*, an. XLIII, nr. 37, 11 sep. 1927, p. 591).

Distribuția, mai ales interpretii principali, a fost și ea cu căldură aplaudată de cronicarii dramatici, ca și de public. În stagiunea 1927—1928, *Domnișoara Nastasia* a întrunit patruzeci și cinci de spectacole, ocupînd primul loc din cele cincisprezece piese jucate pe scena Teatrului „Regina Maria”.

La puțin timp după succesul premierei (mai precis în octombrie 1927), George Mihail-Zamfirescu adresează lui Mihail Codreanu, directorul Teatrului Național din Iași, cererea de a su-pune „spre avizare” comitetului de lectură *Domnișoara Nastasia* (vezi *Documente din arhive ieșene*, ed. cit., p. 312). În ziua de 15.I.1928, Mihail Codreanu o trimite comitetului de lectură. În același volum se specifică: „La fila următoare, 11, se găsește, în creion, propunerea de distribuție a rolurilor din piesa *Domnișoara Nastasia* aparținînd autorului, după cum urmează: Nastasia...; Ion Sorcovă — Dl. Vernescu, Vulpașin — Morcovescu, Luca — Nosec, Vecina — D-ra Natalia Profier, Paraschiva — Margareta Baciu, Niculina — D-na Meicu, Ionel — Aurel Munteanu, Luca Lacrimă — D-na Ionak, Omul necăjit — Gh. Popovici, Haimanaua — Handoca, Cerșetorul — Miron Popovici, Orbul — Pascu Protopopescu. Urmează trei modificări făcute, după grafie, tot de G. M.-Zamfirescu. În rolul Ion Sorcovă e propus Radu Demetrescu, pentru Paraschiva — Florica Bulgaru și Margareta Baciu în rolul Luca Lacrimă” (idem, p. 312).

Nu știm în ce măsură piesa a fost supusă atunci comitetului de lectură, deoarece prima mențiune despre discutarea ei în acest cadru o aflăm peste mai bine de un an de la rezoluția lui Mihail Codreanu, mai precis la 29 aprilie 1929: „Proces-verbal nr. 25. Comitetul de lectură din 26 aprilie 1929. Prezenți domnii I. Petrovici, M. Sadoveanu, I. Botez, I. Damira.

1. Subsemnații, împreună cu domnul director, am luat în discuție trecerea în repertoriul nostru a piesei *Domnișoara Nastasia* de G. Zamfirescu și cum toți membrii comitetului au văzut-o reprezentată pe scena teatrului cu succes, au decis admiterea ei fără a mai face lectură.” Semnat — Director I. Iordan și membrii amintiți ai comitetului de lectură (idem, p. 313—314).

În volumul lui Valeriu Mangu, *De vorbă cu Iorgu Iordan*, Editura Minerva, 1982, p. 261—269, se publică și unele scrisori ale lui Iorgu Iordan către dramaturg, cu prilejul acestei încercări nereușite de a reprezenta piesa la Iași. Iorgu Iordan explică nereprezentarea piesei prin faptul că nu s-a ajuns la o înțelegere cu actrița Sorana Țopa.

După cinci ani, compania dramatică Bulandra-Manolescu-Maximilian-Storin deschide stagiunea 1932—1933 tot cu *Domnișoara Nastasia*. Prima reprezentație a avut loc în seara zilei de 8 septembrie 1932. În mare, distribuția era aceeași de la premiera din 1927: Ion Sorcovă — V. Maximilian; Vulpașin — G. Storin; Luca — Al. Finți; Omul necăjit — Popescu Dan Marian; Haimanaua — Ion Manta; Cersetorul — Mazilu; Orbul — Musceleanu; Cîrciumarul — V. Romano; Ionel — Chr. Etterle; Pascu — V. Bulandra; Luca Lacrimă — Nora Piacentini; Nastasia — Sorana Țopa; Paraschiva — Lulu Chiriac; Niculina — Elvira Petreanu; Vecina — Maria Sandu; Direcția de scenă — V. Maximilian. Aprecierile presei au fost și cu acest prilej în general favorabile. *Rampa* anunță, de pildă: „Compania dramatică de la Teatrul «Regina Maria» și-a deschis stagiunea într-un mare entuziasm de aplauze și rechemări și egal de mare surprindere”. După cinci ani de la prima ei reprezentație, entuziasmul s-a ponderat și cronicarii dramatici, fără a nega valoarea piesei și fără să o considere minoră, au început totuși să-i aducă unele critici. În *Rampa*, an. XV, nr. 4390, de pildă, V. Timuș spunea: „Minus entuziasmul și surprinderea (mai exact surpriza care a pricinuit entuziasmul), perimate apoi prin trecerea timpului, elogiul nostru rămîne întreg, deși umbrit de o legitimă decepțiune. Căci surpriza entuziastă a publicului și interesul viu al criticii dramatice mergeau atunci nu spre *Domnișoara Nastasia*, cît spre autorul ei.”

Cronicarul consideră piesa „biruitoare”, dar „imperfectă”. Calitatea ei: „o observație atentă și pătrunzătoare, originalitate în prezentare, aici de un realism de crudă și impresionantă justete, aici de o îndrăzneată fugă în fantezia adăugitoare a autorului și, în fine, temperamentul temerar al dramaturgului. *Domnișoara Nastasia* rămîne, în literatura noastră, drama periferiei orașului românesc.

D. G. M.-Zamfirescu a pus în conflict mahalaua cu proletariatul într-o vădită simpatie și comuniune de sentimente cu clasa de

muncă și idealuri cu deosebire din mocirla de viții a mahalalei sordide. *Domnișoara Nastasia* e, sub acest raport, singura dramă, și de reală valoare, a periferiei românești, și o prețuiesc cu mult mai mult decât neverosimila crimă pasională care depășește suporturile sufletești ale eroului."

Piesa, în ciuda opiniilor critice, unele mai severe de astă dată, s-a bucurat totuși de succes și cu prilejul acestei a doua reluări. În *Vremea* (11 septembrie 1932, semnat Ival) se remarcă, de pildă, că: "Ceea ce formează marea calitate a acestei opere de debut este expresia meșteșugului dramatic. Conceput în roman dar tratat cu dinamism specific teatrului, conflictul crește sigur și măsurat pînă la explozia finală. Pentru gradația aceasta autorul și-a încheiat tablourile pe semn de întrebare, renunțînd la clasicele lovituri de final de act."

Și de data aceasta interpretarea, mai ales V. Maximilian — G. Storin, s-a bucurat de o primire favorabilă. Mai multe discuții a suscitat modul cum a fost jucat rolul principal: Domnișoara Nastasia. Insistîndu-se asupra faptului că interpretarea Nastasiei a fost veridică și realizată, s-au imputat totuși actriței anumite momente de iluminare și o exagerare a tragismului.

Spicuum din cronica teatrală semnată de Sandu Eliad și apărută în *Facla*, 10 sept./11 sept. 1932, aceste fragmente semnificative:

"...Asta e drama pe care autorul a împletit, strîns, din frămîntările sufletești ale eroilor săi. Ați băgat de seamă că noțiunea suflet revine obsedant de-a lungul cronicei noastre, că toți, chiar și personajile secundare ale dramei, cum sînt oamenii întîlniți o clipă prin circiumă, le «zgirie inima» un cîntec pe care îl urla o tîrfă ce a primit instrucțiuni să-l cînte așa încît «să nu te aud pe tine, sufletul vreau să-l aud».

Sufletul e acolo, la mahala, o valoare încă pură, argint viu în viața indivizilor cît de răi. Asta a evidențiat-o meșteșugit autorul piesei, care e valoroasă nu fiindcă e pitorească, nu fiindcă marchează un teren virgin, ci fiindcă întrebunțează un material pe care eram deprinși pînă acum să-l socotim de esență rusească și realizat numai în tenebrele acelei literaturi. G. M.-Zamfirescu ne apropie de drama sufletului românesc autentic și fără influențe.

Realismul și pitorescul ambianței și personagiilor nu sînt rupte decît o singură dată de o intenție de simbolizare: existența lui Luca Lacrimă și a lui Vulpe; perpetuarea de-a lungul timpului a

conflictului dintre pur și impur, în cernerea desfrului. O singură dată și numai un moment, prin lamentările Nastasiei."

Spre deosebire de alți cronicari, Sandu Eliad afirma net: „E o dramă românească, a mediului românesc, pentru întreaga oară de la Caragiale, prin veridic și prin obiectiv autohton.

De aceea nu putem fi de acord cu interpretarea d-rei Sorana Țopa, puternică și vibrantă, pasionată și trăită, dar... iluminată Nastasie.

Mahalaua noastră nu cunoaște iluminate. Nu. Nastasia e o romanțioasă, așa cum apare în primul tablou, minte viciată de literatură, numai așa se poate explica și romantica ei răzbunare. Sinuciderea ei, care să-l osindească mai greu pe Vulpașin, decît 20 de ani de muncă silnică, sau uciderea ei prin mîna lui proprie. Numai o minte îmbuibată de întîmplările romanelor în fasciculele putea născoci ceva atît de absurd și de illogic în mediul mahalalei. Iluminările d-șoarei Sorana Țopa strică tocmai această latură a mahalalei românești, acest romanțism întîrziat, altoindu-i o înfățișare rusească pe care drama n-o are. Insistăm asupra acestui amănunt fiindcă, în afara lui, interpretarea d-rei Sorana Țopa este veridică și realizată și iar fiindcă schimbă tot caracterul rolului și al piesei, care este *românesc*." Cronicarul se oprește asupra distribuției arătînd că V. Maximilian a „jucat frumos", dar „trebuia ceva în plus, ceva ce Sorana Țopa a pus în interpretarea ei, o scoborîre înlăuntrul personajului. D. Maximilian a jucat ca toți ceilalți de altfel, și-a jucat rolul la suprafață. Dar așa, l-a jucat într-o linie perfect trasată, fără abateri, dar atît, așa cum și d-ra Maria Sandu l-a jucat pe al ei, rolul Vecinei. Un rol greu, de compoziție, cu replici spuse să fie crezute, dar spectatorul să vadă că e prefăcătorie; dacă n-a învins această dificilă nuanță, a învins însă tot pitorescul și autenticul personajului pe care l-a jucat cu bune resurse de comediană. D. Finți a trecut șters prin rolul lui Luca, tocmai pentru că n-avea nimic din rolul în care se învîrtea, era proaspăt debarcat, în loc să fie unul crescut acolo și diferențiat doar prin temperament. De ce nu i s-a explicat d-rei Lulu Kiriac că două mîini în șolduri și o voce pitigăiată nu reprezintă o tîrfă de mahala?

Ceilalți toți, afară de d. Etterle, care, îndrumat, ar fi putut face un rol frumos, simpli actori, jucînd cum se joacă teatru la noi, fără convingere, fără aprofundare. N-am vorbit nimic de domnul Ștorin; e mare, poate prea mare ca să se lase mereu pîlmuit, prea vîrstnic ca să facă toate prostiile și fărădelegile pe care le

poate face un Vulpășin, vulpe bătrână, dar totuși masiv și impresionant." Interesante elemente ni se dau asupra viziunii scenografice :

„Montarea am fi vrut-o altfel; așa încît să reiasă și să se justifice dorul de aer și lumină al Nastasiei: un bordei cu acoperișul scund și ferestre mici, cu uși înguste și scările; întunecos și rece; strada, labirint murdar ca și viața care colcăie într-însul; circiuma, viziune de patimi și de sffșieri stinse și aprinse în alcool. Peste tot, haosul mahalalei, care n-are nici ritmul liniștit al satului și nici cel organizat al orașului, ci nebuloasa formării.

Spectacolul, cu inerentele sale scăderi, e totuși teatru românesc de pură esență și asta e mult în țara noastră franțuzită.”

În stagiunea 1932—1933 piesa înregistrează cel de al 60-lea spectacol de la prima reprezentație.

Sub titlul *Un triumf al literaturii dramatice originale: „D-ra Nastasia” pentru a 60-a oară la Teatrul „Regina Maria”,* ziarul *Facla* scria: „Miercuri seara (21 septembrie, n.n.) la Teatrul «Regina Maria», d-na Sorana Țopa de la Teatrul Național și d-nii V. Maximilian și G. Storin au jucat pentru a 60-a oară rolurile din comedia tragică *Domnișoara Nastasia* și pentru a treizecea oară numai în București.”

Un an mai târziu, Teatrul Național din Iași își deschide stagiunea 1933—1934 cu piesa *Domnișoara Nastasia*, în regia autorului. G. M.-Zamfirescu fusese numit la 1 august 1933 director de scenă la Teatrul Național din localitate. Premiera de la Iași a avut loc în seara zilei de 14 octombrie 1933 și a ținut afișul pînă la 8 aprilie 1934, însumînd 11 spectacole. În rolurile principale au apărut: Angela Luncescu (Nastasia), Aurel Ghițescu (Vulpășin), C. Ramadan (Ion Sorcovă), Sofia Ionescu (Vecina). Aprecierile criticii dramatice au fost și acum în cea mai mare parte elogioase. (Asupra interpretării de la București și Iași, vezi pe larg, în volumul doi al ediției de față, articolul *Storin și încă ceva...*, p. 12 și urm.). Într-un caiet de însemnări din acea perioadă, aflăm următoarele rînduri: „premieră Iași *D-ra Nastasia*, în regia mea, succes mare. Felicitat primar Bogdan și M. Șadoveanu, printre alții.”

În revista *Tot* (an. I, nr. 9, 24 octombrie 1933, p. 3), Marcel Rosen-Roșca descria astfel atmosfera premierei: „Cele trei acte de comedie tragică... s-au bucurat de o sală plină, elegantă și nouăzeci la sută incomprehensivă”.

Cu acest prilej autorul a acordat revistei *Tot* (an. I, nr. 8, 17 octombrie 1933, p. 7) un interviu cu titlul: *Deschiderea stagiunii*.

D-l George Mihail-Zamfirescu despre „Domnișoara Nastasia”, piesă, interpretare și montare, din care desprindem următoarele rânduri, care atestă o tentativă de împăcare cu compania Bulandra, unde piesa văzuse pentru prima oară lumina rampei: „Nu, dimpotrivă, nu am suferit, cu prilejul acesta, nici una din mizeriile inerente admitterii și reprezentării piesei unui debutant. A fost un concurs fericit de împrejurări. [...] Într-adevăr, am asistat la toate repetițiile și, cu concursul așa de prețios al d-lui Tony Bulandra, care are admirabile viziuni plastice și posedă meșteșugul necesar ca un adevărat maestru, am reușit să creez atmosfera și ritmul necesar.”

Reproducem din Arhivele Teatrului Național din Iași câteva date privitoare la drepturile de autor primite de G. M.-Zamfirescu pentru *Domnișoara Nastasia*, cu prilejul montării ieșene: prin ordonanța de plată nr. 266, din 17 octombrie 1933, se plătesc lei 2.642 drept de autor pentru reprezentația nr. 1; lei 365, reprezentația nr. 4; 339, nr. 5; 389, nr. 6; 603, nr. 7; 703, nr. 8; 934, nr. 9 și 10 etc.

După moartea scriitorului, comedia tragică *Domnișoara Nastasia* s-a jucat cu un remarcabil succes în anul 1944, pe scena Teatrului „Mafia Filotti”. Premiera a avut loc sîmbătă, 4 martie 1944, cu următoarea distribuție: Ion Sorcovă — V. Maximilian; Vulpașin — N. Sireteanu; Luca — N. A. Romulus; Omul necăjit — Tr. Vărășteanu; Haimanaua — M. Cioaba; Cerșetorul — Tr. Dănescu; Orbul — Caracaș; Cîrciumarul — N. Velculescu; Ionel — Titu Vedeș; Pascu — Jean Voinescu; Luca Lacrimă — Raluca Zamfirescu; Nastasia — Eliza Petrăchescu; Paraschiva — Cella Marion; Niculina — Nana Teodorescu; Vecina — Virginia Stoicescu; Bătrîna — Irina Negrescu; Regia — V. Maximilian; Decoruri — Traian Cornescu.

Spicui, din cronicile scrise cu prilejul acestui spectacol, pe cele semnate de Ion Marin Sadoveanu și Tudor Șoimaru. Ion Marin Sadoveanu — citat după textul tipărit aflat în colecția familiei — scrie:

„În actualitatea aceasta a pieselor noi, s-a așezat și o meritoasă lucrare mai veche, de aproape șaptesprezece ani, reluată de teatrul d-nei Maria Filotti (Sărindar), și anume, *D-șoara Nastasia* a lui George Mihail-Zamfirescu. A fost un scriitor de talent și un om de teatru priceput și pasionat, dispărut prea devreme. În urma lui au rămas romane, drame și un volum de doctrină. *D-șoara Nasta-*

sia, fără îndoială, este lucrarea capitală a lui G. M.-Zamfirescu. E tragedia caracteristică a suburbiei bucureștene, în mahalaua feroce, nemiloasă, violentă și totuși cu idealurile și moravurile ei. Un bovarism local și făcut după măsura sufletului o frământă pe Nastasia, fată tină, pierdută printre cocioabele periferiei, pentru care se frământă și omoară Vulpașin, un gigant primitiv și coleric. O tehnică pricepută, caractere adânc și bina văzute, multă culoare locală, dramatism încordat, fac din *D-șoara Nastasia*, una din lucrările care rezistă în timp și care va rămâne din dramaturgia română modernă. O artistă de daruri foarte mari și mai ales de foarte multă sensibilitate, d-șoara Eliza Petrăchescu, de la Teatrul Național, a dobândit un succes și de stimă și de public cu această lucrare."

După cum rezultă și din cronica lui Tudor Șoimaru (*Vremea*, 12 martie 1944, p. 11), spectacolul a prilejuit evaluarea mesajului uman al operei lui G. M.-Zamfirescu și mai ales a ineditului pe care, la aproape două decenii de la premieră, ea îl prezintă încă în contextul dramaturgiei românești: „Bietul Gemi! A trebuit ca țărina să se așeze peste trupul lui puțințel, iar sufletul lui zbruciumat să rățească într-o viață mai puțin aspră decât a noastră, pentru ca amintirea lui să ne fie mai scumpă, mai prețioasă, decât făptura lui vie și plăpândă. A trebuit ca destinul lui tragic să ne fie un motiv de meditație, pentru ca, reveniți subit la un sentimentalism care ne gîdilă vanitatea, să dăm operei lui o atenție binevoitoare — amestec de pietate și grăbită achitare a unei îndatoriri față de un scriitor care și-a pus talentul în viață, iar viața toată în ceea ce a scris. Desigur, actul de recunoaștere nu putea veni oficial, fiindcă mahalaua cu lumea ei brutală și zvăpăiată nu are drept de acces pe scena primului teatru, ci numai la galerie, sus la «cucurigu», ca spectatoare, în matineurile de duminică. Pe podium scaldat ca o plajă artificială de lumina fierbinte a reflectoarelor, în mobilele de lac, lustruite și în capitonajele de mătase e loc pentru alte sentimente, mai puțin violente, mai puțin primare decât ale Domnișoarei Nastasia, sentimente voalate de ipocrizie, ascunse după subtilități de langaj — așa cum trebuie să fie într-o societate evoluată. Și este bine că Domnișoara Nastasia nu și-a trădat destinul («...Știi tu, Ioane tată, cât este din cîmpul Veseliei pînă în Popa Nan?... O viață întregă!»), că pașii ei s-au oprit ceva mai jos de Calea Victoriei, de piața Teatrului Național, că visul

ei de frumos și de lumină, de adevăr și dragoste, s-a proțăpît încă o dată la hotarul dintre constrîngere oficială și libertatea nesfîrșită. Poate că însăși Domnișoara Nastasia s-ar fi simțit stîngheră și umilită în lumea aceea în care regizorii tind să acopere trupul eroinelor cu toate zorzoanele 'modei, cu toate găteliile și fleacurile muieresti și care se ingenuiază să facă din patru pereti văruiți și încinși cu brîu de sineală, o imagine sculptoare de palace modern! Ele n-ar fi făcut decît să-i amputeze sufletul, să-i comprime toate nesăbuitele ei dorinți de viață, să-i dilueze cu esență de trandafir plămada aceea de smoală în care clocotesc, ca diavolii, toate pasiunile și rătăcirile... Esența sufletului s-ar fi pierdut astfel într-o vapoasă și stilizată trăire, pe care ea nu a vroit-o, ea al cărei vis fusese să schimbe cîmpul Veseliei cu Popa-Nanul, iar nicidecum să înainteze pînă în zona de eleganță și snobism a centrului.

Poate că spectatorii mai puțin avertizați în sufletul mahalalei vor găsi în cruda expunere, în nealterata prezentare a mahalalei de la Teatrul «Maria Filotti», o imagine de o violență prea dostoevskiană, mai puțin conformă trăirii noastre periferice — și vor fi gîndit că o prezentare călduță, încropită cu stilizări și zorzoane, ar fi fost mai aproape de adevăr. Dar acest spectator nu cunoaște din mahalala nimic alt decît grădinile de vară, cu oleandri înfiți în poartă și cu spuza fierbinte a grătarului pe care se perpelesc fripturile, o imagine familiară și pitorească, aproape mondenă a periferiei, pe care prezența centrului a degradat-o cu ticurile ei pretențioase. Viața mahalalei bucureștene e dincolo, peste oleandri și nisipul stropit cu apă; în casele chir-cite sub streășină, ca niște ciuperci sfioase sub umbra stejarilor, pe străzile gloduroase în care pasul omului se afundă ca și cum ar vrea din viață să se înfrățească cu pămîntul; în odăițele minuscule ca niște camere de păpuși, în care varul proaspăt al pereților se unește cu mireasma busuiocului de la icoană și cu aburul cald, amețitor, al drojdiei de viață lungă. Cine nu știe aceasta nu poate înțelege nimic. Iar dacă este adevărat cuvîntul Nastasiei că din cîmpul Veseliei pînă în Popa Nan este o viață de om, atunci tot atît este din centru pînă la mahalaua noastră. Este exact distanța de timp pe care a parcurs-o George Mihail-Zamfirescu... și de aceea opera lui, este, în mic, o viață imensă ca o piață pe care se încrucișează toate uraganele și toate contrarietățile.

La capătul acestor însemnări fugare se cuvine să subliniem felul desăvârșit în care Teatrul «Maria Filotti» a ținut să servească opera bietului Gemy. În primul rând, d-na Eliza Petărăchescu, care își găsește în Domnișoara Nastasia o sursă infinită de sentimente, pe care le exprimă cu un realism covârșitor. Apoi dl. Maximilian, atît de omenesc în rolul lui Ion; d. Sireteanu, masiv, aspru, zbuțumtat de pasiune și deznădejde, d-ra Raluca Zamfirescu, atît de simplă, de caldă, în rolul lui Luca Lacrimă — și d-ra Cella Marion, care schițează, inteligent, fără să șarjeze, o «floare perversă» a măhalalei.»

Ziarele și revistele au dedicat pagini întregi piesei și lui George Mihail-Zamfirescu. A fost un prilej pentru cronicarii dramaticei de a releva integritatea personalității sale ca și perenitatea piesei ce era reluată pe scena Teatrului „Maria Filotti”. Din numeroasele articole cităm: *Scrisoare postumă către George Mihail-Zamfirescu* de Ion Mihăileanu, în *Ecoul*, an. II, 58, 18 februarie 1944, p. 2; cronică dramatică semnată de Dem. Theodorescu, în *Ecoul*, nr. 77, 8 martie 1944, cronică lui Petru Manoliu, în *Timpul*, an. VIII, 6 martie 1944, p. 2. Tot *Timpul*, an. VIII, nr. 2454, 10 martie 1944, închină o pagină lui G. M.-Zamfirescu la care colaborează Gheorghe Dinu, Petru Comarnescu, Alexandru Talex, Paul Daniel.

Întreruptă din cauza bombardamentelor, piesa se reia în stagiunea 1944—1945 de către același teatru, miercuri 20 decembrie, cu următoarea distribuție: Ion Sorcovă — V. Maximilian; Nastasia — Irina Răchiteanu; Vulpașin — Aurel Rogalski; Paraschiva — Cella Marion; Luca Lacrimă — Raluca Zamfirescu; Ionel — Titu Vedeia; Luca — Costin Dodu; Vecina — Sofica Ionescu; Omul necăjit — Gh. Comănescu; Cîrciumarul — M. Velculescu; Niculina — Maria Teodorescu; Haimanaua — Marin Cioabă; Altă vecină — Gaby Antoniu; Cerșetorul — Tr. Dănescu.

Dintre cronicile scrise cu prilejul reluării spectacolului vom reproduce pe cea semnată de Silviu Iosifescu (vezi volumul *Texte și întrebări*, Editura Cartea românească, 1979, p. 307—309):

„Există în *Domnișoara Nastasia* multe din amintirile literare ale oricărui început, de la bovarismele eroinei, din prima parte a piesei, la atmosfera dostoevskiană a umora dintre tablouri.

Rafinamentul cu care Nastasia își țese răzbunarea și răbdarea cu care acceptă apropierea omului urît amintesc îndeaproape de

Năpasta. Dar toate aceste reminiscențe ar-cîntări negativ numai dacă ar rămîne o simplă alăturare de influențe. Ele sînt însă topite într-o operă de viziune unitară, scaldată toată de un lirism prezent în fiecare replică, ce naște multe clipe, fremătătoare poezie, dar uneori și răpește din substanța dramatică.

Ca și Caragiale, George Mihail-Zamfirescu și-a închinat opera mahalalei, punte de trecere între sat și oraș, atît de întinsă și de adînc pătrunzătoare la un popor evoluînd către urban. Cu un obiect comun, perspectiva este foarte deosebită, George Mihail-Zamfirescu a căutat să descopere omenescul, patimile nedeghizate de măști convenționale, năzuințele. Mahalaua sa e transfigurată de o viziune esențial romantică, care își găsește expresia și în dublul fel de a vorbi al personajelor, mahalagisme propriu-zise alter-nînd cu fraze foarte literar cizelate."

Considerațiile criticului marcau acea nouă înțelegere a operei lui George Mihail-Zamfirescu, care abia după un deceniu și jumătate va deveni o realitate a criticii noastre literare. Cît privește regia spectacolului, Silvian Iosifescu se arăta mai puțin entuziast decît predecesorii săi.

„Direcția de scenă a d-lui V. Maximilian s-a făcut simțită mai mult prin dese lipsuri tehnice, confirmînd adevărul că un interpret principal nu poate fi în același timp și un eficace director de scenă.

Dintre cele două personaje între care se petrece conflictul, rolul titular a prilejuit d-rei Irina Răchițeanu o biruință artistică cu atît mai valoroasă, cu cît a urmat după creația de neuitat a d-rei Eliza Petrăchescu. D-sa a trăit dragostea, suferința și ura sălbatică a Nastasiei și unele din frazele grele de farmec trist ale eroinei rămîn asociate în amintire de timbrul adînc și cald al d-rei Răchițeanu, de privirea ațintită departe.

Din păcate, d. Aurel Rogalski a fost cu totul strivit de povara rolului lui Vulpășin. Dintr-un primitiv ars de patimi, pe care și le descarcă direct și violent, d. Rogalski a creat un personaj foarte «făcut», cu mici și discutabile efecte actoricești, adesea declamator, aproape permanent fals și în contratimp. D. V. Maximilian a fost un desăvîrșit Ion Sorcovă, cu toată duioșia, simplitatea și nai-vitatea personajului. Trei apariții pitorești și naturale au izbutit d-rele Raluca Zamfirescu, Cella Marion și d. Titu Vedeș.

În perioada războiului și în cea imediat următoare mai sem-nalăm încă două spectacole care, din pricina împrejurărilor au avut un ecou limitat.

Teatrul Național din Cluj, aflat în refugiu la Timișoara, a prezentat *Domnișoara Nastasia* în stagiunea 1943—1944. Premiera a avut loc la 1 aprilie 1944, și a făcut o serie de șase spectacole. Din distribuție: *Nastasia* — Magda Tilvan; Ion Sorcovă — N. Dimitriu; *Vulpașin* — Titus Lapteș. Direcția de scenă: Puiu Maximilian.

În octombrie 1946 Teatrul Național din Iași prezintă comedia tragică *Domnișoara Nastasia*. În rolurile principale figurau: *Eugenia Protopopescu* (*Nastasia*), *C. Sava* (*Vulpașin*), *I. I. Schimbischi* (*Luca*), *N. Șubă* (*Ion Sorcovă*) etc. Regia: Gh. Dem. Loghin.

Domnișoara Nastasia a primit premiul „Al. G. Florescu”. Un ecou cu privire la acordarea acestui premiu, în *Viața literară*, an. IV, nr. 9, 10 mai 1929:

„Comisiunea pentru decernarea premiului «Alexandru G. Florescu» compusă din d-nii: Mihail Sorbul, Liviu Rebreanu și Paul Prodan, în ședința de la 7 mai a.c. a decernat primul premiu «Alexandru G. Florescu», în valoare de lei 25.000, d-lui George Mihail-Zamfirescu pentru piesa sa *Domnișoara Nastasia*, comedie tragică în trei acte, jucată pe scena Teatrului «Regina Maria», în anul 1927.

Vestea a produs bucurie între cei care au aplaudat acum doi ani talentul tinărului dramaturg, pe o scenă particulară, în timp ce pe scena Naționalului se reprezentau piese cu căderi metodice și fatale.

Nicicând un premiu n-a fost mai judicios atribuit.”

În ziua de 5 ianuarie 1957, Teatrul Giulești prezenta *Domnișoara Nastasia*, spectacol care a relevat publicului și criticii valoarea umană a textului, permanențele lui morale și durabilitatea artistică a piesei. Datorită acestui spectacol, a succesului său de lungă durată, a comentariilor critice numeroase, de bună calitate, cele mai multe de o remarcabilă profunzime analitică, numele lui George Mihail-Zamfirescu a reintrat în conștiința literară și publică românească. De atunci și datorită lui, nu numai *Domnișoara Nastasia*, ci și întreaga operă a lui G. M.-Zamfirescu au început să fie considerate momente ale evoluției literare românești dintre cele două războaie.

Dăm mai jos distribuția spectacolului: Nastasia — Marga Anghelescu; Ion Sorcovă — Colea Răutu; Vulpașin — Nicolae Sireteanu; Luca — Mircea Cruceanu; Vecina — Nelly Nicolau-Stefănescu; Paraschiva — Astra Dan; Niculina — Maria Georgescu-Pătrașcu; Regia: Horea Popescu; Decorurile: Tody Constantinescu.

Au fost jucate 271 de reprezentații la care au participat 141.590 spectatori, iar în ziua de 8 octombrie 1959, cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la moartea scriitorului, a fost organizat un spectacol comemorativ, cuvântul introductiv fiind rostit de Aurel Baranga.

Cum spectacolul a prilejuit și cele dintâi aprecieri critice, într-o nouă perspectivă, asupra operei lui G. M.-Zamfirescu și cum chiar părerile despre regie și interpretare priveau tot specificul piesei, ca și caracterul contradictoriu al operei scriitorului, vom căuta să extragem din presa timpului câteva din părerile cele mai semnificative. Deosebiri de opinie, ca și rezervele, ținând mai ales de „naturalismul” unor scene, pun în lumină, deopotrivă, o anumită înțelegere estetică a noțiunii în perioada respectivă, ca și modul în care piesa a început să fie receptată de critica nouă. Nu numai succesul de public dar și adeziunea critică față de piesă și interpretare au concurat la crearea sentimentului unei redescoperiri și a unei revelații. Cronicile care s-au scris atunci au subliniat, în primul rând, viabilitatea textului, pe care Tudor Vianu — în *Contemporanul*, nr. 2 (536), 11 ianuarie 1957, p. 2, retipărit în *Scrieri despre teatru*, ediție de Viola Vancea, Editura Eminescu, 1977, p. 383—387 — îl încadrează într-o succintă analiză de istorie a literaturii universale, deținând influențele și stabilindu-i locul în cadrul curentelor manifestate, în ultimul secol. În același timp, Tudor Vianu evoca nu numai atmosfera premierei din 1927, ci și sentimentele încercate de cei ce au asistat atunci la afirmarea unui nou dramaturg:

„...Ne-am regăsit, în sală, mai mulți dintre vechii spectatori ai premierei din 1927 și am ascultat din nou piesa lui Gemi, cu emoția de a-l afla neschimbat pe el și destul de transformați pe noi înșine. Când cortina s-a lăsat asupra ultimei scene, în acel moment al trecutului, știam bine că se afirmase un scriitor care, abordând un anumit sector tematic, evocase o lume rareori reprezentată cu acea înțelegere iubitoare, capabilă să găsească scînteia umanității chiar în mediile cele mai degradate. De cînd

marele nostru Ion Luca Caragiale ne înfățișase mahalaua bucu-reșteană în unele din comediile sale, acest sector al vieții sociale dobîndea drepturi de cetate literară, dar numai pentru a alimenta verva poezilor comici și satirici. George Mihail-Zamfirescu executa acum gestul unei revalorificări și al unei răscumpărări, obișnuite în tradiția romantică a literaturii, deoarece în condițiile celei mai gro-zave înjosiri a omului și alături de viciu și crimă, mahalaua Domnișoarei Nastasia este un mediu moral fecund unde poate înflori mîndria și onoarea, prietenia, iubirea pasionată și fidehitate. De cînd autorii romantici, un Victor Hugo, un Eugène Sue, săvîrșiseră actul unor astfel de răscumpărări, supunînd unei alte prețuiri morale sfere de viață și caractere priyite mai înainte din unghiul prejudecății, atitudinea care stă la baza lucrării dramatice a lui George Mihail-Zamfirescu nu era cu totul inedită, dar nimeni n-o folosise în prețuirea și răscumpărarea mahalalei românești. A făcut acest lucru autorul *Domnișoarei Nastasia*, de-altfel nu atît sub influența romanticilor mai vechi, cît sub aceea a scriitorilor ruși, al căror sunet poate fi înregistrat, pe alocuri, în melodia înfiripată de el. Sînt scene în piesa văzută din nou, acum cîteva seri, în care omul, ridicîndu-se din căderea lui, proclamă sfințenia durerii, tăria inalterabilă a umanității lui, amintînd pe Gorki în *Azilul de noapte*, pe Tolstoi în *Cadavrul viu*, pe Dostoievski în mai multe din romanele sale."

Urmărind filiația piesei în cadrul literaturii române, Tudor Vianu stabilea judicioasa legătură între teatrul lui Mihail Sorbul și acela al autorului *Domnișoarei Nastasia*: "...George Mihail-Zamfirescu și-a caracterizat lucrarea drept o comedie tragică, expresie folosită de Mihail Sorbul în subtitul *Patimei roșii* și al altor drame ale sale, care stau așadar la începutul seriei literare, unde își ocupă locul și *Domnișoara Nastasia*. Regăsim aceleași poziții literare la Sorbul și la emulul său mai tînăr, același amestec al risului cu groaza, aceeași înclinare către scena tare, zguduitoare, aceeași neliniște care îngheață inima, în unele momente, pline de tragice presimțiri." Concluzia era: "...Comedia tragică a lui George Mihail-Zamfirescu este deci solid construită, bine motivată în toate punctele ei, gradată cu măiestrie și siguranță, iar autorul ei arată penetrație și netăgăduit simț tragic".

Cît privește interpretarea, Tudor Vianu, avînd probabil și amintirea spectacolului din 1927, mărturisea o prețuire ponderată: "*Domnișoara Nastasia* a fost foarte mulțumitor jucată. Am reținut

din ansamblul distribuției pe Marga Anghelescu în rolul eroinei, excelentă în gradarea rolului ei, sinceră în durere, prezentind o mască plină de perplexitate când destinul se abate asupra-i, o mască pe care se așează apoi straturile groase ale veghilor ei cotropite de gânduri. Eminentul artist Nicolae Sireteanu, deși depășind prin maturitate indicațiile rolului, ne-a dat un Vulpașin viguros și crud, dar care se frînge și uneori zîmbește. Remarcabil, de asemenea, Colea Răutu în rolul blindului, al cînstitului Ion Sorcoyă, dar pronunția moldovenească a acestui actor nu slujea în chipul cel mai potrivit întruparea unui om din suburbia bucureșteană.

Meritul distribuției și bunul ritm al desfășurării spectacolului revine tînărului regizor Horea Popescu, unul din absolvenții recenți ai Facultății de teatru. Aș fi dorit totuși ca regizorul să fi atenuat cruzimile naturaliste ale textului, o preocupare rămasă neidentificabilă.

În cronică din *Scînteia*, an. XXVI, 9 februarie 1957, nr. 3826, p. 2, Vicu Mindra subliniază mai întîi punctele de impact ale piesei cu sensibilitatea spectatorului de astăzi și vibrația mesajului piesei, semnificația ei socială: „Publicul nostru de azi se întîlnește înfiorat cu cea mai bună dintre piesele lui G. M. Zamfirescu, descoperînd în drama aceasta — de la a cărei primă reprezentație se împlinesc treizeci de ani — o cutremurătoare concentrație a durerii, ecourile rănite ale unei lumi lipsite de orizont. Autorul aruncă asupra mahalalei românești, din urmă cu trei decenii, priviri pline de compasiune. Nîci un moment surîsul trist nu se modifică în sarcasm. Replicile de haz ale «pușlamalelor» și «pațachinelor» sînt împletite cu atîta amar nespus, încît veselie ia repede alură tragicomică.” Cît privește regia, părerile sale sînt mai pozitive:

„...Cîștigînd publicul prin violența sa gravă, prin culorile sale sobre, *Domnișoara Nastasia* și-a dezvăluit mesajul în ambianța sa specifică, fără de care înțelesurile i s-ar fi subțiat nefiresc și inutil. Este adevărat că regia a ocolit excesul de realizare a pitorescului mahalalei bucureștene, izbutînd, în chip meritoriu, să scoată în relief mișcările de prim plan ale eroilor tragici. Decourile lui Todý Constantinescu au urmat cu fidelitate ideea simplității extreme, care pare să fi călăuzit munca întregului colectiv artistic. Totuși, regia și interpreții n-au rezistat tentațiilor sentimentale în tabloul III (*Cîrciuma*), îngăduînd, cu o subită toleranță, discursivitatea dulceagă în izbucnirile «omului necăjit» sau

în lamentările «puşlamalei». Părerile citate sînt explicabile dacă ţinem seama de faptul că, în contextul repertoriului nostru de atunci, lumea *Domnişoarei Nastasia* şi mai ales anumite scene, prin caracterul lor frust şi neconvenţional, prin limbajul viu şi colorat, puteau să uimească.

„Succesul spectacolului” se datoreşte, după opinia lui V. Min-dra, „în primul rînd, muncii stăruitoare a regiei şi onestităţii modeste a întregului ansamblu. În al doilea rînd, trebuie relevată creaţia surprinzătoare a actriţei Marga Anghelescu în rolul co-vîrşitor al Nastasiei. Preocupată mai puţin de reliefaarea apartenenţei periferice a eroinei, Marga Anghelescu a fost stăpînită continuu de febra visurilor sale. Interpreta a înţeles bine că Nastasia nu este în primul rînd o fată îndrăgostită, ea a sesizat natura dra-gostei pentru Luca, văzut ca unic partener în ipotetica aventură a evadării din mahala. Intensitatea extremă a simţămintelor eroi-nei a fost egal subliniată, înainte şi după nenorocire, printr-o trecere bruscă de la neliniştea ceasurilor dinaintea împlinirii vi-surilor, la liniştea apăsătoare, dusă pînă la mortificare, din zilele care preced sinuciderea. [...] Cu *Domnişoara Nastasia*, Teatrul Muncitoresc C.F.R. Giuleşti a dobîndit un succes cert. Nu s-au produs în spectacol decît puţine nume cunoscute de actori. Coeziunea ansamblului impresionează însă. La aceasta se adaugă fap-tul că cel puţin unul dintre interpreţi (Marga Anghelescu) va cu-noaşte de aici încolo, prin acest spectacol modest şi curat, ono-rurile binemeritate ale notorietăţii. Ceea ce nu-i puţin lucru.”

Radu Popescu, unul din recenzenţii *Madonei cu trandafiri* în anul apariţiei romanului (vezi *Facta*, 14 decembrie 1931, p. 2), în *România liberă* (an. XV, 12 ianuarie 1957, p. 2, nr. 3813) defi-neşte caracteristicile realismului acestei piese: „...În piesa lui G. M.-Zamfirescu sălăşluieşte deci o anumită contradicţie, aproape o inconsecvenţă, între concepţia romantic-sentimentală asupra uni-versului mahalalei şi conţinutul, tonul şi nivelul sufleteş al in-dividualităţii componente, şi această contradicţie fixează şi limitele realismului în *Domnişoara Nastasia*, care trebuie înţeleasă în per-spectiva noastră mult mai complexă asupra fenomenului social, ca un realism documentar fără amplă proiecţie critică. Din aceeaşi cauză, a unui romantism întîrziat, va mai apare în stilul piesei, în imaginile autorului şi chiar în vorbirea eroilor, un anumit manierism, o anumită preţiozitate, vizibile în numele personaje-lor — Luca Lacrimă, Ion Sorcovă, Vulpaşin — în autodeterminarea

lirică «durere», în felul în care Nastasia se adresează tatălui său: «Ioane nene», «bunule», «blindule» etc., etc. și care sînt prezente, în și mai mare măsură, și în proza lui G. M.-Zamfirescu." Concluzia, asupra piesei este desigur favorabilă și exprimată, ca de obicei, în termeni categorici de cronicar: "...Domnișoara Nastasia este una din cele mai puternice, mai durabile și mai zguduitoare opere ale teatrului românesc dintre cele două războaie. Și aceasta, prin figura tragică a eroinei, personaj viu și de neuitat, creat pe o singură dimensiune, dar cu o forță care o face unică în galeria marilor figuri ale teatrului nostru: dacă vom adăuga că în teatrul nostru figurile de femei sînt destul de rare, meritul lui G. M.-Zamfirescu crește și în această direcție."

Drastic la adresa concepției regizorale, Radu Popescu apreciază, în schimb, nu fără rezerve, creația interpretei principale: "...Cinstit vorbind, regizorul Horea Popescu s-a lansat în cele mai ieftine capcane pe care i le întindea, sau numai le sugera imaginației sale, textul. Practică regizorul Horea Popescu estetica grotescului? Căci numai astfel se poate explica insistența sa voluptoasă asupra unor momente deloc decisive, cu care a îngreuiat, a lungit și a falsificat în bună măsură intențiile autorului. Scena seducției dintre un fante de mahala și o prostituată a fost transformată în balet și în mimică, îmbogățită, adîncită și amplificată fără nici un folos. Scena circiumii, cu degradarea romanței lui Eminescu, O, *mamă, dulce mamă*, a fost și stridentă și absurdă, căci, într-o asemenea atmosferă caricaturală, tirada omului necăjit n-a mai avut desigur nici un efect, răsunînd în gol, și pentru scenă și pentru spectatori. Cu un adevărat efort naturalist, regizorul a căutat pentru toți cetățenii mahalalelor atitudini abuzive, care s-au lăfit ca o pată asupra întregii piese. Cu estompa el ar fi putut face atît de mult, și în primul rînd să unifice fondul pe care se înălța tragedia Nastasiei." Păreră despre spectacol e mult mai bună, deoarece după opinia criticului actorii ar fi salvat intențiile regizorului, prin munca, prin inteligența, prin talentul lor. În rolul titular, în marele rol al Nastasiei, Marga Anghelescu a făcut un efort extraordinar, de cele mai multe ori încununat de succese. Este neîndoielnic că dînsa este mai dotată pe linia manifestărilor sumbre, mortale, cuprinse în acest rol, decît pe aceea a feminității duioase și fericite. Dar masca sa patetică, grația tragică pe care o are în anumite atitudini, gestul tumultos au acoperit cea mai mare parte a rolului.

Cu sensibilitate excepțională și cu treceri precise de la o atitudine la alta, interpreta a jucat foarte bine ultimele tablouri, scăzând foarte ciudat în ultima scenă a rolului: acel adio pe care l-a încercat cu privirea mai trebuie căutat."

O părere pozitivă despre spectacolul giuleștean întâlnim în grupajul revistei *Teatrul* (an. II, nr. 3, martie 1957, p. 23—32), la care colaborează V. Maximilian, Sergiu Dumitrescu, Dan Nasta, Florian Potra. Sub titlul *Un spectacol interesant*, Florian Potra scrie: „Pe scena Teatrului Muncitoresc C.F.R. Giulești, *Domnișoara Nastasia* a avut un caracter orchestral. O seamă de personaje, care — în economia piesei — nu contribuiau atât la acțiune, cât la atmosferă, au fost lăsate în spectacol să-și cînte melodia proprie, să se distingă, să culmineze și să se piardă apoi în tonalitatea generală a dramei. Modul în care aceste motive de planul al doilea au fost puse în lumină, valorificarea capacității lor de a secula dialectica tragică a celor doi eroi principali, iată meritul spectacolului regizat de Horea Popescu. Potențînd aceste elemente complementare ale dramei, regizorul n-a făcut altceva decît a interpretat artistic textul lui G. M.-Zamfirescu. Comportamentul oscilant al lui Ion Sorcovă, vulgaritatea celor două «fete» din mahalaua Veseliei, atmosfera cîrciumii și galeria de tipuri gorkiene, momentul înmormîntării lui Luca sau prezența pură a micului Luca Lacrimă, toate acestea sînt, desigur, indicate de către autor. Dar complexitatea de caracter a bătrînului, cu mari pauze de zbucium și cu izbucniri de revoltă frîntă imediat; îngroșarea ușor naturalistă a siluetelor Paraschivei și Niculinei; ritmul bine dozat al episodului din cîrciumă, îndelung sprijinit pe durata unei romanțe interpretate la modul vulgar și apoi precipitat în încăierare și patos; străpungerea durerii Nastasiei de acordurile unui marș funebru cu tempo de vals; în fine, exploatarea cu măsură a apariției serafice a copilului Luca — toate acestea aparțin regizorului. Dacă nu numai o dată naturalismul s-a făcut simțit, el n-a fost totuși mai mult decît un pigment. Rezolvarea întregului spectacol ca un joc dramatic de contraste, izbitor la prima vedere, este conformă cu antinomiile de caracter ale eroilor principali; să nu uităm că în *Nastasia* se amestecă aspirația spre lumină și capacitatea de a urî, gingășia și voința fermă, brutalitatea și dușoșia, iar în *Vulpașin* tentația criminală a puterii și voluptatea supunerii prin iubire.

O bună distribuție întregeste valoarea acestui spectacol. În Nastasia, Mărga Anghelescu a fost vibrantă: vocea gravă, învăluită și sugrumată în gât, lipsa de tranziție între stările nostalgice și cele tumultuoase, plastica mișcării, toate au definit un temperament complex și puternic. (Rolul a fost dublat de Ileana Codarcea.)

Colea Răutu și N. Sireteanu au ilustrat contradicțiile de caracter ale personajelor interpretate: intransigența morală și neputința lui Ion Sorcovă, brutalitatea necruțătoare și gingășia lui Vulpașin. Dar în timp ce primul a umplut spațiul dintre cele două extreme cu o serie de date intermediare, al doilea a apăsător pe clăpele de margine ale registrului său interior."

Iar regizorul Dan Nasta consemnează, tot în grupajul amintit, aceleași impresii pozitive: „Rareori ne-a fost dat să ascultăm o muzică mai bine acordată cu ritmul interior al personajelor, ducându-le mai departe trăirea, dialogând cu ea. Relieful tagicomic obținut n-a sfârșit nici o clipă — cu trivială insolență — viața eroilor, ci a apărut ca glasul contrapunctic al propriilor lor contradicții. Marșul funebru, de pildă, atingea o frumusețe tragică în acest dialog cu eroina. S-a realizat într-adevăr acea «plastică psihologică», de care vorbește autorul, pitorescul ei neîmpiedecând nici o clipă supremația dramaticului. La bunul gust al intervențiilor și al dozajului conceput, a contribuit și o excelentă execuție, cu care, iarăși, nu prea sîntem obișnuți.

Indepărtînd pitorescul — fără să vrea să-l nege — decoratorul (Tody Constantinescu) a folosit o simplificare a cadrului, care concentra drama, lăsînd atenția solicitată de fluxul lăuntric al eroilor. Dar rolul decorului nu se reducea numai la un sobru și discret fundal al dramei, ci ținea s-o alimenteze activ prin potențarea simbolică a unor elemente. Astfel, deasupra întregii drame, atrîna un cer vast și dens, zăvorît în uniformitatea lui, pe care solipea făgăduiala rece a cîtorva stele. O fișie incertă despărțea, ca un orizont înalt, pereții camerei, de cerul albastru, legînd personajele de univers. Sub această cupolă, meschinăria morală și eroismul patetic își lărgeau semnificațiile tragice, așa cum statuile grecești cîștigă o aptitudine de zbor, așezate pe soclul albastru al Mediteranei."

În același an, la Studioul Institutului de Teatru din București, Dan Alecsandrescu montează *Domnișoara Nastasia*, iar la 24 decembrie 1957 are loc premiera la Teatrul din Brașov. S-au

jucat 153 de spectacole cu 91.908 spectatori. Regia: Ion Simionescu. Decoruri: Elena Simirad-Munteanu. În rolurile principale Nastasia (Vivi Candrea Neleanu), Ion Sorcovă (Virgil Fătu), Vulpașin (Ștefan Alexandrescu), Vecina (Nunuța Hodoș). Cronica radiofonică asupra acestui spectacol (duminică, 26 ianuarie 1958) a aparținut lui Valeriu Râpeanu, care la început a trasat o privire retrospectivă nu lipsită de entuziasm asupra anului 1957, când autorul și piesa își cuceresc o mare notorietate în teatrul românesc.

„Am asistat într-un singur an la trei spectacole deosebite cu emoționanta comedie tragică *Domnișoara Nastasia* de George Mihail-Zamfirescu. Trei spectacole regizate de trei tineri directori de scenă aflați la începutul carierei lor, jucate — cu rare excepții — de actori tineri, și ei aflați la primele mari roluri, cu decoruri concepute de trei pictori scenografi, și ei, de asemeni, foarte tineri. Nu-i vorba de o simplă coincidență. Vedem în apropierea tinerilor regizori Horea Popescu, Dan Alexandrescu, Ion Simionescu, a actrițelor Marga Anghelescu, Olga Tudorache, Vivi Candrea-Neleanu, Geta Angheluță, a pictorilor scenografi Tody Constantinescu, Elena Simirad-Munteanu, vedem, spun, în această apropiere de piesa lui G. M.-Zamfirescu una din dovezile sigure ale trănicioarei și actualității mesajului ei. Faptul că noile generații actorițești își verifică resursele și reușesc să dea creații memorabile în piesa lui George Mihail-Zamfirescu confirmă încă o dată înaltele valori artistice ale textului, capabil să fie valorificate în interpretări de mare ținută. Dar, mai mult decât atât, ni s-a părut, asistând la toate aceste spectacole pe scena Teatrului Giulești, la Studioul Institutului de Teatru și Cinematografie și la Teatrul din Brașov, că fiecare din aceste spectacole contribuie la împlinirea unuia din cele mai prețioase idealuri artistice afirmate de George Mihail-Zamfirescu. Spunea odată autorul *Domnișoarei Nastasia*, referindu-se la una din încercările sale de a înjgheba o companie dramatică de factură revoluționară, de dorința sa de realizare a unor spectacole «jucate de actori tineri (cu cât vor fi mai tineri și mai necunoscuți, cu atât mai bine), montate de regizori tineri».

Un turneu la București îi permite lui Valentin Silvestru (în *Contemporanul*, 7 februarie 1958) următoarele considerații despre spectacolul brașovean: „Organizatorii turneului bucureștean au avut mai multe idei nefericite [...] mai ales, hotărând ca seria spectacolelor cu *Domnișoara Nastasia* să fie inaugurată pe scena

mult prea mare a Teatrului satiric-muzical. Întinderea spațială a scenei s-a dovedit, firește, nepotrivită pentru această dramă psihologică și de atmosferă, diluând liniile tari ale decorului aspru, stilizat, semnat de Elena Simirad-Munteanu, creînd dificultăți în interpretării.

Aceasta a contribuit probabil și la accentuarea jocului exterior al lui Ștefan Alexandrescu (altfel un Vulpașin excelent realizat din punct de vedere fizic), precum și a patetismului tremolat, din primele tablouri, al lui Virgil Fătu (veritabil Ion Sorcovă, invins, uman, spre sfîrșitul piesei); unele (puține) momente tragice, apăsate peste măsură, au produs neașteptate efecte comice în sală. În ansamblu, însă, actorii și regizorul Ion Simionescu au construit, cu înțelegere a esenței piesei, un spectacol bun, concentrat pe ideea tragică. Concepînd, cu talent, o Nastasia dură, pătimașă, zbuciumată, a polarizat efectiv, în spectacol, interesul tuturor celorlalte personaje pentru destinul eroinei. Trebuie remarcate neapărat compozițiile pitorești foarte izbutite ale Elenei Stescu și Getei Grapă (cele două domnișoare — Paraschiva și Niculina) și reușita tabloului din circiumă, unde figurația era alcătuită în mare parte nu cu improvizații, ci cu actorii buni ai teatrului (Emil Sirîtinovici, Boris Gavlișchi, Teofil Căliman), ceea ce semnifică, printre altele, și stimă față de spectator."

La Teatrul Municipal „Maria Filotti” — Brăila, premiera a avut loc la 12 martie 1958, înregistrînd 78 de spectacole și 30.842 de spectatori. Regia: Marin Iorda. În rolurile principale: Nastasia (Angela Macri-Iliescu), Ion Sorcovă (Nae Niculae), Vulpașin (Tony Dumitrescu). Tot în stagiunea 1958—1959, *Domnișoara Nastasia* a fost reprezentată pe scena Teatrului din Arad, înregistrînd un număr de 31 spectacole. Regia: Dan Radu Ionescu. În rolurile principale: Rodica Sanda Tuțuianu (Nastasia), Nicu Antoniu (Ion Sorcovă), Costel Atanasiu (Vulpașin).

La Teatrul din Turda, piesa a fost prezentată la 5 martie 1958, în regia lui Vintilă Rădulescu, scenografia N. Nemeș. Din distribuție: Nastasia — Puica Sterian; Ion Sorcovă — Ion Lorenz; Vulpașin — Tănase Cazimir etc. Despre spectacol, vezi cronica în ziarul *Făclia* din 9 martie 1958 și revista *Teatrul*, nr. 6/1958.

La 29 ianuarie 1959, *Domnișoara Nastasia* a fost prezentată pe scena teatrului din Baia-Mare. Din distribuție: Nastasia — Ioana Rodica Dianu; Ion Sorcovă — Ștefan Iordănescu; Vulpașin —

Nae Popescu. Direcția de scenă : Ion Deloreanu. Scenografia : Ileana Krajnik.

La Teatrul de stat din Ploiești, premiera piesei a avut loc la 10 aprilie 1960; regia artistică — Costel Ionescu. Din distribuție au făcut parte : Nastasia — Maria Bondar; Ion Sorcovă — Tudor Popescu; Vulpașin — Toma Caragiu; Luca — Anatolie Spînu; Vecina — Nelly Constantinescu; Paraschiva — Jeanine Tomescu; Niculina — Claudia Popescu și Adela Mărculescu. Piesa a înregistrat un număr de 35 spectacole, fiind vizionată de 13.515 spectatori. Despre spectacolul ploieștean D. Solomon scrie în *Gazeta literară*, nr. 38 din 15 septembrie 1960: „Regizorul Costel Ionescu a preluat textul, devenit intrucitva clasic, și l-a transpus corect, dîndu-i, dealtfel, prilej lui Toma Caragiu să realizeze un Vulpașin complex, dar diluînd, în același timp, substanța piesei în atmosferă. Scene comice prin excelență — Ionel-Niculina sau Ionel-Paraschiva — capătă valoare în sine, unitatea compozițională se destramă. De aici observația cu privire la separarea tranșantă dintre comic și tragic în spectacol, pe care a făcut-o pe bună dreptate *Contemporanul*. Spectacolul nu supără, dar nici nu satisface.”

Cu ocazia împlinirii a douăzeci și cinci de ani de la moartea lui George Mihail-Zamfirescu, pe scena Teatrului Național din București (direcția Zaharia Stancu) a fost reprezentată *Domnișoara Nastasia*, care astfel pășea pentru prima oară pe cea dintîi scenă a țării, la aproape patru decenii de la premiera ei. Spectacolul, care a avut loc la 23 octombrie 1964, a întrunit următoarea distribuție : Nastasia — Raluca Zamfirescu (fiica scriitorului); Ion Sorcovă — Chiril Economu; Vulpașin — Boris Ciornei; Luca — Gheorghe Cozorici; Vecina — Silvia Dumitrescu-Tîmică etc. Regia : Ion Cojar; decoruri și costume : Mihai Tofan. Spectacolul n-a avut, din păcate, ecoul de public așteptat, întrunind numai 36 de reprezentații pînă la 5 mai 1966. El a prilejuit numeroase cronici apărute în ziarele și revistele bucureștene, semnate de Aurel Baranga (*România liberă*, 15 noiembrie 1964), Ion Pascadi (*Contemporanul*, 6 noiembrie 1964), C. Stănescu (*Scînteia tineretului*, 4 noiembrie 1964), Valeriu Râpeanu (*Scînteia*, 29 octombrie 1964) etc. O reproducem pe cea semnată de Radu Popescu în *Gazeta literară* din 5 noiembrie 1964 :

„Douăzeci și cinci de ani, fiecare cu frunzele toamnei lui, au curs pe mormîntul lui George Mihail-Zamfirescu, săpat, sub ploaie de frunze ude, în toamna sinistrului 1939.

Aniversarea coincide, aproape la zi, aproape la ceas, cu reluarea *Domnişoarei Nastasia*, ca o dezgropare rituală: parcă am scormoni pământul cu sapa şi l-am descoperi pe adormitul de acum douăzeci şi cinci de ani, întreg, neatins. Cine a murit şi a putrezit? George Mihail-Zamfirescu, sau un sfert de veac, sau timpul însuşi, care moare şi se înmormintează, cu fărima şi cu topitanul, în imensa groapă a neantului?

Minunea creaţiei spiritului împotriva morţii, revanşă dată-toare de forţă şi încredere, sub al cărei semn atât de greu s-a încheiat emoţia reînflinirii cu domnişoara Nastasia, în aceeaşi sală în care ea a apărut în faţa publicului românesc, pentru prima oară, acum aproape patruzeci de ani!

Adevărul este că dintr-o creaţie destul de vastă şi multilaterală, realizată în condiţiuni de atroce severitate şi amărăciune, care au constituit fondul permanent al vieţii scriitorului, mort la 40 de ani, firava şi patetica Nastasia este cea mai bună apărătoare a lui împotriva uitării. Domnişoara Nastasia este trăită, în premise şi idealuri, dar este, mai ales, scrisă cu o încredere naivă, totuşi cuceritoare, în liniile condeiului şi literaturii, înţelese ca unic limbaj al adevărului.⁴

Ca şi ceilalţi cronicari, Radu Popescu sublinia valorile interpretative ale spectacolului şi caracterul lui omagial:

„Spectacolul acestei nu se mai ştie a căta reluări e un spectacol de mare onoare, care va marca, în istoria scenică a dramei, aniversarea unui sfert de veac de la moartea scriitorului, cu un relief deosebit. Drama a fost pusă în scenă de regizorul Ioh Cojar, care începe să-şi dea examenele de maturitate profesională. Pe acesta l-a trecut cu mult succes, datorită, în primul rând, înţelegerii exacte, deci complexe şi oarecum bivalente, a ceea ce înţelege G. M.-Zamfirescu prin drama de mahala. Tre-cutele înscenări (inclusiv şi mai ales ultima, de acum vreo şase-şapte ani, a Teatrului Muncitoresc C.F.R.) au avut de suferit de pe urma ispitei facile a pitorescului apăsător şi atmosferei «locale». Cojar nu a făcut această greşeală, el a căutat o neutralizare a materialului concret, indispensabil, pentru degajarea unei semnificaţii sociale cât mai largi, pentru extinderea maximă a dramei umane, până chiar la proiecţia simbolică. Cu excepţia tabloului din cârciumă (dealtfel cel mai slab al întregii opere), de o atmosferă prea gorkiană, totul a fost simplu, autentic şi românesc, fără «specificitate» şi «localizări» supărătoare. Textul,

în ciuda violențelor și a exploziilor care îl punctează, are un ritm relativ lent, de acumulări gradate, țintește să favorizeze o analiză psihologică solidă și convingătoare. Un asemenea text convine temperamentului lui Cojar, regizor minuțios, și chiar laborios, care a fost astfel favorizat pentru a pune în lumină fiecare caracter al personajelor și, mai ales, dezvoltarea caracterului eroinei principale.

Pe Nastasia, interpretată în trecut de toate bunele noastre actrițe de tragedie, a interpretat-o de data aceasta, Raluca Zamfirescu, fiica scriitorului, ajunsă ea însăși la momentul marilor încercări ale carierei. Nou prilej de emoții, de care interpreta n-a avut nevoie să profite pentru a ne face cunoștință cu o imagine de mare autenticitate și originalitate a Nastasiei. Că prima parte a rolului s-a vădit traductibilă prin natura interpretei, mai curînd dotată pentru gingășie și timiditate, încă reprezintă din partea Ralucai Zamfirescu o depășire de bună calificare. Partea a doua însă, cînd Nastasia trebuie să fie în permanență învăluită în aura morții și a crimei, a fost momentul marii surprize și al șocului: aci, actrița a dovedit o forță concentrată, o adevărată subtilitate de adîncuri și, mai ales, o capacitate de transfigurare nobilă, care o pune în rîndul celor mai bune interprete ale rolului. În rolul lui Ion Sorcovă, bătrînul tată, l-am văzut pe Chiril Economu (altă temeritate a regizorului). Chiril Economu a creat un Sorcovă foarte țăran, corespunzînd fidel unui anume tip al mahalalei de odinioară, și l-a creat pe simplitate, bunătate și naivitate în fața vieții, trăsături caracteristice pentru unele psihologii resemnate de odinioară. Cu totul eminent, în cel mai redus rol al dramei și în cele mai adînci replici, ne-a apărut G. Cozorici, interpretul lui Luca, tinărul muncitor."

Teatrul de stat din Tirgu Mureș — secția română — a prezentat *Domnișoara Nastasia* în seara zilei de 5 decembrie 1964. Spectacolul a întrunit 13 reprezentații frecventate de 3 202 spectatori. Regia a aparținut lui Eugen Mercus. În rolul Nastasiei, Maya Indrieș, al lui Ion Sorcovă — Nae Flóca-Ailenei.

În regia lui Dan Alecsandrescu pe scena Teatrului din Arad a fost prezentată o nouă versiune scenică a *Domnișoarei Nastasia* în seara zilei de 22 martie 1975. S-au jucat 29 de spectacole cu 10 297 spectatori. Nastasia a fost interpretată de Larisa Stase Mureșan, Ion Sorcovă de Eugen Tănase, Vulpașin de Liviu Martinuș. În seara premierii a avut loc lansarea noii ediții din

piesa *Domnișoara Nastasia*, tipărită în colecția „Rampa” a Editurii Eminescu.

În ziua de 17 iunie 1978, pe scena Teatrului de Stat din Tirgu Mureș — secția maghiară — a fost prezentată o nouă versiune a piesei în regia lui Dan Alecsandrescu, un pasionat propagator al operei lui G. M.-Zamfirescu. Traducerea piesei era semnată de F. Imreh Maria. Decoruri și costume, Mircea Matcaboji. În rolul Nastasiei — Farcaș Ibolya. Ion Sorcovă a fost interpretat de Tarr Laszlo și Magyari Gergely, iar Vulpașin de Csorba András. S-au jucat 38 de spectacole la care au participat 11 433 spectatori. La festivalul „Toamna teatrală” din Boțoșani, 1978, spectacolul a fost distins cu premiul pentru cea mai bună regie și premiul pentru cea mai bună scenografie.

Domnișoara Nastasia a fost difuzată la Radio în două versiuni actoricești și regizorale. La ambele adaptarea a fost semnată de Raluca Zamfirescu. Cea dintâi versiune a fost difuzată astfel: duminică, 5 mai 1957; luni, 29 iulie 1957; sâmbătă, 3 mai 1958; luni, 26 mai 1958; luni, 8 septembrie 1958; luni, 28 decembrie 1959; miercuri, 18 mai 1960; vineri, 20 aprilie 1962; miercuri, 3 aprilie 1963; vineri, 10 decembrie 1971; miercuri, 18 iunie 1975.

Distribuția, ce corespundea spectacolului realizat de Teatrul Giulești, era următoarea: Nastasia — Marga Anghelescu; Ion Sorcovă — Colea Răutu; Vulpașin — Nicolae Sireteanu; Luca — Mircea Cruceanu; Vecina — Nelly Nicolau-Ștefănescu; Paraschiva — Astra Dan; Niculina — Mary Georgescu-Pătrașcu; Ionel — Traian Dănceanu; Luca Lacrimă — Bebe Tănăsescu; Gazda — GrațIELA Constantinescu; Pascu — George Dumbrăveanu. Regia artistică: Horea Popescu.

Cea de a doua versiune s-a difuzat astfel: duminică, 8 noiembrie 1964; vineri, 13 noiembrie 1964; marți, 30 octombrie 1968; 9 februarie 1973; 18 octombrie 1978, distribuția fiind următoarea: Nastasia — Raluca Zamfirescu; Ion Sorcovă — Costache Antoniu; Vulpașin — Constantin Rauțchi; Luca — Silviu Stănculescu; Ionel — Ștefan Bănică; Vecina — Neli Dordea; Pascu — Dan Damian; Luca Lacrimă — Mircea Micu. Regia artistică: Constantin Moruzan.

George Mihail-Zamfirescu a nutrit speranța reprezentării piesei sale în străinătate. Din septembrie 1928 pînă în februarie 1929

poartă corespondență cu Tatiana Nottara în legătură cu traducerea și reprezentarea la Paris a *Domnișoarei Nastasia*. Se încearcă la Teatrul lui Gaston Baty, dar pînă la urmă totul se soldează cu un insucces (scrisorile la B.A.R., nr. 51.110—51.115). Despre acest episod ne vorbește într-un interviu publicat în *România literară*, nr. 79—80, 20—26 august 1933 :

— Să vorbim, atunci, despre teatru.

— Asta, ca și cum ai spune : să vorbim despre Dumnezeu sau despre nemurire ori m-ai invita să facem o incursiune în metafizică, dacă nu în mecanica celestă. Ni s-ar impune atîtea probleme și de ordin așa de divers, că ar însemna să nu mai terminăm taifasul. Un exemplu : s-a întors, de curînd, d-na Maria Filotti de la recentul Congres internațional al teatrului. Cîte n-ar fi de spus numai în jurul acestei mișcări de înfrățire prin artă — dacă ar fi pusă, în adevăr, pe o bază serioasă de colaborare. Din păcate, în oricare din aceste reuniuni prezidează principiul «celor patru puteri» al unei «egalități dar nu și cu căței». Or, noi suntem considerați încă printre minorii teatrului contemporan universal. Vinovați, în primul rînd, firește că suntem noi. Nu știm să ne punem în valoare, iar atunci cînd ni se prezintă o ocazie rară, oficialitatea nu vrea sau nu se pricepe să ne acorde un concurs efectiv. Am să-ți dau un singur exemplu : acum patru ani primeam de la Paris o adresă prin care anunțau că *Domnișoara Nastasia* a fost reținută «pour la seconde lecture» de marele om de teatru și regizor Antoine. Așadar, piesa îl interesa, mai erau necesare oarecare mici intervenții, pentru că la Paris nu se face nimic altfel. Or, autorului nu i s-a dat posibilitate să plece la Paris, domnii oficiali, puși în curent, nu s-au mișcat, iar cei cîtiva «mari români» din capitala Franței, cărora le-am scris de cîteva ori, mi-au răspuns că nu au timp să se intereseze. Și așa, am rămas numai cu gloria de a fi fost citit și apreciat de unul din cei mai mari oameni de teatru de azi. Am spus că nu știm să ne impunem peste hotare și n-o să știm pînă nu vom reuși să ne scuturăm de talentul formidabil cu care ne întrecem să ne birfim la noi acasă dar mai ales în fața străinilor. Intelectualii și scriitorii din țările vecine au respectul valorilor lor literare și artistice, un respect, e adevărat, uneori exagerat dar nu mai puțin folositor. Cred că adevărata colaborare teatrală între noi și țările vecine nu poate fi realizată decît pe bază de reciprocitate — și, în acest

sens, nu ar fi exclus să vă fac, la toamnă, o surpriză... dacă, fără îndoială, propunerea mea va fi acceptată de Direcțiunea Teatrului Național din Iași."

Piesa a apărut în următoarele ediții :

George Mihail-Zamfirescu, *Domnișoara Nastasia*, comedie tragică în trei acte. S.A.D.R. — Publicație de Teatru Românesc, nr. 3, 1928, Editura Societății autorilor dramatici români. 31 p.

George Mihail-Zamfirescu, *Teatru*, Editura de stat pentru literatură și artă, 1957, ediție îngrijită și prefată de Valeriu Râpeanu, p. 75—160 (textul); p. 454—460 (nota).

George Mihail-Zamfirescu, *Teatru*, Editura Minerva, 1974, ediție îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii, bibliografie de Valeriu Râpeanu, p. 35—109 (textul); p. 601—632 (nota).

George Mihail-Zamfirescu, *Domnișoara Nastasia*, comedie tragică în trei acte. Editura Eminescu, 1974, colecția „Rampa”, nr. 13, 107 p.

SAM

POVESTE CU MINE, CU TINE, CU EL...

Deși a stîrnit mare vîlvă timp de cîțiva ani de zile, *Sam* este una din piesele cele mai puțin cunoscute ale lui George Mihail-Zamfirescu și destinul său nu pare mai fericit nici la patru decenii de la deschiderea acestui „dosar”. Conform indicației din manuscris, piesa a fost scrisă în anii 1927—1928. Într-un interviu din acea perioadă spunea : „Acum scriu *Sam*, piesă cu mine, cu tine, cu el”... «o jalnică tragedie a omului de acum, care nu e rus, român sau german, ci cineva care întîmplător se numește Sam Semeonovici, așa cum s-ar fi putut numi George Mihail-Zamfirescu, Radu Cosmin, Vasile Pop, Bernard Shaw” (*Vremea*, 17 mai — 26 mai 1928). Cîteva luni mai tîrziu, prologul piesei *Sam* — *Omul care a vrut să moară* — apare în revista de teatru-cinema *Premiera*, numărul 4 din 5 decembrie 1928. Cu privire la cazul *Sam*, date interesante se află în corespondența lui George Mihail-Zamfirescu cu Tatiana Nottara. În decembrie 1928, George Mihail-Zamfirescu spunea : „Scrisoarea dv. m-a surprins în ultima săptămîină ce-mi rămîne liberă, pentru o ultimă revedere a lucrării mele noi, *Sam*, mai înainte de a fi citită în comitetul de lectură al Teatrului Național. A urmat lectura în două sîmbete, cu o săptămîină pierdută din

cauza unui membru iar acum, în urmă: amânarea pronunțării oficiale a admiterii, pentru că un domn membru, prezent la ședința când s-a citit ultimul act, a cerut să citească personal primele acte, ca să-și dea votul cu... toată competența și în deplinătatea conștiinței sale artistice!" (B.A.R., datată 5.III.1928.). În scrisoarea din 22.XII.1928, către aceeași: „*Sam*, noua mea piesă, a fost aprobată principial și va fi reprezentată în stagiunea viitoare. Mi se cer, însă, câteva tăieturi" (B.A.R., 51.112). La 17 ianuarie 1929 îi scrie: „Am avut un mare ghinion, agravat continuu de preocupările unei noi redactări a actului ultim din *Sam*". În aceeași scrisoare adaugă: „...piesa se va juca, după propria mea cerere, în stagiunea viitoare. A fost o socoteală logică, pentru simplul fapt că, oricât ne-am fi grăbit, spectacolul ar fi avut loc în primăvară, încadrat de spectacolele *Ventura la Național*." La 5.II.1929 scrie: „Poate vă interesează ori îi puteți face loc undeva; alături un foileton al duduii Margot Miller-Verghi despre *Sam*, foileton apărut în *L'Indépendance Roumanie*."

Sam este acceptată de Teatrul Național din București, sub directoratul lui Victor Eftimiu, în anul 1929, și, după ce începuseră repetițiile — chiar în preajma repetiției generale — este scoasă din repertoriu. La 10.VII.1929 se declanșează scandalul. Autorul la început este încrezător în destinul piesei sale: „În ce-l privește pe *Sam*, am avut multe necazuri cu Rebreanu, care vede în piesa mea o posibilitate de scandal. I se pare că piesa mea e revoluționară. [...] Piesa mi-a fost trecută în repertoriu pentru că n-a putut face altfel... dar reprezentarea e încă probabilă... Alte presiuni în toamnă. Sigur că am să izbutesc" (B.A.R., 51.118).

Autorul și presa protestează împotriva acestui act ilegal. Se convoacă o ședință a Societății autorilor dramatici români (18 august 1930), în care se recomandă, printre altele: „scenele revoluției ar trebui concentrate și ferite de anumite sugestii de realități prea apropiate". Atunci autorul operează modificările și piesa e înscrisă din nou în repertoriu pentru stagiunea 1930—1931.

Cronica nescrisă a cazului *Sam* a acreditat ideea că intriga în jurul piesei a fost dezlănțuită de publicistul Scarlat Calimachi, soțul actriței Dida Solomon-Calimachi, pe care George Mihail-Zamfirescu a îndepărtat-o din distribuție nu cu mult înainte de premieră. Nu putem spune dacă acesta este adevărul, dar în arhiva G. M.-Zamfirescu (B.A.R., I Ms. 1, g/2) se află o scrisoare a dramaturgului către actriță (datată ian. 1931), din care

desprindem următoarele: „Doamnă și scumpă amică, Motive, mai presus de dorința pe care-o aveam de a servi realizarea scenică a lui Sam prin temperamentul domniei-tale prețios, m-au obligat să revăd vechea distribuție a piesei și, fatal, să renunț la colaborarea citorva elemente artistice valoroase printre care, cu destul regret, am fost obligat să te prenumăr.

Știi bine, scumpă amică Dida, că această hotărîre am luat-o cu mult înainte de premiera *Actului venețian* și, deci, nu poate fi vorba nici de influențe străine, nici de calcule meschine. Îți reamintesc că nu m-am intimidat atunci cînd, în plin teatru, am fost prevenit că vei fi fluierată de studenți la premieră și cu atît mai puțin m-ar fi intimidat, acum, un așa-zis insucces ca *Actul venețian*, act în care domnia-ta ai jucat potrivit indicațiunilor date de autor și într-un decor strivitor pentru dantela rară a textului și pentru gesturile de pură intelectualitate ale Altei. Cum însă în rolul lui Sam urmează să joace G. Calboreanu, fatal am fost nevoit să-i dau o parteneră cu un temperament asemenea, mai puțin stilat, dar mai tumultuos, mai puțin intelectualizat, dar mai convingător. Acesta e singurul motiv [...].” Urmează apoi cîteva fraze convenționale, autorul rugînd-o pe actriță să nu fie supărată de această înlocuire. Ceea ce nu s-a întîmplat; de aceea revine cu o a doua scrisoare, datată tot ianuarie 1931 (idem, I Ms. 1, g/3), mult mai lungă, în care se fac următoarele precizări: „Sunteți mari artiști, și tu și prințul (publicistul Scarlat Calimachi, soțul artistei, avea origină nobiliară, a.n.), pentru că sunteți mai nervoși și mai rezoluți. La cel mai mic neajuns gata: ură, injurii prin cafenea, amenințări cu campanii în presă și în Parlament (nu zău!), o dorință fermă de distrugere totală a adversarului.” Apoi dramaturgul trece și el la amenințări: „În presă, am și eu simpatiile mele și coloanele deschise oricînd. Aduagă, te rog, faptul că am o armă preferată: insuccesul *Actului venețian*, care, deși nu a fost propriu-zis insuccesul tău, poate fi totuși exploatat ca ătare. Nu uita, pe de altă parte, că printr-o eventuală campanie, toți dușmanii tăi din teatru mi-i fac prieteni, de la actor la membru în comitet.” Apoi face o recapitulare a distribuției piesei: „Eu, din proprie inițiativă și împotriva directorului de scenă, care nu te vedea în rol, te-am distribuit în Sam. Nu erai singura din teatru care ar fi putut să-l joace, dar erai singura mai aproape de sufletul meu, deci mai aproape de înțelesul simbolic al piesei. Motivul n-ar fi fost evident hotărîtor. Munceam cu oricare alta mai mult și ajun-

geam la același rezultat. A fost, însă, un gând care mă bucura : tu te potriveai (păstrînd proporțiile) cu Critico. Realizam un echilibru de gesturi, de ritm și de debit. Aveam un trio spiritual : Dida Solomon, Critico, Marietta Sadova, în care tu aveai absolut toate mijloacele să-l domini pe Sam, eroul piesei, așa cum cere textul să domine Marusia, Aura, Colombina, Klara Uhl...

Problema schimbării interpretului titular (Critico) condiționa evident grija realizării unui nou trio, unui nou echilibru. Calboreanu, prin temperamentul lui tumultos, imprima un nou ritm, un nou debit și cu totul alte gesturi."

Fragmentele citate sînt interesante nu numai pentru că ne dau cîteva indicații asupra genezei scandalului *Sam*, dar și pentru că prezintă concepția sa privitoare la interpretarea piesei.

Ezităările direcției teatrului începuseră mai devreme de înlăturarea Didei Solomon din distribuție. Astfel, din luna noiembrie 1930, premiera a fost amînată pentru ianuarie 1931, din pricina cheltuielilor legate de montarea ei. Autorul protestează (copia petiției adresată directorului Teatrului Național, în Arhiva G. M.-Zamfirescu, Biblioteca Academiei, I Ms. 1, g/1). De fapt, din copia procesului-verbal (idem, Ms. 1 h) al comitetului de lectură al Teatrului Național din 8 septembrie 1930 (prezenți, I. Petrovici, G. Ciprian, M. Sorbul și Scarlat Froda), rezultă că *Sam* era inclusă în repertoriul lunii *decembrie, stagiunea 1930—1931*.

Piesa era considerată de direcția Teatrului Național subversivă, conținînd idei ce ar putea dăuna ordinii publice și influența negativ tineretul, cum se spunea într-un ziar : „În Franța, în Rusia, revoluția a fost pregătită și alimentată de operele scriitorilor și gînditorilor, nu cred că aceia care conduc România de astăzi doresc sau caută să provoace o revoluție". Au loc noi discuții în presă sau la S.A.D.R., cazul ajunge în competența Consiliului de Miniștri, dar pînă la urmă *Sam* nu vede lumina rampei.

Timp de doi-trei ani presa s-a ocupat de cazul *Sam*, devenit de notorietate publică și considerat deosebit de semnificativ pentru greutățile care se fac tinerilor autori dramatici români. Presa dădea drept autentică următoarea scenă petrecută în timpul discuției de la Societatea autorilor dramatici români :

„D. Rîuleț crede că piesa ar putea tulbura ordinea publică și că în situația de astăzi reprezentarea ei nu este binevenită.

D. Victor Eftimiu : Dumneata cunoști piesa ?

D. Rîuleț : Nu." (Vremea, 12 februarie, 1931.)

George Mihail-Zamfirescu a explicat, în repetate rânduri, sensul piesei Sam, dorind să respingă interpretările fanteziste care i s-au dat în cursul discuțiilor purtate în presă, ședințe, comitete de lectură etc.: „Mărturisesc sincer că prin Sam nu am intenționat să rezolv anumite probleme de gândire stabilite anticipat. Omul Sam e sensibilitate și voință, oglinzi în care voința contemporană, cu tot ce are mai caracteristic, împrumută culori și perspective. Adevărata problemă de gândire pentru spectator sau lector va începe dincolo de gestul final al lui Sam și va fi actuală azi, mâine, ori-cînd, cît timp dorința unanimă de altceva sufletesc și social va rămîne simplă dorință.”

Neprezentarea piesei pe scena Teatrului Național din București a stîrnit obiecții îndreptățite. Mulți scriitori, publiciști și croniciari dramatici au protestat împotriva acestui act. Cicerone Theodorescu scria: „De ce adică se fac atîtea meschine încurcături unui autor dramatic cu meritele d-lui George Mihail-Zamfirescu, al cărui Sam nu va mai vedea lumina Naționalului, pentru că, primită, apoi refuzată arbitrar, autorul a înțeles să renunțe la reprezentarea ei. Așteaptă acum despăgubirile care după lege i se cuvin și care totuși, după cealaltă lege, a diverselor formalități, i se tot amîină. Între timp, George Mihail-Zamfirescu, bolnav, a tot sperat de la bunăvoința celor indicați (ca și cum ar fi vorba de bunăvoință, într-adevăr, și nu de drepturi prevăzute de lege!) să se pronunțe și să se rezolve în sfîrșit cazul său” (*România literară*, 23 iulie 1932).

Deosebit de interesantă mi se pare atitudinea lui Eugen Lovinescu în legătură cu Sam. În paginile din *Memorii* (vol. II, ediția citată, p. 244—246) dedicate lui George Mihail-Zamfirescu, criticul afirmă că, după *Domnișoara Nastasia*, „deși s-ar fi crezut că direcția activității sale dramatice ar fi trebuit să fie hotărîtă prin acest succes, evoluția ulterioară a scriitorului ne-a dovedit contrariul. Cele trei piese citite în urmă, *Sam*, *Adonis* și *G.R. 8*, purced din cu totul altă inspirație, dintr-o inspirație pur literară, fără punct de sprijin în realitate și cu atît mai puțin în mahala, ci dintr-o ideologie și din anumite concepții sociale, fără localizare, ci cu o acțiune petrecută aici sau aiurea, după voință, la Moscova, Berlin sau Paris, cu eroi reprezentînd mai mult simboluri decît ființe tangibile, piese fructificate de fantezie poetică, interesante, pitorești, lăudabile prin spiritul de înnoire și de sincronizare cu teatrul de avangardă, dar mai puțin realizate decît

Domnișoara Nastasia, sau realizate mai ales în elementul lor de observație, de data aceasta numai incidental. Una din ele, *Sam, poveste cu mine, cu tine, cu el*, piesă de fantezie socială și chiar filozofică, deși primită de câțiva ani la Teatrul Național, continuă să aștepte. Chiar de n-ar servi decît ca experimentare pentru gen și ca verificare pentru dramaturg în evoluția viitoare a carierei sale, această piesă ar trebui jucată. Scriitorii autentici apar atît de rar în teatru, încît valorificarea lor este singura îndreptățire a jertfelor consimțite de stat pentru arta dramatică. Așteptarea de ani nu poate decît măcina forța creatoare a talentelor, iritînd și întunecînd temperamente care și așa sînt, de la sine, sumbre, prepuelnice și iritabile."

George Mihail-Zamfirescu a trăit o dezamăgire profundă (*Sam* era una din lucrările dramatice la care ținea mult), și nu de puține ori gîndul renunțării la teatru l-a stăpînit după ce piesa a rămas în sertarele lui: „Îmi surîde un subiect de piesă dar în situația tragică prin care trece teatrul românesc am ajuns și eu să mă întreb, ca și Camil Petrescu, la ce bun și pentru cine să scriu? Poate într-o zi, cînd și dramaturgii tineri și cei câțiva actori tineri de valoare ne vom convinge să facem un teatru al nostru, am să mă reîntorc bucuros la teatru. De el m-am despărțit nu fără durere, și, cu toate loviturile, el mi-a rămas drag" (*Viața literară*, 1—31 mai 1933). Piesa fusese anunțată în repertoriul Teatrului Național din Cernăuți, stagiunea 1929—1930, dar n-a fost reprezentată.

George Mihail-Zamfirescu n-a renunțat, chiar după închiderea definitivă a dosarului *Sam* la Teatrul Național din București, la reprezentarea piesei. Într-o scrisoare, Victor Ion Popa îi spune: „Dragă domnule Zamfirescu, să ne înțelegem. N-am pus nici o clipă problema *Sam* sau *Fu poruncă de la Suceava*. Asta, deoarece atît Tony Bulandra cît și d-na Bulandra cunoșteau *Sam* și, cu cecitatea lor obișnuită în fața unui teatru nou, mi-au declarat ritos că nu au înțeles piesa, necum să-i mai vadă posibilitățile de realizare scenică. Cît mă privește pe mine, de bună seamă că *Sam* ar da prilej excelent pentru o regie copleșitoare — deci preferința e ceva firesc. Numai că, față de trupa Bulandra eu nu pot aduce acest argument, la care prea ușor s-ar răspunde că tovărășia lor e făcută pentru dînșii, iar nu ca să-mi slujească mie, sau — mai exact — nouă.

Deci nu-l uitasem deloc pe acel nedreptățit Sam al dumitale, pentru simplul cuvânt că nu este de uitat. Eu personal îmi rezerv dreptul ca oricând și oriunde să caut să-l înfăptui odată și odată, așa precum știi bine că am vrut s-o fac și odinioară. Nădăjduiesc însă că nu totdeauna mă va opri o telegramă urgentă și oficială, ca odinioară... Crezi că, știind cele spuse de mine mai sus, se mai poate încerca o dată la trupa Bulandra? Iată, sint gata să încerc și să stăruiesc. Totuși, cu oamenii aceștia se lucrează așa de înspăimântător de greu, când e vorba să-i scoți din linia Bernstein, încît nu-i nici o mirare că au în sertar peste douăzeci de piese *admirabile* și nu se vor hotărî niciodată să joace vreuna din ele, cu toată stăruința mea de zi la zi" (scrisoare fără dată, probabil 1936—1937, comunicată de Sică Alexandrescu).

Și totuși, după patru decenii, Sam, printr-o inițiativă temerară, a văzut lumina rampei. Reprezentată la 26 mai 1971, la Teatrul de Stat din Pitești, piesa a înfrunțit numai patru reprezentații, actul montării ei rămînînd doar unul de semnificație culturală și omagială.

Din distribuție au făcut parte: Sam — Vistian Roman; Femeia în roșu — Elena Gurgulescu; Femeia în alb — Dora Cherțeș; Stan — Ion Focșa; Pavel — Ricardo Colberti; Agop — Radu Coriolan; Iakow — Titu Gurgulescu; Yar — Dem. Niculescu.

Scenografia: arh. V. Ivănescu-Damaschin; Coregrafia: Sultana Tismănaru; Ilustrația muzicală: Marga Capitanovici; Banda sonoră: Flavia Cosma; Direcția de scenă: Nae Cosmescu.

Anunțată de numeroase reviste și ziare ca un act de dreptate artistică, reprezentația piteșteană n-a avut decît puține cronici. Cea mai interesantă a apărut în România literară (nr. 27, I.VII.1971, p. 16), semnată de Cezar Ivănescu: „Ceea ce putem afirma însă din nou este valoarea incontestabilă și actualitatea acestei piese. Oportunitatea acestui spectacol este apoi evidentă, dacă memoria nu ne înșeală, căm șapte teatre din țară angajându-se să joace piesa în stagiunea care a trecut.

Intervențiile regizorului în textul propriu-zis (anume scurtări) sint neesențiale și, în orice caz, nu putem spune dacă regizorul a greșit sau a făcut inteligent aceste intervenții, întrucît între lectură și spectacol ele trec neobservate.

Textul structurat ca o parabolă, încercare totalitară de exprimare a unei existențe, care este *Sam*, poate conduce la o reprezentare simbolică (în genul teatrului poetic, simbolic), ori chiar expresionistă; sugestiile unui spectacol modern există în însăși scriitura piesei, a cărei modalitate e aproape cinematografică, cele nouă tablouri și prologul încercând să traducă nevoia de amplă cuprindere spațială și temporală.

Spectacolul se prezintă într-o manieră realistă, realism pitoresc uneori, traducând exact înfățișarea literei, respectând datele sentimentale (mai mult decât simbolice) într-un cadru scenic realizat (ca și costumele) de A. Ivănescu-Damaschin, care nu are puterea de șoc a evidenței spre a-și face remarcate intențiile. Două scene doar, un dans al morții (tabl. 5), brutal și fără o motivație minimă inclus în tipicul spectacolului, și o încercare de construcție a unui tablou vivant, cina cea de taină (tabl. 7), despart viziunea regizorală de aplicarea strict amatoristă asupra unui text dificil (și contradictoriu) în chiar realizarea lui literară. Durata spectacolului, aproximativ 3 ore, ca și imposibilitatea de a reține interesul unui public oarecare, nemulțumeste.

Interesant recital actoricesc, premiera lui *Sam*, la teatrul pitestean, se constituie, peste valoarea textului literar și a spectacolului teatral ca atare, ca un act justițiar, tardiv și deocamdată inoperant în ceea ce privește compunerea unei noi imagini a teatrului lui G. M.-Zamfirescu.

Cum e și firesc, nu confundăm intențiile nobile cu valoarea în act a unei inițiative; ne bucurăm totuși că regizorul Nae Cosmescu și-a depășit *statu quo*-ul situației unui teatru provincial, dînd o premieră absolută cu un text din dramaturgia noastră clasică."

*

La Biblioteca Academiei Române se află un număr de patru manuscrite ale piesei *Sam*, pe care le vom descrie în rîndurile următoare:

Manuscrisul I Ms., 1 a, reprezentînd un caiet format obișnuit, compus din foi tip petiție, cusute pe mijloc. Pe prima pagină este scris numele autorului și, după titlul piesei, indicația „poveste cu mine, cu tine, cu el, în trei acte (8 tablouri), un prolog, un manifest și un epilog” și data compunerii piesei, 1927—1928.

Pe pagina 2 se notau *Persoanele*. Iată cîteva deosebiri mai importante față de textul final. *Femeia în roșu*: Marusia, Na-

taşa Antonova-Sorokin, Colombina, Klara Uhl, Ida. *Femeia în alb*: Duniaşa, Liuba, M-elle. Chrisanthème, Hilda Kurz, Bianca.

Observăm deci că unele personaje au dispărut (Nataşa Antonova, Liuba), sau, în redactarea finală, apar într-o altă postură (M-elle Chrisanthème). Lista personajelor era mult mai detaliată şi, dat fiind structura iniţială a piesei, la care ne vom referi mai jos, apăreau şi alte personaje, care, fie că şi-au schimbat numele, fie că au fost pur şi simplu eliminate. Transcriem în continuare, din manuscris:

„Iagodov, un om care a suferit (Pavel în versiunea finală, n.n.).

Ivan Ivanici, proxenet la Moscova.

Sorokin, negustor de grîne la Moscova (Agop din versiunea finală).”

Personajele indicate în versiunea finală la începutul tablourilor erau aici la începutul distribuţiei.

Tot pe această pagină se află şi următoarea indicaţie scrisă pe vertical:

„Notă

Toate rolurile Femeii în roşu vor fi jucate de aceeaşi ac-triţă.

De asemenea, toate rolurile Femeii în alb vor reclama o unică interpretă.”

Pe contrapagină se află scris:

„Acţiunea se petrece:

Prologul: *Cîrciumă pe malul mării, în Rusia* (în versiune finală: «Pe malul mării, în apropierea unui sat lipovenesc», n.n.).

Tabloul I: *Stradă, în Moscova* (în versiunea finală: «Port, în faţa Cazinoului»).

Tabloul II şi III: *La Moscova, salon în casa negustorului Sorokin* (în versiunea finală: «În aceeaşi noapte, în casa negustorului Stan», tabloul II şi tabloul III, «Peste cîteva clipe, acelaşi decor»).

Tabloul IV: *Compartiment, în vagon de cale ferată* (versiunea finală: «În tren, în drum spre Viena»).

Tabloul V: *La Paris, în hotelul Claridge* (versiunea finală: «A trecut un an, la Paris»).

Tabloul VI: *Încăpere sobră, în oraş patriarhal, în Germania* (în versiunea finală: «Oraş patriarhal în Germania. După cîţiva ani»).

Manifestul. Stradă, în orașel din Republica Demnității Umane (versiunea finală: «Oraș, stradă, în Republica Demnității Umane»).

Tabloul VII } *În aceeași republică, în sala*

Tabloul VIII } *fostului consiliu ministerial* (în versiunea finală: «Suntem în Republica Demnității Umane. Fosta sală a consiliului ministerial de ieri, preschimbată acum în sala de consiliu republican», tabloul VII, și «Peste o săptămână în același decor», tabloul VIII).

Tabloul IX nu există în prima variantă.

Epilog: *circiumi pe malul mării, în Rusia* (în versiune finală: «Decor, prolog: Han, în sat lipovenesc, pe malul mării»).

Al doilea manuscris, același format (I Ms., 1 b), poartă pe copertă, după numele autorului și titlul piesei, indicația scrisă de autor, ulterior în creion albastru: „text definitiv rămas la d-l Gusty”.

Împărțirea în tablouri și indicațiile asupra locurilor în care se petrece acțiunea sînt aceleași.

Al treilea manuscris (I Ms., 1 c), pe coli mari de hîrtie velină, cu foarte multe tăieturi și intercalări din alte copii ale manuscrisului, reprezintă, în fond, cu mici deosebiri, textul versiunii tipărite și care urma să vadă lumina rampei. Se renunțase la plasarea acțiunii unora din tablouri la Moscova, personajele căpătaseră nume diferite. Pe acest manuscris au fost făcute unele modificări. Sese cu creionul numele Dida Solomon în dreptul personajelor care alcătuiesc grupul *Femeia în roșu* și Marietta Sadova în dreptul personajelor care alcătuiesc *Femeia în alb*.

În aceeași mapă se mai află un alt manuscris, și el apropiat de versiunea finală. Pe pagina a doua e scris: „Închipuim o întimplare ca oricare alta, pe care o trăim fiecare și o trăiește acum, pentru noi: Sam, un om ca mine, ca tine, ca el... Ca orice poveste tristă viața lui Sam începe așa:” (urma textului piesei).

Lista personajelor era însoțită și de distribuție. Transcriem cîteva din roluri: Sam — Al. Critico, Femeia în roșu ca și femeia în alb nu mai erau interpretate de cîte o actriță, ci, în fiecare apariție, aveau o altă interpretă: Ecaterina Șahighian, Eugenia Zaharia, Lilly Popovici, Cleo Pan-Cernățeanu (*Femeia în roșu*); Tanți Economu, Marietta Sadova, Elvira Godeanu, Puia Ionescu (*Femeia în alb*); Stan — Ion Sirbul; Pavel — I. Theo; Agop — I. Anasthasiad; Iakov — G. Calboreanu; Yar — Marcel Gingulescu. Distribuția mai cuprindea pe I. Finteșteanu, Al. Marius, N. Bran-

comir, Ion Manu, N. Polizu (prietenii de la Paris), Natașa Alexandra (Elsa Blum) etc.

Direcția de scenă aparținea lui Victor Bumbesti; regizor, I. Șaighian.

Cel de al patrulea manuscris (I Ms., 1 c) este copia celui după care s-a efectuat alegerea, cu corecturi făcute de autor și cu unele pagini transcrise de soția sa. Acum lista personajelor, ca și textul, corespund întocmai textului tipărit. Unele mici deosebiri de text nu pot fi considerate variante, ci simple îndreptări în corecturile care nu ni s-au păstrat. Textul publicat de noi a fost colaționat cu manuscrisele.

Tot la dosarul piesei *Sam* (Arhiva G. M.-Zamfirescu, I Ms., 1 f) se mai află câteva schițe de decor cu indicațiile autorului în momentul în care piesa intrase în repetiții și deci căpătase ultima formă.

Transcriem indicațiile: „Prol. Hanul: Decor pictat pe pânză, cu circiumă. Restul material existent. Costume de pescari existente.

Tabloul I Cazinou, în două panouri
Modernă îmbrăcăminte.
Muzică modernă.
Serenadă pe mare.

Tabloul 2 și 3. Ambele uși prim-plan.
Arcadă existentă.
Două uși existente.
Sofa existentă.
Mobila toată existentă.
Costume moderne.
Serenadă pe mare.

Tabloul 4 2 panouri a b.
2 bănci de compartiment plantate.
jocul de lumini și iluzie optică viteză.
Costume moderne călătorie.”

După cum se poate vedea din respectivele notații, deși piesa urma structura teatrului expresionist, George Mihail-Zamfirescu nu urmărea o montare care să se conformeze canoanelor curentului, ci realiza un compromis între un decor realist și unul vag stilizat. Decorurile și costumele urmăreau să înscrie acțiunea într-un cadru foarte precis, iar unele detalii (serenade etc.) să o apropie de o realitate concretă.

Sam a apărut mai întâi în revista *Familia*, Oradea, în trei numere: seria III, anul VI, nr. 6—7, iunie-iulie 1939, p. 51—74; nr. 8—9, septembrie-octombrie, p. 59—81, actul II; nr. 10—11, noiembrie-decembrie, p. 49—71, actul III. În numărul 8—9, septembrie-octombrie, p. 54—58, textul este însoțit de un articol în care M. G. Samarineanu, directorul de atunci al revistei, anunțând moartea lui George Mihail-Zamfirescu, împărtășește amintiri despre scriitor (vezi, la rubrica *Note* a revistei, p. 100—101, și însemnările lui Tudor Scarlat). Pe coperta revistei, o fotografie a scriitorului.

Piesa a apărut în următoarele ediții:

George Mihail-Zamfirescu, *Sam povesté cu mine, cu tine, cu el...*, Editura Familia, Oradea, 1939, 72 p.; pe copertă, o fotografie a autorului.

George Mihail-Zamfirescu, *Teatru*, Editura de stat pentru literatură și artă, 1957, ediție îngrijită și prefațată de Valeriu Râpeanu, p. 161—259 (textul); p. 461—463 (nota).

George Mihail-Zamfirescu, *Teatru*, Editura Minerva, 1974, ediție îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii, bibliografie de Valeriu Râpeanu, p. 111—123 (textul), p. 632—642 (nota).

ADONIS

PARABOLĂ CU O HAIMANA, O PORTOCALĂ ȘI UN VIS

A apărut în două numere ale revistei *Excelsior*, gazetă săptămînală, politică, literară, artistică, după cum urmează: *Excelsior*, an. I, nr. 8, 5 decembrie 1930, p. 5, cu o scurtă introducere de circumstanță, nesemnată, în care se amintesc piesele *Domnișoara Nastasia* și *Sam* (în textul piesei, o fotografie a autorului) și nr. 6, 12 decembrie 1930, p. 3, la sfîrșit cu indicația „București, februarie 1930” și cu semnătura G. M.-Zamfirescu.

Piesa a apărut în următoarele ediții:

George Mihail-Zamfirescu, *Teatru*, Editura Minerva, 1974, ediție îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii, bibliografie de Valeriu Râpeanu, p. 197—301 (textul); p. 642 (nota).

Comedia amară *Idolul și Ion Anapoda* a fost scrisă la Iași.

Presă bucureșteană anunță din vara anului 1934 faptul, că „Dl. George Mihail-Zamfirescu lucrează la o nouă piesă de teatru, care de data aceasta nu are nimic «subversiv»” (aluzie la cazul *Sam*). Piesa este reprezentată pe scena Teatrului Național din București, fiind socotită un prilej de împăcare a autorului dramatic urgisit, cu prima noastră scenă. Premiera are loc în seara zilei de 17 decembrie 1934. Piesa s-a jucat cu titlul *Ion Anapoda*. Distribuția a fost următoarea: Ion — Gh. Calboreanu; Valter — A. Pop-Marțian (G. Demetru); Aristotel — Ion Manu; Stăvâroaia — Sonia Cluceru; Mioara — Elena Cruceanu; Prosa — Elvira Godeanu (Irina Nădejde-Cazaban); Icu Dănicel — Cecilia Mocanu. Direcția de scenă: V. Enescu; Decoruri: Tr. Cornescu.

Piesa a înregistrat, în stagiunea respectivă, treisprezece reprezentații și a ținut afișul numai pînă în februarie 1935. Numărul mic de spectacole nu trebuie să ne mire. Comparativ cu celelalte premiere originale din stagiune, *Idolul* a avut totuși succes, dacă ne gândim la faptul că numai *Dridri* de V. Alecsandri și *Neamul Șoimăreștilor*, dramatizarea lui Mihail Sorbul după romanul lui Mihail Sadoveanu, s-au jucat cincisprezece spectacole.

Părerile actorilor înainte de premieră erau cît se poate de favorabile. Astfel, G. Calboreanu spunea: „Ion Anapoda este primul rol pe care îl joc complet neschimbat de nu știu cîtă vreme. Interpretez acest rol cu o deosebită plăcere, pentru că în el am găsit pe Chirică din *Omul cu mîrșoaga* și pe Spirache din *Titanic Vals*, contopiți și transpuși în temperamentul unui tînăr de treizeci și șase de ani” (*Rampa*, nr. 5082, 17 decembrie 1934, p. 6).

Piesa nu s-a bucurat totuși de o apreciere bună din partea criticii dramatice, care a considerat-o un regres în creația dramatică a lui George Mihail-Zamfirescu: „Un aer de factice, de artificios se degajă din toată comedia cea nouă a d-lui Zamfirescu. E o lume pe care n-a văzut-o, pe care a creat-o sau a corectat-o pînă la denaturare.

Să nu se creadă însă că autorul gonește după efecte ieftine și succese facile. Dimpotrivă, admir în dl. George Mihail-Zamfirescu un scriitor de chemări serioase, un literat de impecabilă ținută și de frumos respect pentru credința lui...

Piesa lui e un eșec dar autorul nu pierde nimic din prestigiul lui „literar” (V. Timuș, cronică dramatică în *Rampa*, nr. 5084, 20 decembrie 1934).

Camil Petrescu scrie o cronică în care nu-și manifestă adeziunea integrală față de piesă. Reproducem în întregime textul cronicii: „E foarțea grea situația în care se află conducerea Teatrului Național cînd un autor care a avut succes cu înția lui lucrare îi înfățișează pe cea de-a doua. Și e indiscutabil că *D-ra Nastasia*, înția lucrare a d-lui G. M.-Zamfirescu, a fost un real succés. Părerăa mea e că un asemenea autor și-a cîștigat dreptul de a-și reprezenta pe răspundere proprie noua lui lucrare. Orice intervenție, orice restricție e nedelicată. Teatrul e dator să dea tot concursul său spectacolului, sincer, loial și atîta tot. «Cenzura» ar putea veni după ce autorul ar dovedi, printr-o cădere, lipsa spiritului autoritar.

Ion Anapoda e o piesă coplesită de intenții. Titlul e o intenție, subtitlul de «comedie amară» e o altă intenție. Programul însuși, în loc de subiect, comunică un snop de intenții. Pînă la urmă ai impresia că totul se reduce la simple intenții: conflicte, oameni, moralitate. Față de *D-ra Nastasia*, se poate remarca aci o carență a profundului omenesc și un exces de lirism simbolic cu orice preț.

Tipul voit simbolic al timidului e început cu un material inventiv minor, dar creat cu adevărat, e continuat însă în verbalism pseudouman. Fraza e în aceeași situație. Mult mai clare sînt personajele secundare, prezentate în caricatură.

Interpretarea a întrunit o seamă de elemente tinere de reale însușiri. D-l G. Calboreanu adaugă un nou rol repertoriului său știut, iar d-ra Elvira Godeanu, încercînd necunoscutul, a realizat un tip excelent de servitoare toantă și inimoasă. Toți ceilalți, d-l Pop Marțian, Ion Manu și d-nele Sonia Cluceru și Cruceanu au găsit accentele comice care formează capitaful de comedie curentă al Teatrului Național” (*Opinii și atitudini*, ediția citată, p. 461—462).

În vara anului 1935, comedia amară *Ion Anapoda* pleacă în turneu prin cîteva din principalele orașe ale țării. Distribuția turneului a fost următoarea: Ion — Ion Pella; Stăvăroaia — Veve Gigalia; Mioara — Aura Bălăceanu; Frosa — Florica Hagi-Preda; Valter — Gheorghiu; Aristotel — I. Horațiu; Ion Dănicel — G. Șerbănescu. Direcția de scenă a aparținut lui George Mihail-Zamfirescu.

După aproape treisprezece ani, Teatrul Nostru reia „comedia amară”, de astă dată cu titlul *Idolul și Ion Anapoda*, așa cum apăruse în volum. Premiera a avut loc în seara zilei de 26 februarie 1948. Piesa s-a jucat în următoarea distribuție: Stăvăroaia — Maria Filotti (Nelly Nicolau); Mioara — Dina Mihalcea; Frosa — Dina Cocea; Ion — Jenică Constantinescu; Valter — Zephy Alsec; Aristotel — G. Ionescu-Gion. Direcția de scenă: Mihai Zirra.

Dintre cronicile publicate, extragem câteva fragmente din cea semnată de Valentin Silvestru (*Ramfa*, 4 martie 1948):

„Ion Anapoda e un om cumsecade, a cărui viață sedimentară e tulburată de o dragoste nefericită. Găzduit într-o familie de condiție medie dintr-o suburbană oarecare, Ion Anapoda, funcționar, holtei, dezamăgit de o iubire spulberată chiar în faza intențiilor, va căuta să-și modifice felul de viață, alături de fata din casă, singurul personaj pozitiv.

Ca figură, Ion Anapoda e un amestec destul de confuz între un fel de «Chiriasul de la al treilea» mai banal și un soi de «Mitică Popescu» mai inocent. Îi lipsește poate și forța dramatică, pentru ca să fie o personalitate scenică mai precisă, dar în orice caz, marea sa lacună constă în echivocul atitudinilor pe care le ia față de întâmplările ce-l tulbură. Fără un ideal de viață, Ion Anapoda, întâi timid și resemnat, va fi un protestatar schimbat apoi într-un mic despot domestic, pentru ca mai târziu să devină un blazat, un învins în pragul sinuciderii și, în cele din urmă, un om dornic de a începe o nouă existență sub zodia unui optimism vag și fără orizont. Gama aceasta de atitudine are însă treceri pe alocuri mai puțin justificate, împrejurul personajului principal se consumă tot timpul aceleași existențe banale, se învîrt alte personaje cu structuri sufleteste uniforme. Micile revolte ale lui Ion sînt de natură psihologică. Fata din casă umilă și îndobitocită de tirania stăpînei, apare ca un mobil care transpune revolta eroului din planul intim într-un plan social mai larg. Dar și în această ultimă împrejurare, revolta rămîne tot legată strict de individ.” Cronicarul are serioase obiecții critice la adresa direcției de scenă:

„E regretabil însă că în acest spectacol, regizorul, d. Mihail Zirra, n-a reușit decît într-o oarecare măsură să releve părțile pozitive ale lucrării. În viziunea domniei-sale, piesa pierde din conținutul de idei în folosul evenimentului scenic, mișcarea lentă uneori — alteori pozițiile fixe cu prilejul dialogurilor — făcînd

piesa obositor de statică. În schimb, d. Zirra a căutat pare-se să stăruie asupra caracterizării personajelor." Dar și deficiențele de întretare sunt puse tot pe seama direcției de scenă :

„Făcînd abstracție de aceste elemente, i-a fost dat în special d-nei Maria Filotti, o mare actriță a teatrului românesc, să greșească tocmai de astă dată rolul, teatralizîndu-l pînă la exces și depășind limitele unei șarje indicate. Lucrul s-a întimplat desigur și din cauză că valoroasa interpretă a atîtor roluri clasice a fost nevoită acum să improvizeze în scenă, fiindcă nu cunoștea textul îndeajuns. Vom revedea-o, fără îndoială, peste cîtva timp pentru a putea reveni eventual. Nu e nevoie de o asemenea revenire în în cazul d-nei Dina Cocea, interpretă care a înțeles într-o bună măsură ce reprezintă în piesă Frosa și care a jucat cu o simplitate remarcabilă [...]. D. Jenică Constantinescu n-a putut suporta însuși dificultățile de viață scenică pe care autorul le-a pus în spatele lui Ion Anapoda și a dat un personaj de complicații mai superficiale, fără treceri suficient marcate prin toate stările afective, uneori totuși cu căldură sufletească — dar numai uneori.”

În același an, are loc turneul oficial al Sindicatului Mixt din Iași. Se reprezintă, în cadrul acestui turneu, care a ținut între 14 iulie și 26 august 1948, „comedia amară” *Idolul și Ion Anapoda*, cu următoarea distribuție: Ion — Constantin Sava; Frosa — Elena Foca; Stăvăroaia — Eliza Nicolau; Valter — Puiu Simionescu; Mioara — Magda Ianculescu; Aristotel — Alfons Ruavanschi. Direcția de scenă: I. Diacu. Scenografia: Ad. Wilke.

Deși nu a avut aceeași popularitate ca și *Domnișoara Nastasia*, *Idolul și Ion Anapoda* a fost reluată după 1948 pe scena cîtorva teatre din provincie, la radio și televiziune. *Idolul și Ion Anapoda* vede lumina rampei mai întîi la Teatrul din Oradea, la 25 aprilie 1958. Regia: Dan Alecsandrescu. Scenografia: Radu Penციulescu. Distribuția: Lili Mihăilescu (Stăvăroaia); Crstina Tacoi (Mioara); Natalia Lefescu (Frosa); Marcel Segărceanu (Ion); Andrei Bursaci și Valentin Avrigeanu (Valter). Piesa a înregistrat un număr de 44 spectacole și 12.223 de spectatori. Despre spectacolul orădean, vezi cronica lui Mircea Zăciu, în revista *Tribuna* (6.XII.1958), din care reproducem un fragment:

„...Într-o localitate transilvăneană, am văzut un spectacol de teatru interesant (*Ion Anapoda*), unde regizor, actori și tehnicieni puneau atîta suflet, își dădeau atîta stăruință sinceră de a servi,

incit orice stingăcie le era scuzată. Era, dacă bine îmi aduc aminte, al douăzeci și patrulea spectacol și reprezentația nu se degradase, nici nu îmbătrânise, iar în sală erau tot spectatori receptivi, gata să răsplătească cu aplauze zgomotoase, la scenă deschisă, efortul actorilor. Am întilnit acest fenomen ciudat la Oradea.

Se joacă, aș zice, pe nerăsuflete, nu numai în sală, ci în gospodăria colective, în școli profesionale, în târgurile din jur, peste tot, cu sau fără decor, se joacă cu pasiune, cu abnegație, conștienți de funcția educativă imensă a teatrului, fericiți mai ales că fac teatru, că seară de seară îi învăluie luminile rampei."

În *Gazeta literară*, nr. 24 din 12 iunie 1958, p. 5, rubrica „Arte”, Valeriu Râpeanu prezintă spectacolul orădean insistând mai întâi asupra semnificației sale culturale :

„A sosit timpul ca, după *Domnișoara Nastasia*, și cealaltă piesă de rezistență a dramaturgiei lui George Mihail-Zamfirescu, *Idolul și Ion Anapoda* să se bucure de prețuirea cuvenită. Am întilnit-o la sfârșitul lunii trecute pe scena unui teatru îndepărtat de provincie, și anume la Oradea. Foarte tânărul regizor Dan Alecsandrescu este un pasionat al operei lui Gemi. Anul trecut a absolvit Conservatorul de artă din București, montînd împreună cu colegii săi, *Domnișoara Nastasia*. Am asistat la spectacolul respectiv și am recunoscut un viitor regizor, cu idei originale și fructuoase purtînd însă pegetea entuziasmului și a experienței juvenile. După un an, l-am aflat la Oradea montînd *Ion Anapoda* într-o viziune regizorală dovedind în orice caz începutul maturizării. Dan Alecsandrescu și colaboratorul său Radu Penciuiescu, autorul decorurilor, au sesizat valențele morale și artistice ale acestei piese reprezentativă pentru scriitorul George Mihail-Zamfirescu. Spectacolul ne-a relevat drama profund umană care se petrece în sufletele celor doi protagoniști și zbuciumul lor în dorința de a-și regăsi personalitatea și de a-și înțelege resursele spirituale.”

În continuare Valeriu Râpeanu validează optica direcției de scenă, subliniind faptul că *Idolul și Ion Anapoda* poartă, pe alocuri, amprenta unui condei oboșit. Dorința de a salva textul dramatic i-a d~~us~~ pe Dan Alecsandrescu și Radu Penciuiescu la câteva omisiuni binevenite. Valențele lirice ale textului au fost însă pe deplin păstrate, iar adîncimea cu

care au fost înțelese personajele și soluțiile regizorale de bună calitate au făcut din acest spectacol, discret și sobru, o realizare care poate fi urmărită cu interes.

Am vrut să insistăm mai mult asupra meritelor regiei, dar ne oprim numai la modul original în care a fost conceput finalul piesei. Înțelegînd că cei doi eroi trăiesc acum un proces de transfigurare, creatorii spectacolului nu au jucat această scenă în plină lumină, ci în semiobscuritate, într-un joc de culori diafan, lăsînd spectatorilor posibilitatea să-și imagineze transformarea petrecută în sufletul lui Ion și al Frosei. Iar deplasarea jocului la fereastra casei de la care Ion și Frosa privesc spre viitor, reprezintă nu numai o idee ingenioasă, dar și o intuire a spiritului piesei. Atunci cînd vorbeam de sobrietatea și fantezia cu care a fost realizat spectacolul, ne refeream și la decorul semnat de Radu Penciulescu: simplu, sugerînd perfect, prin cîteva detalii bine plasate, atmosfera, dînd o mai mare perspectivă desfășurării spectacolului, conceput — așa cum cerea G. M.-Zamfirescu — ca un element dinamic, el s-a integrat perfect ansamblului."

Teatrul „Barbu Delavrancea” din București joacă *Idolul și Ion Anapoda* — în premieră — în luna octombrie 1966. Regia a fost semnată de Ion Simionescu și Cornel Gîrbea. Din distribuție au făcut parte: Victoria Dinu — Frosa; Maria Burbea — Stăvăroaia; Cornel Gîrbea — Ion Anapoda; Lucia Bucovschi — Mioara. Piesa a înregistrat un număr de 62 spectacole.

În *Contemporanul* (11 martie 1966) Valentin Silvestru publică articolul *Idolul și Ion Anapoda într-o viziune nouă*, în care dă o judecată pertinentă asupra spectacolului bucureștean:

„În 1948, cînd se relua piesa *Idolul și Ion Anapoda* a lui George Mihail-Zamfirescu, tot la sfîrșit de februarie, îmi îngăduiam să observ într-o cronică atmosfera de surdă răzvrătire a personajelor principale împotriva propriei condiții de viață, răzvrătire sesizabilă în pofida situațiilor statice, a îndelungilor și cam emfaticelor confesiuni ale eroului și chiar a încheierii — care propunea o fericire mai mărunță decît aspirațiile mărturisite pînă atunci. Interpreta actuală a Frosei, Victoria Dinu, dădea de abia examen la Conservator, la clasa de încercare a profesorului V. Maximilian, cu *Cîntecul fusului* de Coșbuc, cînd dificultățile rolului erau aborabile și biruite de Dina Cocea în tovărășia lui Jenică Constantinescu (un Ion acru, pieziș, dar cu un acut sentiment justițiar). Spectacolul (Teatrului Nostru) era cam lent

și nu pe deplin încheșat, dar critica și spectatorii înțelegeau mica revoltă a oamenilor din piesă, întrucit cu această înțelegere se și pornise la montarea ei. Era interpretată potrivit timpului.

Și, poate, potrivit gândului secret al autorului, care nu-și elaborase piesele, nuvelele, romanele, din plăcerea evocării peisagistice a mahalalelor bucureștene, ci pentru a dezvălui, cu tenacitatea unei convingeri trăite, umanitatea suburbanei, depistind mereu conflictul dur între caractere și mediu, drama reacțiilor sufletești limitate, împotriva vicisitudinilor istorice, încă necunoscute.

Ion, holtei tîrziu și singuratic, chiriaș în casa Stăvăroaiei, o va iubi în taină pe Mioara, «nepoata frumoasă și proastă» a gazdei, o va feri, fără știrea ei, cu generozitate, de o legătură turpidă și va contribui la logodna ei cu celălalt chiriaș, Valter, «băiațul deșept»; același Ion va descoperi însă tîrziu, fără greș, «idolul» în Frosa, servitoarea, ajutată tot de el să ajungă la un liman de demnităte.

Cum era să interpreteze regizorul Ion Simionescu (în colaborare cu actorul Cornel Gîrbea) această poveste veche de peste treizeci de ani? S-o înmămolescă în suferința placidă în care a mai fost văzută cîndva? Autorul a scris-o cu acea amărăciune adîncă ce-l caracteriza («eu am vocația tristeții» — mărturisea într-un interviu din 1927), etalînd larg pustiul vieții periferice, plictisul lînced, durerile înăbușite.

Realizatorii spectacolului de la Teatrul «Barbu Delavrancea» au schimbat ponderea planurilor, formulînd o altă opinie asupra piesei, accentuînd protestul personajelor față de traiul lor tern și reducînd însemnătatea lamentațiilor, a tristelor și uneori verboselor spovedanii. Astfel s-a pierdut ceva din atmosfera proprie, coloritul cenușiu specific scrierilor lui G. M.-Zamfirescu, s-a estompat, într-o măsură, subtextul elegiac. Dar acțiunea a devenit mai dinamică și subiectul mai tensionat și mai cursiv. Personajele, măcar cele principale, au fost explicate spectatorului contemporan dintr-un punct de vedere actual, căci protestul acelor oameni îi este foarte apropiat și de înțeles acestui spectator. Categoria punere la punct a Frosei, care-l terorizează în numele proprietăresei pe umilul chiriaș, apare verosimilă, și actorul, Constantin Rășchitor, o susține cu tonul maxim îndrituit, după cum cu îndreptățire îi conferă lui Ion un rol ofensiv în evoluția intrigii. Frosa are nu numai aspectul mizer și primitiv la care au condamnat-o stăpînii, ci și o nuanță de zeflema mucalită, exprimată în felul cum îi înconjoară, cu pași mari și caraghioși, pe

locatari și pe mosafiri, în modul cum repetă poruncile ce-i sînt adresate, în alergătura mimată atunci cînd e strigată în același timp din mai multe locuri. Actrița Victoria Dinu exagerează cîteodată latura comică (după cum melodramatizează uneori, în ultimele tablouri), dar ea a compus în chip original această Cenușăreasă, dîndu-i însușiri noi, greu de bănuït la lectura textului, și sporindu-i caratul de umanitate.

Reprezentarea e inegală și are imperfecțiuni, dintre care unele supărătoare (între Ion și Valter nu se fac suficiente distincții temperamentale, de caracter, amîndoi fiind adesea prea congestionați; actorii nu comunică întotdeauna și o pornesc din cînd în cînd spre rampă, dezlegîndu-se fără motiv de parteneri; nu se realizează un ritm unitar al spectacolului, conservîndu-se astfel, în plan formal, cusururi evidente ale piesei). Dar optica montării e de interes și ideea de a arăta cum Ion și Frosa capătă încredere în ei înșiși, chiar dacă vor realiza o fericire îngustă, domestică, se transmite. Regia a demonstrat recuperabilitatea, prin încredere, a unui potențial umna, în circumstanțe potrivnice, capabile să-l anihileze.

Premiera (cu distribuția întîia) a fost întîmpinată cu rezerve serioase de către întreaga critică. Teatrul a dat dovadă de responsabilitate, medîtînd asupra observațiilor. După cîteva săptămîni a avut loc premiera a doua — pe care am văzut-o și noi — în care patru din cele șase roluri sînt deținute de tineri.

Montarea de azi justifică într-un fel și opțiunea respectivă de repertoriu care, odinioară — și încă în anii trecuți — apărea unora neviabilă: *Idolul și Ion Anapoda* e o piesă cu cusururi, dar asemenea lucrări au și însușiri reale și se susțin nu numai prin meritele lor particulare, ci și prin acela mai general că au contribuit la consolidarea dramaturgiei românești moderne.*

Pe scena Teatrului din Arad, *Idolul și Ion Anapoda* a fost prezentată în seara zilei de 21 ianuarie 1970, înregistrînd 35 de spectacole la care au participat 10 858 spectatori. Din distribuție: Stăvăroaia — Olimpia Didilescu; Frosa — Gabi Daicu; Mioara — Mariana Stere; Ion — Ion Costea. Regia: Ion Borst.

La Teatrul Național din Craiova, *Idolul și Ion Anapoda* a fost prezentată în premieră la 22 mai 1971, întrunînd 105 spectacole și 32.649 de spectatori. În distribuție: Stăvăroaia — Anca Ledunca; Mioara — Nicoleta Oancea-Ciuculescu; Frosa — Georgeta Luchian; Ion Anapoda — Nicolae Radu; Valter — Lucian Albanezu; Aristotel — Mihai Constantinescu. Regia: Valentina Balogh.

Patru decenii și jumătate de la premiera absolută pe scena Teatrului Național, *Idolul și Ion Anapoda* reintră pe prima scenă a țării. Premiera noii montări a avut loc la 31 martie 1980. Cum în capitală de la ultima ei înscenare trecuseră aproape două decenii, cum televiziunea nu o mai transmisese de multă vreme, spectacolul Teatrului Național a reprezentat o noutate, piesa fiind foarte puțin sau chiar deloc cunoscută, mai ales publicului din generațiile mai noi. Se adăuga și împrejurarea că distribuția cuprindea câțiva actori de mare popularitate din generația de mijloc: Ileana Stana Ionescu (Stăvăroaia), Coca Andronescu (Frosa), Mihai Fotino (Ion), Adela Mărculescu (Mioara), Ion Marinescu (Aristotel) și ne vom explica de ce, la doi ani și câteva luni de la data premierei (mai precis, la 18 iunie 1982), piesa înregistrase 170 de spectacole la sediu și 53 spectacole în deplasare. Ceea ce, din punctul de vedere al circulației publice, constituie o adevărată redescoperire. Regia spectacolului a aparținut lui Ion Cojar, iar scenografia lui Mihai Tofan.

La Radio, *Idolul și Ion Anapoda* a fost difuzată în adaptarea Ralucai Zamfirescu și a lui Mihai Zirra, în zilele de duminică, 2 februarie 1958; vineri, 29 iulie 1966; miercuri, 26 iunie 1968. Distribuția: Ion — Radu Beligan; Frosa — Raluca Zamfirescu; Stăvăroaia — Silvia Dumitrescu-Timică; Mioara — Iarodara Nigrim; Valter — Virgil Popovici; Aristotel — Ionescu-Gion; Icu Dănicel — Mitzura Arghezi.

Idolul și Ion Anapoda a fost transmisă și la Televiziunea Română, în seara zilei de 27 iulie 1971. Scenografia: Gabriela Zamfirescu. Din distribuție: Silviu Stănculescu, Nineta Gusti, Dora Cherteș, Mariella Petrescu, Mihai Niculescu, Niculescu Cadet.

Piesa a apărut în următoarele ediții:

George Mihail-Zamfirescu, *Idolul și Ion Anapoda*, comedie amară în trei acte, Editura Cartea românească, 1935, 131 p.

George Mihail-Zamfirescu, *Teatru*, Editura de stat pentru literatură și artă, 1957, ediție îngrijită și prefată de Valeriu Râpeanu, p. 261—348 (textul), p. 464—466 (nota).

George Mihail-Zamfirescu, *Teatru*, Editura Minerva, 1974, ediție îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii, bibliografie de Valeriu Râpeanu, p. 225—301 (textul), p. 642—650 (nota).

POSTUME

FU PORUNCĂ DE LA SUCEAVA

Fu poruncă de la Suceava, episod dramatic în trei acte, rămas în manuscris. S-a jucat la Craiova în seara zilei de 7 noiembrie 1927, de către o trupă de actori de la Teatrul Național din localitate, desființat cu citva timp înainte. Distribuția: Pan Cumpănană — Ioachim Dordea; Tana — Tanți Romée; Iaghello — George Iliescu; Nicoară — I. Lupu; Cătălin — St. Iordănescu; Brașcu — Remus Comăneanu. Direcția de scenă: Ioachim Dordea. La 12 ianuarie 1929 s-a jucat la Teatrul Național din Chișinău. Din distribuție: Ovid Brădescu, G. Aurelian, D. Hagiac etc. Direcția de scenă: Aurel Ion Maican; Decorurile: Th. Kiriacoff.

Prezentată, ca și *Cumincătura*, Teatrului Național din Iași, piesa a fost respinsă în sesiunea comitetului de lectură din 8 martie 1929: „Comitetul de lectură din 8 martie 1929. Subsemnații, membri ai comitetului de lectură (M. Sadoveanu și I. Petrovici), împreună cu domnul director al teatrului I. Jordan, am continuat și isprăvit lectura piesei *Fu poruncă de la Suceava* a domnului Gh. M.-Zamfirescu și am fost de părere că atât lipsa de interes a acțiunii, cât mai cu seamă complicata artificialitate a stilului, o fac improprie de a fi jucată pe scena Teatrului Național” (*Documente din arhive ieșene*, ed. cit., p. 313).

Textul a fost reprodus după manuscrisul aflat în posesia familiei scriitorului, colaționat cu variantele din arhiva de la Biblioteca Academiei, îndreptându-se erorile.

SCHIMBAREA LA FAȚĂ

A fost scrisă în anul 1938 și poartă în variantele manuscrise mai multe titluri, precum *Parada paiașelor*, *Cutia cu maimușe*, *Mascarada*. Cu privire la reprezentarea piesei și la sensul ei, regretatul Sică Alexandrescu ne-a pus la dispoziție o scrisoare ce i-a fost adresată de George Mihail-Zamfirescu. Scrisoarea nu este datată, dar ea a fost scrisă în anul 1938, în momentul în care Ion Marin Sadoveanu era director general al teatrelor și

asigura și interimatul direcției Teatrului Național din București. Dăm mai jos textul scrisorii :

„Iubite și stimată Sică Alexandrescu

Iar încerc să te prind pe această cale. Speram că odată scăpat de premiera *Ediției speciale*, o să ai timp și de mine : de piesa mea și de *Frenesie*. Acum aflu două vești rele : că ai intrat în alte repetiții și că Mama va fi pusă în scenă de d-na Bulandra. Îmi pare foarte rău că interesele teatrului — pentru că sunt sigur că numai ele au dictat — au sărit peste mine. Mă gindeam să-i cer eu, lui Ion Marin Sadoveanu, pe d-na Buzescu. M-am gândit însă, de asemenea, că sunt — între voi — convențiuni și obligațiuni în cari nu pot să mă bag. Adevărul e că d-na Buzescu nu-i distribuită acum și ar fi bine să profităm de ocazie. Presa excepțională și cred că am face un succes.

În privința piesei mele, rămân la propunerea să vin într-o dimineață să ți-o citesc. Se vorbește de schimbări și am pierde, jucînd-o mai tîrziu, sub altă formație de conducere politică, avantajii destul de frumoase, promise de cei de acum. Ceva mai mult, momentul psihologic ar fi mult mai prielnic piesei acum, cînd se crede că trăim în adevăr o schimbare la față.

Dacă ai să fii așa de bun să-mi răspunzi ce crezi că putem face, ți-aș fi o dată mai mult recunoscător.

De *Mama*, oricum, îmi pare foarte rău. Ți-o cerusem, în prima noastră întrevvedere, dar era promisă lui Șahighian. Probabil că a stăruit d-na Bulandra s-o pună în scenă și că n-ai putut s-o refuzi.

Te salută, cu toată prețuirea lui,

Zamfirescu”

În monografia *George Mihail-Zamfirescu și teatrul*, Editura Meridiane, București, 1967, p. 126, Silvia Cucu avansează următoarea ipostază : „În calitate de redactor la *Adevărul și Dimineața*, obligat prin profesie să fie un observator al moravurilor politice, George Mihail-Zamfirescu avea la dispoziție un bogat material faptic atunci cînd a simțit nevoia să scrie o piesă în care să condamne demagogia politicianilor burghezi”. Fără îndoială, piesa e neobișnuită în creația lui George Mihail-Zamfirescu și justifică părerea noastră privitoare la caracterul mozaicat al dramaturgiei sale, deoarece ea a urmat sinuozitățile curentelor epocii sau a unor tendințe ce se manifestau atunci. Piesa este esențial-

mente pamfletară și ne duce cu gândul, în primul rînd, la cea mai elocventă expresie a drămaturgiei românești care și-a propus o imagine a venalității lumii politice autohtone postbelice: ...escu de Tudor Mușatescu. Dar condeiul dramatic al lui George Mihail-Zamfirescu vădea aici o metă oboseală, ceea ce a dus la diluarea unor scene, la un ton prea pronunțat pamfletar. Cu toate acestea, *Schimbarea la față* nu-i o piesă nici lipsită de nerv, nici de acuitate. Absurdul vieții noastre politice dintre cele două războaie mondiale este pus în lumină cu virulență, într-o înlănțuire de situații bine gradate din punct de vedere dramatic, stringent înlănțuite. Sentimentaul de diluare ni-l dă excesul de demonstrație. Și totuși piesa este modernă tocmai prin absurdul ecuației fundamentale, care pune în lumină una din tarele sistemului politic și social al vremii.

Dar modul de tratare a materialului apropie piesa mai degrabă de epica dintre cele două războaie mondiale datorată jurnaliștilor (N. D. Cocea, Dem. Theodorescu, Tudor Teodorescu-Braniște, Cezar Petrescu etc.), iar pe tărîmul teatrului mai ales de comediile lui Victor Eftimiu. (*Omul care a văzut moartea*, *Inspectorul broaștelor*), de *Morișca* lui Ion Luca, anticipînd *Ultima oră* a lui Mihail Sebastian.

Legătura cu practica sa ziaristică se poate face mai ales pe alt plan, și anume prin acea speranță într-o schimbare a moravurilor vieții noastre politice pe care el o întrezărea și în articolele sale publicate în perioada 1937—1938. Aluzia din scrisoarea către Sică Alexandrescu arată și scepticismul său („se crede că trăim în adevăr o schimbare la față”) față de sloganeurile reformatoare pe care dictatura regală le ventila în acel moment.

Schimbarea la față a văzut lumina rampei pentru prima oară pe scenă Teatrului de stat din Oradea, cu prilejul deschiderii stagiunii 1982/1983. Premiera absolută a piesei pe scenă unde trebuia să fie Teatrul de vest, una din acele tentative ne-fructificate ale omului de teatru George Mihail-Zamfirescu (vezi volumul al doilea al ediției noastre, p. 505), a constituit un moment de omagiere a operei drămaturgului. Din cronica lui Valentin Silvestru (*România literară*, an. XV. nr. 38, 16 sept. 1982, p. 16) desprindem cîteva rînduri cu privire la caracterul deosebit ce a însoțit premiera absolută a piesei: „S-a reprezentat prin bunăvoința Teatrului Național din București, venit special într-un turneu de două zile, *Idolul și Ion Anapoda* și s-a ținut un

remarcabil colocviu de teatrologie consacrat autorului și operei, cu mărturii, date și considerații de real interes, produse de prestigioși oaspeți și laborioși localnici, desfășurat într-o ambianță academică”.

Cit privește semnificația reprezentării piesei, după ce textul văzușe fragmentar lumina tiparului în revista *România literară* și integral în ediția noastră din 1974, Valentin Silvestru subliniază faptul că ea întregeste profilul dramaturgului George Mihail-Zamfirescu, dând posibilitatea marelui public să cunoască încă o dimensiune a personalității lui: „Acum se pune în circulație o comedie satirică ce schimbă perspectiva asupra dramaturgului, G. M.-Zamfirescu, cunoscut ca autor de drame ale periferiei, ale oamenilor umili sau ca practicant al unui teaftru expresionist de inspirație radicală: astăzi e descoperit, prin *Schimbarea la față*, ca un pamfletar al moravurilor politicianiste în linia cunoscută a lui Victor Eftimiu, Tudor Mușatescu, Al. Kirileșcu, N. D. Cocea, dar cu un accent specific pronunțat și mai ales cu o virulență și o extensie a criticii pe care alte lucrări din epocă nu o au”.

Cronicarul nu exclude, ca și noi, posibilitatea unui impuls de conjunctură: primele luni ale anului 1938, când Carol al II-lea, dizolvind partidele politice, prevestea o nouă eră pe toate planurile vieții publice. Dar ca și noi subliniază faptul că „indiferent însă de mobiluri concrete și impulsuri momentane”, piesa se constituie ca un pamflet cu înțelesuri valabile pentru absurdul vieții politice dintre cele două războaie mondiale. Valentin Silvestru duce mai departe analiza piesei, oprindu-se asupra elementelor de construcție: „O noutate în tehnica dramaturgului e dezvoltarea intrigii pe planuri largi și creșterea ei prin acumulări succesive ce fac să defileze prin fața noastră mahalagii dolenti și financiari verosi, deputați cupizi, dame voalate, gazetari amoralți și gazetari de conștiință, miniștri senili, intermediari suspecti. [...] E în acest amalgam studiat de verism și simbolism — amărăciune, ironie atroce, haz copios, dar și un efluviu tragic, venind din disperarea omului normal dar solitar, înconjurat de fiare și tembeli știind cumva că lupta e inegală și nu se poate sfârși atunci.” Reprezentarea piesei confirmă impresiile lecturii și vădește câteva din defectele mai generale ale scrisului său mai ales din ultima sa perioadă creatoare, și anume așa cum precizează și cronicarul: „lungi pasaje declarative cu tirade cam exaltate de revoltă directă, soluții irealizabile și

rezolvări prea rezezi. [...] O pudră sentimentalistă fardează câteva episoade de altminteri strict digresive."

Regia primului spectacol cu *Schimbară la Iași* a aparținut lui Eugen Mercus, rolul lui Pamfil fiind interpretat de Nicolae Barosan.

În unele variante piesa are și un prolog, care caută să explice intriga. După mărturisirile familiei scriitorului, prologul a fost scris pentru a facilita reprezentarea ei în condițiile vremii de atunci. Cum el suferă de un acut didacticism, și noi îmbrățișăm această ipoteză. Totuși pentru a da posibilitatea cunoașterii integrale a textului și a intențiilor autorului, publicăm aici prologul:

„Undeva, la țară, în conacul moșiei lui Pamfil Cruntu-Racoviță.

Stăpînul, deși e tînăr și nu pare să fie singuratic, s-a refugiat cu toate cărțile — tocmai în foișor. O singură fereastră, în fund și în stil de mînăstire, se deschide spre cer. Un divan acoperit cu un covor scump și câteva perne. Un birou mic, pe care sunt răvășite cărți și reviste. Un portret mare, în ulei, deasupra biroului, înfățișînd un bătrîn — figură patriarhală de boier. Are o atitudine plină de prestanță, dar o privire blindă, învăluitoare. Restul, numai rafturi de cărți și tablouri de preț. Cîteva documente, în suluri. E mai mult un interior de vraci uitat de vreme și ocodit de oameni, decît biroul unui tînăr moșier.

Numai o ușe, laterală și destul de strîmtă. Te miri că nu are grații, cum are fereastra. Tavanul în boță, în mijlocul căruia atîrnă un candelabru vechi, de metal. Pe birou un sfeșnic tot așa de vechi, cu trei brațe, în care lumînările au ars pe jumătate. Un fotoliu larg, sub fereastră.

Suntem într-un amurg de vară — un amurg în culori vii.

SCENA I-a

Pamfil, Fira

PAMFIL (singur în scenă, la ridicarea cortinei, e tolănit pe divan și citește într-o carte subțire, legată în piele — cum sunt legate, de altfel, toate cărțile din rafturi): Pentru ce gemi și țipi, țară bogată? Nu ești îndestul de smerită, îndestul de chinuită, îndestul de sfîșiată? Văduvă de fe-

ciorii cei viteji, plîngi fără încetare pe mormintele lor, precum plîng și jălesc femeile pe sicriul mut al soților. Pentru ce curg lacrămile tale?

FIRA (cu mare sfială și cu priviri speriate, a băgat capul pe ușe — face un pas în scenă dar nu are curaj să închidă ușa în urma ei — mai mult în șoptă): Conașule, săru' mîna, a...

PAMFIL (n-o aude, n-o vede): Neamurile auziră țipătul chinuiri tale; pămîntul se mișcă. Dumnezeu numai să nu-i fi auzit?... Răzbunătorul prevestit nu s-au născut oare? (A lăsat mîna în care ținea cartea în jos, cartea a căzut pe covor — el îngînă rar, despiciînd fiecare cuvînt.) Răzbunătorul... prevestit... nu... s-au... născuț... oare?...*

FIRA: Conașule, săru' mîna, a...

PAMFIL (liniștit, fără s-o privească): Ce-i, Fira? Arde conacul?

FIRA (se închină): Ne-o feri Cel-de-sus, conașule!

PAMFIL: S-au revărsat apele și ne-au luat grînele?

FIRA (iar se închină): Nici asta, slavă cerului!

PAMFIL: A dat molima-n turme, a intrat moartea în sat ori s-au sculaț morții din morminte?

FIRA (se închină repede, cu spaimă): Uliu! Maică Precistă, apără-ne! Nu, conașule, săru' mîna: nu-i nici foc, nici înec, nici molimă, nici moarte și nici strigoi.

PAMFIL (se ridică, a rămas totuși pe divan): Atunci ce cauți aici? Nu ți-am spus să nu mă supere nimeni, că nu vreau să văd și să aud pe nimeni?

FIRA: Spus, păcatele mele, cum să nu? Și nici uitucă nu-s, săru' mîna! Numai că a căzut năpasta pe mine altfel, c-a fost mai întîi poruncă. să vie Brană de la grajd și Prală bărbierul și pe urmă ne pomenim la scară cu boierul de la Buia-Ruseți, care zice, cînd mă vede: spune-i huhurezului de sus — ce să fac păcatele mele; huhurez, așa a zis — spune-i huhurezului de sus că sparg ușile, dacă nu mă primește!

PAMFIL (o privește lung, are un suris vag): Și tu, Fira?

FIRA: Păi, eu... săru' mîna... să-mi iasă sufletul, urcînd scara, că nebunului mai bine să-i faci pe voie, decît...

PAMFIL (se ridică): Rău, Fira, rău... Dacă m-a ajuns viața și aici lîngă cer, e semn că nu mai am unde mă ascunde

* Alexandru Russo: *Cîntarea României* (nota G.M.Z.).

și că trebuie să cobor și eu între oameni. Să între, Fira: și nebunii, și țiganii, și rîndașii... (Fira s-a retras. Pamfil pași, s-a oprit în fața portretului și-l privește îngîndurat; apoi repetă rar, parcă l-ar întreba și pe bătrîn.) Răzbunătorul.. prevestit... nu... s-au născut oare? (Pași, a ridicat cartea în care a citit, stă pe brafului fotoliului și continuă lectura, cu spatele la intrare.)

SCENA II

Pamfil, Brană, Prală, Fira

BRANĂ (intră sfios, s-a oprit la ușe, e o matahală păroasă și murdară, cu ochii mici și ascunși sub sprîncenele stufoase, cu brațele lungi și pumni butucănoși — cînd vorbește parcă mîrlie și-i cade părul, peste fruntea îngustă, în ochi): Săru' mîna, măria-ta!

PRALĂ (l-a urmat pe Brană și s-a oprit de asemeni lingă ușe — e tipul țiganului bărbier, guraliv și obraznic cînd i se oferă ocazia dar destul de deștept și de laș ca să nu tacă la timp ori să răspundă slugarnic, mîeros, orice i s-ar spune, cînd nu simte pămîntul sub picioare): Vă salut, coane Pamfile. La ordinele matale, săru' mîna. Că taman eram la primare, cînd veni sluga de la conac, să mă cheme. Și primarele zice: mă țigane, să știi că ți-a pus sfîntulețul mîna-n păr, că-l ferchezuiesti pe boier și te pricopsește cu un ciur de mălai, cu un gogoloș de brînză și un pește sărat, să se sature dancii, săracii! Că la țigani, măria-ta, sărăcia-i cu lustru, cea mai cruntă, săru' mîna... (Pamfil pare că nu-l aude. Prală înțelege că lucrurile nu stau tocmai așa cum spera ei și o lasă mai moale cu pretențiile.) Mai cruntă, săru' mîna... și mai... vai de noi, coane! (Observă, abia acum, că Brană îl privește pieziș și că Fira, care a intrat odată cu el, îi face semne desperate să tacă din gură — gustul lui de vorbă se îneacă într-o blîblială de milog.) Sărăcie mare... la rumâni și la țigani... tot un drac, săru' mîna! (Un moment, în tăcerea care s-a făcut, se aude cum întoarce Pamfil, nervos, foaia cărții.)

PAMFIL (fără să se ridice sau să se întoarcă spre cei de la ușe, dar și fără supărare în glas): Brană, ți-a adus Sapsa croitorul hainele?

BRANĂ: Adus', săru' mîna.

PAMFIL: Gata și rufăria, Fira?

FIRA: Gata, săru' mîna.

PAMFIL: Prală, ia-l în primire pe Brană. Să-l tunzi, să-l razi și să-i potrivești mustața, ca la oraș, mă, să nu-l mai cunosc. După ce-l speți în albie, ca pe prunci sau ca pe morți, pînă dai de alb, îl gătești cu hainele noi și mi-l aduci să-l văd. M-ai înțeles?

PRALĂ: Înțeles, coane, înțeles!

PAMFIL: Brană, la noapte plăcăm.

BRANĂ: Voia la măria-ta, săru' mîna.

(Cu fiecare pruncă a lui Pamfil, cei trei de la ușe s-au privit mai nedumeriți, cu ochii din ce în ce mai mari și mai speriați — acum tac tustrei, încurcați și nu știu dacă pot să se retragă ori nu.)

PAMFIL: Fira, poștește-l pe domnul de la Buia-Rusești.

FIRA *(le face semn celor doi să se retragă, cari ies cu ploconell și cu un «săru' mîna» stios — apoi iese în urma lor, lăsînd ușa deschisă și i se aude numai glasul)*: Poftim, conașule. Mai încet pe scară, să nu... Așa. Ce să facem? La noi e sus și pînă sus ametești urcînd prin întuneric...

SCENA III

Pamfil, Sion

Sion a intrat. E tînăr ca și Pamfil. A venit călare. Fira a închis ușa în urma lui.

SION *(intrînd)*: Pamfile dragă, te rog să mă scuzi că dau buzna peste tine, dar...

PAMFIL *(il întîmpină, dau mîna)*: Nici o scuză. Bine-ai venit. Ia loc, te rog. *(Sion stă.)* Sfmțeam nevoia să stau de vorbă cu cineva.

SION: Te cred. După atîtea săptămîni de izolare... Și încă ce izolare! Știi că începusem să intru la griji. Am venit în fiecare zi, mai ales în ultima săptămînă, să încerc să te văd sau, cel puțin, să aflăm vești de la tine. Fira mă întîmpina, întotdeauna, cu același răspuns: stă cu ușile încuiate, nu primește pe nimeni!

PAMFIL : Am avuț ceva de studiat ! Niște dosare sau așa ceva. Să lăsăm. Bine că am ieșit din nou la lumină. (Stă, ar voi să reducă totul la o convorbire ca oricare alta.) Tu ce mai faci ? Bătrînul ?

SION : Bătrînul ?... încă în putere, sănătos. Eu, cum mă știi, cu munca pe cîmp și acasă. Moșia, pentru cine se ocupă serios de ea...

PAMFIL : Pentru tine, mai ales, care ești un băiat muncitor și priceput, cu dragoste de pămînt...

SION : Pentru mine, dar nu mai puțin pentru tine, care ai motive mult mai serioase să te simți strîns legat de pămîntul acesta pe care l-au muncit de secole, strămoșii tăi Racovișteni...

PAMFIL : Da, ar fi... Numai că, pentru mine, toate drumurile sunt închise. Eu sunt un om condamnat să dispară sau să rămî-nă în umbră, toată viața...

SION : Pamfile, drăgă, să nu exagerăm.

PAMFIL (ca furat, rana începe din nou să doară) : Nu, nu, nici o exagerare ! Mă cunoști destul de bine. Mi-a plăcut și am tăria și acum să privesc realitățile în față. La început, cînd am primit la Paris telegrama că s-a sinucis papa și în timpul înmormîntării, n-am putut să-mi dau seama de toată grozăvia situației. Destulă durere și, pe lîngă durere, o mulțime de griji legate de o întîmplare așa de tristă și de neașteptată. Prinsesem, în adevăr, cîteva șoapte în jurul falimentului Băncii Națiunii Române, unde papa fusese președintele consiliului de administrație, dar nu văzusem ziarele — poate mi-au și fost ascunse — și nici nu bănuiam din ce motive și în ce împrejurări se împușcase bătrînul. Mult mai tîrziu am cunoscut adevărul, mai puțin din cele scrise în jurnale și foarte mult din felul cum se purtau vechii mei prieteni și foștii colaboratori ori simplii partizani politici ai lui papa, cu mine. Eram și eu, pentru ei, un individ cu numele pătat, dezonorat. Stan, mai ales, pe care papa l-a școs de pâr din mizerie și anonim și l-a făcut om...

SION : Știu, îl cunosc. Politicianismul de căpătuială să trăiască...

PAMFIL : Cred că-ți dai seama ce-a însemnat pentru mine, pentru sentimentul meu de demnitate, pentru voința de realizare și pentru visurile frumoase pe care le făuriseam încă de la Paris, convins că numele pe care-l port și studiile pe cari le fac au să-mi ofere un loc modest, de muncă și abnegație, în viața socială a țării, cînd am priceput că sunt un stigma-

tizat în fața căruia se închid toate porțile, un osîndit fără apel la moarte civilă...

SION: Ascultă, dragă, ar fi o copilărie...

PAMFIL: ...un biet fecior de escroc scăpat de pușcărie numai prin sinucidere!

SION: Așa ceva, mai ales, nu ți-e permis să afirmi! Memoria unui om ca Șerban Cruntu-Racoviță...

PAMFIL: Știu! Aparențele toate, însă, erau împotriva lui. Firesc te că nu m-am îndoit o clipă de papa, de desăvîrșita lui onestitate, de proverbiala lui integritate morală dar mărturisesc sincer că nici eu singur nu știam cum să-i apăr memoria, în fața mărunților și numeroșilor calomniatori. Când m-am întors la conac, socoteam totul pierdut. M-am retras aici, în chilioara asta în care știam că și-a petrecut cele mai frumoase clipe, între cărțile lui, sub privirile lui învăluitoare, fără să știu dacă am să ies învingător din lupta ce începusem în mine sau voi sfîrși, ca el...

SION: Ar fi fost mai cuminte să ne anunți. Cuvîntul unui prieten, în astfel de împrejurări...

PAMFIL: ...poate să mintă o durere, să amîne o prăbușire, dar în nici un caz să salveze un om ce nu și-a cîrpit niciodată existența cu compromisuri. Am biruit, din fericire, dar după cît zbucium și cîtă amețitoare legănare între viață și moarte. Uneori, cum stam îngropat în fotoliu și în întuneric, mi se părea că se umple foisorul de umbre, că vin să stea la sfat cu mine toți moșii și strămoșii, în veșmintele lor de lumină tremurată pe ziduri. (*Scutură capul.*) Scuză-mă, Puiu! Am început să fac literatură. Voiam să-ți spun numai că într-o noapte, am găsit în biroul lui papa câteva dosare. Scrisori și acte referitoare la Banca Națiunii Române. Din ele am înțeles cum s-a ajuns la faliment și în urmă la gestul final. Stan, care se bucura de toată încrederea lui papa, era — după cum știi — administrator general. Înșelînd proverbiala bună-credință a bătrînelui, el a angajat banca în câteva afaceri cu firme și cu indivizi tot așa de dubioși, toți furnizori cu depozite de mărfuri inexistente. Când s-a prins de veste, era prea tîrziu. Fără îndoială, acționarii au sesizat justiția, dar Stan, care organizase jaful cu inteligență diabolică, a fost găsit în ordine. Era acoperit de iscălitura lui papa, care a rămas

responsabil, după lege, de toate ticăloșiile omului său de încredere. A urmat, firește, deznodământul.

SION: Tocmai acest deznodământ rămîne de neînțeles pentru mine. Șerban Cruntu-Racoviță nu era un om insolubil. Numai cu o parte din averea lui ar fi putut să acopere capitalul integral al acționarilor.

PAMFIL: Ceva mai mult, păstra în dosarele pe cari le-am găsit aici dovada certă că Stan l-a indus în eroare și s-a folosit de semnătura lui, ca să-și asigure beneficii personale. Se pare că bătrînul începuse să-l suspicioneze, în ultimele luni, poate-l amenințase, pentru că într-una din scrisori, administratorul își recunoaște isprăvile și imploră mila binefăcătorului. Cîntecul de totdeauna al slugii: «nu mă nenoroci, cucoane, săru' mîna!»

SION: Nu mai încape nici o îndoială că Stan, pe baza acestei scrisori, ar fi fost demascat și trimis la pușcărie. Să nu te superi, dragă, dar misterul sinuciderii bătrînului mi se pare, acum, mai de nepătruns.

PAMFIL: Pentru mine, dimpotrivă, nu a mai rămas nici o taină. Să-i ierți pe alții, dar pe tine să nu te ierți niciodată, îmi spunea deseori! Sunt sigur că asta l-a durut, în primul rînd: ușurința cu care s-a încrezut în Stan. Demascîndu-l, și-ar fi dat singur un certificat de incapacitate. Ar fi fost obligat, de asemeni, prin forța împrejurărilor, să apară în fața justiției alături de fostul lui vechil. Așadar, o umilință în plus. Pe lîngă asta, nu uita că adversarii politici dezlăntuiseră o campanie furibundă împotriva lui, că-l acuzau direct de furt și-l denunțau opiniei publice, aruncîndu-i în spinare toate crimele posibile: spoliator al poporului, vîndut dușmanilor dinăuntru și de peste hotare, trădător de țară. Nu primești astfel de lovituri fără să te clatine, chiar atunci cînd ești Șerban Cruntu-Racoviță...

SION: Asta, în adevăr...

PAMFIL: Nu știu dacă a crezut, în clipa cînd a dus revolverul la tîmplă, că va veni o zi a judecării, dar mi-a lăsat, prin scrisorile și actele compromițătoare din dosarele lui, ceva mai mult decît un testament, o poruncă de dincolo de moarte! Stan este aici (*bate cu pumnul în dosarele de pe birou*), în mîinile mele — și el și toți șnapanii ce și-au împărțit arginții peste mormîntul lui papa.

SION (cu un accent de sinceritate aproape melodramatic): Răz-bună-l atunci! Reabilitează-i memoria și umple pușcăria cu șnapanii ce i-au săpat mormîntul! Tu singur ai spus e o poruncă de dincolo de moarte, pentru feciorul lui Șerban Cruntu-Racoviță. Să știi, însă, că rămîne o imperioasă datorie și pentru bunul român pe care-l simt clocotînd în tine. Lovind în banda lui Stan, ne scapi de năpastele ce ne-au adus în sapă de lemn și au ucis în noi credințele și omenia, puterea de muncă și speranțele de mai bine. A ajuns o țară la mezat, Pamfile, din cauza politicianismului.

PAMFIL (cum a rămas lîngă birou, în picioare, cu pumnul ca o pecetie peste dosare): Puiule, tocmai datoria asta de fecior a lui Șerban Cruntu-Racoviță, dar nu mai puțin de român, m-a obligat să mă gîndesc îndelung la ce am de făcut și să-mi măsoz bine puterile. Mi-ar fi ușor să-l răz-bun pe bătrîn, aruncîndu-l la închisoare pe Stan, alături de cei cîțiva complici pe care i-a avut, dar papa nu-i unica victimă care cere răzbunare, iar banda ce a dus la faliment Banca Națiunii Române nu-i singura cangrenă a țării. Cu sau fără Stan, parvenitismul, minciuna și hoția ar rămîne tot așa de atotputernice. Hidra cu prea multe capete. Afacerismul e organizat în stil mare și se practică după o metodă destul de simplistă și de sigură, în același timp. Traficanții vin la putere pe rînd, prin bună învoială. Se apără unii pe alții și au grije să întindă mușamaua. Sfînta mușama ce acoperă tot, sub care dispare rapid și miraculos orice urmă. Nu au idealuri sociale și nici principii politice. Au numai interese. Nu pot fi loviți și în-vinși decît prin propriile lor arme.

SION: Oricum, în ziua cînd s-ar cunoaște adevărul în jurul sinuciderii lui Șerban Cruntu-Racoviță, opinia publică de la noi ar reacționa energic, ar fi un strigăt legitim de revoltă.

PAMFIL: Nu fi naiv, Puiule. Negustorii de conștiințe și demagogii au avut grije de onorata opinie publică. Trăim de la un capăt la celălalt al țării, într-o somnolență dulce, de țarc sau de alcov. Numai o zguduire puternică, numai biciul sau fapta unui nebun, a unui demiurg ne mai poate smulge de sub narcoticul indolenței.

SION: Și atunci?

PAMFIL (*ca și cum ar vorbi numai pentru el*): Papa visa să mă vadă în rindul făuritorilor de țară nouă și iată-mă sortit să dărim, să «dau foc la pușcărie și la casa de nebuni», ca să deschid un drum pentru făuritorii de mine...

SION: Nu știu dacă vei reuși tu singur...

PAMFIL (*cu o tărie în el de stîncă*): Cred! Trebuie să reușesc!

SION: Cum, prin ce mijloace?

PAMFIL: Mijloacele? (*Suris, lîngă el, îl bate pe umăr.*) Ai să vezi..."

CINTECUL VIEȚII

Manuscrisul piesei *Cîntecul vieții* poartă indicația *Iasi, ianuarie 1938, București, iulie 1939*. În octombrie 1939, George Mihail-Zămbirescu avea să închidă pentru totdeauna ochii. Cele patru luni cîte au trecut între iulie și octombrie n-au fost în nici un fel prielnice scrisului. În acel răstimp, Gemi — cum îi spuneau prietenii — n-a mai avut puterea să ridice condeii. Așa se explică de ce piesa nu a fost terminată. Și totuși, acest manuscris neîncheiat, asupra căruia muncitorul migălos pînă la pedanterie ar fi revenit în mod sigur, răsfîrînge, în paginile lui, cîteva din datele personalității lui George Mihail-Zămbirescu.

Eroii piesei sînt oamenii periferiei, hoinari, ca Iacov din *Maidanul cu dragoste* sau Luca Lacrimă din *Domnișoara Nastasia*. Ca și aceștia, poartă în suflet amărăciunile unei vieți lipsite de acea fărîmă de lumină către care aspiră toate personajele lui G. M.-Zămbirescu. Ca și aceștia, au conștiința că răutatea unor oameni cum este Maica nu-i o țară sufletească, sau o malformație, ci este efectul unei vieți aspre sau a propriei neputințe de a afla un sens major existenței. *Cîntecul vieții*, ca și întreaga sa literatură, reprezintă dorința omului de a ieși din această condiție a întunericului, a obscurantismului moral. Dacă privim atent opera lui, vom observa că eroii care reprezintă idealurile majore ale acestei lumi aspiră cu ardoare să „ajungă la liman”, nu prin mijloace odioase. Lor le sînt străine actele violente. Chiar un ins cum este Vulpașin, de teama căruia „tremunau șapte mahalale”, nu are altă dorință decît să devină „om cuminte”. Eroii lui George Mihail-Zămbirescu nu se scufundă toți în mocirla unei vieți abrutizate și mediocre. Mahalaua lui George Mihail-Zămbirescu, așa cum ne apare și din această pie-

să, nu ni se înfățișează ca un peisaj uman neted. E drept, și aici, ca și în *Domnișoara Nastasia* și *Maidanul cu dragoste*, întâlnim oameni care au voluptatea acestui trai mediocru, din care nici nu pot și nici nu vor să iasă. Manifestă fie o resemnare nelimitată, fie o vulgaritate și o duritate excesivă. Dar George Mihail-Zamfirescu a adus în prim-plan acei oameni care reprezintă dorința de evadare din promiscuitate, oameni care întruchiează viitorul. Spuneam mai sus că toți acești eroi au ca trăsătură fundamentală dorința împlinirii spirituale. Prin ea și datorită ei își realizează fericirea atât domnișoara Nastasia, cât și Frosa, eroina din *Idolul și Ion Anapoda*. Prin ea se va ridica Gil, eroul acestei piese, în care se recunosc anumite date caracteristice personalității autorului. Domnișoara Nastasia, ca și Frosa, descoperă în luminile cărții adevărata bucurie a vieții. Gil va deveni pictor. El realizează acea aspirație proprie eroilor lui Zamfirescu — desăvârșirea personalității spirituale — în ciuda condițiilor materiale în care trăiesc. Și aici aș vedea semnificația deosebită a piesei, în contextul operei lui G. M. Zamfirescu: oamenii mahalalei nu sînt numai acei ce mărturisesc rîvna nobilă de a înțelege bunurile spirituale, dar devin ei înșiși creatorii lor.

Ceea ce mi se pare, de asemenea, demn de subliniat este faptul că Gil, pictorul-ucenic, nu se desparte de imaginea locurilor ce i-au vegheat anii copilăriei și adolescenței. Cînd foștii săi prieteni îi aduc în dar colivia cu pasărea într-însa, el le mărturisește emoționat: „Mi-ați adus.. tot maidanul, cu sufletul, cu cîntecele lui”. Nu o nostalgie de esență semănătoristă, nu dorința anihilantă de a se reîntoarce cu orice preț în locurile, de baștină îl animă pe Gil. Este conștient, că în viața lui s-a petrecut un eveniment hotărîtor, decisiv: „Aici am învățat să muncesc, să văd, să înțeleg, să simt, să încep să-mi aflu un rost în lume”. Drumul lui merge spre desăvârșirea artistică. Gil va duce cu el și „cîntecele” maidanului, acea zestre spirituală pe care, ca și George Mihail-Zamfirescu, nu o va părăsi niciodată și la care se va întoarce în ultimele clipe ale vieții. De aceea, dacă am vrea să știm cine este Gil, eroul piesei, am spune foarte simplu: George Mihail-Zamfirescu.

Scriitorul, care își presimțea sfîrșitul, a vrut să creeze în această piesă o imagine simbolică a drîmurilor parcurse în viață. Ultima scenă a piesei poate fi considerată un adevărat testament literar. Scrisă cu un condei mai oboșit, cu inflexiuni sentimentale mai accentuate, piesa constituie nu numai cîntecul de

lebedă al unui mare dramaturg, dar și mesajul său de caldă dragoste pentru lumea din mijlocul căreia a pornit, fără să o uite vreodată.

*

Piesa a fost tipărită postum în revista *Teatrul*, decembrie 1964, nr. 12, an. IX, p. 2—37, cu un cuvânt înainte de Valeriu Râpeanu. Un fragment apăruse, în săptămânile ce au urmat morții scriitorului, în revista *România literară*, an. I, 1939, nr. 29, p. 7 și 18, de sub direcția lui Cezar Petrescu, cu indicația la sfârșit: „Scriitorul și-a întrerupt aici manuscrisul. Două zile mai târziu, George Mihail-Zamfirescu era transportat la Sanatoriul Filaret unde și-a încheiat tragedia vieții.”

De fapt, în *România literară* se publică numai prologul, care, după cât ne încredințează o notă a soției scriitorului, a fost definitivat la sfârșit și reprezenta ultimele sale rînduri scrise în iulie 1939.

Cîntecul vieții a fost prezentată la posturile noastre de radio luni, 24 octombrie 1966, cu un cuvânt înainte de Valeriu Râpeanu și a fost reluată luni, 18 decembrie 1968, duminică, 22 septembrie 1968, luni, 9 februarie 1970, vineri, 27 octombrie 1972. În distribuție: Turcalet — Costache Antoniu; Maica — Silvia Dumitrescu-Timică; Lerică — Matei Alexandru; Hulubaș — Dan Damian; Pestița — Lucia Cristian; Vasilica — Mariela Petrescu; Trului — Constantin Rauțchi; Francisc — Chiril Economu; Suflețel — Cornel Vulpe; Bibilica — Vall Voiculescu-Pepino; Sorcovăț — Ștefan Radof; Gil — Emil Hossu. Comentatori: Ludovic Antal și Raluca Zamfirescu. Regia artistică: Mihai Zirra.

În rîndurile de mai jos, notăm câteva concordanțe ale piesei cu restul operei lui George Mihail-Zamfirescu:

1. Aceeași imagine constituie și titlul primului capitol din romanul *Maidanul cu dragoste*: *Un copil cînta cu ochii în soare*.

2. Replica ne duce cu gîndul spre atitudinea Nastasiei, eroina piesei *Domnișoara Nastasia* („Mie-mi place să citesc, lor le place țuica. Eu mă gîtesc, ele dorm cu muștele la gură, lîngă cocină.”)

3. Apelativul este des folosit în piesa *Idolul și Ion Anapoda*.

4. Revin adeseori expresii din piesele sale mai vechi, în special din *Domnișoara Nastasia*: „Închizi ochii și taci. Datoria te calcă” (act. III, tabloul IX, scena I).

5. Expresia — remarcată și de G. Călinescu, atunci când vorbește de atmosfera convențională a romanelor lui G. M.-Zamfirescu — o întâlnim mai ales în *Maidanul cu dragoste*.

ADDENDA

STAN, OM SĂRAC ȘI PĂGUBAȘ; IAD; ONOMASTICA

Fac parte dintr-un manuscris dactilografiat, cu unele corecturi de mână, aparținând, după grafie, soției scriitorului. Manuscrisul trebuia să cuprindă și piesele *Primăvara ce s-a dus* și *Cuminecătura* și se intitula: *Pagini alese*. Pe foaia de titlu, alături de numele autorului și titlul volumului, se mai află indicația „coperta interioară”. În Arhiva scriitorului de la Biblioteca Academiei (I Mss. 3) se află, după textul pieselor copiat de soția scriitorului, o filă pe care scrie: „George Mihail-Zamfirescu, *Pagini alese*” iar transversal autorul a adăugat următoarele indicații: „coperta exterioară” și „Prima corectură pe șpalț să se trimită la autor, pe adresa: George Mihail-Zamfirescu, Iași, Teatrul Național”. Tot în acest manuscris se află și o pagină „De același autor” din care rezultă că volumul a fost pregătit pentru tipar în anii 1938—1939.

Iad, Onomastica se înscriu în universul lumii de provincie; pe care George Mihail-Zamfirescu l-a evocat în volumul de nuvele *Gazda cu ochii umezi* (1924) și în romanul *Madona cu trandafiri* (1932); *Stan, om sărac și păgubaș* este un ecou al literaturii de periferie (vezi *Maidanul cu dragoste*). Poate că ele au fost scrise cu intenția de a fi difuzate la Radio, care în anii dintră cele două războaie cultiva acest gen de teatru sau pentru a fi publicate în reviste. Textul a fost reprodus după manuscrisul pregătit pentru tipar de autor.

Teatrul meu*

Semnul — ca un stigmat — sub care apar piesele din acest volum, își are rostul și semnificația lui precisă.

* Prefața autorului la un proiectat volum de teatru neapărat, datată 14.XI.1937. Textul a fost reprodus după manuscrisul aflat la Biblioteca Academiei (Arhiva G. M.-Zamfirescu, I Ms. 5) (n. ed.).

Am spus odată — era după „cazul Sam” — într-o convorbire apărută în coloanele unui săptăminal literar, că ostilitățile pe cari le întimpinasem pînă atunci, nu mă vor împiedica să mai scriu teatru. Precizam, însă, că, indiferent sau mai presus de destinul lucrărilor mele dramatice viitoare, *Cuminecătura*, *Domnișoara Nastasia*, *Primăvara ce s-a dus*, *Adonis*, *Sam* și *Grup revoluționar 8* vor rămîne *Teatrul meu*..

Fără îndoială că nu voiam să anunț o renunțare la lupta pe care o pornisem, alături de cîțiva confrăți tineri ca și mine, împotriva pompiersmului artistic și a șablonului literar — două imperative, mai mult sau mai puțin comerciale, ce inundaseră scenele bucureștene din acel timp.

Nici acum nu discut dacă adevărații dezertori (sau numai învinși) sunt cei ce au întors spatele tarabelor teatrale, ca să caute alte posibilități de afirmare: în roman, în nuvelă, în cronică sau în eseu, în ziaristică sau în regizorat, ori cei ce au capitulat în fața unui dușman comun și nu mai puțin grăbit să facă din ei simpli furnizori de motive lacrimogene, ori de glumă fără haz — acele exasperante banalități ce ne sollicită și astăzi, dacă nu aplauzele, în orice caz, indulgența.

Mă simt dator să-i asigur pe spectatorii de ieri ai *Cuminecăturii* și ai *Domnișoarei Nastasia* * și pe cititorii de acum că ros-

---

* Singurele din ciclul acesta ce au fost jucate.

Celelalte...

O fostă directoare de teatru particular mi-a cerut o autorizație specială de la departamentul internelor, ca să-mi poată reprezenta *Grup revoluționar 8*. Firește că în locul patalamalei polițienești pe care o aștepta, autorul i-a trimis numai cîteva flori — cum se trimite la morți. Cum *Sam* trecuse biruitor prin trei comitete și intrase în repetiție la Teatrul Național din București, piesa a fost declarată subversivă și interzisă printr-un act de autoritate. Miracol: alături de protestele unanime ale confrăților din presă, și-a spus cuvîntul — cum s-a priceput — și Societatea autorilor dramatici români, discutînd „cazul Sam” într-o ședință anume. Aceluiași „caz Sam” revista *Caravana* (an. I, nr. 3, iunie 1931) i-a închinat cîteva pagini de apărare.

Nu demult, domnul Paul I. Prodan, directorul primei noastre scene oficiale, a afirmat într-o convorbire că premiera ultimei mele lucrări dramatice — mi se pare *Idolul și Ion Anapoda* — îl împăca pe autorul ei cu Teatrul Național, după ruptura pe care o impusese — de la bine-știutul „caz Sam”. Să nu uităm, însă, că nu a fost vorba numai de mine, atunci. După 1927, an în care literatura dramatică s-a impus prin cîteva talente tinere, viguroase, au urmat stagiuni de promovare a banalității și de teroare, cu

tul precizării mele — din convorbirea amintită mai sus — era să facă o diferențiere categorică între ceea ce realizasem pînă atunci, cu tot entuziasmul, cu toate înfrîngerile și într-aripările omeniei din mine, cu toată credința pe care o aveam în postulatele artistice și spirituale ale vremii mele și — dacă vrem — cu tot fanatismul de care poate fi capabilă o tinerețe clocotitoare, năvalnică, revoluționară, prin simplul ei act de prezență, și între travaliile, oarecum literare și tot așa de teatrale ale meșteșugarului ce s-ar fi putut împăca, mai tîrziu, nu numai cu „stăpînii” din fotoliile directoriale, dar și cu compromisurile lor artistice.

Am rămas convins pînă azi, cînd recitesc cele șase piese sortite să facă parte din ciclul *Teatrul meu*, că numai în ele pot fi recunoscut cu adevărat, cu toate scăderile firești la un dramaturg ostracizat, damnat de bunii lui contemporani pentru că a vrut să le siluească liliala moralitate, sacra inteligență, universală competență și rafinată sensibilitate.

Singurul adevăr pe care am vrut să-l mai spun, astăzi, cînd mă despart de *Adonis* și de *Sam*, în primul rînd, ca de mine însumi...

George Mihail-Zamfirescu

---

un rezultat destul de firesc: exodul celor mai reprezentativi dramaturgi în roman. Atmosfera devenise insuportabilă în teatrele bucureștene, pentru ei. Firul a fost rupt atunci și toate drumurile, spre cuceriri, vor trebui pornite din acest atunci (așa de trist pentru scrisul și pentru arta scenică de lă noi...), prin renunțarea la tot ce a fost ieri ostilitate în calea talentului, a temerității și a sincerității, a lărgirii orizonturilor și a revoluționării mijloacelor de realizare.

Nici unul din confrății ce nu mai scriu teatru nu s-au certat cu oamenii sau cu instituțiile artistice, pe care le-au condus, la un moment dat.

Am luptat numai cu o mentalitate specifică epocilor deficitare. Dacă nu am învins încă, vor învinge cu siguranță mine, un mine ce va fi al elanului lor spre mai înalt, spre mai adîncă înțelegere, spre descătușare și frumuseță.

CUPRINS

<i>Studiu introductiv</i>	V
<i>Notă asupra ediției</i>	LXIII

PIESE TIPĂRITE ANTUM

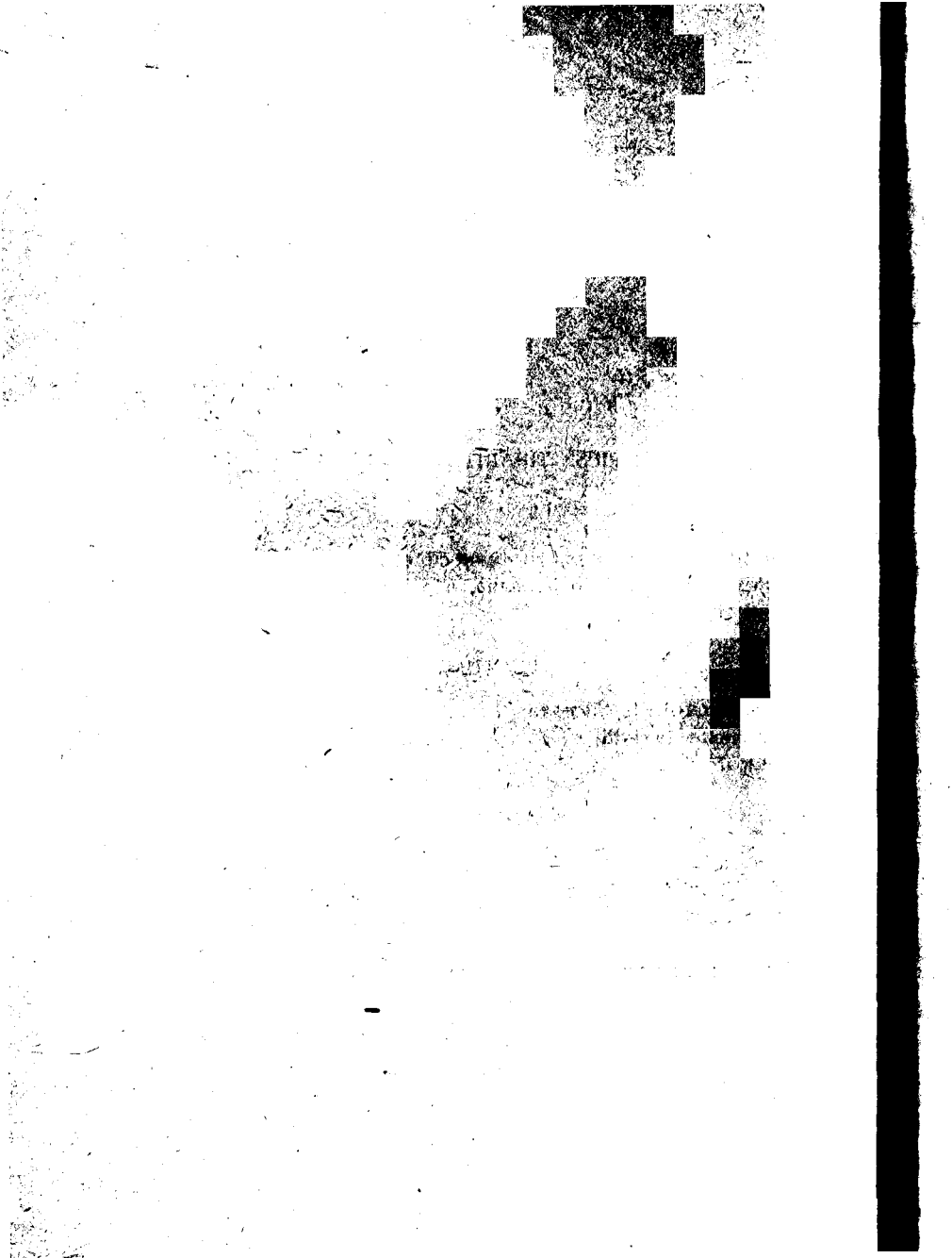
Cuminecătura	3
Domnișoara Nastasia	35
Sam (Poveste cu mine, cu tine, cu el...)	115
Adonis (Parabolă cu o haimana, o portocală și un vis)	201
Idolul și Ion Anapoda	229

POSTUME

Fu poruncă de la Suceava	315
Schimbarea la față	365
Cîntecul vieții	515

ADDENDA

Stan, om sărac și păgubaș	597
Iad (Vilegiatură în trei ipostaze)	607
Onomastica	619
<i>Note și comentarii</i>	633

Lector : MARGARETA FERARU
Tehnoredactor : ELENA CĂLUGĂRU

Bun de tipar : 23.05. 83 Coli ed. 37,06 Coli tipar 49.25

Tiparul executat sub comanda nr. 5825
Republica Socialistă România
B-dul George Coșbuc nr. 223 A
la Intreprinderea Poligrafică Galați,

